

MENSIS NOVEMBER.

ΑΘΛΗΣΙΣ

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΩΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΑΚΙΝΔΥΝΟΥ, ΠΗΓΑΣΙΟΥ, ΑΝΕΜΠΟΔΙΣΤΟΥ ΑΦΘΟΝΙΟΥ ΚΑΙ ΕΛΠΙΔΕΦΟΡΟΥ.

CERTAMEN

SANCTORUM ET GLORIOSORUM CHRISTI MARTYRUM

ACINDYNI, PEGASII, ANEMPODISTI APHTHONII ET ELPIDEPHORI.

(Latine apud Surium ad diem 2 Novembris, Græce ex cod. ms. n. 1487.)

Α'. Εἰ καὶ πρῶτοι Πέρσαι Χριστὸν ἐκ Παρθένου γεννηόμενον προσεκύνησαν, δώροις τε τοῦτον ἐτίμησαν, ἀλλ' εἰς ὕστερον οὗτοι τοὺς Χριστοῦ δούλους δι' αὐτὸν ἀπανθρώπως ἐκόλασαν. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ ἄλλων τε πολλῶν, καὶ τῆς νῦν προκειμένης ἐστὶν ὑποθέσεως. Τοῦ γὰρ σοβαροῦ Σαβωρίου τὰ Περσικὰ σκῆπτρα διέποντος, καὶ πρὸς τὸ τυραννικώτερον ἀποκλίναντος, τοὺς ὑπὸ χειρὰ τε Χριστιανοὺς ὁμοσε διώκειν ὀρμήσαντος, πολλή τις σκοτόμαйна τὴν Ἐκκλησίαν κατεῖχε Χριστοῦ, καὶ ταραχῆς πεπλήρωτο καὶ συγχύσεως. Οὐκ ἦν δὲ ὅστις ἡμέλει Περσῶν, τὸ μὴ τὸ οἰκεῖον σέβας ἐκ ὀύμῳ διεκδικεῖν. Ὅθεν τοὺς τοῦ Χριστοῦ θεραπευτὰς ὁσημέραι διαβάλλοντες, τῇ βασιλικῇ χειρὶ παρεδίδοσαν· μεθ' ὧν καὶ τοὺς μακαρίους Ἀκίνδυνον, Πηγάσιόν τε καὶ Ἀνεμπόδιστον ἐν δωματίῳ τινὶ κρυπτομένους, τῷ βασιλεῖ κατεμήνυσαν, ἅτε τὰ Χριστιανῶν πρεσβεύοντας καὶ πολλοὺς τῶν ὡς αὐτοὺς φοιτῶντων τὰ τοῦ δόγματος ἐκπαιδεύοντας καὶ βασιλικῶν πείθοντας θεσπισμάτων καταφρονεῖν. Καὶ ὅς αὐτίκα καὶ συλληφθῆναι καὶ παραστῆναι αὐτῷ τοὺς ἀγίους πικρῶ τῷ θυμῷ προσέταττεν.

Β'. Ὡς δὲ παρῆσαν, τὸ θυμούμενον εὐθύς ἐπιεικείας πλάσματι περιγρώσας· Τεκνία, φησὶ (οὓς μετ' οὐ πολὺ κρεουργεῖν ἔμελλεν) εἰπατέ μοι τίς ὑμῖν ἡ πατρίς, τὸ γένος, πόθεν, τὸ ἐπιτήθευμα τίς; Πατρίς, οἱ ἅγιοι ἀπεκρίναντο, καὶ γένος, καὶ ἐπι-

PATROL. GR. CXVI.

I. Etiamsi Persæ primi Christum natum ex Virgine adorarunt, et donis eum honorarunt, tamen postea Christi servos propter ipsum inhumane punierunt. Hoc autem cum ex multis aliis est evidens, tum ex argumento, quod nunc est propositum. Nam cum superbus ille Sapore sceptra teneret Persica, et declinasset ad tyrannidem, et ad Christianos, qui erant in ejus potestate, persecuendos fuisset incitatus, magna quædam caligo Christi fuit offusa Ecclesiæ, et ea repleta fuit tumultu et confusione. Nullus autem ex Persis erat negligens in acriter defendenda sua religione. Quamobrem eos, qui Christum colebant, quotidie criminantes, manui regis tradiderunt. Inter quas beatum quoque Acindynum, Pegasium et Anempodistum, qui latebant in quadam domuncula, regi indicaverunt, ut qui et Christianorum tenerent opinionem, et multos ex iis, qui ad ipsos ventitabant, Christi dogma docerent, et persuaderent, ut regia despicerent decreta. Ille autem valde iratus, jussit statim sanctos comprehendere, et coram se sisti.

II. Cum vero adfuissent, iram statim illineas ficta moderatione: Filioli, inquit (quos paulo post erat excarnificaturus) dicite mihi quænam est vobis patria, unde genus ducitis, quodnam est vobis studium. Sancti autem responderunt: Et patria, et go-

αἰσθανομένῳ· ἀλλ' ἐν τινι τῶν ἀψύχων τὴν κόλασιν ὑπομένοντες, αὐτῆς μὲν ἠμέλουν, πρὸς εὐχὴν δὲ καὶ γλῶσσαν ἔτρεπον καὶ διάνοιαν· Ὁ φωτισμὸς ἡμῶν, λέγοντες, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν· ὁ ὕβρεις δι' ἡμᾶς ἐνεγκῶν, ἐν ξύλῳ τε ταυνοσθεὶς, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀναιρούντων σε προσευξάμενος, μακροθυμίας ἡμῖν καὶ ἀνοχῆς ὄρους ὑποτιθεὶς, ἔπιθε ἐπὶ τὴν ἡμῶν ταπεινώσιν τε καὶ κάκωσιν, καὶ ἐξελοῦ ἡμᾶς τῶν ἐπινοιῶν τῆς κακοτέχνου ταύτης τοῦ τυράννου ψυχῆς. Γνώτωσαν πάντες, ὅτι σε ἔχομεν Θεὸν ἐν οὐρανοῖς πάντα δυνάμενον, καὶ τὸν ἀναρχὸν σου πατέρα, καὶ τὸ προσκυνητὸν καὶ πανάγιον Πνεῦμά σου εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Δ'. Ταῦτα αὐτοῖς εὐξαμένοις, ὁ Κύριος ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς εἶδει ἐπιφανείς, λύει μὲν τὰ δεσμά· τὸ δὲ πῦρ ἐρροίξει, ὡς περ ποτὲ τοῖς ἐν Ἀσσυρίᾳ παισὶ· καὶ οὕτως οἱ ἅγιοι ἀπαθεῖς καὶ σώοι, κατ' ὄψιν τῷ βασιλεῖ παρέστησαν. Ὁ δὲ παχὺς ὢν κομιδῇ καὶ ἀτύνητος, οὕτε τῷ παραδόξῳ καταπλαγεὶς τοῦ θεάματος, οὕτε τῶν μαρτύρων τὴν ἀμαχὸν καρτερίαν δυσωπηθεὶς· Τί ὑμῖν, ἔφη, δοκεῖ, πρὸς ὄνομα τούτους καλέσας; ἄρ' ἐπεισαν ὑμᾶς αἱ μικρὰ αὐταὶ βάσανοι, ἀποστῆναι μὲν τῆς πανωλέθρου πλάνης ὑμῶν, εἶσαι δὲ τοῖς ἡμετέροις θεσπίσμασιν; Ἢ ἔτι ἐμμένειν βούλεσθε τῇ ἀπάτῃ, ταῖς ὑμῶν γοητείαις ἐπιθάρσειν ἔχοντες; Ὁ μακάριος Ἀκίνδυνος ἀπεκρίνατο, Ἰσητείας μὲν οὕτε ἴσμεν, οὕτε ποτὲ μεμαθήκαμεν, οὕτε φανακισμοῖς τοιούτοις ἡμεῖς ἐχρησάμεθα. Ἀλλ' ἐπεὶ τὴν ἀνυπέρβλητον τοῦ Θεοῦ δύναμιν, καὶ τὰς ὑπὲρ φύσιν θεοσημείας, γοητείαν εἶναι ὑπολαμβάνεις, φαντασίᾳ τε, καὶ οὐκ ἀληθείᾳ ταῦτα ὑπονοεῖς γίνεσθαι, ἀλαλος τὸ λοιπὸν ἔσθι, καὶ τὴν γλῶτταν πεπεδημένος, ἔν' οἴκοθεν τὸ μαρτύριον ἔχης τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως. Εἴπερ οὖν λέγειν θεοῦνυσαι, εἰπέ, ποίους ἡμᾶς κελεύεις θῦσαι θεοῖς; Καὶ οὐκ ἦν φωνὴ καὶ οὐκ ἦν ἀκρόασις· ἀλλ' ἐπίσης τοῖς αὐτοῦ θεοῖς, ἄφωνος διετέλει, νεύματι μόνῳ τὸ τῆς ψυχῆς βούλημα παραφαίνων. Οὗ τὴν ἀνοίαν οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐλέγχοντές τε καὶ διαχλευάζοντες ἔφασαν, Ἀποχωροῦμεν· αὐτὸς δὲ οὐδὲν οὐδ' ὀλως λέγεις ἡμῖν.

Ε'. Προσποιησαμένων δὲ τῶν ἁγίων τὴν ἀναχώρησιν, ἄφωνος ἦν ὁμοίως ὁ βασιλεὺς· θαμρῶ τῖς περιστῶσιν ἐνατενίζων, καὶ νεύμασι τὴν τῶν ἁγίων σύλληψιν διακελευόμενος. Εἶτα τῶν ὑπηρετῶν ὃ βούλεται συνεῖναι μὴ δυναμένων, ἡμιμανῆς ὡς περ ὑπ' ἀπορίας καὶ θυμοῦ γενόμενος, τὴν χλαμύδα τε περιέρρηξε, καὶ ὃ λέγεται βιβλατώριον εἰς γῆν ἀπέρριψε, καὶ οὕτω τοὺς παρόντας εἰς οἶκτον ἐξεκαλεῖτο. Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ στρατιῶται, αὐτούς τε καὶ τὸν τύραννον τῆς ἀνοίας κατοικτιζάμενοι, ἠπληρώσεως ἀνθρώπων, ἔφασαν· ὅτι ἐκόντες τοὺς ὀφθαλμοὺς καταμύοντες, οὐ βούλονται πρὸς τὸ φέγγος ἀτενίσαι τῆς ἀληθείας. Ἀλλὰ διάνοιξον, Κύριε, τὰ ὄμματα τῆς καρδίας αὐτῶν, ὥστε φωτὶ τῆς σῆς γνώσεως περιαιγασθῆναι, καὶ κατανοῆσαι τὰ σὰ θαυμάσια, καὶ τὸ προσκυνητὸν σου δοξάσαι καὶ πανάγιον ὄνομα. Ταῦτα δὲ αὐτῶν εὐξαμένων, στρατῶς αὐτοῖς ἀγγελικῆς ἐπιφαίνεται, ὢν τὴν λαμπρότητα οἱ τὰς κόρας τῆς ψυχῆς ἀμβλυώτοντες μὴ

A quodam inanimo supplicium sustinentes, ipsum quidem negligebant : ad preces vero linguam et mentem convertebant, dicentes : Qui es illuminatio nostra, Christe Deus noster, qui propter nos passus es injurias, et in ligno fuisti extensus, et precatus es pro iis, qui te interimebant, patientia et tolerantia decreta nobis proponens, aspice ad humilitatem nostram et afflictionem, et libera nos machinationibus scelerati animi hujus tyranni. Sciant omnes nos te habere Deum in caelis, qui potest omnia, et qui est sine principio, tuum Patrem, et adorandum tuum et sanctissimum Spiritum in saecula. Amen.

IV. Cum sic essent precati, in nostra forma apprensus Dominus, solvit quidem vincula : ignem autem irrorat, quomodo pueris olim in Assyria ; et sic sancti illaesi et salvi producti sunt in conspectum regis. Ille autem cum esset valde crassus et insipientis, neque admirabili spectaculo obstupefactus, neque martyrum invicta motus patientia : Quid, inquit, vobis videretur, eos appellans nominatim, num haec vobis parva persuaserunt tormenta ut a pretioso quidem vestro errore discedatis, nostris autem edictis cedatis ? an adhuc vultis permanere in errore, vestris freti praestigis ? Respondit beatus Acindynus : Praestigias quidem neque scimus, neque unquam didicimus, neque unquam talibus usi sumus imposturis. Sed quoniam Dei vires insuperabiles, et quae sunt supra naturam signa divina, putas esse praestigias, visioneque et non revera haec fieri suspicaris, eris deinceps mutus et lingua impeditus, ut ex teipso testimonium feras Dei virtutis. Si potes ergo dicere, dic, quibusnam diis nos jubes sacrificare ? Non erat autem vox, neque auditio, sed erat mutus, non secus atque dii ejus, solo nutu indicans animi voluntatem. Cujus amentiam Christi servi arguentes et irridentes, dicebant : Recedimus, tu autem nihil nobis omnino dicis.

V. Cum autem finxissent sancti se recedere, erat rex mutus similiter, crebro defigens oculos in eos, qui circumstitebant, et nutu jubens, ut sancti comprehenderentur. Deinde cum ministri quod volebat, non possent intelligere, praeter ira et dubitatione effectus semiinsanus, rupit chlamydem, et id quod fibulatorium dicitur, humi disjecit, et sic eos, qui aderant, vocabat ad misericordiam. Christi autem milites et ipsos et tyrannum miserati propter amentiam, O hominum caecitatem ! dixerunt, quod sua sponte claudentes oculos, intueri nolunt lucem veritatis. Sed aperi, Domine, oculos cordis eorum, ut illuminentur luce Dei cognitionis, et tua considerent miracula, et adorandum et sanctum tuum nomen significant. Cum haec autem essent precati, eis apparet exercitus angelorum, quorum splendorem ferre non valentes, qui oculis animae caligabant, humi ceciderunt. Sancti vero cum Dei consuetum sensissent auxilium, ei obtulerunt gra-

tiarum actionem, dicentes : « Deus noster, refugium et virtus, adjutor in afflictionibus, quæ invenerunt nos valde³ : » sed surge, et nobis fer adhuc auxilium, et libera ab iis, quæ nos circumdant vexationibus propter nomen tuum.

VI. Filius autem interitus ne tunc quidem intelligens, nec se effectus melior, sed quasi a se discessisset, gemitus et suspiria emittebat, et faciem pulsabat, et similis erat ei, qui est animo perplexo, et nescit quid agat. Quem cum benigni Christi benignus discipulus sic affectum aspexisset Acyndinus, dolore oppressus, effusis propter ejus cordis cæcitate lacrymis, conversus : Quoniam, inquit, neque Dei disciplina, o homo, fecit te ejus virtutem intelligere, sed tua sponte sic manes improbus, gaudens tenebris impietatis, et amplectens ignorantiam, sit tibi potestas loquendi citra impedimentum, et nihil sit, quod tuæ linguæ obsistat. Illi autem protinus quidem solvuntur frena linguæ, oculi vero animæ minime solvuntur a nube, quæ eos obstruebat, sed perinde ac si nihil novi accidisset, neque quidquam esset passus, pergebat ea, quæ prius, exsequi, et in eos, qui circumstabant, præ animi dubitatione iram volens immittere, ut cujus animus esset plenus dedecore : Acindynus quidem, inquit, et ejus socii, et Pegasus et Anempodistus eum quem par est, finem jam accipient : porro autem vos quoque, o pessimi omnium ministri, nequaquam sinam, et sumam pœnas quas vestra meretur inobedientia. C Jubet ergo grabatos afferri ferreos, et ignis multum substerni, qui aspergatur adipe et pice et resina, et sanctos recumbere super hos candentes grabatos. Illi autem perinde ac si in quodam roscido et florido prato essent recubaturi, constanti vultu magnoque et excelso animo insilierunt in grabatos. Deinde cum se multis horis extendissent, canebant psallimum temporis convenientem, dicentes : « Igne probasti nos, sicut probatur argentum. Posuisti afflictiones super dorsa nostra³, » et : Da ut magno et forti animo feramus eos qui adsunt, cruciatus. Da etiam circumstantibus ut agnoscant nomen sanctum tuum, quibus et tuam virtutem, et tua nota fecisti miracula.

VII. Cum ii dixissent, audita est vox e cœlis, dicens : Quoniam factis vestram fidem confirmastis, vestrae petitiones deducuntur ad effectum. Hanc ergo divinam vocem effectus statim est consecutus. Nam quicumque ex circumstantibus digni sunt habiti, qui eam audirent, exclamaverunt : Unus solus est verus Deus, quem colunt martyres, unus fortis, unus invictus, et præter ipsum non est Deus. Vos ergo estis beati, qui adventus ejus in terram fuistis testes, et propter ejus desiderium animas ad mor-

A δυνάμενοι καθορᾶν, ἐπὶ γῆς ἐπιπτον. Οἱ δὲ ἅγιοι τῆς συνήθους τοῦ θεοῦ ἀντιλήψεως αἰσθόμενοι, τὴν ἀχαριστίαν προσῆγον αὐτῷ · « Ὁ θεὸς ἡμῶν, λέγοντες, καταφυγὴ καὶ δύναμις, βοηθὸς ἐν θλίψει· ταῖς εὐρύσαις ἡμᾶς σφόδρα · » ἀλλ' ἀνάστα, καὶ ἔτι βοήθησον ἡμῖν, καὶ τῶν περιεχουσίων ῥύσαι κακώσεων, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου.

Γ'. Ὁ μέντοι τῆς ἀπωλείας υἱὸς, οὐδὲν ἐντεῦθεν συνείς, οὐδὲ βελτίων ἑαυτοῦ γενόμενος, ἀλλ' οἷον ἕκαστὰς τῶν φρενῶν, στεναγμούς τε ἀνέπεμπε, καὶ τὸ πρόσωπον ἔτυπτε, καὶ ἀμηχανοῦντι ἐφόκει. Ὁν ὁ τοῦ φιλανθρώπου Χριστοῦ φιλάνθρωπος μαθητῆς Ἀκίνδυνος οὕτως ἔχοντα θεασάμενος, λύπη τε συσχεθείς, καὶ δάκρυα ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς αὐτοῦ καρδίας κατενεγκών, ἐπιστραφεὶς · Ἐπεὶ σε ἀνθρώπε, εἶπεν, οὐδὲ ἡ τοῦ θεοῦ παιδεία συναίνει τὴν αὐτοῦ πεποίηκε δύναμιν, ἀλλ' οὕτως ἐθελοκακῶν μὲν εἰς τῷ σκότῳ χαίρων τῆς ἀσεθείας, καὶ τὴν ἄγνοιαν ἀσπαζόμενος, κἂν γοῦν ἀκωλύτως ἔχῃ πρὸς τὸ λαλεῖν, καὶ μηδὲν ἔστω τῇ γλώττῃ σου προσιστάμενον · τῷ δὲ λύονται μὲν τὰ τῆς γλώττης εὐθὺς χαλινά. Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἐπιπροσθοῦντος αὐτοῖς νέφους οὐδαμῶς λύονται, ἀλλ' ὥσπερ οὐδενὸς καινοῦ γενομένου, οὐδὲ πεπονθῶς ἐκεῖνος οὐδὲν, τῶν προλαβόντων ἀκολούθως εἶχετο, καὶ κατὰ τῶν περιεστώτων ὑπ' ἀπορίας ἀφεῖναι τὴν ὀργὴν βουλόμενος, οἷα γοῦν αἰσχύνης τὴν ψυχὴν πληρούμενος τὰ μὲν κατὰ τὸν Ἀκίνδυνον, ἔφη, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, Πηγάσιόν τε καὶ τὸν Ἀνεμόδιστον τὸ προσῆκον ἤδη λήφεται · πέρας, καὶ ὑμᾶς δὲ, ὧ κακίστοι πάντων ὑπηρετῶν, οὐδαμῶς ἔασω · ἀλλ' ὡς προσῆκον ἐστὶ μετελεύσομαι, καὶ τῆς ἀπειθείας ἀξίαν, ἀπατίσω τὴν δίκην. Κελεύει σὺν σιδηροῦς ἐνεχθῆναι κραθβάτους, πῦρ τε ὑποστρωθῆναι συχνὸν στέατι καὶ πίσσῃ, καὶ ῥητίνῃ ἐπιῤῥωννόμενον, καὶ τοὺς ἁγίους ἐπάνω τῶν πεπυρακτωμένων τούτων ἀνακλιθῆναι κραθβάτων. Οἱ δὲ ὥσπερ εἰς λιμῶνά τινα δροσώδη καὶ ἀνθηρὸν κατακλιθήσεσθαι μέλλοντες ἀτρέπτῳ προσώπῳ καὶ στερόφῳ τῷ φρονήματι, τοῖς κραθβάτοις ἐνήλαντο. Εἶτα διατείναντες ἑαυτοὺς ἐπὶ πολλαῖς ταῖς ὥραις, τῷ καιρῷ πρόσφορον ἐπῆδον ψαλμῶν, Ἐπύρωσας ἡμᾶς, Κύριε, λέγοντες, ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον · ἔθου θλίψεις ἐπὶ τῶν νώτων ἡμῶν, καὶ δὸς ἐμφύχως τὰς παρούσας ἡμᾶς διενεγκεῖν τιμωρίας. Δὸς δὲ καὶ τοῖς περιεστώσιν ἐπιγῶναί σου τὸ ἅγιον ὄνομα, οἷς καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὰ θαυμάσιά σου ἐγνώρισας.

D Ζ'. Ταῦτα τούτων εἰπόντων, φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν ἤκούετο λέγουσα · Ἐπεὶ περ ἔργοις τὴν ὑμῶν πίστιν ἐβεβαιώσατε, ὡς ἔργον ὑμῖν καὶ τὰ τῶν αἰτημάτων ἐκθήσεται. Εὐθὺς οὖν ἠκολούθει τῇ θεῖᾳ ταύτῃ φωνῇ καὶ τὰ πράγματα. Τῶν γὰρ περιεστώτων ὅσοι ταύτης ἀκοῦσαι κατηξιώθησαν, εἰς μόνος ἐβόησαν · Θεὸς ἀληθὴς ὃν οἱ μάρτυρες σέβουσιν, εἰς ἰσχυρὸς, εἰς ἀήττητος, καὶ πλήν αὐτοῦ οὐκ ἔστι θεός. Μακάριοι τοίνυν ὑμεῖς, οἱ τῆς ἐν γῆ αὐτοῦ ἐπιδημίας γενόμενοι μάρτυρες, καὶ διὰ τὸν αὐτοῦ

³ Psal. XXXV, 1. ³ Ps. I, 15.

πῶθον τὰς ψυχὰς εἰς θάνατον παραδόντες, θάνατον, ἅμα τὴν αἰώνιον μνηστευόμενον. Πλὴν ἀλλὰ καὶ ἡμῖν χεῖρα ὀρέξαι, καὶ τοῦ τῆς ἀπωλείας ἀνεκλῦσαι βυθοῦ παρακλήθητε. Οἱ μάρτυρες δὲ λόγον αὐτῶν τῆς δεήσεως ποιησάμενοι, καὶ ὄμμα εἰς οὐρανοὺς ἄραντες· ὁ Θεὸς ὁ ὑψίστος, εἶπον, ἐπὶ τοὺς δούλους ἐπίδε τοὺς ἐπικαλυμένους τὸ ὄνομά σου ἐν ἀληθείᾳ καὶ βροχὴν ἐκούσιον ἀφόριστον τῇ νέᾳ κληρονομίᾳ σου, ὅπως εἴη αὐτοῖς ἡ παρὰ σοῦ δρόσος, ἡ γὰρ τὸ νοσῶδες τῆς ἀμαρτίας ἀποκαθαίρουσα, καὶ εἰδῶσι πάντες, ὅτι σὺ εἶ ὁ μόνος Θεός, καὶ τῷ σὺ κράτει πάντα παύεται, βασιλεῦ. Ἄμα δὲ τῷ τέλει τῆς προσευχῆς, ἀστραπαὶ τε ἀθρόως ἐκτρέπονται· καὶ βρονταὶ καταβρέγγυνται, καὶ βαγδοῖος ὄμβρος ἐκχεῖται, ὡς συσχεθέντας φόβῳ τοὺς ἐναντίους, τῆδε κάκεισε διασχεδάνυσθαι, τῶν πεπιστευκότων Χριστῷ μόνον, τοῖς ἁγίοις μάρτυσι συμπεριλειφθέντων. Πρὸς οὓς οἱ ἅγιοι· Μὴ φοβεῖσθε, εἶπον, ὑμεῖς, οἱ Χριστῷ ἑαυτοὺς ἀναθέμενοι, ἐπεὶ καὶ δι' ὑμᾶς ταῦτα γέγονε.

II. Σύμφωνον οὖν τῷ Θεῷ τὴν δοξολογίαν ἀναπεμπόντων, ἀγγέλων ἐπέστη πληθὺς, λευκὰς αὐτοῦς ἀμφιεννύσα στολὰς, τὸ κεκαθαρμένον τάχα τῆς ψυχῆς παρεμφαινούσας, τῇ πίστει τε καὶ τῷ ὕδατι. Ὁ δὲ τὴν μανίαν ἀσχετος βασιλεὺς ὡς εἶκεν, εἶπε πρὸς τοὺς ἁγίους· Τὸ φεῖδασθαί με τῆς ὑμῶν νεότητος καὶ τῆς ὥρας καταφρονῆσαι μου τοῦ κράτους πεποίηκεν. Ἀλλὰ διὰ τῶν ἔργων εἴσεσθε πάντως, ἀλυσιτελῆ καὶ ἀσύμφορα ἑαυτοῖς ποιοῦντες, πλὴν ἐπεὶ οὐχ ἦτονον τοῦ δύνασθαι καὶ τὸ μακροθυμεῖν ἡμῖν πρόσεστιν ἀνεχόμενοι καὶ ἐτι τῆς ἀφροσύνης ὑμῶν συμβουλεύομεν πεισθῆναι, καὶ τὸν γλυκὺν τοῦτον κερδῆσαι ἥλιον, καὶ μὴ πρόωρον τε καὶ πικρὸν ἐπισπάσασθαι θάνατον· ἀλλὰ προσελθόντας, θῦσαι τοῖς δεσπότησι θεοῖς. Ὁ ἅγιος Ἀκίνδυνος· Ἡμεῖς, εἶπεν, ἕνα Θεὸν οἴδαμεν τὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύομεν, τῷ δυναμένῳ σώματι τε καὶ ψυχῇ αἰωνίῳ πυρὶ κατακρῖναι. Πρὸς ταῦτα ὁ βασιλεὺς· Καὶ αὐτὸς ἐγὼ, ἔφη, ἐντὶ Θεῷ προσκυνεῖν ὑμᾶς βούλομαι. Καὶ πῶς τούτῳ, εἶπεν ὁ μάρτυς, θύειν καλεῖσθε; Ἐμοὶ ἀκολουθοῦντες, φησὶν, ὅπερ ἂν ἐμὲ ἴδῃτε ποιοῦντα, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε. Ἀλλὰ σὺ μὲν, οἱ μάρτυρες ἔφησαν, ὡς περ ἐπίστασαι καὶ ποιήσεις· ἡμεῖς δ' αὖ πάλιν ὡς ἐδιδάχθημεν, ἀκολουθῶντες δράσομεν.

III. Τούτοις ἠσθεὶς ὁ βασιλεὺς· Καὶ διατί, ἔφη, μὴ πρὸ πολλοῦ τοῦτο πεποίηκατε, ἀλλὰ με πρὸς τὸ παρὰ φύσιν ἐξεβιάσασθε, ὥστε προσενεχθῆναι τοῖς φιλάτοις ὑμῖν ὡς μὴ ἔδει; ὁμῶς ὡς τε πατρὶ σύγγνωστε, διὰ παιδείας ὑμᾶς ἐπιστρέψαι, καὶ παρὰ γνώμην ἀναγκασθέντι. Ταῦτα εἰπὼν τοῦ ὀχλήματος ἐπέβη, καὶ συνεδριάζειν αὐτῷ τοὺς ἁγίους προσεκαλεῖτο· οἱ δὲ, Μὴ γένοιτο ἡμῖν, ὦ βασιλεῦ, εἰς τοῦτο παροινίας ἐλάσαι ὡς συνέδρους σοι γενέσθαι κατατολμῆσαι, καὶ τὸ σὸν κράτος οὕτω καθυβρίσαι. Ἀλλ' ἐμοὶ, φησὶν ὁ βασιλεὺς, ἡ παρ' ὑμῶν ὕβρις, τῆς τῶν ἄλλων ὑπηκόων αἰρετωτέρα τιμῆς. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τῷ ναῷ ἦσαν, ἐνδὲ τῶν ἁγίων λαθόμενος

tem tradidistis, mortem, quæ vitam æternam conciliat. Cæterum ut nobis quoque manum præbeat, et nos extrahat ex profundo interitus, eum rogate. Martyres autem cum eorum precum duxissent rationem, et oculos in cælum sustulissent: Altissime Deus, dixerunt, aspice ad servos tuos, qui nomen tuum invocant in veritate, et voluntariam irrigationem attribue novæ tuæ hæreditati, iis, inquam, qui nunc crediderunt in nomen tuum, ut sit eis medicina ros, qui a te proficiscitur, id quod peccati est, morbosum expurgans, et sciant te solum esse Deum, et omnia, o Rex, tuæ obedire potentiæ. Simul autem cum fine orationis et repente emicant fulgura, et erumpunt fulmina, et vehemens cadit pluvia, adeo ut metu correpti adversarii, huc et illuc dispergerentur, iis solis, qui Christo crediderant, relictis solis cum sanctis martyribus, ad quos sancti: Ne timeatis, dixerunt, qui vos Christo dedicastis, nam hæc propter vos exstiterunt.

VIII. Cum ergo una voce Deo emitterent glorificationem, accessit multitudo angelorum, candidis eos induens vestibibus, quæ forte ostendebant purgatum esse animam fide et aqua. Rex autem, cujus cohiberi non poterat insania, ut par erat, dixit sanctis: Quod vestræ juventuti parcerem et speciei, id vos fecit meam contemnere potentiam, sed re ipsa omnino scietis vos ea facere, quæ sunt inutilia et vobis non expediunt. Sed quoniam non inest nobis minor patientia, quam potentia, adhuc vestram tolerantiam stultitiam, consulimus ut pareatis, et hunc dulcem solem lucrifacialis, et non mortem præmaturam et acerbam attrahatis, sed accedentes dominis diis sacrificetis. Sanctus autem dicit Acindynus: Nos unum novimus Deum, qui est in cælis, et ei soli servimus, qui potest corpus et animam damnare igne æterno. Ad hæc rex: Ego quoque, inquit, volo vos unum solum Deum adorare. Et quomodo, dixerunt martyres, nos jubes ei sacrificare? Me, inquit, sequentes facite, quomodo me videritis facientem. Sed tu quidem, dixerunt martyres, facies sicut scis: nos autem rursus consequenter faciemus, ut didicimus.

IX. His lætatus rex: Et cur hoc, inquit, non diu ante fecistis, sed me coegistis ad hoc, quod est præter naturam, ut in vos inveherer, qui estis mihi charissimi? quod utinam non fecissem! Vos tamen tanquam patri filii ignoscite, qui vos castigando convertere coactus sum etiam præter sententiam. His dictis, currum conscendit: et accersivit sanctos, ut cum ipso considerent. Illi autem, Absit! dixerunt, o rex, ut nos eo procedamus dementia, ut tecum audeamus considerare, et tuam potentiam tanta afflicere contumelia. Sed qua a vobis, inquit, afficior contumelia? ea est mihi optabilior et pluris faciendâ, quam honor aliorum. Cum

* Matth. x, 28.

autem fuissent in templo, uno ex sanctis manu apprehenso, simul cum eo est ingressus. Ejus vero animo magna diffuso lætitia : Magna est Jovis invicti potentia, clara voce exclamavit. Deinde ad sanctos conversus : Quid, inquit, vobis videtur, an ut ipsi primi inchoemus sacrificium : an nos id vobis concedamus facere? Quomodo vestra voluerit potentia, sancti responderunt. Rex autem permittit sanctis primum precari. Cum ipsi ergo genua inclinassent, et preces Deo offerrent, totum templum fuit terræmotu concussum, et quæ in eo erat statua, cadens fuit contracta. Rex itaque territus, e templo exiit. Deinde cum surrexissent sancti ab oratione, et vestigia lacrymarum adhuc apparerent in eorum vultibus : Hæc sunt vestra Deo invisæ promissa? dixit rex, hacne spe vos adduxi in templum deorum? Sancti autem : Nos, dixerunt, in nullo mendacio deprehendisti, o rex, sed quod polliciti fuimus, hoc fecimus. Ille vero : Si ad talem deduci finem vestra, ut vos dicitis, promissa putassemus, nec omnino quidem attendissemus ea, quæ a vobis dicebantur. Restat ergo, ut vos pro meritis factorum remuneremur.

X. Dixit, et statim jussit tres afferri lebetes, et in eos injici plumbum, et maximum ignem in eis accendi : ex utraque autem parte lebetum stylos infigi, qui duo capita et ea divisa habebant superne, per quæ dimissis catenis, et lumbis sanctorum comprehensis, eos in lebetes demittere, et rursus sursum trahere. Hoc ergo horribile supplicium subeuntes, canticum canebat unusquisque sanctus, et suo nomini et pœnæ conveniens. Nam beatus quidem Pegasus : « Quoniam ad te est fons vitæ, dicebat : In lumine tuo videbimus lumen⁵. » Insignis autem Anempodistus : « Pedes mei steterunt rectitudinæ, et lucerna pedibus meis lex tua, et lumen semitis meis⁶. » Divinus vero Acindynus : « Comprehenderunt nos, dolores mortis, pericula inferni invenerunt nos, » sed etiamsi per ignem transivimus, ipse, Domine, educes nos in refrigerium⁷. » Qui erat autem anima obcæcatus imperator, cum vidit sanctos a plumbo nihil pati, propius ad illos accedens : Novi, inquit, vestras præstigias, et cum catenas suis tetigisset manibus, demisit sanctos in lebetes usque ad collum. Quorum submersione plumbum effusum supra lebetes, eos prope reliquit vacuos. Statim ergo dixerunt sancti tyranno : Tu quidem cum tua manu velles nobis mortem afferre, a scopo excidisti, Deo nos omnino conservante : labor autem tuus in caput tuum convertetur, et colliges fructus dignos tuis operibus. His autem hæc dicentibus, ceciderunt quidem et dissolutæ sunt catenæ.

XI. Unus autem ex ministris, admirabili obstu-

A τῆς χειρὸς, συνεισῆει. Ὑπὸ πολλῆς δὲ τῆς περιχαρείας διαχυθεὶς τὴν ψυχὴν μεγάλη ἢ τοῦ Θεοῦ Διὸς ἀήττητος δύναμις γεγονώτερον ἐξεβόησεν. Εἶτα πρὸς τοὺς ἁγίους ἐπιστραφεὶς· Πῶς ὑμῖν δοκεῖ; αὐτοὺς πρῶτους κατάρξαι τῆς θυσίας; ἢ ἡμῖν ταύτης παραχωρῆσαι; Ὅπως ἂν βούλοιο τὸ κράτος ὑμῶν, οἱ ἅγιοι ἀπεκρίναντο, καὶ ὁ βασιλεὺς, τοὺς ἁγίους πρῶτους κατάρξασθαι τῆς εὐχῆς ἐπιτρέπει. Κλινάντων τοίνυν αὐτῶν τὰ γόνατα, καὶ τῷ Θεῷ τὴν εὐχὴν προσφερόντων, σεισμῷ τὸ τέμενος ἅπαν διεκλονεῖτο, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ ξόανον πεπτωκὸς κατεβράβη. Ἐντεῦθεν ὁ βασιλεὺς κατάφοβος γεγονώς, ἐξήλατο τοῦ ναοῦ· εἶτα τῶν ἁγίων ἀναστάντων τῆς προσευχῆς, ἔτι τε τῷ προσώπῳ ἰχνη δακρύων αὐτοῖς ὑποφαινομένων· Αὐταὶ ὑμῶν αἱ θεομισεῖς ἐπαγγελίαι; ὁ βασιλεὺς εἶρηκεν· ἐπὶ τοιαύταις ὑμᾶς ταῖς ἐλπίσι τῷ τῶν θεῶν τεμένει προσήγαγον; Οἱ δὲ ἅγιοι· Οὐδὲν ἡμᾶς ψευσχημένους πεφώρακας, εἶπον, ὦ βασιλεῦ, ἀλλ' ὅπερ ἤμεν ἐπαγγειλάμενοι, καὶ πεποιήκαμεν. Ὁ δέ· Εἰ πρὸς τοιοῦτον πέρας ἐκδῆναι τὰς ἀληθείας, ὡς ὑμεῖς φατε, προσεδοκῶμεν ἐπαγγελίας, οὐδ' ἂν τὴν ἀρχὴν ὄλωσ τοῖς λεγομένοις πρ' ὑμῶν προσέσχομεν. Λείπεται γοῦν ἀξίας ὑμῶν τῶν ἔργων τὰς ἀμοιβὰς ἀποδοῦναι.

Γ'. Εἶπε, καὶ παραχρῆμα κελεύει τρεῖς ἐνεχθῆναι λέβητας, ἐν οἷς μόλιθον ἐμβληθῆναι, καὶ πῦρ ὅτι συχρὸν αὐτοῖς ὑποκαίεσθαι· στύλους δὲ παρ' ἑκάτερα τῶν λεβήτων ἐγκαταπῆξαι, διττὰς ἄνω τὰς κεφαλὰς ἔχοντας, καὶ ταύτας διηρημένας· δι' ὧν ἀλύσεις καθέντας, καὶ τὰς τῶν ἁγίων περιλαβόντες ὀσφῦς, χαλᾶν τε αὐτοὺς εἰς τοὺς λέβητας καὶ πάλιν ἀνέλκειν. Τὴν οὖν φρικώδη ταύτην βάσανον ὑπελθόντες, ᾤδῃν ἕκαστος τῶν ἁγίων τῇ κλήσει τε καὶ τῇ κολάσει κατάλληλον ἦδεν. Ὁ μὲν γὰρ μακάριος Πηγάσιος· Ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς, ἔλεγεν, ἐν τῷ φωτὶ σου, Κύριε, ὀφόμεθα φῶς. Ὁ αἰδιμος δὲ Ἄνεμπόδιστος, Οἱ πόδες μου ἐν εὐθύτητι ἔστησαν, καὶ λύχνος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου. Ἀκίνδυνος δὲ ὁ θεῖος Περιέσχον ἡμᾶς ὠδίνες θανάτου, κίνδυνοι ἄδου εὔροσαν ἡμᾶς· ἀλλὰ κἂν διὰ πυρὸς ἤλθομεν, αὐτῆς, Κύριε, ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχὴν. Ὁ δὲ γε πεπωρωμένος τὴν ψυχὴν βασιλεὺς ὡς οὐδὲν δεινὸν ὑπὸ τοῦ μόλιθου τοὺς ἁγίους ἐώρα πάσχοντας, ἐγγύτερον αὐτοῖς παραστάς, Ἐγνων, ἔφη, τὰς γοητείας ὑμῶν, καὶ δὴ ταῖς ἑαυτοῦ χερσὶ τῶν ἀλύσεων καθαψάμενος, καθῆκεν εἰς τοὺς λέβητας τοὺς ἁγίους ἄχρι καὶ τοῦ τραχήλου. Ὡν τῇ καταδύσει τῶν λεβήτων ὁ μόλιθος ὑπερεχυθεὶς, κενοὺς ὀλίγον τούτους ἀπέλιπεν. Εὐθὺς οὖν οἱ ἅγιοι τῷ τυράννῳ· Σὺ μὲν αὐτόχειρ, εἶπον, τοῦ καθ' ἡμῶν θανάτου γενέσθαι βουλόμενος, διήμαρτες τοῦ σκοποῦ τοῦ Θεοῦ πάντως ἡμᾶς περισώσαντος· ὁ δὲ πόνος σου εἰς κεφαλὴν σου ἐπιστραφήσεται, καὶ ἀξίους τῶν ἔργων σου τοὺς καρπούς τρυγήσεις. Ταῦτα δὲ αὐτῶν λεγόντων, αἱ μὲν ἀλύσεις ἐξέπιπτόν τε καὶ διελύοντο.

ΙΑ'. Εἰς δὲ τῶν ὑπηρετῶν, τῷ παραδόξῳ τοῦ θεά-

⁵ Psal. xxxv, 10. ⁶ Psal. xviii, 105. ⁷ Psal. xvii, 5, 7; lxxv, 12.

ματος ἐκπλαγείς, Μέγας ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν, ἀνεβόησε· Χριστιανὸν τε ἑαυτὸν ἀνεκήρυξε, καὶ πρὸς τὸν τύραννον· Ὠμότατε, εἴρηκεν, ἕως τίνος τοῖς προσταγάμασί σου κατατρώχεις ἡμᾶς, ἀνηνύτοις ἐπιχειρεῖν διακλειόμενος; Ἡμᾶς γὰρ μᾶλλον τοὺς σοὶ εἰκόντας ἢ τοὺς τοῦ Χριστοῦ μάρτυρας πάσχοντες ὀρώμεν. Ὁ δὲ τύραννος τῷ ἀθρώπῳ τῆς μεταβολῆς αὐτοῦ διαταραχθεὶς, κρύπτει μὲν παρ' ἑαυτῷ τὴν ὀργήν· πραότητα δὲ ὑποκριθεὶς, πρὸς τὸν Ἀφθόνιον (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ πιστεύσαντι)· φώνησον αὐτοῦς, ἔφη, τάχιον τῶν λεβήτων ὑπεξελθεῖν. Οἱ δὲ σῶσι καθάπερ ἐκ χωνείας χρυσὸς εὐθύς ἀναδύντες, τῷ βασιλεῖ παρέστησαν. Ὁ μέντοι γενναῖος Ἀφθόνιος, τὸ περὶ τὴν ἀσέθειαν νεοπαγὲς ὡσπερ ἐπικρατῶνων· Γνωστὴν ἔστω σοι, βασιλεῦ, ἔφη, ὅτι τὸν Θεὸν ὃν Χριστιανοὶ σέβουσι, προσκυνῶ, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύω, καὶ τούτοις ἑμαυτὸν προσεῖθημι τοῖς ἀγίοις. Ὁ δὲ τὸ λίαν εὐτολμον αὐτοῦ καὶ πεπαρρησιασμένον καταπλαγείς, θεραπεία καὶ τιμῶν ὑποσχέσασιν ἐπαγαγέσθαι μᾶλλον αὐτὸν ἐπειράτο, Ἐγὼ σοι, λέγων, τῆς τοιαύτης μεταβολῆς κατέστην αἴτιος, ἐπὶ πολλὸν ἤδη τὸν χρόνον ἐν ἧ τέταρτι στρατείᾳ, καταλιπὼν, καὶ μὴ μειζρόνιον ἀξιῶσας τιμῶν· ἀλλ' εἴ τι καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐλλοίπαμεν, ἀναπληρῶσαι σπουδάσομεν. Μηδὲν γοῦν ὑποστειλόμενος, εἰπέ τίνος τῶν ἀξιωματῶν ὀρέγη, οὐδὲν γὰρ τὸ παράπαν πρὸς τὴν αἴτησιν ἀνανεύσομεν. Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ νεόλεκτος στρατιώτης, Ἐμοὶ πόθος, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, στρατείαν λαβεῖν, ἣν οὐκ αὐτὸς εἰ δυνατός παρασχεῖν, ἀλλ' ὁ μόνος ἀθάνατος βασιλεὺς, ὃς ἀθάνατους οἶδε καὶ τὰς δωρεὰς χαρίζεσθαι. Καταμαθὼν οὖν τῆς αὐτοῦ γνώμης, τὸ ὀρθραγές τε καὶ ἀμετάθετον, εὐθύς αὐτῷ τὸν διὰ ξίφους ἐπιψήφίζεται θάνατον, ἐν τιμωρίας μέρει, τὰ εὐκταϊότατα χαρισάμενος. Ὅς ἰδέως σφόδρα δεξιόμενος τὴν ἀπόφασιν· Εὐχαριστῶ σοι, εἶπεν, Κύριε, ὅτι ἀνάξιον ὄντα σώζεις με, διὰ τὸ πολὺ σου καὶ ἀδιήγητον ἔλεος. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ

ἄγιον, νῦν καὶ εἰς τὸν ἔπειτα αἰῶνα. Ἀμήν.

IB'. Εἶτα πρὸς τοὺς ἀγίους ἐπιστραφεὶς, Ἐγὼ μὲν ἤδη, κύριοί μου ποθοῦμενοι καὶ δεσπύται, φησὶν, τὴν προκειμένην ὀδεύσων ἄπειμι. Δέομαι δὲ τῆς συμπαθοῦς ὑμῶν καὶ φιλανθρώπου ψυχῆς, μὴ μνησικαχῆσαι μοι, ὧν εἰς ὑμᾶς ἐπραξα κλειόμενος, δεηθῆναι δὲ μᾶλλον ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ κοινοῦ δεσπύτου, εὐμενῶς μοι καὶ ἰλέως προσχεῖν, καὶ μὴ χωρῖσαι με τῆς ὑμῶν μερίδος. Πρὸς ὃν οἱ ἅγιοι μάρτυρες, Εὐθυμῶν, εἶπον, ἀδελφε, τὴν μακαρίαν ὁδὸν πορεύου· μακάριος γὰρ εἶ τῆς ἀποδημίας, ἀνθ' ὧν καὶ πρῶτος ἡμῶν τῇ ποθουμένῃ παραστήσῃ Τριάδι, καὶ τοῦ σοῦ καμάτου λήψῃ τὰς ἀμοιβὰς, φωτὸς αἰωνίου καὶ αἰδίου δόξης καταξιούμενος. Ὅθεν αὐτὸς μᾶλλον μέμνησο τῶν συνάθλων, καὶ ὑπερεύχου τὸ λείπον τοῦ ἀγῶνος ἀνεμποδίστως ἡμᾶς ἀνύσαντας, τῶν αὐτῶν σοι βραβείων, καὶ τῆς ἴσης ἀξιωθῆναι λήξεως. Ταῦτα τῶν ἀγίων εἰπόντων περιχυθεὶς αὐτοῖς ὁ θεῖος Ἀφθόνιος, καὶ τοῖς αὐτῶν τραχήλοις τὸ τοῦ πόθου δάκρυον ἐπιστάξας, ἰδέως τὰ ἐκείνων μέλη κατασπασόμενος, τὴν ἐπὶ θάνατον

perfectus spectaculo, exclamavit : Magnus est Deus Christianorum. Et tyranno dixit : O crudelissime quousque tuis jussis nos vexas, jubens nos aggredi ea, quæ sunt inutilia? Nos enim, qui tibi cedimus, videmus pati potius, quam Christi martyres. Tyrannus autem conturbatus repentina ejus mutatione, iram quidem apud se celat, sed mansuetudinem simulans apud Aphthonium (hoc enim erat nomen ei, qui crediderat) : Jube eos, inquit, cito egredi ex lebetibus. Illi vero salvi, non secus atque aurum ex fornace, repente emergentes accesserunt ad imperatorem. Egregius autem Aphthonius, recenter compactam fidem veluti confirmans : Notum tibi sit, inquit, o rex, quod Deum adoro, quem colunt Christiani, et ei soli servio, et me his sanctis adjungo. Ille autem magna ejus audacia et fiducia obstupefactus, bonis verbis et honorum promissis cum conabatur potius inducere, dicens : Ego tibi causa fui hujus mutationis, qui te tamdiu reliqui in ca, in qua fuisti collocatus, militia, et non sum te majoribus dignatus honoribus; sed si quid lucusque defecimus, id jam implere studebimus. Nihil ergo veritus, dic libere, quasnam cupias dignitates, tuam enim petitionem nequaquam omnino renueamus. A Christo autem recens electus miles, Desidero, inquit, o rex, eam accipere militiam, quam ipse non potes præbere : sed solus rex immortalis, qui scit etiam dona largiri immortalia. Cum ergo ejus firmam et stabilem didicisset sententiam, eum statim condemnat ut ei caput feriat gladio, pro supplicio ea largitus, quæ erant ei maxime optanda. Qui cum lubenter eam accepisset sententiam : Ago tibi gratias, inquit, Domine, quod me servas, qui sum indignus, propter magnam tuam et ineffabilem misericordiam. Propterea anima mea te laudabit, et nomen sanctum tuum glorificabit, nunc et in sæcula. Amen.

ἡ ψυχὴ μου αἰνέσει σε, καὶ τὸ ὄνομά σου δοξάσει τὸ

XII. Deinde ad sanctos conversus : Ego quidem, inquit, o domini mei dilecti, ingredior vitam mihi propositam. Rogo autem vestram benignam et misericordem animam, ne recordemini eorum quæ jussus in vos feci : potius vero pro me rogetis communem Dominum, ut sit mihi clemens et propitius, et ne me separet a vestra portione. Cui sancti martyres : Bono animo, dixerunt, o frater, beatam vitam ingredi. Beatus enim es propter tuum decessum, quod primus nostrum sisteris coram optata Trinitate, et tui laboris accipies remunerationes, æternam lucem consequens et gloriam sempiternam. Quocirca tu potius memento tuorum sociorum, et precare, ut cum quod superest certaminis perfecerimus, absque ullo impedimento eadem, quæ tu, præmia et eandem adipiscamur hæreditatem. Hæc cum sancti dixissent, eis divinus circumfusus Aphthonius, cum ei in eorum colla desiderii effundisset lacrymas, et jucunde illorum membra esset amplexus, ducebatur

tur ad mortem. Deinde cum ad locum pervenisset definitum, beatum caput ei amputatur, et apud Deum beatam deponit animam. Qui autem forte aderant Christiani, cum veluti ad quemdam thesaurum accurrissent, et mundis sindonibus pretiosas ejus reliquias involvissent, in loculo deposuerunt, consummationem sociorum ejus adhuc expectantes, ut majores divitias sic sibi reconderent.

XIII. Post hæc sanctis dicit rex : Ne existimetis, inquit, me vobis æque levem ac facilem mortem allaturum, atque male perdendo Aphthonio. Nam paulatim acerbissimis tormentis carnes vestras consumens, miserabilem vobis mortem afferam. Hæc cum dixisset, bubulos jubet afferri culeos, et sanctos in eos injici martyres, deinde in aquam immitti. Hoc autem cum factum esset maxima celeritate, eis beatus apparet Aphthonius simul cum tribus, indutis candidis vestibus, quorum divina virtute dirumpuntur culei, et terræ illæsi redduntur ab eis martyres. Cum sic ergo conspecti fuissent a tyranno, arbitrans ille non fuisse factum, quod ipse jusserat, statim surrexit ad supplicium sumendum de lictoribus, et statim jussit eorum manus amputari gladio ; erant autem quatuor numero. Deinde eos sic pro sanctis immitti in profundum maris. Quod quidem cum fieret, et mari traderentur, exclamabant : Domine, excipe nostros spiritus, et cum sanctis tuis martyribus nos, etsi simus indigni, connumera. Deo autem invisus et plane dæmon Saporius, cum statim beatos viros, Acindynum, inquam, et Pegasium, et Anempodistum jussisset includi in carcere, ipse seipsum gravissime cruciabat, anxius propter res præsentis, et magnis animi fluctibus agitatus et nec cibum quidem omnino sumere sustinens.

XIV. Iis ergo, qui primas partes apud eum obtinebant, convocatis : Cur me solum, inquit, reliquistis in his, quæ sunt proposita, laborare : ipsi autem otiosum delegistis silentium, nec verbo, nec facto ullam opem mihi ferentes ? Sed si aliquid quidem novi et insoliti velim afferre, vos statim habeo resistentes et reluctantes. Nunc autem cum nihil novi introducatur, sed patrium nostrum dogma despiciatur et ne cadat veniat in periculum, et nulli vestrum veniat in mentem, ne vultu quidem dolorem præ se ferre, de summa rei plane venio in dubium, et mœrore enecor. Ad hæc Elpidephorus, qui tunc erat primus senatus, et fidei Christi ardens amator, et ad summam quidam Nicodemus, et Christi occultus discipulus : Et quam tibi, inquit, o rex, hac in re opem ferre possumus ? Neque enim potentia tua nobis indiget, quæ rerum experientia omnibus antecellit, et habes potestatem voluntati consequentem. Copia autem instrumentorum, quæ sunt comparata ad torquendum, eorum quæ sunt facienda, aperte suggerit tibi deliberationem. Rursus dicit

ἤγετο. Εἶτα τὸν ὠρισμένον τρόπον καταλαβὼν, τὴν μακαρίαν ἀποτέμνεται κεφαλὴν, καὶ τῷ Θεῷ τὴν ψυχὴν παρατίθῃσιν. Οἱ δὲ παρατυχόντες Χριστιανοὶ καθάπερ τινὶ θησαυρῷ προσδραμόντες, καὶ καθαραῖς σινδόσι τὸ τίμιον αὐτοῦ λείψανον ἐνειλήσαντες, ἐν γλωσσοκόμῳ κατέθεντο, ἔτι καὶ τὴν τῶν συναθλητῶν αὐτοῦ τελείωσιν ἐκδεχόμενοι, ἵνα μείζονα τὸν πλοῦτον οὕτως ἑαυτοῖς θησαυρίσωσι.

II'. Μετὰ ταῦτα, πρὸς τοὺς ἁγίους ὁ βασιλεὺς, Μὴ νομίσητε, φησὶν, ὅτι καὶ ὑμῖν οὕτω σχεδιάσω τὸν θάνατον, οἷα δὴ καὶ τῷ κακῶς ἀπολομένῳ γέγονεν Ἀφθονίῳ· κατ' ὀλίγον γὰρ βασάνοις πικροτάταις, τὰς ὑμῶν ἀναλώσας σάρκας, οὕτω τὸν οἰκτιστον ὑμῖν ἐποίησω θάνατον. Ταῦτα εἰπὼν, κελεύει βοεῖους ἐνεχθῆναι θύλακους, ἐν αὐτοῖς τε τοὺς ἁγίους ἐμβληθῆναι μάρτυρας, εἶτα τῷ ὕδατι ἀφεθῆναι. Τοῦτου τάχει πολλῷ γενομένου, ὁ μακάριος αὐτοῖς Ἀφθόνιος ἅμα λευχειμονοῦσιν τρισὶν ἐπιφαίνεται, ὧν καὶ δυνάμει θείᾳ οἱ θύλακοι διαρρήγνυνται, τῇ χέρσῳ τε ὑπ' αὐτῶν ἀβλαβεῖς οἱ ἅγιοι παραδίδονται. Ἐπεὶ οὖν οὕτως ὤρθησαν τῷ τυράννῳ, δόξας ἐκεῖνος αὐτὸ κεκελευσμένον ὑπ' αὐτοῦ τελεσθῆναι, πρὸς τὴν κατὰ τῶν δημίων εὐθύς ἀνίστατο τιμωρίαν, καὶ ξίφει τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐκκοπῆναι διεκελεύσατο· τέσσαρες δὲ τὸν ἀριθμὸν ἦσαν. Εἴθ' οὕτως ἀντὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης ἐναφεθῆναι. Οὗ δὴ γενομένου τῇ θαλάσῃ παραδιδόμενοι, Κύριε, τὰ πνεύματα ἡμῶν πρόσδεξαι, ἀνεβδῶν, καὶ τοῖς ἁγίοις σου μάρτυσι καὶ ἀναξίοις ὄντας ἡμᾶς συναριθμήσον. Ὁ μέντοι θεομισῆς, καὶ αὐτόχρημα δαίμων Σακώριος, τοὺς μακαρίους ἄνδρας, Ἀκίνδυνον φημί, Πηγάσιον καὶ τὸν Ἀνεμπόδιστον τῷ δεσμωτηρίῳ κατακλεισθῆναι κελεύσας, αὐτὸς ἑαυτοῦ κολαστής ἦν βαρύτερος, ἀλύων ἐπὶ τοῖς παροῦσι καὶ πολλῷ ταραχῇ τὴν ψυχὴν κυμαινόμενος, καὶ μηδὲ τροφῆς ὅλως μετασχεῖν ἀνεχόμενος.

II'. Τοὺς οὖν ὑπ' ἐκείνῳ τὰ πρῶτα φέροντας συγκαλέσας, Διατί με μόνον, εἶπε, καταλελοίπατε κάμνειν ἐπὶ τοῖς προσκειμένοις ; αὐτοὶ δὲ τὴν ἀπρακτον ἡσυχίαν ἔλασθε, μηδὲν μήτε λόγῳ μήτε ἔργῳ μοι συνατρήμενοι ; Ἀλλ' εἰ μὲν καινόν τι καὶ ἀσυνήθες εἰσενεγχεῖν βουλευθείην, εὐθύς ὑμᾶς προσισταμένους ἔχω καὶ ἀντιπίπτοντας. Νυνὶ δὲ οὐχὶ καινοῦ τινος παρειαγομένου, ἀλλὰ τοῦ πατρώου ἡμῶν δόγματος περιφρονουμένου καὶ διαπεσεῖν κινδυνεύοντος, καὶ μηδενὶ ὑμῶν μηδὲ μέχρι σχήματος ἀλγεῖν ἐπιόντος, ἀπορῶ τοῖς ὅλοις καὶ ἀποπνίγῃμαι. Πρὸς ταῦτα Ἐλπιδιφόρος πρῶτος ὧν τότε τῆς συγκλήτου βουλῆς, καὶ τῆς Ἰησοῦ πίστεως διάπυρος ἔραστής, καὶ τὸ ὅλον Νικόδημός τις καὶ μαθητῆς Χριστοῦ κεκρυμμένος Καὶ τί, φησὶ, ἡμεῖς ἐπὶ τούτους συναράσσειν σοι δυνάμεθα, βασιλεῦ ; οὐ γὰρ δέχεται σου τὸ κράτος ἡμῶν, πείρα τε τῶν πάντων διαφέρων, καὶ τῇ βουλήσει τὴν δύναμιν ἀκόλουθον ἔχον. Τὸ δὲ τῶν τιμωρητικῶν ὄργάνων εὐπόριστον, ἐτείμην σοι καὶ τὴν περὶ τῶν πρακτέων σκῆψιν σαφῶς ὑποτίθῃσιν. Ὁ τυράννος αὐθις φησὶ, Τί ὅτι καὶ μόνος ἐγὼ τῶν ἀνοσίων τούτων

καθυλακτεῖν δύναμαι; Καὶ ὁ ἅγιος Ἐπερ οὖν ἐργῶ- A
 δὲς σοι τοῦτο δοκεῖ, ἀπεκρίνατο, ἕα πορεύεσθαι
 τούτους, τῷ θελήματι τῷ οἰκείῳ. Ὁ δὲ γε πάντα
 δεινὸς Σαπώριος· Ἄλλ' ὅσον ἐκ τῶν λόγων τῶν
 σῶν ὑπονοεῖν δίδως, φησὶν, ἐκείνοις μᾶλλον φαίνει
 προσκείμενος, ἢ περ ἡμῖν. Κοινῇ γάρ μοι πρὸς
 πάντας ποιουμένῳ τοῖς λόγοις, αὐτὸς μόνος ἀποδί-
 δως τὰς ἀποκρίσεις, καὶ ἀτιμωρήτους ἀφιέναι τοῖς
 ἀνοσίους ὑποτίθης.

ΙΕ'. Τούτων οὕτως μεθ' ὑπονοίας ῥηθέντων τῷ
 Σαπωρίῳ, ὁ μακάριος Ἐλπιδεφόρος, Ἐπειδὴ πρῶ-
 τὸς εἶμι τῆς συγκλήτου βουλῆς, ἔφη, εὐχόμενος μοι
 καὶ τῶν ἀποκρίσεων οὗτοι παραχωροῦσι. Πλὴν ἀλλὰ
 καὶ αὐτοὶ λεγέτωσαν ὅπερ ἂν ἐκάστῳ παριστάμε-
 νον ἦ, ἐπεὶ καὶ τ' ἀληθῆ βούλει πάντως ἀκούειν, ὡ
 βασιλεῦ. Εἰς δὲ τις τῶν συγκλητικῶν, θεῖα χάριτι B
 τὴν ψυχὴν διαφωτισθεὶς, Καὶ τί ταῖς ἀληθείαις
 θαυμαστὸν, εἶπεν, ὡ βασιλεῦ, εἰ καὶ τῆς συγκλήτου
 πρωτεύοντι τῷ Ἐλπιδεφόρῳ, καὶ μηδ' ἀσύνητόν τι,
 μηδ' ἀπρεπὲς ἀποκρινομένῳ τεῦ λέγειν παραχω-
 ροῦμεν ἡμεῖς; Ὁ δὲ βασιλεὺς φωράσας τὸ πρὸς
 ἀληθειαν οὖν, Οὐκ ὀρθῶς ἔχουσαν, εἶπε, τὴν ὑμῶν
 διάνοιαν, περὶ τὸ ἡμέτερον κράτος ὀρῶ. Φιλολόγος
 δὲ τις ὄνομα, τὴν ἡλικίαν νεώτερος, τὸν νοῦν ὀξύ-
 τατος, τὸν ζῆλον θερμότατος· Ὡ βασιλεῦ, ἔφησεν,
 ἡ μάτην ἐνσκήψασα πονηρὰ καθ' ἡμῶν ὑπόνοια τῇ
 ψυχῇ σου, οὐκ εἰς ἀγαθὸν ἡμῖν καταλήξει πέρας.
 Πλήρης γὰρ ὑποψίας εἰ ἀπώλειαν καταγνῶναι πάν-
 των διανοούμενος. Ὁ δὲ τύραννος ἐπὶ τῇ ἀθρόα
 τοῦ Φιλολόγου παρρησίᾳ θυμοῦ τὴν ψυχὴν ἀναπλη- C
 σθεὶς· Τίς γάρ σε καὶ ἤρετο, φησὶν, ἔν' οὕτως ἀπό-
 τομον τὴν ἀπόκρισιν ὄψ; Πρὸς ταῦτα ὁ γεννάδας
 ἐκεῖνος, μὴ τὸν τοῦ τυράννου θυμὸν ὑπολογισάμε-
 νος, μὴ τῆς ἐξουσίας φροντίδα θέμενος· Τί δὲ ἤνικα
 τ' ἀληθὲς ἐξείποι τις, βασιλεῦ, εἶρηκε, καὶ σὲ δεήσει
 παραυτίκα χολᾶν; Εἶτα καὶ πρὸς τοὺς παρεστηκό-
 τας συγκλητικὸς ἀπιδὼν, Μὰ τὴν σωτηρίαν, ἔφη,
 πάντων ὑμῶν, οὐδὲν δεῖ τοιοῦτῳ ἀνδρὶ ἀποκρίνε-
 σθαι. Ποῦ γάρ ἂν καὶ ἀληθῆ λόγον μανίας δέξαιτο
 πεπληρωμένη ψυχῇ; Ἐπὶ τούτοις ὁ τύραννος θυμοῦ
 κατὰ τὴν ὁμοίωσιν, ὡς Δαυὶδ ὁ θεῖος φησὶ, τοῦ ὄψεως,
 στρατιώτας στήναι πρὸ τῶν θυρῶν ἐγκελεύεται,
 ὥστε τοὺς ἀντιλέγοντας αὐτῷ, καὶ πρῶτόν γε πάν-
 των Ἐλπιδεφόρον ξίφει διαχειρίσασθαι. Καλλίστρα-
 τος δὲ τις φίλος ὢν τῷ βασιλεῖ ἐς τὰ μάλιστα τῷ D
 αὐτῷ περιφύς τραχήλῳ, τὴν ὀργὴν ἐπισχεῖν ἐλιπά-
 ρει, καὶ σύμπαντες δὲ παρρησιασάμενοι· Ἀθλιώ-
 τατε βασιλέων, εἶπον, εἴση νῦν ἀκριβῶς, ὡς οὐχ
 ὁμοιά σοι φρονοῦμεν ἡμεῖς οὐδὲ ἀσεβείας ἐπίσης
 ἀντιποιούμεθα· καὶ ταῦτα εἰπόντες ἐξήεσαν οὕτω
 καταλιπόντες αὐτόν. Ἄλλ' ἐκεῖνος νύξ ὢν καὶ τὸ
 σύμπαν σκότους οὐκ εἶς τὴν νύκτα ἔσχε πρὸς τὰ πονη-
 ρότατα συνεργοῦσαν, καὶ ἅμα φωτὶ, καθίσας ἐπὶ
 τοῦ βήματος, τρεῖς καλεῖ βύθρους διορυγῆναι,
 θηρία τε καὶ ἕρπιστα τούτοις ἐναφθεῖναι, καὶ τοὺς
 περὶ τὸν ἅγιον Ἀκίνδυνον ἐμβληθῆναι.

ΙΓ'. Ἐπεὶ οὖν ἐκεῖσε τοὺς ἁγίους καθῆκαν, ὁ
 θεὸς, ὁ θεὸς ἡμῶν οἱ μάρτυρες πρὸς σε ὀρθρίζομεν,
 ἐψαλλον· ἐδίψησέ σε ἡ ψυχὴ ἡμῶν, ἐδίψησέ σε τὸν

tyrannus : Quid vero ? Egone solus possum la-
 trare adversus hos impios ? Sanctus vero respon-
 dit : Si hoc tibi videtur operosum ac difficile, sine,
 inquit, eos sua abire voluntate. Immanissimus
 vero Saporos : Sed quantum, inquit, das ex tuis
 verbis conjiciendum, videris illis potius, quam no-
 bis, adhærere. Nam mihi verba communiter ad
 omnes facienti, ipse solus das responsa, et sug-
 geris, ut impios relinquam impunitos.

XV. His sic a Saporio dictis cum suspicione,
 beatus Elpidephorus : Quoniam sum, inquit, prin-
 ceptus senatus, hi mihi merito concedunt primum
 dicendi locum. Sed ii quoque dicant, quod videtur
 unicuique, quoniam vis, o rex, omnino verum
 audire. Quidam autem unus ex senatoribus, ha-
 bens animam divina gratia illuminatam : Quid
 revera mirum est, inquit, o rex, si Elpidephoro,
 qui est princeps senatus, et nihil insipiens re-
 spondet aut indecorum, nos discere concedimus ?
 Rex autem cum id, quod erat, revera deprehend-
 disse : Video, inquit, vestram mentem non recte
 affectam in nostram potentiam. Quidam vero,
 nomine Philologus, ætate junior, ingenio acutis-
 simo, zelo ardentissimus : O rex, inquit, mala,
 quæ tuum animum de nobis invasit, conjectura
 non nobis in bonum exitum desinet. Es enim ple-
 nus suspicione, ut qui cogites omnibus tua con-
 damnatione afferre exitium. Tyrannus autem ira
 repletus propter repentinam Philologi loquendi
 libertatem : Quis, inquit, te delegit ut dares tam
 duram et asperam sententiam ? Ad hæc vir ille
 egregius, non iram tyranni reveritus, nec de ejus
 potestate sollicitus : Quid vero, quando verum
 dixerit quispiam, o rex, tene oportebit illico
 irasci ? Deinde etiam intuens ad omnes, qui ade-
 rant, senatores : Per salutem, inquit, vestrum
 omnium, tali viro nihil oportet respondere. Quo-
 modo enim veram acciet orationem, quæ furore
 repleta est, anima ? Propter hæc tyrannus ira re-
 pletus, ira, inquam, ad similitudinem serpentis,
 ut dicit divinus David, milites jubet stare pro
 foribus, ut eos, qui ei repugnabant, et primum
 omnium Elpidephorum, ense conficerent. Quidam
 autem Callistratus, cum esset regi amicissimus,
 eum collo amplexus, orabat ut iram reprimeret.
 Omnes vero simul libere loquentes : Miserrime re-
 gum, dicebant, pulchre scies nos non eadem, quæ
 tu, sentire, neque similiter tueri impietatem. Et
 hæc cum dixissent, exierunt eo sic relicto. Sed
 ille, cum esset nox, et ad summam filius tenebra-
 rum, habuit noctem opem ferentem rebus pes-
 simis, et cum primum illuxisset, sedens pro tri-
 bunalibus jubet tres fossas effodi, et in eas immitti
 bestias et serpentes, et sanctum Acindynum cum
 suis in eas injici.

XVI. Postquam ergo sanctos eo immisissent:
 Deus, Deus noster, et te de luce vigilamus, psal-
 lebant martyres. Sitivit te anima nostra, sitivit

Deum vivum et fortem. Sed tu fac nobiscum convenienter tuæ mansuetudini, et educ nos de lacu miseræ. Quoniam benigna est misericordia tua, et bonitas quæ non potest exprimi *.) Interim autem dum precarentur, splendidi accesserunt angeli, veluti quibusdam virgis ferreis bestias abigentes, et unumquemque e sanctis manu accipientes, eos illæsos e fossis eduxerunt. Sed rex cum oporteret rursus Christi intelligere potentiam, et cessare aliquando aggredi, quæ non possunt effici, ille jussit sanctos rursus suspensos cædi. Cum autem vidisset eorum carnes multis horis conscindi, fortique et generoso animo resistere certaminibus, jubet eos e lignis deponi, et eis capita amputari. Ipse enim magis erat defessus intentans supplicia, quam martyres sustinentes ea, quæ intentabantur: et summa fortitudine vicerunt illi infinitam crudelitatem. Cum jam autem ad mortem abducerentur, qui ab eis illuminati fuerant ad pietatem, simul cum senatu: Dimittitis nos, dicebant, o doctores pietatis, super cathedram pestilentiæ, in medio Ecclesiæ malignantium, cum ad mensuram ætatis in Christo nondam pervenerimus. Beati autem illi eis responderunt: Qui docet hominem scientiam Christus Deus noster, qui est illuminatio animarum nostrarum, ipse vos illuminabit et reddet intelligentes, firmosque faciet et stabiles fundamento suæ fidei.

XVII. Relata sunt hæc regi: et quod magna multitudo sequeretur sanctos, eorum cædes prohibens. Ille autem statim emittit catervam militum in eos, qui sequebantur sanctos, cui jussum fuerat ut eos expelleret, sed egregii illi viri, qui ad finem usque statuerant resistere peccato, hoc nihil facientes, maluerunt potius mori cum sanctis. Quorum constantiam cum tyrannus rursus intellexisset, jussit omnes simul cum sanctis interfici, sure occidendi homines cupiditatis prætextum accipiens eorum amorem pietatis. Cum autem ei suggestissent quidam, quorum erat magnus zelus in simulacra, quod fuisset senatus causa horum malorum, jubet beatum adduci Elpidiphorum, ut qui apud eum ferret primos honores. Ille autem conversus ad invictos martyres, qui nondum erant consummati: Rogate, dixit, pro me, Patres in spiritu, duces meæ in Christum fidei, ut ego quoque a vestro cœtu non exeam. Cui sancti: Esto bono animo, dixerunt, o frater, esto bono animo, et ne sis animo anxius, nos enim præcedes, primus sistendus coram cœlesti Domino. Cum eos ergo esset amplexus, ducebatur ad tyrannum: eum autem tres quoque alii consequabantur, qui erant ejusdem animi et instituti.

XVIII. Tyrannus autem: Quid vobis, inquit, accidit, o stulti, ut deorum quidem patriam dimitteretis religionem, adhereretis vero his impostoribus? Sed nisi cito resipiscentes, ad priora

A Θεόν ζῶντα καὶ ἰσχυρόν. Ἄλλὰ σὺ ποίησον μεθ' ἡμῶν κατὰ τὴν σὴν ἐπιείκειαν, καὶ ἀνάγαγε ἡμᾶς ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας· ὅτι τὸ ἔλεός σου χρηστόν, καὶ ἡ ἀγαθότης ἀνεύκαστος. Ἀμα δὲ τῇ εὐχῇ, λαμπροφωροῦντες ἐπέστησαν ἄγγελοι, οἳ ἅ τισι σιδηραῖς βάρβδοις τοὺς θήρας ἀποσοβοῦντες, ἐκάστου τε τῶν ἁγίων λαθόμενοι τῆς χειρὸς, ἀβλαβεῖς τῶν βόθρων ἐξῆγον. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς, δέον πάλιν συνεῖναι τὴν Χριστοῦ δύναμιν καὶ παύσασθαι ποτε ἀνηνύτοις ἐπιχειρεῖν, ὃ δὲ ἐκέλευσε τοὺς ἁγίους αὐθις κρημασθέντας ξέεσθαι. Ὡς δὲ ἐπὶ πολλαῖς ταῖς ὥραις τὰς σάρκας τεμνομένας ἐώρα, καὶ ψυχῇ γενναίᾳ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀντέχοντας, καθαιρεθῆναι τῶν ξύλων κελεύει, καὶ τὰς κεφαλὰς ἐκτμηθῆναι. Ἐκαμνε γὰρ αὐτὸς μᾶλλον ἐπάγων τὰς τιμωρίας, ἢ οἱ μάρτυρες ὑπομένειν τὰ ἐπαγόμενα, καὶ νενίκηκεν ὑπερβολῇ γενναιότητος, ὠμότητος ἀμετρίαν. Ἀπαγομένων δὲ ἤδη τὴν ἐπὶ θάνατον οἱ παρ' αὐτῶν φωτισθέντες εἰς θεοσέβειαν σὺν ἅμα καὶ τῇ συγκλήτῳ, Ἄφίετε ἡμᾶς, ἔλεγον, οἱ τῆς εὐσεβείας διδάσκαλοι, ἐπὶ καθέδρᾳ λοιμῶν ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας πονηρουμένων, μήπω πρὸς μέτρον τῆς ἐν Χριστῷ φθάσαντας ἡλικίας. Οἱ δὲ μακάριοι πρὸς αὐτοὺς ἀπεκρίναντο, Ὁ διδάσκων ἀνθρωπῶν γινώσιν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ φωτισμὸς τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, αὐτὸς ὑμᾶς φωτιεῖ τε καὶ συνετιεῖ, καὶ τῷ θεμελίῳ ἐδράσει τῆς αὐτοῦ πίστεως;

Ἄνηνέχθη ταῦτα τῷ βασιλεῖ, καὶ ὡς ἐχλὸς ἰκανὸς ἔποιτο τοῖς ἁγίοις ἀπειργῶν αὐτῶν τὴν σφαγὴν. Ὁ δὲ στίφος στρατιωτῶν ἐξαυτῆς, κατὰ τῶν ἐπομένων, τοῖς ἁγίοις ἐκπέμπει, ἀποσοθῆσαι τούτους κεκαλευσμένον. Ἄλλ' οἱ γενναῖοι ἐκεῖνοι καὶ μέχρι τέλους πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἐγνωκότες ἀντικαθίστασθαι, παρ' οὐδὲν τοῦτο θέμενοι, τοῖς ἁγίοις μᾶλλον εἶλοντο συναποθανεῖν. Ὡν τὴν ἐνστάσιν ὁ τύραννος αὐθις ἀναμαθὼν, ἐκέλευσε τοῖς ἁγίοις ἅπαντας συγκατασφαγῆναι, πρόφασιν τῆς πρὸς τὸ ἀναιρεῖν ἀνθρώπους ἐπιθυμίας, τὸ φιλευσεθῆς αὐτῶν ποιησάμενος. Ὑποβληθεὶς δὲ ὑπὸ τινῶν οἷς ζῆλος περὶ τὰ εἰδῶλα ἦν, ὡς ἡ σύγκλητος αἰτία γένοιτο τῶν τοσαύτων κακῶν, τὸν μακάριον Ἐλπιδιφόρον ἀχθῆναι προστάττει ἅτε τὰς πρώτας φέροντα παρὰ ταύτη τιμᾶς. Ὁ δὲ πρὸς τοὺς ἀητητήτους ἐπιστραφεὶς μάρτυρας, οὐπω τελειωθέντας, Εὐξασθε εἶπεν ὑπὲρ ἐμοῦ Πατέρες ἐν πνεύματι, οἱ ἐμοὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ὁδηγοὶ ὥστε καμὲ τῆς ὑμῶν συνοδίας μὴ ἐκπεσεῖν. Πρὸς ὄντοί ἅγιοι· Θάρσει, ἔφησαν, ἀδελφὲ, θάρσει, καὶ μὴ ἀθύμει· προηγῆση γὰρ ἡμῶν πρῶτος τῷ οὐρανίῳ Δεσπότῃ παραστησάμενος. Ἀσπασάμενος οὖν αὐτοὺς, πρὸς τὸν τύραννον ἤγετο, συνεπόντι δὲ αὐτῷ καὶ ἕτεροι τρεῖς τῆς αὐτῆς ἐχόμενοι γνώμης καὶ προαιρέσεως.

ΙΗ'. Ὁ δὲ τύραννος Τί πεπόνθατε, φησὶν, ἀνῆτοι, τῆς μὲν πατρώας τῶν θεῶν θρησκείας ἀρέμενοι τοῖς ἀπατεῶσι δὲ τούτοις προσκολληθέντες; ἀλλ' εἰ μὴ τάχιον ἀνανήψαντες ἐπιλάβοιθε τῶν προτέρων,

* Psal. LXII, 2, sqq.

πικρὸν ὑμᾶς τὸ τῆς ζωῆς ἐκδέχεται πέρας. Πρὸς δὲ ἄν
 Ἐλπιδοφόρος ἀποτήτω φρονήματι, Γνωστὸν ἔστω
 σοι, βασιλεῦ, ἔφη, ὅτι τοῖς μὴ οὔσι θεοῖς οὐ λα-
 τρούμεν, καὶ τῷ δόγματί σου ἀντιτασσόμεθα· ὅπερ
 οὖν σοι δοκοῦν, ἐπιτέλει. Ἐπεὶ τοῦτο ἀρέσκον ὑμῖν,
 ὁ τύραννος ἔφη, τὸ τοῖς ἀσεβέσι τούτοις ἐπόμενους
 τοῦ Ἰσοῦ κοινωνῆσαι τέλους, οὐκ οὐκ ἀποστερήσομεν
 ὑμᾶς τῆς ἐφέσεως, ἀλλὰ καὶ τὰς ὑμῶν ξίφει κεφα-
 λὰς ἐκκοπήναι κελεύω. Ὡς δὲ ταύτης οἱ ἅγιοι τῆς
 ἀποφάσεως ἤκουσαν, χαίροντές τε καὶ ἀγαλλόμενοι
 πρὸς τὸν θάνατον ἤγοντο συνεπομένων αὐτοῖς καὶ
 τῶν στρατιωτῶν, εἰς τριακοσίους ἀριθμουμένων,
 οἳ σὺν τῷ θεῷ φημί Ἀκινδύνῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ
 θανεῖν ἀγαπήσαντες, καὶ οὕτω πρὸς Χριστὸν οὐ
 κρεῖττον ὑπὲρ ζωᾶς τὸ ἔλεος ἀπελθεῖν, τὸν διὰ ξί-
 φους δέχονται θάνατον, πολλὴν τοῦ μακαρίου Ἀκιν-
 δύνου τὴν προθυμίαν αὐτοῖς ἐμπροσθέντος, καὶ πρὸς
 τὸ μαρτύριον ὑπαλείφοντος.

ΙΘ'. Ἀναιρεθέντων δὲ τῶν στρατιωτῶν ἤδη καὶ
 τῶν συγκλητικῶν, μεταπέμπεται διὰ ταχέων ὁ
 τύραννος τὸν μακάριον Ἀκινδύνον, Πηγάσιόν τε καὶ
 Ἀνεμπόδιστον· εἶτα τὴν ἀλωπεκῆν ὑποδύς τὸν
 ἡμερὸν τε καὶ πρᾶον ὑποκριθεὶς σχολιώτατα· Τίς
 ἡ τοιαύτη ὑμῶν ἐνστασις, ἔλεγεν, ὡς τῆς παρουσίας
 ἀφαιδῆσαι ζωῆς, καὶ θάνατον μᾶλλον ἀλλάξασθαι
 ταύτης; Μάρτυς μου ὁ ἡδὺς πᾶσιν ἥλιος, ὅτι τὰ
 σπλάγχνα καὶ τὴν ψυχὴν, ἐπὶ τῷ ὑμῶν διακόπτομαι
 θανάτῳ· οἰκτείρω γὰρ ὑμᾶς καὶ τῆς ἡλικίας καὶ
 τῆς νεότητος, πρὸς δὲ καὶ τῆς τοῦ σώματος ὥρας,
 ἧς καὶ θηρίον ἠλέησεν, ἂν καὶ ἐφείσατο. Πείσθητε
 οὖν μοι λίαν ὑμῶν κηδομένῳ καὶ τὰ λυσιτελεῖ συμ-
 βουλεύοντι· ὁρᾶτε γὰρ ὡς τῶν συγκλητικῶν οὐ-
 δενδὸς ἢ τῶν στρατιωτῶν ἐφείσαμην. Ὑμῶν δὲ πα-
 τρικῶς κήδομαι τε καὶ περιέχομαι, μάλιστα τὸ ἀν-
 δρωδὲς ὑμῶν καὶ γενναῖον, ἐκ τοῦ περὶ τὰς βασάνους
 ἀνευδύτου καταμαθῶν. Εἰ γὰρ πεισθεῖητέ μου, τῶν
 πρώτων ὑμᾶς ἀξιῶσω τιμῶν, καὶ δῶρα χαριῶμαι
 τῆς ὑμῶν ἀρετῆς ἄξια. Οἱ δὲ ἅγιοι· Μήτε σεαυτῶν
 κόπους, ἔφησαν, μήτε ἡμῶν εἰκῆ θέλε παρέχειν,
 ἀλλὰ μὴ φειδῶς σέ τις ἢ ἔλεος ἡμῶν λαμβανέτω,
 κάμψεις γὰρ οὐδέποτε τὸν ἡμέτερον λογισμόν, ἢ
 ἀγαθῶν ἐπαγγελίαις ἢ κακῶν ἀπειλαῖς, ἢ θανάτῳ
 δέει, τοῦ σοὶ φοβεροῦ. Πῶς γὰρ ἂν θάνατον φοβη-
 θεῖεν, οὓς τοῦτο μᾶλλον λυπεῖ, τὸ ἄπαξ, καὶ μὴ
 μυριάκις δύνασθαι θνήσκειν ὑπὲρ Χριστοῦ; Τάχιον
 οὖν τὸ ἤδη σοι κριθὲν ποιήσον. Ἐκδέχεται γὰρ ἡμᾶς
 ὁ τῶν ἁγίων χορδὸς, ἵνα σοι καὶ χάριτας μᾶλλον τῆς
 ταχίας ὁμολογήσαιμεν τελειώσεως.

Κ'. Ὁ δὲ τὴν σκηνὴν λύσας, καὶ τὴν προσποίητον
 ἡμερότητα, Μὴ τοὺς θεοὺς, εἶπεν, ἀλλ' οὐκ ἂν ἐπι-
 τεύξησθε τῆς ἐπιθυμίας. Κελεύει τοίνυν σιδηροδέ-
 τους αὐτοὺς γενομένους, ἐν ἀσφαλεστάτῃ τῇ φρουρᾷ
 τηρεῖσθαι. Αὐτὸς δὲ παρ' ὄλην διασκεψάμενος τὴν
 νύκτα, ποίῳ ἂν αὐτοὺς διολέσῃ θανάτῳ, πρωτῆς ἤδη
 γενομένης, κελεύει κάμινον ἐξαφθεῖσαν ὅτι πολλὴν
 τοὺς θεοὺς ὑπολαβεῖν μάρτυρας, ὥστε τῶν ἁγίων
 αὐτῶν σωμάτων τέλεον ἐκδαπανηθέντων, μὴδὲ χροῦν
 ὑπολειφθῆναι Χριστιανοῖς, πόθου τοῦ πρὸς αὐτοὺς

redieritis, vos excipiet acerbus vitæ finis. Cui Elpi-
 dophorus interrito et constanti animo : Notum tibi
 sit, inquit, o rex, quod deos, qui non sunt, non
 colimus, et tuo dogmati repugnamus. Fac ergo id,
 quod tibi videatur. Quoniam hoc vobis placet, in-
 quit tyrannus, sequendo hos impios ejusdem
 quoque esse finis socios, neque nos vos vestro
 frustrabimus desiderio, sed vestra capita jubeo
 gladio amputari. Cum autem sancti hanc audivis-
 sent sententiam, lætique et exsultantes ducerentur
 ad mortem, eos quoque consequentibus militibus,
 qui erant numero circiter trecenti, qui cum di-
 vino, inquam, Acindyno et ejus sociis mori ma-
 luerunt, et sic venire ad Christum, cujus miseri-
 cordia est supra vitas, mortem gladio accipiunt,
 magnam animi alacritatem eis afferente Acindyno,
 et excitante, animosque addente ad martyrium.

XIX. Jam autem interfectis militibus et sena-
 toribus, quamprimum accersit tyrannus beatum
 Acindynum, Pegasiumque et Anempodistum. De-
 inde vulpina pelle indutus, clementiamque et man-
 suetudinem simulans perversissime, Quænam est,
 dicebat, talis vestra constantia, ut vitæ præsentis
 sitis prodigi, et eam morte commutetis? Testis
 sit mihi sol, qui est jucundus omnibus, quod
 propter vestram mortem mihi scinduntur viscera
 et anima. Misereor enim vestræ ætatis et juven-
 tutis, et corporis quoque pulchritudinis, cujus
 vel miseretur bestia, et ei parceret. Credite
 ergo mihi, qui vestri magnam curam gero, et con-
 sulo quæ sunt utilia. Videtis enim, quomodo nulli
 pepercerim senatori, nec militi. Vestri autem pa-
 terne curam gero, et vos amplector, ut qui vestram
 didicerim virtutem et fortitudinem ex constantia
 in tormentis. Si enim mihi parueritis, vos primis
 dignabor honoribus, et concedam dona digna
 vestra virtute. Sancti autem: Nec tibi, dixerunt,
 nec nobis frustra labores exhibe. Sed nec tu no-
 bis parcas, nec te nostri ulla moveat misericordia,
 mentem enim nostram nunquam flectes, aut bo-
 norum promissis, aut minis malorum intentatis,
 aut metu mortis, quæ est tibi terribilis. Quomodo
 enim mortem timuerint, quos hoc magis afficit
 molestia quod semel et non millies possint mori
 pro Christo? Fac ergo cito id, quod a te jam
 est judicatum. Nos enim exspectat chorus san-
 ctorum : ut etiam magis tibi agamus gratias pro-
 pter celerem consummationem.

XX. Ille autem deposita persona, et ficta ablata
 mansuetudine : Non per deos, inquit, non asse-
 quemini id, quod desideratis. Jubet ergo eos, cum
 fuerint ferro vincti, in tutissima servari custodia.
 Ipse autem cum tota nocte considerasset, quam
 morte eos afficeret, mane jubet in fornacem ignis
 ardentem divinos jacere martyres, ut omnino con-
 sumptis sanctis eorum corporibus, ne cinis qui-
 dem relinqueretur Christianis desiderii sui sola-
 tium. Qui cum mox educti fuissent e custodia,

eis magna voce acclamavit tyrannus: Ecce præmia vestræ inobedientiæ, ostendens manu fornacem, quam nullus alius, sed vos vobis ipsis accendistis. Acindynus ergo beatus Christi martyr cum intellexisset, quam esset malitiosus et versipellis tyrannus: Forte, inquit, propheticè tibi nomen imposuit mater, id enim patrem dæmonum significat. Tu autem non pater dæmonum, sed es aperte filius ejus, qui fuit homicida ab initio: quoniam ejus opera imitaris, ut qui hominum sanguine, sicut ipse, delecteris. Ille vero, cum verbi accerbitas ejus animum momordisset, matre sua accersita: Quid mihi, inquit, o mater, nomen sibi vult? Illa autem: Scio, inquit, hoc esse tibi paternum. Quidnam vero possit significare, nescio. Sapores autem: Sed isti, inquit, cacodæmones dicunt hoc significare patrem dæmonum. Quod si habeant veritatem in hoc sibi suffragantem, non illos, sed te prius tradam morti acerbæ. Illa vero subridens: Omnino, inquit, nisi hoc aperte nossent, non ita auderent loqui multis præsentibus. Hinc factum est ut ira, quæ cohiberi non poterat, invaderet hunc execrandum, statimque cum simul cum Deo communem abnegasset naturam, et nec ipsum omnibus charum nomen matris esset reveritus, quod vel ipsis feris et animalibus rationis expertibus affert reverentiam, ei manus injicit, manus o (divina justitia!) homo in matrem, et matrem jam vetulam, et filius matri impingit alapam, egregiam ei reddens mercedem nutritionis, aut potius lubenter dixeris, qui majorem jure erat redditurus, quod illa tale malum in lucem ediderit. Illa autem procidens ad pedes sanctorum: Servate meam senectutem, dixit cum multis lacrymis. Ipsum enim, ut video, Satanam, illum ipsum ego genui.

XXI. Ille autem illam nihilipendens et repellens, intuens ad martyres: Vestra, inquit, in malis perseverantia efficit ut vobis fornax accendatur amplius. Illi vero, Tua mater, aiunt, curæ tibi sit in præsentia. Quid enim animi habeamus, jam satis es expertus. Tyrannus autem: Quid ea, inquit, sit mihi curæ? Si tibi, inquit, remittetur scelus, qui injustas manus in ipsam matrem intulisti. Sed si pro filio, inquit, mater precata fuerit, dii mei ignoscent. Illa autem oculos statim in altum tollens: Christe unigenite, inquit, Dei Filii, filio meo ne remittas, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Ille autem rursus iniquus: Longa, inquit, ut videtur, et multorum annorum senectus tuam mutavit et corrumpit mentem; et ideo tam facile induceris ut nobis male preceris. Ad hæc anus illa sapiens: Sed si ego, inquit, quæ te genui sum inops mentis, tu qui ab ea es genitus, quomodo salvam mentem habere existimaberis? Non ergo, inquit tyrannus, ab eo, quod decet aberravi: qui tibi, quæ es ejusmodi, talem intuli tibi alapam, impingens contumeliam. Illa autem, Tibi: inquit, testificor, quod Dei, qui

A παραμύθιον. Ὡν κατὰ τάχος ἐνεχθέντων ἀπὸ τῆς φυλακῆς, ἐπεφώνει τοῦτοις ὁ τύραννος, Ἴδου τῆς ἀπειθείας ὑμῶν τὰ ἐπίχειρα, τὴν κάμινον τῆ χειρὶ δεικνύς, ἣν οὐδεὶς ἕτερος, ἀλλ' ὑμεῖς ἑαυτοῖς ἐξεκαύσατε. Ἀκίνδυνος οὖν ὁ μακάριος τοῦ Χριστοῦ μάρτυς, τὸ τοῦ τυράννου κακότεχνον καὶ ποικίλον καταμαθὼν, Τάχα προφητικῶς σοι, φησί, τοῦνομα τέθεικεν ἡ τεκοῦσα, πατέρα γὰρ δαιμόνων τοῦτο δηλοῖ· σὺ δὲ οὐ πατὴρ δαιμόνων, ἀλλ' υἱὸς ἀντικρυς εἶ, τοῦ ἐξαρχῆς ἀνθρωποκτόνου, ἐπεὶ καὶ τὰ ἔργα τούτου ζηλοῖς αἵμασιν ἀνθρώπων χαίρων ὡσπερ αὐτός. Ὁ δὲ τῷ πικρῷ τοῦ ῥήματος δηχθεὶς τὴν ψυχὴν, τὴν ἑαυτοῦ μητέρα μεταπεμφάμενος, Τί μοι φησί, μήτερ, τὸ ὄνομα δηλοῦν βούλεται; Ἡ δὲ πατρῶον μὲν οἶδεν τοῦτό σοι τυγχάνον, ὃ δὲ δύναται σημαίνειν ἐπίσταται οὐδαμῶς. Καὶ ὁ Σαπύριος, Ἀλλ' οἱ κακοδαίμονες οὗτοι, φησί, πατέρα λέγουσι δαιμόνων τοῦτο δηλοῦν, καὶ νῆ τὴν ἐμὴν σωτηρίαν, εἰ γε καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐν τούτῳ συμφθεγγομένην ἔχουσιν, οὐκ ἐκείνους, ἀλλὰ σὲ πρότερον πικρῷ παραδώσω θανάτῳ. Ἡ δὲ ὑπομειδιάσασα, Πάντως εἰ μὴ τοῦτο, ἔφη, σαφῶς ἤδρασαν, οὐκ ἂν οὕτως ἐθάμβουν ὑπὸ πολλοῖς τοῖς παρεστῶσι λαλεῖν. Θυμὸς ἀσχετος ἐντεῦθεν λαμβάνει τὸν βδελυρὸν, καὶ παραχρῆμα μετὰ Θεοῦ καὶ τὴν κοινὴν φύσιν ἐξαρνησάμενος, καὶ μηδὲ αὐτὸ τὸ φίλον πᾶσι τῆς μητρὸς δυσωπηθεὶς ὄνομα, ὃ καὶ ἠρσὶν αἰδῶ φέρει, καὶ τοῖς ἀλόγοις, χεῖρας ἐπιβάλλει ταύτῃ, χεῖρας, ὡς θεία δίκη, κατὰ μητρὸς ἀνθρώπος καὶ μητρὸς γηραιᾶς ἤδη, καὶ πῦξ αὐτὴν κατὰ κόρης παῖει, καλὰ γε ἀποδοῦς αὐτῇ τὰ τροφεία, ἢ μᾶλλον εἶπεν ἂν τις ἡδέως, καὶ πολλῷ μείζονα δίκαιος ὢν ἀποδοῦναι, ὅτι κακὸν ἐκείνη τοιοῦτον εἰς φῶς ἤνεγκεν. Ἡ δὲ τοῖς τῶν ἁγίων ποσὶ προσδραμουῦσα, Σώσατέ μου τὸ γῆρας, ἔφη, σὺν πολλοῖς τοῖς δάκρυσιν· αὐτὸν γὰρ ὡς ὄρα ἔχω τὸν Σατανᾶν, αὐτὸν ἐκείνον ἐγὼ γεγέννηκα.

ΚΑ'. Ὁ δὲ ἐκείνην ἐξουθενῶν τε καὶ διωθόμενος ἀπιδὼν πρὸς τοὺς μάρτυρας, Τὸ πρὸς τὴν κακίαν ὑμῶν, ἔφη, παράμονον, καὶ τὴν κάμινον ἐπὶ πλεῖστον ἡμῖν ἐκπυροῦσθαι παρεσκευάζει. Οἱ δὲ, Τὰ περὶ τῆς μητρὸς, εἶπον, τῆς σῆς τό γε νῦν ἔχων, μελέτω σοι, ἡμῶν ἤδη τὴν γνώμην ὅπως ἔχει, διὰ πείρας ἀκριβοῦς ἔσχηκας. Καὶ ὁ τύραννος· Τί δ' ἂν μοι μέλοι περὶ αὐτῆς; Εἰ ἀφεθήσεται σοι, εἶπον, τὸ ἐπ' αὐτῇ ἀνόμημα μητρὶ χεῖρας ἀδίκους ἐπιβαλλόντι. Ἀλλ' ὑπὲρ υἱοῦ, ἔφη, μητρὸς εὐξαμένης, οἱ θεοὶ μοι συγγνωμονήσουσιν. Ἡ δὲ εὐθὺς τὸ ὄμμα ὑφοῦ διάρασα, ἔφη, Θεοῦ παῖ, τῷ ἐμῷ υἱῷ μὴ ἀφῆς, μήτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι μήτε ἐν τῷ μέλλοντι. Καὶ ὁ παράνομος αὐθις, ὡς ἔοικεν, εἶπε, Τὸ μακρὸν τοῦ γῆρας καὶ πολυχρόνιον, ἀλλοίωσίν σοι τῶν φρενῶν εἰργάσατο, καὶ διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τὰς καθ' ἡμῶν ἀράς οὕτως εὐχερῶς ἐξηνέχθης. Πρὸς ταῦτα ἡ συνετὴ γραῦς ἐκείνη, Ἀλλ' εἶπερ ἐγὼ, φησὶν, ἡ γεννησαμένη φρενῶν ἐνδεής, ὃ παρὰ τοιαύτης σὺ γεννηθεὶς, πόθεν σώας εἶχεν τὰς φρένας ὑποληφθήσῃ; Οὐκ οὖν ὁ τύραννος ἔφη, τοῦ προσήκοντος ἀπεσφάλην, τοιαύτη οὕτη σοι τὴν εἰς τὰς παρείας ὕβριν ἐπενεγκῶν. Ἡ δὲ, Διχαρτύρομαί σοι, φησὶν, ὡς τοῦ Θεοῦ τὸν

πάντα βλέποντα ὀφθαλμῶν, καὶ τὸ ἐνδικὸν ἐκείνου κρῖμα οὐ διαφεύξει.

ΚΒ'. Οὕτως αὐτῆς ἀποκριναμένης, ἀφωνία κατέσχε τὸν μιανόν. Ὁὐδὲ καὶ μόλις τοῖς παρεστῶσιν, Ἀρθέντες, εἶπαν, ἐντεῦθεν οἱ δυσσεβεῖς, τῇ ἐκκαυθείσῃ καμίνῳ ἐμβλήθητιωσαν, ἐπεὶ μὴ πεισθῆναι τοῖς ἡμετέροις φιλονεικοῦσι προστάγμασι ταύτην δὲ τὸ εἶναι μητέρα ἐμὴν ἐξομοσαμένην, καὶ τοὺς φυσικοὺς θεσμούς ἀθετήσασαν, τῷ ἰδίῳ πορεύεσθαι θελήματι καταλίπετε. Ἡ δὲ μακαρία, Θεοῦ ἐπόμνουμι, φησὶν, ἢ μὴν τῇ μαρτυρικῇ ταύτῃ Τριάδι συναποθανεῖσθαι, καὶ μήτε τινὶ ἄλλῳ μηδέποτε ταύτης διαζευχθῆναι. Ὁ δὲ τύραννος τὸ τῆς ἀγαθῆς γῆς κνηρὸν ἐκ τοῦ παραδόξου βλάσφημα, Οὐ πολὺς μοι λόγος τοῦδε, φησὶ, πράττετε κατὰ τὸ βούλημα. Ἐπεὶ οὖν οἱ μάρτυρες προσήγγισαν τῇ καμίνῳ, τὸ ὄμμα εἰς οὐρανὸν ἄραντες, Κύριε, εἶπον, Ἰησοῦ Χριστέ, τὸ ἀληθινὸν φῶς, τὸ πρὸ τῶν αἰώνων τῆς πατρικῆς δόξης ἐκλάμψαν, εὐχαριστοῦμέν σοι, ὅτι ἐνίσχυσας ἡμᾶς τὸν ὑπὲρ σοῦ ἀγῶνα διενεγκεῖν, καὶ οὐκ ἀφήκας ἐν τῇ παγίδι συλληφθῆναι τῶν θηρευόντων, ἀλλ' ὡς στρουθίον τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἐκ ταύτης ἐρρύσω, καὶ νῦν, Δέσποτα, νεύρωσον ἡμῶν τὰ φρονήματα, τοῦ δυνθῆναι γενναίως τοῦ παρόντος κατατολμησαί πυρός. Παράστηθι δὲ ἡμῖν καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐκ τοῦ ταπεινοῦ σώματος ἐκδημίας, καὶ πρόστηθι τῶν ἡμετέρων ψυχῶν. Σοὶ γὰρ καὶ τῇ σῇ δυνάμει θαρρήσαντες, τῆς φλογὸς ἐπιβαίνομεν.

ΚΓ'. Τῶν οὖν στρατιωτῶν ἐγγύς που περὶ τὸ τῆς καμίνου στόμα γενομένων, καὶ τὴν ἀνύποιστον αὐτῆς ἐκπύρωσιν στέγειν οὐ δυναμένων, οἱ ἅγιοι πεφρικότας ἰδόντες αὐτοὺς, Τί ἐστήκατε οὕτως, ἔλεγον, τὸ κλεισθὲν μὴ ποιοῦντες; Εἰ τὸ ὁμόδουλον τοῦτο καὶ πρόσκαιρον πῦρ οὕτω φοβερὸν ὑμῖν ἔδοξε, τὸ ἀτελεύτητον ἐκεῖνο τῆς γεέννης καὶ ἄστεκτον ἀληθῶς πῶς ὑποίσατε; Οἱ δὲ, Καὶ πῶς ἂν γένοιτο ἡμῖν, εἶπον, ἢν ὑμεῖς λέγετε κόλασιν ἐκφυγεῖν; Εἰ μὴ τὴν τῶν εἰδώλων ἀρνηθέντες θρησκείαν, οἱ ἅγιοι ἔφησαν, Χριστῷ τῷ ἀληθεῖ Θεῷ σὺν ἀληθείᾳ πιστεύσατε, οὐκ ἂν δυνατοὶ γένοισθε τὰς κολάσεις ἐκεῖνας διαφυγεῖν. Πρὸς ταῦτα οἱ στρατιῶται· Ὅτε τῇ τοῦ βασιλείως, ἔφησαν, ὑπηρετούμενοι προστάξει, τὰς τιμωρίας ὑμῖν ἐπήγομεν, ἐντρομοὶ τινες καὶ περιδεεῖ· ἦμεν, ὡς τι πείσεσθαι χαλεπὸν ἐκδεχόμενοι· νυνὶ δὲ διδασκαλίας καὶ παραινέσεως τῆς παρ' ὑμῶν ἀπολαύσαντες γαλήνιοι κατέστημεν τὰς ψυχὰς, ἐλπίδα τινὰ σωτηρίας ὡς εἰκὸς ἀναμένοντες, ὑμεῖς δὲ ἀλλὰ ποιήσαντες εἰς ἡμᾶς ὅσα δεῖ, καὶ ἡ πίστις ὑμῶν βούλεται, τῷ αἰωνίῳ προσάγετε βασιλεῖ· τὸν γὰρ φθαρτὸν ἤδη τοῦτον ἐβδελυξάμεθα εὐφροσύνης. Οἱ μάρτυρες ἐπὶ τούτοις ὑποπλησθέντες, Αἰνέσωμεν συμφώνως, εἶπον, τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸς, καὶ ἡδυνθείη τούτῳ μᾶλλον ἢ αἰνεσις, τῷ οἰκοδομοῦντι τὰς ψυχὰς τῶν αὐτῷ πιστεῖ προσερχομένων, καὶ χαρᾶς ἐπὶ τῇ ἐαυτῶν σωτηρίᾳ πληροῦντι τὰ ἐπουράνια. Πρόσδεξαι, Δέσποτα, οὗς περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν, εἰς τὸν τοῦ μαρτυρίου ἀμπελιῶνα συνεκαλέσω, καὶ δὲς αὐτοῖς τὸν μισθὸν ἄξιον τῆς σῆς ἀγαθότητος τοῖς προλαβοῦσί σου ἀθλοφόροις συναριθμῶν.

A omnia aspicit, oculum et justum illius judicium non effugies.

XXII. Cum ea sic respondisset, mutus evasit sceleratus, vix tandem autem dixit iis, qui aderant: Hinc tollantur impii, et in ardentem fornacem injiciantur, quoniam contendunt non parere nostris jussis. Hanc vero, quæ abjuravit se matrem esse matrem, et violavit jus naturæ, relinquit eam sua voluntate ambulare. Illa autem beata: Deum, inquit, juro, me esse morituram cum hac trinitate martyrum, et neque morte, neque ulia re alia me unquam ab his esse sejungendam. Tyrannus vero, bonæ terræ malum germen præter expectationem: Hæc res, inquit, non est mihi magnæ curæ: fac ut tu volueris. Cum ergo martyres fornaci appropinquassent, tollentes in cœlum oculos, dixerunt: Domine Jesu Christe, vera lux, quæ ante sæcula e paterna effulsit gloria, agimus tibi gratias, quod nos corroborasti, ut ferremus pro te certamen, et non permisisti ut comprehenderemur a laqueo venantium: sed tanquam passerem animam nostram ex eo liberasti. Et nunc confirma nostros animos, ut possimus adversus hunc ignem nos fortiter gerere. Nobis quoque adsis in tempore excessus ex hoc abjecto corpore, et defende nostras animas. Te enim freti et tua virtute, hanc flammam ascendimus.

XXIII. Cum itaque fuissent milites prope os fornacis, et intolerabilem ejus ardorem non possent sustinere, sancti qui eos viderant territos: Quid statis, dicebant, quod jussi estis, non facientes? Si hic, qui est conservus et est ad tempus ignis, vobis visus est terribilis: ignis ille gehennæ, qui nunquam desinit, et nunquam exstinguitur, quæ admodum a vobis tolerabitur? Et quomodo, dixerunt illi, potuerimus effugere, quod vos dicitis, supplicium? Nisi abnegato cultu idolorum, dixerunt sancti, Christo vero Deo vere credideritis, non poteritis illa effugere supplicia. Ad hæc milites: Quando, dixerunt, regis jussui servientes, vobis inferebamus supplicia, contremiscebamus et timore afficiebamur, ut qui expectaremus nos aliquid grave esse passuros. Nunc autem vestram consecuti doctrinam et admonitionem, sumus tranquillis animis, aliquam spem salutis, ut par est, expectantes: sed vos cum in nos feceritis, quæ oportet et vult vestra fides, ad Regem æternum adducite, hunc enim, in quem cadit interitus, jam sumus abominati. Propter hæc martyres repleti letitia: Dominum, dixerunt, una voce laudamus, quoniam bonus et suavis evadat ei nostra laudatio, qui ædificat animas eorum, qui ad ipsum fide accedunt, gaudio propter eorum salutem implet cœlestia. Excipe, Domine, eos, quos hora undecima convocasti ad vineam tui martyrii, et da eis mercedem dignam tua bonitate, eos referens in numerum priorum tuorum decertatorum.

XXIV. Milites ergo veluti quibusdam armis in-
pugnabilibus, Christi muniti signaculo, simul cum
sanctis Acindyno, Pegasio et Anempodisto forna-
cea, ingressi sunt, cum essent numero viginti et
octo, ne ipsa quidem tyranni matre relicta, sed
cum eis simul ingressa. Chorus autem angelo-
rum circa fornacem sanctos videbatur excipiens,
et cum eis hymnum canens. Martyres autem cum
sacras animas apud Deum per ignem deposuissent
secundo die Novembris, locum repleverunt odore
ineffabili, adeo ut qui illic aderant Christiani, quæ
dici non potest, voluptatem senserint, et eum lau-
darint, qui re ipsa implet quæ dicit divinus David,
et in sanctis suis se ostendit mirabilem. Quorum
sacræ et pretiosæ reliquiæ depositæ sunt in loco,
qui dicitur Irenessus, ex quibus manat gratia ad
eos, qui accedunt: ad gloriam Domini nostri Jesu
Christi, quem decet majestas et laudatio cum ejus
principio carente Patre, et vivifico Spiritu, nunc
et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ΚΔ'. Οἱ τοίνυν στρατιῶται καθάπερ ὄπλῳ τινὶ τῷ
παντὶ ἀχειρώτῳ τῇ σφραγίδι Χριστοῦ σφραζάμενοι,
σύναμα τοῖς ἁγίοις, Ἀκινδύνῳ, Πηγασίῳ καὶ Ἀνεμ-
ποδίστῳ, τὴν κάμινον ὑπεισῆλθον, ὀκτὼ πρὸς τοῖς
εἴκοσι τὸν ἀριθμὸν ὄντες, μηδὲ αὐτῆς ἀπολειφθεί-
σης τῆς τοῦ τυράννου μητρὸς, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἅμα
συνεπεισελεύσεως. Χορὸς δὲ ἀγγέλων περὶ τὴν
κάμινον ἐωρᾶτο τοὺς ἁγίους ὑποδεχόμενος, καὶ
ὕμνον σὺν αὐτοῖς ἀναμέλπων. Οἱ μάρτυρες μέντοι
τὰς ἱερὰς ψυχὰς τῷ Θεῷ διὰ πυρὸς παραθέμενοι
κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς, εὐωδίας
ἀρρήτου τὸν τόπον ἐπλήρωσαν, ὡς τοὺς ἐκεῖσε παρ-
όντας Χριστιανοὺς ἠδονῆς αἰσθέσθαι, λεχθῆναι μὴ
δυναμένης, αἰνεῖν τε τὸν ἔργῳ τὰ τοῦ Θεοῦ Δαυὶδ
πληροῦντα, καὶ θαυμαστὸν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ δει-
κνύμενον. Ὡν τὰ ἱερὰ καὶ τίμια λείψανα ἐν τῇ εἰρη-
μένη Εἰρηνησῶ κατετέθη, πολλὴν ὄσσην τὴν χάριν
τοῖς προσιοῦσι πηγάζονται εἰς ὁδὸν τοῦ Κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει μεγαλωσύνη καὶ
αἰνεσις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ ζωο-
ποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

BIOΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΑΓΩΝΕΣ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΥ

VITA RES GESTÆ ET CERTAMINA

SANCTI PATRIS NOSTRI

JOANNICII ABBATIS

(Latine apud Surium ad diem 4 Nov., Græce ex cod. ms. n. 1481.)

I. Viam quæ ducit ad virtutem, sciunt omnes
esse asperam, arduam et difficilem, idque aperte
ipsa discunt experientia. Et ideo multis quoque
indigent, quæ ad ipsam excitent, partim quidem
exhortationibus, partim autem vitæ quoque hi-
storia eorum, qui in illa prius sunt ingressi, quod
etiam magis ad eam attrahit sine molestia, et
efficit ut non despondeant animum propter diffi-
cultatem itineris. Ei enim, qui viam est ingres-
surus asperam et difficilem, suadens et adhortans
quispiam minus persuaserit, ostendens autem
multos eam jam confecisse, et ad optatum tan-
dem finem pervenisse, sic magis persuaserit ut
prompto et alacri animo iter aggrediatur. Talem
esse existimo magni quoque Patris Joannicii vitam,
et longe jucundissimam, et longe utilissimam, et

Α'. Τὴν πρὸς ἀρετὴν ὁδὸν φέρουσαν, τραχεῖαν
εἶναι καὶ ἀνάντη καὶ δυσχερῆ, πάντες ἴσασι, καὶ
τῇ πείρᾳ σαφῶς μανθάνουσι • διὰ τοῦτο καὶ πολ-
λῶν δέονται τῶν πρὸς ταύτην παρακαλοῦντων,
τοῦτο μὲν παραινέσεων, τοῦτο δὲ καὶ βίων ἱστορίας
τῶν ἐκεῖνην προωδευκότων, ὃ καὶ μᾶλλον ἀκωλύτως
ἐφέλκεται πρὸς αὐτὴν καὶ μὴ ἀπογινώσκειν παρα-
σκευάζει τῆς πορείας τὸ δύσκολον, ἐπεὶ καὶ τῷ
μέλλοντι βαδίζειν ὁδὸν δύσπορον καὶ τραχεῖαν,
παραινῶν τις, καὶ προτροπέομενος, ἦττον πείσειεν,
ὑποδεικνύων δὲ πολλοὺς αὐτὴν ἤδη διελθόντας,
εἶτα κἂν τῷ τέλει καλῶς καταλύσαντας, οὕτω
πείσει μᾶλλον καὶ αὐτὸν ἂν προθύμως τῆς πορείας
ᾄψασθαι. Τοιοῦτον οἶμαι εἶναι καὶ τὸν τοῦ μεγάλου
Πατρὸς Ἰωαννικίου βίον, μάλα μὲν χαριέστατον,
μάλα δὲ ὀφελιγώτατον, καὶ δυνάμενον ἱκανῶς καὶ

αὐτὸν τὴν κομιδὴν ῥάθυμον διεγεῖραι πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν. Λεγέσθω τοιγαροῦν τὰ ἐκείνου καθ' ὅσον οἶόν τε, καὶ εἰς μέσον ὑμῖν προτιθέσθω τοῖς φιλοθέοις, ὅθεν τε ἤρξαντο, καὶ εἰς οἶον ἄρα καὶ κατέληξαν πέρας. Ἐχει δὲ οὕτως :

B. Τεσσαρεσκαίεκατῶ ἔτει τῆς τυραννίδος Λέοντος τοῦ Κωνσταντίνου παιδός, τοῦ καὶ ἐξ Ἰσαύρων ἔλκοντας τὴν τοῦ γένους σειράν, ὁ θαυμαστός Ἰωαννίκιος τῶν μητρικῶν θαλάμων προέρχεται : ὃ πατὴρ μὲν ἡ Βιθυνῶν ἐπαρχία, κώμη δὲ Μαρυκάτου καλουμένη πρὸς τοῖς βορειοτέροις τῆς Ἀπολλωνιάδος κειμένη, γεννήτορες ἐπαληθεύοντες τοῖς ἔργοις τὴν κλῆσιν, Μυριτζίκιος καὶ Ἀναστασιώ. Ἐμελλόν γὰρ οἶον χάριεν ῥόδον τὸν δίκαιον ἀναδοῦναι τῇ εὐσεβεῖα, ἀπὸ ζωῆς εἰς ζωὴν κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, τοῖς τῆς ἀρετῆς μύροις ἐκκαλούμενον τοὺς πολλοὺς καὶ τοῦ τῆς ἀμαρτίας πτώματος ἀνιστῶντα, καὶ ἰδὼν ὑποδεικνύοντα σωτήριον, ὡς ὁ λόγος δηλώσει. Εὐθύς γὰρ ἐκ πρώτης τριχῆς αἰσθητοῖς βρώμασι παιδοστριβοῦμενός τε καὶ ἀναγόμενος, οἷα παῖς, οὐ τὴν ἐγκύκλιον ταύτην καὶ κοσμικὴν εἴλετο σοφίαν, ἀλλὰ τὴν προσάγουσάν τε καὶ οἰκειοῦσαν Θεῷ, ἣτις καὶ ἀρχὴ σοφίας ἐστίν· εἶθ' ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος, καὶ τὴ κατ' ἴχνος αὐτοῦ τῶν ἐντολῶν ἔπεσθαι. Προέκοπτε τοίνυν ἐπ' ἀρετῇ, καὶ θείᾳ παιδείᾳ, ὁπάσαι ἡμέραι, καὶ ἐπεδίδου τὴν καλὴν ὄντως ἐπίδοσιν. Τί δὲ ὁ ταχύς εἰς ἀντίδοσιν τῶν ἀγαθῶν Κύριος; Οὕτω τὴν πρώτην ὁ μέγας ἤμειθεν ἡλικίαν, καὶ ἦν παρὰ τῶν γονέων ἐτάχθη λειτουργίαν τελῶν ταῖς συνήθεσι νομαῖς τοὺς χοίρους ἐπαφίεις, ὁ μὲν τῷ τοῦ σταυροῦ τύπῳ τούτους ἐσημειοῦτο, καὶ τὰς συνήθει; αὐτῆς εὐχὰς ἀπεδίδου Θεῷ· οἱ δὲ ἔμενον ἀδιάσπαστοι λύμης ἀνθρώπων ὁμοῦ καὶ θηρῶν ἀνώτεροι, ἕως ὅψις τῆς ἡμέρας ἀναστρέψας ὁ ἅγιος, ἐπὶ τὴν οἰκίαν πάλιν οὕτους εἰσελάσειεν.

Γ. Ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν τὸν ἐφθρον ἤμειθε, τό τε σῶμα οὐκ ἀφυῆς ὦν καὶ τὴν ὕψιν οὐκ ἀγενεῖ ἀνδρὶ ἰοικώς· ἐκλογὴ δὲ πρὸς ἀκρίθειαν στρατιωτῶν προστάξει τοῦ τῆνικαῦτα κρατοῦντος ἐγένετο· τότε δὴ καὶ ὁ θαυμαστός οὗτος τῷ τῶν ἐξκουβιτόρων ἐναπογράφεται τάγματι. Ἦν οὖν ποθεινός μὲν τῇ στρατιᾷ δι' ἐπιείκειαν, φοβερός δὲ τοῖς ἐχθροῖς διὰ γενναϊότητα, τὰ πολλὰ τούτους καὶ μόνῃ θείᾳ τροπούμενος. Οὕτω τοιγαροῦν ἔχων, καὶ οὕτω περὶ πολλοῦ τῷ στρατεύματι ὦν περὶ πλείονος ὑπῆρχε Θεῷ, καθ' ὃ τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν φύλαξ ἦν ἀκριβέστατος. Ταῦτ' οὖν ὁ πονηρὸς ὄρων, τῆς τε ἄλλης ἀρετῆς, καὶ δὴ καὶ τῆς πρὸς τὸ θεῖον νεύσεώς τε καὶ οἰκειώσεως βασκαίνων αὐτῷ, ἐνήδρευέ τε ἀφανῶς, καὶ λόχους ἐκάθιζε κατὰ τοῦ ἀνδρός. Ὅθεν καὶ κοινὴν ποτε κατασκευάσας τῶν ἀνθρώπων ἀγλὴν, ὡς ἂν μὴ ταῖς θείαις εἰκόσι τὸ προσῆκον ἀπονέμοιεν σέβας, φθάνει καὶ μέχρις Ἰωαννικίου, καὶ τοῦτον ὃν καλὸν ἐν ἀσκηταῖς ἀνδρα αἰρεῖ, καὶ πρὸς τὴν ὕληθρίαν αἵρεσιν τῶν Εἰκονομάχων

A quæ ipsa quoque potest vel valde socordem excitare ad studium virtutis. Dicantur ergo res illius, quoad ejus fieri poterit, et vobis piis ac religiosis in medium proferantur, unde scilicet cœperit, et ad quem finem tandem pervenerit. Sic autem habet:

II. Quartodecimo anno tyrannidis Leonis filii Constantini, qui etiam generis seriem traxit ex Isauria, admirabilis Joannicius procedit ex matris thalamis. Cui patria quidem fuit provincia Bithynorum: vicus autem, qui vocatur Marycati, situs ad borealem partem Apolloniadis: parentes, qui factis ipsis veram reddebant appellationem, Myritzicius et Anastaso. Erant enim tanquam pulchram rosam justum Joanniciam edituri pietati, qui a vita ad vitam, ut dicit Apostolus, evocabat multos unguento pietatis, et a lapsu peccati faciebat surgere, et viam ostendebat salutarem, ut jam ostendet oratio. Statim ergo ab incunte ætate, cum sensilibus cibis aleretur et educaretur ut puer, non disciplinarum orbem et mundanam elegit sapientiam, sed eam, quæ ad Deum adducit, et ei reddit familiarem, quæ est initium sapientiæ, nempe Dei timorem¹, et ejus mandatorum insistere vigiliis. Proficiebat ergo in dies in virtute et divina disciplina, et pulchro augebatur incremento. Quid autem Dominus, qui est velox ad honorum remunerationem? Nondum magnus Joannicius e prima ætate excesserat, et munus obiens, quod ei fuerat mandatum a parentibus, in consueta pascua porcos immittens, ille quidem eos signabat figura crucis, et ipse consuetas preces Deo reddebat: illi autem permanebant indivulsi, nullo nec hominum nec bestiarum damno omnino affecti, donec vespere reversus sanctus eos domum rursus ageret.

III. Cum autem ille quidem jam excessisset ex ephēbis, tunc cum esset et corpore agilis, et aspectu præ se ferret speciem hominis non ignavi, haberetur vero accuratus militum delectus jussu ejus, qui tunc rerum potiebatur: tunc hic quoque vir admirandus relatus fuit in numerum excubitorum. Erat autem exercitui quidem jucundus propter moderationem: inimicis vero terribilis propter fortitudinem, ut qui eos sæpe vel solo aspectu in fugam verteret. Cum se ergo sic gereret, et tanti fieret ab exercitu, apud Deum adhuc pluris fiebat, quatenus ejus præcepta ad unguem observabat. Hoc ergo videns malignus, et cum aliam virtutem, tum ejus cum Deo familiaritatem et conjunctionem ei invideret, in eum latenter comparabat insidias. Quamobrem cum aliquando hominibus communem offudisset caliginem, ut non divinis imaginibus eum, quem par erat, honorem tribuerent, pervenit etiam usque ad Joanniciam capitque et expugnat hunc virum

¹ Psal. cx, 10; Prov. i, xi, 10.

præclarum inter exercitatores, et inducit eum ad perniciosam sectam Iconomachorum. Ab illo autem tempore divinis imaginibus non modo quem par erat, multi honorem non tribuebant, sed nec earum quidem auditionem auribus omnino admittebant. Totis vero quinquaginta septem annis, figura a Christo susceptæ humanitatis, crimini dabatur et contemptui habebatur ab iis, qui pugnabant adversus imagines. Cum quibus fuit abductus et captus hic quoque vir admirandus, et pauci fuerunt, qui maligni laqueum effugerint. Atque hæc quidem sic se habebant: et Christi figura nostræ similis, prohi dolor! despiciebatur, et nihil omnino putabatur.

IV. Postquam autem hujus secleris operadores cum impietate miserabiliter perierunt, et Romanorum imperium transiit ad conjugem ejus Irenem, quæ res Christianorum tuebatur et habebat in honore, etiamsi, propter metum mariti, non poterat eo superstite libere eloqui veram religionem. Cum ea vero in imperio fuisset constituta, tunc ipse quoque Christus, qui propter nos carnem induit, rursus honorabatur figuris, et exoptatæ sanctorum imagines, in ecclesiis, in foro, in populo cernebantur. Sed ne sic quidem multi hujus Iconomachorum hæresis acerbiter eluerunt ex animis, sed cum temporis diuturnitate ad mali habitum pervenissent, ægre ferebant se ab eo liberari. Quorum unus erat hic quoque præclarus Joannicius, qui non erat promptus nec velox ad mutationem, neque omni vento convertebatur aut circumferebatur, sed morum ostendens gravitatem, etsi in re non laudabili, permanebat in iis, quæ sibi recte opinari videbatur, et divinis imaginibus nullum cultum tribuebat. Deinde quid fit? Eum venatur egregius agricola, qui novit terram animi uniuscujusque, et is accipit semina fidei orthodoxæ. Quomodo autem?

V. Mittitur ab imperatore ad Occidentem cum toto exercitu. Illinc autem revertens, transiit per quamdam partem Olympi, et nutu divino iter fecit prope quemdam ex monachis, qui in eo monte exercebantur. Deinde ille apparens ex silva: O fili, inquit, Joannici, si magnum tibi est, inquit, Christianam esse et nominari, cur Christi imaginem despiciens, efficis ut labor virtutis a te frustra suscipiatur? Hæc audivit vir divinus, et miratus est, quod ei evidentissime dixisset de omnibus. Humi itaque cadens, petit veniam, quod ille ignorans fuisset ingratus in Dominum, et affirmavit se deinceps Christi imaginem et omnium, qui ei placuerunt, honoraturum cum omni proposito. Ab illo ergo tempore, beatus ille satellitis officio fungens in vestibulo regie, recubabat in nudo solo, eratque orationi intentus in jejunio. Nam etsi convivium imbat cum aliis, cibum tamen non sumebat usque ad satietatem, sed catenus, ut illis quidem non videretur jejunare; corpus autem ei consiste-

A ἐπάγεται. Τὸ ἀπ' ἐκείνου τοίνυν ταῖς θεαῖς εἰκόσιν οὐχ ὅτι μὴ, ὡς προσῆκεν, ἀπένεμον οἱ πολλοὶ σέβας, ἀλλ' οὐδὲ τὴν τούτου ἀκοὴν ὄλωσ τοῖς ὡς παρεδέχοντο. Ἐν ἑπτὰ δὲ καὶ ὅλοις πεντήκοντα ἔτεσιν ὁ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ τύπος, διεβάλλετό τε παρὰ τῶν εἰκονομαχοῦντων καὶ ἠτιμάζετο· εἷς δὲ καὶ ὁ θαυμάσιος οὗτος συναπήχθη καὶ τῶν ἀλόγων γέγονεν, ὀλίγων μόνις τὴν πάγην τοῦ πονηροῦ διαδράντων. Εἶχε μὲν οὕτω ταῦτα, καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ χαρακτήρ παρεωρᾶτο, οἴμοι, καὶ ἐν οὐδενὸς μέρει παντάπασιν ἐλογίζετο.

Δ'. Ἐπεὶ δὲ οἱ τῆς κακίας ταύτης ἐργάται τῇ ἀσεβείᾳ ἐλεεινῶς συναπώλοντο, καὶ ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ ἐπὶ τὴν τοῦ Λέοντος σύζυγον Εἰρήνην μετέπιπτεν, ἥτις ἐπρέσβευέ τε τὰ Χριστιανῶν, καὶ ἐντίμως ἤγεν, εἰ καὶ τῇ περὶ τὸν ἄνδρα φειδοῖ οὐκ εἶχεν ὅπως ἐκείνου περιόντος ἔτι παρήρησάρεται τὴν εὐσέβειαν. Ὡς οὖν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆ κατέστη, τότε καὶ Χριστὸς αὐτὸς ὁ τὴν ἡμετέραν σάρκα δι' ἡμᾶς ἐνδυσάμενος ἐτιμάτο πάλιν τοῖς χαρακτῆρι, καὶ οἱ περιπόθητοι τῶν ἀγίων τύποι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ταῖς ἀγοραῖς κατὰ πλῆθος ἐφαίνοντο. Ἀλλ' οὐδὲ οὕτως οἱ πολλοὶ τὴν πικρίαν τῆς τοιαύτης τῶν Εἰκονομάχων αἰρέσεως, τῶν ψυχῶν ἀπενίψαντο, ἀλλὰ τῷ τοῦ χρόνου μήκει, καθάπερ ἐν ἔξει τοῦ κακοῦ γεγονότες, πρὸς τὴν ἀπαλλαγὴν ἐδυσχέρανον· ὧν εἷς καὶ ὁ περιφανὴς ἐτύγγανεν Ἰωαννίκιος. Οὐδὲ ταχὺς οὗτος ἦν εἰς μεταβολὴν, οὐδὲ πρόχειρος, οὐδὲ παντὶ ἀνέμῳ περιτρεπόμενος ἢ φερόμενος, ἀλλ' ἤθεος βάρος δεικνύς εἰ καὶ μὴ ἐπαινετῷ πράγματι, ἐνέμενε τοῖς ὡς ὤετο καλῶς αὐτῷ δεδογμένοις, καὶ ταῖς θεαῖς εἰκόσιν, οὐδ' ὄτι οὖν σέβας ἀπένεμεν. Εἶτα τί γίνεται; Θηρᾶται παρὰ τοῦ καλοῦ Γεωργίου τοῦ τὴν ἐκάστου γῆν τῆς φυχῆς εἰδότες, καὶ τὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως σπέρματα δέχεται. Καὶ ὁ τρόπος, ὅπως;

Ε'. Στέλλεται ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος σὺν τῇ στρατιᾷ πάσῃ κατὰ τὴν Ἐφῶν· ἐκεῖθεν δὲ ἐπανήκων, ἐν τινι τῶν τοῦ Ὀλύμπου διῆει μερῶν, πλησίον τέτινος τῶν κατὰ τὸ τοιοῦτον ἕρος ἀσκουμένων μοναχῶν, νεύσει τινὶ παρώδευε θειοτέρῳ. Ἐπειτα διαφανὴς ἐκ τοῦ ἄλλοις ἐκείνος, Ὡ τέκνον, εἶπεν, Ἰωαννίκιε, εἰ μέγα σοι τὸ Χριστιανὸν καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι, ἵνα τί τὴν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα περιφρονῶν, μάτην σοι διαπεπονήσθαι τὸν τῆς ἀρετῆς κόπον παρασκευάζεις; Ἦκουσεν ὁ θεῖος ἀνὴρ, καὶ οὕτως αὐτῷ διορατικώτατα περὶ πάντων ἐξείπεν ἐθαύμασεν. Εἰς ἔδαφος οὖν πεσὼν, συγγνώμην ἤτει περὶ ὧν ἀγνοῶν ἐκείνος εἰς Χριστὸν ἠγνωμόνει, καὶ διεθεβαιούτο, ἥ μὴν τὸ λοιπὸν τὴν εἰκόνα Χριστοῦ καὶ τῶν εὐηρεστηκότων αὐτῷ πάντων, οὖν προθέσει τῇ πάσῃ τιμᾶν. Τὸ ἀπεκείνου οὖν ὁ μακάριος σωματοφυλακῶν εἰς τὰ τῶν βασιλείων προαύλια, ἐπὶ ψιλῶ τοῦ ἐδάφους ἀνακλιόμενος ἦν, προσέκειτο δὲ χαμευνία καὶ προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. Εἰ γὰρ καὶ τοῖς ἑταίροις συνεισιτάτο,

πλήν ἀλλ' οὐ μέχρι κόρου μεταλαμβάνει τῆς τροφῆς, ἀλλὰ τοσοῦτον, ὅσῳ τοῖς μὲν μὴ φαίνεσθαι νηστεύων, τὸ σῶμα δὲ αὐτῷ συνεστάναι, καὶ πρὸς τὴν πάννουχον ἐκείνην στάσιν ὑπηρετεῖν.

Γ'. Ἐν τούτοις οὖν ἐκείνου σχολάζοντος ἐφ' ὅλοις ἔτεσιν ἕξ, τὸ τῶν Βουλγάρων ἕξεισιν ἔθνος τὴν τῶν Θρακῶν ληϊζόμενον. Ἀντιστρατοπεδεύεται τοίνυν αὐτοῖς ὁ τῆς Ῥωμαίων τότε κρατῶν, χεῖρα πολλὴν καὶ μάχιμον συναθροίσας, οἷς δῆπου συνεξ-
 ρτάζετο καὶ ὁ νεανικὸς τὴν εὐσέθειαν οὗτος· πόλε-
 μός τε μέγας αὐτοῖς συνεβράβη, καὶ κατὰ πλῆθος αἱ φάλαγγες πίπτουσι τῶν Ῥωμαίων. Τί οὖν ὁ μέγας ἐν ἀριστεύσει, καὶ μείζων ἐν ἀκκηταῖς οὗτος Ἰωαννίκιος; Οἷα Δαυὶδ ἄλλος ἦν διακόπτων μὲν τοὺς ἀλλοφύλους σὺν μυριάσι, πλείστους δὲ ρύο-
 μενος τῶν ὁμογενῶν, ὥστε καὶ τινα τῶν ἐπιφανῶν Ῥωμαίων, μηχανῇ μὲν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἱμαν-
 τῶδει ληφθῆναι, τὸν δὲ ταύτην τῷ ξίφει διατεμόντα τῆς πολεμίας χειρὸς τὸν ἄνθρωπον ρύσασθαι. Ταῦτα δὴ τότε καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς θεασάμενος, καὶ τὸ γενναῖον τοῦ ἀνδρὸς ἐκπλαγεὶς, τὴν πατρίδα καὶ τὴν τοῦ ὀνόματος κλησίαν ἐζήτηι μαθεῖν. Ὁ δὲ πρὸς τούτοις καὶ τὴν τῆς στρατείας ἐπίδοσκα τάξιιν. Καὶ ὁ βασιλεὺς πάντα εὐθύς, ὡς ἂν μὴ τὴν μνήμην αὐ-
 τοῦ διαφύγοι, γράμμασιν ἐκτίθεσθαι τῷ ὑπογραφεὶ κελεύει, καὶ τῇ φιλοτιμίᾳ τῶν ἀντιδόσεων τὴν τοῦ καλοῦ τούτου στρατιώτου χεῖρα καμουσαν ἐπέβρω-
 σεν. Ἐντεῦθεν καὶ πλείονι τῇ βροπῇ χρησάμενος, ἕνα τινὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπὶ στενῆς ἐστρηκότα ἰδοῦ, καὶ πολλοὺς ἀναιροῦντα Ῥωμαίων ὁ γενναῖος οὗτος ἐπαισπεσῶν, κεφαλῆς ἐστέρει τὸν πολλῶν ἐτέρων κεφαλᾶς ἀφελόμενον. Οὕτως αἱ κατὰ τῶν ὀρωμένων ἐχθρῶν ἀριστεῖαι σύμβολον ἦσαν αὐτῷ τῶν μελλόντων κατὰ τῶν οὐ φαινομένων δυσμενῶν τροπαίων.

Ζ'. Καὶ ὄρα, πῶς ἐντεῦθεν καὶ πρὸς τὴν ἐκείνων ἀμιλλαν ὠδηγεῖτο, καὶ ἤδη πάλης ἤπτετο, καὶ τὸν ὀπλίτην νοῦν ἀποχῆ σιτίων καὶ προσευχῇ καλῶς ὤπλιζε. Τῆς γὰρ πρὸς τοὺς ὀρωμένους τούτους ἐχθροὺς μάχης ἡρέμα καὶ κατὰ βραχὺ διαστάς, καὶ ἐν ἑαυτῷ λοιπὸν γεγονῶς, ἐστρεφέ τε τῶν ἀδυναμει Θεοῦ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἠρίστευσε γενναίως, καὶ ζημιωθῆναι πικρὰν ἐκείνην ζημίαν τὸν ὀπισθεν ἔλεγε χρόνον, ἐν ὅσῳ μὴ διὰ τιμῆς αὐτῷ ἢ τοῦ Χριστοῦ εἰκὼν ἦγετο, καὶ τοῖς τῆς μεταμελείας βέλεσιν ἐβάλλετο τὴν ψυχὴν, καὶ ὡσπερὶ τοιαῦτα πρὸς ἑαυτὸν διελέγετο· Τοιοῦτω με δουλεύειν προσ-
 ἦκε Δεσπότη, καὶ μὴ κατὰ τῶν ὀρωμένων τούτων μόνον ἐχθρῶν, ἀλλὰ δὲ καὶ κατὰ τῶν ἀοράτων ὀπλί-
 ζεσθαι· ὁ καὶ δι' εὐχῆς ἐγὼ μάλιστα τίθεμαι, δοθῆναί μοι καιρὸν, καθ' ὃν ἔσται μοι δυνατὸν ὑπετάξαι τὴν σάρκα τῷ πνεύματι, καὶ μόνῳ προσ-
 ανέχειν Θεῷ. Ἐντεῦθεν καὶ τῆς συνήθους ὀλως ἐγένετο προσευχῆς, καὶ τὸ ὑπερκείμενον ἐν δεξιᾷ τῆς Βιθυνίας ὄρος ὃ παρ' ἡμῖν Ὀλυμπος καλεῖται, ὠδίνησε τὸν ἤσυχον καὶ φιλέρημον βίον.

Η'. Ἐνδημήσας οὖν βασιλευσῶσα, καὶ τοῖς ἐν αἰκτῇ εὐκτηρίοις συνταξάμενος οἰκοῖς, καὶ τὴν τε-

A ret, et ad pernoctem illam inserviret statio-
 nem.

VI. Cum ille ergo totos sex annos his vacaret, egreditur gens Bulgarorum, Thraciam depopulans. Adversus eos autem ducit exercitum, qui tunc erat imperator Romanorum, magna et valida manu coacta, in quorum numero erat hic quoque pietate plane juvenis. Magnum itaque praelium fuit inter eos commissum, et ex exercitu Romanorum cedit magnus numerus. Quid ergo ille inter viros fortes magnus, et inter exercitatores pietatis major Joannicius? Erat tanquam alius David, alienigenas quidem perrumpens cum multis millibus, plurimos autem liberans ex iis, qui erant ejusdem generis, adeo ut quidam ex illustribus Romanis machina quidem ex loris contexta caperetur a Bulgaris, is vero ea gladio dissecta, a manu hostili hominem liberaverit. Hæc cum tunc ipse aspexisset imperator, et ejus esset virtutem admiratus, cupiebat scire patriam, et quod esset ei nomen. Ille autem præter hæc docuit etiam ordinem militiæ. Imperator vero omnia statim, ne memoria exciderent, scribæ jubet mandare scriptis, et magnificentia remuneratio-
 num, confirmavit defessam manum hujus egregii militis. Hinc magis incitatus, unum quemdam ex inimicis, qui steterat in via angusta, et multos occidebat ex Romanis, vir ille strenuus, facto in eum impetu, illum privavit capite, qui multis aliis capita abstulerat. Sic adversus hostes qui videntur, præclara facinora, erant signum tropæorum, quæ erat erecturus contra inimicos, qui non ap-
 parent.

VII. Vide autem quomodo hinc fuit deductus ad suscipiendum contra illos certamen: et jam ad luctandum est aggressus, et gravis armaturæ mentem, abstinencia a cibis et oratione pulchre armavit. Nam cum a pugna adversus eos, qui cernuntur, hostes se sensim et paulatim dimovisset, et se deinceps collegisset, versabat animo ea quæ Dei virtute adversus hostes fortiter gesserat, et se posteriori tempore dicebat acerbum illud damnum accepisse, quo Christi sui imago in honore ab eo non habebatur, et telis poenitentiaë sauciabatur ejus animus, et in hunc modum secum loquebatur: Oportuit me tali Domino servire, et non solum adversus hos, qui cernuntur, inimicos, sed etiam armari in eos qui non cadunt sub aspectum. Quod quidem ergo habeo maxime in votis, nempe dari mihi tempus, in quo possim carnem subicere spiritui, et soli Deo animum adhibere. Hinc se dedit totum solite orationi, et cum vidisset montem, qui supereminet a dextera Bithyniæ, qui apud nos vocatur Olympus, concepit animo vitam quietam et amantem solitudinis.

VIII. Cum venisset ergo in urbem regiam, et valere jussisset ea, quæ sunt in ipsa, oratio-
 2

emigrationis postremam reddidisset adorationem, despicit quidem referri in numerum procerum imperatoris : despicit autem maxima adipisci, et pluris fieri, quam vulgus. Despicit paternam affectionem, postponit viscera matris, et cum parum congressus esset cum parentibus, profectus est ad jaeundam quietem et silentium, cum soles viginti quatuor annos se pulchre gessisset in hac inferiori et mundana militia. In transitu vero cum accessisset ad Agaurorum monasterium, accipitur ab iis, qui illic erant, monachis : et monasterii praefecto Patri Gregorio aperit suum animum, quod scilicet amet vitam quietam, et quod velit solus sub Deo vivere, omnem humanam vitans consolationem. Ille autem laudat quidem propositum, sed haec dicebat convenire iis, qui versati sunt in diuturniori exercitatione, et ad ejus habitum quodammodo pervenerunt. Ego vero tibi consuluerim, non eam primo vitam eligere, quae est remota ab omni hominum societate, sed cum viris piis et monachis te prius conjungere, et discere tempus et ordinem orationis. Deinde obedientiam doceri et modestiam, et sic ad vitam accedere anachoreticam, ne, si ad eam irruperis priusquam didiceris, cum te oporteret ferire, feriaris, et cum superare, supereris miserabiliter.

IX. Haec cum ille monita audivisset, illinc quidem recessit : cum venisset autem vespera, hospitio excipitur a quodam viro pio et religioso, ut qui pulchre cognosceret hujusmodi habitacula, et cave-
 ret, ne unquam diversaretur in adibus alicujus, qui esset diversae a recta sententiae. Cui cum animum aperuisset, quoniam erat adhuc omnino ignarus litterarum, abducitur ab eo in quoddam propinquum monasterium quod vocabatur Utotelas : et cum in eo didicisset solam elementorum institutionem, cum intellexisset hoc monasterium esse tumultu plenum, ascendit ad aliud monasterium, quod dicitur Antidii : et cum illius praefecto suum declarasset propositum, docetur ab eo, cujusmodi sit palaestra in divinis certaminibus, deprimere scilicet cogitationes, et omnem altitudinem, quae extollitur adversus Dei cognitionem. Cum duos autem annos in eo perseverasset, et Dei patris David hymnorum triginta psalmos didicisset et ostendisset satis validas esse eorum ansas adversus omnem insultum adversarii, paulo post incessit eum desiderium transeundi ad montem, qui supereminet. Totos ergo septem dies vacans orationi, petebat ut sibi appareret certus flux viae, quam desiderabat. Septimo autem die, audit hic novus noster Moses vocem desuper jubentem ut parum accedat ad montem, et assequatur id quod desiderat.

X. Cum ergo ille hanc audivisset, accessit ad montem, et quemnam locum inveniret aptum ad suam habitationem, undique circumspiciebat. Ascendens ergo in montem, incidit in duos monachos, quibus tunicae quidem erant confectae ex

λευταίαν τῆς ἀποδημίας προσκύνησιν ἀποδοῦς, ὑπερορᾷ μὲν τοῦ παρὰ βασιλεῖ τάττεσθαι, ὑπερορᾷ δὲ τοῦ τῶν μεγίστων καὶ ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς ἀξιούσθαι· καταφρονεῖ στοργῆς πατρικῆς, ἐν δευτέρῳ τὰ μητρὸς τίθεται σπλάγχνα, καὶ τοῖς τεκοῦσι μικρὸν συγγενόμενος ἐπὶ τὴν φίλην ὄρμησεν ἡσυχίαν τὴν καλὴν ὄντως σύνοικον, τέσσαρας μόνους ἐπὶ τοῖς εἴκοσι χρόνοις τῆ κάτω ταύτῃ καὶ κοιμητικῇ διαπρέψας στρατείᾳ. Κατὰ γοῦν τὴν πάροδον τῆ τῶν Αὐγάρων μονῆ παραβεβληκῶς, ὑπὸ τῶν ἐκεῖσε μοναχῶν δεξιούται, καὶ τῷ τῆς μονῆς προεστῶτι Πατρὶ Γρηγορίῳ τὰ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης δῆλα ποιεῖ, ὅτι τε τοῦ καθ' ἡσυχίαν ἐρᾷ βίου, καὶ ὅτι βούλεται μόνος ὑπὸ Θεῷ ζῆν, ἀνθρωπίνην πᾶσαν διαφυγὼν παράκλησιν. Ὁ δὲ τὴν μὲν πρόθεσιν ἐπαινεῖ, ἀλλὰ ταῦτά γε προσήκειν ἐφη τοῖς τὴν ἀσκησιν χρονιώτερον ἐκπονήσασιν, καὶ ὡσπερ ἐν ἔξει ταύτης γενομένοις. Σοὶ δὲ συμβουλευσάμην ἂν ἔγωγε, μὴ τὸν ἄμικτον ἐκ πρώτης ὀλέσθαι βίον, ἀλλ' εὐλαθέσει πρότερον ἀνδράσι καὶ μοναχοῖς ἑαυτὸν συνάψαι, κειρόν τε καὶ τάξιν μαθεῖν προσευχῆς· εἶτα ὑπακοῆν καὶ τὸ μέτριον τοῦ φρονήματος παιδευθῆναι, καὶ οὕτω τῆ ἀναχωρητικῆ προσχωρῆσαι διαγωγῇ, μήπως ἀδιδάκτως ὀρμήσας ἀντὶ τοῦ βαλεῖν βληθῆς, καὶ ἀντὶ νοῦ ἠττηῆσαι ἐλαεινόντα ἠττηθῆς.

Θ'. Τούτων ἐκεῖνος τῶν εἰσηγήσεων ἀκούσας, ἀνεχώρησε μὲν ἐκεῖθεν· ἐσπέρας δ' ἐπικαταλαβιύσης, ἐπιξενουῖται τινι τῶν θεοφιλῶν, οἷος ἐκεῖνος ἦν τὰς τοιαύτας καταγωγὰς ἀκριβοῦν, ὡς μὴ ἐν ἑτεροδόξου καταλῦσαι μηδέποτε. Ἐκαὶ τὰ τῆς γνώμης ἀνακαλύψας, ἐπέπερ ἐτι γραμμάτων παντάπασιν ἀνομίλητος ἦν, ἐν τινι τῶν ἐκεῖ φροντιστηρίων ἀπάγεται παρ' αὐτοῦ, ἐν γειτόνων τε ὄντι, καὶ οὕτω τε λάφ καλουμένῳ, κὰν τούτῳ τὴν τῶν στοιχείων μόνην εἰσαγωγὴν παιδευθεῖς, ἐπεὶ θεοῦ μεστὸν τὸ τοιοῦτον ἐμάνθανε φροντιστήριον, ἐφ' ἕτερον σεμνεῖον Ἀντιδίου λεγόμενον ἀνεισι, καὶ τὴν ἑαυτοῦ πρόθεσιν τῷ προεστῶτι τούτου παραγυμνώσας, ἐκπαιδεύεται παρ' αὐτοῦ τὴν περὶ τοῦ θεοῦ ἀγῶνας παλαιστραν, καθαιρεῖν λογισμοὺς δηλαδὴ, καὶ πᾶν ὑψωμα κατὰ τῆς γνώσεως ἐπαιρόμενον τοῦ Θεοῦ. Ἐπὶ χρόνοις δὲ δυοῖν τούτῳ ἐγκαρτερήσας, καὶ τῶν τοῦ θεοπάτορος Δαυὶδ ὕμνων τριάκοντα ψαλμοὺς ἐκμαθὼν, οὐκ ἀγεννεῖς τε τὰς τούτων λαβὰς κατὰ πάσης τοῦ ἀντικειμένου προσβολῆς ἐνδειξάμενος, ὀλίγῳ ὕστερον ἐπιθυμίαν ἴσχει πρὸς τὸ ὑπερκεῖμενον μεταβῆναι ὄρος. Ἐπὶ ἑπτὰ οὖν ὁλαῖς ἡμέραις εὐχῇ προσανέχων ὁδηγὸν ἀπλανῆ φανῆναι αὐτῷ τῆς ἐπιθυμουμένης ὁδοῦ ἐξήτει. Κατὰ δὲ τὴν ἑβδόμην φωνῆς ἀνωθεν οὕτως ὁ καθ' ἡμᾶς νέος Μωσῆς ἀκούει, προστατούσης μικρὸν προσβῆναι τῷ ὄρει, καὶ τοῦ ποθομένου τυχεῖν.

Γ'. Ταύτης ἐκεῖνος τῆς φωνῆς ἀκούσας προσέβαινε τε τῷ ὄρει, καὶ τίνα εἰς κατοικίαν ἑαυτοῦ εὖροι τόπον, πανταχόσε περισκόπει. Ἀνιῶν τοίνυν κατὰ τὸ ὄρος, δυοῖν μονασταῖς ἐντυχάνει, οἷς χιτῶνες μὲν ἐκ τριχῶν ἦσαν πεποιημένοι, διαίτα δὲ

ἐκ βιτανῶν τῶν ἐκεῖ φουμένων, καὶ τσαυτῆ, ὡς ἀποζην δύνασθαι μόνον, καὶ ὡς ἀγγέλους ἐν γῆ βιοτεύειν μετὰ τοῦ σώματος. Ἐκοινοῦτο τοίνυν αὐτοῖς, περὶ ὧν κατὰ νοῦν ἔστρεφέ τε καὶ ἐμελέτα. Οἱ δὲ, μετὰ τὸ προσενεγκεῖν ὑπὲρ τούτου τὰς συνήθεις εὐχὰς τῷ Θεῷ, κατὰ μέρος ἕκαστα διηγοῦντο περὶ ὧν ἐπυθάνετο, προσθέντες ὡς μετὰ τὸ πεντηκοστὴν τῆς ἀσκήσεως ἔτος καὶ περὶ αὐτὸ τὸ πέρασ τοῦ βίου πειρασμὸς αὐτῷ ἐπενεχθήσεται· βασκάνους δὲ τοὺς ἐπάξοντας εἶναι καὶ πονηροῦς. Ἄλλ' ἐκείνοις μὲν ὁ πόνος εἰς κεφαλὴν ἐπιστρέψει· Σὺ δὲ οὐδὲν, εἶπον, πείσῃ δεινόν. Ὁ γὰρ καὶ ὕστερον εἰς ἔργον ἐξέβη, καθὰ καὶ περὶ αὐτοῦ ὁ λόγος δηλώσει κατὰ καιρὸν. Ταῦτα προαγορεύσαντες οὗτοι, καὶ χιτῶνα (λεβητωνάριον αὐτὸν οἶδεν ἡ ἐγγχώριος γλώττα καλεῖν, ἐκ τριχῶν δὲ αὐτῷ ἡ σύνθεσις) τῷ ἀνδρὶ ἐγχειρίσαντες, ἀπηλλάκτοντο· τοῦτο πρὸς πᾶσαν ἦν αὐτῷ ἐπιβουλήν, ὄπλον ἀμαχόν τε καὶ ἰσχυρότατον, ὡς ἐκεῖνος ὕστερον διηγῆσατο. Εἶτα τῶν ἐκεῖθεν ἀπαναστὰς ἐν τῷ ὄρει ὃ δὴ Τριχάλιξ καλεῖται, ὑπαιθρον ὁμοῦ καὶ ἀσκηθὸν τὴν διαγωγὴν ἐποιεῖτο.

ΙΑ'. Τοῦ Γρηγορίου δὲ, ὃν ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, αὐτοσχέδιον ἀνεγείραντος οἴκημα τῷ ἁγίῳ, μικρὰν τινα σκέπην ἐξ ὄμβρων καὶ νιφετῶν, ἐν τούτῳ κατακλείων ἦν ἑαυτόν. Ἄλλ' ἐπεὶ παρέβαλλον ἐκεῖσε πολλοὶ εἰς ὀμίλιαν ἦκειν αὐτῷ γλιχόμενοι, καὶ τὴν φίλην ἐκείνῳ καὶ σύνοικον διέκοπτον ἡσυχίαν, ἐκεῖθεν ἀπάρας, ἐπὶ τινα Ἑλλησπόντου κώμην ἐν ὄρει τινὶ κατάλασι τε καὶ δυσβάτῳ, φέρων ἑαυτὸν ἀποικίζει, ἐν ᾧ περὶ ὀπήν τινα στενὴν καὶ βαθεῖαν ὑπὸ γῆν ὀρύξας, ἀπρόϊτος ἔμενε ἐν αὐτῇ, οὐ κόρακα σιτοδότην ἔχων, ὡς περὶ Ἡλίας, ἀλλ' ἐν ἀίπλῳ τοῦτο ἐπίστευσε, ἵνα καὶ ἀντιδῶ τὰ μείζονα ὑφ' οὗ δὴ καὶ εἰς ἕκαστον μῆνα ἄρτον ἐκεῖνος καὶ ὕδωρ ὡς καινὴν ὄντως πανδαισίαν ἐδέχετο. Τρία οὖν ἔτη ὅλα ἡσύχως διαγαγὼν ἐν αὐτῷ, προσευχῆς μὲν ἐπεμελεῖτο, καὶ τῶν εἰς Θεὸν ὕμνων, νύκτα καὶ μεθ' ἡμέραν. Καὶ τοῦτο ἔργον αὐτῷ, καὶ κρυφὴ καὶ παράκλησις· ταυτὶ δὲ τὰ ῥήματα οἶον ἡδυσμὰ τι ἐπὶ γλώσσης εἶχε διηνεκῶς ὑπαδόμενα, Ἡ ἐλπίς μου ὁ Θεός, καταφυγή μου, ὁ Χριστός· ἡ σκέπη μου, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Διὸ καὶ πολλοὺς ἔστιν ἐξ ἐκείνου παραλαβόντα ὄραν τὴν καλὴν ταύτην ῥῆσιν ἀνὰ στόμα διὰ παντὸς φέροντας.

ΙΒ'. Οὕτως οὖν ἔχων, καὶ τοιαύταις ταῖς καρδίαις ὑψούμενος ἀναβάσειν, ἐπεὶ περὶ ἐν τινὶ ποτὲ τῶν ἐκεῖ εὐκτηρίων οἴκων προσευχῆς χάριν ἠθέλησεν ἀφικέσθαι, ἐν ᾧ πολλοὶ καὶ ἕτεροι τῶν πέριξ χωρίων ἠθροίζοντο, συνήλθε τις καὶ τῶν πρότερον αὐτῷ συστρατευομένων, οὕτω συμβάν, καὶ τὸν μέγαν τοῦτον ἐν ἀσκηταῖς θεασάμενος, αὐτόν τε μὴ εἶναι ὑπολαβίων, εἰς μνήμην ἦλθεν εὐθύς τοῦ παλαίου αὐτῷ ἐταίρου καὶ συνήθους Ἰωαννικίου, τὸν τε τῆς ὄψεως χαρακτήρα καὶ τὸ τῆς ἡλικίας μέγεθος εἰς ἐκεῖνον ἀναφέρων, κἂν ἡ μακρὰ ἐκείνη ἀσιτία καὶ ἡ ἐκούσιος ἐν τῷ λάκκῳ κάθειρξις παρεῖλε τὰ πολλὰ τῶν τοῦ ἀνδρὸς γνωρισμάτων. Ὑστατα οὖν

A pilis, victus autem erat ex herbis, quæ illic nascebantur, et tantus, ut solum possent vivere, et ut tanquam angeli in terra viverent cum corpore. Eis ergo communicavit ea, quæ animo versabat et meditabatur. Illi autem, postquam preces solitas Deo pro eo obtulissent, sigillatim narrarunt de omnibus, quæ interrogat, adjicientes quod post quinquagesimum annum exercitationis, et circa ipsum finem vitæ ei inferetur tentatio: esse autem invidos et malignos eos, qui eam sunt illaturi. Sed illis quidem labor in caput eorum convertetur: Tu autem, dicebant, nihil grave patieris. Quod etiam postea deductum est ad effectum, quomodo etiam suo tempore declarabit oratio. Sed cum hæc prædixissent, et tunicam (eam lebetonarium vocat lingua illius regionis: est autem ex pilis contexta) ei tradidissent, recesserunt; hoc adversus omnes insidias et insultus fuit ei arma inexpugnabilia et fortissima, ut ille narravit postea. Deinde cum illinc emigrasset in montem, qui vocatur Trichalix, degelat sub dio et absque ullo tabernaculo.

XI. Cum Gregorius autem, de quo prius diximus, sancto rude excitasset habitaculum, ut esset ei parvum tegumentum ab imbribus et nivibus, se in eo inclusit. Sed quoniam multi illuc accedebant, eum convenire cupientes, et illi gratum et familiare silentium interrumpentes, illinc discedens in quemdam vicum Hellesponti, in quodam monte nemoroso et aditu difficili se collocat: in quo cum foramen quoddam angustum et profundum sub terra fodisset, in eo manebat, nusquam progrediens, non habens corvum cibi suppeditatorem, sicut Elias, sed cuidam caprarum pastori hoc committens, ut ille vicissim ab eo majora acciperet. A quo quidem pastore ipse singulis mensibus panem et aquam tanquam quoddam plane novum accipiebat epulum. Tres totos annos silentio in eo transigens preceationis quidem curam gerebat et hymnorum ad Deum noctu et interdium. Erat autem hoc ejus opus, deliciæque et consolatio. Hæc verba in ore habebat veluti quoddam condimentum, quæ assidue ab ipso canebantur: Spes mea Deus, refugium meum Christus, protectio mea Spiritus sanctus. Quocirca licet videre multos hoc pulchrum dictum ab illo acceptum, in ore ferre perpetuo.

XII. Cum sic ergo se haberet, et extolleretur talibus cordis ascensionibus, voluisset autem aliquando venire in quamdam domum oratoriam ex iis, quæ illic erant, in qua multi erant congregati ex prædiis, quæ erant circumcirca, accidit ut conveniret etiam quidam ex ejus commilitonibus, qui cum hunc magnum vidisset inter exercitatores, et ipsum non amplius esse existimasset, statim est recordatus veteris illius sui familiaris et amici Joannicii, illius vultus effigiem et staturæ magnitudinem reputans, etiamsi longa illa inedia, et voluntaria in lacu inclusio, multa destruxisset ex iis, quibus poterat cognosci. Stabat ergo, illum

perfectius memoria repetens : is autem ei magis magisque ille esse videbatur. Postquam vero in eum oculis curiosius coniectis, revera cognovit hunc illum esse amicorum et familiarium amicissimum Joannicum, ejus statim collum circumdans ardentem complectebatur : aperte ostendebat, se pendere ab illius anima, ei lacrymæ distillabant præ gaudio, et in memoriam revocabat veterem consuetudinem. Deinde ille quidem excurrit, reliquis sociis rem volens significare : Joannicus autem volens magis latere, pervasit in montes Conturiæ, in quibus degebant feræ, seorsum cum Deo congregiens.

XIII. Cum tunc autem forte fortuna venisset in ædem oratoriam, incidit in virum quemdam et mulierem, qui convenerant ut festum patrium peragerent. Qui cum sanctum vidissent, in primo cursu, illo insolito et terribili ejus spectaculo obstupefacti, ne potuerunt quidem interrogare quisnam esset, nec omnino cum eo conferre sermonem. Erat enim vir satis quidem justæ magnitudinis : pannis autem obsitus, et nudis incedens pedibus, et totus capillatus, et coma mirandum in modum promissa. Illi ergo cum sanctum sic vidissent affectum, affecti sunt timore. Ille autem placida et miti voce jussit eos esse bono animo, et ab illo timore recreavit. Deinde eos rogavit, quamnam esset via, quæ recta ferret. Illi vero dixerunt ante fluvium fluere, qui non erat transitu facilis, et tunc maxime, cum tam multi imbres ad eum affluiscent. Tunc enim acciderat, ut vehementer plueret et ideo restagnaret fluvius. Ille autem cum circa mediam noctem surrexisset (O pedes speciosos, o ingressum illum admirabilem!) aquam ascendit nec fuit madefactus, et transmittit in continentem quæ erat ex adverso.

XIV. Illinc autem venit in templum magistro Christo dilecti discipuli, quod erat Ephesi : ei autem statim sua sponte apertæ sunt portæ illius templi. Ille vero ingressus, cum Domino suas preces reddidisset, rursus egreditur : et cum esset egressus, protinus clauduntur portæ, et rursus convertitur in Conturiam, et convenit quasdam monachas, matrem, inquam, cum filia. Quarum filia quidem jam erat defessa libidine : mater autem studebat admonitionibus motus ejus carnis comprimere. Cum in eas incidisset sanctus, et propter puellæ vitium esset animo perturbatus, puella ad se vocata, jubet eam manum suam collo illius imponere. Quod quidem cum factum fuisset ut jussisset, rogavit ut puella quidem liberaretur a malo, quod eam vexabat, in se autem grave illud malum recideret. Atque illa quidem liberata a bello carnis, ordini monacharum se, ut prius, restituit. In sanctum autem grave illud bellum excitabatur. Cum autem intelligeret turpes cogitationes enim ad facta non honesta impellere, invenit draconem quemdam ex serpentibus in quadam,

A τελειώτερον ἀναλαμβάνων τῇ μνήμῃ τὸν ἄνδρα, καὶ ἐπὶ πλεόν ὄτος ἐκεῖνος εἶναι τούτῳ ἐδόκει. Ὡς οὖν περιεργότεραν αὐτῷ τὴν ὄψιν ἐπιβῶλων, ἔγνω τῇ ἀληθείᾳ τοῦτον ἐκεῖνον εἶναι τὸν φίλτατον αὐτῷ τῶν ἐταίρων Ἰωαννίκιον, εὐθὺς αὐτοῦ τῷ τραχήλῳ περιφύς, περιεπτύσσετο, θερμῶς περιέβαλλε, δῆλος ἦν τῆς ἐκεῖνου ψυχῆς ἐκκρεμάμενος, δάκρυον ἐπ' αὐτῷ χαρᾶς ἔσταξε, τῆς παλαιᾶς αὐτὸν ἀνεμίμνησκε συνηθείας. Εἶτα ὁ μὲν ἀποτρέχει, καὶ τῇ λοιπῇ ἐταιρίᾳ βουλόμενος τὸ πρῶγμα μηνῦσαι ὁ δὲ λανθάνειν μᾶλλον ἐθέλων, διήκει ἐπὶ τὰ θηροτρόφα τῆς Κοντουρίας ὄρη, καταμόνας συγγινόμενος τῷ Θεῷ.

Β Γ'. Ἐν εὐκτηρίῳ δὲ τότε οἴκῳ κατὰ τύχην παραλαβὼν, εὐτυχᾶνει ἀνδρὶ ἴτε καὶ γυναικί, κατὰ χρεῖαν συνελθοῦσι τοῦ πατριῶν ἑορτὴν ἐκτελέσαι. Οἷπερ ὡς εἶδον τὸν ἅγιον, ἐκ πρώτης ἐντεύξεως τῷ ἀσυνήθει καὶ καταφρόνῳ τούτου τῆς θέας καταπλεγέντες, οὐδὲ πυθέσθαι ἕστεις οὗτος εἶη, οὐδὲ εἰς λόγους ὄλως αὐτῷ ἐλθεῖν ἴσχυσαν. Ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ ἱκανῶς μὲν ἔχων μεγέθους, περικείμενος δὲ ῥάκη, καὶ γυμνοποδῶν, ὄλως τε κατάκομος ταῖς θριξί, τοὺς βοστρύχους περιττότατα καθειμένος. Οἱ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντα τὸν ἅγιον ἰδόντες, δειλίᾳ συνέιχοντο. Ὁ δὲ πρᾶξι τούτους καὶ ἡμέρῳ τῇ φωνῇ θαρρῆειν ἐκέλευε, καὶ τῆς δειλίας ἐκεῖνης ἀνελάμβανέ τε καὶ ἀνεκτάτο. Εἶτα καὶ ποῖα τῶν ὀδῶν ἐστὶν ἡ πρὸς τὸ εὐθὺ φέρουσα, διηρώτα. Οἱ δὲ ποταμὸν αὐτῷ ἐπὶ τὰ πρόσω ῥεῖν ἔφησαν, μὴ εὐχερῆ μηδὲ ῥαδίαν ἔχοντα τὴν περαιώσιν, καὶ μάλιστα τὸ γένῳν ἔχον, ὕμβρων αὐτῷ τασούτων ἐπιβρύέντων ἔτυχε γὰρ κατ' ἐκεῖνο τῆς ὥρας ὕσαι ῥαγδαίως, κἀντεῦθεν πλημμυρῆσαι τὸν ποταμὸν. Ταῦτα μὲν οὖν ἐκεῖνοι ὁ δὲ περὶ μέσας νύκτας διαναστάς (ὦ ποδῶν ὠραίων! ὦ θαυμαστῆς ἐκεῖνης πορείας!) ἐπιθαίνει ἀθρόχως τῷ ὕδατι, καὶ εἰς τὴν ἀντιπέρας ἡπειρον διαβαίνει.

Δ'. Ἐκεῖθεν δὲ ἐν Ἐφέσῳ ναὸν τοῦ ἀγαπητοῦ τῷ διδασκάλῳ Χριστῷ μαθητοῦ καταλαμβάνει, καὶ τούτῳ αὐτομάτως αἱ τοῦ νεῶ ἀνοίγονται πύλαι. Καὶ ὅς εἰσω γενόμενος, καὶ τὰς εὐχὰς αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ ἀποδιδούς, ἔξεισιν αὐθις καὶ μετὰ τὴν ἐξέλευσιν, αἱ πύλαι εὐθὺς ἐπικλείονται, καὶ οὕτω τῆς ἐπὶ Κοντουρίαν ἄπτεται πάλιν καὶ τισὶ μοναζούσαις ἐντυχᾶνει, μητρὶ, φημί, μετὰ θυγατρὶ, τῇ μὲν ἀπειρηκυῖα ἤδη πρὸς τὰς ἀκολάστους ὀρμᾶς, τῇ μητρὶ δὲ διὰ παραινέσεως σπευδούσῃ τὰ τῆς σαρκὸς αὐτῇ κινήματα καταστέλλειν. Ταύταις οὖν ὁ ἅγιος ἐντυχῶν, καὶ τι καὶ πρὸς τὸ πάθος τῆς κόρης παθῶν τὴν ψυχὴν, τὴν παιδα πρὸς ἑαυτὸν καλέσας, ἐπιθεῖναι τῷ ἐκεῖνου αὐχένι τὴν αὐτῆς προτρέπεται χεῖρα. Ὁ δὲ καὶ ὡς ἐκέλευσε γεγονίς, ἀπαλλαγῆναι μὲν ἤρῃτο τὴν κόρην τοῦ ἐνοχλοῦντος κακοῦ, αὐτῷ δὲ τὸ δεινὸν ἐκεῖνο ἐπιπεσεῖν. Ἦ μὲν οὖν, τοῦ τῆς σαρκὸς πολέμου ἀπαλλαγείσα, τῷ τῶν μοναζουσῶν τάγματι, καθὰ ὅτῃ καὶ πρότερον εἶχεν, ἑαυτὴν ἀποδίλωσι τῷ ἁγίῳ δὲ ὁ δεινὸς ἐκεῖνος ἀνηγεύρετο πόλεμος. Συνεῖς οὖν λογισμοὺς ἀτόπους ἐπὶ πράξεις αὐτὸν τὰς οὐ καλὰς συνωθοῦντας,

δράκοντά τινα τῶν ἐρπυστικῶν ἐν τινι τῶν ἐκεῖσε σπηλαίων εὐρίσκει, καὶ τοῦτω κατάθρομα ἑαυτὸν εὐθὺς ἐμπαρέχει, πρὸς βίαν παρασκευάζων καὶ ἄκοντα τοῦ σώματος, αὐτοῦ ἄψασθαι. Τεθνᾶναι γὰρ μᾶλλον ἤρεῖτο ἢ τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενὲς τοῖς τῆς σαρκὸς θελήμασι δουλωθῆναι. Ὁ μὲν οὖν τῷ δράκοντι ἑαυτὸν ἐμπαρεῖχεν· οἱ πονηροὶ δὲ λογισμοί, τὰ τοῦ νοητοῦ δράκοντος σπέρματα, εὐθὺς ἀπηλάττοντο, καὶ πᾶν εἴ τι θέλημα σαρκὸς ἠνώχλει αὐτῷ, καὶ τοῦτο οἷον ἐμαραίνεται τε καὶ ἐνεκροῦτο· συναπεκροῦτο δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ζῶον αὐτίκα, καὶ τὴ ἀπ' ἐκείνου ἢ κατὰ παντοίων θηρῶν ὄρατῶν τε καὶ ἀοράτων δυνάμεις παρείχετο τῷ ἀγωνιστῇ.

ΙΕ. Ἄλλοτε γὰρ ὁ μὲν τοῦ Δαυὶδ ἐπῆει τῇ μνήμῃ φαλμούς· σωρεῖα δὲ τις λίθων ὑπεκινεῖτο, καὶ τοὺς τοῦ ἁγίου ὀφθαλμοὺς ἐφ' ἑαυτὴν ἐπεσπᾶτο. Ὅφιν οὖν τινα φοινικοειδῆ μέγιστον ἐκ ταύτης ὑποφαινόμενον ἰδὼν, καὶ ἣ κατὰ χεῖρα εἶχε βιάσθω πλῆξας αὐτὸν, ἄπνουν ἐξ αὐτῆς δεικνύει νεκρὸν. Εἶτα καὶ αὐθις χειμῶνος ὥρα ὁ μὲν ὑπόγειόν τι σπήλαιον ὑπέρχεται καὶ σκοτεινόν· τῷ δὲ ἄρα δράκων ἐνώκει, ὅσα καὶ φωλεῶ τῷ σπηλαίῳ χρώμενος. Ὑπέλαμπον οὖν οἱ τοῦ δράκοντος ὀφθαλμοί, καὶ τῷ βακαρίῳ τοῦτω Πατρὶ πῦρ ἐδόκει ὄρα· οὐδὲ γὰρ ἂν ποτε πρὸ τῆς πείρας ᾤθηθῃ δράκοντα τῷ σπηλαίῳ ἐνεῖναι. Πῦρ τοίνυν ἀνάπτεσθαι τοῦ σπηλαίου δοκῶν, ξύλα τε συνελέξατο, καὶ τοῖς δράκοντος φέρων ὀφθαλμοῖς ἐπετίθει, ὑπανάψαι ταῦτα ἐθέλων διὰ τὸ τῆς ὥρας χειμέριον. Τοῦ δὲ ἀποσεισαμένου τὰ ἐντεθέντα, συνελθὼς ὁ Πατὴρ ὅτι θηρίον εἶη, οὐδὲν φαῦλον, οὐδὲν ἀγεννὲς, δειλίας οὐδὲν ἐπαθεῖν, ἀλλὰ βραχὺ τι παρεκκλίνας ἐν δεξιᾷ τοῦ σπηλαίου, ἀπαθὲς κακῶν τῷ δράκοντι συνδιεσπᾶτο.

ΙΓ'. Ἔτος δὲ ἤδη δωδέκατον τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ διατριβῆς τῷ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπῳ ἠνύετο· καὶ προῤῥήσις αὐτῷ ἄνωθεν ἔκει, ἐκεῖθεν μὲν ἀναζευξαι, ἐν δὲ τῷ Ἐριστῇ καλουμένῳ ἀσκητηρίῳ σκηῶσαι, καὶ τὸ τῶν μοναχῶν ἐνδύσασθαι σχῆμα· οὐπω γὰρ ἦν ὁ τοσοῦτος τὴν ἀρετὴν τὸ τῶν μοναχῶν ἐνδυμα περιθέμενος, ἀλλ' ἐτι τῶν μεγάλων ἀγώνων τοῦ μοναχικοῦ σχήματος τὰ εἰρημένα ἦν προγυμνάσματα. Θέρους τοίνυν τὸ προῤῥηθὲν ἀσκητήριον καταλαμβάνει, καὶ τὰ τῆς ἀποκαλύψεως Στεφάνῳ τῷ τῶν ἐν αὐτῷ μοναχῶν ἀφηγουμένῳ πιστεύει. Ὁ δὲ τῇ ὑστεραῖα, μηδὲν μελλήσας, εὐχὰς τε αὐτῷ καὶ ἱερολογίας τὰς συνήθεις ἐπιλέγει, καὶ στολὴν τὴν μοναχικὴν ἀμφιέννυσι. Τὸ τοιοῦτον τοιγαροῦν τῶν μοναζόντων σχῆμα ἐνδὺς ὁ μονάζων καὶ πρὸ τοῦ σχήματος ἢ καὶ ὑπὲρ μονάζοντας ὢν, ὡς εἰπεῖν, ἐξ ἀγώνων τε πρὸς ἀγῶνας ἀποδύμενος, καὶ εἰς πόνους ἐκ πόνων προδιθαζόμενος, ἐν τόπῳ Κρίταμα καλουμένῳ ἑαυτὸν καθειργνύει, καὶ ἀλύσειος δεσμεῖ ἐξ ὀργυῶν οὐσῆ τὸ μήκος.

ΙΖ'. Ἔτος οὖν αὐτῷ τρίτον ἦν τῆς ἐν τούτῳ διαγωγῆς, καὶ ὁδὸν αὐτῷ ἐπὶ Χελιδόνα τόπον

quæ illic erat, spelunca, et seipsum statim præbet ab eo exedendum, vel per vim cogens invitum ejus corpus tangere. Malebat enim mori, quam animi sui nobilitatem voluntati carnis esse mancipatam. Atque ille quidem se præbuit draconi: male autem cogitationes, quæ sunt semina draconis, qui cadit in intelligentiam, protinus recesserunt: et si qua voluntas carnis ei exhibebat molestiam, ea quodammodo tota flaccescebat et morte afficiebatur. Simul autem morte quoque affectum fuit statim ipsum animal et exhinc adversus omne genus feras, tam quæ sub aspectum cadunt, quam quæ non cadunt, data est potestas decertatori.

XV. Aliquando enim ille quidem Davidis psalmos dicebat memoriter: movebatur autem quidam acervus lapidum, et sancti ad se attrahebat oculos. Cum ergo quemdam maximum serpentem punice coloris ex eo vidisset apparentem, et quam in manu habebat, virga eum percussisset, eum nihil spirantem reddidit, et morte affecit. Deinde rursus quoque tempore hiberno ille quidem subterraneam quamdam et obscuram subit speluncam. In ea autem habitabat draco, ut qui spelunca uteretur pro caverna. Lucebant vero draconis oculi, et videbatur beatus Pater ignem intueri. Neque enim priusquam cisset expertus, putasset unquam draconem inesse in spelunca. Cum ergo visum sibi esset ignem in spelunca accendere, ligna collegit, et draconis oculis imposuit, ea volens accendere propter tempus hibernum. Cum is autem excussisset ea, quæ fuerant imposita, intelligens Pater esse bestiam, non fuit ignavo nec abjecto animo, nec ullo timore est affectus, sed paululum declinans ad dexteram speluncæ, nullum malum passus, versabatur simul cum dæmone [f. dracone].

XVI. Agebatur vero jam duodecimus annus, ex quo morabatur in solitudine homo Dei: venit autem ad eum a superis prædictio, ut illinc quidem migraret, habitaret autem in monasterio, quod vocatur Eriste, et habitum induceret monasticum. Nam cum tanta esset virtute, nondum vestem induerat monasticam, sed adhuc magnorum monastici habitus certaminum erant ea, quæ dicta sunt, præ exercitationes. Venit itaque æstate ad prædictum monasterium, et Stephano præfecto monachorum, qui in eo erant, aperit revelationem. Ille autem postridie nihil cunctatus, solitas fundit preces, et sacras dicit orationes, et eum veste induit monastica. Tali ergo habitu monastico indutus, qui erat monachus vel ante habitum, aut etiam supra monachos, et a certaminibus se parabat ad certamina, et a laboribus procedebat ad labores, se includit in loco, qui vocatur Critama, et se ligat catena, quæ erat longa sex ulnas.

XVII. Jam autem erat tertius annus, ex quo in eo degebat, et cum ei visum esset ire ad Chelido-

nem, ut conveniret virum quemdam virtute insignem (erat autem is magnus Georgius), venisset autem ad fluvium Goram, incidit in draconem, qui cohibebat aquæ fluentum, et transitum ei irrumpebat. Et eum quidem precatione et signo crucis mortuum statim tradit aquis. Tres autem annos cum magno versatus Georgio, cum ab eo totum didicisset Psalterium, abit rursus ad pastorem Antidii, cum Pachomio discipulo. Et cum illinc rursus venisset in monasterium Agaurorum, ascendit cum aliis monachis in montem prope situm, ut essent spectatores domus, quæ in eo ædificabatur. Construebatur enim in eo monte quoddam habitaculum iis, qui erant in monasterio, quod et volentibus majorem conciliabat quietem et silentium, et perfectiorem cum Deo conjunctionem. Cum ergo venissent in montem, hircus insignis magnitudine, alicunde e grege apparuit. Itaque qui cum hoc beato Patre erant monachi, cum vidissent hircum, et eos invasissent humanæ quædam cogitationes, animo versabant, quonam modo eum caperent, et ut illius pellem in utrem transmutarent, maximi faciebant. Cum in eo ergo inhabitante spiritu cognovisset Pater ea, quæ erant in mente monachorum, unum ex iis, cui nomen erat Sabas, ad se vocans, jubet hircum ad se adducere. Illo vero interrogante, si in fugam fuerit conversus, quomodo eum comprehenderet: Vade solum, o frater, inquit ille magnus: ille autem libens veniet, et te sequetur. Conversus vero ad alios monachos, rogavit an hirci pellis esset apta ad utrem componendum. Illi autem: Maxime, inquirunt: et antequam hoc diceres, nos id cogitabamus. Interim autem ductus fuit hircus a monacho Saba, et Pater vel in verbis ostendens benignitatem, transmittit rursus pecudem ad sua pascua, non solum hinc commiserationem, sed etiam amputationem docens suarum voluntatum.

XVIII. In hoc autem monte versans, iis etiam, qui genere attinebant ad imperatorem (Nicephorus vero tunc Romanum administrabat imperium) prædicit ejus mortem paulo post esse venturam. Nono ergo anno ejus imperii erumpentes Hunni, Thraciam populabantur. Satis autem magno coacto exercitu, imperator quidem eos prius vicit: post hæc vero, coactis copiis, Hunni vexavere Romanos. Quo tempore ipse quoque imperator sauciatus, cum imperio ipsam quoque finit vitam: sceptrorum autem et imperii hæredem filium relinquit Stauracium. Cum esset ergo Stauracius imperio constitutus, ii, quibus de morte imperatoris Nicephori ab admirabili Joannicio prius fuerat significatum, paulo postquam imperator decesserat, recordati eorum, quæ prædicta fuerant, accesserunt rursus ad hunc magnum Patrem, et rogarunt de filio ejus Stauracio, an sit longo tempore victurus in imperio. Ille autem prædixit rursus

Α ἰέναι, ὥστε τινὲ ἐπιφανεῖ τὴν ἀρετὴν ἀνδρὶ ἐντυχεῖν (ὁ μέγας δὲ οὗτος ὑπῆρχε Γεώργιος), ἐπεὶ κατὰ τὸν γοράντην ἐγένετο ποταμὸν, δράκοντι ἐντυγχάνει ἀναχαιτίζοντι τε τὸ τοῦ ποταμοῦ ῥεῦμα, καὶ τὸν πόρον αὐτῷ διακόπτοντι. Καὶ τὸν μὲν, εὐχῇ καὶ σφραγιῶν νεκρὸν αὐτίκα τοῖς ὕδασι παραδίδωσι· τῷ μεγάλῳ δὲ παρ' ὄλοις τρεῖς χρόνους συγγενόμενος Γεωργίῳ, παρ' αὐτοῦ δὲ καὶ ὅλον τὸ Ψαλτήριον διδάχθεις, ἅπεισι πάλιν παρὰ τὸν ποιμένα τῆς Ἀντιδίου ἅμα Παχωμίῳ τῷ μαθητῇ. Κάκειθεν ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἀγαύρων γενόμενος αὐθις ἐπὶ τὸ παρακείμενον αὐτῇ μετὰ καὶ ἄλλων μοναχῶν ἀνεισιν ὄρος, ὡς ἂν τῆς ἐν αὐτῷ οἰκοδομουμένης οἰκίας θεαταὶ γένωνται (κατεσκευάζετο γὰρ τε πρὸς τῷ τοιούτῳ ὄρει οἴκημα τοῖς ἐν τῇ μονῇ, πλείονός τε τοῖς βουλομένοις πρόξενον ἡσυχίας, καὶ τελεωτέρας πρὸς τὸν Θεὸν οἰκειώσεως). Ἐπεὶ οὖν πρὸς τῷ ὄρει γένοιτο ἤδη, τράγος ποθὲν τὸ μέγεθος ὑπερφύης, τοῦ αἰπολλοῦ ὑπερεφάνη. Οἱ οὖν τῷ μακαρίῳ τοίνυν τούτῳ Πατρὶ μοναχοῖ, τὸν τράγον ἰδόντες καὶ τισιν ἀνθρωπίνους κατάσχετοι γερόμενοι λογισμοῖς, ὅπως τε τοῦτον ζωγρήσειαν, κατὰ νοῦν ἔστρεφον, καὶ ὅπως τὴν ἐκείνου δορὰν εἰς ἀσκὸν μετασκευάσειαν περὶ πλείονος ἐποιούντο. Γνοὺς οὖν τῷ ἐνοικοῦντι αὐτῷ πνεύματι τὰ κατὰ νοῦν ὄντα τοῖς μοναχοῖς ὁ Πατὴρ, ἕνα τούτων ᾧ Σάβας ἡ κλησὶς ἦν, πρὸς ἑαυτὸν καλέσας, ὡς αὐτὸν ἀγαγεῖν τὸν τράγον κελεύει. Ἐκείνου δὲ διερωτῶντος ὡς, εἴπερ εἰς φυγὴν τραπεῖη, πῶς ἂν αὐτὸν καταλάβοι, Ὁρμησον, ἀδελφὲ, μόνον, ὁ μέγας ἔφη, ὁ δὲ καὶ ἐκὼν ἐλεύσεται. Πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους ἐπιστραφεὶς μοναχοὺς ἠρώτα, εἰ ἡ τοῦ τράγου δορὰ ἐπιτηδεῖως ἔχοι πρὸς ἀσκὸν μετασκευασθῆναι. Οἱ δὲ, Καὶ μάλα, φασὶ, καὶ τοῦτό γε πρὸ τῶν σῶν λόγων, καὶ αὐτοὶ κατὰ διάνοιαν εἶχομεν. Ἦχθη οὖν ἐν τοσοῦτῳ ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Σάβα ὁ τράγος, καὶ ὁ Πατὴρ κἀν τοῖς ἀλόγοις ὡς περ ἐπιδεικνύς τὸ φιλάγαθον, ἐπὶ τὰς οἰκειάς πάλιν νομάς τὸ βόσκημα πικραπέμπει, οὐ συμπάθειαν μόνον ἐντεῦθεν, ἀλλὰ καὶ ἐκκοπὴν διδάσκων τῶν οἰκείων θελήσεων.

III. Ἐν τούτῳ δὲ διατρίβωνι τῷ ὄρει, καὶ τοῖς τοῦ γένους κοινωνοῦσι τῷ βασιλεῖ (Νικηφόρος δὲ τότε τὴν Ῥωμαίων διεῖπεν ἀρχὴν) τὴν αὐτοῦ τελευταίην μικρῶ ὕστερον ἤξειν προαγορεύει. Ἐνάτω τοίνυν ἔτει τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς τὸ Οὐννικὸν ἐξορμησαν τὴν Θρακίῶν ἐληίζετο. Στράτευμα οὖν λόγου ἄξιον ὁ κρατῶν συναγείρας, πρότερον μὲν αὐτοὺς ἤττησε· μετὰ δὲ ταῦτα κατὰ συστάσεις οἱ Οὐννοι γενόμενοι, κακῶς ἐποίησαν Ῥωμαίους, ἐνθα δὲ καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τραυματίας γενόμενος σὺν τῇ ἀρχῇ καὶ αὐτὸν καταλύει τὸν βίον· κληρονόμον δὲ τῶν τῶν σκῆπτρων καὶ τῆς ἐξουσίας τὸν υἱὸν Σταυράκιον καταλείπει. Τοῦ γοῦν Σταυρακίου ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καταστάντος, οἷς τὰ περὶ τῆς τελευταίας τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου παρὰ τοῦ θαυμαστοῦ Ἰωαννικίου προήγγελλτο, οὗτοι, ὡς μετὰ βραχὺ ὁ βασιλεὺς ἐτελεύτησεν, εἰς μνήμην τῶν προαγορευθέντων ἐλθόντες, τῷ μεγάλῳ τούτῳ καὶ αὐθις Πατρὶ προσῆλθον, καὶ περὶ τοῦ παιδὸς Σταυρακίου ἀνεπυθιά-

νοντο, εἰ πολὺν τινα χρόνον τῇ ἀρχῇ ἐπιθώσει. Ὁ ἄ
 ῥε ταχεῖαν ἔσεσθαι καὶ πάλιν τὴν μεταβολὴν προ-
 τηγόμενος, καὶ ὁ φασιν, ἐπὶ ξυροῦ ἐστάναι τὰ πράγ-
 ματα. Βραχὺ τὴ μετὰξὺ, καὶ τῆς ἀρχῆς ἐπὶ Μιχαὴλ
 τὸν γαμβρὸν τοῦ βασιλέως μεταπεσοῦσης, ἐξέβαινε
 τὰ προηγγελμένα. Ὁ δὲ Μιχαὴλ οὗτος πρὸ τῶν
 σκήπτρων τὸ τοῦ κουροπαλάτου ἦν ἀξίωμα ἔχων.
 Οὐ πολλῶ τοίνυν ὕστερον καὶ Οὐννοὶ τὰ Θρακῶν
 αὐθις πεδία κατέτρεχον· φροντὶς δὲ τὸν βασιλέα
 εἶχε πολλή, ὅπως τε τοῦτοις βαρεῖ ἐπέλθοι στρα-
 τῶν, καὶ ὅπως αὐτοὺς κακῶς διαθείη. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ
 καὶ Λέοντα τὸν Ἀρμένιον ἐκείνος μὲν τοῖς τῆς Ἐὐχῆς
 τάγμασιν ἀρχηγὸν ἐφίστα· ὁ δὲ, περὶ τὴν βασιλείαν
 ἐκ πολλοῦ ἐρωτικῶς ἔχων, μόνον τοῦτο ἔστρεφε
 κατὰ νοῦν, ὅπως ἐγκρατῆς γένηται ταύτης, καὶ
 πᾶν ὃ μὴ πρὸς τοῦτο ἔφερε, πάρεργον ἐλογίζετο.

ΙΘ'. Πολέμου τοίνυν μετὰ τῶν Οὐννων αὐτοῖς
 συρράγέντος, οὐδὲ τὴν πρώτην ὁ Ἀρμένιος προσ-
 βολὴν ἐνεγκῶν, ἐκόντι νῶτα δοῦς, αἰσχύνῃ περιέβαλε
 τὰ Ῥωμαίων, ὡς ἂν τὴ Μιχαὴλ ἅμα μὲν μῶμον
 προστρέψῃ, ἅμα δὲ καὶ ἀθυμίᾳ τοῦτον περιβάλοι
 δεινῇ. Οὕτως οὖν καὶ βουλευσάμενος ὁ Λέων, καὶ
 δράσας, τῶν τε τοῦ ἡθοῦς ὑπούλῳ καὶ δολερῶ, τὰς
 τῶν στρατιωτῶν γνώμας οἰκειωσάμενος, αὐτῶν τε
 προσανέχειν, καὶ μόνῳ σαλεύειν τὰς ἐλπίδας τῆς
 σωτηρίας παρέπεισεν, οἷα περὶ ταῦτα διαχειμένους
 ἀσκαπτότερόν πως καὶ ἀβουλότερον, καὶ τῶν ἐν
 χερσὶν ἀγαθῶν ἀνοήτως τὰ προσδοκώμενα προτι-
 μῶντας. Εὐνοίας οὖν ὁ Λέων τῆς περὶ τὸν βασιλέα
 προσωπεῖον ὑπελθὼν, περὶ παντός τε ποιῆσθαι καὶ
 θεραπεύειν ὑπεκρίνατο τοῦτον. Μετὰ οὖν τὴν ὑπ'
 αὐτοῦ γεγεννημένην ἤτταν τὴν ἐθελούσιον, τοῦ βασι-
 λέως Μιχαὴλ πρὸς τὸ Βυζάντιον ὑποστρέψαντος,
 κατὰ καιρὸν ἐκείνος τὴν ὠδίνα τῆς καρδίας ἐκφή-
 νας, καὶ τὸν ἐντός ἀνακαλύψας Λέοντα, τοὺς τὰ Ῥω-
 μαίων ληΐζομένους καταλιπὼν, εὐθύς, ὡς εἶχε τά-
 χους, ὀπλιζέται κατὰ τῶν οἰκείων, καὶ βασιλεὺς ἑ-
 αὐτῶν παρόντων ἀναγορεύεται, καὶ τὴν περιώνυμον
 τῶν πόλεων καταλαμβάνει. Ὁ Μιχαὴλ δὲ καὶ ἄκων
 αὐτῶν παραχωρεῖ τῆς βασιλείας, ὅρκους πολλοὺς καὶ
 ἀσφαλέσιν, ὡς ᾤετο, πίστεσιν ἑαυτὸν, οἷον εἰπεῖν,
 ἐμπεδώσας καὶ βεβαίως ἀσφαλίσάμενος, ἐφ' ᾧ συγ-
 χωρήσει τοῦτον ἅμα γυναικὶ καὶ τοῖς τέκνοις ἰδιω-
 τικῶς ζῆν.

Κ'. Ὁ δὲ ὁμοῦ τῶν τῆς ἀρχῆς ἐπιθῆναι, εὐθύς ὡς-
 περὶς λήθην πάντων ἐλθὼν, καὶ μηδενὸς φροντίσας
 ὧν ὑπὸ μάρτυρι τῶν Θεῶν ἐπωμόσατο, πρῶτα μὲν
 ὑπερορίαν τοῦ τε Μιχαὴλ καὶ τῆς συζύγου τοῦδε
 κατακρίνει· μετὰ βραχὺ δὲ τὴ τῶν μοναχῶν σχῆμα
 καὶ ἄκοντας αὐτοὺς μετενδύει. Οὐ μέχρι δὲ τού-
 των ἔστη, ἀλλὰ καὶ ὀλίγαις ὕστερον ἡμέραις ἀλ-
 λήλων διέζευξε, καὶ μένειν ὁμοῦ κατὰ χώραν αὐτοῦς
 οὐκ εἶασεν, ἀλλὰ τὸν μὲν ἀλλαχόθι, τὴν δὲ ἐτέρωθι
 φέρων ἀπόκτισε. Καὶ ὅρα μέχρι πόσου πρόεισι-
 μοχθηρία δυνάμει ἐπιλαβομένη. Εὐθύς γάρ ὁ καὶ
 τὴν κλήσιν καὶ τὸν τρόπον θῆρ, καὶ κατ' αὐτοῦ,
 ὁ μοι Ἰησοῦ, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀγίας εἰκόνης λυτ-
 τήσας, πολλαῖς αἰκίαις περιβάλλει τοὺς τῆς εὐσε-
 βείας προσκυνητάς, τῶν προσόντων τε ἀλλοτριῶν,

quoque celerem mutationem, et, ut aiunt, rem esse
 in acie novacula. Breve tempus intercessit, et im-
 perio translato ad Michaelē generum, evenerunt
 ea, quæ prædicta fuerant. Hic autem Michael ante
 quam perveniret ad imperium, dignitatem habebat
 procuratoris palatii. Non multo itaque post tem-
 pore Hunni rursus in Thraciam faciebant incur-
 siones. Itaque imperator erat valde sollicitus, quo-
 nam modo et eos gravi invaderet exercita, et
 quemadmodum eos male haberet. Interim autem
 ille quidem Leonem Armenium præfecit Orienti :
 Leo vero, qui jam diu maximo amore tenebatur
 imperii, hoc solum animo versabat, quomodo eo
 potiretur : et quidquid non ad id tendebat, id
 parvum existimabat et non magni momenti.

XIX. Cum ergo rursus bellum exortum esset
 adversus Hunnos, et nec primo quidem cum eis
 conflisset Armenius, sua sponte tergis datis,
 Romanos affecit dedecore, ut simul quidem et
 Michael maculam inureret, et eum gravi afficeret
 animi ægitudine. Cum ergo Leo hoc consilium
 cepisset, et id fecisset, fraudeque et simulatione
 conciliasset animos militum, persuasit ut cum so-
 lum spectarent, et in eo solo spem salutis colloca-
 rent, ut qui imprudentius et inconsideratius in
 his rebus se gererent, et bonis, quæ habebant in
 manibus, stulte præferrent ea, quæ expectaban-
 tur. Leo ergo cum induisset personam benevolen-
 tiæ in imperatorem, simulabat se eum maximi
 facere et colere. Post illam autem cladem ab ipso
 de industria et voluntarie conceptam, cum rever-
 sus esset Michael Byzantium, illo tempore præfe-
 rens, quandiu parturierat, et qui intus erat, Leo-
 nem aperiens, iis relictis, qui Romanorum agros
 populabantur, quam maxima potuit celeritate ar-
 matur adversus suos et ab iis, qui aderant, re-
 nuntiatur imperator, et ad omnium clarissimam
 pervenit civitatem. Michael vero vel invitus ei cedit
 imperio, cum jurejurando ab eo accepto sibi prius
 cavisset, et fide dignis, ut putabat, promissis se
 muniisset, quod ei cum uxore et liberis permitte-
 ret agere vitam privatam.

XX. Ille autem cum primum ascendit ad impe-
 rium, veluti omnium oblitus, et nihil curans eorum,
 quæ Deo teste juraverat, primum quidem Michae-
 lem et ejus conjugem condemnat exsilio : paulo
 post vero, habitu monachorum vel invitos induit.
 Non eousque autem constitit ; sed etiam paucis
 post diebus eos a se invicem separavit, nec eos
 simul habitare sivit in regione, sed illum quidem
 in unum locum, hunc vero in alium relegavit. Vide
 autem, quo procedat improbitas potestatem con-
 secuta : statim enim qui et nomine et moribus
 erat bellua, in ipsum, pro dolor ! Christum et ejus
 imaginem rabie exagitatus, multis afficit suppliciis
 veræ pietatis adoratores, ab iis, quæ habebant,
 alienans et exterminans, quod non Christi et ejus

sanctorum imaginem cum ipso conculcare in animum induxissent. Quamobrem Nicephorum quoque sanctissimum patriarcham, si non a sacerdotali deponeret rectione, grave esse putabat, et sua amentia indignum et importunitate. Propterea ergo tum a sede dimovet, qui vere erat dignus qui regeret, quoniam nec luci quidem conveniebant tenebrae. Theodoto autem ex Natolia, cui erat cognomen Melissenus, ut qui esset ejusdem sententiae et moribus similis, introducto, replet Ecclesiam magna abominatione.

XXI. Illo autem tempore cum per montes Prusensium magnus hic Pater se exerceret, Gurias quidam, qui ipse quoque erat unus ex iis, qui vitam susceperat anachoreticam, et videbatur prestare aliis in monachorum certaminibus, et summus exercitator et amator virtutis ab omnibus existimabatur et nominabatur, et cum quis dixisset Guriam, adjiciebat etiam exercitatorem, utpote quod hinc magis agnosceretur, quam ex nomine proprio. Is cum videret se longe abesse a vera virtute Joannicii, et venerandam illam exercitatoris appellationem ad eum transire, ei dissecabatur et laniabatur animus invidia. Dum autem invidiam parturiret, eadem peperit. Quomodo autem, declarabit oratio. Ea enim versans in animo, et quaerens ad effectum deducere id, quod meditabatur, cum sancto de industria studet vitam agere, cum magnus Joannicius propter maximam animi simplicitatem, Guriam supinis, ut dicitur, C manibus accepisset et foveret. Ille in principio quidem magnam simulat pietatem, et erat virtutis histrio praestantissimus. Cum non alio aut m speraret, quam ut latenter invidiae gratificaretur, sub specie propinandi, sancto venenum porrigit, cum ipse prius bibisset longe acerbius invidiae et maitiae. Insidiosum autem sic epotum poculum, sanctum multis affecit doloribus, sed qui per eum colebatur Dominus, non passas est eum diu vexari, nimis gloriaretur vitium adversus virtutem. Sed in somnis misso praclaro inter martyres Eustathio, ei donat priorem habitum et sanitatem. Ille autem in honorem ejus, quod tunc factum fuerat admirabiliter et praeter opinionem, aedem oratoriam extraxit et monasterium, quod quidem exstat usque in hodiernum diem. Neque enim ad liberationem solum a doloribus fuit ille dulcis somnus, et laetus ille adventus martyr, sed ad majorum miraculorum simul et rerum principium et fundamentum.

XXII. Aliquando enim in quadam nocte ille quidem volebat necessario dare corpus quieti, ut se recrearet, promptiorique et alacriori animo rursus labores aggrediretur. In quodam autem loco, qui illie vergebat ad Orientem, non in somnis, sed revera videt aquam emitti copiosam et perspicuam, et multas caecas pecudes illie stare, et ex ea bibere. Et ille quidem desideravit scire, quidnam sibi vellet visio. Hoc vero solum rescivit

A καὶ ὑπερορίους ποιῶν, ὅτι μὴ τὴν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα καὶ τῶν αὐτοῦ ἀγίων προφθρητο σὺν ἐκείνῳ πατεῖν. Ὡστε καὶ Νικηφόρον τὸν ἀγιώτατον πατριάρχην, εἰ μὴ τῆς ἱερατικῆς ἀρχῆς μεταναστήσει, δεινὸν τε ἠγεῖτο, καὶ τῆς τῶν αὐτοῦ φρενῶν ἀνάξιον παρακοῆς καὶ σκαιότητος. Διὰ ταῦτα γοῦν καὶ τοῦ θρόνου μετακινεῖ τὸν ἀληθῶς ἀρχεῖν ἄξιον, ἐπεὶ μηδὲ συνέβαινε τῷ φωτὶ τὸ σκότος. Θεόδοτον δὲ τὸν ἐκ Νατωλείας, ὃ Μελισσηνὸς ἦν ἐπίκλησις, ὡς ὁμοφρονα καὶ ὁμότροπον ἀντιστασιαγῶν, πολλῆς ἀναπίμπλησι βδελυρίας τὴν Ἐκκλησίαν.

KA'. Κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ ἀνὰ τὰ Προυσαίων ὄρη τῷ μεγάλῳ τούτῳ Πατρὶ τὴν ἀσκησιν διανύοντι, Γουρίας τις τῶν τὸ ἀναχωρητικὸν βίον ἀνηρημένων καὶ αὐτὸς ὢν, προέχειν τε τῶν ἄλλων δοκῶν ἐν τοῖς τῶν μοναχῶν ἀγῶσιν, ἀσκητῆς καὶ ἀρετῆς ἄκρος ἐραστῆς ἐνομιζέτο τε παρὰ πάντων καὶ ὠνομάζετο· καὶ τις Γουρίαν εἰπὼν καὶ τὸν ἀσκητὴν προσετίθει, ὡς ἐντεῦθεν μᾶλλον γνωσκομένου τοῦ ἀνδρὸς ἢ ἀπὸ τοῦ κυρίου ὀνόματος. Οὗτος ὄρων ἑαυτὸν πολλῷ τῆς ἀληθοῦς ἀρετῆς τοῦ Ἰωαννικίου λειπόμενον, καὶ τὴν σεμνὴν ἐκείνην τοῦ ἀσκητοῦ κλῆσιν εἰς αὐτὸν μεταβαίνουσαν, διεπρίετό τε τῷ φθόνῳ καὶ ὑπεσπύχετο τὴν ψυχὴν. Φύβονον δὲ ὠδίνων, φόβον ἀποκῦσκε· καὶ ὅπως, ὁ λόγος δηλώσει. Καὶ γὰρ τοιαῦτα στρέφων ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ ζητῶν εἰς πέρας τὸ μελετώμενον ἀγαγεῖν, τὴν ἅμα τῷ ἀγίῳ ἐπιτηδεύει διχωγῆν, τοῦ μεγάλου διὰ πολλὴν ἀπλότητα τῆς ψυχῆς ὑπταίς, ὃ δὴ λέγεται, ταῖς χερσὶν, τὸν Γουρίαν καὶ δεξαμένου καὶ περιθάλλοντος. Ἐκεῖνος δὲ τὴν μὲν ἀρχὴν, καὶ πολλὴν ὅτι εὐλάβειαν προσποιεῖται, καὶ τῆς ἀρετῆς ἦν ὑποκριτῆς δοκιμώτατος· οὐκ ἄλλως δὲ ἔχων ἢ λάθρα τῷ φθόνῳ χαρίσασθαι, ἐν σχήματι προπόσεως, θηλητήριον ὀρέγει τῷ ἀγίῳ πολλῷ πικρότερον αὐτὸς πρότερον τὸ τοῦ φθόνου καὶ τῆς κακίας πῶν. Τὸ μὲν οὖν τῆς ἐπιβουλῆς ποτήριον οὕτω ποθὲν πολλαῖς τὸν ἅγιον ἔβαλλε ταῖς ὀδύναϊς, πλὴν ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πολὺ τοῦτον ὁ δι' αὐτοῦ θεραπευόμενος Κύριος τοῖς κόνουϊς κάμνειν ἠνέσχετο, ἵνα μὴ καὶ εἰς ἄμετρον ἔγη μοχθηρία κατακαυχῆσθαι ἀρετῆς. Ἄλλ' ἔναρ τὸν λαμπρὸν ἐν μάρτυσιν Εὐστάθιον ἐπιπέμφας, τὴν προτέραν ἔξιν τε καὶ ὑγείαν αὐτῷ χαρίζεται. Ὁ δὲ εἰς τιμὴν τοῦ παραδόξως τότε γεγενημένου εὐκτήριον τε ὁμοῦ καὶ ἀσκητήριον ἐδείματο οἶκον, ὅστις δὴ καὶ εἰς δεῦρο ἰδρυμένος ἐστίν. Οὐδὲ γὰρ εἰς ἀπαλλαγὴν μόνον τῶν ἔδυνων ὃ τε γλυκὺς ὕπνος ἐκεῖνος ἢ τε φαῖδρά ἐκείνη τοῦ μάρτυρος γέγονεν ἐπιστάσια, ἀλλ' εἰς μειζόνων θαυμάτων τε ὁμοῦ καὶ πραγμάτων ἀρχὴν καὶ θεμέλιον.

KB'. Ἐν μιᾷ γὰρ καὶ ἄλλοτὲ ποτε τῶν νυκτῶν ὁ μὲν ἀναγκαίως τὸ σῶμα διαναπαύσειν ἠθούλετο, ὡς ἂν ἑαυτὸν ἀνακτήρηται, καὶ προθυμῶς νεαρωτέρῳ τῶν πόων πάλιν ἀπάρξηται· ἐν τινὶ δὲ τῶν πρὸς Ἀνατολᾶς ἐκεῖσε τόπων οὐκ ἔναρ, ἀλλ' ὑπαρ ὄρα ὕδωρ ἀναδιδόμενον ἀφθονόν τε καὶ διαιδές, θρέμματά τε τυφλά κατὰ πλῆθος ἰστάμενα καὶ πίνοντα τούτου. Καὶ ὁ μὲν ἐζήτησε μαθεῖν, τί τὰ τοῦ ἱεράτου αὐτῷ βούλονται· τούτο δὲ μόνον παρὰ τῶν

ἡμεδαπῶν τε καὶ ἐγγωρίων μαυθάνει, ὡς ἐν τῷ A
 τσιούτῳ τόπῳ ναὸς τῆ Θεοτόκῳ πρότερον ᾠκοδο-
 μητο. Ἐπὶ γοῦν τὸν αὐτῷ φανέντα τόπον ἐλθὼν,
 ὕδατος μὲν οὐχ εἶρε πηγὴν· θέσεως δὲ τοῦτον εὖ
 ἔχοντα καὶ ὤρας ἰδὼν, καὶ ἄλλως εἰς οἴκου Κυρίου
 οἰκοδομὴν ἐπιτήδειον, ναὸν ἐν αὐτῷ περικαλλῆ
 ἃ εἰσφέρει, καὶ φροντιστήριον συνιστῆ, οὐκ ὀλίγων
 ἐκεῖσε κειραμένων, καὶ πρὸς ἀγῶνα τὸν πνευματικὸν
 κομιδῇ προθύμως ἀποδυσταμένων, καὶ ὑπ' ἐκείνῳ
 παιδαγωγουμένων τὴν ἀρετὴν. Οὐκ ἐφεύσατο δὲ
 ἄρα τῷ ἁγίῳ τὸ ὄραμα· οὐ γὰρ τὸ γεγενημένον,
 ἀλλὰ καὶ τὰ γενησόμενα παρεδήλωσεν. Ὅτι μὲν γὰρ
 ἐν τῷ φανέντι τόπῳ κατοικητήριον τῆς τοῦ Κυρίου
 ἡμῶν ὑπῆρχε Μητρὸς, ἀπὸ πολλῶν τῶν καὶ αὐταῖς B
 ἔφεισι τοῦτο θεαταμένων ἐμαρτυρεῖτο· τὰ δὲ πρό-
 βητα καὶ τὸ κλύζον ὕδωρ, τὰ μὲν τοὺς προσεδρεύον-
 τας τῷ ἁγίῳ ναῷ ἐμήνυε, τὸ δὲ τὸ ἡδίστον ἐκεῖνο
 νᾶμα τῆς τοῦ ἀνδρὸς διδασκαλίας, τὸ δὲ καὶ πεπη-
 ρῶσθαι ταῦτα τοὺς ὀφθαλμοὺς τὴν ψυχικὴν τούτων
 ὑπέφαινε πύρωσιν.

ΚΓ'. Ἐν ὅσῳ δὲ τοῦ Θεοῦ ἠγείρετο οἰκητήριον,
 ὑετὸς μὲν κατεβράβη, ἐρπετὰ δὲ τῆς γῆς ἀναδο-
 θέντα τοῖς δῆγμασι τοὺς περὶ τοῦτο διαπονουμένους
 ἐκώλυον. Ἄλλ' εὐθύς ὁ μὲν πρὸς οὐρανὸν αἶρει
 τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ δεόμενος· ἡ δὲ τῶν νεφελῶν
 παχύτης εἰς ἀκριδοῦν τὴν αἰθρίαν μετέβαλε, καὶ οἱ
 τοῦ ἔργου ἐχόμενοι τῆς ἀπὸ τῶν δηγμάτων βλάβης
 ἀπαθεῖς ἔμενον. Ὅτε καὶ τοῦ ἁγίου τὰ δυνατὰ τοῖς C
 οἰκοδομοῦσι συναίρομένου, καὶ πρὸς τὸ λίθον ἄραι
 προτείναντος τὴν χεῖρα, ἔχισ τοῦ λίθου ὑπεκδύσα,
 καὶ τῆς χειρὸς ἀψαμένη, ἐπὶ πολὺ τε ταύτης ἐξήρ-
 τητο καὶ ὄλην ἐναφῆκεν αὐτῇ τοῦ Ιου τὴν πικρίαν.
 Ἄλλ' ἕτερος ἡμῖν ὤφθη Παῦλος, εἰ καὶ μὴ τοῦ
 χοροῦ πρῶτος τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς
 ἐκείνῳ χάρισμασι δυναμούμενος. Ὁ μὲν γὰρ δια-
 σείει τὴν χεῖρα, ἡ δὲ πικρὰ ἔχισ ἐκεῖνη κατὰ γῆς
 τε βάλλεται, καὶ ἡ χεῖρ αὐτῷ ἀπαθῆς ἦν, οὕτω
 καθαρῶς, ὡς ἀδελφὸν εἶναι, εἰ καὶ τὴν ἀρχὴν ὄλωσ
 ἐπλήγη. Ἄλλ' οὐ μέχρι τούτου τὸ πρὸς, τὰς οἰκο-
 δομὰς τῶν εὐκτηρίων οἴκων φιλότιμον ἔστησεν, ἀλλὰ
 καὶ συνεργὸς τοῖς οἰκοδομοῦσιν ὑπῆρχε, καὶ μετὰ
 τὴν οἰκοδομὴν ὄλωσ ἀθλασεῖς οὓς ᾠκοδομήτατο οἴ-
 κους εὐχαῖς ταῖς ἐκυτοῦ συνετήρει, τοὺς ὀφθαλμοὺς D
 ἔχων διὰ παντὸς πρὸς τὸν Κύριον, ὅς τῶν φοβου-
 μένων αὐτὸν ἰσχὺς ἐστὶ καὶ κραναίωμα, ἐκσπῶν μὲν
 ἀπὸ παγίδος τοὺς πόδας αὐτῶν, εἰς χεῖρας δὲ θλι-
 θόντων οὐ παραδιδούς, οὐδὲ κατασχύνων τοὺς αὐτὸν
 ὑπομένοντας, ὡσπερ δὴ καὶ ἐν τῷ νῦν εἰς διήγησιν
 προκειμένῳ ἔστιν ὄραν. Εἰς τοσοῦτον γὰρ ἐξήγαγεν
 αὐτὸν πλατυσμὸν ἀποθλίψεως, καὶ οὕτω τοῦ σωμα-
 τικοῦ βάρους ἐκούφισεν, ὡς κατὰ τινα κλιρὸν τῆς
 αὐτοῦ προσευχῆς, ἐν ναῷ ἁγίῳ τὸν νοῦν πρὸς ὑψη-
 λωτέραν ὄλωσ συντείναντα θεωρίαν, μετέωρον ὀφ-
 θῆναι καὶ διηρμένον, καὶ τῆς γῆς οὐδὲ τὸ παράπαν
 ἀπτόμενον, ὡσανεὶ καὶ πρὸς τὴν ἄνω πολιτείαν ἦν
 ἐκεῖνος ἐπόθει, καλούμενον.

ab iis, qui in ea regione habitabant, quod in eo
 loco prius aedificatum fuerat templum Dei Geni-
 tricis. Cum itaque venisset ad locum, qui sibi
 apparuerat, aquæ quidem fontem non invenit :
 cum enim autem vidisset bene esse situm et pul-
 chrum, et alioqu岸 aptum ad Domini domum aedi-
 ficandum, in eo pulchrum templum excitat, et
 construit monasterium, cum non pauci illie se
 totondissent, et ad certamen spiritale se prompto
 et alacri animo præparassent, et ab illo erudi-
 rentur ad virtutem. Sanctum ergo non fefellit
 visio. Non enim ostendit id, quod factum fuerat,
 sed id quod erat futurum. Nam quo in loco qui-
 dem, qui apparuerat, fuerit habitaculum Matris
 Domini nostri, testabantur multi, qui ipsis hoc
 viderant oculis. Oves autem et aqua scaturiens,
 illæ quidem significabant sanctos, qui templo assi-
 debant; hæc autem suavissimum illud fluentum
 ejus doctrinæ. Quod eæ vero essent orbatæ oculis,
 id ostendebat animæ eorum cæcitatem.

XXIII. Interim autem dum Dei excitabatur ha-
 bitaculum, erupit quidem pluvia : serpentes au-
 tem emissi e terra, morsibus prohibebant eos, qui
 in illo laborabant. Sed ille quidem statim manus
 tollit ad cælum, Deum rogans : nubium autem
 crassitudo mutata est in summam serenitatem, et
 qui operi erant intenti, manebant illæsi a nocu-
 mento morsuum. Quo quidem tempore, sancto
 quoque pro viribus opem ferente iis, qui aedifica-
 bant, et ad tollendum lapidem manum porrigente,
 vipera emersit e lapide, et manum apprehendens,
 ab ea diu pependit, et immisit ei totam veneni
 acerbitem. Sed nobis apparuit alter Paulus,
 etiamsi non primus chori apostolorum, sed eorum-
 dem, quibus ille, donorum potestate præditus.
 Nam ille quidem manum conculcit : acerba vero illa
 vipera humi cadit, et erat ei manus illæsa, adeo
 ut non appareret, an fuisset omnino percussus.
 Sed non eousque constitit vehemens ejus contentio
 et studium, in aedificandis aedibus oratoriis, sed
 etiam opem tulit iis, qui aedificabant, et post aedi-
 ficationem conservabat omnino suis precibus
 illæsas aëles quas aedificaverat, habens perpetuo
 oculos ad Dominum, qui est eorum, qui ipsum
 timent, vires et firmamentum², evellens quidem
 e laqueo pedes eorum, non tradens autem in ma-
 nus eorum qui affligunt, neque dedecore afficiens
 eos, qui sustinebant : quomodo licet videre in eo
 quo est nobis propositum ad narrandum. Ipsum
 enim eduxit in tantam latitudinem ab afflictione,
 et ita levavit gravitate corporis, ut quodam tem-
 pore suæ orationis, in sancto templo mentem
 suam omnino intendens ad sublimiorem contem-
 plationem, sublimis cerneretur et elatus, et ne ter-
 ram quidem omnino tangens, tanquam qui ad su-
 pernam vocaretur conversationem, quam ille desi-
 derabat.

² Act. xxviii. 4, 5. ³ Psal. xxiv. 44.

XXIV. Quidam enim Eustratius nomine, qui A eandem vitam quam beatus exercebat, magno in eum erat zelo affectus, et incitabatur ad ejus imitationem, et maximi faciebat videre ea, quæ fiebant a sancto. Eum ergo aliquando secutus cum esset, preces consuetas Domino redditurus, cum se, ut potuit, abscondisset, ne ab illo videretur, et ibi permansisset toto tempore precationis, stupuit quidem, quod adeo ardentem et vehementer esset intentus orationi: stupuit autem etiam quod res divina in eum ostenderetur, et quod non solum spiritu, sed etiam corpore sublimis ab eo cernebatur, et assurgens a rebus terrestribus. Hoc ergo cum cognovisset ille beatus, tantum absuit ut eum propterea laudaverit, ut eum etiam curiosum aliquid fecisse sit suspicatus, et graviter B increpaverit, dicens: « Non habitabit juxta te malignus ^b. » Ita studebat seorsum invocare Dominum. Quamnam autem fuerint deinceps præclare ab eo gesta, ad ea jam transit oratio.

XXV. Mulier quædam cum eam in orbem multi circumdedissent et invasissent dæmones, et eam ad turpia irritarent desideria, cum nesciret quam ratione vitaret periculum, confugit ad Joannicum, qui erat promptus ac paratus ad eam defendendam, et ei enuntiat dæmonum insidias, et eo utitur adjutore contra adversarios. Ille autem preceps est Dominum ne mulier amplius vexaretur a dæmonibus: bellum vero in se converteretur, et illa liberaretur ab animi perturbatione. C Confidebat enim se posse eorum sustinere impetum, cum haberet manus doctas ad bellum, et ad arcum æneum composita brachia. Ille ergo statim quidem precibus tanquam telis dæmones confixit, cum nec primum quidem ejus impetum sustinuisent. Mulier autem fuit liberata ab animi perturbatione, et domum reversa, Deo universorum, et ejus servo Joannicio, acceptam ascribebat salutem.

XXVI. Quid ergo, qui omnia audent, improbi et malitiosi dæmones? Non satis duxerunt se fuisse semel affectos ignominia, nec eis suffecit semel fuisse victos; sed missis insidiis, quæ structæ fuerant in feminam, sanctum aggrediuntur, et quæ adversus illam fabricantur, ea per turpes cogitationes ei contra inferre conabantur. Quibus cum is ab initio dominari, non servire, didicisset, ut qui esset undique munitus armatura juvenilium certaminum, eos rursus vincit, et eorum machinas ad nihilum redigit. Non hic autem solum, neque propter ea, quæ prius diximus, decertat adversus malignum genus dæmonum; sed etiam puerum, qui aliquando ab iis intempesta nocte in montibus nemorosis et inviis deducebatur, et jamjam erat ab eis e præcipitio deturbandus, apparens sanctus (erat enim, si vel solum eis apparuisset, terribilis) liberavit ab insidiis, et deduxit in viam rectam.

^b Psal. v, 6.

ΚΔ'. Εὐστράτιος, γὰρ τις δνόμα, ἀνὴρ τὸν αὐτὸν κάκεινος μετιὼν βίον τῷ μακαρίτῃ, ἐξήλου τε τὰ αὐτοῦ, καὶ πρὸς μίμησιν διανίστατο, καὶ ὅπερ αὐτὰ τὰ παρὰ τοῦ ἀγίου τελούμενα θεῶτο περὶ παντὸς ἐποιεῖτο. Ἀκολουθήσας οὖν ποτε αὐτῷ, τὰς συνήθεις ἀποδοῦναι μέλλοντι τῷ Κυρίῳ εὐχὰς, ἑαυτὸν τε ὡς ἐνῆν ὑποκρούσας, ὅπερ μὴ ὑπ' ἐκείνου ὀρώτο, καὶ παρ' ὄλην αὐτῷ προσκαρτερήσας τὴν προσευχὴν κατεπλάγη μὲν οἷς οὗτος ἐποίησι, θερμῶς ἄγαν καὶ περικαῶς προτκείμενος τῇ δεήσει· κατεπλάγη δὲ καὶ οἷς τὸ θεῖον ἐπεδείκνυτο εἰς αὐτὸν, καὶ ὅπως οὐ πνεύματι μόνον, ἀλλὰ καὶ σώματι μετέωρος αὐτῷ ἐθεάθη, καὶ τῶν γῆινων ἀπανιστάμενος. Τοῦτο τοίνυν ὁ μακάριος γνοὺς, τοσοῦτον ἐδέησε τὸν ἄνδρα τοῦ πράγματος ἐπαινέσαι, ὅσω καὶ περιεργόν τι ποιεῖν ὑπέλαθε, καὶ βαρέως αὐτῷ ἐπετίμησεν, Οὐ παροικήσει σοι πονηρευόμενος, εἰπὼν. Οὕτω καταμόνας ἔσπούδαζεν ἐπικαλεῖσθαι τὸν Κύριον. Τίνα δὲ καὶ τὰ ἐντεῦθεν τοῦ ἀνδρός κατορθώματα, καὶ ἐπὶ τίνα τὰ τοῦ λόγου ἔρχεται μεταθῆναι.

ΚΕ'. Γύναιόν τι κύκλω συνεπιθεμένων δαιμόνων πολλῶν, καὶ πρὸς ἀτόπους ἐκμαινόντων ὀρμάς, ἐπεὶ οὐκ εἶχεν ὅπως τὸν κίνδυνον διαδράσει, ἐπὶ τὸν ἔτοιμον ἀμύνειν Ἰωαννίκιον καταφεύγει, τούτῳ τε τὰ τῆς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλῆς ἐξαγγέλλει, καὶ αὐτῷ βοηθῶ χρήται κατὰ τῶν ἐναντίων. Ὁ δὲ τῷ Κυρίῳ προσηύξατο, μηκέτι μὲν τὴν γυναῖκα ὑπὸ δαιμόνων ἐνοχληθῆναι, ἐπ' αὐτὸν δὲ τὸν πόλεμον μεταπεσεῖν, κάκεινην τοῦ πάθους ἀπαλλαγῆναι. Ἐθάρρξει γὰρ τὴν αὐτῶν προσβολὴν ἀνέχεσθαι, διδάχθεις ὑπὸ θεοῦ, τὰς χεῖρας εἰς πόλεμον καὶ εἰς τόξον χαλκοῦν συναρμοσθεῖς τοὺς βραχίονας. Εὐθύς οὖν ὁ μὲν οἷα βέλσει ταῖς προσευχαῖς τοὺς δαίμονας κατετόξευσε, μηδὲ τὴν πρώτην προσβολὴν ἐνεγκόντας· ἡ γυνὴ δὲ τοῦ πάθους ἀφείθη, καὶ ἀναστρέψασα οἴκοι, τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ, καὶ τῷ αὐτοῦ θεράποντι Ἰωαννίκῳ τὰ τῆς σωτηρίας ἐπέγραψε.

ΚΕ'. Τί οὖν οἱ τὰ πάντα τολμῶντες κακότεχνοι δαίμονες; Οὐκ ἠγάπησαν ἅπαξ αἰσχυθέντες, οὐδ' ἐπὶ τῆς πρώτης ἔμειναν ἡττης· ἀλλ' ἀφέμενοι τῆς κατὰ τοῦ γυναιου ἐπιβουλῆς, προσβάλλουσι τῷ ἀγίῳ, καὶ ἅ κατ' ἐκείνης ἐτέκταινον, ταῦτα διὰ λογισμῶν ἀτόπων ἀντεπαγγχεῖν αὐτῷ ἐπειρῶντο· ὧν ἐξ ἀρχῆς κυριεύειν οὗτος, οὐ δουλεύειν μεμαθηκῶς, οἷα πανοπλία πεφραγμένος ἀγωνισμάτων νεανικῶν, ἀνά κράτος τε τούτους καὶ αὐθις ἦτα, καὶ εἰς τὸ μηδὲν αὐτοῖς τὰς μηχανὰς περιστήσιν. Οὐκ ἐνταῦθα δὲ μόνον, οὐδὲ ἐφ' οἷς εἰρήκαμεν πρότερον, τὸ πονηρὸν τῶν δαιμόνων φύλον καταπαλαίει, ἀλλὰ καὶ παῖδά ποτε ὑπὸ τούτων παροδηγούμενόν τε καὶ παρελκόμενον ἀπὸ τῶν νυκτῶν ἐν ὄρεσι κατάλσει· καὶ οὐ βραδίαν ἔχουσι τὴν πορείαν, καὶ μόνον οὐ κατὰ κρημοῦ ὥσθηται μέλλοντα ὑπ' αὐτῶν ἐπιφανεῖς ὁ ἅγιος (ἦν γὰρ καὶ μόνῳ τῷ φανῆναι φοβερός ἐκείνοις) ἐξείλατό τε τῆς ἐπιβουλῆς, καὶ πρὸς τὴν εὐθεΐαν ἐξήγαγεν.

KZ'. Ὡς οὖν οὕτω τὴν ἀσκησιν διανύων, καὶ οὕτω τοὺς νοητοὺς ῥῆστα καταβάλλων ἐχθροὺς, ἐν τοῖς ἀπάντων ἔκειτο στόμασι, τοῦ μὲν τὸ ἀσκητικὸν τοῦ ἀνδρὸς καὶ φιλόπονον διηγούμενου, τοῦ δὲ τὸ ἀπλοῦν καὶ περὶ τὰς ὁμιλίας οὐκ ἀφελὲς μὲν, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπωφελὲς, περὶ δὲ τὴν ἀσκησιν ἐμβριθὲς τε καὶ σύντονον, ἐτέρων δὲ τὴν κατὰ τῶν δαιμόνων ἐξουσίαν ἀπαγγελλόντων. Πολλὰ γὰρ ἐκεῖνος καὶ λέγων ἐνήργει, καὶ προσευχόμενος ἰσχυρεν. Ἐπεὶ οὖν οὕτω ταῦτα, καὶ τοσοῦτος ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος ἐχόμενος, πολλοὺς εἶχε τοὺς ἐκεῖ παραβάλλοντας καὶ τὴν ἀσκησιν ἐπικόπτοντας· ἔθετο γὰρ αὐτὸν ὁ Θεὸς εἰς περιποίησιν σωτηρίας, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον, ὡς ἐν αὐτῷ ζῶντα, ἐγρηγοροῦντά τε καὶ σπεύδοντα, ἀνθ' ὧν ποτὲ μὲν ὄφρων καὶ θηρίων λύμης τοὺς περιουκῶντας ἀπήλλαττεν, ἀναιρῶν ταῦτα καὶ καταβάλλων, τοῦτο μὲν τῇ ἑαυτοῦ ῥάβδῳ, τοῦτο δὲ τῷ τοῦ σταυροῦ σημαίῳ, ποτὲ δὲ δαιμονικῆς ἐπιβουλῆς τε καὶ τυραννίδος τοὺς ἐντυγχάνοντας ἠλευθέρου, σύνδρομον εἰληφώς τῇ βουλήσει παρὰ Θεοῦ τὸ δύνασθαι. Καταμαθὼν τοίνυν ὡς καὶ τὸ ἐν ἐρήμοις ὀχληρὴν μικρὸν ἢ οὐδὲν τῶν ἀστικῶν διαφέρει θορύβων, ἐπιμελῶς κατὰ τὸν διδάτκαλον διώκων τὸ ἀγαθόν, πάλιν μεταναστεύει πρὸς τὸ τοῦ Τριχάλικος ὄρος θερμότερον εἰς εἶ τι καὶ ἀνδρικώτερον ἑαυτὸν ἐπαναλαμβάνων, καὶ ὡσπερ σπουδαιότερον αὐτὸς ἑαυτοῦ πρὸς τοὺς πνευματικῶς ἀγῶνας γινόμενος.

KH'. Καὶ μὴ τις, τὰ κατὰ τὸν μέγαν ἐν ἀσκηταῖς τοῦτον ἀκούων, εἰς ἐννοίαν οὕτω ματαίαν ἔλθοι, ὡς οὐ τῶν εἰκότων ἐστὶ τοσοῦτο πανταχοῦ διαλάμψαι τὸν τῇ ψυχῇ προεληφότα τὴν περὶ τὰς ἀγίας εἰκόνας ἀσέβειαν, καὶ μὴ ταύτας ἐπὶ χρόνον τινὰ τιμᾶν ἐθ.λήσαντα. Εἰ ποῦ τις ὡς παράδοξον ἐκπλαγῆ, μῦθον ἄρα καὶ τὰ τῆς οἰκουμένης ἀλιέων τεράστια τε καὶ μεγαλεῖα νομίσει, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων Παύλου τοῦ θερμοῦ πρότερον διώκτου τῆς Ἐκκλησίας. Πρὸς χάριν δὲ καὶ τῷ Κυρίῳ εἰρησθαι δόξει τό· «Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀκεῖνος ποιήσει.» Ποῦ δὲ θήσεις καὶ τό· «Εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρείτε τῷ ὄρει τούτῳ, Μετάθεθι, καὶ μεταθήσεται;» Εἰ ταῦτα οὖν προφανῆς καὶ ὁμολογουμένη ἀλήθεια, καὶ τὰ τῷ θαυμασίῳ πάντως διαπεπραγμένα ψεύδους ἐλεύθερα. Ἀλλὰ γὰρ ἐπανέλθωμεν ὅθεν ἐξέβημεν. Κατὰ δὲ τὸ τοῦ Τριχάλικος ὄρος γεγινώς, οὐ σκητὴν ἐξέτεινεν, οὐ καλύβην ἐπέτατο, ἀλλὰ τὴν ὑπαίθερόν τε καὶ ἄσικον εἶλετο διαγωγῆν, ὡς φιλοτίμῳ στέγῃ τῷ οὐρανῷ χρώμενος. Πλὴν ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἔλαθε βιώσας, ἀλλὰ τις Εὐστράτιος ἐκ τῆς Ἀγαύρων μονῆς, ἔρωτι τοῦ ἀνδρὸς ἀλοῦς, ἐπεὶ μὴ κατὰ χώραν μένειν οἷός τε ἦν (ἠνάγκαζε γὰρ αὐτὸν ὁ θεῖος ἐκεῖνος ἔρωσ, καὶ τὸ τῶν ἀγίων εἰκόνων ἀτεχνῶς περικαίεσθαι, ὡς αὐτὸν παραγεγονώς, καὶ μηδὲν πλεόν ἢ τὴν ἐξ ἔθους εὐχὴν ἀναμείνας, εὐθύς τὰ τοῦ τυράννου Δέοντος, εἰ ἐπὶ μήκιστον ἔσονταί· διηρώτα. Ὁ

XXVII. Cum ergo sic perageret exercitationem et inimicos, qui intelligentia apprehenduntur, facillime prosterneret, erat in ore omnium, alio quidem narrante ejus, quæ in exercitatione versabatur, vitam laboriosam; alio autem simplicitatem, et in sermonibus soliditatem, et magnam utilitatem; in exercitatione vero gravitatem et constantiam: aliis autem enuntiantibus eam, quam in dæmones habebat potestatem. Ille enim et verbis multa efficiebat, et valebat precibus. Cum ergo hæc se sic haberent, et tam multa de eo dicebantur, multos habebat illuc accedentes et interrumpentes exercitationem. Deus enim eum posuerat ad acquisitionem salutis, ut magnus dicit Apostolus, ut qui in ipso viveret, et vigilaret et dormiret⁵. Quamobrem aliquando quidem liberabat accolos a noeuimento serpentum et ferarum, eas interimens et de medio tollens, partim quidem virga sua, partim autem signo crucis: aliquando vero a dæmonum insidiis et tyrannide liberabat eos, qui in eos incidebant, ut qui a Deo accepisset concurrentem cum voluntate potentiam. Cum ergo didicisset, quod quæ est in solitudinibus molestia, parum aut nihil differt ab urbium tumultibus, diligenter convenienter Domino, bonum persequens rursus migrat in montem Trichalicis, ardentius et fortius adhuc seipsum recreans, et ipse seipso quodammodo effectus magis strenuus ad certamina spiritalia.

XXVIII. Nemo autem hæc audiens de magno inter exercitatores, inaniter cogitet, quod non est verisimile eum ubique adeo refulsisse, qui animo præceperat in sanctas imagines impietatem, et eas aliquo tempore noluerat honorare. Si quis hoc admiratus fuerit tanquam incredibile et contra opinionem, is quoque prodigiosa existimaverit, quæ facta sunt a piscatoribus orbis terræ, et præ cæteris a Paulo, qui prius fuit persecutor Ecclesiæ. Ad gratiam autem videbitur etiam dictum esse a Domino illud: «Qui credit in me, opera quæ ego facio, ille quoque faciet⁶.» Ubi autem pones illud quoque: «Si habetis fidem, sicut granum sinapis, dicetis huic monti: Transi, et transibit⁷.» Si hæc ergo sunt evidens et certa veritas: ea etiam, quæ sunt omnino facta ab hoc viro admirabili, sunt aliena a mendacio. Sed enim redeamus, unde digressi sumus. Cum fuisset in hoc monte Trichalicis, non extendit tabernaculum, non fixit tugurium, se sub dio et sine domo vitam agere constituit, ut qui magnifico tecto uteretur cælo. Sed ne sic quidem vivens latuit, sed Eustratius quidam ex monasterio Agaurorum, ejus amore captus, cum non possit manere in regione (eum enim cogebat amor ille divinus, et quod valde eum inflammaret studium sanctarum imaginum), cum ad eum accessisset, et nihil amplius expectasset, quam consuetam precationem, statim est

⁵ I Thess. v, 9, 10. ⁶ Joan. xiv, 12. ⁷ Matth. xvii, 19.

sciscitatus, an diu duraturum esset imperium Leonis. Ille autem videns eum magna animi affectione commotum, quod pro divinis imaginibus maximum caperet dolorem (in eas enim erat impius hic Leo, ut si quis alius) et ideo properasse ad interrogationem, non substitit, neque respon- sionem est meditatus, sed ut Spiritus profunda scrutaretur, et haud ita diu ab hinc futuram præsignificavit ejus eversionem, et prædixit futura. Nam non multo post eo de medio sublato, Michael arripuit imperium, qui non auxit quidem persecutio- nem adversus Christianos, sivit autem Ecclesiam esse sub hæreticis, ut qui neque Iconomachorum hæresi omnino accesserit, sed in ejus zelum effectus sit mollior, ut etiam multis videretur benignus, neque ullum orthodoxum dogma prior inceperit, adeo ut contingeret neque ipsum a vitio abstinere, neque salutem defendere, sed malitiose potius hæresim quidem sivit crescere, fidem autem or- thodoxam minui et diffuere. Et hoc quidem ita se habebat.

XXIX. Postquam autem Leo fuit interfectus, venit rursus cum quodam alio Eustratius, divino huic viro renuntians eventum eorum, quæ ipse prædixerat. Contritum est autem ab eis aliquan- tum temporis in sermone. Quidam vero Elias no- mine, qui exercebatur non procul a sancto, ipsum magnum Joannicum excepit convivio, et eos qui venerant simul cum Eustratio. Divinus autem Joan- nicus hujus vitæ accusans vanitatem, et verbis ostendens, quam esset instabilis et infida, commu- niter jubebat, ut se procul removerent ab urbi- bus et vicis. Eliæ autem dicebat hoc magis con- venire, quam aliis. Is vero : De hoc, inquit, o Pater Joannici, esto bono animo. Ut majorem autem hu- jus rei fidem faceret, dicebat, quod in totis annis præcedentibus fuisset solitarius, et se removisset ab hominum congressione. Unus itaque et alter dies præterierat, ex quo hæc dicta fuerant. Ille vero monachus Elias ad eum accedens, postulabat ejus preces, ut propter morbum, qui eum invase- rat, iret ad quoddam prædium, quod emittebat aquas calidas. Cum autem ille quidem nollet, hic vero instaret ; et postremo ad imbecillitatem fra- tris se demittens sanctus eum emisisset, vix po- tuit ad aquas calidas accedere. Cum eum autem liquisset animus, et ab iis qui illic erant sublatus, in quadam cella, quæ erat ad montem, fuisset locatus, circa mediam noctem excessit ex hac vita, prioribus bonis suæ exercitationis hanc solam ha- bens gratiam, quod in hac extrema cogitatione ductus esset pœnitentia, quod omnino cessisset curationi corporis. Sed nobis revertendum est ad magnum Joannicum.

XXX. Hic vir divinus solebat obire cum virga, etsi sermone potius, quam virga, opus haberet adversus suum gregem. Cum is ergo aliquando transiret per loca quaedam transitu difficilia, acci- disse autem ut ea illi e manu excideret,angebatur

A δὲ περιπαθῆ τοῦτον ἰδὼν τὸ τῶν θεῶν εἰκόνων ὑπεραλγεῖν (ἀσεβῆς γὰρ περὶ ταύτας καὶ οὗτος ὁ Λέων εἶπερ τις ἄλλος), καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἐρώτησιν ἐπισπεύσαντα, οὐκ ἐπέσχεν, οὐδὲ πρὸς τὴν ἀπόκρισιν διεσκέφατο, ἀλλ' οἶα τὰ βάθη τοῦ Πνεύματος ἐρευνῶν, καὶ τὴν καταστροφὴν οὐ μα- κρὰν ἔσεσθαι διεστήμινε, καὶ τὰ μέλλοντα προηγό- ρευσεν. Οὐ πολλῶ γὰρ αὐτὸν ὕστερον ὁ Μιχαὴλ ἀνελὼν, ἀφείλετο τὴν ἀρχὴν· ὃς τὸν μὲν κατὰ Χριστιανῶν διωγμὸν οὐκ ἐπηύξηκε, τὰ δὲ τῆς Ἐκ- κλησίας ὑπὸ τοῖς αἰρετικοῖς κεῖσθαι παρῆκεν, οὔτε τῇ τῶν Εἰκονομάχων αἵρέσει παντάπασι προστε- θεῖς, ἀλλὰ μαλακώτερος περὶ τὸν αὐτῆς γινόμενον ζῆλον, ὡς ἂν δόξῃ τοῖς πολλοῖς καὶ φιλόανθρωπος οὔτε τινὸς ὀρθοδόξου δόγματος πρῶτος ἀρξάμενος, ὡς συμβαίνει μῆτε τῆς κακίας ἀπέχεσθαι τοῦτον, μῆτε τῆς σωτηρίας ἀντέχεσθαι, περινενομημένως δὲ μᾶλλον τὰ μὲν τῆς αἵρέσεως προκόπτειν ἀφῆκε, τὰ δὲ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως μειοῦσθαι καὶ ὑποβ- ρεῖν. Καὶ τοῦτο μὲν δὴ οὕτως εἶχεν.

KΘ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Λέων ἀναιρεθεῖη, ἦκε πάλιν μετ' ἐτέρου τινὸς ὁ Εὐστράτιος, ἀπαγγέλλων τῷ θεῷ τούτῳ ἀνδρὶ τὴν ἐκθασιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ προ- ηγορευμένων. Καίρως τοίνυν αὐτοῖς ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ἐτρίβη, καὶ τις, Ἥλιος ὄνομα, ἐν γειτόνων ἀσκού- μενος τῷ ἁγίῳ, αὐτὸν τε μέγαν καὶ τοὺς ἀνελη- λυθότας σὺν Εὐστράτιῳ εἰστία. Ὁ δὲ γε θεῖος Ἰωαννίκιος ματαιότητα τοῦ βίου κατηγορῶν, καὶ τοῖς λόγοις ὑποφαίνων τὸ ἄστατον αὐτοῦ τε καὶ ἀπιστον, κοινῶς μακρύνειν ἐκέλευε τῶν πόλεων καὶ χωρίων· Ἥλιος δὲ μᾶλλον τῶν ἄλλων τοῦτό γε προση- ῖκε, εἶπε, ποιεῖν. Καὶ οὗτος, Θάρρει, ἔφη, τὸ ἐπὶ τούτῳ, Πάτερ Ἰωαννίκε· καὶ πλείονά γε πρὸς τοῦτο πίστιν παρείχε τὸ ἐν ταῖς προλαθοῦσιν ἔτεσιν ὄλοις ἐρημικόν τε καὶ ἄμικτον. Μία τοιγαροῦν ἡμέρα ἐπὶ τῇ ἐτέρᾳ ἦγεις, ἀφ' οὗ ταῦτα τῷ ἁγίῳ ἐλέχθη, καὶ ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος Ἥλιος αὐτῷ προσ- ελθὼν, εὐχὴν ἐξήτεῖτο, ἐφ' ᾧ διὰ νόσον αὐτῷ ἐπι- σκήψασαν ἐν τινι τῶν ἀναδιδόντων θερμὰ ὕδατα χωρίων παραγενέσθαι. Ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν οὐκ ἐβούλετο, ὁ δὲ ἐπέκειτο, καὶ τέλος τῇ τοῦ ἀδελφοῦ ἀσθενείᾳ συγκαταθὰς ὁ ἅγιος, ἐξέπεμπε τοῦτον, σχεδὸν οὐδὲ τῇ τῶν θερμῶν ὑδάτων ἐπιφανείᾳ ὑπέμεινε πλη- σιάται, λειποψυχήσας δὲ καὶ παρὰ τῶν ἐκεῖ τυ- χόντων ἀρθεῖς, ἐν τινί τε τῶν πρὸς τῷ ὄρει κελ- λίων κατακλιθεῖς, περὶ μέσας νύκτας τὴν ἐντεῦθεν ἐστειλάτο ἐκδημίαν, τοσοῦτο ταῖς προτέροις αὐτοῦ τῆς ἀσκήσεως πόνοις χάριν εἰδὼς, ὅσον ἐπὶ τῷ τελευταίῳ τούτῳ καὶ μετεμέλετο λογισμῶ, ὅτι περ ὄλωσ' ὑπῆρξε θεραπειᾶ τοῦ σώματος. Ἀλλ' ἐπανι- τέον καὶ πάλιν ἡμῖν ἐπὶ τὸν μέγαν Ἰωαννίκιον.

Δ'. Οὗτος ἡ θεῖα κεφαλὴ μετὰ ῥάβδου εἴωθε περιμέναι, καίτοι τὰ πολλὰ λόγου μᾶλλον ἢ ῥάβδου πρὸς τὴν ἐκυτοῦ ποιήμην δεόμενος. Ἐπεὶ οὖν ἀνὰ δυσβάτους τόπους διήρχετό ποτε, συμβάν αὐτῇ τῆς χειρὸς ἐκ- πασεῖν, ἠνείκατό τε τῇ ἀπωλείᾳ τῆς ῥάβδου καὶ ἀμη-

χάνους εἶχε περὶ τὴν εὐρεσίαν. Εἶτα πρὸς τὴν ζήτη- A
σιν αὐτῆς ἀπογνοῦς, τὰ γόνατα κάμφας, τὰς συν-
ήθειαις εὐχὰς τῷ Κυρίῳ ἀπέδιδου. Ἡ δὲ πάλιν
ἀέριος ἦκε, καὶ τῇ τοῦ ἀγίου χειρὶ φερομένη ἐνετί-
θετο· καὶ ὁ μὲν εὐθὺς κατὰ τινα λόχμιον ἀντρον
εἰσέδου, ὡσπερ τινὰ φίλην ἑαυτῷ κατοικίαν ἀρπά-
σας· τὸ δὲ ἄρα βραχὺ τε ἦν κομιδῆ καὶ ὑπὸ δαι-
μόνων ψχεῖτο, οἵτινες, ὡς εἶδον τὸν ἅγιον ἀοράτω
δυνάμει τινὲ δυναμούμενον, καὶ κατὰ Παῦλον ἐν
ἡμέρᾳ πονηρᾷ δικαιοσύνης θώρακι καὶ θυρεῷ κατα-
καυχώμενον πίστεως, ὄλω θυμῷ ἐξεκαύθησαν, καὶ
τι καὶ παθόντες ὑπ' αὐτοῦ ἀντιδρῶσι τι καὶ οὗτοι.
Ἐπεὶ δὲ ταῖς ἀφανέσι πάσαις προσβολαῖς ἀπεκρού-
σθησαν ἰσχυρῶς, τούτου περιτετειχισμένου ταῖς
προσευχαῖς, τέλος τῶν κατὰ τῆς ψυχῆς ἀφέμενοι B
μηχανῶν ἐπετίθεντο, ἐχ'εὐάζον, ἐδόων, ἐπλησσον,
ἐφευγον, καταθαμβεῖν προσδοκῶντες ἔβρυχον, ἐπήρ-
χοντο κατὰ πρόσωπον, κλονεῖν ἐδόκουν τὸ σπή-
λαιον. Ὡς δὲ ὁ μὲν φαῦλον οὐδὲν, οὐδ' ἀγενὲς
ἐπεδείκνυτο, οἱ δὲ πάντα τῆς ἑαυτῶν κακοτεχνίας
κάλων κινήσαντες, τέλος πρὸς τὸ γενναῖον τοῦ
ἀνδρός καὶ σταθερὸν ἀπειρήκασιν, ἐλεεινῶς εἰς
ἦτταν τραπέντες, Τί ἡμῖν καὶ σοί; Ἦλθες πρὸ και-
ροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; καὶ οὗτοι πρὸς αὐτὸν ἐδόων,
ὡσπερ δὴ καὶ πρὸς τὸν ἐμὸν Ἰησοῦν οἱ τὴν ἐκείνου
παρουσίαν ὑπομένοντες. Ἐπεὶ δὲ τὸ σπήλαιον καὶ
ἄκοντες ἀπελίμπανον, ἕτερον οὐκ εἶχον εὑρεῖν, ὃ τι
ποτὲ οἰκήσουσι. Πανταχοῦ γὰρ παρσίνα· τὸν ἅγιον
ἐφαντάζοντο μεταδιώκοντα καὶ τροπούμενον, καὶ
αὐτοῖς ὡσπερ τισὶ καλάμου θηρίοις ἐπιτιμῶντα. C
Οὕτως ἀνευ ἀνομίας τρέχων ἠυθύνετο, καὶ εἰς συν-
άντησιν ἐχθρῶν ἐγειρόμενος Θεὸν προφθάνοντα
τηῦρισκεν, αὐτὸν μὲν ἐλέει περικυκλοῦντα, κακῶς
δὲ τοὺς κακοὺς ἀπολλύοντα. Ὅστις μὲν οὖν ἀηδίας
καὶ ταραχῆς τῇ τῶν δαιμόνων φυγαδεῖα τοὺς ἐν τῷ
θρεῖ ἀπήλλαξεν, ὃ κατοικεῖν αὐτὸν κατὰ τὸν Ψαλμῶ-
δὸν εὐδόκησεν ὁ Θεός, ἐκείνοις κηρύττειν, καὶ οἷον
ἀνάγκη ταῦτα τῆς εὐεργεσίας ποιεῖν καταλείπο-
μεν. Ἡμεῖς δὲ πρὸς τὰ ἐξῆς τοῦ λόγου τραψώ-
μεθα.

graphus, ipsi Deo complacuit, illis scribendum et beneficium litteris mandandum relinquamus. Nos
autem convertamur ad ea, quæ deinceps sequuntur.

ΛΑ'. Ἐνόσαι μὲν τινι τῶν συγκλητικῶν μία τῶν D
εὐχαιτέρων, καὶ τὰ μέλη παρεῖτο, εὐσεβῆς τε οὔσα
καὶ τὰ Χριστιανῶν προσθεύουσα. Ὁ δ' ἐπ' ἀδελφῇ
τῷ ἀγίῳ γαμβρὸς δεινῶς κατὰ τῶν τοῦ Χριστοῦ
εἰκόνων ἐλύσσα τε καὶ ἐφέρετο. Φθάσας οὖν ὁ μα-
κάριος, τὴν μὲν εὐχῇ καὶ τύπῳ σταυροῦ τῆς χαλε-
πῆς, ἐξείλετο νόσου, τὸν δὲ, ἐπεὶ μὴ παῖθειν οἷός τε
τὴν νοουθετῶν τῆς δεινῆς ἀποσχέσθαι μανίας, ἐπὶ
τὴν παιδὸν ἦκε, καὶ σπλάγγνων συγγενείας ὑπερ-
ιδῶν, οἰκείου δὲ διὰ τὴν εὐσεβείαν ἐπιλαθόμενος
αἵματος, πηροῖ τούτῳ τοὺς ὀφθαλμοὺς δι' εὐχῆς.
Οὕτω ζῆλος θεοσεβείας κατακαυχᾶται καὶ φύσεως,
καὶ πόθος ἀληθῆς πρὸς Θεὸν καὶ συγγενικῆς
ἀνάγκης ἐπικρατέστερος. Τὴν μὲν γὰρ, εἰ καὶ μὴ
κατὰ γένος αὐτῷ προσῆκεν, ἀλλ' ὅτι τὰ Χριστιανῶν

animo, quod virga periisset, nec ejus inveniendæ
ullam ineniebat rationem. Deinde cum in ea quæ-
renda despondisset animum, flexis genibus con-
suetas preces reddebat Domino. Illa autem rur-
sus venit per aerem, et in sancti manum fuit
imposita : et ille quidem statim per quoddam ar-
bustum antrum subiit, ut qui sibi quoddam gra-
tum arripuisset habitaculum. Id autem erat breve
admodum, et habitabatur a dæmonibus : qui post-
quam viderunt sanctum virtute quadam, quæ sub
aspectum non cadebat, roboratum, et, ut dicit
Paulus, in die malo thorace justitiæ et fidei
clypeo gloriantem⁷, fuerunt ira omnino ac-
censi, et ab ipso aliquid passi, ei quoque par pari
referunt. Cum vero obscuris omnibus insultibus
fuissent propulsati, eo valde munito precibus, tan-
dem missis adversus animam machinationibus,
aperte aggrediebantur, irridebant, vociferabantur,
pulsabant, fugiebant, exspectantes fore ut ei affer-
rent terrorem : rugiebant, in faciem invadebant,
movere videbantur speluncam. Cum autem ille
nihil ostendisset, quod esset pusilli et abjecti
animi ; illi vero moto omni rudente suæ calliditatis
et malitiæ, postremo omnem spem abjecissent ad-
versus tanti viri virtutem et constantiam, misera-
biliter victi et in fugam conversi. Quid nobis et
tibi? Venisti ad nos torquendos ante tempus? ii
quoque ad ipsum clamabant, quomodo etiam meo
Jesu ii, qui adventum illius non sustinebant. Cum
autem speluncam vel inviti reliquissent, non po-
terant invenire aliam quam habitarent. Ubique
enim adesse sanctum visione apprehendebant,
persequentem et fugantem, et eos increpantem,
tanquam feras aliquas arundinis. Sic sine iniqui-
tate currens dirigebatur, et excitatus ad occurren-
dum inimicis, ineniebat Deum prævenientem,
ipsum quidem circumdantem misericordia, malos
autem male perdentem. Et a quanta quidem turba
et molestia, dæmonum fuga liberaverit eos, qui
erant in monte, in quo habitare, ut dicit P. almo-

graphus, ipsi Deo complacuit, illis scribendum et beneficium litteris mandandum relinquamus. Nos
autem convertamur ad ea, quæ deinceps sequuntur.

D XXXI. Cuidam senatori ægrotabat una ex suis
filiabus, membraque erant ei soluta, cum esset
pia, et Christianam servaret religionem. Qui autem
sancti sororem duxerat uxorem, adversus Christi
imagines graviter furebat, et in eas invehebatur.
Accedens autem beatus, illam quidem precibus et
signo crucis a gravi morbo liberavit : hunc vero,
cum admonens non posset persuadere ut a gravi
illa abstineret insanis, tradidit disciplinæ, et vis-
cerum despecta cognatione, et sui sanguinis obli-
tus propter veram religionem, precibus eum
orbat oculis. Ita zelus pietatis et veri Dei cultus
gloriatum etiam contra ipsam naturam : et verum
in Deum desiderium est validius necessitate co-
gnationis. Nam illam quidem, etiamsi genere ad

⁷ Ephes. vi, 11.

eum non attineret, quoniam tamen Christianam observabat religionem, a morbo liberavit: hunc autem, etsi sororem duxisset in matrimonium, quoniam cum divinis pugnabat imaginibus, visu privavit, et æquum censuit, ut oculi qui erant manifesti, castigarentur pro iis, qui non cernebantur oculis. His par est illud addere.

XXXII. Huic magno Patri erat studio, si quos ad se audiebat ascendere, e monte descendere, et eis obviam procedere. Cur hoc faciens? Magnam in ascensu resecans vexationem eorum, qui ad ipsum ascendebant. Est enim asper et acclivis ad montem ascensus, et non facile nec expeditum iter præbens ascendentibus. Aliquando itaque is, cui obtigerat Chalcedonis pontificatus, et, cui Niceæ, Petrus, et Theodorus, præfectus insignis gregis Studii, cum Joseph et Clemente ad ipsum ascendebant. Hoc autem cum cognovisset sanctus, volens eorum magnam levare viæ molestiam, ad eos descendit e monte. Cum vero hominis Dei essent partes et facere ea, quæ essent Deo grata, in sermone, quem ad ipsos habuit, censebat humilitatem esse præferendam omnibus virtutibus. Postquam autem ad cibum sumendum jam accessissent: Ne conturberis, inquit, frater Joseph, sed sis paratus ad exitum. Hoc quidem tunc sic dictum, quidnam sibi vellet dubitabatur ab iis, qui audiverant. Cum autem post decem et octo dies Joseph e vita excessisset, recte intellexerunt quid sibi vellet, quod magnus dixerat. Divinus ergo hic Pater sic se habebat, et tantam gerebat curam fratrum utilitatis, ut omnia ei parva viderentur et nullius pretii, nisi etiam suam animam poneret pro fratribus: in hoc quoque meum imitans Dominum, qui, cum esset pastor, et non mercenarius, animam ponebat pro ovibus⁸.

XXXIII. Jam agebatur quidem quintus annus imperii Michaelis; quartusdecimus autem, ex quo Bulgari fecerant expeditionem et decesserat Nicephorus; a quo tempore multi Romanorum, cum patria libertate amissa, detinebantur captivi manibus Bulgarorum. Venit itaque in mentem illi benignæ et clementi animæ, si quo modo eos posset educere a laboriosa illa et afflictâ vita. Interrogatus autem, accepit carcerem illum, in quem illi erant conjecti, esse obscurum et tenebrosum, adeo ut eis usuveniret ægre ferre, quod non cum patria vitam quoque amisissent; quod quidem eum magis angebat. Huic ergo proposito omnibus postpositis, relinquit quidem illam gratam et solitam vivendi rationem: et via, quæ intercedit, confecta, non curavit custodes, qui eos circumsidebant; sed non visus ad eos accedens, statim pro omnibus copiis usus est figura crucis, et ea perfractis vinculis et claustris portarum, tanquam ab inferis et umbra mortis, quomodo meus Jesus

ἔτιμα, τοῦ πάθους ἀπέλλαξε, τὴν δὲ, καίτοι γαμβρὸν ὄντα, ὅτι ταῖς θεαῖς εἰκόσιν ἐμάχετο, τὸ βλέπειν ἀφείλετο, καὶ παιδείαν ἔχειν τῶν ἀφανῶν ὀφθαλμῶν τοὺς φανεροὺς ἐδικαίωσε.

AB'. Τοῦτω ἄξιον ἐκεῖνο προσθεῖναι. Διὰ σπουδῆς ἦν τῷ μεγάλῳ τούτῳ Πατρὶ, εἴπερ τινὰς ἐπέθετο πρὸς αὐτὸν ἀνιόντας, κατιέναι τε τοῦ ὄρους καὶ τούτους προὔπαντᾶν. Τί τοῦτο ποιῶν; Τὸ πολὺ τῆς ἐν τῇ ἀνόδῳ ταλαιπωρίας ὑποτεμνόμενος τῶν ὡς αὐτὸν ἀνιόντων. Τραχεῖα γὰρ ἡ πρὸς τὸ ὄρος ἀνοδος καὶ ἀνάτης, καὶ μὴ ῥαδίαν τοῖς ἀνιούσι μηδ' εὐχερῆ παρέχουσα τὴν πορείαν. Ποτὲ γοῦν ὁ τὴν Καλχηδόνα λαχὼν καὶ τὴν Νίκαιαν Πέτρος, Θεόδωρός τε ὁ τῆς ἐπισήμου τοῦ Στουδίου ποιμνῆς ἀφηγούμενος μετὰ Ἰωσήφ καὶ Κλήμεντος, πρὸς αὐτὸν τὴν ὄδοσιν ἐποιούντο. Τὸ δὲ ὡς γινώριμον γέγονε τῷ ἁγίῳ, τὴν πολλὴν αὐτῶν ὑποτεμῖν ἐθέλων ταλαιπωρίαν, ἀνωθεν μᾶλλον αὐτοὺς ἐκ τοῦ ὄρους πρὸς αὐτοὺς κάτεισιν. Ἐπεὶ δὲ τῷ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπῳ καὶ πράττειν ἦν ἔργον καὶ λέγειν τὰ φίλα Θεῷ, ἐν τῇ πρὸς αὐτοὺς ὁμιλίᾳ πασῶν ἀρετῶν προτιμητέαν εἶναι τὴν ταπείνωσιν ἐδικαίου. Ὡς δὲ καὶ σιτίων ἄπτοινο ἤδη, Πῆ παραχθῆς, εἶπε τῷ ἀδελφῷ Ἰωσήφ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἐξοδὸν ἐτοιμάσθητι. Τοῦτο μὲν δὴ, τότε οὕτω λεχθὲν, ὅ τι ποτὲ βούλοιο ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων διηπορεῖτο. Ἐπεὶ δὲ μετὰ δέκα καὶ ὀκτὼ ἡμέρας ὁ Ἰωσήφ τὴν βίον ἀπέλιπε, συνῆκαν ἀκριβῶς ὅ τι ποτὲ τῷ μεγάλῳ τὸ λεχθὲν ἠβούλετο. Ὁ μὲν οὖν θεῖος οὗτος Πατὴρ οὕτως εἶχε, καὶ τοσοῦτῳ τῆς τῶν ἀδελφῶν ἐφρόντιζεν ὠφελείας, ὅσῳ καὶ πᾶν μικρὸν αὐτῷ ἐδόκει καὶ τοῦ μηδενὸς ἄξιον, εἰ μὴ καὶ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν ὑπὲρ ἀδελφοῦ τιθέμενος εἶη, τὸν ἐμὸν κἂν τούτῳ Δεσπότην μιμούμενος, ὅς, ποιμὴν ὢν καὶ οὐ μισθωτὸς, ἐτίθει τὴν ψυχὴν ὑπὲρ προβάτων.

AG'. Αὐτίκα ὁ μὲν Μιχαὴλ πέμπτον ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἔτος ἦγε, τεσσαρσεκαίδεκατον δὲ ἀπὸ τῆς κατὰ Βουλγάρων ἐκστρατείας καὶ τελευτῶντι τῷ Νικηφόρῳ ἠνύετο, ἐξ ὅσου Ῥωμαίων πολλοὶ μετὰ τῆς πατρίδος καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀποβαλόντες, αἰχμάλωτοι Βουλγάρων χερσὶ κατεῖχοντο. Εἰσῆει τοιγαροῦν ἔννοια τὴν φιλόανθρωπον ἐκείνην ψυχὴν, εἰπως αὐτοὺς τῆς ἐπιπόνου καὶ μοχθηρᾶς ἐκείνης διαγωγῆς ἐξενεγκεῖν δυνηθείη. Καὶ πυθθανόμενος ἐμάνθανε τὴν εἰρκτὴν ἢ τοὺς ἀνδρας κατεῖχε, ζοφώδη τε εἶναι καὶ πνιγηρὰν, ὡς συμβαίνει αὐτοὺς ὅτι μὴ θᾶπτον συναποβάλλουσι τῇ πατρίδι καὶ τὰς ψυχὰς ἀνιάσθαι· ὁ καὶ μᾶλλον τὸν ἄνδρα ὑπέθραπτεν. Εὐθὺς οὖν δευτέρα πάντα τοῦ προκειμένου σκοποῦ θέμενος, καταλείπει μὲν τὴν φίλην ἐκείνην καὶ συνήθη διατριβὴν, ἀφειδεῖ δὲ σφαλερᾶς καὶ κινδυνώδους πορείας καὶ τὴν ἐν μέσῳ τρίβον διηγουκῶς, τῶν περικαθημένων αὐτοὺς φρουρῶν οὐκ ἐφρόντισεν, ἀλλ' οὕτως ἀφανῶς ἐπιστάς τοῖς ἀνδράσιν, εὐθέως ἀντὶ πάσης δυνάμεως τῷ τοῦ

⁸ Joan. x, 15.

σταυροῦ κέχρηται τύπῳ, καὶ τούτῳ δεσμούς, καὶ κλειθρα τῶν θυρῶν διαβρόχας ὡσπερ ἐξ ἄδου καὶ σκιᾶς θανάτου κατὰ τὸν ἐμὸν Ἰησοῦν τοὺς ἐκεῖσε καθήμενους ἀνακαλεῖται, ποτίζει τε, οὐχ ὕδασι, ἀλλὰ λόγοις σωτηρίοις νᾶμα τῆς διδασκαλίας, μὴ γενέσθαι κατὰ τοὺς αὐτῶν πατέρας νοθετῶν, γενεὰν σχολιὰν καὶ παραπικραίνουσαν, ἀλλὰ τὸ ἀπ' ἐκείνου ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα θέσθαι, καὶ τῶν αὐτοῦ ἀνταποδόσεων μὴ ἐπιλανθάνεσθαι· πρὸς δὲ γνωρίσαι καὶ τοῖς υἱοῖς τὰ ἐκείνου μυστήρια. Εἶτα ἐν φαιτὶ καθὰ Μωσῆς, τὴν νύκτα τούτους διαγαγὼν, μέχρι καὶ τῶν ἡμετέρων ὄριων παραπέμπων ἦν καὶ διασωζόμενος. Ἐκθιασθεὶς οὖν παρὰ τῶν σωθέντων, καὶ, Τίς εἶ, ὦ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπε; πολλακίς ἐρωτηθεὶς, τὴν κλήσιν μὲν οὐκ ἀπέκρυψε, τὴν χάριν δὲ μόνῳ ἐπιγράφειν εἶπε Θεῷ.

ΛΔ'. Τοῦτο οὐκ οἶδα εἴ τι τῶν ἐξ Αἰγύπτου φυγόντων οὐ λογισθήσεται ὁμοιον. Τῶν μὲν γὰρ τοὺς ἐχθροὺς ἐκάλυψε θάλασσα· οἱ δὲ τυχόντες οὐ τυχεῖν ἐπεθύμουν, οὐδενὶ συμφορᾶς γεγόνασιν αἴτιοι, ἀλλ' ἐπανήκουσά τε οἴκοι οὗτοι, καὶ τὸν ἅγιον ἢ φιλήσυχος ἐκείνη πάλιν εἶχε διαγωγὴ τοῦ Τριχάλικος ὄρου. Κατ' ἐκεῖνο τοῖνον καιροῦ Ἰγγερ ἐκεῖνος ὡσπερ ἄνθεσιν ἐαρινοῖς τοῖς ἀσκητικοῖς πόνοις ἐκόμῳ. Ἐντεῦθεν καὶ πρόεδρος τῆς τῶν Νικαέων ἐκκλησίας ἀνεδείχθη. Πλὴν ἀλλὰ τὸν καρπὸν τῆς ὀρθῆς πίστεως οὐκ εἶχε. Τούτου προγνοὺς τὴν τελευταίην ὁ Πατήρ, τῶν μοναχῶν τινα τῶν τοῦ Ἥλιου βωμῶν, Βασίλειος οὗτος ἦν, πρὸς αὐτὸν ἐκπέμψας ἀφόμενον τοῦ ψεύδους καὶ τῆς σκιᾶς, γενέσθαι τε καὶ τῆς ἀληθείας ἐκέλευε, κὼν ὁ πάντα ἀνόητος Ἰγγερ ἐκεῖνος τῇ πανηρᾷ τῶν Εἰκονομάχων αἰρέσει ἐλεεινῶς συναποθανεῖν εἴλετο.

ΛΕ'. Ἄλλ' ὠδὲ με τοῦ λόγου γενόμενον ἐκεῖνο εἰσέρχεται. Ἐξέπλευσέ ποτε προσκυνήσων ὁ ἅγιος τῷ ἐν τῇ Σιγριανῇ τοῦ ἁγίου Θεοφάνους σκηνώματι. Ἐκεῖθεν ἀναστρέφων καὶ τῇ πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀπολλωνιάδος λίμνη παραπλέων, τῇ Θάσῳ προσώρμησεν. Οἱ ἐν ἐκείνῃ τοῖνον τὸν μονῆρη βίον ἀνηρημένοι, καὶ οἱ πρόσκοικοι πάντες δεινῶς τῷ πλήθει τῶν ἐν αὐτῇ ὄψεων ἠνωχλοῦντο. Ἐπέπληστο γὰρ τούτων ἡ νῆσος, οὐ μικράν τινα τοῖς οἰκῆτορσι τὴν ἐξ αὐτῶν βλάβην παρεχομένη. Ἐπεὶ οὖν ὁ ἅγιος αὐτῇ, ἐπεδήμει, ἤκουσι πρὸς αὐτὸν πᾶν ὅσον ἔκει τὴν νῆσον, καὶ ἰκέται προσπίπτουσι, καὶ βοηθῶν αὐτοῖς αἰτοῦνται γενέσθαι, καὶ δέονται ἀπαλλάξαι τούτους ὡς δυνατὸν τῆς ἀπὸ τῶν ὄψεων λύμης. Καὶ ὁ μὲν ἔλεον αὐτῶν λαμβάνει τῆς συμφορᾶς, καὶ ὡσπερ τινὰ κατὰ τῶν ὄψεων ἐπαιρόμενα βέλη ἀφήσει τὰς εὐχὰς. Οἱ δὲ εὐθὺς τῶν ἰδίων ἐξέρπουσι χηραμῶν, καὶ τὴν νῆσον ἀπολιπόντες κατὰ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης ἑαυτοὺς βάλλουσιν. Ὁ μὲν οὖν ἡμέτερος Ἰησοῦς ἐν τοῖς ὕδασι τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων συνέτριψεν. Ὁ δὲ μαθητὴς ἐκείνου καὶ ὡς οἶόν τε μιμητὴς δι' αὐτῶν ἐκείνων τούτους ἀπέπνιξεν.

ΛϚ'. Ἐκ τούτου πρὸς ἕτερον ἡσυχίας ἀνήγατο χωρίον· συνήγατο τούτῳ καὶ Δανιήλ, ὃς τῶν ἐν τῇ Θάσῳ μοναχῶν ἀφηγεῖτο. Τῷ δὲ ἦν ἀδελφός, καὶ αὐτῷ Εὐθύμιος ὄνομα, ὃς δὴ καὶ προσηκεῖν λέγεται τὸν Πατέρα τὴν μετὰ μικρὸν τελευταίην οὕτω

revocat eos, qui illic sedebant; et potat non aquis sed sermonibus salutaribus vivificæ doctrinæ, admonens, ne essent sicut patres eorum, generatio perversa et exasperans, sed deinceps spem in Deo ponerent, et non obliviscerentur ejus remunerationum, præterea autem filiis quoque nota facerent illius mirabilia. Deinde cum in luce, sicut Moses, tota nocte eos traduxisset, usque ad nostros fines eos transmisit et conservavit. Cum autem vim afferrent et urgerent ii, qui servati fuerant, et Quis es, o homo Dei, sæpe rogarent, non celavit quidem nomen, dixit autem se hanc gratiam soli Deo ascribere.

XXXIV. Cum hoc nescio an sit conferendum id quod usuvenit iis, qui fugiebant ex Ægypto. Nam illorum quidem inimicos aqua obruit; hi autem consecuti quod optabant consequi, nulli fuerunt causa calamitatis, sed et hi domum redeunt, et sanctum rursus excepit grata illa quies et silentium in monte Trichaliciis. Illo autem tempore Inger ille, non secus ac vernis floribus, florebat laboribus exercitationis. Hinc factum est, ut crearetur antistes Nicenæ Ecclesiæ. Cæterum is non habebat fructum rectæ fidei. Hujus decessum cum præcivisset Pater, quodam monacho ex Eliæ altaribus (is erat Basilius) ad ipsum emisso, mendacio et umbra dimissa, jussit eum tandem adherere veritati, etiamsi stultissimus ille Inger, in improba Iconomachorum hæresi commorari statuerit miserabiliter.

XXXV. Sed cum ad hunc locum pervenit oratio, illud mihi venit in mentem. Navigavit aliquando sanctus, adoraturus sancti Theophanis tabernaculum, quod est in Sigriana. Illinc revertens, et lacum præternavigans, qui est ad borealem partem Apolloniadis, appulit Thaso. Qui in illa autem vitam susceperant monasticam, et omnes accolæ graviter vexabantur a serpentum, qui in ea erant, multitudine. Iis enim repleta erat insula, non parvum afferens damnum habitatoribus. Cum ergo sanctus in ea esset, veniunt ad eum omnes, qui habitabant insulam, et supplices ei procidunt, postulanteque et rogant ut eis opem ferat, ut eos, quoad ejus fieri poterit, liberet a nocumento serpentum. Et ille quidem miseretur eorum calamitatis, et veluti quædam tela, quæ torquentur in serpentes, emittit preces; illi autem protinus proserpunt e suis cavernis, et relicta insula, se in maris profundum projiciunt. Atque noster quidem Jesus in aquis contrivit capita draconum; illius autem discipulus, et quoad ei fieri poterat imitator, per illas ipsas eos suffocavit.

XXXVI. Ab hoc tempore profectus est ad alium locum quietis ac silentii: simul autem cum eo profectus quoque est Daniel, qui præerat monachis, qui erant in Thaso. Ei vero erat frater monachus, cui erat nomen Euthymias, cui etiam dicitur

Pater prædixisse non multo post futurum decessum, sic dicens: Frater Euthymi, sis paratus, mox enim ad supernam proficisceris peregrinationem. Et sic quidem dixit Euthymio. Ipse autem cum voluisset ingredi antrum quoddam brevissimum, et quod vix sufficiebat ad habitandum; incidit in dæmonem, qui erat prioribus longe sceleratior. Ab illo enim spelunca appellabatur Toparcha. Qui cum non ferret habitare cum Joannicio, niger et terribilis accessit ad Danielelem, ut eum quidem terreret: ille autem accepto quoque Joannicio recederet. Sed ii, ut qui sibi confiderent, erant interriti, et illius fugam potius exspectabant. Cum ergo vidisset malignus eos adeo fortes et constantes, Danielis quidem pedibus circumvolutus, admirabilis autem Joannicii lateri plaga imposita, ei quidem tantum dolorem attulit, ut esset minus totos septem dies: ille vero statim evanuit. Sed sanctum quidem rursus accipit mons Trichalicis.

XXXVII. Si quid autem, postquam illinc abierat, molesti aliquid acciderat iis, qui erant in monte, id rursus totum de medio ablatum est ejus adventu. Et nunc quidem eruca, quæ nocuum afferebat oleribus, precibus et signo crucis fugabatur a circuitu, nunc autem iis qui illuc accedebant, mors præsignificabatur. Et illi quidem rebus suis providebant, et se parabant ad excessum: malignus autem et hostis humani generis, lupus erat, ut dicitur, frustra hians. Ita etiam cuidam viro Isacio, qui feminae inserviebat monachæ, quoniam prædictum fuerat a sancto, fore ut mox ad eum veniret vitæ finis, et ideo oporteret eum se parare ad decessum, ille autem negligenter viveret et remisse, deinde etiam rursus ad ipsum Dei hominem ascendisset: Cur, inquit, adhuc mundanis occupatus sollicitudinibus, nullam futuri curam geris? Sed ille quidem partim a domina coactus; partim autem etiam sua sponte inductus (in possessionum enim cura gerenda erat valde utilis), ad nihil est excitatus eorum, quæ oportebat, neque sibi ultimum paravit viaticum. Non multo post autem morbus et necessitas, quæ eum invasit, fecit ut et monasticum indueret habitum, et ei, pro dolor! mortem attulit e vestigio. Sed quod attinet quidem ad Isacium, necessitati, non voluntati, quispiam id acceptum tulerit: huic autem magno Patri vere paternam ascripserit affectionem, quod ei mortem prædixerat, etiamsi ille nihil mutatus, in priori socordia sit mortuus.

XXXVIII. Sed enim hinc quoque nota sunt omnino ea, quæ justus faciebat vel Isacii domina, cum esset et monacha, sicut a me dictum est, et vetula, et præfecta monasterii Clubiorum, ad ipsum aliquando ascendit simul cum filia precatationis gratia et benedictionis. Ille autem, accepto baculo, quem mater manu tenebat, tradidit in manum filia. Conturbata ergo mater puellæ, dixit: Mihi, pater, magis conveniebat baculus, qui corpus meum fuleit ac sustinet magna ex parte propter

A φάμενον · Ἀδελφε Εὐθύμιε, ἐτοιμάζου · σταλῆ γάρ ὅσον οὐπω τὴν πρὸς τὸν ἄνω Δεσπότην ἀποδημίαν. Καὶ τῷ Εὐθύμιῳ μὲν οὕτως ἔφη. Ἄντρον τι βραχύτατον, καὶ μηδὲ πρὸς οἰκησιν σχεδὸν ἀρκοῦν οἰκῆσαι προθυμηθεῖς, δαίμονι ἐν αὐτῷ πολὺ τῶν προτέρων περιτυγχάνει · Τοπάρχης γάρ ἀπ' ἐκείνου καὶ τὸ σπήλαιον ἐκαλεῖτο. Ὅς ἐπεὶ μὴ συνοικεῖν ἔφερε τῷ Ἰωαννικίῳ, τῷ Δανιήλ μέλας ἐπῆλθε καὶ φοβερός, ὡς ἂν τοῦτον μὲν καταπλήξῃ, ὁ δὲ καὶ τὸν Ἰωαννικίον παραλαβὼν, ὀπίσω πάλιν χωρήσει. Ἄλλ' οὗτοι καθάπερ ἐπιθαρρόυντες ἀπτόητοι ἦσαν τὴν ἐκείνου μάλλον φυγὴν ἀναμένοντες. Ἐπεὶ οὖν ἀτρέπτους οὕτως ὁ πονηρὸς καὶ γενναίους ἑώρα, τοῦ μὲν Δανιήλ τοῖς ποσὶ περιειληθεῖς, τοῦ θαυμασίου δὲ Ἰωαννικίου τῇ πλευρᾷ πληγὴν ἐνθεὶς περιωδυνίξ μὲν περιβάλλει τὸν ἄνδρα, καὶ τοσοῦτον, ὡς ἐπὶ ἑπτὰ ὅλας ἡμέρας ἔφωνον εἶναι · ὁ δὲ ἀφανὴς αὐτίκα γίνεται. Ἀλλὰ τὸν ἅγιον καὶ αὐθις τὸ τοῦ Τριχάλικος ὄρος λαμβάνει.

Β ΔΖ'. Εἰ δέ τι μετὰ τὴν ἐκεῖθεν τοῦ ἀνδρός ἀποδημίαν τοῖς ἐν τῷ ὄρει λυπηρὴν ἐγένετο, τοῦτο πᾶν ἐκ τοῦ μέσου ἤρατο τῇ ἐπιδημίᾳ πάλιν. Καὶ νῦν μὲν κάμπη τοῖς λαχάνοις διαλυμαινομένη, εὐχῆ καὶ σημείῳ σταυροῦ τῶν περιβάτων ἀπεδιώκετο · νῦν δὲ τοῖς ἐκεῖ παραβάλλουσιν ἡ τελευτὴ ἐδηλοῦτο. Καὶ οἱ μὲν τὰ κατ' αὐτοὺς εὐ ἐτίθεντο καὶ πρὸς τὴν ἐκδημίαν παρεσκευάζοντο · ὁ δὲ πονηρὸς καὶ τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει πολέμιος λύκος ἦν, τὸ τοῦ λόγου, μάτην χανών. Οὕτω καὶ τινι Ἰσαακίῳ ἀνδρὶ, μοναζούσῃ γυναικὶ ὑπηρετουμένῳ, ἐπειδὴ ἡ τελευτὴ ἤξειν αὐτῷ ὅσον οὐδέπω ὑπὸ τοῦ ἁγίου προεῖρητο, κἀντεῦθεν δέον πρὸς τὴν ἐκδημίαν εὐτρέπιζεσθαι, ὁ δὲ ἀμελῶς ἔζη καὶ ἀνειμένως, εἴτα καὶ πρὸς αὐτὸν πάλιν τὸν τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπον ἀνεληλύθει, Ἰνα τί, φησὶ, κοσμικαῖς ἔτι φροντίσιν ἐνασχολούμενος οὐδεμίαν τοῦ μέλλοντος φροντίδα ποιεῖς; Ἄλλ' ἐκεῖνος καὶ ἐκὼν ὑπαχθεῖς (περὶ γὰρ τὴν τῶν κτημάτων ἐπιμέλειαν εὐχρηστὰς ἦν), πρὸς οὐδὲν τῶν δεόντων διανέστη, οὐδ' ἔτι ἑαυτῷ ἡτοίμασε τελευταῖον ἐφόδιον. Οὐ πολλῷ γοῦν ὕστερον νόσος αὐτῷ καὶ ἀνάγκη ἐπιπεσοῦσα μετ' ἀμφιάσασθαι τε τὸ τῶν μοναχῶν ἐποίησε σχῆμα, καὶ θάνατον, οἷ μοι! καταπόδας ὑπήνεγκεν. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἐπὶ τῷ Ἰσαακίῳ τῇ ἀνάγκῃ ἂν τις, οὐ τῇ προαιρέσει χάριν εἰδείη, τῷ δὲ μεγάλῳ τούτῳ Πατρὶ πατρικὴν ὡς ἀληθῶς τὴν διάθεσιν ἐπιγράφοι, ὅτι τὰ τῆς τελευτῆς αὐτῷ προηγόρευσεν, εἰ κάκεινος, μηδὲν τι μεταβαλὼν, τῇ προτέρᾳ ἐναπέθανε βραθυμίᾳ.

ΔΗ'. Ἀλλὰ γὰρ ἐντεῦθεν γνώριμα πάντως καὶ τὰ πάρεργα τοῦ δικαίου, ἡ τοῦ Ἰσαακίου κυρία μοναχί τε οὖσα, ὡσπερ μοι εἴρηται, καὶ γηραιά, καὶ δὴ καὶ τῆς τῶν Κλουβίων ἀφηγουμένη μονῆς, ἀνῆλθέ ποτε παρ' αὐτὸν ἅμα τῇ θυγατρὶ προσευχῆς χάριν καὶ εὐλογίας. Ὁ δὲ ἦν ἡ μήτηρ κατὰ χεῖρα εἶχεν βακτηρίαν λαβὼν τῇ θυγατρὶ ἐνεχείρισε. Διαταραχθεῖσα οὖν ἡ τῆς παιδὸς μήτηρ · Ἐμοί, πάτερ, ἡ βακτηρία μάλλον προσῆκεν ὑποστηρίξουσα τὰ πολλὰ τὸ σῶμα διὰ τὸ γῆρας. Ὁ δὲ μηδὲν αὐτῇ

ἀποκρινάμενος ἔλωσ, ἔργω τὸ μέλλον ἐσήμαινεν. Ὀλίγῳ γὰρ ὕστερον ἢ μὲν ἀπεβίω, ἢ δὲ ἐπέβη τῆς τοῦ φροντιστηρίου προστασίας. Τὸ ἀπὸ τοῦδε οὖν ὁ θαυμαστὸς μὲν οὗτος Ἰωαννίκιος πρὸς τραχὺ τε καὶ ἄναντες ὄρος μετώκησεν, ὃ τοῦ Κόρακος ἐκαλεῖτο, ἅτε προειρημένον τῷ ἁγίῳ ὑπὸ τῶν συντυχόντων αὐτῷ κατὰ τὴν ἔρημον μοναχῶν, καὶ τὸ λεβητωνάριον δόντων, ἀφικέσθαι ποτὲ καὶ παρὰ τουτὶ τὸ ὄρος. Ἀλλὰ τίνα τὰ ὑπ' αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ τοῦ ἐνοικούντος αὐτῷ Πνεύματος καὶ ἐν τῷ τοιοῦτῳ ὄρει θαυμαστῶς διαπεπραγμένα;

ΛΘ'. Ἐποίμαινόν τινες ἐν αὐτῷ πρόβατα, καὶ τινα τούτων ἀπολέσαντες, κατὰ ζήτησιν αὐτῶν τοῦ ὄρους πανταχῇ περιήσαν. Τούτους ὁ ἅγιος οὔτε ἀκοῇ ποτε παρειλήφει, οὔτε ἀπὸ τῆς ὄψεως ἐγίνωσκε. Περιτυχῶν οὖν αὐτοῖς; ἐξ ὀνόματός τε ἕκαστον ἐκάλει, καὶ τὴν ὁδὸν ἀμφιγνοηθεῖσαν αὐτῷ (οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς τὰ πάντα εἰδέναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δίδωσι) διδάσκειν ἐκέλευε. Καὶ οἱ μὲν ὑπεδείκνυον τὴν ὁδόν· ὁ δὲ χάριν αὐτοῖς τὴν τῶν θρεμμάτων εὔρεσιν ἀντιδίησι, καὶ προτρέπεται τοὺς ἀνδρας ἐν τῇ ἐρήμῳ γενέσθαι, κάκει τὰ πρόβατα εὐρήσειν. Ἐν αὐτῇ τοίνυν κατὰ τὰ ὑπ' ἐκείνου εἰρημένα γενόμενοι, περιτυγχάνουσι πλανωμένοις τοῖς θρέμμασιν ὡς γε μὴ ποτε προσεδόκησαν, καὶ ταῦτα πολλὰ περὶ τὴν τούτων ἔρευναν πρότερον κομόντες, εἰ καὶ μὴ ἐντυχεῖν τότε αὐτοῖς ἐδυνήθησαν. Ὡστε χάριν ἐγίνωσκον τῇ περὶ τὴν ὁδὸν τοῦ ἀνδρός ἀγνοία, ὅτι συνενεχθῆναι αὐτῷ καὶ εἰς λόγους ὅλως ἐλθεῖν ἤξιώθησαν. Οὐδὲ γὰρ αὐτὸν οἱ περιτυγχάνοντες ἐώρων, εἴ γε μὴ ἐκεῖνος ἠθοῦλετο, καὶ ἵνα γε ταπεινώσεως τύπος τῷ ἀκολουθοῦντι Εὐστρατίῳ εἶη, ὑπὸ τῶν ἐντυγχανόντων τε οὐχ ἐωρᾶτο, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐπιστρεφόμενος ἔλεγεν· Τῇ εὐχῇ σου, ἀδελφεῖ Εὐστράτιε, οὐδὲ ὑπὸ τούτων τεθέαμαι.

Μ'. Ἀναβάς δὲ ἐν τοῖς ὄρεσι τῆς Ἀντιδίου μονῆς, ὡ καθ' ἑκάστην ἐν τοῖς θείοις ὑψούμενος, καὶ κελίον οἰκοδομήσας στενότατόν τε καὶ κομιδῇ βραχύτατον, μείζονάς τε τῶν προτέρων τῆς ἀρετῆς ἦσκει πόνους, καὶ μείζονος ἠξιοῦτο τῆς θεωρίας. Ἀμέλει καὶ τὴν τοῦ σώματος ταλαιπωρίαν τῆς ψυχῆς τροφήν ἐνόμιζεν εἶναι. Ἐντεῦθεν καὶ πολλοῖς ἐν ὀλίγῳ δῆλος ἐγένετο, ὡσπερ δὲ καὶ πολλοὺς τοῦ βίου τοὺς ἐραστάς κεκτημένος. Ἦρκει γὰρ καὶ μόνον ὀρώμενος, θερμὸν μὲν τινα πόθον ἐνστάξαι ταῖς ψυχαῖς, ζήλου δὲ κέντρον εἶναι, ὑποθῆξαι τε πρὸς ἀρετὴν ἀγαν νωθέστατον. Ἐνὸς γοῦν τῶν τότε μαγίστρων ἢ σύζυγος (Στέφανος δὲ, οἶμαι, οὗτος ἦν) θεραπεινίδων τε μοχθηρία καὶ μαγγανεία περιέρχων τὰς φρένας βλαβεῖσα, ἰατροῖς ἐξεαίδου. Πολλὰ μὲν δὴ χεῖρες ἰατρῶν, μυρία δὲ φάρμακα, πλείω δὲ τὰ ἀπὸ τῆς τέχνης. Ἐπεὶ δὲ ἀνήνυτα ἔγνω πονοῦσα, τὰ μὲν ἄλλα ἔδοξε χαίρειν ἔσθν, ἐπὶ δὲ τὸν μέγαν Ἰωαννίκιον καταφεύγει. Ὁ δὲ προσευχῇ μὲν δίδωσι τῇ γυναικὶ τὴν υἰείαν, μισθὸν δὲ τοῦτον αἰτεῖ παρ' αὐτῆς, τὴν εἰς τὰς τοῦ Θεοῦ πόδας

A senectutem. Ille autem nihil ipsi omnino respondens, reipsa significavit futurum. Paulo post enim illa quidem e vita excessit : hæc vero prosecta fuit ad præfecturam monasterii. Abhinc autem hic admirabilis Joannicius migravit ad montem asperum et arduum, qui appellabatur mons Corvi, utpote quod sancto prædictum fuisset ab iis, qui in solitudine ei occurrerant, monachis, et dederant lebitonarium, eum aliquando venturum ad eum montem. Sed quænam sunt, quæ ab ipso, vel ab eo potius, qui in ipso habitabat Spiritu, in eo monte facta sunt admirabiliter?

XXXIX. Paseebant quidam in ipso oves, et cum quasdam ex eis amisissent, ad eas quærendas montem obibant in omnem partem. Ecs sanctus neque unquam auditione acceperat, neque visu cognoscebat. Cum ergo in eos incidisset, et nomine unum quemque vocabat, et viam, quam ipse ignorabat (neque enim omnia sancto omnino concedit Spiritus sanctus), jubebat docere. Et illi quidem viam ostenderunt : ille autem refert gratiam, nempe pecudum inventionem, et jubet eos ire in solitudinem, et oves illic esse inventuros. Cum in eam ergo venissent, sicut ille jusserat, offendunt oves errantes, præter omnem eorum expectationem, idque cum sæpe in eis quærendis laborassent, etiamsi tunc non potuerant in eas incidere. Quocirca id acceptum ferebant illius viri viæ ignorantioni, quod digni essent habili, qui eum convenirent, et cum eo colloquerentur. Neque enim, qui in eum incidebant, ipsum videbant, nisi ille voluisset, et ut sequenti Eustratio esset exemplar humilitatis, si non videretur ab iis, qui incidebant, ad ipsum conversus, dicebat : Precibus tuis, o frater Eustrati, ne ab iis quidem sum conspectus.

XL. Cum autem ascendisset in montes Antidii monasterii, qui quotidie in rebus divinis extollebatur, et cellam ædificasset angustissimam et brevissimam, prioribus majores suscipiebat labores virtutis, et dignus habebatur majori contemplatione, Corporis quidem certe afflictionem existimabat esse alimentum animæ. Hinc factum est, ut multis raro fuerit manifestus, quomodo etiam habuit multos ejus vitæ amatores. Satis enim erat, si vel solum videretur, ad acre quidem desiderium eorum, qui videbant, animis instillandum, et immittendum zelum æmulationis, et ad virtutem excitandum eum, qui esset vel hebetissimus. Porro autem cum unius ex iis, qui tunc erant magistri, conjunx (erat vero is, ut opinor, Stephanus) ancillarum improbitate, et curiosis ac maleficis artibus esset emotæ mentis, seipsam tradit medicis. Multæ quidem manus medicorum, medicamenta innumerable, plura artis adjuncta. Postquam autem cognovit se inutiliter laborare, statuit quidem aliis vale dicere : ad magnum vero confugit Joan-

nicium. Ine autem precatione quidem dat mulieri A
sanitatem : hanc autem ab ea petit mercedem, τὸ τοῖς παιδαῖσιν ἀφεῖναι τὴν ἁμαρτίαν.
ut ea in Dei portas ingrederetur in confessione et hymnis, et iis qui offenderant, peccatum remit-
teret.

XLI. Hic omni ex parte bonus, ut ad aliam transeam, cuidam nomine Stephano, viro quidem exercenti virtutem et justo in omnibus viis suis, qui, quæ erant in anima, ei multo ante dedicarat, cum post longum tempus venisset ad eum visitandum : Esto, inquit, o frater, paratus ad exitum. Is autem cum coniecisset, quidnam sibi vellet quod dictum fuerat, quoniam quod ad eum quidem attinebat, jam erat paratus, ut qui super fundamentum virtutis, quod præcesserat, diligentius superædificaverat, paulo post prompto et alacri animo hinc excessit, post excessum innumerabilibus resplendens miraculis. Ita etiam Thomæ, qui eum sequebatur, et ejus labores ad virtutem, et humilitate superabat alios, significavit, quod ex improvise esset in morbum casurus, et quod morbum mors quoque esset consecutura. Hac ergo prædicatione is simul et animo magis fuit excitatus ad exercitationem, et subit finem vitæ. Ita etiam cum eum, qui præerat monasterio Agaurorum, cognovisset se adjunxisse hæreticis (jam autem a præfectura excesserat Eustratius, ut qui viam declinaret impiorum) cum post unam et alteram admonitionem vidisset eum non desistere ab hæresi, Quoniam, inquit, te sæpe ad fidem orthodoxam deducens, o Antoni (ita enim vocabatur), inveni te revocatu difficilem, hoc tibi dico postremum : Si non amplius peccare perrexeris, sequens eos, qui sunt diversæ opinionis, sed eam etiam, quæ a Domino tibi afferenda est, disciplinam grato animo sustineris, non minima merces tibi reponetur. Hæc dixit justus, et statim altera pars corporis Antonio flaccescens fuit quasi morte affecta. Quadraginta itaque totos dies cum magno animo eam tulisset disciplinam, et nec minimum quidem verbum contemptus ex ore emisisset, et nec hæreticis deinceps esset assensus, e vita excessit, maligni effugiens artes et machinationes, et parva castigatione adversus eum referens victoriam, et victor fuit renuntiatus, et corona redimitus. Sic ille Dei extendit benignitatem et clementiam ; tam certo spondit veniam iis, quibus erat quidam parvus fomes pœnitentiæ ; eo autem, quod venientem corporis mortem præsignificabat, aperte efficiebat, ne homines morte animæ morerentur.

XLII. Sed ad alia me vocat oratio, et ad ea accedo. Constantinus quidam creatus consul, solebat quidem venire ad hunc virum admirabilem. Is autem illi rursus hoc vicissim reddebat, quod ejus orationibus conservabatur ab ira alienus, neque propter aliquid, quod accidebat, facile movebatur aut excandescerebat. Is erat aliquando ascensus ad magnum Joannicum. Cum autem accidisset ut ministro acriter irascerebatur, eum ira abripit, et manu

MA'. Οὗτος ὁ πάντα χρηστὸς, ἵνα πρὸς ἕτερον μεταβῶ, καὶ Στεφάνῳ τινὶ ὄνομα, ἀνδρὶ, ἀρετὴν μὲν ἀσχοῦντι, καὶ δικαίῳ ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, τὰ δὲ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἐκ πολλοῦ τοῦτο ἀναθεμένῳ, εἰς ἐπισκοπὴν αὐτοῦ διὰ μακροῦ παραγεγονότι· Ἐτοιμάζου, φησὶ, ἀδελφε, πρὸς τὴν ἐξοδον· Ὁ δὲ συμβαλὼν τὸ λεχθὲν ὅτι ποτε εἶη, ἐπεὶ τὰ γε εἰς αὐτὸν καὶ προσητολίμαστο ἤδη τῷ φθάσαντι θεμελίῳ τῆς ἀρετῆς φιλοπονώτερον ἐπιοικοδομήσας, μετὰ βραχὺ προθύμως ἅμα καὶ περιχαρῶς ἐξεδήμησε, μυρίοις μετὰ τὴν ἐκδημίαν τοῖς θαύμασι **B** διαλάμψας. Οὕτω καὶ Θωμᾶ, ὃς αὐτοῦ τε καὶ τοῖς αὐτοῦ πρὸς ἀρετὴν εἶπετο πόνοις, καὶ τῇ ταπεινώσει τῶν ἄλλων ἐπλεονέκτει, ὅτι νόσῳ ἀπροόπτως περιπέσοι ἐσήμαινε, καὶ ὡς ἀκολουθήσει τῇ νόσῳ καὶ θάνατος. Τῇ γοῦν τοιαύτῃ οὗτος προῤῥήσει ἅμα τε πρὸς τὴν ἀσκησιν ἐπιπλέον τὴν ψυχὴν διανέστη, καὶ ἅμα τὸ τοῦ βίου τέλος ὑπέρχεται. Οὕτω καὶ τὸν τῇ μονῇ τῶν Ἀγαύρων ἐπιστατοῦντα, τοῖς αἰρετικοῖς προστιθέμενον γνοῦς (ἐξέστη γὰρ τῆς ἐπιστασίας ὁ Εὐστράτιος ἤδη, ἅτε καὶ ὄδῳ ἀσεβῶν ἐκκλίνων) ἐπεὶ μετὰ μίαν καὶ δευτέραν παραίνεσιν, μὴ τῆς αἰρέσεως ἀφιστάμενον εἶδεν. Ἐπειδὴ, φησὶ, πολλάκις σε πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν χειραγωγῆσας, Ἀντώνιε (τοῦτο γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐκαλεῖτο), δυσανάκλητον εὖρον, τοῦτό σοι τελευταῖον **C** φημι· Εἰ μηκέτι τοῦ ἁμαρτάνειν προσθῆς στοιχῶν τοῖς ἑτεροδόξοις, ἀλλὰ καὶ τὴν παρά Κυρίου μέλλουσαν ἐπενεχθῆναι σοι παιδείαν εὐχαρίστως ὑπομείνης, οὐκ ἐλάχιστος ἀποκείσεται σοι μισθός. Ταῦτά τε ὁ δίκαιος εἶπε, καὶ θάτερον αὐτίκα τοῦ σώματος μέρος τῷ Ἀντωνίῳ ἀπενεκρώθη, οἷον εἶπεῖν, μαρνανθὲν καὶ ἀπέθανεν. Ἐπὶ γοῦν τεσσαράκοντα ὅλας ἡμέρας μεγαλοψύχως ἐνεγκὼν τὴν τοιαύτην παιδείαν, καὶ μήτε βραχὺ τι τοῦ στόματος ὀλιγωρίας προέμενος ῥῆμα, μὴ τε μὴν αἰρετικοῖς τὸ ἀπὸ τοῦδε συνθέμενος, ἀπεβίω, τὰ τοῦ πονηροῦ τεχνάσματά τε καὶ μηχανήματα διαδράς σμικρᾶ τέτινι παιδείᾳ, τὴν κατ' αὐτοῦ νίκην ἀπενεγκάμενος, καὶ στεφανίτης ἀναγορευθεὶς. Οὕτως ἐκεῖνος τὴν **D** τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν ὑπέτεινε, οὕτως ἀψευδῶς τὴν συγχώρησιν ἔγγυατο, οὗς ἦν τι καὶ μικρὸν ἐμπύρευμα μετανοίας· τῷ δὲ καὶ τὸν τοῦ σώματος θάνατον ἤκοντα προσημαίειν τὸ μὴ θνήσκειν τὸν τῆς ψυχῆς θάνατον σαφῶς τοῖς ἀνθρώποις περιποιεῖ.

MB'. Ἄλλ' ἕτερα μετὰ τοῦ λόγου παρακαλεῖ· ἐπὶ ταῦτα εἶμι. Κωνσταντῖνός τις ὑπάτος χειροτονηθεὶς εἶχε μὲν συνήθως παρὰ τὸν θαυμαστὸν τοῦτον ἄνδρα ἔχειν· εἶχε δὲ παρ' ἐκείνου πάλιν ἀντιδιδόμενον τὸ ταῖς αὐτοῦ εὐχαῖς ἀόργητός τε συντηρεῖσθαι, καὶ πρὸς μηδὲν ἄρα τῶν συμπιπτόντων ἀκροσφαλῆς εἶναι μηδὲ ὀξύχολος. Οὗτος ἔμελλέ ποτε πρὸς τὸν μέγαν Ἰωαννίκιον ἀνίνα. Συμβάν δὲ οὕτω πρὸς τὸν ὑπηρετούμενον ὀξύχολωθῆναι, ὑπάγεται ὅλως τῷ

θυμῷ καὶ τοῦτον ἀθρόως τῇ χειρὶ πλήττει. Εἶτα ὡσπερ εἰς ἑαυτὸν ὁ Κωνσταντῖνος ἐλθὼν, ἠγιατό τε σφόδρα ὅτι θυμοῦ ἤττων γέγονε, καὶ ὡς εἶχεν εὐθύς τῷ μεγάλῳ τούτῳ Πατρὶ προσελθὼν, ἀπαγγέλλει τὸ πρᾶγμα. Ὁ δὲ ἀνάλογόν τε αὐτῷ καὶ διεσπουδασμένην τὴν ἐπιτίμησιν ἐπιτιθεῖ. Καὶ ὁ ὕπατος οἷα παῖς παρὰ πατρὸς λαθὼν ἐντολήν, τὸ ἀπ' ἐκείνου εἴ ποτε συνῆκεν ἐκφερόμενον ἢ προσῆκε, Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς, ἔλεγε, καὶ ἐγκατάλιπε θυμόν· καὶ αὐτίκα τῷ ῥήματι τὸ ἔργον ἐπηκολούθει. Τοῦ θυμοῦ τε γὰρ ἡρέμα ὑπέληγε, καὶ ἐν ἑαυτῷ πάλιν ἐγένετο. Τὸ μὲν οὖν εἰς τὸν Κωνσταντῖνον ὑπὸ τοῦ ἀγίου γεγονὸς, τοιοῦτον· τὸ δὲ εἰς τὸν τούτου υἱὸν, ἤδη φράσω. Ἀνῆλθε καὶ οὗτός ποτε παρὰ τὸν τοῦ Θεοῦ θεράποντα τοῦτον, ὑπὸ τοῦ πατρὸς ταῦτο προσταταγμένος. Ἡ γλῶσσα δὲ αὐτῷ σφαλερῶς εἶχε καὶ ὑπετραύλιζεν. Ἐπειδὴ τοίνυν εἰς λόγους ἔλθοι τῷ ἁγίῳ, συνεῖς ἐκείνος προσπταίων ἦν, προτείνειν ἐκέλευε τὴν γλῶτταν. Τοῦτο δὲ, ὡς ἐκέλευσεν γεγονὸς, ὁ δὲ τὴν τοῦ τραυῶσαι ταύτην δυναμένου μόνου Θεοῦ βοηθάμενος, ἅμα μὲν τῷ νεανίσκῳ τὸ ὄργανον διετράνωσεν, ἅμα δὲ τὴν τούτου ψυχὴν πρὸς τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς ἀκμαιότεραν οἷον ἐποίησε καὶ ζῆλον αὐτῇ ἐνήκε τῶν ἀγαθῶν.

ΜΓ'. Ἀλλὰ τὸν μὲν ὅτι τοιοῦτων ἦν ἀξίος, τοιοῦτοις ἠμεύσατο· ἑτέροις δὲ καὶ εἰς ὄψιν ἦκων, ὅμως οὐχ ἐωρᾶτο παρ' αὐτῶν. Ὄκοδομεῖτο γὰρ τις ἐν τῷ ὄρει τῷ Προδρόμῳ ναὸς, οὗ τὸν βίον οὗτος ἐζήλου. Τὸ δὲ τῆς οἰκοδομῆς σχῆμα ὑπὸ τοῦ μεγάλου διώριστο τοῖς οἰκοδομοῦσι. Δόξαν οὖν ποτε τῷ ἁγίῳ κατὰ θέαν τῆς οἰκοδομῆς ἐλθεῖν, ὡστ' ἰδεῖν εἰ κατὰ τὰ ὑπ' ἐκείνου διατεταγμένα τὸ ἔργον προβαῖνοι, ἐπειδὴ τῷ τοιοῦτῳ ἐπισταίῃ τόπῳ, παραβάλλουσί τινες ἐν αὐτῷ καὶ ἕτεροι, ὡς ἂν τὸν θαυμαστὸν τοῦτον ἄνδρα θεάσαιντο, ἅμα καὶ τινος παρ' αὐτοῦ τῆς ὀμιλίας ἀξιωθῶσιν. Ἐπεὶ οὖν ἐκεῖσε οὗτός τε ὁ τὴν ἀσκησιν νεανικὸς, κακεῖνοι γεγονῶσιν, ὁ μὲν παρ' αὐτοῖς ἴστατο, τὰ τῆς οἰκοδομῆς ὅπως προβαῖνοι διασκοπῶν. Οἱ δὲ καὶ ὄρωντες, ὅμως οὐχ ἐώρων αὐτόν. Εἶτα ἐκείνος μὲν τὴν οἰκοδομὴν ἰδὼν, τὴν ἐπὶ τὸ σπήλαιον αὐθις ἐτράπη· οἱ δὲ τῷ τόπῳ προσήδρευον, ἀναμένοντες πότε ἦξοι. Τῶν σὺν αὐτῷ τοίνυν τις μοναχῶν, (Ἰωάννης δὲ οὗτος ἦν), τὸ πρᾶγμα γνοὺς, λυπηρὸν τε τοῦτο δόξαι τοῖς ἀνδράσιν ἠγεῖται, καὶ πρὸς τὸν ἅγιον, Οὐ χρεῖ, φησὶ, τοὺς διὰ σὲ τοσαύτην ὁδὸν ἔχοντας, ἀθεάτους ἐπανιέναι πάλιν τῆς σῆς ἀρετῆς· λυπηρὸν οἶδας τὸ πρᾶγμα, καὶ μέσης αὐτῆς ἀπτόμενον τῆς καρδίας. Ὁ δὲ ἅγιος· ἐπήνεσε μὲν ἐκείνους τῆς προαιρέσεως, καὶ ὑπερηύξατο αὐτῶν, πρὸς δὲ τὸν μοναχὸν ἐπιστραφεὶς, Πῶς ἂν ὁ μὴ τῷ Θεῷ δοκοῦν ὑφ' ἡμῶν γένοιτο; εἶπεν. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἐν μέσῳ τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνων ἀπαρακαλύπτως ἦν ἐστηκώς, οἱ δὲ εἰ καὶ Θεὸν εἶχον συνευδοκοῦντα, πάντως ἂν με καὶ ὑπακρυπτόμενον εἶδον. Ταῦτα ὡς παρὰ τοῦ ἀγίου ὁ μοναχὸς ἤκουσε, τοῖς ἀνδράσι μηνύει, οἱ δὲ ἀναστρέφουσι μηδὲν δυσχεραίνοντες. Καὶ τοῦτο μὲν ὁ τοιοῦτον, ἀλλ' ἐκεῖνό γε πῶς οὐ διηγητέον;

revertuntur, nihil ægre ferentes. Et hoc quidem est ejusmodi. Sed illud quidem quomodo non est

narrandum?

repente famulum percutit. Deinde cum ad se rediisset Constantinus, valde cruciabatur animo, quod ab ira fuisset superatus, et ad magnum hunc Patrem accedens, rem ei renuntiat. Ille vero seriam et convenientem ei infert increpationem. Consul vero tanquam filius, qui a patre mandatum acceperat, ab illo tempore, si quando sensisset se longius efferrī, quam conveniebat, apud se dicebat: Cessa ab ira, et vince animum. Statimque verbum res ipsa sequebatur. Nam et sensim ab ira desiit, et rursus ad se rediit. Atque quod a sancto quidem factum est in Constantinum, fuit hujusmodi; quod autem in filium ejus, jam dicam. Ascendit is quoque aliquando ad hunc Dei servum, cum pater id ei jussisset. Lingua autem ei lababat, et balbutiebat. Cum ergo cum sancto sermones contulisset, intelligens ille, quod in dicendo titubaret, jussit ei linguam porrigere. Hoc autem factum fuit sicut jussit. Ille vero implorato auxilio ejus, qui potest facere ut aperte et distincte loquatur, simul quidem effecit ut adolescenti esset linguæ instrumentum promptum et expeditum, et effecit ejus animam ad Dei exsequenda præcepta vividiorē, et ei immisit bonorum æmulationem.

XLIII. Sed cum quidem, quod talibus esset dignus, talibus est remuneratus: in aliorum autem cum venisset conspectum, ab eis tamen non cernebatur. Ædificabatur enim in monte Baptistæ et Præcursori quoddam templum, cujus vitam hic æmulabatur. Forma autem ædificii a magno Joannicio fuerat descripta iis, qui ædificabant. Cum ergo sancto visum esset aliquande venire ad contemplantum ædificium, ut videret an opus procederet, ut constituerat: cum ad eum locum venisset, accedunt etiam ad eum quidam alii, ut virum admirabilem simul et viderent, et aliquo ejus sermone fruerentur. Cum ergo illuc venisset Joannicius, qui juvenili erat exercitatione, et illi etiam venissent, ille quidem stabat juxta ipsos, considerans quomodo procederet ædificium. Illi vero videntes eum, tamen non videbant. Deinde ille quidem cum vidisset ædificium, rursus conversus est ad speluncam. Illi autem in loco assidebant, exspectantes quando esset venturus. Quidam ergo ex iis, qui erant cum ipso, monachis (is autem erat Joannes) cum rem cognovisset, existimat hoc eis visum esse molestum, et sancto dicit: Non oportet eos qui propter te tantum iter confecerunt, reverti tua non conspecta virtute. Scis rem esse molestam, et quæ cor ipsum tangit medium. Sanctus vero laudavit quidem illorum institutum, et pro eis est precatus: conversus autem ad monachum: Quomodo a nobis, inquit, fieri possit, quod Deo non videtur? Nam ego quidem stabam sine ullo tegumento in medio oculorum illorum: illi autem, si Deo id ita visum esset, me omnino vidissent, etiamsi me abscondissem. Postquam hæc a sancto audivit monachus, eis significat. Illi vero

XLIV. Theodorus quidam, qui modo vitam suscepit monasticam, cupiebat de rebus sancti discere ab iis, qui ad ipsum ventitabant, et quænam esset ejus vitæ ratio, et cujusnammodi aspiceretur; et quidnam faceret aut diceret, ut si nihil aliud, at de Joannicii quidem certe rebus posset narrare, et hinc memoriam suis relinqueret posteris, cum ii, qui hæc ab illo audiverant, suis rursus narrarent posteris, quod hæc et hæc ab hoc aut illo audivissent. Cum autem narraret aliquibus, quæcunque audiverat, illi autem dicerent hæc non esse admittenda citra examinationem; Sed horum, dicebant, effectorem, si velis, videbimus. Ille autem statim fit eis dux itineris, et rursus ascendunt ad sanctum, et eum alloquuntur. Cum vero sermo ab eis produceretur, ursa, quæ alicunde e sylva eis apparuit, conturbat eorum animos. Ille autem jubet eis ipsi panem porrigere, et hortatur, ut ab illo magno timore recreentur, recordantes ejus, qui dedit potestatem conculcandi leonem et draconem*, qui quidem sunt urso longe terribiliores, et illorum quidem animos liberat a metu, ursam autem jubet reverti ad sua latibula. Hoc quidem sic factum fuerat, et finito sermone, illi recesserunt, nihil aliud habentes in ore, nisi magnum Joanniciam. Hinc factum est, ut essent acres ad virtutem et ad similem zelum incitarentur, et dicerent monacho Theodoro: Non ex tuis verbis credimus, sed ex iis, quæ ipsi audivimus et vidimus¹⁰, ut dicit Evangelista. Hæcne sufficiunt, an ex rebus sancti vultis alias adjiciamus? Sed quomodo, si hæc silentio dederimus, non pulcherrimarum rerum detrimento pios affecerimus?

XLV. Cum vellet aliquando pauperibus oleum suppeditare ad cibum (multi enim pauperes sæpe illic accedebant, quibus etiam præbebat quidquid habebat); cum ergo vellet aliquando eis dare oleum (hoc enim tunc habebat), jubet monacho, qui ei inserviebat, offerre duo vasa, unum plenum, et alterum inane. Ille autem alioqui quidem existimabat supervacuaneum afferre vas inane. Quid enim, apud se dicebat, opus est inani, ubi est plenum? tamen cum non posset transgredi Patris mandatum, hæc duo ad ipsum attulit, nempe plenum et inane. Cum autem forte fortuna contigisset, ut vas plenum esset perforatum, oleum vero effunderetur, erat perplexo animo monachus. Cum autem id ei venisset in mentem, transmutat oleum ex pleno in inane, et sic indigentibus datum est ad misericordiam. Tunc cognovit monachus prophetice dictum fuisse a Patre, ut simul cum vase pleno afferret alterum inane. Hinc erat ei vultus confusus, quod sciret se aliquantulum dubitasse de mandato Patris. Ne illud quidem æquum est prætermittere.

XLVI. Magnus hic Pater cum toto vitæ tempore

A ΜΔ'. Θεόδωρος τις ἔσται τὸν μονήρη βίον ἀνηρημένος, ἐπόθει τὰ τοῦ ἁγίου παρὰ τῶν ὡς αὐτὸν φοιτῶντων μανθάνειν, ἧτις τε αὐτῷ ἡ διαγωγή καὶ ὁποῖος ὁράται, καὶ ὃ τι πράττει ἢ φθέγγοιτο, ὅπως εἰ μὴ τι ἄλλο, ἀλλὰ τὰ γε τοῦ Ἰωαννικίου διηγεῖσθαι ἔχοι, κἀντεῦθεν μνήμην ἑαυτοῦ τοῖς εἰς ἕσπερον καταλίποι, τῶν ὑπ' ἐκείνου ταῦτα πυθομένων, τοῖς μετ' αὐτοῦς πάλιν διηγουμένων, ὡς τὰδε τυχῶν παρὰ τοῦ θεῖου ἐπύθοντο. Ἐπει δέ τισιν ὕσθησθε διηγεῖτο οὐκ ἀβασανίστως μὲν ἐκείνῃ φασὶ ταῦτα χρῆναι προσδέχεσθαι, ἀλλὰ τὸν ἐργάτην τούτων, εἰ βούλει, ὀφόμεθα. Ὁ δὲ ὁδηγὸς αὐτοῖς εὐθύς γίνεται, ἀνέρχονται τε παρὰ τὸν ἅγιον καὶ εἰς ὀμιλίαν αὐτῷ ἤκουσιν. Ἐπι γοῦν αὐτοῖς τριβομένης τῆς ὀμιλίας, ἄρκτος ποθὲν τοῦ ἀλσους ἐπιφανείσα, τὰς τούτων διαταράττει ψυχάς. Ὁ δὲ ἔστρον αὐτῇ ὀρέγειν προστατται, καὶ τούτοις προτρέπεται τῆς πολλῆς ἐκείνης ἀναφέρειν δειλίας, μεμνημένους τοῦ λέοντά τε καὶ δράκοντα καταπατεῖν δεδωκότος, οἳ τινες περὶ τῆς ἄρκτου μακρῶ φοβερώτεροι, καὶ τῶν μὲν τὰς ψυχὰς ἀπαλλάττει τῆς δειλίας, τὴν δὲ χωρεῖν ἐπὶ τὰ οἰκεία ἤθη κελεύει. Τοῦτο μὲν δὴ οὕτως ἐγεγόνει, καὶ τῆς ὀμιλίας διαλυθείσης, ἀπήσαν οἱ ἄνδρες, ἕτερον ἀνὰ στόμα φέροντες οὐδὲν, ὅτι μὴ τὸν μέγαν Ἰωαννικίον. Ἐντεῦθεν θερμοὶ τινες ἦσαν εἰς ἀρετὴν, καὶ πρὸς τὸν ὅμοιον διανίσταντο ζῆλον, καὶ πρὸς τὸν μοναχὸν Θεόδωρον ἔλεγον, ὡς οὐκ ἀπὸ τῶν σῶν πιστευόμεν λόγων, ἀλλ' ἀφ' ὧν, κατὰ τὸν εὐαγγελιστὴν, αὐτοὶ ἠκούσαμεν τε καὶ εἶδομεν. Ἀπόχη ταῦτα, ἢ καὶ ἕτερα βούλεσθε τῶν τοῦ ἁγίου προσθῶμεν; Ἀλλὰ πῶς ἂν σιωπῇ ταῦτα δόντες, μὴ τὰ κάλλιστα ὦμεν ζημιοῦντες τοὺς φιλοθέους;

ME'. Ἐπαρκέσαι ποτὲ τοῖς ἐνδεέσιν ἔλαιον τὸ εἰς βρωσὴν ἐθέλων (πολλοὶ γὰρ πολλὰκις παρέβαλλον ἐκεῖ πένητες, οἷς δὴ που καὶ πᾶν ὃ ἐτύγχανεν ἔχω παρεῖχε)· διχοδοῦναί ποτε τρίνον ἔλαιον ἐθέλων αὐταῖς (τοῦτο γὰρ αὐτῷ τότε ἦν) τῷ ὑπηρετομένῳ μοναχῷ, πλήρες τε καὶ κενόν, δύο ταῦτα πρὸς αὐτὸν ἀγγεῖα κομίσαι κελεύει. Ὁ δὲ περιττὴν μὲν ἄλλως τηρικαῦτα ψήθη τὴν τοῦ κενοῦ ἀγγεῖου μετακομιδὴν. Τίς γὰρ, πρὸς ἑαυτὸν ἔλεγε, τοῦ κενοῦ χρεῖα, ὅπου γε τὸ πλήρες ὑπάρχει; Ὅμως ἐπεὶ μὴ τὴν τοῦ Πατρὸς εἶχαν ἐντολὴν παραβῆναι, δύο ταῦτα, τὸ πλήρες τε καὶ κενόν ἄρα, ἐκόμιζε πρὸς αὐτόν. Συμβάν οὖν τύχη τινὶ τὸ πλήρες διατρηθῆναι, τοῦ ἐλαίου ἐκκένου, εἰς ἀμυχανίαν ὁ μοναχὸς περιστατο. Ἐλθὼν τρίνον αὐτῷ ἐπὶ νοῦν, τὸ ἔλαιον ἀπὸ τοῦ πλήρους εἰς τὸ κενὸν μεταβάλλει, καὶ τοῖς δεομένοις οὕτως εἰς ἔλεον ἐδόθη. Καὶ κατὰ καιρὸν ἄρα ὁ μοναχὸς ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἔγνω εἰρῆσθαι, τὸ τῷ πλήρει ἀγγεῖω καὶ κενῷ τι συγκομίσαι. Ἐντεῦθεν καὶ συνεχύθη αὐτῷ τὸ πρόσωπον, ὅτι καὶ μικρὸν τι πρὸς τὴν τοῦ Πατρὸς ἐντολὴν διαμψοθητήσας· ἀλλ' αἰδὲ ἐκεῖνο παραδρομεῖν δίκαιον.

MC'. Ὁ μέγας οὗτος Πατὴρ παρ' ὅλον τὸν τῆς

* Psal. xc, 13. ¹⁰ Joann. iv, 42

ζωῆς χρόνον φιλοτίμως καὶ ὑπερφυῶς ἀσκήσας, οὐ μετα τὴν βίον μόνον, ἀλλ' ἐτι καὶ μετὰ σώματος ὄν, πολλὰ τὰ παράδοξά τε καὶ θαυμαστά διετελεῖ. Οὐ γὰρ δαίμονες αὐτὸν ὑπέστησαν μόνοι, τὴν τούτου μὴ στέγοντες παρουσίαν, ἀλλὰ καὶ νόσοι θάνατον ἀπειλοῦσαι, εὐχῇ τῇ παρ' αὐτοῦ καὶ σφραγιῶδι ἐλύοντο. Ἀμέλει καὶ ὁ ἕτερος μὲν αὐτῷ καὶ φίλος Εὐστράτιος νόσῳ τινὶ ἐπιέζετο χαλεπῇ ἀπὸ τῶν ἐγκάτων αἷμα ἐμῶν. Ὁ δὲ μηνυθὲν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Εὐστρατίου, φθάσας τὸ μὲν αἷμα ἐπέσχεν, τῷ δὲ θαρρῆεῖν ἐκέλευσεν. Ὁ γοῦν Εὐστράτιος τῇ τοῦ ἀνδρὸς παρουσίᾳ τῆς νόσου ραίτας, εἰς τὴν τῶν Λευκάδων καταγωγὴν, ὃ Μετόχιον καλεῖν σύνηθες μεταβαίνει, ἀναλαβεῖν οἷον ἑαυτὸν πεπονηκότα ἐθέλων, καὶ τινος καὶ ψυχαγωγίας τυχεῖν. Τῷ δὲ ἄρα εἰς τὸ ἐναντίον τὸ πρᾶγμα χωρεῖ. Καὶ συμφορᾷ πᾶλιν χρῆται πολὺ τῆς προτέρας χαλεπωτέρα. Πυρετὸς γὰρ αὐτὸν λαῦρος παραλαβὼν, σφοδρῶς τε ὑπέσμουχε, καὶ ἄφωνον εἶχεν, ἕως εἰς μνήμην τοῦ λαμπρῶν ἐν ἀσκηταῖς διαφαίνοντος Ἰωαννικίου ἐλθῶν, ἰκέτης τε αὐτῷ καθάπερ παρόντι προσέπιπτε καὶ ἠντιθόλει τῆς παρούσης ἐξαιρεθῆναι νόσου. Ἐν τοσούτῳ γοῦν εἰς ὕπνον τραπεὺς καὶ τὸν μέγαν Ἰωαννικίον δόξας ὄρων παρεστηκότα, συλλαλοῦντα καὶ οἷον ἐπιβρῶννύοντα, ὑπέσχε τῆς νόσου, καὶ εἰς ἑκαῖνον ἀνέφερε τὰ τῆς σωτηρίας, ὄνπερ δὴ καὶ εὐφραίνοντα εἶχε, καὶ εὐκαίρως ἐξ ἀναγκῶν ἐξαιρούμενον.

ΜΖ'. Παραδραμεῖν με τὴν λόγον ἐθέλοντα, τὰ ἐκδεχόμενα οὐκ ἔα. Εἶχε μὲν γὰρ τὰ Ῥωμαίων σκηπτρα Θεόφιλος· ὁ δὲ ἐπτόητό τε περὶ τὸν χρυσὸν ὄλος, καὶ τούτου ἠττάτο, ἄλλως τε Χριστιανὸς εἶναι μὴ φέρων, περὶ τὰς θείας τε ἀειθῶν εἰκόνας, καὶ ὡσπερ τῇ ἐξουσίᾳ οὕτω καὶ τὰ τῶν Εἰκονομάχων δόγματι τοῦς ἄλλους πλεονεκτῶν, παγίδα τοιαύτην πᾶσι κρύπτει Χριστιανοῖς. Ὑπογραφεῦσι καὶ πράκτορσι πᾶσαν ὁμοῦ κώμην διαλαμβάνει, δύο τὰ χεῖριστα πρᾶξαι βουλόμενος, καὶ τοῦτο μὲν ἡ φιλοχρημάτῳ ψυχῇ χαρίσασθαι τὰ μεγάλα ταῖς εἰσπράξεσι τῶν φόρων, τοῦτο δὲ καὶ δῆλον αὐτῷ γενέσθαι πάντα, τὸν τοῦ ὀρθοδόξου μεταποιούμενον, ὅπως ἔλη τε αὐτοῦς τῇ βίᾳ, καὶ τῇ τῶν Εἰκονομάχων αἵρέσει προστεθῆναι παρασκευάτοι. Ἐνὶ γοῦν ὁ θεῖος οὗτος ἀνὴρ τῶν πρακτόρων περιτυχῶν, τί ταῦτα, φησὶ, ἀδελφέ; μετακαλεῖται σε ἤδη ὁ βασιλεὺς εὐθύνας τῶν ἔργων ὑπέξοντα, καὶ οὐδὲ οὕτως συνίετε; παρὰ πόδας γὰρ προσχωρεῖ ἡ δίκη, καὶ εἴγε μὴ τῆς πονηρᾶς ταύτης μεταβάλοις γνώμης, οἰχήσῃ μὲν ἐλεεινῶς, ἐλεεινότατα δὲ κολασθήσῃ. Ὁ μὲν οὖν τὸν ἐν οὐρανοῖς εἶπεν, ὁ δὲ τὸν οἰκεῖον βασιλέα Θεόφιλον μετακαλεῖν αὐτὸν ᾤετο. Ἀμέλει καὶ περιχαρῆς ἦν ἤδη καὶ εὐελπίς, εὖ εἰδὼς ὡς τῇ περὶ τοῦς φόρους ἀκριθεία, καὶ μειζόνων παρὰ τῷ βασιλεῖ ἀξιωθήσεται. Ἐπεγέλα δὲ ἄρα ταῖς ἐλπίσι τὸ μέλλον, καὶ τοῖς ὑπὸ τοῦ ἀγίου λεχθεῖσι τὸ πέρας ἐπηκολούθει, καὶ ξυρρὸς αὐτίκα ὀργῆς Θεοῦ ὁ μεθυσμένος ἐκτένει τὸν πρᾶκτορα, τὰς ἀθανάτους ἐκαίνας καὶ μετὰ θάνατον εἰσπραχθισόμενον δίκας.

ΜΠ'. Ἀναλίττον τοῖνον τις τὰ ὑπὸ τοῦ ἀγίου

A se præclare et admirabiliter exercuisset, non solum post vitam, sed etiam cum esset in corpore, fecit multa admirabilia, et quæ erant præter opinionem. Non enim dæmones solum eum formidabant, ejus non ferentes præsentiam, sed morbi quoque, qui mortem minabantur, ejus precibus et signo crucis solvebantur. Ejus quidem certe familiaris et amicus Eustratius gravi morbo affligebatur, sanguinem vomens ex intestinis. Ille vero, cum id ei prius significasset Eustratius, veniens stitit quidem sanguinem, ipsum autem jussit esse bono animo. Eustratius ergo cum viri adventu a morbo convalescisset, transit ad Leucadam habitaculum, quod solent vocare Metochium, se volens defessum afflictumque recreare, et aliquod adipisci solatium. Res autem ei contra cessit, et incidit in calamitatem longe priori graviorem. Vehemens enim eum adorta febris, acriter laniabat, et vocem ei adimebat, donec recordatus præclari inter eos, qui se exercebant, Joannicii, ei tanquam præsentis supplex procidit, et rogavit ut a morbo præsentis liberaretur. Interim autem ad dormiendum conversus, cum visus esset videre magnum Joannicum adstantem, colloquentem, confirmantem, morbum superavit, et salutem illi acceptam tulit, quem habuit eum lætificantem a juventute, et tunc liberavit a calamitate.

XLVII. Me jam pridem volentem oratione prætercurrere, non sinunt quæ sequuntur. Nam sceptrum quidem Romanorum tenebat Theophilus. Ille autem in congerendo auro totus inhiabat, et ab eo superabatur, et alioqui non ferens esse Christianus, et se impie gerens in divinas imagines, et quomodo potestate, ita etiam Iconomachorum dogmate alios superans, talem laqueum abscondit omnibus Christianis. Scribis et exactoribus omnem simul vicum occupat, volens facere duo, quæ sunt pessima: nempe et avaro suo gratificari animo tributorum exactionibus, et sibi fieri manifestum unumquemque, qui doctrinam sequebatur orthodoxam, ut et eos vi caperet, et efficeret ut vel inviti adjungerentur hæresi Iconomachorum. Cum ergo hic vir divinus incidisset in quemdam exactorem: Quid hæc sibi volunt, inquit, o frater? Rex te jam accersit factorum tuorum redditurum rationem, et ne sic quidem intelligis? Jam enim imminet et urget, ut viades, justitia, et nisi improbam hanc mentem mutaveris, peribis quidem miserabiliter, miserrime autem punieris. Atque ille quidem dicebat eum, qui est in cœlis; exactor autem putabat suum regem eum accersere. Lætus itaque jam erat et bona spe præditus, ut qui sciret, quod propter tributa diligenter exacta, esset apud imperatorem magna consecuturus. Ejus autem spem irrisit futuram, et ea, quæ a sancto dicta fuerant, finis est consecutus, et statim novacula ire Dei inebriata, excindit exactorem, ut immortales illic post mortem pænæ de eo sumantur.

XLVIII. Revolvens itaque aliquis ea, quæ a sancto

prædicta fuerunt, et quam maxime perscrutans, ea nunquam invenerit excidisse a veritate. Nam cum aliquando duo simul venissent in domunculam, in qua ille erat, ut magnum convenirent Joannicum (Petrus et Plato erant eorum nomina), postquam ille eos satis instruxit ad virtutem, alter rogavit sanctum, ut ad ipsum veniret singulis annis, et ejus aspectum dignus esset qui consequeretur, et illo, qui fluit instar mellis, frueretur sermone. Ille autem, De cætero, inquit, etiamsi velles, non me videbis amplius. Is ergo apud se dubitabat, quidnam obstaret, quominus ad sanctum ascenderet, et considerans, nihil inveniebat, quod ad illum adventu reputaretur præstantius. Non multo post autem quidam ad eum ascenderunt. Volens ergo ipse quoque cum eis ascendere, quoniam ille quidem pedibus, illi autem equis iter ingrediebantur, defessus domum rediit. Hinc factum est, ut graviter animo angeretur, quod ei accidisset, ut frustraretur proposito. Cum itaque non multo post ad se rediisset, rursus conatus est ad eum ascendere, et rursus fuit prohibitus ab ascensu. Deinde cum sæpe, alias alia incidente difficultate, se repulsum esse cognovisset, et recordatus esset eorum, quæ a sancto ei dicta fuerant, mansit apud se, rem ascribens Joannicio, divina quadam providentia, ad utilitatem omnia dispensante.

XLIX Aliquando rursus qui omni ex parte bonus erat Joannicus, cum esset in otio, et se totum dedisset orationi, dixit se videre quemdam Petrum, qui tollebatur in cælos, et circumdatum gloria quadam et luce ineffabili. Illi autem Petro fuerat commissa præfectura cujusdam monasterii. Illo vero tempore, quo vir admirabilis dignatus fuit hac contemplatione, contigit ut isa corpore disjunctus, spiritu ad cælos ascenderet, et ex hac vita migraret. Nihilominus autem admiranda quoque est ejus loquendi libertas ad imperatores. Neque enim solum lætabatur probris pro Christo affectus, aut patiens persecutionem, sed cupiebat etiam pati majora, recte sciens, quod per ea, majora consequeretur. Hinc discipulorum Christi loquendi libertatem, et pro Magistro acceptas plagas ducebat esse beatas, perfectum gaudium illud nominans, cujus ii fuerunt participes.

L. Duos itaque viros illustres, et quos sciebat esse præditos majore dicendi facultate, quam alios, cum ad ipsum misisset imperator, rogavit an oporteret Christi honorare figuram. Cum is autem ad hoc divine et non cum mundana respondisset persuasionem et sapientia, tantum abfuit, ut qui missi fuerant ab imperatore, aliquid adducerent contra ea, quæ ab ipso dicta fuerant, ut relictis iis, quæ prius tenebant, recte et ut eis exposuerat, pietatem et veram didicerint religionem. Cum ad sanctum autem rursus venisset Eustratius, præfectus monasterii Agaurorum, quoniam res Dei et ecclesiarum erant tunc mundanis pertur-

A προηγορευμένα, καὶ ὡς ἐν μάλιστα πολυπραγμωνῶν οὐκ ἄν ποτε σφαλέντα εὐροι τῆς ἀληθείας. Ἐνόστο γὰρ δύο κατὰ ταυτὸν παρὰ τὸ δωμάτιον δ τοῦτον εἶχεν ἐλθόντων, ἐφ' ᾧ τῷ μεγάλῳ διεντυχεῖν (Πέτρος καὶ Πλάτων ἦν αὐτοῖς ὀνόματα), ἐπεὶ ἐκεῖνος ἰκανῶς ἠλείψε τούτους πρὸς ἀρετὴν, ὁ ἕτερος ἐδεῖτο τοῦ ἀγίου, παρ' αὐτὸν τε εἰς ἕκαστον ἔτος ἦκειν τῆς ἑαυτοῦ τε θέας ἀξιουῖσθαι, καὶ ὁμιλίᾳ ἐκείνης τῆς παραρρέουσας τι καὶ μέλιτος ἀπολαβεῖν. Ὁ δὲ, Οὐκ ἔστι με τὸ ἀπὸ τοῦδε, φησὶ, καὶ βουλόμενος ἔπει. Διηπορεῖτο οὖν καθ' ἑαυτὸν ὁ ἀνὴρ, ὡς τί ἄρα ἔσται τὸ καθέξον αὐτὸν μὴ παρὰ τὸν ἅγιον ἀνίεναι, καὶ διασχοπούμενος οὐδὲ ἐν εὐρισκεν, ὃ τῆς ὡς ἐκεῖνον ἀφίξεως προτιμότερον αὐτῷ λογισθεῖν. Οὐ πολλῶ δὲ ὕστερον ἀνῆσάν τινες πρὸς αὐτὸν. Συνανελθεῖν οὖν αὐτοῖς καὶ οὗτος ἐθέλων, ἐπεὶ τὰ μὲν ἐκ ποδῶν, τοῖς δὲ δι' ἵππων ἦν ἡ πορεία, ἀπαγορεύσας ἀνέστρεψεν οἴκοι. Ἐντεῦθεν δεινῶς ἐπληροῦτο ἀθυμίας, ὅτι περ ἀμαρτεῖν αὐτῷ τῆς προθέσεως συνέβη. Μετ' οὐ πολὺ γοῦν ἀνενεγκῶν, πάλιν ἀνελθεῖν ἐπεχείρει, καὶ πάλιν εἴργετο τῆς ἀνόδου. Εἶτα ὡς πολλάκις ἄλλοτε ἄλλης δυσχερείας παραπιπτούσης, ἀποκρουόμενος ἔγνω, εἰς μνήμην τε τῶν ὑπὸ τοῦ ἀγίου λεχθέντων ἦλθεν, ἔμεινε καθ' ἑαυτὸν, Θεῷ καὶ Ἰωαννικίῳ τὰ τοῦ πράγματος ἀνατιθεῖς, προνοῖα τινὶ θειοτέρᾳ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομοῦντι.

MΘ'. Ποτὲ πάλιν ὁ πάντα χρηστὸς Ἰωαννίκιος ἐπὶ σχολῆς ὢν, καὶ ὄλον ἑαυτὸν τῇ προσευχῇ δεδωκῶς, ὁρᾶν ἔφη τινὰ Πέτρον ἀναγόμενον τε εἰς οὐρανούς, καὶ φωτὶ ἀρρήτῳ κυκλούμενον. Ὁ δὲ ἄρα προστασίαν ἀσκητορίου τινὸς ὁ Πέτρος ἦν ἐγκεχειρισμένος. Κατ' ἐκεῖνο δὲ τῆς ὥρας, ἠνίκα τῆς θεωρίας ὁ θαυμάσιος ἤξιοῦτο, ἔτυχε τοῦτον τοῦ σώματος διαζευχθέντα, τῷ πνεύματι πρὸς οὐρανούς ἀναφέρεσθαι, καὶ τὴν ἐντεῦθεν στέλλεσθαι ἀπιδημίαν. Οὐδὲν δὲ ἦτιον καὶ τὸ πρὸς τοὺς κρατούντας μετὰ παρρησίας ἐλεύθερον τοῦ ἀνδρὸς ἀξιὸν ἐστὶ θαυμάσαι. Οὐδὲ γὰρ ὀνειδίζόμενος ὑπὲρ Χριστοῦ μόνον ἢ διωκόμενος ἔχειεν, ἀλλὰ καὶ μείζονα παθεῖν ἐζήτησε, ἀκριθῶς εἰδῶς ὡς διὰ τοῦτο καὶ μείζονων ἀξιωθήσεσθαι. Ἐντεῦθεν καὶ τὴν τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ παρρησίαν καὶ τὰς ὑπὲρ τοῦ Διδασκάλου πληγὰς ἐμακάριζε, τετελειωμένην χάριν ἐκείνην ὀνομάζων ἧς οὗτοι μετέσχεν.

N'. Δύο γοῦν τῶν ἐν δόξῃ τινὰς καὶ οὖς τῶν ἄλλων μᾶλλον λέγειν δυναμένους ἤδει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ἀποστελλας, ἡρώτα εἰ δέον ἐστὶ τὸν τοῦ Χριστοῦ χαρακτῆρα τιμᾶν. Τοῦ δὲ θείως, ὡς ἂν τις εἴποι, πρὸς τοῦτο καὶ οὐ μετὰ κοσμικῆς πειθοῦς τε καὶ σοφίας ἀποκριναμένου τοσοῦτον, οἱ παρὰ βασιλείως ἀπεσταλμένοι ἐδέησαν ἀντεπαγαγεῖν τι τοῖς ὑπ' ἐκεῖνον λεχθεῖσιν, ὅσω καὶ ἂ πρότερον ἐπρέσβευον ἀπολιπόντες, ὀρθῶς καὶ ὡς οὗτος γε διεξῆκει τὴν εὐσέβειαν μετεμάνθανον. Παραλαβὼν δὲ πρὸς τὸν ἅγιον πάλιν ὁ τῆς Ἀγαύρων μονῆς προεστὼς ὁ Εὐστράτιος, ἐπέειπε ἐτύγχανε τότε τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ τῶν Ἐκκλησιῶν κοσμικαῖς διαταρασσόμενα τρι-

κυμίσαις, Ἔως πότε τὰ τῶν Ἐκκλησιῶν, ἔλεγεν, οὐκ ἀποδοθήσεται ταῖς Ἐκκλησίαις; ἕως τίνος αὐξηθήσεται τὰ τῶν διωκτῶν; ἕως τίνος τὴν τοῦ Θεοῦ ποιμνὴν ἄγριοι διασπαράξουσιν θῆρες; Ὁ δὲ, Μικρὸν ἐπίσχεσ, ἀδελφὲ, καὶ συνήσεις τὴν τοῦ Θεοῦ δύνασταν· ἔσται γὰρ τις Μεθόδιος, ὃς ἐπὶ τῶν οὐρανῶν αὐτῆς καθιεῖται, καὶ ταύτην τῷ Θεῷ Πνεύματι κυβερνήσει· ὅστις διαίρεσιν μὲν θεότητος καὶ κατατομὴν ἀνίλη, δογματίσει δὲ τὸ ὀρθόδοξον, ἐνείρηνη τε βαθεῖα καὶ ὁμονοία τὰ στασιάζοντα καταστήσει, καὶ τοὺς ἀνθεστηκότας τῇ τοῦ Ὑψίστου δεξιᾷ παραστήσεται.

ΝΑ'. Βραχὺς ὁ μεταξὺ χρόνος, καὶ Θεόφιλος μὲν τῶν τῆδε μεταχωρεῖ, Μιχαὴλ δὲ καὶ Θεοδώρα τὴν ἀρχὴν διαδέχονται, Μεθόδιος δὲ τοῖς ἱεροῖς ὡς ἱερὸς τῷ ὄντι καὶ Θεοῦ ἄνθρωπος ἐνιδρύεται θρόνοις, καὶ συναλόντα φάνατι, πάντων αὐτῷ πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίπτειν μεταθεμένων, κλύδωνός τε παντός καὶ τρικυμίας κατευνασθείσης, καὶ τῶν πραγμάτων ἡρεμούντων, ἑτέρα τις παρὰ τῶν εὐσεβῶν ἐγείρεται στάσις, καὶ τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐμερίζετο πάλιν καὶ εἰς διττὰς δόξας ἐχώρει. Οἱ μὲν γὰρ συλλειτουργοὺς ἔχειν ἠξίουσαν τοὺς παρὰ τῶν Εἰκονομάχων τὴν τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα λαβόντας, ὡς οὐδὲν τούτου τῆ εὐσεβείᾳ λυμαινομένου· οἱ δὲ βεβήλοις χερσὶν ἐκδιδόναι, ἀνόσιον ὄλωσ ἡγοῦντο καὶ οὐ Θεῷ φίλον οὐδὲ ἀπόδεκτον. Καὶ ὁ μὲν ὡς ἀληθῶς τῷ Θεῷ ζῶν Μεθόδιος, ἡσχαλλεν, ἠνιάτο, τὴν καρδίαν ἐκόπτετο, τὸν μέγαν τοῖς ὡσὶν ἐνηχεῖν ἐδόκει Παῦλον, μονονουχιοταῦτα φθειγγόμενον, Ὡς τε καὶ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν κατὰ σάρκα, μόνον εἰ σταίητε μεθ' ἡμῶν, καὶ κοινῇ τὴν Τριάδα δοξάσωμεν. Καὶ ὁ μὲν οὕτως εἶχεν, οἱ δὲ πάντα παθεῖν μᾶλλον ἔτοιμοι ἦσαν, ἢ τὰ δόξαντα προέσθαι, ὡς ἐντεῦθεν εἰς μέρη πάλιν τὸ τῆς Ἐκκλησίας πλήρωμα τέμνεσθαι, καὶ τοὺς μὲν, ὡς αὐτοὺς, τοὺς δὲ ὡς ἐκείνους τάσσεσθαι. Ὁ γοῦν τῷ Θεῷ φίλος Ἰωαννίκιος τεταγμένοις οὕτω τοῖς πράγμασι· ἐντυγχάνων τὰ μὲν δι' ἑαυτοῦ, τὰ δὲ δι' ἐπιστολῶν, οἷα σύριγγι τὴν διασπασθεῖσαν τῆς ποιμνῆς μοῖραν ἀνεκαλεῖτο, καὶ τῷ μόνῳ Θεῷ, τῷ μόνῳ καλῷ ποιμένι καὶ οὐ μισθωτῷ προσωκείου, μάλιστα δὲ τοῦ ἀρχιερέως Μεθοδίου ὀκλάζουσιν ἤδη τὴν ψυχὴν ἀνεκτάτο, πολλὰ μὲν καὶ ἕτερα γράφων, πρὸ δὲ πάντων, τοῖς τὸ μὲν ὁμοούσιον ἐκφύλους ἀλλοτριότητος τέμνουσι, διαιρέσεις δὲ, οἷμοι, ἀτόπους δοξάζουσι, τούτους μὴδὲ τὸ παράπαν οὐς ὑποκλίνειν αὐτῷ παρῆνει, μὴ ἄλων, μὴ στέγης κοινωνεῖν, μὴ προσφθέγγεσθαι, ἀλλ' ὡς ἐνι μάλιστα, τὴν τούτων συντυχίαν ἐκκλίνειν. Ὑπετίθει γὰρ μὴδὲ ἱερουργὸν ὁσίως λογισθῆναί ποτε δύνασθαι τοῦτον, τὸν τὸν ἱερουργούμενον ἀθετοῦντα, ἐκείνους δὲ μᾶλλον περὶ τὴν θεῖαν ἱερουργίαν ἔγραφεν ἔχειν τῷ Μεθοδίῳ, οὐς ἂν εἰδείη καὶ περὶ τὸ τῆς ὀρθοδοξίας δόγμα συμφρονοῦντας αὐτῷ. Ἐπὶ τέλει δὲ τῆς ἐπιστολῆς καὶ ἐβρῶσθαι αὐτὸν ὑγιαίνοντα περὶ τὸν ὑγιῆ λόγον ὁ μέγας Ἰωαννίκιος ἠύξατο.

batæ fluctibus: Quousque, dixit, res Ecclesiarum non reddentur Ecclesiis? quousque augebuntur res persecutorum, et immanes eas lacerabunt bestię? Ille vero, Parum, inquit, sustine, o frater, et intelliges Dei potentiam; erit enim quidam Methodius, qui tenebit ejus clavam, et eam divino Spiritu gubernabit, qui tollet quidem divisionem et dissectionem divinitatis; decretis autem fidem constituet orthodoxam, et ad summam pacem et concordiam rediget seditionem, et eos, qui restiterunt, dextra Altissimi subjunget.

LI. Breve tempus intercessit, et Theophilus quidem ex hac vita excedit: Michael vero et Theodora imperium suscipiunt: Methodius autem vir revera sacrosanctus, et homo Dei, in sacris collocatur sedibus, et ut semel dicam, cum omnia ab eo fuissent traducta ad fidem orthodoxam, et sopitus esset omnis fluctus et sedata tempestas, et res essent quietę, quędam alia seditio excitatur a piis, et res Ecclesię rursus erant divisę, et redactę erant in duas opinionones. Nam alii quidem volebant habere in ministerio, eos qui dignitatem sacerdotii acceperant ab Iconomachis, utpote quod hoc nihil pietati officeret: illi autem profanis sancta tradere manibus, putabant omnino esse impium, et minime Deo gratum, nec admittendum. Et qui Deo quidem vere vivebat Methodius, ægre ferebat, angebatur, corde lacerabatur, putabat magnum Paulum resonare in auribus propemodum hæc loquentem: Utinam sim a Christo anathema pro fratribus meis secundum carnem, si modo steteritis nobiscum, et communiter Trinitatem glorificaverimus¹¹. Et ille quidem sic se habebat. Illi autem parati erant omnia pati potius, quam dimittere ea, quę visa fuerant, adeo ut hinc in partes rursus scinderetur cœtus Ecclesię, et alii quidem se cum his, alii vero cum illis se conjungerent. Dei itaque amicus Joannicius, incidens in res adeo turbatas, partim quidem per se, partim vero per litteras, veluti fistula revocabat divulsam partem gregis, et ei qui est solus Deus, qui est solus bonus pastor, et non mercenarius, conciliabat. Maxime autem archiepiscopi Methodii jam labantem recreabat animum, multa quidem etiam alia scribens, ante omnia autem iis, qui homousion absurde et alieno modo scindunt, novasque et absurdas opinantur divisiones, eis ne aurem quidem omnino adhibere suadebat, non sal, non lectum eum his habere commune, non eos alloqui, sed quam maxime declinare eorum congressionem. Admonebat enim ne posse quidem eum sancte reputari sacrificum, qui eum, qui sacrificatur, contemnit et vilipendit. Scribebat autem Methodio, ut illos potius haberet circa divinum sacrificium, quos nosset cum eo sentire in dogmate orthodoxię. In fine vero epistolę, valere eum circa sanam rationem optavit magnus Joannicius.

¹¹ Rom. ix, 5.

LII. Cum hæc venissent litteræ, divinus quidem A Methodius memoriæ mandavit ea, quæ scripta fuerant : improbi autem homines eam rem irridebant, et habebant ludibrio, et male ab ipsis bonus audiebat Joannicius. Ille vero cum cognovisset, quod ipsi eum calumniarentur, ita stans, ut omnes eum possent exaudire, de Deo et rebus divinis disserens, ita eos vi cepit, et in suam redegit potestatem, ut non solum abstinuerint a sua in eum insania, sed etiam eorum mentes ad id, quod est melius, converterit, et iis dimissis, quæ prius eis visa fuerant, orthodoxæ fidei dogma didicerint, ut ipse exponebat. Sic frequentissimus ille populus victus fuit ab unius hujus virtute, et totæ civitates dependebant ab una illius sententia, iis quæ longo tempore meditata fuerant, brevi depositis. Ei quidem sic curæ fuit communis utilitas, et sic fratres est complexus.

LIII. Cum autem oratoriarum ædium, quas ædificaverat, fieret dedicatio, multa ab illo eo tempore facta sunt miracula, etiamsi non adesset. Phalanx enim dæmonum repente apparens super tumulum veluti corporata, eos qui illic aderant redegit ad dubitationem. Cum ergo spiritu, qui in eo habitabat, rem cognovisset magnus Joannicius, et utilissimo usus esset medicamento precationis, eorum quidem metum abstulit; dæmonum autem multitudinem vertit in fugam, et fecit eos liquescere tanquam ceram a facie ignis. Quicumque vero aliquibus gravibus afflicti morbis, ad veneranda illa templa confugerunt, eos iis, quæ ipsos vexabant, liberatos, fecit domum abire sanos. Quid ergo non est hic viri illius admirandum? An quod eum etiam non præsentem fugerent dæmones? An quod eos, qui a malo aliquo premebantur, liberavit a dolore? Nam vel solam ejus precationem adversas tuisse phalanges, est iudicium fiduciæ ad Deum, a malis autem liberare eos, qui illuc accedebant, est et fervoris, et commiserationis. Sed hoc quidem est ejusmodi : illud autem quisnam silentio præterierit?

LIV. Ad eum aliquando ascenderunt ii, quibus fuerat commissa præfectura templorum, quæ ipse extruxerat. Cum autem sanctum convenissent, et eum fixis oculis adspexisset quidam ex eis, ei venit in mentem cogitare : Si hic divinus Pater Joannicius summæ subijt labores exercitationis, et se multorum dierum afflixit jejuniis, cur non carnis vicit multitudinem, sed est adhuc similis iis, qui sunt bonæ habitudinis corporis, et seipsos in tibiis pinguefaciunt? Cum autem is hæc mente versaret, dixit hic vir admirabilis : O Macar (erat enim ei hoc nomen), cur cogitationes ascendunt in cor tuum? Non sunt mihi tibiæ plenæ carnibus, sed vides quemadmodum tumescant, cum sint inanes et flatusæ, quod quidem solet facere malus eibus stomacho susceptus. Illum autem statim subiit pœnitentia, et multum reprehendit vanam suæ mentis cogitationem, et petit veniam ejus, quod ei in mentem venerat.

NB'. Ταῦτα ἐπεὶ δὴ τὰ γράμματα ἤχον, ὁ μὲν θεὸς; Μεθόδιος εἰς τὴν ἐαυτοῦ μνήμην ἀνελάμβανεν τὰ γεγραμμένα· τὰ γε μὴν μοχθηρὰ ἀνθρώποις γέλωτά τε καὶ παιδιὰν τὸ πρᾶγμα ἐτίθει, καὶ κακῶς ὁ καλὸς Ἰωαννίκιος παρ' αὐτῶν ἤχουσεν. Ὁ δὲ γνῶς ὡς ἐνδιαβάλλοιτο παρ' αὐτῶν, εἰς ἐπίκουρον ἀπάντων στάς, διεξελθὼν οὕτω κατάκρας αὐτοῦ εἶλε καὶ παρεστήσατο, ὡς μὴ μόνον τῆς κατ' αὐτοῦ μανίας ἀποσχέσθαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ βέλτιον τὰς γνώμας μεταβαλεῖν, καὶ τῶν περιδεδογμένων ἀφεμένους τὸ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως δόγμα ὡς οὗτος γε εἰσηγεῖτο, μεταμαθεῖν. Οὕτως ὁ μυριάθρωπος δῆμος ἐκεῖνος, τῆς ἐνὸς τούτου ἀρετῆς ἡττάτο, καὶ πόλεις ὅλαι μιᾶς τῆς ἐκεῖνου γνώμης ἐξήρτητο, τὰ ἐκ μακροῦ τοῦ χρόνου μελετηθέντα, ἐν βραχεῖ ἀπυτιθέμενοι. Τούτῳ μὲν δὴ οὕτω τῆς κοινῆς ἐμελλεν ὠφελείας, καὶ οὕτω τῶν ἀδελφῶν περιείχετο.

NG'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὧν ἐδείματο εὐκτηρίων οἰκων τὰ ἐγκλίνα ἐτελεῖτο, πολλὰ κατὰ τὴν καιρὸν ἐκεῖνον τὰ θαύματα ὑπ' αὐτοῦ, καὶ μὴ παρόντος, ἐνηργεῖτο· φάλαγξ γὰρ δαιμόνων ἀθρόον τοῦ λόγου ὑπερφανείσα ὡσπερ ἐκ σώματος εἰς ἀπορίαν τοὺς ἐκεῖ παρατυχόντας καθίστη. Τῷ ἐνοικοῦντι οὖν αὐτῷ πνεύματι τὸ πρᾶγμα γνῶς ὁ μέγας Ἰωαννίκιος, καὶ τῷ ἀνυσιμωτάτῳ χρητάμενος τῆς προσευχῆς φαρμάκῳ, τῶν μὲν τὸν φόβον ἀφείλε, τὴν δὲ τῶν δαιμόνων πληθὺν φυγάδας τε οἴχεσθαι πεποίηκε, καὶ ὡσεὶ κηρὸν ἀπὸ προσώπου τακῆναι πυρός. Ὅσοι δὲ καὶ χαλεπαῖς τισι πιεζόμενοι νόσοις ἐπὶ τοὺς σεπτοὺς ναοὺς ἐκεῖνους κατέφυγον, καὶ τούτους τῶν ἐνοχλούντων ἀπαλλάξας, ὑγιεῖς οἴκαδε ἀπιέναι παρείχε. Τί οὖν ἐνταῦθα μὴ τοῦ ἀνδρὸς θαυμασίον; Ὅτι καὶ μὴ παρόντα τοῦτον οἱ δαίμονες ἐφυγον; ἢ ὅτι τοὺς ὑπὸ τούτων πιεζομένους τῶν ἀλγεινῶν τοῦ πάθους ἀπήλλαττε; Τὸ μὲν γὰρ καὶ μόνην τὴν τούτου εὐχὴν τὰς ἐναντίας φάλαγγας δεδιέναι, παρῆρσις δαίγματα τῆς πρὸς τὸν Δεσπότην Θεὸν, τὸ δὲ καὶ κακῶν τοὺς ἐκεῖ παραβάλλοντας ἀπαλλάττειν, θερμά τῆς τε καὶ συμπαθείας. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν δὴ τοσοῦτον· ἐκεῖνο δὲ τίς ἂν σιωπῇ παρέλθοι;

ND'. Ἀνηλθὼν ποτε πρὸς αὐτὸν οἱ τὴν προστασίαν ὧν οὗτος ἐδείματο ναῶν ἐγκεχειρισμένοι. Ἐπειδὴ δὲ εἰς λόγους ἔλθοιεν τῷ ἁγίῳ, καὶ τις τούτων ἀτενὲς αὐτῷ ἐνορῶν, ἐννοια τούτῳ γίνεται, ὡς Εἰ ὁ θεὸς οὗτος Πατὴρ Ἰωαννίκιος τοὺς ἀσκητικοὺς τῶν πόνων ἄκρως μετῆει, καὶ πολυημέροις ἑαυτὸν ἐκδέδωκε ταῖς νηστείαις, τί δὴ τὰ μὴ τοῦ τῶν σαρκῶν ἐκράτησε πλήθους, ἀλλ' ἔτι τοῖς εὐσωματοῦσι καὶ παίνουσιν ἑαυτοὺς τῆς κνήμας ἐστὶν ὁμοῖος; Ἐν ὅτῳ δὲ οὗτος ταῦτα ἐστρεφε κατὰ νοῦν, ὁ θαυμάσιος οὗτος, Ὁ Μάκαρ, ἔφη (τούτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ ἀνδρὶ), ἵνα τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ σου; οὐκ ἐμοὶ πλήθουσιν αἱ κνήμαι σαρκῶν, ἀλλ' ὄρῳ ὡς διοιδούσιν, ὑπόκενοί τε οὔσαι καὶ πνευματώδεις, ὃ στομάχου οἶδε κακοσιτία ποιεῖν. Τῷ δὲ μετέμελέ τε αὐτίκα, καὶ πολλὰ τὴν τῶν λογισμῶν ἐμέμφετο ματαιοφροσύνην, καὶ συγγνώμην ἤτει τῆς ἐνθυμήσεως.

NE'. Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον μάχην συμβάλλου- A
σιν Ἰταλιῶται Ῥωμαῖοι, καὶ πολλοὶ μὲν ἀναι-
ροῦνται Ῥωμαίων, πολλοὶ δὲ τῷ πολέμῳ ἀπολει-
φθέντες, αἰχμάλωτοι ἄγοντας. Τούτων εἷς, νεανίας
ὢν, συγγενῆς ἐτύγχανε τῷ μεγάλῳ εἰς βοήθειαν οἱ
προσθήκοντες τὸν ἅγιον ἐκάλουν εἰ πως τὴν νεανίσκον
ἐξέλθῃ τῆς αἰχμαλωσίας. Ὁ δὲ καὶ πρὸ τοῦ κληθῆναι
ταχὺς ἦκε, καὶ περὶ μέσας νύκτας γενόμενος ἐπὶ
τοῦ δεσμωτηρίου ἐνὶ τε τῶν μετ' ἐκείνου κατεχομέ-
νων ἐπιφανεῖς, Ἀναστάς, φησί, τὸν ἕτερον διανά-
στησον, κάκεινος τὸν ἕτερον πάλιν, καὶ οὗτος τὸν
μετ' αὐτόν. Τούτου δὲ ὡς ἐπέσκιψε γενομένου, δεσμὰ
μὲν εὐθὺς αὐταῖς ἀλύσει ἐλύοντο τούτοις, ὡς μηδὲ
τὴν ἀρχὴν δεδέσθαι δοκεῖν, αἱ πύλαι δὲ αὐτόματι
διηνοίγοντο, καὶ οἱ ἄνδρες ἐν τῇ ἐξόδῳ ἦσαν οἱ μὴδὲ B
τῆς ἑτέρων πρὸς αὐτοὺς εἰσόδου συγχωρούμενοι πρό-
τερον ἀπολαύειν. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τὴν οἰκίαν ἐπυ-
ήσαν ἤδη, ἐντυγχάνουσι κυσὶ παρὰ τὴν ὁδόν, ἀπή-
νεσι μὲν τοῖς παριούσι καὶ ἀνημέροις, φοβεροῖς δὲ
καὶ αὐτὸ τὸ ἰδεῖν. Καὶ οἱ μὲν ἐν ἀπόρῳ ἦσαν ὅ τι
χρὴ δρᾶν, ὁ μέγας δὲ κἂν τούτῳ φθάσας Ἰωαννίκιος,
καὶ βαθείαν ὡσπερ ἀγλὸν τῆς ὄψεως τῶν κυνῶν κα-
ταχέας, ἀπαθεῖς κακῶν τοὺς ἄνδρας διαβιδάζει, καὶ
φέρων ἀποκαθιστᾷ τοῖς οἰκείοις. Οἱ δὲ καὶ διὰ πά-
σης αὐτῶν τῆς ζωῆς τὴν εὐχαριστίαν εἶχον, καὶ
χρόνος τις αὐτοὺς εἰς λήθην οὐκ ἤγαγε τῆς εὐεργε-
σίας.

NG'. Ἐπεὶ δὲ ἔδει καὶ τὸ πρὸς τὰς ἐξωθεν παρὰ
τοῦ πονηροῦ πείρας τοῦ ἀνδρός γενναῖον πολλαχοῦ C
διαδείκνυσθαι, οὕτω τῆς Προνοίας οικονομούσης καὶ
τοὺς δικαίους εἰς χεῖρας θλιβόντων αὐτοὺς παραδι-
δούσης, οὐχ ἵνα πειράσῃ τούτους, ἀλλ' ἵνα ἐπιπλέον
λαμπρύνῃ, Ἐπιφάνιον τινα μοναχὸν ὁ πονηρὸς ὑπο-
δύ; ἐπιφανῆ τε τὴν ἀρετὴν δοκοῦντα, καὶ πρὸς τῷ
ἔρει ἐκεῖνο ἀσκοῦντα ὑποκινεῖ κατὰ τοῦ ἀγίου. Τί
τοῦτο τεχνώμενος; Ἀντιπερισπάσαι ἀμφοτέρους τῶν
τῆς ἀρετῆς πόνων ἐθέλων, ὅπως τὸν μὲν μὴ σχο-
λὴν ἄγειν εἴαν τὸ ἐπιβουλεύειν, τὸν δὲ τὸ ἐπιβου-
λεύεσθαι. Ἀλλὰ τοῦ μὲν Ἐπιφανίου τῇ ψυχῇ ἐνήσει
βασκανίαν, τῷ δὲ οὐδὲ τὸ παράπαν τὸ τῆς ἀσκή-
σεως ἐπικόψαι σύντονον ἠδυνήθη. Καὶ ὁ μὲν τὸ κα-
τάκομον ἐκεῖνο καὶ συνερεφές ὄρος ἐπυρπόλει, ὡς
ἂν μετὰ τῆς ὕλης ἢ φλόξ καὶ τὸν ἅγιον ἐπινεμη-
θείη. Ὁ δὲ τῇ ἐν αὐτῷ τοῦ Πνεύματος χάριτι τοῦτο D
προγνοῦς, ἐφ' ἕτερον μετέβαινε τόπον, καὶ Ἐπιφά-
νιος, κακὸς τε εἶναι ἠλέγγετο καὶ ἑαυτοῦ χείρων.
Τί οὖν ὁ θαυμαστὸς πρὸς τοῦτο Ἰωαννίκιος; Οὐ πρὸς
ἀμυναν διανέστη, οὐ τὸν ἐπιβουλεύοντα κακῶς εἶπεν,
ἀλλ' οἷα πρῶτος τοῦ πράου μαθητῆς, καὶ προσε-
φέρετο φιλικῶς καὶ ταπεινῶς προσεφθέγγετο, καὶ
τὴν τῆς φιλεθρίας αἰτίαν ἐζήτησε μαθεῖν. Ὁ δὲ
ἀμάξαις αὐτὸν ὑβρεως ἐπλυνε, τὸ τοῦ λόγου, καὶ τέ-
λος ὁ μοναχὸς Ἐπιφάνιος μεθ' ἧς κατὰ χεῖρα εἶχε
βάβδου, ὀξὺν πρὸς τῷ ἄκρῳ σίδηρον ἐχούσης, κατὰ
μέτρην πλήττει τὸν ἅγιον τὴν γαστέρα, εἰ καὶ ἀπαθῆς
ἐκεῖνος ὁ συμπαθῆς διέμεινε, καὶ πρὸς διαλλαγὰς
τὸν Ἐπιφάνιον παρεκάλει. Ἀλλ' ἐκεῖνος μηδὲν τι
τῆς ὀλεθρίας γνώμης ἐκαίνης μεταβαλὼν, ἐπὶ τῆς
αὐτῆς ἔμεινε δυσμενείας. Τοῦτο δὲ ἄρχ ὑπὸ τῶν τῶν

LV. Sub id autem tempus Ismaelitæ prælio con-
figunt cum Romanis, et multi quidem Romani
interficiuntur: multi vero bello capti abducuntur
captivi. Horum unus, qui erat adolescens, erat
magni Joannicii cognatus. Itaque qui genere ad
eum attinebant, sancti invocabant auxilium, ut
adolecentem liberaret a captivitate. Is autem
etiam priusquam vocaretur, cito venit, et cum
circa mediam noctem fuisset in carcere, et appa-
ruisset uni ex iis, qui cum illo detinebantur:
Surge inquit, et alterum excita, et is eum, qui est
post illum. Hoc autem facto, ut jusserat, eis qui-
dem protinus sunt soluta vincula cum catenis, ut
nec omnino quidem viderentur fuisse vincti: por-
tæ vero sua sponte sunt apertæ, et sunt egressi ii,
ad quos prius ne licuit quidem ingredi. Cum
autem jam in suam rediissent regionem, in via
incidunt in quosdam canes, feroces quidem et
immites iis, qui præteribant, vel ipso autem
aspectu terribiles. Et illi quidem nesciebant, quid
agerent: magnus autem tunc quoque accedens
Joannicius, densa caligine offusa canum oculis,
illæsos et nullo malo affectos eos transmittit, et
suis eos restituit. Illi vero toto tempore vitæ suæ
in ore habebant gratiarum actionem, nec ullam
tempus eis oblivionem induxit beneficii.

LVI. Cum autem oporteret etiam adversus ex-
trinsecus illatas a maligno tentationes, illius egre-
gii viri in multis ostendi fortitudinem, ita dispen-
sante Providentia, et tradente justos in manus
eorum, qui ipsos affligunt, non ut eos tentet, sed
ut reddat illustriores, Epiphanium quemdam mona-
chum malignus subiens, qui et virtute videbatur in-
signis, et in illo monte se exercebat, movet adversus
sanctum. Cur hoc machinans? Ambos volens avellere
a laboribus virtutis, ut illi ne daretur quidem ad in-
sidiandum otium, hunc autem fastidirent ipse insi-
diæ. Sed Epiphanii quidem animæ immittit invidiam,
Joannicio autem ne potuit quidem omnino inter-
rumpere intensam exercitationem. Et ille quidem
comatum et frondosum illum montem exussit, ut
simul cum silva flamma sanctum quoque depasce-
ret: ille autem eum spiritus, quæ in eo erat, gratia
id præscivisset, transiit ad alium, et malus fuit
deprehensus Epiphanius, et seipso deterior. Quid
ergo admirabilis ad hoc Joannicius? Non fuit ex-
citatus ad vindictam, non ei maledixit, qui parabat
insidias, sed ut mitis ejus, qui est mitis, discipulus,
et amice eum adiit, et humiliter est allocutus, et
rogavit ut diceret causam cur ei vellet esse inimi-
cus. Ille autem plaustri proborum, ut dicitur, et
contumeliarum eum est insectatus, et tandem
egregius ille Epiphanius virga, quam habebat in
manu, quæ in extremo ferrum habebat acutum,
in medio ventre percutit sanctum, etiamsi illesus
permanserit vir misericors, et ad reconciliationem
hortatus sit Epiphanium. Sed ille, pernicioso illo
animo nihil mutato, permansit in eadem malevo-

lencia. Hoc autem sancto prædictum fuerat ab illis monachis, qui ei ab initio dederant illam tunicam pilis contextam. Tentatio enim, dixerunt illi, ad te veniet in fine, sed ipsa quoque irrita.

LVII. Cum autem sanctus jam ad profundam processisset senectutem, et illis admirabilibus laboribus exercitationis evasisset infirmus, in monasterio Antidii exstructa cellula, illic se includit. Si quando autem eum vocaret tempus, ut illinc egrederetur, transibat per viam publicam, ne ab illis quidem visus magna ex parte, a quibus ne volebat quidem omnino aspici. Quinto vero anno imperii Michaelis, qui Ecclesiam regebat Methodius, cum magni Joannicii ad Dominum excessum præscivisset jam appropinquare, ad eum venit, et ultimas preces ab eo petit. Ille autem cum maximi fecisset convenire Methodium, et in longum tempus cum eo produxisset sermonem, et deinde sacro cœtui et recens electo gregi ea, quæ ad pietatem opus erant, suavisset, dicens ut immobiliter et stabiliter permanerent in fide orthodoxa, neque everterentur a profanis vocibus hæreticorum, et inter se conservarent concordiam, neque blasphemam et maledicam linguam moverent in pontificem, subjunxit, quod nec multum tempus post suum decessum viveret Methodius, qua quidem in re non fuit falsus. Tertio enim die, postquam hæc dixisset (erat vero tertius [for. quartus] Novembris), D. Joannicius spiritu quidem migrat ad eum, quem diligit, deductus a choris angelorum: corpus autem deponitur in loculo. Methodius autem, qui clarissime refulsit inter patriarchas, ipse quoque octavo mense post illius decessum, excessit ex hac vita quarto decimo Junii.

LVIII. Quænam autem sunt ea, quæ facta sunt in morte et post mortem admirabilis hujus Joannicii? Dissolutorum membrorum confirmationes, homines liberati a malignis spiritibus, si solum ad capsam illius accessissent. Quidni enim erat Joannicius iis rebus vel post mortem glorificandus, cujus decessum columna ignis significavit iis, qui erant in monte Olympo? quem præcesserunt angeli, paradisi portas ei aperientes, et transmittentes ad eam, quæ est illic, beatitudinem, pure apparituum ante faciem Domini, et simul versaturum cum angelicis ordinibus? a quibus beata Trinitas laudatur et glorificatur nunc, et in nunquam desitura sæcula sæculorum. Amen (1).

A ἀρχὴν τὸν τρύχινον χιτῶνα δεδωκότων μιν αὐτῶν τῷ ἁγίῳ προεῖρητο. Πειρασμὸς γὰρ, εἶπον ἐκεῖνοι, πρὸς τῇ τελευτῇ ἐπελεύσεται σοι, ἀλλ' εἰς κενὸν καὶ αὐτὸς προχωρήσει.

NZ'. Εἰς βαθύ, δὲ γῆρας ὁ ἅγιος ἐλάσας, καὶ τοῖς ὑπερφυσίαις ἐκεῖνοις περὶ τὴν ἀσκησιν πόνοις ἡτονηκώς, παρὰ τῇ Δίου μονῇ κελλίον δειμάμενος ἐκεῖ ἐαυτὸν κατακλείει. Εἰ δὲ ποτε τοῦτον καιρὸς ἐξελεῖν ἐκάλει, διῆει ἀνὰ μέσσην τὴν λεωφόρον, μὴ ὀρώμενος τὰ πολλὰ ὑπ' ἐκαίνων, ὑφ' ὧν πάντως μηδὲ ὁρᾶσθαι ἤθούλετο. Πέμπτῳ δὲ ἔτει τῆς Μιχαήλ ἀρχῆς ὁ τῆς Ἐκκλησίας ἰθύνων Μεθόδιος, τὴν τοῦ μεγάλου πρὸς Κύριον ἐκδημίαν ἐγγίζουσαν ἤδη προσεγνωκώς, πρὸς αὐτὸν τε ἔκει, καὶ τὰ αὐτοῦ εὐχὰς τὰς τελευταίας ἐζήτη. Ὁ δὲ περὶ παντός τε τὴν τοῦ Μεθοδίου ποιησάμενος ἔντευξιν, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμιλίαν ἐπὶ πολὺ παρατείνας, εἶτα τῷ ἱερατικῷ τε πληρώματι καὶ τῇ νεολέκτιῳ ποιμνῇ τὰ δέοντα πρὸς εὐσέβειαν παραινέσας, ἀμετακινήτως τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει καὶ παγίως ἐμμένειν, μηδὲ ταῖς τῶν αἰρετικῶν παρατρέπεσθαι βεβήλοις κενοφρονίαις, ὁμόνοιάν τε πρὸς ἀλλήλους φυλάττειν εἰπὼν, μηδὲ βλάσφημον κατὰ τοῦ ἀρχιερέως γλῶσσαν κινεῖν· ἐπέειπεν ὡς οὐδὲν πολὺν τινα χρόνον μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν ὁ Μεθόδιος ἐπιβιώσει, ὅπερ οὐδὲ τοῦτο ἐσφάλη. Τρίτῃ τε γὰρ μετὰ τοῦσδε τοὺς λόγους ἡμέρᾳ ἠνύετο, καὶ τρίτην ὁ Νοέμβριος ἤγε. Καὶ ὁ μὲν θεῖος Ἰωαννίκιος τῷ πνεύματι μὲν, πρὸς ὃν ἡγάπα μεταφοιτᾷ, χοροῖς ἀγγέλων παραπεμπόμενος, τῷ σώματι δὲ σορῶ κατατίθεται. Μεθόδιος δὲ ὁ λαμπρὸν λάμπας ἐν πατριάρχαις, μετὰ μῆνας καὶ οὗτος ὀκτῶ τῆς ἐκεῖνου τελευτῆς ἀπεβίω, τέσσαρες καὶ δεκάτης ἐνισταμένης τῷ Ἰουνίῳ.

NH'. Τίνα γοῦν τὰ κατὰ τὴν τελευτὴν τε καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ θαυμαστοῦ τούτου Ἰωαννικίου γεγενημένα; Παρειμένων συσφιγξίαις μελῶν, ἀνθρωποι πονηρῶν ἀπαλλαττόμενοι πνευμάτων, μόνον εἰ τῇ ἐκεῖνου σορῶ προσέλθοιεν. Καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἐμελλεν Ἰωαννίκιος τοιοῦτοις καὶ μετὰ θάνατον ἐνδοξασθῆναι, οὐ τὴν ἐκδημίαν στύλος πυρὸς τοῖς ἐν τῷ κατ' Ὀλυμπον ὄρει ἐδήλου, οὐ προεπορεύοντο ἄγγελοι πύλας διανοίγοντες αὐτῷ τὰς τοῦ παραδείσου, καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖθεν μακαριότητα διαβίβασοντες καθαρῶς ἐμφανισθησόμενον τῷ προσώπῳ Κυρίου, καὶ ἀγγελικαῖς συνεσόμενον τάξεσιν; ὑφ' ὧν ἡ μακαρὶα Τριάς δοξάζεται καὶ μεγαλύνεται, νῦν καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

(1) Exstat ad sanctum Joannicium epistola 116, lib. II, cod. Colum. Theodori Studitæ, quam recitat Baronius tom. IX Annal. an. 825.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΓΑΛΑΚΤΙΩΝΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ.

VITA ET CONVERSATIO ET MARTYRIUM

SS. MARTYRUM

GALACTIONIS ET EPISTEMES.

(Latine apud Surium ad diem 5 Novembris; Græce ex cod. ms. 1481.)

A. Τῆς πρὸς τῷ Λιβάνῳ ὄρει Φοινίκης πολλὰ ἄ μὲν πόλεις καὶ ἕτεραι νοτιώτεραι καὶ προσάρκτιοι, ταύτης δὲ καὶ ἡ τῶν ἄλλων πασῶν διαφέρουσα καὶ τοῖς ἀρκτίοις κειμένη μέρεσιν, Ἔμεσα ἦν ἐνεγκοῦσαν ἔσχε καὶ θρεψαμένην ἀνήρ, ὄνομα Κλειτοφῶν, γένος ἐπίσημος πλοῦτον, οὐδενὸς τῶν πολιτῶν δευτερος, τὴν σύνεσιν πολλῶ τῶν ἄλλων ὀξύτερος. Τοῦτω τοίνυν συνῆπτο γυνὴ Λευκίππη τοῦνομα, τᾶλλα μὲν δεξιὰ τοῦς τρόπους καὶ ἀνδρὶ τοιούτῳ προσήκουσα, καὶ μηδὲ τῆς κατ' ὄψιν ὥρας τῶν ἐν τοῦτω ἄκρων ἐλλείπουσα, τοῦτο δὲ μόνον στεῖρωσιν δυστυχοῦσα, δι' ἣν πολλοῖς παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ὀνειδέετι βαλλομένη ἀθυμία συνέχετο, καὶ φροντίσιν ἐκόπτετο, καὶ παντοία ἦν λύσιν τῶν δεσμῶν τούτων ἐπιζητοῦσα.

B. Ἀμφοτέρων οὖν δι' αἰσχύνης τὸ πρᾶγμα τρυφερότων τὸ μὴ παίδων ὀφθῆναι πατέρας, μηδὲ τινα ἐξείν ὅς τοῦ πλοῦτου τε κληρονόμος ἔσται, καὶ δι' οὗ τὸ γένος πάλιν αὐτοῖς σωθήσεται, ἐπεὶ συνέβαινε κατ' ἐκείνου καιροῦ καὶ τὰ τῆς εἰδωλολατρίας ἐπικρατεῖν, Σεκοῦνδον δὲ τινα τῆς πόλεως Ἐμέσης τὴν ἀρχὴν πεπίστευται, ἀνδρα Ἕλληνα μὲν τὴν θρησκείαν, τὴν δὲ γνώμην κομιδῇ βάρβαρον, ἣ ἔργον ἦν ὡς οὐδὲ ἄλλο ἐπιμελὲς, Χριστιανούς ἅπαντας ἐκτρέψαι, καὶ τὴν εὐσέβειαν, εἰ τις δύναμις, ῥίζαις αὐταῖς ἐξελεῖν· ἐπεὶ οὖν οὕτως ἐν κινδύνῳ τὰ τῶν εὐσεβοῦντων ἦν, φυγῇ τὴν σωτηρίαν ἕκαστος ἐπορίζετο. Εἰς δὲ τὴν κλήσιν Ὀνούφριος τὸ σχῆμα μοναχός, τὸν τρόπον ἀγαθὸς καὶ φιλόθεος, τὸ μὲν παντάπασιν ἐκχωρῆσαι καὶ καταλιπεῖν ἐν καιρῷ τοιούτῳ καὶ ζᾶλη τὰς τῶν ἀσθενεστέρων κινδυνεύειν ψυχὰς, οὐκ ἔγνω θεοφιλοῦς ἀνδρὸς εἶναι, καὶ ἅπασι ἑαυτὸν τῷ χορῷ τῶν τοιούτων ἐγγράψαντος· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ παρῶρησασθαι τὴν εὐσέβειαν καὶ τοῖς κινδύνοις ἑαυτὸν ἐμβαλεῖν οὐκ ἄμεμπτον εἶναι δοκιμάσας, οὐδὲ τῶν νόμων τῆς εὐσεβείας ἐχόμενον, μέσος ἐχώρει καὶ κρύπτων ἑαυτὸν ἐσθῆτι λευκῇ, ἦν ἐπὶ τοῖς μοναχικοῖς ἐνεδύετο, μοναχὸς ἦν ἄλη-

I. Phoeniciæ, quæ est ad montem Libanum, multæ quidem sunt aliæ quoque civitates, tam ad austrum, quam ad septentrionem : ejus autem est ea quoque, quæ est aliarum omnium præstantissima, et ad partes sita boreales, Emesa : quæ quidem tulit et aluit virum nomine Clitophontem, genere insignem, divitiis nulli civium inferiorem, intelligentia aliis longe acutiorem. Ei conjuncta erat uxor nomine Leucippe, alioqui quidem bonis moribus, et tali marito conveniens, et ne pulcherrimis quidem cedens forma corporis : uno autem hoc solo erat infelix, quod esset sterilis. Qua de causa cum multis probris a marito appeteretur, magna opprimebatur animi ægritudine, et curis vexabatur, et nihil non moliebatur, cupiens solvi ab his vinculis.

II. Cum ambo ergo hoc sibi probro ducerent et dedecori, quod non essent parentes filiorum, neque ullum essent habituri hæredem suarum facultatum, per quem genus rursus eis conservaretur, quoniam acciderat ut illo tempore valde invalesceret cultus simulacrorum, et cuidam Secundo civitatis Emesæ rectio committeretur, gentili quidem religione, animo autem plane barbaro, cui nihil aliud erat curæ, nisi omnes evertere Christianos, et pietatem pro viribus excindere radicibus : quoniam, inquam, res piorum in tanto versabantur periculo, unusquisque fuga sibi salutem comparabat. Unus vero, nomine Onufrius, habitu monachus, moribus bonus et religiosus, omnino quidem recedere, et in tali tempore ac tempestate relinquere periclitantes animas inbecilliorum, statuit non esse viri pii, et ejus qui se ascripsit choro eorum, qui sunt ejusmodi. Verum enimvero cum libere eloqui pietatem, et in pericula seipsum conjicere, judicasset non esse alienum a reprehensione, neque consentaneum legibus veræ religionis, tenebat medium : et alba veste contegens monasticam, erat animo vere monachus, et ea exercebat, quæ ei

vita conveniebant, et ita callide eludebat impietatem. Itaque propter pietatem paupertatem simulans, erat mendicus voluntarius, et domos obiens ob usum rerum necessariorum, ipse dabat potius panem, qui potest confirmare animos, eos in quos inciderat, instruens sermonibus pietatis, et adhortans fugere pro viribus ab iis, qui se procul a vita removent, et separant a Creatore.

III. Cum ergo aliquando accessisset ad aedes Clitophontis, petebat alimentum, manus extendens, et voces emittens, quæ possent inducere animum ad misericordiam. Accidit autem, ut tunc esset Leucippe conturbata, et plena tristitia, utpote quod maritus ei exprobrasset sterilitatem. Cum ergo Onufrio, qui videbatur molestus, jussisset occludi fores: ille autem, ut qui nihilo magis sciret, quid vellet, et quod accessisset potius daturus, quam accepturus, propterea instabat petens, donec propter hanc laudabilem impudentiam fuit accersitus, et benigne acceptus. Motis ergo verbis et sermone producto, de se quidem narravit Leucippe, quod manca esset ei matrix, et quod nullus deus esset inventus usque in hodiernum diem, qui eam posset relaxare ab iis vinculis, et liberare a dedecore filiorum egestatis. Sed merito, inquit Onufrius, non es consecuta, quod petebas, quæ tales voluisti adjuutores habere sterilitatis. Nam qui ipsi exercuerunt opera plena probro et dedecore, quomodo possent ipsi alios a dedecore liberare? Sed si nunc audiens, et verum Deum velis agnoscere, qui cuncta potest, videbis non ad te solam redeuntem utilitatem. Quin etiam tuum genus poteris afficere beneficio, tanquam quamdam hæreditatem ad eos transmittens veram religionem. Leucippe his adhibebat animum, et se tanquam bonam terram præbebat verborum illius seminibus.

IV. Hic autem vir divinus primum quidem excelsæ Trinitatis divinam introduxit ei cognitionem; deinde eam est adhortatus ad studium virtutum. Deinde eam docuit sanctificationem quæ efficitur ex salutari baptisate: per quod erit expurgatio priorum inquinamentorum. Ostendit autem habitum quoque monasticum, quo erat quidem indutus, sed eum tegebat, declinans insultum malignorum venatorum, et quod accessisset propter ejus salutem, simulans petere eleemosynam. Illa vero ad hæc respondit: Timeo, inquit, ne inciderim in duo contraria. Unum quidem, quod iis qui hanc habent fidem, et appellantur Christiani, magnæ quidem intenduntur minæ ab eo, qui nunc rerum ponitur: graviora autem sunt, quæ eas consequuntur, supplicia. Alterum vero, quod si ego transeam ad pietatem, et recedam a decretis majorum, si qui mecum cohabitavit, non subierit eandem mutationem, sed deinceps sequatur eam,

ὡς τὴν γνώμην, καὶ τὰ βίω προτήκοντα τοιοῦτω μετήσει, καὶ οὕτω κατεσοφίζετο τὴν ἀσέβειαν. Εἰς πρόφασιν οὖν εὐσεβείας τὴν πενίαν ὑποκριθεὶς, προσαίτης ἦν ἐθελοῦσιος, καὶ τὰς οἰκίας περιῶν κατὰ χρεῖαν τῶν ἀναγκαίων αὐτὸς ἄρτον ἐδίδου μᾶλλον τὰς ψυχὰς στηρίζειν δυνάμενον, λόγους ὑπαλείφων, οἷς ἐντόχοι, τῆς εὐσεβείας, καὶ φεύγειν, ὅση δύναμις, παραινῶν ἀπὸ τῶν μακρὰν ποιούντων ἐαυτοὺς τῆς ζωῆς, καὶ χωριζόντων τοῦ Πλάσαντος.

Γ'. Παρελθὼν οὖν ποτε καὶ ἐπὶ τὴν τοῦ Κλειτοφῶντος οἰκίαν, ἦται τὰ πρὸς τραφὴν, χεῖρας τε προτείνων καὶ φωνὰς ἀφιεῖς ἐπάγεσθαι ψυχὴν πρὸς ἔλεον δυναμένης. Ἐτυχε δὲ τότε τὴν Λευκίππην διατεταραγμένην εἶναι καὶ λύπης μεστήν, ὅτε δὴ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ δυνεῖδη διὰ τὴν στείρωσιν ὑπομείνανσαν. Ὡς τοίνυν ὀχληρῶ φανέντι τῷ Ὀνούφριῳ, ἐπικλεισθῆναι τὰς θύρας τούτῳ προστάττει. Ὁ δὲ οὐδὲν μᾶλλον ἀνείει, εἰδὼς δὲ βούλεται, καὶ ὅτι δώσων αὐτὸς μᾶλλον ἢ ληψόμενος παραγένοιτο, καὶ διὰ τοῦτο ἐπαιτῶν ἐνέκειτο, ἕως διὰ τὴν ἐπαινετὴν ταύτην ἀναίδειαν καὶ εἰσεκλήθη, καὶ δὴ δεξιὰς ἔτυχε τῆς φιλοφροσύνης. Λόγων οὖν κινηθέντων καὶ τῆς ὀμιλίας οὕτω παραταθείσης διηγεῖτο μὲν ἡ Λευκίππη τὰ καθ' ἑαυτὴν, καὶ ὡς πεπῆρωται αὐτῇ τὰ τῆς μητρῆς, καὶ ὡς οὐδεὶς εὐρεθείη θεῶν ἄχρι καὶ τῆμερον τῶν δεσμῶν τούτων ἀνεῖναι αὐτὴν, καὶ τοῦ τῆς ἀτεκνίας αἰσχους ἀπαλλάξει βουλόμενος, Ἄλλ' εἰκότως, ἔφησεν ὁ Ὀνούφριος, οὐδὲν ἀπέλαυσα; τῆς σπουδῆς, βοηθοὺς τοιοῦτους αἰτησαμένη λαβεῖν τῆς στειρώσεως. Οἷς γὰρ αἰσχύνῃς ἔργα ἐπιτετήδευται, πῶς ἂν αἰσχύνῃς οὗτοι ἀπαλλάττειν ἑτέρους δύναιντο; Ἄλλ' εἰ μοι πειθομένην παρῆσχησάυτην, καὶ θεὸν ἐπιγνώσκει τὸν ἀληθῆ βουλευθῆς ὅς δύναται καὶ ἐκ λίθων ἐγεῖραι τέκνα, καὶ δεσμὰ στειρώσεως διαλύσαι, οὐκ εἰς σὲ μόνην τὰ τῆς ὠφελείας ὄψει περιερχόμενα, ἀλλὰ καὶ τὸ γένος ἕξεις εὐεργετεῖν, ὡς τινα κληρὸν εἰς αὐτοὺς παραπέμπουσα τὴν εὐσέβειαν. Τούτοις ἡ Λευκίππη προσεῖχε τὸν νοῦν, καὶ ὡς τινα γῆν ἀγαθὴν παρῆιχε τοῖς τῶν λόγων ἐκείνου σπέρμασιν.

Δ'. Ὁ δὲ γε θεὸς οὗτος ἀνὴρ πρῶτα μὲν αὐτῇ τὴν τῆς ὑψηλῆς Τριάδος εἰσηγεῖτο θεογνωσίαν. Ἐπειτα δὲ πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν ἐπιμέλειαν παρακάλει ἐπὶ τούτοις καὶ τὸν ἐκ τοῦ σωτηριώδους βαπτισματος ἁγιασμὸν ἀνεδίδασκε, δὲ οὐδ' ἔπαι καὶ τῶν προτέρων αὐτῇ μολυσμῶν κάθαρσις. Ὑπέδειξε δὲ καὶ τὸ τῶν μοναχῶν σχῆμα, ὃ περιεβέβλητο μὲν, ὑπέκρυπτε δὲ τῶν πονηρῶν ἐκκλίνων θηρατῶν τὴν ἐπίθεσιν, καὶ ὡς ἐπὶ τῇ αὐτῆς παραγένοιτο σωτηρίᾳ, τὴν τοῦ ἐλέου προσποιηθεὶς αἴτησιν. Ἡ δὲ πρὸς ταῦτα δυσὶν ἐναντιώμασιν ἔφησεν δεδοικέναι περιπεσεῖν, ἐνὶ μὲν ὅτι τοῖς οὕτως ἔχουσι πίστει, καὶ τὴν προσηγορίαν Χριστιανοῖς μεγάλα μὲν παρὰ τοῦ νῦν κρατοῦντος αἰ ἀπειλαί, δεινότερα δὲ τὰ ἐπ' αὐτοῖς κολαστήρια, ἑτέρῳ δὲ ὅτι, ἐμοῦ μεταχωρούσης πρὸς τὴν εὐσέβειαν καὶ προγονικῶν δογμάτων ἀφισταμένης, εἰ μὴ καὶ τὸν συνοικοῦντα ἔξω τὴν ἑσθὴν ὑποστάντα μεταβολὴν, ἀλλ' ἦς ἔχει νῦν θρησκείας καὶ εἰς τὴν ἐξῆς ἔχόμενον, πῶς ἂν ἐν καὶ τὸ

αὐτὸ συμφρονήταιμεν οἱ καὶ ἐν εἶναι ὑφείλοντες, τῷ Α
μεγίστῳ μέρει διηρημένοις; Τοῦτό μοι λύσον διαπο-
ρούμενον, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀφρόντιδα θήσεις.

Ε'. Ὁ δὲ, πολλά τε ἄλλα εἰπὼν, καὶ προσθεὶς ὅτι:
Καὶ ὁ ἀνὴρ ὅσον οὕτω πρὸς τὸ αὐτὸ σοι σέβας μετα-
βληθήσεται, τοσοῦτον ἔσχε πειθομένην αὐτὴν ὥστε
καὶ ταῖς θεραπειαῖσιν αὐτὴν ἐπιτάττειν, ὅπερ ἂν
αὐτὸς λέγοι ποιεῖν. Ἐνχ τοιγαροῦν τῶν πίθων αὐ-
τοῦ που παρὰ τῷ κήπῳ τυγχάνοντα, Ὀνούφριου
κελεύσαντος, ὕδατος ἐκείναι πληροῦσιν, ἐφ' ᾧ κατη-
χθεῖσα πρότερον ἢ Λευκίππη, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα
θέμις Χριστιανοῖς ὑπ' αὐτοῦ τελεσθέντων, εἶτα
καὶ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος ἀξιούται. Ὀλίγω δὲ
ἕστερον ἐκείθεν μὲν ὁ Ὀνούφριος ἀπηλλάττετο, Β
πολλὰ αὐτῇ ἐντειλάμενος πρὸς τε φυλακὴν πίστεως
καὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν· ἢ Λευκίππη δὲ, καὶ
νοσεῖν σκηψαμένη, ἰδιάζουσα που ἐτύγχανε τὴν τοῦ
ἀνδρὸς φεύγουσα κοινωνίαν· οὐδὲ γὰρ ἔβούλετο
ἀγνισθεῖσα ἤδη τῷ πνεύματι, καὶ τὴν θεῖον λουτρὸν
δεξαμένη, ἀνάηνοις μολύναι τοῦτο τοῦ ἀνδρὸς συνε-
λεύσεσιν. Ἡμερῶν δὲ διαγενομένων, ἐπέγνω ἑαυτὴν
κατὰ γαστρὸς ἔχουσαν, ὃ καὶ τῷ Κλειτοφῶντι δῆλον
οὐκ εἰς μικρὰν γίνεται. Καὶ οὗτος, ἀγνοῶν τὴν
ἀλήθειαν, Νῦν μοι ἔοικας, ἔφη, γυναί, ταῖς ἀθανά-
τοις εὐαρεστῆσαι θεοῖς, καὶ διὰ τοῦτο καὶ προνοίας
ἄρτι τῆς παρ' αὐτῶν ἀξία κατέστης. Ἡ δὲ, μικρὸν
ἐπισχρῶσα, Μὴ μοι θεοὺς, ἄνερ, ὀνόμαζε, ἔφη· οὐ
βούλομαι γὰρ, ἀλλὰ Θεὸν ἕνα τὸν τοῦ παντὸς Κύριόν C
τε καὶ ποιητὴν, ὃς σοῦ τε καὶ ἡμῶν κηδόμενός ἐστι,
καὶ δυνάμενος οὐ στείρωσιν μόνην λύειν, ἀλλὰ καὶ
πάντα ὅσα ἐκείνω θέλησις· εὐκόλως ποιεῖν. Ὁ δὲ,
Καὶ τίς οὗτος, ἔφη, τῶν ἄλλων τε ἰσχυρότατος καὶ
πρὸς ἡμᾶς οὕτως ὀρῶν εὐμενές; Καὶ ἡ Λευκίππη,
Ὅναρ μοι, ἔφη, γλυκύτατε ἄνερ, ἐφάνη οὗτος, ἀν-
θρωπίαν μὲν τὴν μορφήν ἔχων, τὰς χεῖρας δὲ ἑπιλω-
μένως ἐπὶ σταυροῦ, ὃς εὐθέως καὶ δεσμά μοι τῆς
γαστρὸς ἀνῆκε, καὶ πρὸς ὠδῖνα ταύτην παραδόξως
διήγειρεν. Ἴνα τί οὖν μὴ καὶ ἡμεῖς αὐτῷ μᾶλλον
ἐσόμεθα προσανέχοντες, καὶ πάντα ὅθ' ἡμᾶς
τῆς αὐτοῦ χρηστότητος ἀπαρτῶντες;

Γ'. Καὶ ὁ Κλειτοφῶν, ὀλίγον ἐφρησυχάσας ὥστε
δοῦναι λογισμῷ τὴν διάσκεψιν, Οὐδὲν ἔν λέγεις, ἔφη·
καὶ γὰρ οὗτος ὁ ὑπὲρ τῶν Γαλιλαίων ἐστὶ τιμώμενος D
καὶ ταῖς ἀληθείαις πολλὴν ἔχει καὶ ἄμαχον τὴν ἰσχύον.
Ἄλλὰ τίς οἶσει τὴν τοῦ κρατοῦντος ἀπήντησιν; Καὶ
ἡ Λευκίππη ἠδέως ἄρπάσασα τὸ λεγθὲν, Τέως μὲν,
ἔφη, τιμία μοι κεφαλή, ἐν τῷ ἀφανεῖ τὸ πρὸς αὐ-
τὸν σέβας ἡμῖν κείσθω· οὕτω γὰρ ἂν τὸ τῶν ἀνο-
σίων φιλοπόνηρον διαφυγοίμεν· ἐξέσται δὲ ποτε, τῆς
αὐτοῦ δυνάμεως συναιρομένης ἡμῖν, καὶ ἐν ἡμέρᾳ
εὐσχημόνως περιπατεῖν, καὶ τὰ τοῦ φωτὸς ἔργα
κατὰ τὸ φανερὸν ὀρᾶν. Ταῦτα λέγουσα, ἐπεὶ τὸν
ἀνδρα εἶχε πρὸς πάντα καταπειθῆ, ἔδει γὰρ καὶ τὸ
τοῦ Χριστοῦ φανῆναι φιλόανθρωπον, καὶ ὅπερ αὐτῷ
προεῖπεν Ὀνούφριος περὶ τοῦ ἀνδρὸς μὴ διαπεσεῖν·
τὸ λοιπὸν οὐ μετὰ τινος τῆς ὑποστολῆς, ἀλλὰ πε-
παρῶρησιασμένως πάντα αὐτῷ ἐξεκάλυπτε, καὶ

quam nunc tenet religionem, quomodo in uno et
eodem consenserimus, qui debemus esse unum,
cum simus maxima parte divisi? Hanc mihi solve
dubitationem, et me liberabis ab aliarum rerum
solicitudine.

V. Ille autem cum et multa alia dixisset, et ad-
jecisset: Tuus quoque maritus mox convertetur
ad eandem religionem, ei adeo paruit, ut ancillis
quoque statim jusserit, ut facerent quod ipse di-
ceret. Cum unum ergo ex dolis, quæ alicubi illic
erant in horto, ita jubente Onufrio, illæ aqua im-
plessent, catechismo prius instituta Leucippe,
aliis quoque ab eo factis, quæ fiunt de more Chri-
stianis, divinum baptismum consequitur. Paulo
post autem illinc quidem recessit Onufrius, ei
diligenter præcipiens, ut fidem servaret et Chri-
sti præcepta. Leucippe autem fingens se agrotare,
erat separata, fugiens mariti consuetudinem. Ne-
que enim volebat, cum jam esset purificata spiritu
et divinum acceperisset lavacrum, id polluere ince-
stis mariti congressionibus. Cum autem dies ali-
quot præterissent, agnovit se utero concepisse,
quod etiam paulo post evadit manifestum Clitophonis.
Ille autem ignorans veritatem: Nunc mihi, inquit,
videris, o uxor, placuisse diis immortalibus: et
propterea digna es judicata, cuius curam gererent.
Illa vero cum se parum retinisset: Ne mihi, in-
quit, deos nomines, o marite, nolo enim; sed
Deum unum, qui est universi Dominus et effector,
qui tui et nostri curam gerit, qui non solum potest
solvere sterilitatem, sed etiam facile est illi facere
quæcunque vult. Ille autem: Et quis est hic, in-
quit, aliorum fortissimus, et qui nos tam benigne
intuetur? Leucippe autem: Mihi, inquit, is in
somnia apparuit, o suavissime, formam quidem
habens humanam, manus autem extensas in cruce,
qui etiam mihi uteri statim solvit vincula, et ad
hanc conceptionem excitavit admirabiliter. Cur
ergo non nos quoque cum potius attendemus et
colemus, et omnia nostra ab ejus benignitate pen-
dere oportere statuemus?

VI. Dixit autem Clitophon, cum parum siluisset,
ut daret menti tempus deliberandi: Scio, inquit,
quem dicis: nempe is est, qui colitur a Galilæis,
et revera habet magnas vires et inexpugnabiles.
Sed quis feret ejus, qui rerum potitur, sævitiam?
Leucippe autem libenter quod dictum fuerat arri-
piens: Interim quidem, inquit, o caput mihi vene-
randum, occultus erit noster in eum cultus. Sic
enim effugerimus impiorum malitiam. Licet vero
aliquando, ejus virtute nobis opem ferente, etiam
in die honeste ambulare, et lucis opera facere ma-
nifeste. Hæc dicens, postquam habuit maritum ad
omnia parentem (oportebat enim et Christi appa-
rere benignitatem, et quod ei de marito prædi-
xerat Onufrius, minime excidere), deinceps nihil
amplius reticendo, sed libere et aperte omnia de
monacho exposuit: quod is scilicet eam bapti a-

verit, et quod hoc est, quod ejus matricis solvit nodos difficiles. Deinde etiam adjecit, nihil esse impedimento, quominus ipse quoque divinum baptismum consequatur. Etenim mihi inter cætera hoc quoque prædixit vir ille divinus, fore ut te quoque, o charissime, mox haberem meæ fidei socium. Hæc et illa dixit, et quæ dicta sunt, paulo post deducta sunt ad effectum, et ipse quoque divinum baptismum est consecutus, et didicit arcana pietatis, cum divinus et admirabilis Onufrius ad hæc rursus inserviisset.

VII. Cum autem jam venisset tempus pariendi Leucippes, et filium peperisset masculum, accersitus rursus Onufrius, consueta utilitas, bonum a Deo missum, et quod genitum fuerat, rursus per ipsum fuit regeneratum beato baptismate, et ab ipso accepit appellationem, et fuit nominatus Galaction: fuitque appellatio, certa futurorum prædictio. Is enim editus fuit mundus ex mundis, et ex generosis germen vere generosum. Procedente autem tempore, paulatim Galaction additamento ætatis adjecit etiam intelligentiam, atque adeo habebat ingenium supra ætatem. Traditis vero ludis litterariis, et in perfectioribus exercitus disciplinis, præclara sua indole vel ipsos magistros relinquebat a tergo. Cum ægeret autem vicesimum et quartum annum, curæ erat patri, ei convenientem vitæ conjungere sociam, cum mater Leucippe jam e vita excessisset.

VIII. Erat autem tunc quædam virgo, pulchritudine et morum honestate antecellens omnibus. Ei erat nomen Episteme, quæ nobilitatis et gloriæ famam habebat primam inter mulieres. Eam despondit Galaction, nunc quidem ad speciem matrimonii, postea autem ad unionem animæ. Cum vero vitæ cum ea societatem ægre ferret Galaction, et aperte ostenderet se ejus congressus et complexus non admittere, propter religionis dissimilitudinem, et quod ea non esset particeps divini baptismalis, a necessariis sæpe exigebantur rationes, qui eam rem ægre ferebant, et graviter expendebant. Cum autem solus aliquando apud solam fuisset Epistemen, ab ea rogatus, quænam esset causa odii, dixit Galaction se non posse aliter ferre vitæ cum ea societatem, nisi eam viderit secum convenire in religione. Dicebat enim aperte, esse impium, mundum conjungi cum immundo. Si ergo, o uxor, est tibi grata nostra tecum vitæ societas, crede mihi optima consulenti. Et quoniam in præsentia est inopia sacerdotum, qui constituti sunt ad hoc, ut ad baptismum inserviant, fieri autem non potest, ut aliter sit quispiam et nominetur mundus, nos hoc donum, prout tempus concedit, ipsi utcunque peragemus.

IX. Cum autem vidisset eam ad hoc morem gerentem, jubet unum ex tubis horti impleri aqua: et ita omnibus inscientibus baptizat Epistemen. Ipsa autem, cum post baptismum octo dies præterissent, novam quamdam et insolitam videt in

ἄτι καὶ βεβήπτιται παρ' αὐτοῦ, καὶ ὡς τοῦτό ἐστι τὸ τῆς μήτρας αὐτῆς τὰ δυσχερῆ ἄμματα λύσαν, ἢ καὶ προσετίθει ὡς οὐδὲν ἔσται τὸ ἐμποδίζον, καὶ αὐτὸν τοῦ Ἰσοῦ καταξιωθῆναι βαπτίσματος· καὶ γὰρ μοι μετὰ τῶν ἄλλων, φησί, καὶ τοῦτό μοι προῖπεν ὁ θεῖος ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὅτι καὶ σὲ τὸν φίλτατον ὄσον οὐπω τῆς αὐτῆς ἔξω κοινωνοῦντα πίστεως. Ταῦτα ἐκεῖνη τε εἶρηκε, καὶ μετ' ὀλίγον τὰ λεχθέντα ἐξέβη. Καὶ τοῦ θεοῦ καὶ αὐτὸς λουτροῦ ἤξιετο, Ὀνούφριου πάλιν πρὸς ταῦτα τοῦ θαυμασίου ὑπηρετήσαντος.

Z'. Ἦδη δὲ ὥραν τόκου τῆς Λευκίππης ἐχούσης, πλῆθ' αὖτε γειναμένης ἄρρενα, εἰσκαλεῖται καὶ αὐθις Ὀνούφριος, ἡ συνήθης ὠφέλεια, τὸ θεόπεμπτον ἀγαθόν· καὶ τὸ γεννηθὲν ἀνεγεννᾶτο δι' αὐτοῦ πάλιν τῷ μακαρίῳ βαπτίσματι, καὶ τὴν κλήσιν ἐλάβδανε παρ' αὐτοῦ καὶ Γαλακτίων κατωνομάζετο· καὶ ἦν ἡ κλήσις τῶν ἐσομένων ἀσφαλῆς προαγόρευσις· ἐκ καθαρῶν γὰρ καθαρὸς καὶ οὗτος ἀπέβη, καὶ ἐξ εὐγενῶν ὄντως εὐγενὲς βλάστημα. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου κατὰ μικρὸν ὁ Γαλακτίων ἐπὶ τῇ προσθήκῃ τῆς ἡλικίας καὶ σύνεσιν προσετίθει, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν τὸ φρονεῖν εἶχε. Διδασκασίαι δὲ ἐκδοθεῖς, καὶ τοῖς τελεωτέροις ἐκπονηθεῖς μαθήμασι, τῷ φιλοτίμῳ τῆς φύσεως καὶ αὐτοῦς ὀπίσω τοὺς διδασκάλους ἐποίει. Εἰκοστὸν δὲ καὶ τέταρτον ἐνιαυτὸν ἄγοντος, φροντίς ἦν τῷ πατρὶ κοινωνῶν αὐτῷ βίου τὴν προσήκουσαν συναρμόσαι, τῆς μητέρος ἤδη Λευκίππης τὸν βίον ἀπολιπούσης.

H'. Ἐτύγχανε δέ τις τὸ τηνικαῦτα παρθένος, κάλλει τε καὶ ἤθει κοσμίῳ τῶν πολλῶν διαφέρουσα. Ἐπιστήμη ταύτη τὸ ὄνομα, κλέος εὐγενείας καὶ δόξης αὐτὸ τὸ πρῶτον ἐν γυναιξίν ἐχουσα. Ταύτη ἠρμόσαντο Γαλακτίωνι, νῦν μὲν εἰς πρόσχημα τοῦ γάμου, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τῆς ψυχῆς ἔνωσιν. Ἐπεὶ δὲ τὴν συμβίωσιν ταύτης ἐδυσχέραινε Γαλακτίων, καὶ φανερὸς ἦν τὰς συμπλοκάς τε καὶ δεξιώσεις οὐ προσίεμενος διὰ τὸ περὶ τὸ σέβας ἀνόμοιον καὶ τὸ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος ἀμέτοχον εἶναι ταύτην, πολλοὺς παρὰ τῶν οικείων ἐπράττετο λόγους, καὶ βαρεῖς αὐτοῦς εἶχε τοῦ πράγματος λογιστάς. Μόνος δέ ποτε πρὸς μόνην τὴν Ἐπιστήμην γενόμενος, εἶτα παρ' αὐτῆς τοῦ μίσους ἐρωτώμενος τὴν αἰτίαν, φάναι τὸν Γαλακτίωνα μὴ ἂν ἄλλως ἀνασχέσθαι τὴν μετ' αὐτῆς κοινωνίαν, εἰ μὴ καὶ κατὰ τὸ σέβας ἴδοι κοινωνοῦσαν αὐτῷ· ἀνόσιον γὰρ ἀντικρυς εἰσεγεν εἶναι τὸν κεκαθαρμένον ἀκαθάρτῳ συνάπτεσθαι. Εἰπερ οὖν, ὦ γύναι, τὴν μεθ' ἡμῶν ἀσπάζη συμβίωσιν, πείθου μοι τὰ βέλτιστα συμβολεύοντι, καὶ ἐπεὶ κατὰ τὸ νῦν ἔχον ἱερίων ἐστὶν ἀπορία τῶν πρὸς τὸ βάπτισμα τεταγμένων ὑπηρετεῖν, ἀδύνατον δὲ ἄλλως καθαρὸν τινα καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι, τὰ τοῦ χρισμῆτος ἡμεῖς καθὼς ὁ καιρὸς δίδωσι σχεδιάσωμεν.

Θ'. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τοῦτο πειθομένην εἶδε καὶ οὐδ' ὀτιοῦν ἀνανεύουσαν, μίαν τῶν τοῦ κήπου διεξαμενῶν ὕδατος πληρωθῆναι κελεύει· καὶ οὕτω πάντας διπλαθῶν, βαπτίζει τὴν Ἐπιστήμην. Αὕτη γοῦν καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα, ἡμερῶν ὀκτώ διαγενομένων, και-

νήντινα καὶ ἀσυνήθη κατὰ τοὺς ὕπνους ἕψιν ὄρα. Ἐδόκει γὰρ περὶ τινὰς οἴκους βασιλικούς ἀναστρέφονται, κάλλει ἀμυθῆτω διαπρεπεῖς, ἐφ' οἷς ἐκατέρωθεν χοροὺς περὶ τοὺς τοίχους ἵστασθαι τρεῖς. Ὡν ὁ μὲν ἄνδρας εἶχε, σεμνοὺς τε ἰδεῖν καὶ στολῆ μελαίνῃ κεκοσμημένους, ὁ δεύτερος δὲ γυναῖκας ὁμοίως ἐχούσας· ὁ δὲ τρίτος παρθένων ἦν, αἷς ἐπήνηι φαιδρότης ἐπιτερπῆς καὶ χάρις προσεμειδία ταῖς ὄψεσιν ἐλευθέριος. Αἱ μὲντοι γυναῖκες αἰ τὴν μέλαιναν στολὴν περιβεβλημέναι, καὶ πτέρυγας τινὰς ἐφύκεσαν ἔχειν καὶ πῦρ ἀφιέναι, ὑφ' οὗ πᾶν τὸ παραπίπτον ἐδόκει φλέγεσθαι. Ἀκούσας τοίνυν ὁ Γαλακτίων τὸ ὄραθὲν, τοιαύτην ἔλεγε τὴν δύναμιν ἔχειν. Εἶρηκε γὰρ καὶ τοὺς τρεῖς τούτους χοροὺς τῶν χωριζόντων ἑαυτοὺς κόσμου καὶ τῶν τοῦ κόσμου πάντων εἶναι, παρθενίαν τε φυλαττόντων, καὶ ζῆν κατὰ Χριστὸν ἐπανελομένων· τῶν δὲ τὰ μέλαινα περιβεβλημένων, καὶ αὐτοὺς εἶπεν εἰσικέναι τοῖς ἀγγέλοις· ἐκείνων γὰρ αἱ πτέρυγες καὶ τὸ πῦρ τάχος ἅμα καὶ ἰσχὺν ἄμαχον εἰκονίζουσι.

Γ'. Ἡ Ἐπιστήμη δὲ, τούτων ἀκούσασα, εὐθύς τὴν εὐγένειάν τε καὶ τὸ φιλόκαλον τῆς οἰκείας ἐδήλου ψυχῆς, ἐν ἐπιθυμίᾳ τε τῆς τῶν ὄραθέντων γινομένη μεγαλειότητος, Ἄρά γε, εἶπεν, εἰ διασταίημεν ἀπ' ἀλλήλων, ἄνερ, καὶ Θεῷ προσχωρήσαιμεν, δυνατόμεθα καὶ τὴν εἰς ἀλλήλους διάθεσιν ἀχώριστον συντηρεῖν; Τούτου μοι δίδου βεβαίωσιν ἀσφαλῆ, καὶ οὐκ ἐκστήσομαι πώποτε τοῦ μὴ κοινωνεῖν σοι τῆσδε τῆς προαιρέσεως. Ἐπεὶ δὲ ἀλλήλοις ἰσχυρὰς δεδώκασιν πίστει μὴ ἀπ' ἀλλήλων κατὰ γνώμην ποτὲ διανατῆναι, ὁ Γαλακτίων τὰ συνήθη δε' ἰκετηρίας ἐντυχὼν τῷ Θεῷ, τῇ Ἐπιστήμῃ τὰ συνοίσοντα ὑπετίθει, Σὺ μὲν ἄπιθι, λέγων, καὶ τοῖς δεομένοις ἐλευθερίως τὰ προσόντα διάνειμε, οὐκ ἀναλίσκειν, ἀλλὰ θησαυρίζειν μᾶλλον αὐτὰ ἐν ἀσύλοις πιστεύουσα· ἐγὼ δὲ σοὶ καὶ τούτου τύπος ἔσομαι, καὶ πρῶτος τῶν ἐμῶν ποιήσομαι τὴν διανομήν, οὐκ ὀλίγη καὶ φειδομένη χειρὶ, ἀλλὰ φιλοτίμως ἐξαντλῶν καὶ πλουσίως. Εἰς τὴν τρίτην δὲ ἡμῖν ἀφίξῃ, καὶ κατὰ γε τὸ ἀμφοτέροις δόξαν οἰκονομήσομεν.

ΙΑ'. Ἐπεὶ οὖν τὰ ὄντα τε διενοήσαντο καὶ ἀλλήλοις συνῆλθον, Εὐτόλμιόν τινα πάντων ὧν εἶχον εὐνοούστατον ὑπάρχοντα θεραπόντων, ἀκολουθεῖν ἐντειλάμενοι, ἐξήρχοντο τῆς οἰκίας, τὸν τῶν μονατρόπων μέλλοντες ὑπελθεῖν βίον. Δέκα δὲ ὅλας ἡμέρας ὁδοιπορήσαντες, ὄρος φθάνουσι Πούπλιον μὲν ὑπὸ τῶν προσοικούντων καλούμενον, ἐγγὺς δὲ πούτου τοῦ Σινᾶ κείμενον ὄρος. Ἐνθα δεσκαίδεκα μοναχοὺς ἐντυχόντες, ἀσκητικὴν πολιτείαν μετερχομένοις, τὰ τοῦ σκοποῦ τε αὐτοῖς διηγόρευον, καὶ προσληψθῆναι καὶ τῷ καταλόγῳ τούτων ἐγγραφῆναι ἤξιον· ὅ δὲ καὶ οὐ πολλὰς ἡμέρας ὕστερον γίνεται. Καὶ Γαλακτίων μὲν τῷ τάγματι τῶν ἀνδρῶν τούτων συναριθμεῖται· ἡ Ἐπιστήμη δὲ πρὸς τι τῶν ἀπικισμένων σεμνείων ὑπ' αὐτοῦ στέλλεται, παρ' ἧς τέσσαρες ἤσκούοντο παρθένοι.

A somnis visionem. Videbatur enim versari in quibusdam ædibus regiis pulchritudine quæ verbis explicari non potest, insignibus: in quibus tres utrinque chori stabant circa parietes. Quorum unus quidem habebat viros visu honestos, et veste nigra indutos. Secundus autem mulieres, quæ se habebant similiter. Tertius vero erat virginum, in quibus jucunda quædam florebat alacritas, et liberalis gratia in vultu arridebat. Mulieres autem illæ nigra veste indutæ, videbantur etiam habere quasdam pennas, et ignem emittere, a quo quidquid incidebat, videbatur comburi. Cum autem id quod visum fuerat, audivisset Galaction, dicebat id hanc habere potestatem. Dixit enim hos tres choros esse eorum qui se a mundo separant, et ab iis quæ sunt mundi, et servant virginitatem, et elegerunt vitam agere Christo convenientem. Eorum autem, qui erant nigra veste induti, ipsos dixit esse similes angelis; illorum enim pennæ et ignis simul celeritatem et vires exprimunt inexpugnabiles.

X. Episteme autem his auditis, statim ostendit generosum animum, et rerum honestarum amorem: et capta desiderio magnitudinis eorum quæ visa fuerant: Num vero, inquit, o marite, si a nobis invicem discesserimus, et ad Deum accesserimus, poterimus eam quoque, quæ est inter nos, conservare affectionem? Da mihi hujus rei firmam et certam cautionem: nec ego unquam recusabo, quominus sim tibi socia hujus propositi. Cum autem sibi invicem sancte dedissent fidem, nunquam esse a se invicem animis disjungendos, Galaction cum Deum precibus de more esset allocutus, suggestit Epistemæ ea quæ erant futura ei conducibilia, dicens: Tu quidem abi, et indigentibus, quas habes facultates, distribue liberaliter, credens te non eas consumere, sed thesaurum potius in locum tutum reponere. Ego autem hujus rei me tibi proponam exemplar, et primus rerum mearum faciam distributionem, non avara et parca manu, sed munifice et abunde eas exhauriens. Venies autem tertio die, et prout utrisque visum fuerit, dispensabimus.

XI. Cum ergo quæ habebant, distribuissent, et inter se convenissent, Eutolmio omnium, quos habebant, famulorum benevolentissimo sequi jusso, egressi sunt vitam suscepturi solitariam. Cum autem confecissent iter decem dierum, veniunt ad montem, qui ab incolis quidem appellatur Publius, est autem prope montem Sina. Quo in loco cum in decem monachos incidissent, qui vitam exercebant monasticam, eis narrarunt suum scopum et institutum, et rogarunt, ut adscriberentur in eorum numerum: quod quidem fit non multis post diebus. Et Galaction quidem refertur in ordinem horum virorum: Episteme autem mittitur ab ipso ad quoddam procul remotum monasterium, in quo quatuor exercebantur virgines.

XII. Cum hanc ergo vitæ agendæ rationem ele-
gisset Galaction, quam non viam quidem iniiit, quæ
posset docere moderationem? Quem autem sen-
sum non erudit, limites et modos imponens omni-
bus, et cogens eos parere rationi? Ita autem ei cu-
ræ fuerunt jejunia, ut duos annos semel in hebdo-
mada pane solo vesceretur, eoque modico, et quan-
tum satis esset ad vivendum. Cum inedia vero se
etiam exercebat in vigiliis, et in perpetuo studio
orationis. Pudicitia autem tantam curam gessit, ut
nec venire quidem in conspectum mulieris un-
quam induxerit in animum, ex quo fuit ad vitam
adscriptus monasticam. Hujus autem rei est aper-
tum indicium, quod cum duo monachi matrem ha-
berent, quæ non solum curam gerebat virtutis,
sed jam erat provecæ ætatis, et consenuerat in
vita monastica, et rogarent ut eam videret, et
maternarum esset precum particeps, non susti-
nuit.

XIII. Cum sic ergo se haberet, et ad omnem vir-
tutem recta via incederet, non visum est hoc ma-
ligno tolerandum: sed eum subiens, qui tunc ad-
ministrabat imperium, eum irritavit adversus om-
nes Christianos; et effecit, ut adversus eos apertam
moveret persecutionem. Eos enim invasit, partim
quidem per se, partim autem per similiter affectos
vicarios gravissime puniens. Ad eum autem acce-
dentes, qui temporarij serviebant, dixerunt eos qui
montem Sinam habitabant, deos quidem habere
contemptui: unum autem solum Deum colere,
eumque crucifixum, et ei omnem offerre adoratio-
nem. Statim ergo illa, tanquam stimulo, percussus
oratione, jussit cohorti militum ire ad montem, et
vinctos ad se ducere eos qui ipsum inhabitant,
Christianos. Quo autem tempore, qui missi fue-
rant, in locum venerant, et viros divinos erant
comprehensuri, Episteme in dicto monasterio se
exercens ut monacha, circa mediam noctem videt
somnia. Videbatur enim simul cum Galactione
venire in quoddam palatium: fuisse autem eorum
capita coronis a rege redimita. Mane vero œco-
nomo monasterii ea quæ viderat, communicans,
aperte didicit quorsum tenderet somnium. Is enim
dixit palatium quidem esse regnum cælorum;
regem autem ipsum esse, qui vere et solus et nat-
uraliter regnat; coronas autem hoc significare,
eos mox esse processuros ad certamina, et adver-
sariis futuros plane superiores.

XIV. Cum ergo milites, ut jussi fuerant, acces-
sissent, et alii omnes se in fugam conjecissent, in-
veniunt duos solos monachos, quorum unus erat
Galaction. Cum ergo ille quoque ab eis ductus
esset, et hoc rescivisset Episteme, et sedisset in
loco sublimi montis, ex quo ipsa videns non pote-
rat videri, illa cernebat oculis, quæ non potuisset
quidem auribus accipere, vinctum abduci Galactio-
nem, et qui esse gravia passurus pro certo putaba-
tur. Se ergo humi prosternens, vehementer roga-
bat ancillam, ut sineret eam properare ad Galac-

IB'. Την οὖν ἀγωγὴν ταύτην ὁ Γαλακτίων ἐλό-
μενος, ποίαν μὲν οὐκ ἐπῆλθεν ὀδῶν διδάξαι τὸ μί-
τριον δυναμένην, τίνα δὲ τῶν αἰσθήσεων οὐκ ἐπαι-
δαγωγῆσε πάσαις ὄρους ἐπιθεῖς καὶ μέτρα, καὶ
πειθηνίους αὐτὰς λογισμῶ τῷ σώφρονι καταστήσας;
Οὕτω δὲ αὐτῷ καὶ νηστείας ἐμέλησεν, ὡς ἐπὶ δύοσιν
ἔτεσιν ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος ἄρτου μόνου μεταλ μ-
βάνειν, καὶ τούτου βραχείος καὶ ὅσον ἀποζῆν δύνα-
σθαι. Συνησκεῖτο δὲ αὐτῷ τῆ ἀσιτίχ καὶ τὸ φιλάγρου-
πνον, καὶ ἡ περὶ τὰς εὐχὰς διηγετικῆς ἐπιμέλεια.
Σωφροσύνης δὲ οὕτως ἐφρόντισεν, ὡς μηδὲ πρὸς
ἡψιν ἐλθεῖν γυναικὶ μηδέποτε ἀνασχέσθαι, ἀφ' οὗ
οὐδὲ καὶ τῷ τῶν μοναχῶν ἐνεγράφη βίῳ. Τεκμήριον
ἀκριβὲς ὅτι δύο τῶν μοναχῶν μητέρα ἔχόντων οὐ
μόνον ἀρετῆς ἐπιμελομένην, ἀλλὰ καὶ ἐξωρον ἤδη
καὶ τῷ ἀσκητικῷ καταγηράσαν βίῳ, ἀξιούτων
τε θεάσασθαι ταύτην, καὶ μητρικῶν εὐχῶν μετα-
σχεῖν, οὐκ ἠνέσχετο.

II'. Οὕτω τοιγαροῦν ἔχοντας καὶ πρὸς ἀρετὴν
πᾶσαν εὐθυποροῦντος, οὐκ ἀνεκτὸν ἐδόκει τῷ πο-
νηρῷ, ἀλλὰ τὸν τὴν αὐτοκράτορα τότε μετιόντα
ἀρχὴν ὑπελθὼν, ἠρέθισέ τε κατὰ Χριστιανῶν πάν-
των, καὶ διωγμὸν φανερόν κινήσαι κατ' αὐτῶν
παρεσκεύασε. Καὶ γὰρ ἐπῆλθεν αὐτοῖς βαρύτατος,
τὰ μὲν δι' ἑαυτοῦ, τὰ δὲ διὰ τῶν ὁμοίως αὐτῷ
ἔχόντων ὑπασπιστῶν τιμωρούμενος. Τούτῳ δὲ προσ-
ελθόντες οἱ τὰ τοῦ καιροῦ θεραπεύειν σπουδάζοντες,
τοὺς ἀνά τὸ Σιναῖον ὄρος οἰκοῦντας τὰ μὲν τῶν
θεῶν ἀτιμοῦντας ἔλεγον, ἕνα δὲ μόνον Θεὸν ἐσταυ-
ρωμένον τιμᾶν, καὶ πᾶσαν αὐτῷ προσάγειν λα-
τρείαν. Εὐθύς οὖν ἐκεῖνος, ὡσπερ μύωπι τῷ λόγῳ
πληγεῖς, στρατιωτῶν ἐπέταττε φάλαγγα ταχίως τε
τὸ ὄρος καταλαβεῖν, καὶ δεσμίους ὡς αὐτὸν τοὺς
ὄσει Χριστιανῶν οἰκοῦσι τοῦτο τὸ ὄρος ἀγαγεῖν. Ἐν
ᾧ οὖν αἱ πεμφθέντες ἀνά τὸν τόπον γενόμενοι τοὺς
θεῖους ἐμελλον ἀνδρῶς συλλαβεῖν, ἡ Ἐπιστήμη, κατὰ
τὸ ῥηθὲν ἀσκητήριον τὰ τῶν ἀσκουμένων μετερχο-
μένη, περὶ μέσας νύκτας, ἕναρ ὄρα· ἐδόκει γὰρ
εἰς τι ἀνάκτορον συνειστρέχειν ἅμα τῷ Γαλα-
κτίωνι, στεφάνοις τε ὑπὸ βασιλέως κοσμηθῆναι τὰς
κεφαλὰς. Ἐωθεν δὲ τῷ οἰκονόμῳ τῶν τῆς μονῆς
περὶ ᾧν τεθέαται κοινολογουμένη, ὅπη τείνει τὸ ἕναρ
σαφῶς ἐδιδάσκετο, ἀνάκτορα μὲν τὰ τῶν οὐρανῶν
εἰπόντος βασιλεία· βασιλέα δὲ αὐτὸν εἶναι, τὸν ἀλη-
θῶς καὶ μόνως φυσικῶς βασιλεύοντα· τοὺς στεφά-
νους δὲ τοῦτο δηλοῦν, ὅτι πρὸς ἀγῶνας ἄρτι χωρή-
σουσι, καὶ κρείττους τῶν ἀντιπάλων ἀτεχνῶς ἔσονται.

II'. Οἱ στρατιῶται τοίνυν κατὰ τὸ προστεταγμέ-
νον αὐτοῖς ἐπελθόντες τῶν ἄλλων πάντων φυγῆ
χρησαμένων, δύο μόνους τῶν μοναχῶν εὕρισκουσιν,
ᾧν εἰς ἐτύγγανε Γαλακτίων. Ἐπεὶ οὖν κάκεινος
ὑπ' αὐτῶν ἤγετο, μαθοῦσα τοῦτο ἡ Ἐπιστήμη καὶ
ἐν ἀπόπτῳ τοῦ ὄρους καθίσασα, ὅθεν ἦν ὄρασθαι,
ἐκεῖνα ἐθεᾶτο τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἃ μηδὲ ἀκοῆ παραδέ-
ξασθαι δυνατῶς εἶχε, δεσμίον ἀγόμενον Γαλακτίωνα
καὶ χαλεπὰ πείσεσθαι προσδοκώμενον. Προσκαταβα-
λοῦσα οὖν εἰς ἔδαφος ἑαυτὴν, πολλὴ τις ἦν δεομένη
τῆς διακόνου ἀφεθῆναι ταύτην ἐπαιχθῆναι πρὸς

Γαλακτίωνα, καὶ εἶπερ ἐγχωροῦν εἴη, τοῖς αὐτοῖς ὑποβληθῆναι δεσμοῖς. Εἰ δὲ καὶ τὸν βίον δέοι ἐκεῖνον ἀπολιπεῖν, τὸν ἴσον καὶ αὐτὴν τότε θάνατον ὑποστῆναι. Εἶναι γὰρ ἐκ πλείονος αὐτοῖς συμπεφωνημένον τοῦτο, μὴ τῆς ἀπ' ἀλλήλων θιασθῆναι ποτε γνώμης καὶ διαθέσεως. Δεινὸν οὖν ἔλεγεν εἶναι, τοῦ καιροῦ καλοῦντος, φανῆναι ταύτην τῶν συνθηκῶν ἐπιλήσμονα. Ἡ διάκονος δὲ λόγοις μὲν ἐπειράτο πρότερον τῆς ὁρμῆς ἀπάγειν αὐτήν· ὡς δὲ οὐκ ἔπειθεν, ἀφῆκεν ποιεῖν ὅ τι καὶ βούλοιοτο.

ΙΕ'. Ἀσμένως οὖν ἐκεῖνη τὰς συνοῦσας τὰ τελευταῖα προσαγορεύσασα, τῶν ἰχνῶν κατόπιον τοῦ Γαλακτίωνος εἶχετο. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐγγίζουσα ἦν, Κύριέ μου, ἐβόα, καὶ τῆς ἐμῆς ὁδηγῆς σωτηρίας, μὴ παραιτήσῃ με τὴν σὴν, μηδὲ ὧν συνεθέμεθα πρὸς ἀλλήλους ἀμνημονήσῃς. Ὡς οἱ ὀξεῖς ὑπηρετῶν τῆς ἀσεθείας ἀκούσαντες, ἐκ μέσης ἀνέστρεφον τῆς ὁδοῦ, καὶ κατασχόντες, δεσμοῖς αὐτὴν περιβάλλουσιν, οὐδ' ὅτι οὖν εἰπόντες, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὴν ὑπερηφανευσάμενοι τὴν ἐρώτησιν. Ὁ δὲ Γαλακτίων οὐδὲ οὕτως ἔχων ἀπειχέτο παραινέσεων, ἀλλὰ καὶ βαδίζων καὶ δεσμὰ περικείμενος ἐνουθέτει τὰ δέοντα, Μὴ σε, λέγων, ὦ γύναι, ἀπάτη περιέλθοιεν οἱ ἐχθροί, ἢ δεινὰ πρὸς φόβον ἐπάγοντες, ἢ τοῖς ἡδίστοις τοῦ κόσμου παρακαλοῦντες πρὸς τὴν ἀσέθειαν. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐλέγοντο, ἤκε τις ἐσπουδασμένως καὶ πολλὸν τῷ προσώπῳ διασημαίνων τὸν θόρυβον, εἰς τὴν αὐριον λέγων τὴν περὶ τῶν ἀγίων ταμειουθῆναι ἐξέτασιν, οὕτω τῷ ἄρχοντι ὁδῶν. Ἐωθεν οὖν ὁ δικάζων ἐπὶ τὸν τόπον ἐνθα τοὺς κρινομένους ἔθος ἀχθῆναι αὐτοὺς προσέτατε.

ΙΖ'. Καὶ σπουδῇ πολλῇ παραστάντων, ὁ ἄρχων εὐθύς, οὐ τύχην, οὐ τὴν ἐνεγκοῦσαν, οὐκ ἄλλο τι τῶν συνήθων αὐτοῦς ἐπηρώτα, οὐδὲ πρὸς λόγους ἐχώρει τὸ πείθειν ἔχοντας, ἀλλὰ δριμύ καὶ ἀπειλητικὸν ἐμβλέψας Γαλακτίωνι, Τίς οὗτος ἐπὶ συννοῖα καὶ σκυθρωπότητι, τῷ περιόντι τοῦ θυμοῦ ἀπεφθόγγετο, καὶ τίνι ἄλλῳ τὸ σέβας ἀποδιδούς ἀτιμάζει θεούς; Ὁ Γαλακτίων δὲ, μηδὲν ὑποπτῆξας, μήτε τῆς συνήθους μεταβαλὼν καταστάσεως, Τὸν μὲν βίον, εἶπε, μοναχός, ἀπὸ Χριστοῦ δὲ τὸ καλεῖσθαι Χριστιανός ἔχω, ᾧ καὶ τὸ σέβας εὐφρονῶν ἀποδίδωμι. Ὡς δὲ καὶ πολὺς ἦν ὁ ἅγιος βάλλων αὐτὸν τοῖς ὀνειδέσει, καὶ τὰ τῶν θεῶν αὐτοῦ κωμωδῶν, καὶ ἐπίσης ἀνοήτους ἀποκαλῶν τοὺς τὰ ἄψυχα ταυτὶ σεβομένους, τὰς χεῖρας ὀπίσω δεθέντα βουνεῦροις ἐπέταττεν ὁ κατάρατος ἀνηλεῶς αὐτὸν τύπτεισθαι. Μαστιγουμένου δὲ τούτου, ἡ Ἐπιστήμη βλέπουσα, καὶ ἀρρήτως τὴν ψυχὴν πάσχουσα, Φεῦ τῆς ἀκορέστου πρὸς τὸ κολάζειν, ἔφη, ψυχῆς! Ἴνα τί τοιαύτας ἐνετεῖνατε μάστιγας νεαροῖς οὕτω μέλεσι, καὶ πολλοῖς ἀσκήσεως πόνοις τετηγμένοις; Πῶς δὲ καὶ ἡ χεὶρ τῶν ὑπηρετουμένων ταῖς μάστιξιν οὐκ ἐνάρκησε; Τούτοις ὁ ἄρχων ἐπὶ μᾶλλον εἰς ὀργὴν ἐξαφθεῖς, Τὴν ἀναιδῆ ταύτην, ἔφη, καὶ προπετῆ, τῶν περικειμένων μέχρις ὀθόνης γυμνώσαντας, ἰσχυρῶς ταῖς μάστιξι τιμωρεῖσθε, ἵνα πεφυλαγμένως φθέγγεσθαι μάθοι, καὶ μὴ πρὸς τὸ ὑπερέγον οὕτως ἀπαυθαδιάζεσθαι.

tionem, et si liceret, eadem subire vincula. Si autem vitam quoque illum oporteret relinquere, ipsam quoque eandem mortem esse subituram. Inter utrumque enim jampridem convenisse, ne unquam disjungerentur ab eadem mente et affectione. Grave ergo et indignum esse dicebat, si tempore vocante ea videretur esse oblita pactorum conventorum. Ministra autem verbis quidem primum conabatur eam abducere ab incepto; cum autem non persuaderet, sinit eam facere quod vellet.

XV. Illa ergo cum eas quæ cum ipsa erant, postremo esset allocuta, institit vestigiis Galactionis. Cum autem prope esset, Domine mi, clamabat, et dux meæ salutis, ne me quæ tua sum recuses, nec obliviscaris eorum quæ inter nos conveniunt. Quæ cum audivissent acres ministri impietatis, e media via sunt reversi, et comprehensam iisdem circumdant vinculis, cum nihil aliud dixissent, sed valde lætati essent ad ipsam interrogationem. Galaction vero ne sic quidem affectus, a divinis abstinebat admonitionibus: sed et ingrediens, et circumdatus vinculis, ea dabat, quæ par erat, monita, Ne te, dicens, o uxor, fraude circumveniant inimici, aut gravia ad terrorem intentantes, aut iis quæ sunt mundi incitantes, ad impietatem. Interim autem dum hæc dicerentur, venit quidam festinanter, et vultu magnum tumultum significans, in crastinum diem esse reservatam sanctorum examinationem, cum ita sit visum præsidii. Mane ergo judex jubet eos adduci in locum, in quem mos est adduci reos judicandos.

XVI. Cum autem magno studio producti essent, præses statim non de fortuna, non de ea quæ ipsos tulit patria, non de aliquo alio ex iis quæ consueverunt, illos interrogat neque accessit ad verba, quæ possunt persuadere, sed torve et minaciter intuens Galactionem: Quis hic est tristis et cogitabundus (nimia ira dixit incitatus), et cuinam alii divinum cultum tribuens, deos negligit? Galaction autem nihil formidans, neque de solita quidquam mutans constantia, Vita quidem, inquit, sum monachus, a Christo autem habeo, quod vocor Christianus: cui etiam, ut qui recte sentiam, tribuo cultum. Cum vero sanctus eum multis probris insectaretur, et deos ejus ludificaretur, et æque amentes vocaret eos qui colunt hæc inanima, pone vincitum manibus jussit execrandus eum verberari immisericorditer. Cum is autem flagris cæderetur, adspiciens Episteme, et mirandum in modum ægre ferens: O, inquit, insatiabilem animum ad puniendum: cur tales plagas intentastis membris, tam juvenilibus, et consumptis multis laboribus exercitationis? Quomodo autem manus ministrorum tot illatis plagis non obtorpuit? His præses ad iram magis accensus: Hanc impudentem et temerariam, inquit, feminam ad lineam usque tunicam nudate vestibibus, et flagris valde cædite, ut caute discat loqui, et non se tam arroganter gerat adversus superiores.

XVII. Hoc autem cum factum esset magna cele-
ritate, et in longum jam esset productum suppli-
cium, adversus omnia quidem, quæ inferebantur
molesta et aspera, martyr mirandum in modum
decertabat; minime vero intermittebat vociferari
adversus judicem, et ei exprobrare rei turpitudi-
nem, quod naturam, quam oporteret quidem ma-
nere non venientem in conspectum hominum, non
solummodo sustinuit aperire, sed multis etiã vi-
dentibus jussit cruciari. Propterea te, inquit, ma-
nent illic supplicia. Cæterum hic quoque, non diu
abhinc, vos justum Dei puniet supplicium. Dixit,
et evestigio secuta est justitia, et visu orbatu con-
specti sunt, qui erant circa præsidem. Hoc autem
sanctæ quidem gloriam, iis vero, qui puniebant,
conciliavit salutem. Oculorum enim cæcitas depu-
lit animæ nubem, et eos illuminavit luce Dei co-
gnitionis. Propterea confessi sunt se Christo cre-
dere, et rursus cum luce animæ acceperunt etiam
hanc oculorum corporis, viri non duo aut tres,
sed quinquaginta tres numero.

XVIII. Sed licet hæc facta fuerint, præses adhuc
mente cæcutiens, utpote quod vitium esset ei alte
impressum, jubet in extremo acui arundines, et in-
figi sanctorum unguibus. Quod cum celerrime factum
esset, sancti in doloribus majorem ostendebant
fortitudinem, ei propter quem hæc sustinebant,
magnas agentes gratias, et falsos deos afficientes
contumeliis. Judex autem rursus jubet eos privari
manibus simul et pedibus, et præterea lingua, pro-
prium quodammodo voluptatem capiens sanguini-
vora anima in hominum, qui sunt ejusdem generis,
suppliciiis. Cum autem hæc cito facta essent, marty-
ribus nihilo secius eodem modo se habentibus, qui
erat quidem sævus in judicando, crudelissimus au-
tem in puniendo, fert ultimam in martyres senten-
tiam, jubens eos mortem subire gladio. Atque ii
quidem hinc excesserunt, sacris eorum capitibus
amputatis quinto Novembris. Pretiosa autem eo-
rum corpora cum in quodam vase pretioso impo-
suisset is, quem diximus, Eutolmius, qui sequi
jussus fuerat a martyre, effecit ut etiam ab aliis
haberentur in honore: ad gloriam Patris, Filii et
Spiritus sancti, unius Dei in Trinitate: quem de-
cet omnis honor, majestas et magnificentia, nunc
et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

A IZ'. Τούτου δὲ πολλῶ τῷ τάχει τελεσθέντος καὶ
εἰς μακρὸν ἤδη παραταθείσης τῆς τιμωρίας, περὶ
πᾶσαν μὲν ἐπαγωγὴν τῶν δεινῶν ἡ μάρτυς ὑπερ-
φυῶς ἀπεμάχετο· οὐδὲν δὲ ἀνίει καταβοῶσα τοῦ
δικαστοῦ, καὶ τὸ τοῦ πράγματος ἀσεμνον ὀνειδι-
ζουσα· ὅτι φύσιν ἦν εἶδει διαμένειν ἀθέατον οὐ
μόνον ἀπλῶς ἐκκαλύπτειν ἠνέσχετο, ἀλλὰ καὶ πόλ-
λῶν ἐνώπιον ἐπέτρεψε τιμωρεῖσθαι. Διὰ τοῦτο μέ-
νουσί σε, φησί, τὰ ἐκεῖθεν δικαιοτήρια. Πλὴν ἀλλὰ
κλῆταῦθα οὐκ εἰς μακρὰν ὕμᾶς ἡ δικαία κρίσις τοῦ
θεοῦ μετελεύσεται. Εἶπε, καὶ ἡ εἰκη κατὰ πόδας
εὐθὺς εἶπετο, καὶ πεπηρωμένοι τὰς ἕψεις οἱ περὶ
τὸν ἄρχοντα καθεωροῦντο. Τοῦτο δὲ τῇ μὲν ἀγία
δόξης, τοῖς κολάζουσι δὲ πρόξενον ἐγένετο σωτηρίας.
Ἢ γὰρ τῶν ὀφθαλμῶν πήρωσις, τὸ τῆς ψυχῆς νέ-
φος, καὶ φῶς αὐτοῖς θεογνωσίας ἀπηύγασε. Δι' αὐτὸ
καὶ πιστεύειν ὡμολόγησαν τῷ Χριστῷ, καὶ ἀντι-
στρόφως πάλιν σὺν τῷ φωτὶ τῆς ψυχῆς καὶ τὸ τῶν
ὀφθαλμῶν τοῦ σώματος ἐλάβανον φῶς, ἄνδρες, οὐ
δύο καὶ τρεῖς ὄντες, ἀλλὰ καὶ τρεῖς καὶ πενήκοντα
ἀριθμούμενο

B
C
D
III'. Πλὴν καὶ τούτων γενομένων, ὁ ἄρχων ἐτι-
τυφλώττων τὸν νοῦν, ἅτε διὰ βάθους αὐτῷ τῆς
κακίας ἐνσημανθείσης, καλάμους εἰς ἄκρον ὀξυν-
θῆναι κελεύει, καὶ τοῖς τῶν ἀγίων ὄνυσιν ἐμπαρῆναι.
Οὗ καὶ ταχύτατα γενομένου, οἱ ἅγιοι τὸ καρτερικὸν
μᾶλλον ἐν τοῖς ἀλγεινοῖς ἐπέδεικνυντο, τῷ δι' οὗ
ταῦτα ὑπέμενον πολλὴν τὴν χάριν ὁμολογοῦντες,
καὶ τὰ τῶν ψευδωνύμων θεῶν ἀτιμάζοντες. Ὁ δικα-
στής οὖν χειρῶν αὐτὸν καὶ ποδῶν ἅμα, προσέτι δὲ
καὶ γλώττης ἀποστερεῖσθαι προσέταπεν, ἡδονὴν
ὥσπερ οἰκείαν ἐν ἀνθρώπων ὁμογενῶν τιμωρίας
ἡ αἰμοδόρος ψυχὴ λαμβάνουσα. Ὡς δὲ καὶ ταῦτα
θάπτον ἐγένετο, τῶν μαρτύρων οὐδὲν ἤττον ἐπὶ τοῖς
ἴσοις διαμενόντων, ὁ δεινὸς μὲν δικάζειν, ὡμότατος
δὲ κολάζειν, τὴν τελευταίαν τοῖς μάρτυσι ψῆφον
ἐπάγει, τὸν διὰ ξίφους αὐτοῦς κελεύσας ὑπελθεῖν
θάνατον. Οὗτοι μὲν τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν ἐστει-
λαντο, τὰς ἱεράς κεφαλὰς κατὰ τὴν πέμπτην τοῦ
Νοεμβρίου ἀποτμηθέντες· τὰ δὲ τούτων τίμια σώ-
ματα τιμῇ τινὶ ἐνθήμενος σκεύει ὁ δηλωθεὶς Εὐτόλ-
μιος, ᾧ καὶ πρὸς τοῦ μάρτυρος ἀκολουθεῖν ἐπετέ-
τακτο, διὰ τιμῆς αὐτὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἄγεσθαι
παρεσκεύαζεν, εἰς δόξαν Πατρός, Υἱοῦ, καὶ ἁγίου
Πνεύματος, τῷ ἐν Τριάδι μόνῳ Θεῷ, ᾧ πρέπει
τιμὴ πᾶσα, μεγαλωσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια νῦν
καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

MARTYRION

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΙΕΡΩΝΟΣ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝ ΑΥΤΩ ΑΓΙΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΜΕΛΙΤΗΝῃ ΑΘΛΗΣΑΝΤΩΝ.

MARTYRIUM

SANCTI ET MAGNI MARTYRIS HIERONIS

ET SANCTORUM EJUS SOCIORUM, QUI MELITINÆ DECERTARUNT.

(Surius ad diem 7 Novembris; Græce ex cod. 1481.)

Α'. Ἰέρωνι τῷ γενναίῳ πατρὶς μὲν ἡ δευτέρα τῶν Καππαδοκῶν, πόλις δὲ Τύανα, μήτηρ Στρατονίκη, γυνὴ θεοσεβῆς καὶ φοβουμένη τὸν Κύριον. Ἐπεὶ δὲ Διοκλητιανὸς τε καὶ Μαξιμιανὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν διαίπον ἀρχὴν, ἄνδρες δεισιδαιμονέστατοι, καὶ ζῆλον ὄτι πλείστον περὶ τὰ εἰδῶλα κεκτημένοι, ἀγγελοῦν αὐτοῖς ὡς πᾶσα ἢ τε τῶν Ἀρμενίων χώρα καὶ ἡ Καππαδοκῶν, παρὰ φαῦλον αὐτῶν τὸ δόγμα ποιῶσι καὶ τοῖς προστάγμασι ἀντιπίπτουσι· ἰκανῶς συνδιασκεψάμενοι, δύο τε τῶν ἑλλων ἄνδρας ἀπολεξάμενοι, τὴν φρένα βαθεῖς, πολὺ τὸ ἔντεχον καὶ σχολιδὸν ἔχοντας, εἰς ἑκάτερον πέμπουσιν ἔθνος, ὧν τὸν μὲν ἓνα τῆς τῶν Ἀρμενίων χώρας ἠγαῖσθαι παρεκελεύσαντο, Ἀγρικλάος οὗτος ἦν, τὸν ἕτερον δὲ τῆς Καππαδοκῶν ἐπιτροπεύειν, Λυσίας αὐτῷ τὸ ὄνομα· οἷς δὴ καὶ πρόσταγμα ἦν οὐχὶ τοὺς μὴ πεῖθομένους μόνον τῷ βασιλικῷ θεσπίσματι, καὶ τοῖς εἰδώλοις ἐθέλοντας προσκυνεῖν τιμωρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς στρατιωτικοῖς καταλόγοις τοὺς ἐπιτηδείους ἐναπογράφεσθαι.

Β'. Ἐπιστάντι τοίνυν τῷ Λυσίᾳ τῇ τῶν Καππαδοκῶν, καὶ τοὺς ἐπὶ Ῥώμῃ διαβοήτους ἐπιζητοῦντι, μνησεται Ἰέρων, ἀνὴρ τὴν χεῖρα βρωμαλέος, τὴν ψυχὴν γενναῖος, τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀπάντων διαφοριώτατος, καὶ παραχρῆμα πέμπει στρατιώτας αὐτὸν ἄγοντας. Ὡς δὲ τῇ αὐτοῦ ἐπιστάντες οἰκίᾳ τὸν ζητούμενον οὐ κατέλαβον, καὶ γὰρ τὸ ἴδιον ἦν ἐργαζόμενος γῆδιον, μαθόντες ἔνθα εἶη, ἐκεῖσε γίνονται. Ὁ δὲ, πλῆθος ἀθρόον ἰδὼν, καὶ ὡς αὐτὸν ἰρμῶντας τάχει πολλῷ, ἄλλως τε δὲ καὶ τὸ δρώμενον ὑποπτεύσας, καὶ οὐκ ἐθέλων, θεοσεβῆς ὧν ἐκεῖνος, ἀνθρώποις ἀσεβέσι καὶ μοχθηροῖς συστρατεύεσθαι, ταχέως ἀγροικικῶς ὡς εἶχε τὴν στελεδὸν τῆς μετὰ χεῖρα δικέλλης ἐκβαλὼν, τοῦτ' ἔχων τοὺς ἐπιόντας ἠμύνετο, καὶ δῆτα, σφοδρότερον αὐτοῖς ἐμπεισῶν οὐκ ἀνῆκε παίων, ἕως πάντας αὐτοὺς διεσκέδασε, πολλὰ τὴν φυγὴν ἐπαινέσαντας ὡς σώζειν ἀσφαλῶς δυναμένην. Εἶτα πρὸς δευτέραν χωροῦσιν ἐπίθεσιν,

I. Præclaro Hieroni patria quidem erat secunda Cappadocum provincia, urbs autem Tyana: mater Stratonice, pia femina et timens Dominum. Cum autem Diocletianus et Maximianus Romanorum administrarent imperium, viri in cultu dæmonum superstitiosissimi, et in simulacra zelum habentes maximum; esset vero eis nuntiatum, quod omnis Armeniorum regio et Cappadocum facit præter improbum eorum decretum, et resistit eorum jussis: postquam satis longo tempore consultarunt, electis duobus viris, qui et ingenio plurimum valebant, et lingua erant diserta et volubili, et artificii multum habebant et astutiæ, eos mittunt ad utramque gentem. Quorum alterum quidem jusserunt præesse Armenia, is erat Agricolaus, alterum autem procurare regionem Cappadocum, ei erat nomen Lysias. Quibus quidem non solum fuerat imperatum, ut eos qui non parebant edicto imperatoris, et nolebant adorare simulacra, punirent, sed etiam in numeros militum ascriberent eos, qui erant idonei.

II. Cum venisset ergo Lysias in Cappadociam, et eos quæreret, qui erant robore insignes, indicatur Hieron, vir manu fortis, animo generosus, præstantissimus omnium, qui erant suo tempore; et statim mittit eum ducturos milites. Cum autem venissent ad ejus ædes, et quem quærebant, non invenissent (colebat enim suum prædiolum), rescivissent vero, ubinam esset, illuc veniunt. Ille autem cum vidisset frequentem multitudinem in eum invadere, et alioqui suspectum habuisset, quod fiebat, et nollet vir ille pius militare cum impiis et sceleratis hominibus, ita ut erat in rustico habitu, ejecto manubrio securis, quam manu tenebat, eo ultus est eos qui invadebant, et vehementi in eos facto impetu, non cessavit percutere, donec omnes eos fudisset, fugam valde laudantes, ut quæ eis demum posset dare salutem. Deinde secundo invadunt, simul quidem et quam amiserant gloriam

recuperaturi, et rem probro ducentes, si cum sint tam multi, renuntientur fuisse ab uno superati: quin etiam ipsum quoque timentes præsidem, si is manus eorum omnino effugisset; et multis aliis vocatis ad ferendum auxilium, sanctum simul invadunt. Is autem antequam illi venissent, prope sitam speluncam cum decem et octo viris, qui cum eo erant, subiens, statim, ut vulgo dicitur, erat aquila in nubibus, eos qui ipsum invadebant, re infecta relinquens. Statim itaque isti cum antrum circumdedissent, satis multos quidem statuunt ad ostium, ne aufugeret; alios autem mittunt ad præsidem civitatis, petentes alios, qui darent eis auxilium. Ille autem mittit quidem non parvam manum. Mittit Quiriacum quoque fratrem divini Hieronis.

III. Cum autem illi simul adessent, nemo erat, qui antrum auderet omnino ingredi, ut qui Hieronis manus pertimescerent. Quiriacus autem cum videret eos in magnam adductos dubitationem, consuluit ut parum recederent, non vi, sed persuasione cum potius capturum pollicitus. Quod cum factum esset, persuadet fratri, ut exeat e spelunca. Quem cum assumpsisset, venit ad suam matrem. Illa autem cum rem audivisset, et quod statim coram præside condemnandus sistendus erat ejus filius, ei circumfusa, valde lacrymabatur, eum solam vitæ vocans consolationem, et baculum senectutis, et recreationem acerbæ viduitatis, et quod sola et absque ullo solatio mox relinquetur, orbata oculis, gravata senectute, oppressa viduitate. Ille vero cum ea, cum qua par est, reverentia eam amplexus, ubi jussisset valere eos qui congregati fuerant, cum cognato Victore et duobus fratribus Antonio et Matroniano, magno et intenso studio iter ingressus est Melitinen, urgentibus militibus, qui missi fuerant ad ducendum.

IV. In quodam autem loco, cum adventasset vespere, diversati, exspectabant auroram. In ipsa vero nocte quidam, candidis vestibus indutus, ei apparet, miti et benigna voce dicens: Ecce, o Hieron, tibi salutem annuntio. Via autem, quam ingrederis, est recta ante te. Non pro rege vero terreno et gloria, quæ facillime solvitur, decertabis: sed pro cælesti Rege certamen perages, et mox ad ipsum venies glorificandus. Hæc cum dixisset is, qui conspectus fuerat, et ineffabilem quamdam lætitiâ ejus animo indidisset, statim recessit. Ille autem surgens lætus, amicis et cognatis, qui cum eo aderant: Novi, inquit, Dei in me dispensationis mysterium, et de cætero prompto et alacri animo viam propositam ingredior. Unus thesaurus, una possessio, unæ divitiæ, quæ sunt in cælis repositæ. Quæ autem sunt præsentia, nihil juvant eos qui possident. « Quid enim profuerit homini, si totum mundum iucrifecerit, et suæ animæ passus fuerit detrimentum? » Nihil est mihi anima pretiosius, nihil me-

¹ Matth. xvi, 26.

ἄμα μὲν τὴν προτέραν ἀναπαλαίοντες ἦσαν, ἄμα δὲ καὶ δι' αἰσχύνης τὸ πρᾶγμα τιθέμενοι, εἰ τοσοῦτοι ὄντες, ἑνὸς ἀγγελῶσονται ἠττημένοι· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἄρχοντα δεδιότες, εἰ τὰς χεῖρας αὐτῶν παντάπασιν διαφύγοι, καὶ δὴ πολλοὺς καὶ ἄλλους εἰς συμμαχίαν ἐταιρῖσάμενοι, συνεπιτίθενται τῷ ἀγῶνι. Ὁ δὲ, πρὸ τοῦ καταλαβεῖν ἐκείνους, τὸ παρακείμενον σπῆλαιον σῶμα δεκά καὶ ὀκτώ ἀνδράσι τοῖς συμπαροῦσιν αὐτῷ ὑπεισῶς, εὐθὺς, τὸ ἀδόκνον, ἀετὸς ἦν ἐν νεφέλαις, ἀπράκτους τοὺς ἐπιτιθεμένους ἀπολιπόν. Αὐτίκα τοίνυν οὗτοι τὸ ἀντρον ἐν κύκλῳ διαλαθόντες, ἱκανοὺς μὲν ἰστώσι παρὰ τὸ στόμιον, ὡς ἂν μὴ διαδράς οἴχηται, ἐτέρους δὲ πρὸς τὸν τῆς πόλεως ἄρχοντα στέλλουσι, προσθήκην τῶν συμμαχητόντων αἰτοῦντες. Ὁ δὲ πέμπει μὲν οὐ μικρὰν χεῖρα, πέμπει δὲ καὶ Κυριακὸν τὸν τοῦ θεοῦ Ἰέρωνος ἀδελφόν.

Γ'. Ὡς δὲ παρήσαν ὁμοῦ, οὐδεὶς ἦν ὃς τὸ ἀντρον ἐτόλμα ὑπεισελθεῖν, τὰς χεῖρας Ἰέρωνος ὑποφρίττοντες. Ὁ μὲντοι Κυριακὸς, ὡς ἀπορουμένουσ ἐώρα, ὑποχωρῆσαι μικρὴν συνεβούλευεν, οὐ βία μᾶλλον, ἀλλὰ πειθοῖ τοῦτον αἰρήσειν ἐπαγγειλάμενος· ὃ καὶ γενόμενον, πείθει τὴν ἀδελφὸν τοῦ ἀντροῦ ὑπεξελεθεῖν, καὶ παραλαβὼν αὐτὸν, ἐπὶ τὴν ἰδίαν μητέρα φοιτᾷ. Ἡ δὲ, τὰ τοῦ πράγματος πυθομένη, καὶ ὡς αὐτίκα μέλλει τῷ δουκὶ κατάκριτος ὁ υἱὸς αὐτῆς παραστήτεσθαι, περιχυθεῖσα τούτῳ, θερμῶς ἐδάκρυε, μόνην ἀποκαλοῦσα τοῦ βίου παραμυθίαν γήρως τε βακτηρίαν, καὶ χαλεπῆς χηρείας παραψυχὴν, καὶ ὅπως μόνη καὶ ἀπαρακλήτος ὄσον οὐπω καταλειφθήσεται, τοὺς ὀφθαλμοὺς πεπηρωμένη, τῷ γήρῳ βαρυνομένη, τῇ χηρείᾳ τε τρυχομένη. Ὁ δὲ, ταύτην μετ' αἰδοῦς τῆς προσηκούσης ἀσπασάμενος, συνταξάμενός τε τοῖς συνειλεγμένοισ, ἄμα τῷ συγγενεῖ Θούϊκτορι καὶ δυσὶν ἀδελφοῖσ, Ἀντωνίῳ καὶ Ματρωνιανῷ τὴν ἐπὶ Μελιτηνῆν συντονώτερον ὤδευε, κατεπειγόντων αὐτὸν τῶν ἐπὶ τὸ ἀγαγεῖν πεμφθέντων στρατιωτῶν.

Δ'. Ἐν τινὶ δὲ τόπῳ τῆς ἑσπέρας ἐπικαταλαθοῦσης αὐλισάμενοι, τὴν ἕω περιμένοντες ἦσαν. Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν νύκτα λευχείμων τις αὐτῷ ἐπιφάνεται, πραεῖα καὶ φιλανθρώπῳ φωνῇ, Ἰδοὺ σοι, λέγω, Ἰέρων, σωτηρίαν εὐαγγελίζομαι. Ἡ μὲν οὖν ὁδὸς ἦν πορευῆ, εὐθεῖα ἐνώπιόν σου, οὐχ ὑπὲρ βασιλέως δὲ γῆνιου καὶ δόξης βᾶστα λυομένησ ἀγωνιῆ, ἀλλ' ὑπὲρ οὐρανόσ βασιλέωσ τὸν ἄθλον ἀνύσεισ, καὶ ὄσον οὐπω πρὸς αὐτὸν ἀφίξῃ δοξασθησόμενος. Ταῦτα εἰπὼν ὁ ὀφθαλμὸς καὶ ἄρρήτόν τινα εὐφροσύνην αὐτῷ ἐνθεὺσ εὐθὺς ὤχτησ. Ὁ δὲ, περιχαρῆσ ἀναστὰσ, τοῖσ συμπαροῦσι φίλιος καὶ συγγενέσιν, Ἐγνων, ἀδελφοί, ἔφη, τὸ τῆσ περὶ ἐμὲ τοῦ θεοῦ οἰκονομίας μυστηρίαν, καὶ λοιπὸν πρόθυμόσ εἰμι περὶ τὴν προκειμένην ὁδόν. Εἰσ θησαυρόσ, μία κτῆσισ, εἰσ πλοῦτοσ, ὁ ἐν οὐρανοῖσ ἀποκείμενοσ. Τὰ δὲ παρόντα οὐδὲν τοὺσ κεκτημένουσ δύνησι. Τί γὰρ ὠφελῆσει ἄνθρωποσ εἰ τὸν κόσμον κερδήσει καὶ ζημιωθῆ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; Οὐδὲν μοι τῆσ ψυχῆσ τιμιώτερον, οὐδὲν βέλτιον· ἱκανόσ ὁ παρεληλυθὼσ τῆσ ζωῆσ μου

χρονος, ὃν ἐν ματαιότητι διεβίωσα. Ἀπειμι λοιπὸν πρὸς Θεόν. Μία με τήκει φροντίς ἡ τῆς μητρὸς μίνωσις· χήρα γὰρ ἐκείνη καὶ τῶν προστησομένων ἔρημος, πρὸς τούτοις καὶ φωτὸς ἀπεστερημένη καὶ ἡλικίας εἰς ἔσχατον ἀφιγμένη, κάμει ἤδη ἀφαιρουμένη, τοῦ γήρωσ τὴν βακτηρίαν. Πλὴν ἀλλ' ἐπεὶ διὰ Χριστὸν πρὸς θάνατον καταπέιγομαι, αὐτῷ πάντως μελήσει περὶ αὐτῆς, τῷ Πατρὶ τῶν ὀρφανῶν καὶ κριτῇ τῶν γηρῶν.

Ε'. Οὕτως ὁ γενναῖος Ἰέρων εἰκὼν καὶ τῆ μνήμη ταύτη τῆς τεκούσης ἐπιδακρύσας τὸ λοιπὸν τῆς ὁδοῦ διήνυεν. Εἶτα τὴν Μελιτηνὴν φθάσας, ἐγκλείεται τῇ φρουρᾷ μεθ' ἑτέρων τριάκοντα πρὸς τῷ ἐν τὸν ἀριθμὸν ὄντων. Πρὸς οὓς ὁ ἅγιος, Ἀκούσατέ μου τῆς συμβουλῆς, φίλοι καὶ ἀδελφοί, ἔφη, τὰ συνοίσοντα γὰρ ἐρῶ οὐ πρὸς τὸ παρὸν, ἀλλὰ πρὸς τὸ μέλλον· εἰ δὲ καὶ πᾶσα ἡ φροντίς τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον. Κήρυγμα διηγγέλη, ὡς αὔριον ὁ ἀθεώτατος ἡγεμὼν θυσίας μέλλει προσενεγκεῖν τοῖς μὴ οὔτι θεοῖς. Εἶτε οὖν ἐμοὶ πείθεσθε, καταφρονήσωμεν τοῦ κηρύγματος τούτου, καὶ εἰδῶλοις μὴτε προσκυνεῖν ἀξιῶσωμεν, μὴθ' ὅλως θυσίαν αὐτοῖς προσαγάγωμεν. Θύσωμεν δὲ μᾶλλον θυσίαν αἰνέσεως τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν, καὶ τούτῳ τὰς εὐχὰς ἡμῶν προσενέγκωμεν, ἵνα, προσσχῶν τῇ δεήσει τῶν ψυχῶν ἡμῶν, δῶῃ γενναῖως τὰς ἐπαχθησομένας ἡμῖν βατάνους διενεγκεῖν, καὶ τοῦ μακαρίου τέλους ἐπιτυχεῖν. Ταῦτα τοῦ ἀγίου εἰρηκότος, Οἱ λόγοι σου, εἶπον οἱ συμπαρόντες, ὡς κηρίον μέλιτος τῷ ἡμετέρῳ λάρυγγι ἐντρυφῆσαν, συμφέροντα ἅρα ἡμῖν ἀληθῶς καὶ σωτήρια συνεβούλευσας. Ἄνενεχθείσης δὲ τῷ τυράνῳ τῆς τῶν ἀγίων ἐνστάσεως, καὶ ὅτι τοῦ μὲν δόγματος τοῦ βασιλικοῦ καταπτύουσι, τῆς τῶν Χριστιανῶν δὲ καὶ λίαν ἰσχυρῶς ἀντέχονται πίστεως, δυσθυμῆσας ἐπὶ τούτοις καὶ ὀργισθεῖς, ἐφ' ὑψηλοῦ τε τοῦ βήματος καθεσθεῖς καὶ τοὺς ἀγίους παραστησάμενος, Τίς ὑμᾶς, ἔφη, δαιμόνων εἰς ἀπειρον ἀνοίας ἐλάσας, πρὸς τοσοῦτον κράτος ἀνταίρειν ἔπεισε, καὶ βασιλικῶν θεσπισμάτων καταφρονεῖν παρεσκεύασε, θεοῖς τε τοῖς μεγάλοις μὴ προσκυνεῖν; Φρανοβλαβεῖς ἂν ὑπῆρχομεν, οἱ μάρτυρες εἶπον, καὶ δαιμόνων ἀληθῶς παίγνιον, εἶγε τὸ τοῦ Θεοῦ σέβας ξύλοις καὶ λίθοις, ἔργοις χειρὸς ἀνθρωπίνης ἐνέμομεν. Νυνὶ δὲ, σώφρονι χρώμενοι λογισμῷ, τῷ τῶν ὅλων προσκυνουμένῳ Θεῷ, ὃς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν τῷ λόγῳ αὐτοῦ καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ μὴ ὄντα παρήγαγεν.

Γ'. Ἐπεὶ δὲ τις τῶν παρεστώτων τῷ ἄρχοντι τὸν Ἰέρωνα ὑποδείξας, Οὕτως ἐστίν, ἔφη, ὁ τοῖς παρὰ σοῦ σταλεῖσιν ἀντικαταστάς, καὶ δράσας ἄπερ ἀκήκοας, ὁ δοῦξ, ἐπιστραφεὶς πρὸς αὐτὸν, Πόθεν εἶ σύ; ἔρη. Ὡς δὲ τῆς δευτέρας Καππαδοκῶν ἐπαρχίας ἐρμᾶσθαι ἔφησε, τὴν πατρίδα τε εἶρηκε, Τυανεὺς εἰπὼν εἶναι. ὁ δοῦξ πάλιν, Σὺ εἶ ὁ τοῖς βασιλικοῖς, ἔφη, προστάγμασιν ἀντιλέγων, καὶ τῷ τῆ δυνάμει

Alius. Sufficit id, quod præterit meæ vitæ tempus, quod vixi in vanitate. Vado de cætero ad Deum. Una solum me cruciat sollicitudo, nempe solitudo matris. Illa est enim vidua, et defecta iis qui eam sint defensori; et præterea orbata luce, et quæ jam venit ad extremam ætatem, et me privatur, qui eram baculus ejus senectutis. Sed quoniam propter Christum propero ad mortem, ea ipsi omnino erit curæ, patri orphanorum et judici viduarum.

V. Cum sic dixisset præclarus ille Hieron, et propter parentis recordationem esset illacrymatus, confecit reliquum itineris. Deinde cum venisset Melitinem, includitur in custodia cum aliis, qui erant numero triginta et unus. Quibus dixit sanctus: Audite meum consilium, amici et fratres. Dicam, quæ sunt vobis futura conducibilia, non in præsentia, sed in futurum. Quocirca ea sunt omnino curæ futura iis qui timent Dominum. Annuntiatum est edictum, quod cras præses impius est iis qui dii non sunt, oblaturus sacrificium. Si me ergo auditis, despiciamus hoc edictum, et nec simulacra velimus adorare, neque eis omnino offeramus sacrificium. Sacrificemus autem potius sacrificium laudis vero Deo nostro, et ei offeramus preces nostras: ut attendens precectionem animarum nostrarum, det ut forti et excelso animo feramus tormenta, quæ sunt nobis inferenda, et finem beatum assequamur. Hæc cum dixisset sanctus: Verba tua, dixerunt ii qui simul aderant, tanquam favus mellis exstiterunt dulcia nostro gutturi. Consulisti enim nobis ea quæ sunt vere utilia atque salutaria. Cum ad tyrannum autem relata fuisset sanctorum constantia, et quod imperatorium quidem edictum conspuitant, Christianorum vero fidem vehementer amplectuntur, hæc ægre ferens, et ira commotus, cum in alto sedisset tribunali, et sanctos curasset sistendos: Quis, inquit, dæmonum in infinitam vos actos amentiam, induxit, ut adversus tantam insurgeretis potentiam, et effecit ut imperatoria decreta despiceretis, et magnos deos non adoraretis? Emotæ mentis essemus, dixerunt martyres, et dæmonum ludibrium, si Dei cultum tribueremus lignis et lapidibus, quæ sunt opera manus humanæ. Nunc autem sapienti utentes ratiocinatione, adoramus Deum universorum, qui cælum et terram verbo suo et spiritu oris sui produxit ex nihilo.

VI. Cum autem quidam ex iis qui assistebant præsidi, ostendens Hieronem, Hic est, dixisset, qui restitit iis qui a te missi sunt, et fecit ea quæ audivisti: dux ad ipsum conversus, Unde tu es? inquit. Cum autem is dixisset, se esse ortum ex secunda Cappadocum provincia, et dixisset patriam, dicens se esse Tyaneum, dux rursus: Tu es, inquit, qui jussis repugnas imperatoriis, et

¹ Psal. LXXII, 6.

manuum exsultas viribus, ut qui male affeceris a nobis missos milites? Egregius vero Hieron nihil omnino reveritus (sciebat enim ipse quoque dicere cum Davide : « Odio habentes te, Domine, odio habui, et propter inimicos tuos tabescebam »), se eum esse confessus est. Præses autem non tantam fortitudinem laudans, quod factam fuerat, sed magis vituperans tanquam temeritatem et inobedientiam, in eo quod fuerat constitutum censuit eum puniendum. Nam quoniam, inquit, stultitia te ad tantam impulit temeritatem, ut imperatoriam despiciens potestatem, et nostri jussus nullam ducas rationem, et ministros nostros clavis contundas, manum quæ serviit menti ineruditæ ab ipso cubito jubeo amputari. Dicto ergo citius factum est, quod jubebatur : alios autem sanctos jubet, vinetos bonum nervis, cædi immisericorditer; quod quidem martyribus magis conciliabat lætitiā, quam dolorem. Multas enim horas fortiter tolerantes, Deo agebant gratias, qui pro sancto nomine dignos censuerit, qui talia subirent supplicia. Quid deinceps est consecutum? Carcer excipit flagella. Verum enim vero scio, quod id, quod est dicendum, quomodo tunc factum sanctis, ita nunc auditum afferret dolorem vobis auditoribus. Unus enim ex sociis certaminis, Victor nomine, quem sancti cognatum prius diximus, et iis quæ jam præcesserant, plagis emollitus, et infrendarum terrore perturbatus ac concussus, clam accersito commentariensi, ut ejus miseretur, rogabat valde humiliter et immisericorditer, et eximeret nomen suum ex actis, et ipsum dimitteret e custodia, accepta pro eo mercede prædiolæ, quod erat Coramis. Ille autem libenter auditis ejus precibus (erat enim ei vicinum id, quod promittebatur) dimittit Victorem e carcere, qui cum noctu effugisset, invenit salutem plenam extremo interitu, ut qui miser simul damnum acceperit et agri et animæ : illo quidem tradito ei, qui visus est servare, hac autem tradita dæmoni. Die autem jam illucescente, cum rem cognovisset Hieron. intolerabili dolore est affectus, et acerbis deflebat lacrymis cognati interitum, dicens : Mei mihi, o Victor, quid a te factum est? Quam gravis tua fuit negotiatio? Quomodo emisti animæ interitum? Quid teipsum tradidisti inimicis? Cui gloriæ coronis prætulisti fugæ dedecus? Cur brevi vitam æternam commutasti? Cur brevem recreationem præposuisti lætitiæ, quæ non potest terminari? Quantam autem tibi molestiam attulissent mala, quæ afferuntur ab hominibus, si conferantur cum adeo acerbis doloribus, quos es habiturus in manus Dei incidens, et æterno igni gehennæ traditus?

VII. Sic ille deflens, cum satis fuisset lamentatus, vocatis suis cognatis Antonio et Matroniano, Adeste, inquit, ultimam meam audite voluntatem, ut revertentes eam perducatis ad effectum. Volo

τῶν χειρῶν ἐπιγαυριᾶν, τοὺς παρ' ἡμῶν σταλίντας στρατιώτας τὰ χαλεπώτατα διαθέμενος; Καὶ ὁ γενναῖος Ἱέρων, οὐδὲν τὸ παράπαν ὑποστειλάμενος, ἤδαι γὰρ καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ Δαυὶδ λέγειν, « Τοὺς μισοῦντάς σε, Κύριε, ἐμίσησα καὶ ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς σου ἐξετηκόμην, » αὐτὸς εἶναι διωμολόγησεν. Ὁ δὲ ἄρχων, οὐκ ἐπαινέσας ὡς ἀνδρῖαν τὴν γερονδῆ, ἀλλ' ὡς θρασύτητα κακίστα μᾶλλον καὶ περὶ τὸ διατεταγμένον ἀπέθειαν, κολάζειν ἤξiou. Ἐπεὶ γὰρ σε, φησὶν, εἰς τοῦτο θράσους ἢ ἀφροσύνης συνώθησεν, ὡς καὶ βασιλικῆς ἐξουσίας καταφρονῆσαι, τῆς ἡμῶν τε ἀλογῆσαι προσταξέως, καὶ τοὺς ὑπηρετάς κατακόψαι βροπάλους, τὴν ἀπαιδεύτω φρενὶ δουλεύσασαν χεῖρα ἐξ αὐτοῦ ἀγκῶνος ἀποτμηθῆναι κελεύω. Θάπτον οὖν ἢ ἐβρόθη τὸ προστασσόμενον ἐτελείτο. Τοὺς δὲ ἄλλους ἀγίους κελεύει δεθέντας νεύροις βροῶν ἀνηλεῶς ξίεσθαι, ὅπερ εὐφροσύνης μᾶλλον ἢ ὀδύνης τοῖς μάρτυσι πρόξενον ἦν. Ἐπὶ πολλαῖς γὰρ ταῖς ὥραις ἐγκαρτεροῦντες, χάριν ὀμολόγουν Θεῷ, τοιαύτας ὑπομῖναι τῆς τιμωρίας ὑπὲρ τοῦ ἀγίου αὐτοῦ ὄνοματος ἀξιῶσαντι. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Εἰρική τὰς μάστιγας διαδέχεται. Πλήν ἀλλ' οἶδα τὸ βροθησέσθαι μέλλον ὅτι, ὡς περ τότε πραγθὲν τοῖς ἀγίοις, οὕτω νῦν ἀκουσθὲν, λύπην ὀμῖν τοῖς ἀκροαταῖς ἐμποιῆσαι. Εἰς γὰρ τῶν συναθλητῶν, ὃ Οὐτίκτωρ ὄνομα, ἦν καὶ συγγενῆ τοῦ ἀγίου φθίσας ὁ λόγος ἐδῆλωσε, ταῖς τε προλαβούσαις ἤδη πληγαῖς διαχαυνωθεὶς, τῷ φόβῳ τε τῶν μελλόντων ἐπενεχθήσεται προκαταστειθεὶς, λάθρα τὴν κομενταρήσιον μετακαλεσάμενος, ἐλεῆσαι αὐτὸν ἤξiou μάλα ταπεινῶς καὶ ἀνελευθερῶς, καὶ τὸ τε ὄνομα τῶν ὑπομνηματογράφων ἐξελεῖν, αὐτὸν τε τῆς φυλακῆς ἀφεῖναι, μισθὸν ὑπὲρ τούτου λαβόντας, τὸ ἐν Κοράμοις αὐτοῦ γῆδιον. Ὁ δὲ πρὸς τὴν ἀξίωσιν ἀσμένως διατεθεὶς, ἐτύγχανε γὰρ αὐτῇ κείμενον καὶ ἐν γειτόνων τὸ ὑπισχνούμενον, ἀφήσει τὸν Οὐτίκτωρα τοῦ δεσμωτηρίου, ὃς νυκτὸς διαδράς σωτηρίαν ἐφεῦρεν ἀπωλείας ἐμπλεων τῆς ἐσχάτης, ζημιωθεὶς ὁ δειλαιὸς καὶ γῆν ὄμα καὶ τὴν ψυχὴν, τὴν μὲν τῷ ἔδξαντι σῶσαι, τὴν ψυχὴν δὲ τῷ δαίμονι παραδοῦς. Ἡμέρας δὲ ἤδη διχυγαζούσης τὸ δρᾶμα γνοὺς ὁ Ἱέρων, ἀφρητῶς συνείχετο λύπη, καὶ δάκρυα ἐθρήνει πικροῖς τὴν τοῦ συγγενοῦς ἀπώλειαν, Οἶμοι, λέγων, Οὐτίκτωρ, τί σοι γέγονε; Πῶς χαλεπῶς πεπραγματεύσαι; Πῶς ὄνιον ἐκτήσω ψυχῆς ἀπώλειαν; Τί προδεδώκας σεαυτὸν τοῖς ἐχθροῖς; Ἴνα τί δόξης στεφάνων αἰσχύνην προσέλου φυγῆς. Ἴνα τί ζωὴν βραχείαν ἀντηλλάξω τῆς αἰωνίας; Πῶς μικρὰν ἀνεσιν χαρᾶς πρέκρινας ἀπεράντου; Πότοι δ' ἂν καὶ ἠνίασε τὰ ἐξ ἀνθρώπων κακὰ πρὸς οὕτω πικρὰς ὀδύνας, ἃς ἔχειν μέλλεις εἰς χεῖρας ἐμπύτων Θεοῦ καὶ πυρὶ γέεννης αἰωνίῳ παραδιδόμενος;

Z'. Οὕτως ἐκαῖνος ἀποδυρόμενος, ἐπεὶ περ ἱκανῶς εἶχε τῶν θρήνων, τοὺς αὐτοῦ καλέσας συγγενεῖς, Ἀντωνιὸν τε καὶ Ματρωνιανὸν, Δεῦτε, ἔφη, τῆς τελευταίας ἀκούσατέ μου βουλήσεως, ἵνα ἔῃ καὶ

επανιόντες εἰς πέρας αὐτὴν ἀγάγητε. Βούλομαι τῆ μὲν ἀδελφῆ τῆ ἐμῆ Θεοτιμῖα, τὸ κτῆμά μου τὸ ἐν Ηεσιδίᾳ δοθῆναι, ἴν', ἐκείθεν ποριζομένη τὰς πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμὰς, τὴν τῆς μαρτυρίας αὐτῆ τῆς ἐμῆς μνήμην ἐπιτελῆ, τὰ δὲ ἄλλα πάντα ὅσα μοι καὶ περίεστιν, ἀφίημι τῆ μητρὶ δι' αὐτὸ τε τὸ ἐκ χηρείας ἀτημέλητόν τε καὶ ἀβοήθητον, πρὸς δὲ, καὶ τὸ γῆρας, καὶ τὴν τῶν ὀφθαλμῶν πήρωσιν. Τὴν δὲ χεῖρά μου τὴν ἀποτμηθεῖσαν ἀποδόντες αὐτῇ, εἴπατε γράμμασι τὸν μεγαλοπρεπέστατον ἀξιῶσαι Ῥουστίκιον, ὃς τὴν τῆς Ἀγκύρας διέπων ἐστὶ πολιτεῖαν, ὥστε τὸν ἐν Καδεσανῆ παρασχεῖν οἶκον, τοῦ τὴν χεῖρά μου ταύτην ἐκεῖσε κατατεθῆναι. Οὕτω ταῦτα τοῦ ἁγίου διαθεμένου, τέσσαρσιν ὑστερον ἡμέραις ὁ ἡγεμὼν τοῦ βήματος προκαθίσας μετακαλεῖται τοῦτον σὺν τοῖς ἄλλοις ἁγίοις. Ἐπεὶ δὲ πολλαῖς μηχαναῖς τὴν αὐτῶν καταβαλεῖν στερότητα πειρασάμενος, καὶ τοῦτο μὲν θωπεύει, τοῦτο δὲ ἀπειλαῖς διακωδωνίσας, τελευταῖον δὲ καὶ ἰσχυρῶς ραβδίσας, κεφαλὰς ἀποτμηθῆναι κελεύει.

Η'. Ὡς δὲ τῆς πόλεως οἱ ἅγιοι ἐξήγοντο, ἐφαλλὼν κατὰ τὴν ὁδὸν Ἐπίσκοποι οἱ ἁγιοὶ ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμφ Κυρίου. Εἶτα τὸν ὠρισμένον τόπον καταλαβόντες, ἐπὶ γόνυ τε κλιθέντες, καὶ, Δέξαι, Χριστέ, τὰς ψυχὰς ἡμῶν εὐμενῶς, εἰπόντες, τὰς μακαρίας ἀπετμήθησαν κεφαλὰς. Νυκτὸς δὲ Χριστιανοὶ τὰ σώματα αὐτῶν ἀνελόμενοι, θάπτουσιν ἐντίμως. Ἀντώνιος δὲ καὶ Ματρωνιανὸς τῷ δευκλί προσελθόντες, χρυσίον ἐδίδοσαν ἱκανὸν, ὥστε τὴν τοῦ ἁγίου Ἰέρωνος λαβεῖν κεφαλὴν. Ὁ δὲ, Εἰ μὴ τοι ἀντίρροπον, ἔφη, καὶ τῆ κεφαλῆ ἰσοστάσιον παράσχητε τὸ χρυσίον, οὐ λήψεσθε ταύτην, πολλοῦ τιμώμενος ὁ κατάπτυστος οὐκ εὐσεβεῖ λογισμῷ, τὴν τοῦ παντὸς ἀξίαν ἀληθῶς κεφαλὴν. Οἱ δὲ, τοσοῦτου πρίσθαι μὴ δυνάμενοι, ἐν ἀπόροις ἦσαν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· Θεὸς δὲ πάντα ταῦθα δίδωσι πόρον. Συγκλητικὸς γάρ τις πιστὸς καὶ φιλόμικτος, ὃς Χρυσάφιος τοῦνομα, χρυσὸν ἀντιστήσας τῆ κεφαλῆ, λαμβάνει ταύτην παρὰ τοῦ ἄρχοντος, ναὸν τε οἰκοδομήσας περικαλλῆ, ἐνθα οἱ ἅγιοι τὸ τῆς ζωῆς ἐδέξαντο πέρας, ἐκεῖσε ταύτην τὴν ἱερὰν κεφαλὴν ἐντίμως καὶ μεγαλοπρεπῶς κατατίθησιν.

Θ'. Ὁ μόντοι φιλοχρήματος ἡγεμὼν, ἅτε κέρδους τοσοῦτου διὰ τῆς τοῦ ἁγίου τυχὼν κεφαλῆς, τὴν χεῖρα ἐζήτει, καὶ ἀπ' αὐτῆς βουλόμενος χρηματίζασθαι. Ἀλλ' οἱ σπουδαῖοι Ἀντωνίος τε καὶ Ματρωνιανὸς, αἰσθόμενοι τοῦ βουλήματος, ἄωρ' τῶν νυκτῶν ἀνελόμενοι ταύτην, φεύγουσι, καὶ τὴν ἰδίαν καταλαβόντες πόλιν, τῆ μητρὶ τὴν χεῖρα τὴν τοῦ φιλότατου παιδὸς ἀποδίδουσι, πάντα δὲ τὰ περὶ τὴν ἁγίον κατὰ μέρος διηγησάμενοι. Ἡ δὲ, τὴν μαρτυρικὴν ἐκείνην χεῖρα μετὰ χεῖρας λαβοῦσα, καὶ τῆ χαρᾶ τὸ τῆς λύπης κέρασασα δάκρυον, θαμινὰ ταύτην ταῖς ὄψεσι περιέστρεψε, κατεφίλει, καὶ ὡς ἕλον ἔχουσα τὸν ποθοῦμενον, οὕτως αὐτῇ περιέκειτο, περιεπτύσσετο, οὐκ εἶχεν ὁ τι καὶ γένοιτο, τοῦτο

A sorori quidem meæ Theotimæ dari possessionem, quam habeo in Pisidia, ut ex ea sibi parans ea quæ sunt ad victum necessaria, ipsa mei martyrii peragat memoriam. Alia autem omnia, quæ mihi supersunt, dimitto matri propter ipsam viduitatem: quæ cura eget et auxilio, et præterea ad senectutem et cæcitatem. Manum autem meam abscissam ei tradentes, dicite, ut scribat ad magnificentissimum Rusticium, qui Ancyrae administrat rem publicam, ut præbeat domum in Badesana, ut manus mea illic deponatur. Cum sanctus sic fuisset testatus, quatuor post diebus præses sedens pro tribunali, accersit eum cum aliis sanctis. Postquam autem multis machinis eorum fortitudinem conatus prostertere, partim quidem blanditiis, partim vero minis eos tentasset, postremo autem virgis quoque fortiter cecidisset, et eos vidisset penitus immobiles nulli rei cedere, jubet eis amputari capita.

B ἀκλινεῖς ἑώρα καὶ ἀνενδότες πρὸς ἅπαντα, τὰς

VIII. Cum autem educerentur sancti extra civitatem, psallebant in via: *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini*⁴. Deinde cum venissent ad locum definitum, et genua inclinassent, et, *Benigne suscipe, o Christe, animas nostras*, dixissent, eis amputata sunt beata capita. Cum Christiani autem noctu eorum corpora sustulissent, sepeliunt honorifice. Antonius vero et Matronianus ad præsidem accedentes, auri permultum dabant, ut acciperent caput sancti Hieronis. Ille autem: *Nisi mihi, inquit, tantum auri dederitis, ut ex æquilibrio capiti respondeat, id vos non accipietis: magni æstimans vir execrandus, sed non recta ratione, caput martyris revera longe pretiosissimum. Illi autem cum id tanti non possent emere, erant animo perplexi. Sed hoc quidem, ut homines; Deus autem hic quoque invenit exitum. Vir enim quidam senatorius, fidelis et amans martyrum, cui nomen erat Chrysaphius, cum aurum pro capite expendisset, id accipit a præside; et cum templum exstruxisset pulcherrimum, ubi sancti finem vitæ acceperant, illic hoc sacrum caput honorifice deponit et magnifice.*

D IX. Avarus autem præses, ut qui propter sancti caput tantum lucrificasset, quærebat manum, ex ea quoque lucrum captans. Sed cum ejus voluntatem sensissent boni Antonius et Matronianus, cum intempesta nocte eam sustulissent, fugiunt: et cum in suam venissent civitatem, tradunt matri manum charissimi filii, singulatim omnia de sancto ei narrantes. Illa autem cum martyricam illam manum in manibus accepisset, et lacrymas doloris gaudio contemperasset, eam crebro subiciebat oculis, deosculabatur, et tanquam totum habens eum quem desiderabat, circumfundebatur, amplectebatur, nesciebat quid faceret, partim quidem se gaudio, partim autem tristitiæ dispertiens, dicendo

⁴ Psal. cxviii, 1.

O qualia pro qualibus accepi, o charissime, ut quæ te quidem emisi vivum et salvum, nunc autem pro toto et vivo solam manum accepi, partem quamdam, prob dolor, et breves reliquias: ut magis desleam et habeam stimulum mœroris, ut quæ per eam deducar ad memoriam. Atqui in dolore quidem te pepereris, infelix, labore autem te alui, sperans te futurum baculum senectutis, ducem imbecillitatis, consolationem animi ægritudinis. Sed enim quid mihi accidit, quæ deducta sum ad lacrymas, cum me oporteat lætari et exsultare, quod fuerim mater martyris, quod Deo obtulerim donum mei uteri, quod cum te, o charissime, aluerim et erudierim, et ad pietatem exercuerim, non te viderim consummatum morte communi et inutili? Utilitatem enim magnam habet mors martyris, qua tu es consummatus. Sed me, cum decesseris, ne omnino relinqueas, sed intercessionibus apud eum, pro quo effudisti sanguinem, me ab hac laboriosa et calamitosa vita cito liberatam apud te statuas, hac in re mihi reddens mercedem nutritionis. Hæc cum dixisset, deposuit manum in eo loco, in quo jussurat martyr, et quæcunque mandata fuerant, deduxit ad effectum, glorificans Christum verum Deum nostrum: quem decet omnis gloria, majestas et laus cum principio carente ejus Patre et vivifico Spiritu, nunc et in sæcula sæculorum, Amen.

Α μὲν χαρᾶ τοῦτο δὲ καὶ λύπη ἐστυνη μερίζουσα, ἢ οἷα ἀνθ' οἷων ἀπειλήφα, ποθεινότατε, λέγουσα, ζῶντα μὲν σε καὶ σῶον ἐκπέμψασα, νυνὶ δὲ ἀνθ' ὄλου καὶ ζῶντος, χεῖρα μόνην κομισαμένη, μέροσ τι, φεῦ! καὶ βραχὺ λείψανον, ὡσπερ ἕνα πλέον θρηνῶ, καὶ κέντρον ἔχω τοῦ πάθους, πρὸς τὴν μνήμην διὰ ταύτης ὀδηγουμένη. Καίτοι πόνω μὲν σε ἡ ἀθλία ἐγεννησάμην, μόχθῳ δὲ καὶ ἐξεθρεψάμην, γήρως ἔσεσθαι βρακτηρίαν ἐλπίσασα, ἀσθενείας χειραγωγίαν, ἀθυμίας παραψυχὴν. Ἄλλὰ γὰρ τί πέπονθα πρὸς πένθος κατενεχθεῖσα καὶ δάκρυα, δέον ἀγάλλεσθαι καὶ σκιρτᾶν, ὅτι μάρτυρος ἐγενόμην μήτηρ, ὅτι τῷ Θεῷ δῶρον τῆς ἐμῆς κοιλίας ἐκαρποφόρησα, ὅτι σε οὕτω, φίλτατε, καὶ θρέψασα, καὶ παιδεύσασα, καὶ τὴν εὐσέθειαν ἐξασκήσασα, οὐκ εἶδον κοινῶ καὶ ἀκερδεῖ θανάτῳ τελειωθέντα; Ἔχει γὰρ πολὺ τὸ ὠφέλιμον ὁ μαρτυρικὸς θάνατος ᾧ σὺ τετελειώσαι. Ἄλλὰ με καὶ τελευτήσας, μὴ πάντῃ καταλίπης: ταῖς δὲ πρὸς τὸν ὑπὲρ οὗ τὸ αἷμα ἐξέχεας πρεσβείαις σου, τῆς ἐπιπόνου ταύτης καὶ μοχθηρᾶς τάχιον ἀπαλλάξας ζωῆς, παρὰ σοὶ στήσαις ἀποδοῦς ἐν τούτῳ μοι τὰ τροφεία. Ταῦτα εἰπούσα, τὴν χεῖρά τε ἐν ᾧ ἐκελεύσατο τόπῳ ὁ μάρτυς κατέθετο, καὶ τὰ διατυπωθέντα πάντα εἰς πέρας ἤγαγε, δοξάζουσα Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, ᾧ πρόπει: πᾶσα δόξα, μεγαλαύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

ΑΘΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΟΡΕΣΤΟΥ.

CERTAMEN

SANCTI ET GLORIOSI MAGNI MARTYRIS CHRISTI

ORESTIS.

(Latine apud Surium ad diem 9 Novembris; Græce ex cod. ms. 1819.)

I. Imperatore Diocletiano, magna quædam persecutio adversus Christianos commota est (1). Misit enim ille magistratus suos in omne sibi subjectum imperium, qui Christianos homines de medio tollerent. Unus autem quidam, nomine Maximus, imperatorem adiit, quem his verbis affatus

Α'. Βασιλεύοντος Διοκλητιανοῦ τοῦ ἀσεβεστάτου καὶ παρανόμου ἐγένετο διωγμὸς μέγας τῶν Χριστιανῶν καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης. Ἐξαπέστειλε γὰρ εἰς πᾶσαν τὴν ὑποτεταγμένην αὐτῷ βασιλείαν ἀρχοντας, πρόσταγμα δοῦς, ὥστε ἀναιρεῖσθαι τοὺς Χριστιανούς. Εἰς δὲ τις ἀρχὸν ὀνόματι Μάξιμος

(1) Numeratur hæc decima persecutio, de qua vide Baron. ann. 301 et 302.

προσῆλθε τῷ βασιλεὶ λέγων· Θεϊότατε κοσμοκρά-
τιρ, ὁδηγὲ τῆς φανερώσεως τῶν θεῶν καὶ σοφῆ
μυσταγωγῆς τῶν θεῶν αὐτῶν μυστηρίων, δέομαι
τῆς σῆς θεϊότητος καὶ φιλανθρωπίας, κέλευσόν μοι
διελθεῖν τὰ μέρη τῆς Κιλικίας καὶ Καππαδοκίας,
πρὸς τὸ ἀπολέσαι τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν, οὓς
συλλαβόμενος ἐγὼ, πολλαῖς τε καὶ ποικίλαις τιμω-
ρίαις ὑποβαλὼν, πυρὶ καταναλώσω, καὶ ἐν τοῖς
ὕδασι βίψω αὐτούς. Ὁ δὲ Διοκλητιανὸς ἀκούσας
ταῦτα, εἶπεν αὐτῷ· Ἐχε ἐξουσίαν ἐν πάσῃ τῇ βα-
σιλείᾳ μου πρὸς καθαίρεσιν τῆς ἀσεβοῦς θρησκείας
τῶν Χριστιανῶν, ὅπως φανεροῦς ποιήσης τοὺς
δεσπότας θεοὺς, τοὺς πάσης τῆς οἰκουμένης εὐ-
εργέτας.

Β'. Λαβὼν δὲ ὁ Μάξιμος τὸ πρόσταγμα παρὰ τοῦ
βασιλέως ἐξῆλθε μετὰ πολλῆς φαντασίας, ὡσπερ
λέων βορᾶν εὐρών. Καὶ ποιήσας ἐαυτῷ σπλάγχνα
ἀνηλεῆ, ὤρμησεν ἐπὶ τοὺς ὄρους Καππαδοκίας ἐν
πόλει καλουμένῃ Τυάνῃ. Καὶ εἰσελθὼν ἐν αὐτῇ
μηνύεται αὐτῷ ὑπὸ τῶν πολιτῶν ὅτι ἱατρός τις,
ὀνόματι Ὀρέστης, καθημέραν ἀναπεῖθει πᾶσαν τὴν
πόλιν σέβεσθαι καὶ πιστεύειν εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν
Χριστόν. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Μάξιμος, ἐκέλευσεν
αὐτὸν ἐπὶ τοῦ βήματος παραστῆναι, καὶ λέγει
αὐτῷ· Ποίας ἐξουσίας τυγχάνεις; οὐ γὰρ μικρῶς
κινούμεθα κατὰ σοῦ. Μετὰ πάσης οὖν παρόρησίας
καὶ τὸ ὄνομά σου φράσον ἡμῖν καὶ τὸ γένος. Ὁ ἅγιος
Ὀρέστης εἶπεν· Ἡ πατρότητά μου ὁ Χριστός ἐστι,
εἰ δὲ καὶ παρόρησιαζόμενος λαλήσω ὅτι Χριστιανός
εἰμι, καὶ κέκλημαι Ὀρέστης.

Maximus : Mea, inquit, libertas et fiducia est Jesus Christus, per quem loquendi libertatem consecutus sum; itaque nunc loquar : Christianus ego et sum, et vocor.

Γ'. Μάξιμος ἡγεμὼν εἶπεν· Ἐπειδὴ προσέφθασας
σεαυτὸν Χριστιανὸν ἀποκαλέσαι, καὶ Χριστόν ὁμο-
λογεῖς εἶναι Θεόν, θῦσον τοῖς θεοῖς πρὸ τῶν βασι-
λέων· ἐπεὶ κακῶς μέλλεις ἀποθνήσκειν. Ὁ ἅγιος
Ὀρέστης εἶπεν· Θεοὶ οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν
οὐκ ἐποίησαν ἀπολέσθωσαν. Ἐγὼ γὰρ ἐκ νεαρᾶς
ἡλικίας θύειν μεμάθηκα θυσίαν αἰνέσεως τῷ ζῶντι
Θεῷ, ὧστινι καὶ προσεύχομαι ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ.
Κωφοῖς δὲ καὶ κισθῆλοις θεοῖς οὐ προσκυνῶ ποτε.
Μάξιμος ἡγεμὼν εἶπε· Θεωρῶ σε τῇ ἡλικίᾳ κε-
κοσμημένον, καὶ λόγοις φρονίμοις σεσοφισμένον,
καὶ τὸ εὐσχημον καὶ εὐπρεπὲς τῆς ἱατρικῆς ἐπι-
στάμενον τέχνης, καὶ φεῖδομαί σου ὡς τέκνου.
Φράσον τοίνυν ἡμῖν τὸ ὄνομά σου καὶ τῶν γονέων
τὴν θρησκείαν. Ὁ ἅγιος Ὀρέστης εἶπεν· Εἰ ζητεῖς
τὸ ὄνομά μου μαθεῖν, γίνωσκε ὅτι τίμιόν ἐστι παρὰ
Θεῷ. Οἱ γὰρ κατὰ σάρκα γονεῖς μου Ὀρέστην με
ἐπωνόμασαν, ὥστε καμὲ ἀρέσαι Θεῷ καὶ ἀνθρώποις
διὰ τῆς ὁμολογίας τοῦ Κυρίου μου Ἰησοῦ Χριστοῦ
καὶ διὰ τῆς θεραπείας τῶν σαρκικῶν παθημάτων.

Δ'. Μάξιμος ἡγεμὼν εἶπεν· Απονενοημενε καὶ
ἀθλιώτατε, μὴ κελευόμενος προπετῶς φθέγγῃ, καὶ
φρεναπαταῖς ἐαυτὸν, ἓνα Θεὸν ὁμολογῶν τὸν Χρι-
στὸν εἶναι, ὄντινα οἱ Ἰουδαῖοι ἐσταύρωσαν ὡς κω-
κῶργον; Ὁ ἅγιος Ὀρέστης εἶπεν· ὦ ἡγεμὼν, εἰ

est : Divine imperator, dux nostrorum deorum, et
divinorum, quæ ad illos perient, mysteriorum
sapiens præceptor, peto a benignitate tua ut jubeas
me partes Ciliciæ et Cappadociæ percurrere, ut
Christianos maleficos homines affligens, eosque
comprehensos multis et variis cruciatibus subji-
ciens, igne consumens, et in aquas præcipitans,
funditus perdere valeam. Hæc cum Diocletianus
andivisset : Habeas, inquit, potestatem in toto im-
perio meo, ad impiam Christianorum superstitionem
evertendam : deos autem ipsos omnium do-
minos, ac totius orbis terrarum adjutores, ubique
manifestos esse facias.

II. Cum Maximus edictum ab imperatore acce-
pisset, multo cum apparatu ac pompa egressus
est, tanquam leo, inventa esca : cumque animum
immitem et misericordiæ omnino expertem habe-
ret, properavit ad urbem, quæ dicitur Tyana. Quo
cum venisset, audivit ab ejus urbis civibus, me-
dicum quemdam illic esse, Orestem nomine, qui
quotidie toti civitati persuadere studebat, ut Jesum
Christum omnes colere vellent, et ejus fidem se-
qui, quem et a parentibus didicisse aiebant, non
esse deos alios, nisi unum solum verum Deum ac
cœlestem, ejusque Filium Jesum Christum. His au-
ditis, jussit Maximus Orestem ante tribunal sisti,
cui sic ait : Quænam est temeritas ista tua? Non
enim parum contra te commoti sumus. Dic igitur
libere nomen tuum, et genus. Tunc sanctus Ore-
stes : Mea, inquit, libertas et fiducia est Jesus Christus, per quem loquendi libertatem consecutus sum, et vocor.

III. Tunc Maximus dixit : Quoniam te Christia-
num appellari dixisti, et Christum Deum esse con-
fessus es, diis sacrificia priusquam tormenta patiaris.
Ad hæc respondit vir ille sanctus : Dii, qui cœlum
et terram non fecerunt, dispereant. Ego enim cum
adhuc puer essem, didici sacrificium incruentum
Deo viventi offerre, quem et puro corde adoro :
tuos vero adulterinos istos deos, et inanes ac va-
nos demones, quos tu dicis, non adoro. Tum Ma-
ximus : Video te, inquit, ætate florentem, pruden-
tia et eruditione multum valere, et medicinæ artis
honestam ac decoram facultatem possidere : quam-
obrem habeo rationem tui, perinde ac si esses
filius meus. Age igitur dicas nobis, quod est nomen
tuum, et qualisnam sit cultus parentum tuorum.
Tum ille : Si cupis scire nomen meum, velim scias,
apud Deum ipsum valde honoratum illud esse.
Namque parentes mei, a quibus, quod ad carnem
pertinet, genitus fui, Orestem me nominarunt, ut
scilicet placerem Deo et hominibus per Domini
mei Jesu Christi confessionem, et morborum, qui-
bus humana corpora vexantur, curationem.

IV. Ad hæc Maximus : Stultissime, inquit, et
miserrime homo, cur loqueris sic petulanter? Cur
teipsum decipis, cum unum Deum confitearis, et
Christum, quem Judæi, ut nefarium et maleficum
hominem crucifixerunt? Respondit Orestes : Si

magnam ejus, qui crucifixus fuit, potentiam cognosceres, inanium idolorum errorem derelinqueres, et illum adorares, qui vere Deus est, ex Deo vero, qui corporeis oculis non cernitur, genitus : qui et ipse, ut Deus, corporeo visu non comprehenditur. Hic sponte divinam naturam cum humana conjunxit et a periculoso diaboli carcere nos liberavit. Ad hæc Maximus : Multis, inquit, verbis et fallaciis aures meas obtundis, quasi velim ego deos meos relinquere, et istum vestrum Crucifixum adorare. Age igitur et tu diis nostris sacrificia, futurum sciens ut, si hoc feceris, ad dextram meam sedeas. At Orestes dixit : Ego æternum Deum, semper mihi beneficientem, et Dominum meum Jesum Christum adoro, ei que servo, dæmonum autem istorum pariceps nunquam fuero.

V. Tum Maximus : Adducite illum ad templum deorum. Templum autem, quod dicebat, erat auro et argento excultum, atque idolis refertum. Ad Orestem vero conversus : Sacrificia, inquit, diis ipsis, Oreste, Respondit ille : Erras magnopere, cum nescias, quid tibi expediat : isti enim dii tui ex ære, ferro, auro et argento confecti sunt ad decipiendos homines ; nam neque audiunt, cum sint opera quædam manufacta, neque omnino sibi opem afferre possunt, nullam denique gratiam referre sciunt. Tum Maximus : Sacrificasne, inquit, scire, aut membra tua disciptari jubebo. Respondit Orestes : Putasne istis tuis verbis me perterrefactum iri ? Minime hoc futurum speres : sed quamprimum fac, quidquid vis ; ignoras enim, quem præsentem et mihi opitulanti habeo Dominum Jesum Christum. Tunc ait Maximus : Hominem istum virgis cædite, eumque admonete, ne pergat amplius insanire. Ille autem cum verberaretur, elatis in cælum manibus, ait : Respice, Deus meus, e cælo, et opitulare servo tuo. Jussit vero præses illum tandiu verberari, quoad milites ipsi vicissim quadragenas plégas singuli infligerent, ita ut funes, lora, et nervi consumerentur. Mox vehementius eum cædi jussit, sic ut ejus intestina extracta sint, et tanta viri tolerantia omnibus admirationem attulerit.

ὥστε καὶ τὰ ἐνδον τῶν σπλάγχνων αὐτοῦ ἀποσπασθῆναι. καὶ θαυμάζειν πάντας τὴν καρτερίαν τοῦ ἀνδρός.

Cum igitur ita verberatus fuisset, Sacrificia diis ipsis, inquit præses, et dimittam te. Orestes vero nihil respondit. Itaque iratus præses, jussit obeliscos ignitos fieri, et ad ejus terga statim adhiberi, ut ea primum comburerentur, deinde aceto acerbissimo et multo sale conspersa tererentur. Tunc martyr ille beatissimus, erectis ad cælum oculis, ait : Deus, qui Sodomitarum urbes igne consumpsisti, et Ninivem per pœnitentiam conversam, tua virtute ad justitiam traduxisti, da, quæso, mihi, Domine, ut signum aliquod tuum in conspectu meo videam. Fac mecum signum in bonum, ut videant qui oderunt me, et confundantur. His dictis, sufflavit in simulacra illa, et statim comminuta sunt,

A ἤβεις τὴν δύναμιν τοῦ σταυρωθέντος, κατέλιπες ἀντὴν ματαίαν πλάνην τῶν εἰδώλων, καὶ αὐτὸν προσεκύνεις, τὸν ὄντως ὄντα Θεὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, καὶ ἀόρατον ἐξ ἀοράτου, ὅς, τῇ ἰδίᾳ βουλῇ ἐν τῇ θεότητι αὐτοῦ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐνώσας, τῆς πλάνης ἡμᾶς ἠλευθέρωσε τοῦ διαβόλου. Μάξιμος ἡγεμῶν λέγει· Πολλοὶς ῥήμασι καὶ ἀπατηλοῖς περιαντιεῖς μου τὰς ἀκοάς, ὥστε οἶσθαί σε δύνασθαι πείθειν με καταλιπεῖν τοὺς θεοὺς καὶ σέβεσθαι τὸν ἐσταυρωμένον· ὅπερ σὺ ποιῶ, ἀλλὰ μᾶλλον σὺ προσελθὼν θῦσον ταῖς θεοῖς, εἰδὼς ὅτι, τοῦτο ἐὰν ποιήσης, ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας μου δεξιὰς καθίσεις. Ὁ ἅγιος Ὀρέστης εἶπεν· Ἐγὼ τὴν ἀεὶ καὶ πάντοτε εὐεργέτην Θεὸν τὸν Κύριόν μου Ἰησοῦν Χριστὸν σέβομαι, καὶ αὐτῷ μόνῳ δουλεύω, δαιμονίων δὲ μέτεχος καὶ λάτρης οὐκ ἂν γένωμαι ποτε.

E. Μάξιμος ἡγεμῶν εἶπεν· Προσαγάγετε αὐτὸν εἰς τὴν ναὸν τῶν θεῶν. Ὁ δὲ ναὸς ἦν κεκοσμημένος χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ καὶ εἰδώλοις πολλοῖς. Τοῦ δὲ ἐλθόντος, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ ἡγεμῶν· Θῦσον τοῖς θεοῖς, Ὀρέστα, ἵνα ἱεροὶ σου γενήσωνται. Ὁ δὲ ἅγιος εἶπεν· Πλανᾶσαι, ἡγεμῶν, μὴ εἰδὼς τὸ συμφέρον· οὗτοι γὰρ χαλκῶς καὶ σιδηρῶς εἰσι, κεκοσμημένοι χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ πρὸς τὸ πλανᾶσθαι τοὺς ἀνθρώπους· οὔτε γὰρ βλέπουσιν, οὔτε ἀκούουσιν. Ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων ὑπάρχοντες, οὐδὲ ἑαυτοῖς βοηθήσαι δύνανται τὸ σύνολον, οὐδὲ ἀμείψασθαι τοὺς ἀμειβομένους αὐτοῖς. Μάξιμος ἡγεμῶν εἶπεν· Θύεις, ἢ ἄπομαι τῶν μελῶν σου εἰς ἀφανισμόν. Ὁ ἅγιος Ὀρέστης εἶπεν· Ἐοικαί ἐκφοθεῖν με ταῖς ἀπειλαῖς. Μὴ οὖν ἀναβάλλου τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ συντόμως πρᾶττε ὃ βούλει· ἀγνοεῖς γὰρ τὸν παρестῶτα, καὶ ἀντιλαμβανόμενόν μου Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Μάξιμος ἡγεμῶν εἶπεν· Τοῖς βάρδοις αὐτὸν τύψατε, λέγοντες αὐτῷ· Μὴ μώριζε. Ῥαβδιζόμενος δὲ ὁ ἅγιος ἐπιπολὺ, ἀπλώσας τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπεν· Κύριε ὁ Θεός μου, ἐπίδε ἐξ οὐρανοῦ καὶ βοήθησον τῷ δούλῳ σου. Ὁ δὲ ἡγεμῶν ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐπιπλεῖον ραβδιζεσθαι, ἐπὶ τοσοῦτον, ὥς οὐ ἠλλάγησαν τεσσαράκοντα κεντυρίονες, ὥστε καὶ τὰ σχοινία καὶ τοὺς λώρους, καὶ τὰ νεῦρα συντελεσθῆναι. Καὶ μὴ ἀρκεσθεὶς ἐν τούτοις ὁ παράνομος ἡγεμῶν, πάλιν ἐκέλευσε τύπτεσθαι αὐτὸν σφοδρότερον,

Γ'. Μετὰ δὲ τὸ ἱκανῶς ραβδιζεθῆναι αὐτὸν ὁ ἡγεμῶν λέγει αὐτῷ· Θῦσον τοῖς θεοῖς, καὶ ἀπολύω σε. Ὁ δὲ ἅγιος Ὀρέστης οὐδ' ὄλωσ ἀπεκρίθη αὐτῷ. Τότε θυμωθεὶς ὁ παράνομος ἡγεμῶν, ἐκέλευσεν ὀβελίσκους πυρωθῆναι, καὶ τὸν νῶτον αὐτοῦ διακαῆναι, καὶ ὄξει δριμυτάτῳ καὶ ἄλατι ἀνατρίθειν αὐτόν. Καὶ τούτου γενομένου μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους, καὶ τοῦ ἁγίου μάρτυρος ἐγκαρτεροῦντος ταῖς βασάνοις, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ὁ δίκαιος εἶπεν· Κύριε ὁ Θεός, ὁ τῶν Σοδομιτῶν τὰς πόλεις πυρὶ καταναλώσας καὶ τὴν Νινευτὶ δικαιοῦσας διὰ μετανοίας ἐν τῇ σῇ φιλανθρωπίᾳ καὶ δυνάμει, δός μοι τελείως τὸν ἀγῶνα τοῦτον ὑπομείναι, καὶ ποιήσον μετ' ἐμοῦ σημεῖον εἰς ἀγαθόν· καὶ ἰδέτωσαν οἱ μισοῦντές με,

καὶ αἰσχυροθήτωσαν. Καὶ εἰπὼν ταῦτα ὁ ἅγιος ἐν-
εφύσητε τοῖς εἰδώλοις, καὶ ἐλικμήθησαν παρα-
χρῆμα, καὶ ἐγένοντο εἰς κονιορτόν. Καὶ εἶπε πρὸς
τὸν ἡγεμόνα ὁ μάρτυς· Ποῦ ἐστὶν ἡ ἰσχὺς τῶν θεῶν
σου; Μὴ ἠδυνήθησαν ἑαυτοῖς βοηθῆσαι; Ἐξελθόντος
δὲ αὐτοῦ ἐκ τοῦ ναοῦ, παραχρῆμα καὶ ὁ οἶκος συν-
ετέλεσθη καὶ κατέπεσεν.

Ζ'. Τότε θυμωθεὶς ὁ ἡγεμὼν, κελεύει ἀπεινεῖσθαι
αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ τῇ ἐσωτέρᾳ, παραγγείλας τῷ
δεσμοφύλακι, μήτε ἄρτον μήτε ὕδωρ ἐπιδοθῆναι
αὐτῷ. Ὁ δὲ ἅγιος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Ὁρέστης
ἀπῆει χαίρων ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἐκτείνας τὰς χεῖρας
εἰς τὸν οὐρανόν, εἶπε· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ ἐκ
νεαρᾶς ἡλικίας τὰ νόμιμά σου κελεύσας με ἐκδιδα-
χθῆναι, καὶ ἀπορρίψας ἀπ' ἐμοῦ πᾶσαν ἐπιθυμίαν
ἀπάτης, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανόν καὶ τὴν γῆν καὶ
πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὁ στηρίξας τὴν θάλασσαν τῷ
λίγῳ σου, ἵνα ἐξ οἰκείων πόνων παράσχῃ τὴν χρῆσιν
τοῖς ἀνθρώποις, ὁ τοὺς ἁγίους σου ἀναπαύσας
Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, μὴ με ἐγκαταλί-
πης· ὅτι ὅλος σοὶ ἀνάκειμαι· ἀλλὰ συμμετοχόν με
ποιήσον τῶν προτελειωθέντων ἁγίων σου μαρτύριον
καὶ συγκληρονόμον· ὅτι δεδόξασται τὸ πανάγιον
ὄνομά σου εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Η'. Ταῦτα τοίνυν προσευξαμένου τοῦ ἁγίου, καὶ
ἐπτά ἡμέρας ποιήσαντος ἐν τῇ φυλακῇ, τῇ ἠγδόῃ
ἡμέρᾳ προκαθίσας ὁ ἡγεμὼν, ἐκέλευσεν αὐτὸν
παραστῆναι, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Ἀνόσιε καὶ
ἀσεβέστατε, καὶ τῆς τῶν θεῶν εὐμενείας ἐχθρὸς, τί
ἐτόλμησας μωρὰ καὶ ψυχρὰ λαλεῖν; Μὴ εἶδες
πρώην ἐπεικῶς σοὶ διελέχθην; Θέλησον οὖν κἂν νῦν
τὸ εὐμενὲς πράξαι, καὶ θύσον τοῖς θεοῖς. Εἰ δὲ μὴ
πεισθῆ μοι, χαλεπωτέρως σοὶ βασάνους ἐπινοήσω
τῶν πρώην, καὶ κακὴν κακῶς σε τοῦ ζῆν ἀπαλ-
λάξω, καὶ τὸ σῶμά σου κελεύσω ἐν ὕδατι ξιφῆναι.
Ὁ δὲ ἅγιος μάρτυς τοῦ Χριστοῦ Ὁρέστης ἀποκρι-
θεὶς εἶπε τῷ ἡγεμόνι· Ὁ πάσης ἀνομίας πεπλη-
ραμένε, ἰδοὺ ἔτοιμός εἰμι πρὸς πᾶσαν πείραν βε-
σάων· πρόσφερε σου τὰ βασανιστήρια, καὶ ποίει ὃ
βούλει εἰς ἐμέ· ἔχων γὰρ τὴν σφραγίδα τοῦ Κυρίου
μου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ, οὐ προὔμαί σου
τὰς ἀπειλάς. Τότε ὁ ἡγεμὼν, σφόδρα ὀργισθεὶς καὶ
θυμοῦ πολλοῦ πλησθεὶς, ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι ἡλούς,
ἔχοντας τὸ μῆκος ἀνά σπιθαμῆς, καὶ ταύτους ἠλω-
θῆναι κατὰ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ. Τοῦτου δὲ γενομένου,
ἐγένοντο αἱ πλευραὶ αὐτοῦ ὡς ἱμάτιον διεβρω-
γῆς, καὶ ὡσεὶ κρηπίδες στρατιωτικάι.

Θ'. Ἴδὼν δὲ ὁ παράνομος καὶ ἀσεβέστατος ἡγεμὼν
τὴν γενναίαν καὶ σταθερὰν αὐτοῦ καρτερίαν καὶ
ὑπομονήν, καὶ ὅτι οὐ δύναται αὐτὸν μεταπεῖσαι ἐκ
τῆς εἰς τὸν ζῶντα Θεὸν ἀληθινῆς ὁμολογίας, ἐπινοεῖ
κατὰ τοῦ ἁγίου ἑτέραν μηχανήν, ὥστε αὐτὸν συν-
τόμως ἀνελεῖν· καὶ δὴ κελεύει τῇ τάξει ἐνεχθῆναι
ἵππον ἀγριώτατον πάνυ, καὶ δεθῆναι τὰς χεῖρας
αὐτοῦ ἀλύσει, καὶ οὕτω τὰς ἀλύσεις προσδεθῆναι
ὑπὸ τῶν μηρῶν τοῦ ἵππου, καὶ ἐλασθῆναι τὸ ζῶον
βίᾳ πολλῇ, ὅπως τὸ τέλος τοῦ βίου ἀποδῶ πικρῶς.
Οἱ δὲ δῆμιοι ἐποίησαν τὸ προσταχθὲν αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ
ἡγεμόνος, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἀπὸ Τυανῶν, μίαια
εἴκοσι τέσσαρα, καὶ εὐθέως ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα αὐ-
τοῦ τῷ Κυρίῳ.

A atque in pulverem conversa. Mox ait præsi : Et
ubinam est potentia deorum tuorum? Nunquid sibi
ipsi opem ferre potuerunt? Cum vero e templo e-
gressus esset, statim ædes quoque illa eversa
est

VII. Tunc jussit præses in carcerem interiorem
Orestem detrudi, et carceris custodi præcepit, ut
neque panem, neque aquam ei daret. Sanctus vero
martyr lætanti animo adiit carcerem, et elatis in
cælum manibus, has preces emisit : Domine Jesu
Christe, qui voluisti me ab ineunte ætate res ju-
stas et honestas edoceri, quique omnem erroris cu-
piditatem atque illecebras a meipso repulisti, qui
cælum, terram quæque in his continentur, effe-
cisti, qui mare ipsum certo loco constituisti, et ejus
bona humano usui contulisti, qui sanctos tuos
Abraham, Isaac, Jacob, ad requiem tuam perdu-
xisti; quæso, ne me derelinquas, quoniam totum
me tibi addixi ac tradidi; fac, ut particeps fiam
eorum qui martyrio ante me functi sunt, et hæredi-
tatem tuam perceperunt; quoniam gloriosum est
nomen tuum in sæcula. Amen.

VIII. His precibus ad Deum missis, cum septi-
mum diem in carcere transegisset, octavo die
præses in tribunali sedens, jussit Orestem illuc
duci, et in eum intuens : Nefarie, inquit, impie,
et deorum inimice, cur ausus es frigida quædam et
stulta verba loqui? An propterea id fecisti, quia le-
niter tecum locutus sum? Age igitur saltem nunc
quod æquum est, facias; nisi enim mihi obtempera-
veris, diis sacrificans, acerbiores cruciatus contra
te statim excogitabimus, et pessimis modis vitam
tibi auferemus, corpusque istud tuum in aquam
projici jurebimus. Ad hæc Orestes : Liceat omnia
tormenta tua huc afferri, paratus enim sum ea li-
benter perferre, cum Domini mei Jesu Christi si-
gillum in corde meo impressum habeam. Tunc su-
rore accensus præses, jussit clavos, palmi longitu-
dinem singulos habentes, afferri, et clavis illis ejus
talos configi. Cum igitur martyr pedes carnilices
configere voluissent, pedes illi facti sunt ita duri
ac solidi, perinde ac si ferreæ crepidæ fuissent.

ἐγένοντο αἱ πλευραὶ αὐτοῦ ὡς ἱμάτιον διεβρω-

D IX. Itaque cum impius præses animadverteret,
Orestem nequaquam posse subjici, diabolus in ejus
mentem conjecit, ut alia quadam machina excogi-
tata, celeriter martyrem interficeret. Præcepit igitur
cohorti, ut equum quemdam maxime terribilem
illuc adducerent, et Orestæ manus catenis con-
strictas, in illius equi femore illigarent, et animal
ipsum vi multa impellerent, ut vitæ finem quampri-
mum martyr haberet. Fecerunt carnifices, quod a
præside jussi fuerant, eumque longe ab urbe
Tyana quatuor et viginti miliaribus, in equi fe-
more ligatum pertraxerunt. Quo loco spiritum Deo
reddidit.

X. Hoc audito, præses jussit martyris reliquias in flumen quoddam, Phibum nomine, quod est e regione montis, statim demergi. Eo autem loco visus est homo quidam aspectu, instar solis, effulgens, qui cum sancti martyris reliquias collegisset, in monte, qui est prope urbem Tyanam, eas deposuit. Hæc autem cum præses Maximus fecisset, sancti martyris Orestæ acta misit in urbem Antiochiam ad imperatorem Diocletianum. Completum fuit Orestæ martyris certamen atque martyrimum die nono mensis Novembris, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria est et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

Ἡ δὲ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Γ'. Ἐμηνύθη δὲ παραχρῆμα Μαξιμῷ τῷ ἡγεμόνι ὅτι ὁ Χριστιανὸς Ὀρέστης ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. Καὶ ἀκούσας ταῦτα ὁ ἡγεμὼν, ἐκέλευσε τὸ τίμιον λείψανον αὐτοῦ ριφῆναι ἐν Βίβῳ τῷ ποταμῷ ἀντικρὺς τοῦ ὄρους. Καὶ τούτου γενομένου, ἐθεασάμεθα ἄνθρωπὸν τινα, ὃς τὴν ἰδέαν εἶχε λαμπρὰν ὡς ὁ ἥλιος, δεξάμενον τὸ τίμιον λείψανον τοῦ ἁγίου μάρτυρος ὅστις καὶ κατέθετο αὐτὸ ἐν τῷ παρακειμένῳ ὄρει τῆ πόλει Τυάνων. Ταῦτα δὲ πράξας ὁ ἀσεβέστατος καὶ παράνομος ἡγεμὼν, ἀπέστειλε τὰ ὑπομνήματα τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ὀρέστου ἐν Ἀντιοχείᾳ, ὡς περ τι μέγα ἄθλον καὶ κατόρθωμα πρὸς Διοκλητιανὸν τὸν βασιλέα. Ἐτελειώθη δὲ ἡ μαρτυρία τοῦ ἁγίου ἀθλοφόρου Χριστοῦ καὶ μάρτυρος Ὀρέστου, μηνὶ Νοεμβρίῳ ι', ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

MARTYRIUM SANCTORUM CHRISTI MARTYRUM

ET CONFESSORUM

ΓΟΥΡΙΑ. ΣΑΜΩΝΑ ΚΑΙ ΑΒΙΒΟΥ.

MARTYRIUM SANCTORUM CHRISTI MARTYRUM

ET CONFESSORUM

GURIAE. SAMONÆ ET ABIBI.

(Latine apud Surium ad diem 15 Novembris; Græce ex codd. 1522 et 1549.)

I. Agebatur quidem sexcentus annus ab imperio Alexandri Macedonis, novem autem annos jam transegerat Diocletianus, sceptrum tenens Romanorum, et sextum jam consulatum obtinebat Maximianus (1): Augarus autem, Zoaræ filius, his temporibus erat prætor, et Cognatus erat episcopus Edessenorum, et magna excitabatur persecutio adversus ecclesias omnibus, qui erant sub ditione Romanorum. Et nomen quidem Christianorum, tanquam nefarium, probris appetebatur et exagrabatur; sacerdotes autem et monachi, propter firmam fidem et inexpugnabilem, miserabilibus tradebantur suppliciis, desiderioque et metu distrahebantur pii. Nam cum libere eloqui veritatem propter Christi vellent desiderium, refugiebant rursus metu suppliciorum. Nam ii quidem, qui se armabant adversus pietatem, studebant ut Christiani Christianismum abjurarent, Saturnoque et Rheæ se adjungerent: contra autem fideles, ut nihil esse ostenderent ea quæ ab illis colebantur.

II. Illo ergo tempore Gurias et Samonas apud

A'. Ἔτος μὲν ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα ἀρχῆς ἑξακοσιστὸν ἦν, ἑνατὸν δὲ Διοκλητιανῷ τῷ Ῥωμαίων τε σκῆπτρα ἡνύετο, καὶ πρὸς τὴν ὑπατείαν ἕκτον ἐτελείτο τῷ Μαξιμιανῷ. Αὐγαρος δὲ ἐπὶ τῶν τότε καιρῶν ὁ τοῦ Ζωάρα ἐστρατήγει, Κογνάτος τε τὴν Ἐδεσσηνῶν ἐπεσκόπει. Καὶ διωγμὸς κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν μέγας πάσι τοῖς ὑπὸ χεῖρα Ῥωμαίοις ἡγείρατο. Καὶ τὸ μὲν τῶν Χριστιανῶν ὄνομα ὡς ἄθεσμον διεσύρετο, Ἰεραῖς δὲ καὶ μονάζοντες, διὰ τὴν πίστειν ἀκλινὲς καὶ ἀνάλωτον, βασάνοις ἐλευνῶς παρεδίδοντο, πόθος τε καὶ φόβος τοὺς εὐσεβεῖς ἐμπερίζοντο· παρρησιάζασθαι γὰρ τὴν ἀλήθειαν διὰ τὸν τοῦ Χριστοῦ βουλόμενοι πόθον, τῷ φόβῳ πάλιν τῶν κολάσεων ἀνεδύοντο· τοῖς μὲν γὰρ κατὰ τῆς εὐσεβείας ὀπλιζομένοις ἐξόμνησθαι Χριστιανούς τὰ Χριστιανῶν ἡ σπουδὴ, καὶ τῷ Κρόνου καὶ Ῥέας προστίθεσθαι· τοῖς πιστοῖς δὲ τούναντιον ἅπαν, καὶ τὸ μηδὲν εἶναι δεικνύειν τὰ ἐκείνοις τιμώμενα.

B'. Κατ' ἐκεῖνο τοῖνον καιροῦ Γουρία καὶ Σαμωνά

(1) Est hic annus consulari nota notatus 299 apud Baronium.

νάς διαβάλλονται τῷ δικάζοντι, ὧν ὁ μὲν Σαρκιγι-
 τνάς, ὁ δὲ Γάναδος ὠρμητο κώμης, ἡμεδαποὶ
 Ἐδέσσης ἄμφω καὶ τρόφιμοι, ἦν δὴ καὶ Μεσοποτα-
 μίαν καλοῦσι, διὰ τὸ Εὐφράτου καὶ Τίγριδος μέσθην
 εἶναι, καὶ πρὸ τοῦ μὲν ὀλίγοις ὑπὸ τῆς φήμης παρα-
 εἰδομένην, μετὰ δὲ τοὺς τῶν μαρτύρων ἄθλους παν-
 ταχῆ διαδομένην. Οἱ μὲν οὖν ἅγιοι οὐκ ἐν τῇ πόλει
 τὰς διατριβὰς ἐποιοῦντο, πόρρω δὲ ταύτης γενόμε-
 νοι, ἅτε τῶν ἐξ αὐτῆς θορύβων μακρὰν εἶναι βουλό-
 μενοι, καταφανεῖς ὑπάρχειν τῷ Θεῷ μόνῳ διὰ σπου-
 δῆς εἶχον. Καὶ Γουρία μὲν ἐγκράτεια καὶ ἀγάπη
 καλὸν τε καὶ ἀγαθὸν κτῆμα ἦν, καὶ τὸ ἐπιτήδευμα
 κλήσις ἐγένετο, ὥστε οὐκ ἂν ἐγνώρισας τὸν ἄνδρα τῇ
 κλήσει, μὴ τὸν ἐγκρατῆ πρότερον εἰρηκῶς. Σαμων-
 νᾶς δὲ τὴν τε ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἐσφρίγα Θεῷ, καὶ
 τῷ Γουρία τὴν ἀρετὴν παράμιλλος ἦν. Διαβάλλονται
 τοίνυν οὗτοι τῷ δικαστῇ ὡς μὴ μόνον τὴν Ἐδέσσης
 πρόσκοικον πᾶσαν ταῖς ἐαυτῶν διδασκαλίαις ἐπιστη-
 ρίζοντες, καὶ τῆς οἰκειᾶς ἔχουσιν πίστει ὑπαλεί-
 φοντες, ἀλλὰ καὶ ὑπερορᾶν τῶν διωκόντων παρα-
 σκευάζοντες, καὶ τὴν ἐκείνων ἀσέβειαν ἐν μηδενὶ
 τίθεσθαι τὸ παράπαν διδάσκοντες κατὰ τὸ γεγραμ-
 μένον· « Μὴ πεποιθήτε ἐπὶ υἱοὺς ἀνθρώπων οἷς οὐκ
 ἔστι σωτηρία. » Οἷς ἐπὶ πολὺ τὴν μανίαν ἀναφλεγείς
 ὁ δικάζων, κελεύει πάντας ὅσοι τὰ Χριστιανῶν ἐτί-
 μων, ταῖς Γουρία καὶ Σαμωνᾶ διδασκαλίαις ἐπόμε-
 νοι, ἅμα τοῖς εἰς τοῦτο προηγουμένοις συλληφθέν-
 τας κατακλείστους ἐν ἀσφαλεῖ γενέσθαι φρουρᾶ. Καὶ
 ἡ πρόσταξις ἔργον ἦν· καὶ δῆτα καιροῦ λαβόμενος,
 καὶ τοῖς μὲν αὐτῶν πληγὰς ἐπιθεῖς, τοὺς δὲ βασά-
 νοις ἐτέραις ὑποβαλὼν, καὶ τῷ τοῦ βασιλέως δέ-
 γματι πείθεσθαι παραινέσας, οἷα ἡμερόν τι ποιῶν
 καὶ φιλόανθρωπον, τοὺς μὲν λοιποὺς ἀπιέναι οἴκαδε
 ἀπολύει, τοὺς δὲ ἁγίους ὡσπερ καὶ πρώτους τὸ τῆς
 ἀληθείας κήρυγμα σπεύροντας, καὶ τοῖς ἄλλοις τῆς
 εὐσεβείας μεταδιδόντας, τῷ δεσποτικῷ καὶ ἐτι
 ἐκέλευε προσταλαιπωρεῖν, τῇ κοινωνίᾳ τῆς μαρτυ-
 ρίας καὶ αὐτοὺς χαίροντας· ἠκηκόεσαν γὰρ κἀν ταῖς
 ἄλλαις ἐπαρχίαις πολλοὺς τὸν ἴσον αὐτοῖς θέειν
 ἀγῶνα· ὧν Ἐπιφάνιος τε καὶ Πέτρος ἦν, Πάμφιλος
 ὁ ἱερὸς μετὰ πολλῶν καὶ ἄλλων ἐν Καισαρείᾳ τῆς
 Παλαιστίνης, Τιμόθεος ἐν Γάζῃ, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ
 μεγάλῃ Παῦλος, Ἀγαπητὸς ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐν Νι-
 κομηδείᾳ Ἡσύχιος, Φίλιππος ἐν Ἀδριανοῦ πόλει, ἐν
 Μελιτηνῇ Πέτρος, Ἐρμῆς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐν τοῖς
 τῆς Μαρτυροπόλεως μεθορίοις, οἳ καὶ τὸν τοῦ μαρ-
 τυρίου στέφανον ὑπὸ Ἡρακλειανοῦ τοῦ δουκὸς μεθ'
 ἑτέρων ὁμολογητῶν ἀνεδήσαντο, ὧν ὁ ἀριθμὸς κρείτ-
 των ἢ κατὰ τὴν ἡμετέραν γνῶσιν ἔστιν. Ἀλλ' ἐπ-
 ανιτέον ἐπὶ τὰ πρότερον.

Γ'. Ἀντώνιος τοιγαροῦν ὁ τῆς Ἐδέσσης ἡγεμο-
 νεύων, ἐπειδὴ τοῖς ἄλλοις τὴν εἰς τὰ οἰκεία ἐπάνοδον
 ἐχαρίσατο, βήματος αὐτῷ ἀρθέντος, ἀγωγίμους τοὺς
 μάρτυρας γενέσθαι προστάττει. Καὶ τῆς τάξεως τὸ
 κελευσθὲν ποιησάσης, φησὶ πρὸς τοὺς ἁγίους ὁ ἡγε-
 μών· Ὁ θεϊότατος ἡμῶν βασιλεὺς τάδε κελεύει,
 ἀποστῆναί τε οὐ πρεσβεύετε Χριστιανισμοῦ, καὶ τῇ

A judicem accusantur, quorum ille quidem ex Sar-
 cigitua, hic autem ex vico Canade erat ortus,
 ambo educati Edessæ, quam vocant Mesopotamiam,
 quod sit media inter Euphratem et Tigridem, et
 antea quidem ejus fama ad paucos pervaserat;
 post martyrum autem certamina erat omnium ser-
 mone celebrata. Atque sancti quidem nequaquam
 verabantur in civitate: sed procul ab ea remoti,
 ut qui vellent procul abesse ab ejus tumultibus,
 studebant esse Deo soli manifesti. Et Gurix quidem
 continentia et charitas erat bona et honesta pos-
 sessio, et ex illius studio cognomen est ei imposi-
 tum, adeo ut ex nomine cum non cognoveris,
 nisi prius dixeris continentem. Samonæ autem
 erat in Deum corpus et animus juvenilis et alacris,
 et cum Guria virtute contendebat. Hi ergo accu-
 santur ad judicem, quod non solum omnem finiti-
 mam Edessæ regionem sua doctrina confirmarent,
 et ut suæ adhærent fidei, animum adderent, sed
 etiam efficerent, ut despicerent persecutores, et
 ut illorum impietatem omnino nihil facerent, do-
 cerent, convenienter ei quod scriptum est: « Nolite
 confidere in principibus, in filiis hominum, in
 quibus non est salus. » Quibus judex ad magnam
 accensus insaniam, jubet omnes, qui habent in
 honore religionem Christianam, sequentes doctri-
 nam Gurix et Samonæ, simul eum iis qui eos ad
 id inducebant, comprehensos, in tuta includi ca-
 stodia. Jussus autem ad effectum est deductus, et
 capta occasione, cum aliis quidem ex his plagas
 imposuisset, alios autem aliis tormentis subjecis-
 set, et ut imperatoris decreto parerent, suasisset:
 tanquam qui benigne et elementer se gère-
 ret, alios quidem sinit domum abire, sanctos
 autem ut primos, et qui pietatem aliis impertiis-
 sent, jussi adhuc alligi in carcere, qui ipsi quoque
 martyrii gaudebant societate. Audiebant enim in
 aliis provinciis multos idem, quod ipsi, certamen
 suscepisse: ex quibus erat Epiphanius et Petrus,
 et sacrosanctus Pamphilus cum multis aliis in
 Casarea Palæstinæ, Timotheus Gazæ, in magna
 Alexandria Timotheus, Agapetus Thessalonicæ,
 Hesy chius Nicomedix, Philippus Adrianopoli, Me-
 litinæ Petrus, Hermes, et ejus socii in confiniis
 Martyropolis: qui fuerunt etiam redimiti corona
 martyrii a duce Heracliano cum aliis confessoribus,
 quorum est major numerus, quam ut possit ad
 nostram venire cognitionem. Sed redeundum est
 ad ea, de quibus prius dicebamus.

III. Antonius ergo præses Edessæ, cum conces-
 sisset aliis ut domum reverterentur, ei in altum
 erecto tribunali, jubet ad se adduci martyres; et cum
 fecissent, quod jussi fuerant apparitores, sanctis
 dicit præses: Divinissimus noster imperator hæc
 jubet, ut et a Christianismo deficiatis, quem sequi-
 mini, et imagini Jovis cultum divinum tribuatis,

thus in ara sacrificantes. Ad hæc Samonas : Absit, inquit, ut vera fide relictâ, propter quam speramus fore, ut vitam æsequamur immortalem, manuum opus et signum colamus. Præses autem : Imperatoris, inquit, jussa omnino sunt implenda. Respondit Gurias : Puram et divinam nostram fidem nunquam inficiabimur, sequentes voluntatem hominum, in quos cadit interitus. Habemus enim Patrem in cœlis, cujus sequimur voluntatem, qui dicit : « Qui me confessus fuerit coram hominibus, ego quoque eum confitebor coram Patre meo, qui est in cœlis. Qui me autem negaverit coram hominibus, ego quoque eum negabo coram Patre meo, et angelis ejus ». Judex autem : Non vultis ergo, inquit, parere voluntati imperatoris? Quomodo vero non fuerit absurdum, ea quidem, quæ visa fuerint hominibus, iisque qui non multum et quantum vos, possunt, reipsa ad effectum deduci, eorum autem, qui rerum potiuntur, jussa fieri irrita? Qui Regis regum, inquit sancti, faciunt voluntatem, carnis voluntatem respuunt ac rejiciunt. Deinde cum præses minatus esset mortem, nisi parerent, Samonas, Non moriemur, inquit, o tyranne, si Creatoris sequamur voluntatem, imo vero vivemus potius. Sed si ea secuti fuerimus, quæ jubet vester imperator, scias, quod etiamsi tu nos non interemeris, nos tamen male peribimus.

IV. Postquam hæc audivit præses, jubet Anovito commentariensi eos in tutissimam conjicere custodiam. Veritatem enim ægre fert animus, qui sua sponte est ad malum propensus : ut qui ægrotant oculi, splendorem solis. Postquam autem ille fecit quod ei fuerat imperatum, et martyres fuerunt in carcere, in quo etiam multi alii sancti prius inclusi fuerant a militibus, imperator quidem Diocletianus, accersito Musonio præside Antiochiæ, jubet eum venire Edessam, et Christianos, qui in ea erant inclusi, sive erant communis, sive sacrali ordinis, de sua interrogare religione, et eis finem dare convenientem. Cum is ergo venisset Edessam, et Samonam et Guriam primos curasset sistendos ad tribunal judiciale, dicit eis : Domini orbis terræ hic est jussus, ut vos aræ Jovis vinum libetis, et thus imponatis. Sin minus, ego vos variis consumam suppliciis. Corpus enim flagris lacerabo, donec perveniam usque ad ipsa viscera : plumbum autem fervens non prius cessabo vestris axillis infundere, quam id pervaserit usque ad intestina. Deinde nunc quidem manibus, nunc vero pedibus suspendam, et efficiam, ut solvantur compages articulorum : novaque et inaudita excogitabo supplicia, quæ nec omnino quidem ferre poteritis.

A τοῦ Διὸς εἰκόνη τὸ σέβας προσενεγκεῖν, λιθανωτὸν τῷ βωμῷ ἐπιθύοντας. Πρὸς ταῦτα ὁ Σαμωνᾶς, Μὴ γένοιτο, ἔφη, τὴν ἀληθῆ πίστιν ἐγκαταλιπόντας, δι' ἧς καὶ ἀθανάτου προσδοκῶμεν ἀξιώθῃναι ζωῆς, χειρῶν ἔργῳ προστεθῆναι καὶ πλάσματι. Καὶ ὁ ἡγεμὼν, Τὰς βασιλικὰς μᾶλλον προστάξεις δεόν, εἶπε, πληροῦν ἐκ παντός. Ὁ Γουρίας ἠμείβετο· Ἐξαρνοὶ τῆς καθαρᾶς ἡμῶν καὶ θείας οὐκ ἂν ποτε γενοίμεθα πίστεως, θελήματι φθαρτῶν ἀνθρώπων ἀκολουθοῦντες· ἔχομεν γὰρ Πατέρα ἐν οὐρανοῖς, οὗ ἐπόμεθα τῷ θελήματι, « Ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοί, » λέγοντος, « ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς· ὃς δ' ἂν ἀρνήσῃται με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι καὶ ἐγὼ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. » Καὶ ὁ δικαστὴς· Οὐκ οὖν αὐτὸ τοῦ βασιλέως αἰρεῖσθε θέλημα; Καὶ πῶς οὐκ ἂν εἴη τῶν ἀτόπων, τὰ μὲν ἀνθρώποις, καὶ ταῦτα μὴ μέγα τι καθ' ὑμᾶς δυναμένοις, δόξαντα, ἐπὶ τῶν ἔργων ἐκβαίνειν, τὰς δὲ τῶν κρατούντων προστάξεις ἀργεῖν; Οἱ τὸ τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων, εἶπον οἱ ἅγιοι, θέλημα ποιῶντες θελημάτων τῶν τῆς σαρκὸς καταπτύουσιν. Εἶτα τοῦ ἡγεμόνος, εἰ μὴ πεισθεῖεν, θάνατον ἀπειλήσαντος, ὁ Σαμωνᾶς, Οὐκ ἀποθανοίμεθα, εἶπεν, ὦ τύραννε, τῆ τοῦ Δημιουργοῦ θελήσει ἐπόμενοι· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ζησοίμεθα. Εἰ δὲ τὰ τοῦ βασιλέως ὑμῶν ἐλοίμεθα, εὖ ἴσθι ὡς, εἰ μὴ καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ἀνέλοις, ἀλλ' ἡμεῖς κακῶς ἀπολοίμεθα.

C Δ'. Ἐπειδὴ τούτων ὁ ἡγεμὼν ἤκουσεν, Ἄνουίτῳ ἐπιτρέπει τῷ κομενταρησίῳ ἀσφαλῶς αὐτοὺς τῷ δεσμωτηρίῳ καθεῖρξαι· δυσχεραίνει γὰρ πρὸς ἀληθειαν ἐθελοκακοῦσα ψυχῇ, ὡς ὀφθαλμοὶ νοσοῦντες περὶ τὴν τοῦ ἡλίου λαμπρότητα. Ὡς δὲ τὸ κελευσθὲν οὗτος ἐποίει καὶ τοὺς μάρτυρας εἰλήφει τὰ δεσμωτηριον, ἐν ᾧ δὴ καὶ πληθὺς ἐτέρων ἁγίων ὑπὸ στρατιώταις ἀσφαλῶς προκαθεῖρκετο, ὁ βασιλεὺς Διοκλητιανὸς, Μουσούνιον ἐν Ἀντιοχείᾳ τὸν ἡγεμόνα μεταστειλόμενος, ἐντέλλεται πρὸς Ἐδέσση γενέσθαι, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατακλείστους Χριστιανοὺς, ἂν τε τοῦ κοινοῦ τάγματος εἴεν, ἂν τε τοῦ ἱερωμένου, περὶ θρησκείας ἀνακρίναι τῆς ἐξυτῶν, καὶ τὸ κατάλληλον ἀποναῖμαι τέλος. Τὴν Ἐδέσσαν τοίνυν οὗτος καταλαβὼν, καὶ Σαμωνᾶν καὶ Γουρίαν πρώτους τῷ δικαστικῷ παραστησάμενος βήματι, φησὶ πρὸς αὐτούς· Τοῦ τῆς οἰκουμένης δεσπόζοντος αὐτῆ πρότερχεις, οἶνον τῷ τοῦ Διὸς ὑμᾶς σπεῖσαι βωμῷ, καὶ λιθανωτὸν ἐπιθεῖναι· εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ ποικίλαις ὑμᾶς ἀναλώσω βασάνοις· μάστιγι γὰρ τὸ σῶμα καταξανῶ, μέχρις ἂν καὶ τῶν σπλάγγνων αὐτῶν καθίκωμαι. Μόλυθον δὲ ζέοντα οὐ πρότερον ἀφέξομαι ταῖς μασχάλαις ὑμῶν ἐγγέων πρὶν ἂν καὶ αὐτὸς χωρήσῃ κατὰ τῶν ἐνδοσθίων. Εἶτα νῦν μὲν χειρῶν εἰς τοιοῦτον, νῦν δὲ ποδῶν ἀναρτήσω, ὅσῳ καὶ τὰς ἀρμονίας παρεθῆναι τῶν ἀρθρῶν, κινωτέρας τε καὶ μείζους ἐπιτεχνάσομαι τιμωρίας, ἃς οὐδὲ ὑπενεγκεῖν ὀλως δυνατοὶ ἔσεσθε.

² Matth. x, 32, 33.

ΕΙ. Καὶ ὁ Σαμωνᾶς, τὸν ἠπειλημένον σκόληκα A τοῖς ἀρνούμενοις τὸν Κύριον, καὶ τὸ μὴ σβεννύμενον πῦρ μᾶλλον ὢν ἀπηριθμήσω βασάνων καὶ πτοούμεθα καὶ δεδοίκαμεν· αὐτὸς γὰρ ᾧ τὴν λογικὴν λατρείαν προσφέρομεν, πρῶτα μὲν πρὸς τὰς πολυειδεῖς ταύτας ἐνδυναμώσας βασάνους τῶν σῶν ἀφαρπάσει χειρῶν· εἴθ' οὕτω καὶ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ καταστήσει, ἐνθα εὐφραινομένων πάντων ἡ κατοικία. Ἄλλως τε δὲ καὶ κατὰ μόνου πάντως ὀπλίζη τοῦ σώματος· τί γὰρ ἂν καὶ τὴν ψυχὴν βλάψαι δύναιο, ἢ ἕως μὲν ἂν τῷ σώματι παροικῆ λαμπρύνεσθαι πέφυκε ταῖς βασάνοις, ἀπαλλαττομένης δὲ οὐδεμία πάντως οὐδὲ τῷ σώματι αἰσθησις; Ὅσῳ γὰρ ὁ ἕξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἡσοῦτον ὁ ἕσω ἀνακαινοῦται ἡμέρη τε καὶ ἡμέρᾳ· δι' ὑπομονῆς γὰρ τὴν προκείμενον ἀγῶνα τοῦτον ἀνύομεν. Ὁ δὲ ἡγεμὼν καὶ αὐθις, B ὡσπερ προδιαμαρτυρούμενος αὐτοῖς, ἵνα καὶ μὴ πειθομένους τιμωρήσῃται δικαιοτέρον, Ἄπόστητε τῆς ἀπάτης, ἔφη, συμβουλεύω, καὶ τῷ τοῦ βασιλέως προστάγματι εἴξατε· οὐ γὰρ ἂν δυνήσεσθε τὰς βασάνους ὑπενεγκεῖν. Πρὸς δὲ ὁ ἱερεὺς Γουρίας, Οὐτε ἀπάτη δουλεύομεν, ὡς σὺ φῆς, ἀπεκρίνατο, οὐτ' ἂν πνιτε τῆ τοῦ κρατοῦντος προστάξει πεισθειήμεν· μὴ οὕτω σχολίημαν ἀγεννῶς τε καὶ ἀνοήτως· ἐκεῖνου γὰρ ἔσμεν μαθηταί, ὅς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὑπὲρ ἡμῶν ἔθετο, τὸ πλούσιον τῆς χρηστότητος καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην δεικνύων. Ἀντικαταστησόμεθα οὖν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν μέχρι θανάτου, καὶ οὐδ' ἂν, εἴ τι καὶ γένοιτο, ταῖς τοῦ ἀντικειμένου μηχαναῖς ὑποσκελισθειήμεν, αἷς καὶ ὁ πρῶτος ἀλοῦς ἄνθρωπος C θάνοντον διὰ τῆς πρᾶκοῆς τοῦ ξύλου ἐδρέφατο, καὶ Καὶν πεισθεὶς αἵματι μὲν ἀδελφοῦ, τὰς χεῖρας ἐμόλυνε, στένειν δὲ καὶ τρέμειν τὰ ἐπίχειρα τῆς ἁμαρτίας ἐφεῦρεν. Ἄλλ' ἡμεῖς, τὸν νοῦν τοῖς τοῦ Χριστοῦ λόγοις προσέχοντες, οὐ φοβηθησόμεθα ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν ἀποκτεῖναι μὴ δυναμένων. Ἐκεῖνον δὲ φοβηθησόμεθα μᾶλλον, τὸν καὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν καὶ τὸ σῶμα δυνάμενον ἀπολέσαι. Καὶ ὁ τύραννος· Οὐχ ἵνα, φησί, γραφᾶς ἐπιόντες τὰς ὑμετέρας ἀνασκευάζειν, ἔχητε τὰ παρ' ἡμῶν προτεινόμενα, οὐ τούτου γε ἕνεκεν ἀόργητος D ἐγὼ καὶ μακρόθυμος, ἀλλ' ὅπως τὰς τοῦ κρατοῦντος

Γ'. Οὐδὲν ὁ λόγος οὗτος τοὺς μάρτυρας ἐδυσώπησαν, ἀλλὰ προσιόντες, Τί δὲ παρὰ τοῦτο ἡμῖν, ἔλεγον, εἰ χολᾶς καὶ πρὸς ὀργὴν εὐκολοῦς εἶ, καὶ ὡς νιφάδας ὕεις τὰς τιμωρίας; Τότε γὰρ ἂν καὶ μᾶλλον εὐποιήσης ἡμᾶς, λαμπρότερον ἡμῶν τὸ δοκίμιον τῆς ὑπομονῆς ἐργαζόμενος, καὶ τὰς ἀντιδόσεις μείζονας προξενῶν· ὡς ἡμῖν γε τοῦτο τῆς ἐλπίδος ἐστὶ τὸ κεφάλαιον, τὴν πρόσκαιρον πανοικίαν τὴνδε καταλιπεῖν, καὶ πρὸς τὴν αἰωνίαν μεταφοιτῆσαι. Ἐχόμεν γὰρ σκηνὴν ἀχειροποίητον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν δὴ καὶ κόλπον Ἀβραὰμ ἡ Γραφή διὰ τὸ τῷ Θεῷ ὑκλειωμένον οἶδε καλεῖν. Ὡς οὖν τῆς ἐνοστάτεως αὐτῶν ὁ ἡγεμὼν τὸ ἀμετάθετον ἐθεάσατο, εὐθύς τοῦ λέγειν ἀφέμενος πρὸς τὸ κολάζειν ἐχώρει· καὶ κελύει Ἀνουῖνω τῷ κομενταρησίῳ τῆς μιᾶς ἐκατέ-

V. Respondit autem Samonas : Vermem, ejus minæ sunt intentatæ iis qui negant Dominum, et ignem, qui non exstinguitur³, magis, quam ea, quæ tu enumerasti, tormenta, formidamus. Ipse enim, cui cultum offerimus rationalem, primum quidem nos corroboratos adversus varia hæc tormenta eripiet a tuis manibus. Deinde etiam in tuto collocabit, ubi est habitaculum omnium lætantium. Alioqui autem omnino adversus solum corpus armaris. Quid enim animam potueris lædere? Quæ quoad quidem habitat in corpore, tormentis evadit præclarior, ea autem recedente, nullus est omnino sensus corpori. Quo magis enim homo noster externus corrumpitur, eo magis internus renovatur in dies; per patientiam enim hoc propositum certamen peragimus⁴. Præses autem rursus veluti protestans, ut si non parerent, puniret justius : Discedite ab errore, inquit, vobis consulto, et cedite jussui imperatoris. Non poteritis enim ferre tormenta. Cui sanctus Gurias : Neque errori, ut tu dicis, servimus, respondit, nec imperatoris jussui unquam paruerimus. Absit ut tam pusilli animi simus, et tam amentes. Sumus enim illius discipuli, qui animam suam pro nobis posuit, divitias benignitatis et suam in nos ostendens charitatem. Resistemus ergo peccato usque ad mortem, neque quidquid acciderit, supplantabimur a machinis adversarii, quibus primus homo captus, decerpit mortem per ligni inobedientiam; et Cain persuasus, fratris quidem sanguine manus polluit, gemere autem et tremere invenit præmia peccati. Sed nos Christi verbis mentem adhibentes⁵, non timebimus eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere : illum potius timebimus, qui nostram animam et corpus potest perdere. Tyrannus autem : Non ut, inquit, vestras percurrentes Scripturas, possitis refellere, quæ a nobis objiciuntur, ideo ira non moveor, et me præbeo præsentem, sed ut jussum imperatoris exsequentes, cum pace domum revertamini.

VI. Hæc oratio nihil flexit martyres, sed propius accedentes : Quid nostra, aiunt, refert, si irasceris, et es ad iram propensus et tanquam nives plus tormenta? Tunc enim nobis magis benefacies, clariorem reddens nostram probationem patientiæ, et concilians majores remunerationes. Hæc est enim summa nostræ spei, hunc incolatum, qui est ad tempus, relinquere, et migrare ad æternum. Habemus enim tabernaculum non manu factum in cælis⁶, quod etiam sinum Abrahamæ Scriptura⁷, propterea quod is esset familiaritate Deo conjunctus sollet vocare. Cum itaque vidisset præses immutabilem eorum constantiam, statim mittens dicere, processit ad castigandum, et jubet Anuino commentariensi utrumque una manu suspendi, et eis

³ Isa. LXVI, 24. ⁴ II Cor. IV, 16. ⁵ Matt. X, 28, 29. ⁶ II Cor. V, 1. ⁷ Luc. XVI, 22.

toto pondere corporis divulsis, adhuc eorum pedibus gravem suspendere lapidem, ad sensum acrioris doloris. Atque hoc quidem ita se habebat, et ab hora tertia usque ad octavam tale tormentum forti animo tolerabant, non vocem emittentes, non gemitum, non aliquid aliud ostendentes, quod esset pusilli et abjecti animi. Dixisses eos pati in alieno corpore, aut aliis patientibus, ipsos solum esse spectatores eorum quæ fiebant.

VII. Interim autem, dum ii penderent manibus, occupatus erat præses in aliis audiendis. Deinde cum ab eis quievisset, jubet commentariensem interrogare sanctos, an jussui imperatoris vellent parere, ut liberarentur a tormento: et cum ille quidem interrogaret, hi vero non possent, aut non vellent respondere, jubet eos includi in interiore custodia, in lacu tenebroso et nomine et re ipsa, et pedes usque ad diem sequentem affixos esse ligno. Die autem jam apparente, a ligni quidem vinculis pedes sunt relaxati: carceris autem aditus fuit obstructus, ut nec solaris quidem radius posset subire; edictum autem fuit custodibus, non frustum panis, nec parvam quidem guttam aquæ tres totos dies eis præbere. Quamobrem de cætero tenebrosus carcer et longa inedia erat condemnatio martyribus. Cum autem adesset tertius dies, circa principium mensis Augusti, apertus quidem fuit aditus carceris; illi autem in eo retenti sunt usque ad decimum Novembris. Deinde judex eos curat sistendos pro suo tribunali, et Nec tantum, inquit, tempus vobis præbuit, ut mutati aliquod salutare caperetis consilium? Illi autem respondent: Quod nobis videtur, tibi jam sæpius ostendimus; tu autem fac ea quæ tibi fuerunt imperata. Præses autem statim jubet Samonam altero pede in genu inclinari, et ferreum vinculum injici ejus genui. Quod cum factum esset, cum quidem suspendit præcipitem, a pede, quem inclinaverat, alterum deorsum trahens pondere ferri, quod verbis non potest explicari: et sic athletam moliens discernere. Quo quidem tempore cum coxæ acetabulum per vim sedem suam reliquisset, effectum est, ut Samonas claudicaret: Guriam autem, quod esset imbecillus et subpallidus, sinebat impunitum, non quod eum benignis aspexisset oculis, non quod esset misertus ejus imbecillitatis; sed ut qui, quod eum punire cuperet, potius pepercisset. Ne forte, aiebat, nobis imprudentibus consumeretur nate cruciatus (2).

VIII. Et jam erant quidem duæ horæ diei, ex quo suspensus erat Samonas; hora autem quinta jam aderat, et is adhuc pendebat sublime: et qui circumstabant milites, movebantur misericordia, et hortabantur ut imperatoris pareret imperio. Sed peccatorum misericordia caput sancti non pingue-

ρους ἀναρτῆσαι χεῖρας, καὶ ὄλω τῷ τοῦ λοιποῦ σώματος βάρει διασπωμένων αὐτῶν, ἔτι καὶ τοῖς ποσὶ λίθου βαρὺ τι προσαρτῆσαι χρεῖμα εἰς ὀδύνης αἰσθησιν δριμυτέρας. Τοῦτο μὲν δὴ οὕτως εἶχε, καὶ ἀπὸ τρίτης ὥρας μέχρις ὀγδόης τῆς τοιαύτης βασάνῃ καρτεροῦντες ἦσαν, οὐ φωνὴν ἀφιέντες, οὐ στεναγμὸν, οὐκ ἄλλο τι τῶν ἀγεγνῶν ἐπιδεικνύοντες οὐδὲν· εἶπερ ἂν αὐτοὺς ἐν ἀλλοτρίῳ πάσχειν τῷ σώματι, ἢ ἐτέρων πασχόντων αὐτοὺς θεατὰς μόνον εἶναι τῶν γινομένων.

Z'. Ἐν ὄσφ δὲ τῶν χειρῶν ἀνήρτηντο οὗτοι, πρὸς ἐτέρας δὲ ἡγεμῶν ἀκροάσεις ἡσχόλητο. Εἶτα σχολῆν ἀπὸ τούτων δοὺς ἑαυτῷ προστάττει τῷ κομμενταρησίῳ πυκθάνεσθαι τῶν ἀγίων εἰ τῷ τοῦ βασιλέως προστάγματι εἴκουσιν, ὥστε ἀνεθῆναι καὶ τῆς βασάνου. Καὶ τοῦ μὲν διαπυκθανομένου, τῶν δὲ μὴ ἀποκρίνασθαι δυναμένων, ἢ μηδὲ βουλομένων, κατενεχθέντα; τῆ ἐνδοτέρῃ φυλακῇ κατακλεισθῆναι κελεύει, σκοτεινῷ λάκκῳ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν οὖση καὶ τὴν ἐνέργειαν, καὶ τοὺς πόδας ἕως τῆς ἐπιγινόμενης διασφαλισθῆναι τῷ ξύλῳ. Τῆς δὲ ἡμέρας ἄρτι διαφανούσης, τῶν ἀπὸ τοῦ ξύλου μὲν δεσμῶν οἱ πόδες ἀνεῖντο, τῆ δὲ τῆς εἰρκτῆς εἰσόδῳ φραγμὸς ἐπιτέθειτο, ὡς μηδὲ ἀκτίνα ἡλιακὴν ὑπεισθῆσθαι. Παρήγγελλτο δὲ καὶ τοῖς φύλαξι μηδὲ ἄρτου τι τρύφος, μὴ σταγόνα μικρὰν ὕδατος ἐπὶ τρεῖς ἕλας ἡμέρας αὐτοῖς ἐπιδοῦναι, ὥστε τὸ ἀπὸ τοῦδε εἰρκτῆ ζοφώδης καὶ ἀσιτία μακρὰ ἢ καταδίχη τοῖς μάρτυσιν. Ἐπεὶ δὲ ἡ τρίτη παρῆν, περὶ ποῦ τὰς τοῦ μηνὸς Αὐγούστου ἀρχὰς ἢ μὲν τῆς φυλακῆς εἰσόδος διηνοίγετο, οἱ δὲ εἶχοντο ἐν αὐτῇ ἕως δεκάτης τοῦ Νοεμβρίου. Εἶτα τῷ ἑαυτοῦ βήματι παρίστησε τούτους ὁ δικαστῆς· καὶ, Οὐδὲ ὁ τοσοῦτος, φησὶ, χρόνος παρέσχεν ὑμῖν μεταβουλεύεσθαι τι σωτήριον; Οἱ δὲ, Τὸ μὲν δοκοῦν ἡμῖν, εἶπον, ἤδη πολλάκις σοι παρεστήσαμεν· σὺ δὲ τὰ προστεταγμένα σοι ποιεῖ. Καὶ ὁ ἡγεμὼν θατέρῳ τοῖν ποδοῖν εὐθύς κατὰ γόνυ τὸν Σαμωνᾶν κλιθῆναι προστάττει, καὶ σιδετροῦν δεσμὸν ἐμκλήθῆναι τῷ γόνυτι· οὗ δὲ γεγονότος τούτου μὲν κατὰ κεφαλῆς τοῦ κεκλιμένου ποδὸς ἀναρτᾶ, ἄχθει τὸν ἕτερον ἀμυθῆτου σιδήρου καθέλκων, καὶ διασπαράξει ταύτη τὸν ἀθλητὴν μηχανώμενος· ὅτε καὶ τῆς κοτύλης τῆ βία ἑαυτῆς ἕδραν ἀπολιπούσης χωλεύειν, οὕτω τῷ Σαμωνᾶ περιίστατο. Τὸν δὲ Γουρίαν διὰ τὸ ἀσθενικὴν εἶναι καὶ ὑπωχρον, ἀτιμώρητον εἶα, οὐκ εὐμενὲς προσβλέψας, οὐκ οἶκτον τῆς ἀσθενείας λαθὼν, ἀλλὰ τιμωρία; μᾶλλον ἐπιθυμία τὴν φειδῶ ποιησάμενος· μὴ λάθῃ γὰρ, φησὶ, προαναλωθεῖς τῶν κολάσεων.

H'. Ὄρξ μὲν δὴ τῆς ἡμέρας ἀναρτωμένῳ δευτέρῃ τῷ Σαμωνᾶ· πέμπτη δὲ ἤδη παρῆν, καὶ μετέωρος οὗτος ἦν. Οἷ τε περισσυχότες στρατιῶται συμπαθεῖζ τὰ σπλάγγνα ἐβάλλοντο καὶ πεισθῆναι τῷ τοῦ βασιλέως προστάγματι παρεκάλουν. Ἄλλ' ὁ τῶν ἀμαρτωλῶν ἔλεος τὴν κεφαλὴν οὐκ ἐλίπαινε

(2) Tormento occidere quempiam lege velatum fuisse est l. Aut damnatum, § Nec ea, ff De pœnis: hinc præses Guriam, cum imbecillioris esset na-

turæ, gravioribus tormentis aggredi ausus non fuit, ne in tormentis efflaret animam.

τοῦ ἁγίου ἡ ἐκείνος γὰρ, καίτοι πικρῶς πιεζόμενος ὑπὸ τῆς βασάνου, ἀλλ' οὖν αὐτοὺς μὲν οὐδὲ ἀποκρίσεως ἕξιόν τινας, οἰμῶζειν ἔων, καὶ ἑαυτοὺς μᾶλλον ἐλέους, οὐκ ἐκείνον ἡγεῖσθαι ἄξιον· εἰς οὐρανὸν δὲ τὸ ὄμμα διάρας, τῷ Θεῷ ἐκ βάθους τῆς καρδίας προσήυχετο, καὶ τῶν ἐξ αἰῶνος αὐτὸν ἐμίμησκε θαυμασίων, Κύριε ὁ Θεὸς, λέγων, οὐ καρδίαν πλατύνας τῷ Δαυὶδ ἐν ταῖς θλίψεσιν, ὁ τῷ προφήτῃ Δανιὴλ κατὰ λεόντων ἰσχὺν δεδωκώς, ὁ τοὺς Ἀβραμιαίους παῖδας τυράννου νικητὰς καὶ φλογὸς ἀναδείξας, αὐτὸς καὶ νῦν, Κύριε, τὸν καθ' ἡμῶν ἐπιθεὶς πόλεμον, ὁ τῆς ἡμετέρας εἰδῶς φύσεως τὴν ἀσθένειαν· πειρᾶται γὰρ ὁ ἐχθρὸς τὸ τῆς σῆς πλάσμα χεῖρὸς δόξης ἀποστῆσαι τῆς παρὰ σοί. Ἄλλ' αὐτὸς, φιλανθρώπων σου ἡμῶν εὐμενὲς ἡμῖν ἐπιθέψας, ἄσθεστον μὲν τὸν λύχνον τῶν σῶν ἐντολῶν ἐν ἡμῖν διατήρησον, τῷ σῷ δὲ φωτὶ τὰς τρίβους ἡμῶν κατεύθυνον, καὶ τῆς ἐν σοὶ ἀπολαῦσαι μακαριότητος καταξίωσον· ὅτι εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ταύτην μὲν οὖν ἐκείνος τῷ ἀγωνοθέτῃ Θεῷ τὴν εὐχαριστίαν ἀπέπεμπε. Τῶν ὑπογραφέων δὲ τις παρεστῶς διεχάραττε τὰ λεγόμενα.

Θ'. Καὶ ὁ ἡγεμὼν ἀνεῖναι τῆς τιμωρίας αὐτὸν τῷ κομενταρησίῳ ἐκέλευεν. Ὁ δὲ οὕτω πεποιηκώς, καὶ μετὰ τῶν συνόντων διαβαστάσας ἀπειρηκῶτα ἤδη ταῖς ἀλγηδόσιν, ἐν τῇ προτέρᾳ φυλακῇ φέροντες, τῷ ἱερῷ Γουρία παρατιθεῖσι. Καὶ δὴ πεντεκαίδεκάτην ἀναβαίνοντος τοῦ Νοεμβρίου νυκτὸς οὕσης περὶ ἀλεκτρούνων φῶδός, ἀνέστη ὁ ἡγεμὼν· λαμπάδες τε καὶ δορυφόροι τούτου προήεσαν. Καὶ τὴν βασιλικὴν λεγομένην καταλαβὼν ὅποιπερ αὐτῷ τὸ δικαστήριον συγκεκρότητο, ἐπὶ τοῦ βήματος σοβαρῶς προκαθέζεται· καὶ τοὺς ἀθλητὰς Γουρίαν καὶ Σαμωνᾶν μεταστέλλεται. Καὶ ὁ μὲν ἤκει μέσος οὖσιν πορευόμενος, καὶ ταῖς ἐκατέρου χερσὶν ὑποστηριζόμενος· ἢ τε γὰρ ἀσιτία ἐπίεζε, καὶ τὴ γῆρας ἐδάρινε, μόνης αὐτὸν τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος ἀναψυχούσης. Ὁ δὲ Γουρίας καὶ αὐτὸς διαβασταζόμενος ἄγεται, μηδὲ βαδίζειν ὄλωσ δυνάμενος, ἅτε χαλεπῶς αὐτῷ τοῦ πόδός ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ πληγέντος. Πρὸς οὗς ὁ τῆς ἀσεβείας ὑπασπιστής, Ἀδείας, ἔφη, λαθόμενοι, περὶ τοῦ λυσιτελοῦς ὑμῖν συνδιδεσκέψασθε ἂν· φράσατε οὖν εἴ τι καινότερον ὑμῖν ἔσκεπται, καὶ εἰ μετάνοιά τις εἰσῆλθεν ὑμᾶς ἐπὶ τοῖς προτέροις, καὶ τῇ τοῦ Θειοτάτου βασιλέως προστάξει πεῖθεσθε· οὕτω γὰρ ἂν τῶν τε οἰκείων κτημάτων ὁμοῦ καὶ χρημάτων, ἀλλὰ καὶ τοῦ γλυκυτάτου τοῦδε φωτὸς ἀπολαύσητε. Πρὸς ταῦτα οἱ μάρτυρες, Οὐδεὶς, εἶπον, τῶν εὐφρονούντων ἀσπάσαιτο τῶν βρόντων τὴν ἐν ὀλίγῳ παραμονήν. Ἰκανὸς γὰρ ἡμῖν καὶ ὁ προλαβὼν χρόνος πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτῶν καὶ θέαν, καὶ οὐδενὸς τούτων ἐσμὲν ἐν ἐπιθυμίᾳ. Ὅν δὲ νῦν ἡμῖν θάνατον ἐπισείεις, πρὸς ἀθανάτους οὗτος ἡμᾶς διαβιβάσει σκηνάς, καὶ τῆς ἐκεῖθεν μετασχεῖν παρασκευάζει μακαριότητος.

A fecit⁸. Ille enim etsi acerbè premeretur a tormento, ipsos ne ullo quidem dignabatur responso, sinens eos lugere, et se potius, non illum dignum censere misericordia. In cœlum autem tollens oculos, precabatur Deum ex profundo cordis, et ei revocabat in memoriam miracula, quæ a sæculo facta sunt : Domine Deus, dicens, sine quo nec passerculus quidem cadet in laqueum⁹ : qui Davidi dilatasti cor in afflictionibus¹⁰ ; qui prophetæ Danieli vim dedisti etiam contra leones¹¹ : qui pueros Abramiaeos et tyranni et flammæ victores effecisti¹² ; tu quoque nunc, Domine, aspice ad bellum, quod contra nos geritur, qui nostræ naturæ nosti imbecillitatem. Conatur enim inimicus figmentum tuæ dexteræ avertere ab ea quæ est apud te gloria. Sed tu benignis tuis nos intuens oculis, conserva in nobis, quæ exstingui non potest, lucernam tuorum mandatorum : tua autem luce dirige nostras semitas, et dignare nos frui ea, quæ est in te, beatitudine : quoniam es benedictus in sæcula sæculorum. Atque ille quidem agonothetæ Deo emittebat hanc gratiarum actionem : quidam autem scriba, qui aderat, litteris mandavit quæ dicta sunt.

IX. Jussit autem præses commentariensi eum solvere a supplicio. Ille vero cum sic fecisset, et portasset eum iis qui aderant jam doloribus defessum et confectum, in priorem ferentes custodiam, deponunt juxta sanctum Guriam. Cum autem esset Novembris decimus quintus, noctu circiter galli cantum surrexit ju-dex : eum vero præcedebant lampades et satellites : et cum ad basilicam venisset, quæ dicitur, ubi erat judicium, cum magno fastu sedet pro tribunali, et accersit athletas Guriam et Samonam. Et hic quidem venit ambulans in medio duorum et fultus utriusque manibus. Nam et premebat inedia, et gravabat senectus, bona spe solummodo eum refrigerante. Gurias autem ipse quoque portatus ducitur, ut qui nec posset omnino ingredi, utpote quod pes ei fuisset graviter a vinculo sauciatus. Ad quos defensor impietatis : Cum data, inquit, fuerit vobis potestas, de eo quod est vobis conducibile, simul deliberastis. Dicit ergo, an novi aliquid sit a vobis consideratum, et an priorum vos aliqua subierit poenitentia : et parete jussui divinissimi. Sic enim vestris opibus et possessionibus, quin etiam hac suavissima quoque luce fruemini. Ad hæc martyres : Nemo, inquiunt, qui sapit, magnificerit parum manere in iis, quæ fluunt. Sufficit enim nobis tempus, quod præcessit, ad usus eorum et aspectum : nec eorum aliquid desideramus. Quam autem mortem nunc nobis intentas, ea nos ad immortalia transmittet tabernacula, et efficiet, ut simus participes ejus, quæ est illic, beatitudinis.

⁸ Psal. cxi, 5. ⁹ Matth. x, 29. ¹⁰ Psal. iv, 2.

¹¹ Dan. vi et xiv. ¹² Dan. iii, 1 seqq.

Σ. Præses autem : Quæ a vobis, inquit, dicta sunt, nostras aures magna affecerunt tristitia. Ego autem paucis exponam id, quod videtur. Nam si aræ quidem thus imponitis, et imagini Jovis sacrificatis, recte se habuerit, et unusquisque vestrum domum abibit. Sin vero adhuc pergitis imperatoris jussui non parere, amputabuntur vobis omnino capita ; hoc enim vult et statuit magnus imperator. Ad quæ respondens generosissimus Samonas : Si nos, inquit, tanto affeceris beneficio, ut liberemur quidem ab iis quæ hic sunt molestiis, transmittamur autem ad eam, quæ est illic, beatitudinem, quantum in nobis quidem situm est, tibi reddetur merces ab eo qui nostra dispensat ad id, quod est utile. Ad hæc cum respondisset præses, ut videbatur, benignius, et dixisset : Ego toleranter hucusque tuli, longas illas sustinens orationes, ut mora temporis mutati, traduceremini ad id quod est utile, et supplicium mortis non subiretis. Qui morti, quæ est ad tempus, inquit Smonas, se tradunt propter Christum, clarum est fore ut ii liberentur ab æterna. Qui enim mundo moriuntur, vivunt in Christo. Nam Petrus quoque, qui resplendet in choro apostolorum, cruce fuit condemnatus et morte ; et filius tonitruï Jacobus, ab Herode Agrippa fuit interfectus gladio ¹². Quinetiam Stephanus quoque fuit appetitus lapidibus, qui primus percurrit stadium martyrii ¹³. Quid autem dixeris de Joanne ? an ne ejus quidem admittes egregiam illam constantiam, et loquendi libertatem, quod mori maluerit, quam eubilis tacere impudicitiam : adultera vero ejus caput acceperit præmium saltationis ¹⁴ ?

XI. Rursus autem præses : Non ut vestros, quos dicitis, sanctos enumeretis, vos fero tolerant, sed ut, mutato consilio, jussis cedentes imperatoris, ab acerbissima morte liberemini. Si enim sitis nimium audaces et insolentes, quid aliud, quam vos majora excipient supplicia, quibus oppressi, vel inviti facietis id quod nos exigimus ? quo tempore nec omnino quidem poteritis refugium habere ad misericordiam ? Nam quod fit per vim, ne potest quidem provocare ad commiserationem, quomodo contra quod sponte fit, est dignum misericordia. Christi autem confessores et martyres dixerunt : Non opus est multis verbis. Ecce enim nos sumus tibi præsto ad omnia subeunda supplicia. Quod ergo tibi fuit imperatum, ne differas exsequi. Nos enim Christi veri Dei sumus adoratores, et rursus dicimus : Cujus regni non erit finis. Qui etiam potest solus vicissim glorificare eos, qui ejus nomen glorificant ¹⁵. Interim autem dum hæc dicerentur a sanctis, præses tulit in eos sententiam, ut mortem subirent gladio. Illi vero lætitia, quæ verbis non potest explicari, affecti : Te vere decet gloria et laudatio, qui es Deus universorum clamabant : quod tibi pla-

Α Ι' Ὁ δὲ ἡγεμῶν, τὰ παρ' ὑμῶν, ἔφη, λεχθέντα πολλὴν τῆς ἡμετέρας ἀκοῆς τὴν ἀηδίαν κατέχευεν. Ἐγὼ δὲ τὸ δοκοῦν ἐν βραχεὶ παραστήσω. Εἰ μὲν γὰρ ἐπιτίθετε τῷ βωμῷ λιθανωτῶν, καὶ θύετε τῇ τοῦ Διὸς εἰκόνι, εὖ ἂν ἔχοι, καὶ ἕκαστος οἴκαδε ἀπελεύσεται· εἰ δὲ καὶ ἔτι περὶ τὴν τοῦ κρατοῦντος πρόσταξιν ἀπειθεῖτε, τὰς κεφαλὰς πάντως ἀπομνησθήσεσθε· τοῦτο γὰρ καὶ βασιλεὺς ὁ μέγας βούλεται καὶ νομοθετεῖ. Πρὸς ἅπερ ὁ γενναιοτάτος ὑπολαβὼν Σαμῶνας· Εἰ τοιαῦτα, εἶπεν, εὐεργετήσεις ἡμᾶς, ὡς ἀπαλλαγῆναι μὲν τῶν ἐνταῦθα λυπηρῶν, πρὸς δὲ τὴν ἐκεῖθεν διαβῆναι μακαριότητα, ἀποκείσεται σοι τό γε ἐφ' ἡμῖν καὶ μισθὸς παρὰ τοῦ τὰ ἡμέτερα πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομοῦντος. Πρὸς ταῦτα τοῦ ἡγεμόνος φιλανθρωπότερόν τι τῷ δοκεῖν ἀποκριναμένου, καὶ εἰρηκότος, ὡς Ἐγὼ διὰ τοῦτο μᾶλλον μακροθύμως ἤνεγκα μέχρι καὶ νῦν τῶν μακρῶν ἐκείνων ἀνεχόμενος λόγων, ὡς ἂν τῇ τοῦ χρόνου παρατάσει πρὸς τὸ λυσιτελεῖς μεταβάλῃτε, καὶ μὴ τὴν τοῦ θανάτου ὑπότχητε τιμωρίαν. Οἱ τῷ προσχαίρῳ θανάτῳ, φησὶν ὁ Σαμωνᾶς, ἑαυτοὺς παραδιδόντες διὰ Χριστὸν, εὐδηλον ὡς τοῦ αἰωνίου ῥυσθήσονται· οἱ γὰρ τῷ κόσμῳ θρήσκοντες ἐν Χριστῷ ζῶσιν. Ἐπεὶ καὶ Πέτρος ὁ τοῦ τῶν μαθητῶν ἐκλάμπων χοροῦ σταυρὸν κατεκρίθη καὶ θάνατον· ὃ τε τῆς βροντῆς υἱὸς Ἰάκωβος, μαχαίρα ὑπὸ Ἡρώδου ἀνηρέθη τοῦ καὶ Ἀγρίππα· καὶ Στέφανος δὲ τοῖς λίθοις, πρῶτος διαδραμῶν τοῦ μαρτυρίου τὸ στάδιον. Τί δ' ἂν εἴποις περὶ Ἰωάννου ; ἢ μηδὲ τοῦτον τῆς καλῆς ἐκείνης ἐνστάσεως καὶ παρρησίας ἀποδέχη, ὅτι θανεῖν εἴλετο μᾶλλον ἢ σιωπᾶν ἐπὶ καίτης ἀκολασίῃ, μοιχαλῆς δὲ τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν ἄθλον τῆς ὀρχήσεως εἴληψε ;

ΙΑ'. Καὶ ὁ ἡγεμῶν αὖθις, Οὐχ ἵνα τοὺς καθ' ὑμᾶς, ὡς φατε, ἀγίους ἀπαριθμήσησθε, οὐ διὰ τοῦτο ὑμῶν ἀνέχομαι μακροθύμως, ἀλλ' ὅπως μεταβουλευσάμενοι, καὶ τῇ βασιλικῇ ῥοπῇ εἴξαντες, τοῦ πικροτάτου τέλους ἀπαλλαγῆτε. Θρασυνομένους γὰρ ὑμᾶς τί γε ἄλλο ἢ μείζονες παραλήψονται κολάσεις, αἷς δῆπουθεν πιεζόμενοι καὶ ἄκοντες τὸ παρ' ἡμῶν ἀπαιτούμενον ἔσεσθε ποιοῦντες, ἤνίκα πάντως οὐδὲ καταφυγεῖν πρὸς οἶκτον δυνήσεσθε ; τὸ γὰρ ἐν τούτοις βίᾳ γινόμενον οὐδὲ τὸν ἔλεον ἐκκαλεῖσθαι δύναται, ὡς περ τούναντίον ἐλέους ἄξιον τὸ αὐθαίρετον. Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ ὁμολογηταὶ καὶ μάρτυρες, οὐ χρεῖα πολλῶν, ἔφησαν, λόγων· ἰδοὺ γὰρ σοι πρὸς πᾶσαν αἰκίαν ἡμεῖς ἑτοιμοί. Ὁ οὖν προσετάγη ; πράττειν μὴ ἀντιβάλλῃ. Χριστοῦ γὰρ ἔσμεν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ προσκυνηταί, καὶ πάλιν φάμεν, οὐ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος, ὅς καὶ ἀντιδοξάζειν δύναται μόνος τοὺς τὸ αὐτοῦ δοξάζοντάς ἑνομα. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα παρὰ τῶν ἀγίων ἐλέγετο, ὁ ἡγεμῶν τὴν κατ' αὐτῶν ἐξῆγεν ἀποφασιν, ὡς τε τὸν διὰ ξίφους θάνατον ὑποστήναι. Οἱ δὲ τῆδονῆ ἀφράστῳ ληφθέντες· Σοὶ δόξα πρέπει δυνάτως καὶ αἰνεσις τῷ τῶν ὄλων, ἐβόων, Θεῷ, ὅτι τὸν προκείμενον ἡμᾶς ἀγῶνα τελέσαι τυδόκησας, ὡς

¹² Act. xii, 2. ¹³ Act. vii, 1 seq. ¹⁴ Matth. xiv, 1-12. ¹⁵ I Reg. ii, 30.

δὲν καὶ τῆς ἀθανάτου παρὰ σοὶ λαμπρότητος καταξιοθῶμεν.

IB'. Ἐπεὶ οὖν τὸ ἀμετάθετον τοῦ φρονήματος αὐτῶν ὁ ἡγεμὼν ἐθεάσατο, καὶ ὅπως ἐν ἀγαλλιᾶσει ψυχῆς τὴν τελευταίαν ψῆφον ἐδέξαντο, πρὸς μὲν τοὺς ἁγίους, Ὁ Θεὸς τῶν γινομένων ἐπόπτης, ἔλεγεν, ἔστω, ὡς οὐ δι' ἐμοῦ τὴν ὑμῶν τελείωσιν ἐβουλόμην γενέσθαι, ἀλλὰ τὸ ἀπαραίτητον τῆς τοῦ κρατοῦντος ἐπιταγῆς πρὸς τοῦτό με καὶ ἄκοντα συναλάβετο. Τῷ δὲ σπεκουλάτῳ κελεύει τοὺς μάρτυρας παραλαβεῖν, ἐπ' ὀχήματός τινος ἀναβιβάσαι, καὶ πόρρω τοῦ ἄστεως μετὰ στρατιωτῶν ἀπαγαγεῖν, κἀκεῖσε τὴν διὰ ξίφους αὐτοῖς τέλος ἐπενεγκεῖν. Καὶ ὅς διὰ τῆς Ῥωμανησίας πύλης τοὺς ἁγίους νύκτωρ ἐξαγαγῶν, ἤνικα μάλιστα τοὺς κατὰ τὴν πόλιν ὕπνος εἶχε, κατὰ τὸ πρὸς ἄρκτον τῆς πόλεως, εἰς τὸ Βιθελαικικᾶ ἕρος ἀπάγει. Οἱ δὲ ἐν τῷ τόπῳ γενόμενοι ἐν εὐφροσύνῃ καρδίας καὶ ἀνδρείῳ ψυχῆς παραστήματι, τοῦ ὀχήματος ἀποβάντες τὸν σπεκουλάτῳρα καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν καιρὸν ἤτουν εἰς προσευχὴν, καὶ ἐλάμβανον. Ὡς περὶ γὰρ οὐχ ἰκανῶν ὄντων τῶν βασάνων καὶ τοῦ αἵματος ὑπὲρ αὐτῶν πρᾶσθαι, διὰ μετριοφροσύνης ὑπερβολὴν ἔτι καὶ προσευχῆς ἐδέοντο. Τὸ ὄμμα τοίνυν εἰς οὐρανοὺς ἀνατείναντες, καὶ ἐκτενωῶς προσευξάμενοι· Ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετ' εἰρήνης δέξαι τὰ πνεύματα ἡμῶν, τελευταῖον ἐπέειπον. Καὶ ὁ Σαμωνᾶς, ἐπιστραφεὶς πρὸς τὸν σπεκουλάτῳρα. Τὸ κελευσθέν, εἶπε, πλήρῃσον· καὶ τὸ γόνυ κλίνας ἅμα Γουρία τὰς κεφαλὰς ἀποτέμνονται, πεντεκαίδεκάτην τότε τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς ἄγοντος. Τὰ μὲν δὴ τῶν μαρτύρων τοιαῦτα.

II'. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸν τρίτον ὁ ἀριθμὸς ἐζήτηι, ὡς ἂν καὶ τούτοις ἡ Τριάς δοξασθῆ, εὗρεν, εὐγε τῆς ἀρίστης προνοίας! τῷ χρόνῳ μὲν ὕστερον Ἀβιβόν, τὴν αὐτὴν δὲ τοῖς προλαβοῦσιν ὁδὸν ἀνῦσαι προηρημένον, καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκείνοις ἡμέραν τοῦ μαρτυρίου τελειωθέντα. Ὁ μέγας τοίνυν ἐν μάρτυσιν Ἀβιβός, τῆς αὐτῆς μὲν ἐκείνοις πατρίδος, ἀπὸ Θεσσαλίας τῆς κώμης ὠρμάτο, τῷ ἱερῷ δὲ τῆς διακονίας κεκόσμητο χρίσματι. Λικιννίου δὲ τῶν σκήπτρων τῆς Ῥωμαίων ἐπειλημμένου καὶ Λυσανίου τὴν τῆς Ἐδέσσης ἡγεμονίαν ἐγχειρισθέντος, διωγμὸς κατὰ Χριστιανῶν καὶ αὐθις ἡγείρετο, καὶ πρὸς Ἀβιβόν ὁ πᾶς κίνδυνος περιστάτο. Περιῆει γὰρ οὗτος τὴν πόλιν τὰς θείας ἀπαντας ἐκπαιδευίων Γραφᾶς καὶ πρὸς εὐσέβειαν ἐκθύμως ἐπιστηρίζων. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἰς.... ἤκε τῷ Λυσανίᾳ, Λικιννίῳ τῷ βασιλεῖ παρ' αὐτοῦ γνωρίζεται. Ἔσπευδε γὰρ ὅπως τὴν κατὰ Χριστιανῶν καὶ μάλιστα τοῦ Ἀβιβίου τιμωρίαν ὑπ' ἐκείνου ἐπιτραπίη· οὐδὲ γὰρ ἦν αὐτῷ πρότερον ἐπιτετραμμένον, ὅς γραμμασι τούτῳ τὸν Ἀβιβίου θάνατον ἐπιτρέπει. Ἀναδοθέντων γραμμάτων τῷ Λυσανίᾳ, ζήτησις τοῦ Ἀβιβίου, πανταχοῦ γίνεται. Καὶ αὐτὸς κατὰ τι

A cuerit, ut susceptum certamen perageremus, ut a te quoque immortalē splendorem assequamur.

XII. Cum ergo vidisset praeses immutabilem eorum constantiam, et quemadmodum in animae exultatione extremam accepissent sententiam, sanctis quidem, Deus, inquit, eorum, quae fiunt, sit inspector, quod non per me volebam vos vitae finem accipere, sed inexorabilis jussus me ad id cogit imperatoris. Spiculatori autem jubet accipere martyres, et in curru imponere, et procul a civitate abducere cum militibus, et eis illic finem afferre gladio. Ille autem cum per portam Romanensem sanctos noctu eduxisset, cum altus sopor teneret cives, ad septentrionalem partem civitatis abducit in montem Bethelabiela. Illi vero cum fuissent in eo loco, et in laetitia cordis et magna animi constantia e vehiculo descendissent, a spiculatore et iis qui sub eo erant tempus ad orationem petierunt, et acceperunt. Perinde enim ac si non sufficerent tormenta et sanguis ad intercedendum pro eis, propter summam modestiam adhuc etiam opus habebant precatione. Cum itaque oculos in caelum sustulissent, et intense precati essent: Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi: Suscipe in pace spiritus nostros, postremo dixerunt. Samonas autem conversus ad spiculatorem: Exsequere, inquit, id quod est tibi imperatum, cumque genu simul inclinasset cum Guria, eis amputantur capita decimo quinto Novembris. Atque hoc modo quidem se habuerunt res martyrum.

XIII. Cum autem tertium quoque quaereret numerus, ut in his glorificaretur Trinitas, invenit (o optimam providentiam!) tempore quidem postea Abibum, qui autem idem cum iis qui praecesserant, iter ingredi constituerat, et illo ipso martyrii die fuit consummatus. Magnus ergo inter martyres Abibus, ex eadem quidem, ex qua illi patria, nempe ex Thelsæa vico erat ortus: sacro autem diaconatus fuerat honoratus chrismate. Cum vero Licinius teneret sceptrum imperii Romanorum, et Lysanias creatus fuisset praeses Edessæ, excitata rursus erat persecutio adversus Christianos, et Abibo universum imminabat periculum. Is enim obibat civitatem, divinas cunctos docens Scripturas, et magno animo confirmans ad pietatem (3). Cum autem hæc venissent ad aures Lysaniæ, ea Licinio imperatori ab eo significantur. Studebat enim, ut ipse ei committeret quaestionem habendam de Christianis, et maxime de Abibo. Neque enim fuerat ei prius commissa. Ille vero, litteris datis, jubet ut morte Abibum afficiat. Litteris ergo redditis Lysaniæ, quaeritur ubique Abibus. Ipse autem degebat in quadam parte civitatis, propter

(3) Id muneris diaconis incubuisse testatur S. Cyprian. epist. II edit Pamel. vide Bar. an. 316.

statum ecclesiasticum : mater vero et quidam ex iis, qui ad eum genere attinebant, cum eo versabantur. Ille autem cum rem rescivisset, ne daret pœnas, quod martyrii deseruisset ordines, cui-dam qui erat ex primis cohortis (is autem vocabatur Theotecnus) seipsum indicat ; et tandem, Quem quæritis, inquit, Abidum, ipse sum, inquit. Ille vero benigne eum intuens : Nemo, inquit, adhuc novit te ad nos venisse, o homo. Abi ergo, et servare : nec sis sollicitus de matre, nec de iis qui genere ad te attinent. Nullus enim eos potuerit omnino afficere molestia. Et hæc quidem Theotecnus.

XIV. Abibus autem, cum tempus vocaret ad martyrium, nolebat pusillo et abjecto animo suffurari salutem. Ei itaque dicit : Non propter charam matrem, nec propter cognatos me reddo manifestum : sed adsum propter Christi confessionem. Ecce enim vel te nolente apparebo coram præside, et meum Christum prædicabo coram principibus et regibus. Theotecnus itaque veritus, ne sua sponte veniret ad præsidem, et ea de causa ei afferretur periculum, ut qui eum non fecisset manifestum, assumit Abibum et eum adducit ad præsidem. Hic ille est, inquit, qui quæritur, Abibus. Cum autem Lysanias audiisset Abibum sua sponte adisse ad certamina, arbitratus eam rem esse contemptus et audaciæ, ut qui parvifecisset austeritatem tribunalis, eum statim curat ducendum in iudicium, conditionemque ab eo petit, et nomen, et patriam. Cum vero respondisset se quidem esse ortum e vico Theisæa, significasset autem se esse Christi ministrum, statim martyrem est criminatus præses, quod non obtemperasset jussis imperatoris. Hujus autem rei apertum esse dicebat indicium, quod Jovi thus non sacrificaret. Adhæc, se quidem Christianum esse, dicebat Abibus, et non posse verum Deum relinquere, sacrificare autem inanibus et sensu nullo præditis operibus manuum. Præses vero, eum brachia vinctum funibus, jussit in ligno sublimem extolli, et ferreis unguibus lacerari. Erat autem suspensio longe violentior, quam laceratio. Veniebat enim in periculum, ne discerperetur, cum violenta extensione ei divellentur brachia.

XV. Interim dum is penderet sublimis, conversus est præses ad blanditias, et fingebat se esse patientem. Minabatur autem etiam graviora, si non mutaret propositum. Ille autem : Nemo, inquit, me abducat a fide ; neque persuadebit ut adorem dæmones, etiamsi plura tormenta inferat et majora. Cum autem vellet scire præses, quamnam ei utilitatem tormenta conciliarent, quæ corpus solum consumunt, Christi martyr Abibus : Non ad præsens usque tempus, inquit, nostra consistunt : nec ea solum sequimur, quæ cernuntur. Quod si tu quoque volueris aspicere ad

μέρος διήγε τῆς πόλειος ἐκκλησιαστικῆς ἕνεκεν καταστάσεως, ἡ μήτηρ τε καὶ τινες τῶν προσηκόντων συνῆσαν αὐτῷ. Ὁ δὲ, τὸ πρᾶγμα πυθόμενος, ὡς ἂν μὴ λειποταξίου τοῦ ἐπὶ τῷ μαρτυρίῳ δίχην ἀπαιτηθῆ, πρὸς τινὰ τῶν τῆς τάξεως πρώτων γενόμενος, Θεότεκνος δὲ οὗτος ἐκαλεῖτο, τῷ ἀνδρὶ γνωρίζει τὰ κατ' αὐτὸν, καὶ τέλος, "Ὁν ζητεῖτε Ἄβιβον, αὐτὸς εἰμι, λέγει. Καὶ ὁ πρὸς αὐτὸν φιλανθρωπότερον ἀπιδὼν· Οὐδεὶς ἔγνω, φησὶν, ἄρτι πρὸς ἡμᾶς σε παραγενόμενον, ἄνθρωπε· ἀπότρεχε τοιγαροῦν, καὶ σώζου. Μηδὲ περὶ τῆς μητρὸς ἔστω σοι μηδὲ τῶν προσηκόντων φροντίς· οὐδεὶς γὰρ ἂν αὐτοὺς τὸ παράπαν λυπῆσαι δύναίτο. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Θεότεκνος.

ΙΔ'. Ἄβιβος δὲ, τοῦ καιροῦ καλοῦντος εἰς τὸ μαρτύριον, οὐκ ἠγάπα κλέπτειν ἀγεννῶς τὸ σωζέσθαι. Φησὶ γοῦν πρὸς αὐτόν· Οὐ τῆς φίλης μητρὸς, οὐδὲ τῶν συγγενῶν ἕνεκεν ἐμαυτὸν ἐμφανίζω, ἀλλὰ διὰ τὴν ὁμολογίαν τὴν εἰς τὸν Χριστὸν πάρεμι· ἰδοὺ γὰρ, καὶ σοῦ τοῦτο μὴ βουλομένου, αὐτὸς τῷ ἡγεμόνι ἐμφανισθήσομαι, καὶ τὸν ἐμὸν Χριστὸν ἐναντίον ἀρχόντων κηρύξω καὶ βασιλέων. Ὁ Θεότεκνος τοίνυν δεισας μὴ αὐθαίρετος ἦξη τῷ ἡγεμόνι, κἀντεῦθεν κίνδυνος αὐτῷ τις ἐπενεχθείη, ὡς μὴ δῆλον τὸν ἄνδρα πεποιηκότι, τὸν Ἄβιβον παραλαβὼν, τῷ ἡγεμόνι παρίστησιν· Οὗτος ἐκεῖνος, εἰπὼν, ὁ ζητούμενος Ἄβιβος. Ὡς δὲ τὸ τοῦ Ἄβιβου πρὸς τοὺς ἀγῶνας αὐτόμολον ὁ Λυσανίας ἐπύθετο, καταφρόνησιν τε καὶ θράσος εἶναι τὸ πρᾶγμα νομίσας, ἄτε παρὰ φαῦλον τὸ αὐστηρὸν τοῦ βήματος θεμένου, ἀγώγιμον αὐτὸν τῷ δικαστηρίῳ παραχρῆμα ποιεῖται, τύχην τε καὶ ὄνομα καὶ τὴν ἐνεγκαμένην ἀπήτει. Ἐπεὶ δὲ Θελασίης μὲν ὀρμασθαι τῆς κώμης ἀπεκρίνατο, Χριστοῦ δὲ διάκονον ἑαυτὸν ἐγνώριζεν, εὐθύς ὁ ἡγεμὼν τὴν τῶν βασιλικῶν προσταγμάτων ἀθέτησιν ἐγκλημα τῷ μάρτυρι περιῆπτε· καὶ δεῖγμα τούτου σαφές ἔλεγε, τὸ μὴ τῷ Διὶ λιθαιωτὸν ἐπιθῦσαι. Πρὸς ταῦτα Χριστιανὸν μὲν ἑαυτὸν ὁ Ἄβιβος ἔλεγε, καὶ μὴ ἂν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καταλιπεῖν δύνασθαι, ἀψύχοις δὲ θῦσαι καὶ ἀναισθητοῖς ἔργοις χειρῶν. Ὁ ἡγεμὼν δὲ σχοινοῖς τοῦτον τοὺς βραχίονας διεληγμένον ἐπὶ ξύλῳ μετεωρισθῆναι προσέταττε, καὶ σιδηραῖς ὄνουσι καταξάινεσθαι. Καὶ ἦν τὸ κρέμασθαι τοῦ ξαίνεσθαι πολὺ βιαιότερον· ἐκινδύνευε γὰρ διασπαραχθῆναι, τῶν βραχιόνων αὐτῷ διασπωμένων τῇ βίᾳ τῆς τάξεως.

ΙΕ'. Εἶτα, ἐν ὄσῳ μετέωρος οὗτος ἦν, ὁ ἡγεμὼν ἐπὶ θωπέας ἐτράπετο καὶ μακροθυμεῖν ὑπεκρίνετο. Ἠπεῖλει δὲ καὶ τὰ χαλεπώτερα, εἰ μὴ μεταβάλῃ τοῦ προκειμένου σκοποῦ. Ὁ δὲ, Οὐδεὶς, ἔφη, τῆς ἐπὶ Χριστὸν ἀποστήσει με πίστεως, οὐδὲ προσκυνεῖν δαίμοσι μεταπίσει, κἂν εἰ πλείους βασάνους καὶ μείζονας ἐπαγάγοι. Ὡς δὲ καὶ μαθεῖν ἐζήτηι ὁ ἡγεμὼν, τίνα τὴν ὠφέλειαν αὐτῷ προξενούσιν αἱ βάσανοι τὸ σῶμα καταδαπνῶσαι μόνον, ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Ἄβιβος· Οὐ μέχρι τοῦ παρόντος, εἶπε, τὰ ἡμέτερα ἴσταται, οὐδὲ τῶν ὀρωμένων ἀπλῶς γινόμεθα. Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν

ἐπηγγελεμένην ἡμῖν ἀντίδοσιν ἀπιδεῖν βουλευθείης, ἄσχα ἂν μετὰ Παύλου ἔρεις, ὅτι « Οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. » Ἐπεὶ δὲ μωρίαν τῶν παρ' αὐτοῦ λεγομένων ὁ ἡγεμὼν κατεγίνωσκε, καὶ νῦν μὲν θωπεύων καὶ μακροθυμίας προσωπεῖον ὑποδύμενος, νῦν δὲ ἀπειλῶν καὶ πικρὸν αὐτῷ θάνατον ἐπισεῖων, πρὸς οὐδέτερον τούτων ὑποδιδόντα ἔώρα. Οὐκ ἄθρόον σοι τὸ τέλος ἐπάξω, πρὸς αὐτὸν ἀπεφῆνατο, ἀλλὰ μαλθακῶ πυρὶ κατὰ βραχύ σε διατακέντα τὴν ἀμείλικτον ἀποθέσθαι παρασκευάσω ψυχὴν. Εἶπε, καὶ δὴ κατὰ τὸ ἀρκτῶρον ἔξω τοῦ ἄστεως τῆς ὕλης συλλεγείσης, ἐπὶ τὴν πυρὰν ἦγατο, ἐπομένης μὲν τῆς μητρὸς, ἐπομένων δὲ καὶ τῶν ἄλλως αὐτῷ προστηκόντων κατὰ συγγένειαν. Ὁ δὲ μετὰ τὸ προσεύξασθαι καὶ πάντα εὐλογῆσαι, μεταδοῦναι δὲ καὶ τοῦ ἐν Κυρίῳ φιλήματος, ἐπειδὴ τὴν ὕλην οἱ πρὸς τὰ τοιαῦτα ὑπηρετοῦντες ἀνῆψαν, ἐμβάλλεται τῷ πυρὶ, διάραις τε τὸ στόμα καὶ τὴν φλόγα δεξάμενος τῷ δεδωκότι τὸ πνεῦμα παρέθετο. Εἶτα τοῦ πυρὸς οἶον βράσαντος, οἱ προσήκοντες θύονην αὐτῷ πολυτελῆ περιέβαλον, μύροις τε ἤλειψαν καὶ ψαλμοὺς καὶ ὕμνους ὡς προσῆκον ἦν ἄσαντες παρὰ Σαρμωνᾶν καὶ Γουρίαν κατέθεντο, εἰς δόξιν Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, τῆς θείας καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος, ἣ πρέπει τιμὴ καὶ προσκύνησις νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. [(1) Τὸ περὶ τὴν Κέρνη, θαῦμα τῶν ἁγίων.] Τοιοῦτον μὲν δὴ καὶ ὁ μάρτυς Ἀβίβος ἐπὶ τῶν Λικιννίου καιρῶν εὔρε τὸ τέλος, καὶ τοιαύτης τῆς μετὰ τῶν ἁγίων ἔτυχε καταθέσεως, καὶ οὕτω κατάπαυσιν τῶν διωγμῶν τοῖς εὐσεβέσι διέθετο. Τὸ γὰρ ἀπὸ τοῦδε Λικίνιος μὲν ἐλικμάτο τὴν ἐξουσίαν, Κωνσταντίνῳ δὲ τὸ κράτος ἐπήνθει, καὶ τὰ Ῥωμαίων αὐτῷ σκῆπτρα ἠύξανετο, ὃς πρῶτος ἐν βασιλευσιν ἐπαρῶρησιάσατο τὴν εὐσέθειαν, καὶ Χριστιανοῖς τὸ ζῆν ὡς Χριστιανὸς ἐχαρίσατο. Ἀλλ' ὅπως ἂν ἔχοιτε γινῶναι οἴας τῆς χάριτος οἱ μάρτυρες παρὰ Θεοῦ ἔτυχον, διεξελθεῖν ἄνωθεν ἀναγκαῖον.

ΙΓ'. Οὕνοι μὲν οἱ Ἐφθαλίται Περσῶν ὄμοροι, καὶ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον οἰκοῦντες· τὸ σκαῖν ἔθνος τοῦτ' καὶ βάρβαρον χρόνοις οὐκ ὀλίγοις ὕστερον μετὰ τὴν τῶν μαρτύρων τελείωσιν εἰς τοσοῦτον ἐπέθεντο Ῥωμαίοις, ὡς καὶ μέχρις αὐτῆς Ἐδέσσης ἐλάσαι, καὶ τὰ περίξ ληΐσασθαι. Οἱ δὲ Ῥωμαίων βασιλεῖς σφόδρα τε ἤμυνον τῇ πόλει, καὶ τὴν στρατιάν ἐν βραχεῖ πᾶσαν συνέλεξαν, ὥστε ὑπερμαχέσασθαι τῆς Ἐδέσσης, ἀνάλωτον αὐτὴν φυλάξαι βουλόμενοι, καὶ μάλιστα τοῖς τοῦ Χριστοῦ λόγοις θάρροῦντες οἷς ἐπέστειλεν Αὐγάρῳ, ὡς οὐδὲ ἡ πόλις ποτὲ βαρβάροις ἔσται ἀλώσιμος, καὶ τῷ ἐν αὐτῇ πρώτῃ τὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Χριστοῦ ἐκμαγεῖον τῷ Αὐγάρῳ πεμφθῆναι. Ἦλασαν μὲν οὖν παρὰ τὴν πόλιν τὸ Οὕνικόν, ἐλεῖν αὐτὴν βραδίως οἰόμενοι· Ῥωμαῖοι δὲ συμμαχίαν Ἐδεσσαῖοις πέμπουσιν, ὡς

¹⁷ Rom. viii, 18.

A spem et promissam nobis remunerationem, forte etiam dices cum Paulo: « Non sunt condignæ passionēs hujus temporis ad gloriam, quæ est revelanda in nobis ¹⁷. » Cum autem præses ea quæ dicebantur damnaret stultitiæ, et nunc quidem blandiens et subiens personam patientiæ, nunc vero minans et acerbam ei mortem intentans, neutri eorum eum videret cedere: Non tibi repentinum et totum simul vitæ finem afferam, sententiam ei pronuntiavit: sed te lento igne paulatim liquefactum, efficiam inimicem et implacabilem animam deponere. Dixit, et cum versus septentrionem extra civitatem collecta fuisset materia, ducebatur ad rogam, sequente quidem matre, sequentibus autem iis quoque, qui alias cognatione ad eum attinebant. Ille vero postquam esset precatus, et benedixisset omnibus, et eis osculum dedisset in Domino, accensa autem esset materia ab iis qui ad id serviebant, in ignem injicitur: et cum aperto ore flammam accepisset, apud eum, qui dederat, spiritum deposuit. Deinde cum ignis esset sedatus, qui ad eum attinebant, pretioso linteo eum circumdederunt, et unguentis unxerunt: cumque psalmos et hymnos, ut par erat, cecinissent, prope Samonam et Guriam eum deposuerunt, ad gloriam Patris et Filii et Spiritus sancti, quæ est divina Trinitas, et in quam non cadit divisio. Quam decet honor et adoratio nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen. Talem quidem vitæ finem invenit martyr Abibas tempore Licinii, et talem cum sanctis nactus fuit depositionem, et sic piis attulit requiem a persecutionibus. Nam deinceps quidem Licinio fuit diminuta potentia; Constantino autem floruit dominatio, et creverunt ei sceptrum Romanorum: qui primus inter imperatores libere professus est pietatem, et Christianis concessit vivere ut Christianos. Sed ut possitis cognoscere, qualem gratiam martyres apud Deum sunt assecuti, necesse est rem ab alto repetere.

XVI. Hunni quidem Ephthalitæ, Persarum finitimi, et qui ad solem habitabant orientem: hæc gens, inquam, importuna et barbara, non paucis annis post martyrum consummationem, usque adeo iavaserunt Romanos, ut facerent incursiones usque ad ipsam Edessam, et prædas agerent ex agris, qui circa ipsam siti sunt. Romanorum autem imperatores acriter defenderunt civitatem, et brevi totum colligerunt exercitum, ut opem ferrent Edessæ, volentes efficere, ne ea caperetur: et maxime verbis Christi confidentes, quæ scripserat ad Augarum, quod civitas nunquam esset capienda a barbaris: et quod in eam primam Domini nostri et Christi effigies missa sit ad Augarum. Itaque ad civitatem castra moverunt Hunni, putantes se facile eam esse capturos; Romani autem mittunt au-

(1) Inclusa rubris litteris exarata sunt in mss. 1522 et 1549 et in epite sequentium posita.

xilium Edessenis, ne in manus Hunnorum veniret A civitas. Cum vero, qui missi fuerant a Romanis, jam venissent Edessam, accidit ut quidam Gotthus inter eos, et moribus barbarus, et mente perniciosus, diversaretur in domo cujusdam mulieris, nomine Sophiæ. Ei autem erat unica filia, nomine Euphemia, viventi in viduitate, et de sola filia sollicitæ. Educabatur ergo matri filia, tanquam germen recens pullulans, temperantiam exercens et virginitatem, et studium adhibens, ne cerneretur a masculorum oculis. Erat autem puella facie decora, et insigni pulchritudine. Cum ergo in ea habitatione diu versatus esset Gotthus, nescio quomodo aspexit puellam, et ita captus fuit ejus amore, ut nusquam mentem alio converteret, quam ad virginem. Personam itaque induens bonitatis, et se amicum esse simulans, abiit ad matrem, et assentationibus conans ei persuadere, et bonorum promissis, ut ei daret filiam in matrimonium. Illa autem graviter ferebat, et animum non adhibebat iis quæ ab ipso dicebantur. Eo vero se insolenter jactante, et valde minitante, illa : Unicam, inquit, quæ mihi est, filiam viro conjungere barbaro nunquam sustinuerim. Ne ergo assenteris, nec mineris. Nam nec me emolles adulationibus, neque minis terrebis. Ille autem pergebat eadem rursus facere, et rursus suam ostendebat impudentiam, et de iisdem assidue cum matre loquebatur. Deinde etiam pretiosa afferebat ad eam ornamenta, et affirmabat eam fore dominam multorum aliorum. Mater autem puellæ ne sic quidem præbebat aures iis quæ ab ipso dicebantur.

XVII. Deinde illo perseverante, rursus Sophia (cum nescio unde didicisset) : Sunt tibi et filii et uxor, et respondit : nec ego tibi meam filiam dederim in matrimonium. Ille vero partim quidem amore puellæ victus, partim autem timoris Dei nullam ducens rationem, Deum testatur se nunquam habuisse uxorem, nec filios, sed se ejus filiam velle ducere uxorem, et omnium suorum honorum eam facere dominam. Vincitur itaque mater puellæ a Gotthi verbis. Quid enim erat factura, cum esset femina, quæ facile decipitur, et sacramentorum audiret examina, et ei metu quateretur animus? Itaque manus in cælum tol-

lens : Pater orphanorum, et defensor viduarum, Domine et Deus, inquit, ne despexeris hanc puellam, quæ viro ignoto conjungitur. Te enim ejus promissorum accipio inspectorem; et te freta, unicam meam filiam trado huic peregrino. Et interim scribitur contractus matrimonii, et cum aliquantum temporis Hunni Edessam circumsedissent, socii autem et adjutores urbem defendissent, hostiumque impetum propulsassent, sit puella prægnans ex Gotthi conjunctione. Nondum vero tempus pariendi advenerat, et Hunni quidem, cum nihil potuissent facere eorum quæ speraverant, jam in animo habebant proficisci in patriam, socii autem et adjutores volebant redire Romam. Cum B μη ὑπὸ Οὐννων χειρωθῆναι τὴν πόλιν. Ἐπεὶ δὲ οἱ πρὸς Ῥωμαίων σταλέντες, τὴν Ἐδεσσαν ἤδη κατέλαβον, ἔτυχέ τινα Γότθον ἐν αὐτοῖς, βάρβαρόν τε τὸν τρόπον καὶ τὴν γνώμην ὀλέθριον, ἐν τινος οἴκῳ καταλύσαι Σοφίας ὄνομα γυναικός. Τῇ δὲ ἦν θυγάτηρ μονογενῆς Εὐφημία, χηρεῖα τε συζώσῃ, καὶ ἐπὶ μόνῃ τῇ θυγατρὶ σαλευούσῃ. Ἀνήγετο οὖν, ὡς τι νεοθαλὲς ἔρως ἢ παῖς τῇ μητρὶ, σωφροσύνην τε ἀσχοῦσα καὶ παρθενίαν, καὶ τὸ μὴ ἀρρένων ὄμμασι θεαθῆναι διὰ σπουδῆς ἔχουσα. Ἦν δὲ ἡ παῖς ἄρα τὴν ὄψιν εὐπρεπῆς καὶ τὸ κάλλος ἀμήχανος. Ἐπειδὴ τοίνυν συχνὸς ἐν τῇ καταγωγῇ τῷ Γότθῳ χρόνος ἐτρέφετο, οὐκ οἶδ' ὅπως θεᾶται τὴν κόρην, καὶ οὕτως αὐτῆς ἐάλω τῷ ἔρωτι, ὡς μηδὲν κατὰ νοῦν ἕτερον στρέφειν ἢ τὴν παρθένον. Προσωπεῖον τοιγαροῦν χρηστότητος ὑπελθὼν καὶ φίλος εἶναι ὑποκρινάμενος, ἄπεισι παρὰ τὴν μητέρα, κολακείαις τε αὐτὴν ἐπιχειρῶν πείσαι, καὶ ἀγαθῶν ἐπαγγελίαις πρὸς γάμον αὐτῷ ἐκδοῦναι τὴν θυγατέρα. Ἡ δὲ βαρέως τε ἔφερε, καὶ τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις ἤκιστα προσεῖχε τὸν νοῦν. Τοῦ δὲ θρασυνομένου καὶ μεγάλα διαπειλοῦντος, ἐκείνη, Τὴν μόνην ἐμοὶ θυγατέρα, ἔφη, βαρβάρῳ συζευῆσαι ἀνδρὶ οὐκ ἂν ἀνασχοίμην ποτέ· μὴ κολάσῃς τοίνυν, μηδὲ ἀπειλεῖ· οὔτε γὰρ χαυνώσεις ταῖς κολακείαις, οὔτε φοβήσεις ταῖς ἀπειλαῖς. Ὁ δὲ τῶν ὁμοίων καὶ πάλιν εἶχετο, καὶ πάλιν τὸ ἀναιδὲς ἐπεδείκνυτο, καὶ περὶ τῶν αὐτῶν ἐπόσαι ὦραι τῇ μητρὶ διελέγετο, εἶτα καὶ κόσμους αὐτῇ πολυτελεῖς προσεκόμιζε, καὶ πολλῶν ἄλλων ἔσεσθαι κυρίαν διεθεθαίου. Ἡ δὲ τῆς παιδὸς μήτηρ οὐδὲ οὕτω τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις παρεῖχε τὸ οὖς.

IZ'. Εἶτα, ἐκείνου τοῖς προτέροις ἐμμένοντος, αὐθις ἡ Σοφία, οὐδ' οἶδ' ὅθεν μαθεῖσα, Ἔστι σοὶ καὶ τέκνα καὶ γυνή, πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο, καὶ οὐκ ἂν ἐγὼ σοὶ πρὸς γάμον τὴν ἐμὴν παῖδα ἐκδοίην. Ὁ δὲ τοῦτο μὲν τῷ ἔρωτι τῆς κόρης νικώμενος, τοῦτο δὲ καὶ θεοῦ φόβου μὴ φροντίδα ποιούμενος, ἐμαρτύρετο τὸν Θεὸν μηδέ ποτε γυναῖκα μηδὲ τέκνα σχεῖν, ἀλλὰ καὶ εἰς σύζυγον ἀγαγέσθαι τὴν κόρην βούλεσθαι, καὶ τῶν αὐτοῦ πάντων κυρίαν αὐτὴν ποιήσασθαι. Ἠτᾶται τοιγαροῦν ἡ τῆς παιδὸς μήτηρ τῶν τοῦ Γότθου ῥημάτων. Καὶ τί γὰρ ἐμελλε δρᾶν καὶ γυνή οὖσα τὸ εὐκόλον εἰς ἀπάτην, καὶ ὄρκων ἔσμούςς ἀκούουσα, καὶ φόβῳ τὴν ψυχὴν βαλλομένη; Τὰς χεῖρας οὖν εἰς οὐρανοὺς ἀνατείνασα· Ὁ Πατὴρ τῶν ὀρφανῶν, καὶ προστάτης τῶν χηρῶν, Δέσποτα καὶ Θεὸς, ἔφη, μὴ τὴν ὀρφανὴν τήνδε περιδῆς ἀγνώστῳ συζευγνυμένην ἀνδρὶ. Σὲ γὰρ τῶν αὐτοῦ ὑποσχέσεων ἔφορον δέχομαι, καὶ σοὶ πεποιθυῖα, τὴν μόνην ἐμοὶ παῖδα τῷ ξένῳ τούτῳ ἐκδίδωμι. Οὕτως ἔφη, καὶ μεταξὺ γαμικὰ συμβόλαια γράφονται. Καὶ δὴ τινα χρόνον τοῖς παρὰ τὴν Ἐδεσσαν τόποις τῶν Οὐννων στρατοπεδευσαμένων, καὶ τῶν συμμάχων τῇ πόλει προσεδρευόντων, καὶ τῶν πολεμίων ἐφοδὸν ἀποκρουομένων, ἐγκύμων ἡ κόρη τῇ τοῦ Γότθου γίνεται συναφεία. Οὕτω οὖν ὁ καιρὸς αὐτῇ τῶν ὠδίνων ἐπέστη, καὶ τὸ μὲν Οὐννικόν, οὐδὲν ὦν ἤλπισεν

ἐργάσασθαι δυνηθῆν, ἀπαίρειν ἤδη πρὸς τὴν οἰκίαν ἄ
διανοοῦντο· οἱ οὐμαχοὶ δὲ ἀπιέναι πάλιν πρὸς
Ῥώμην ἐβούλοντο. Ἐπεὶ οὖν καὶ ὁ Γότθος συν-
ἀπιέναι. Ῥωμαίοις ἠτοίμαστο, ἠνιάτό τε ἡ μήτηρ
τῷ τῆς παιδὸς χωρισμῷ, καὶ τὰ σπλάγχνα ἐκόπτε-
το. Ἐντεῦθεν εἶχετο τῆς παιδὸς καὶ συναποδημεῖν
τῷ Γότθῳ οὐκ εἶα, κἂν οὐχὶ καὶ κατασχεῖν αὐτὴν ἡ
τῆς γυναικὸς βουλομένης.

III. Ἄρτι τοίνυν ἀποδημούντας ἡ μήτηρ παρα-
λαβοῦσα, τὴν τῶν ὁμολογητῶν καταλαμβάνει σορὸν,
καὶ πρὸς τὸν Γότθον· Οὐκ ἂν ἐγὼ σοὶ τὴν ἐμὴν
παῖδα πιστεύσω, φησὶ, εἰ μὴ, τῆς τιμίας σοροῦ
τῆσδε τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παθόντων ἀψάμενος, ἔ-
γγυητὰς μοι τούτους παράσχῃς μὴ μόνον μηδὲν
τι πρὸς τὴν παῖδα λυπηρὸν διαπράξασθαι, ἀλλὰ
καὶ πάσης αὐτὴν ἀξιῶσαι τῆς θεραπείας. Καὶ ὁ
Γότθος εὐθύς, ὡσπερ τὸ πάντων εὐκολώτατόν τε
καὶ ἀφοβώτατον δράσειν ἐπιτραπείς· Ἐκ τῶν χει-
ρῶν ὑμῶν, ἅγιοι, τὴν κόρην, εἶπε, παραλαμβάνω,
καὶ τῇ μητρὶ ἐγγυητὰς ὑμᾶς δίδωμι ὡς οὐδ' ὀτιοῦν
αὐτῇ παρ' ἐμοῦ γενήσεται λυπηρὸν, ἀλλὰ μᾶλλον
καὶ πρὸς πᾶν ὃ τι βούλοιο, ἔτοιμον ἔξει με πλη-
ροῦντα ταύτη τὰ καταθύμια. Οὐ ταῦτα μόνον ὁ ἀλι-
τήριος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μεγάλην τοῦ Θεοῦ δύναμιν
ὑμνοῦσι τὰς ὑποσχέσεις ἐπὶ τῶν ἔργων φυλάξαι.
Διξαμένη τοίνυν ἡ μήτηρ τὸν ὄρκον· Ὑμῖν, ἅγιοι,
τὴν παῖδα μετὰ Θεοῦ ἀνατίθεμαι, καὶ δι' ὑμῶν τῷ
Γότθῳ, τοῖς μάρτυσιν, ἐπεδόθησεν. Ἐπὶ τούτοις εὐ-
ξάμενοι τῷ Θεῷ, καὶ ἡ μήτηρ τὴν παῖδα περιβα-
λοῦσα καὶ περιπτουξαμένη τὰ ποθεινότατα, αὐτῇ
μεν οἵκαδε ἐπαίηται, ὁ δὲ Γότθος τῆς ὁδοῦ μετὰ τῆς
παιδὸς εἶχετο. Εἶτα τὴν χώραν ἧς ὁ Γότθος ὤρμητο
καταλαβόντες, ἐπεὶ ἤδη πρὸς τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἤγγι-
ζον οἰκίαν, ἐπιλαθόμενος μὲν ὁ δεινὸς ἐκεῖνος τῆς
πρὸς τὴν γυναῖκα στοργῆς, καταφρονήσας δὲ ὄρκων
καὶ συνθηκῶν, τὸν τοῦ Θεοῦ τε φόβον ἀφ' ἑαυτοῦ
ποιησάμενος, ὧ μέχρι πόσου προήκει κακία!
ἀφαιρεῖ μὲν αὐτῆς τὰ ἱμάτια, προταφαιρεῖται δὲ
καὶ τὴν χρυσὸν, ῥάκος τε αὐτὴν οἷα δούλην ἀτίμως
περιβαλὼν, Ἐμοὶ, εἶπεν, ὦ γύναι, καὶ τέκνα εἰσὶ
καὶ γυνή· διὸ καὶ δούλην αἰχμάλωτόν σε αὐτὴν
κίλει, καὶ πρὸς τὴν ἐμὴν γυναῖκα, πᾶσαν ἔσο φυ-
λάττουσα τὴν ὑποταγὴν, ὡς κυρίαν αὐτὴν καὶ
τιμῶσα καὶ ὀνομάζουσα. Εἰ γὰρ ἐκφορα τὰ ἡμέτερα
θήσεις, θάνατον ἔξεις τὴν τιμωρίαν.

IV. Τί πρὸς ταῦτα παθεῖν οἴεσθε γυναῖκα γυμνω-
θεῖσαν μὲν μητρὸς, γυμνωθεῖσαν δὲ πατρίδος, φί-
λων πάντων καὶ συγγενῶν, καὶ πρὸς μόνην τὴν
ἐκείνου ψυχὴν βλέπουσαν, τοιοῦτόν τε τὸ πέρας τῶν
μακρῶν ἐκείνων ἐλπίδων ἰδοῦσαν; Πάντως, εἰ μὴ
λίθος ἦν, εἰ μὴ σίδηρος, ἢ ἄλλο τι τῶν ἀψύχων,
πληγεῖσαν τῷ ἀνελπίστῳ τῆς ἀκοῆς, εὐθύς τὴν ψυ-
χὴν ὀφείναι, ἀλλ' οἱ τῆς μητρὸς ἐγγυηταὶ ταύτην
ἔσωζον, οὓς εἴληφεν ἐκεῖνη παρὰ τοῦ Γότθου ἐπὶ
κοκῷ μὲν τῆς μιᾶς αὐτοῦ κεφαλῆς, δεῖγματι δὲ
τῆς μεγίστης αὐτῶν χάριτος. Μέγα τοίνυν στενά-
ξασα καὶ βύθιον ἀπὸ τῆς ψυχῆς· Σοὶ, Κύριε, εἶπε,
καὶ τῷ σῷ ἀφάτῳ ἐλθεῖ ἐπὶ πᾶσι τούτοις εὐχαριστῶ.
Εἶτα καὶ πρὸς τὸν Γότθον ἐπιστραφεῖσα, Εὐχέ σοι,

ergo Gotthus quoque paratus esset simul abire
cum Romanis, et cruciaretur mater filiae separa-
tione, eique scinderentur viscera, apprehendit
puellam, nec sinebat eam cum Gottho discedere,
etiamsi eam non poterat retinere, cum lege ma-
trimonii et naturæ vellet sequi maritum.

XVIII. Cum jam ergo abirent, mater eos assu-
mens, accedit ad capsam confessorum, et dicit
Gottho : Ego tuæ fidei meam filiam non committam,
nisi tangens hanc pretiosam capsam eorum qui
pro Christo passi sunt, eos dederis mihi fidejus-
sores, quod non solum ei nihil sis molesti facturum,
sed etiam ejus, quam par est, curam sis gesturus.
Gotthus autem protinus, tanquam jussus facere
id, quod esset omnium facillimum, et omni penitus
metu vacuum : A manibus vestris, inquit, o sancti,
accipio puellam : et vos ὡς matri fidejussores,
quod ei a me nihil fiet molesti, sed me potius
habebit paratum ei implere, quæcunque volenti
erunt cordi. Nec hæc solum sceleratus, sed magnas
quoque jurat Dei vires, se promissa reipsæ conser-
vaturum. Mater ergo, accepto jurejurando, sanctis
æclamavit martyribus : Vobis, o sancti, meam
filiam post Deum committo, et per vos Gottho.
Post hæc Deum precati, mater quidem amantis-
sime filiam amplexa, domum revertitur; Gotthus
autem iter inquit cum puella. Deinde cum venissent
in regionem, ex qua ortus erat Gotthus, et jam
essent prope ejus domum, oblitus quidem vir iste
inhumanus amoris in uxorem, contempto vero
jurejurando et pactis conventis, et Dei metu procul
a se amandato, (o, quousque procedit vitium!)
ei quidem aufert vestes, aurum quoque ei aufert :
eaque tanquam serva pannis turpiter induta : Mihi,
inquit, o mulier, sunt liberi et uxor. Quamobrem
voca te ancillam bello captam, et te meæ uxori
omnibus modis submitte, et ei morem gere, eam
tanquam dominam honorans et nominans. Si enim,
quomodo se habeant res nostræ, enuntiaveris, aut
etiam meæ uxoris voluntati non parueris, erit tibi
mors supplicium.

θήσεις, ἢ καὶ τῷ τῆς ἐμῆς συζύγου θελήματι ἀπει-

XIX. Quomodo his affectam censetis fuisse mulie-
rem, quæ matre quidem erat privata, privata autem
patria omnibusque amicis et cognatis, et ad illius so-
lam aspiciebat animam, et quæ longæ illius spei talam
viderat exitum? Omnino si non esset lapis, si non fer-
rum, aut aliquid aliud inanimum, iis quæ præter spem
acciderant, audilis percussa, protinus emisisset ani-
mam; sed eam conservabant matris fidejussores, quos
illa a Gottho acceperat, ad molam quidem execrandi
ejus capitis, ad ostendendam autem maximam eorum
gratiam. Valde ergo ingemiscens, et suspirans ex pro-
fundo cordis : Tibi, aiebat, o Domine, et ineffabili tuæ
misericordiæ propter hæc omnia ago gratias. Deinde
etiam ad Gotthum conversa : Bene tibi sit, inquit

quod cum nos posses tollere de medio, hoc solo fuisti contentus, ut me servam faceres pro libera. Promissa re ipsa præstitisti; jusjurandum revera confirmasti. Quid ergo restat aliud, nisi ut omnino invocem eos, qui ea quæ fiebant inspexerunt, quos tu tunc adduxisti testes iis quæ a te dicebantur? Eis enim, et non alii, confisa, mea sponte constitui disjungi a parente, eam quæ nos tulerat, relinquere, et te solum sequi. Hæc cum dixisset, animæ oculos ad cælum tollens simul cum sensilibus: Deus patrum meorum, eam ejulatu dicebat et lacrymis, adsis mihi miseræ: et vide, quid iste quidem te teste et tuis sanctis et confessoribus est pollicitus, quid autem nunc re ipsa facit, et nos libera ab iis malis, pro nobis intercessores tuos sanctos accipiens: quoniam his post te confisa, præsentia hæc mala sustineo. Cum sic puella tacite Deum rogasset, in Gotthi autem ædes essent ingressi, aspexisset vero ejus conjux puellam, et animadvertisset ejus pulchritudinem, zelotypia et suspicione in animo statim repletur. Rogat itaque maritum, quænam ipsa esset, et unde esset orta, et quare eam secum nunc duceret. Ille autem eam esse captivam, ab Edessa abductam, ductam vero esse, ut ei serviret, respondit. Illa autem formam magis attendens, quæ ejus verba: Ejus, inquit, vultus nequaquam eam arguit esse servam. Gotthus autem: At tu ea utere tanquam ancilla.

αὐτοῦ λόγοις προσέχουσα, Ὁ τῆς ἔψεως, φησὶ, χαρακτήρ οὐ δουλείαν κατηγορεῖ τῆς γυναικός. Καὶ ὁ Γότθος, Σὺ δὲ ἀλλὰ χρῆσαι αὐτῇ ὅσα καὶ οἰκέτιδι.

XX. Exhinc itaque puella metu agebat silentium, et quæ imperabantur, faciebat ocissime. Nesciebat enim, quidnam posset facere, quod eam liberaret a malis præsentibus. Sanctis autem assidue dicebat in corde suo: Festinate ad auxilium ancillæ vestræ, o sancti, festinate, neque fraudem mihi faciam despiciate. Puellæ vero domina non legitima, in eam mota zelotypia, puella graviter utebatur, et ei graviora opera imperabat, perinde ac si illius labores, invidiæ qua utebatur, ipsa proprium haberet solatium. Quod autem erat omnium maximum, ne eam quidem volebat alloqui. Postquam autem precedente tempore puellam rescivit esse gravidam, zelotypiæ flamma magis accensa, gravissimum opus ab ea exigebat. Cur hoc? Studens videre mortem puellæ, fetus facta abortione. Sed invictæ erant Christi vires, et eorum qui propter Christum passi sunt: per quas puella et superavit molestias, et mansit minime læsa a malis. Postquam autem accessit tempus partus, parit filium masculinum, qui patris effigiem in seipso conservabat, et erat Gottho omni ex parte similis. Hoc cum aspexisset Gotthi conjux, et animadvertisset quam esset expressa similitudo, nihil aliud versabat in animo, quam quomodo puerum interimeret; marito autem dicebat: Ego tibi non crediderim, quod cum puella non coiveris. Nam quod ex ea natum est, patrem aperte confitetur, forma perinde utens, ac lingua. Ille vero affirmabat eam non verum dicere; jubebat autem ea uti tanquam

A φησὶ, γένοιτο, ὅτι καὶ δυνάμενος ἡμᾶς ἀναλεῖν ἱερ- κέσθης τούτῳ μόνῳ, τῷ δούλῳ ἀντ' ἐλευθέρας ποιή- σασθαι. Τὰς ἐπαγγελίας ἐπὶ τῶν ἔργων ἐξήνεγκας· τοὺς ὄρκους ἐπιστώσω τοῖς πράγμασι. Τί δῆτα λοι- πὸν ἐμοί, ἢ ἐκείνους πάντως ἐφόρους τοῖς πραττο- μένοις ἐπικαλεῖν, οὓς τότε μάρτυρας αὐτὸς τοῖς παρὰ σοῦ λεγομένοις ἐπήεις; Αὐτοῖς γὰρ, καὶ οὐκ ἄλλῳ, θαρσύνουσα, τῆς τεκούσης διαζυγῆναι τὴν ἐνεγκαμένην ἀπολιπεῖν, καὶ σοὶ μόνῳ εἰλόμην ἀκο- λουθεῖν. Ταῦτα εἰποῦσα τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοὺς ἔμα τοῖς αἰσθητοῖς πρὸς οὐρανὸν ἄρασα, Ὁ θεὸς τῶν πατέρων μου, σὺν οἰμωγαῖς καὶ δάκρυσιν ἔλε- γε, παράστηθί μοι τῇ ἀθλίῳ, καὶ ἴδε τί μὲν οὗτος ὑπὸ σοὶ μάρτυρι καὶ τοῖς σοῖς ἀγίοις καὶ ὁμολογη- ταῖς ἐπηγγείλατο, τί δὲ νῦν ἐπὶ τῶν ἔργων ποιεῖ· καὶ τῶν δεινῶν τούτων ἡμᾶς ἐξελοῦ, πρέσθεις ὑπὲρ ἡμῶν τοὺς μάρτυράς σου δεχόμενος, ὅτι τούτοις θαρσύνουσα μετὰ σὲ τὰ παρόντα ὑφίσταμαι. Τοιαῦτα τῆς κόρης ἡσυχῇ τοῦ θεοῦ δεηθείσης, ἐπειδὴ τὸν τοῦ Γότθου οἶκον εἰσῆσαν, ἡ τοῦ ἀνδρός σύζυγος τὴν κόρην θεασαμένη, καὶ τὸ κάλλος οἶον ἐν ταύτῃ κατανοήσασα, ζήλου καὶ ὑπονοίας πῆμπλαται τὴν ψυχὴν. Ὅθεν καὶ ἐπυθάνετο τοῦ ἀνδρός τίς τε αὕτη εἶη καὶ ὅθεν ὀρμάται, καὶ ἐφ' ὅτι μεθ' ἑαυτοῦ ταύτην ἀγάγει. Ὁ δὲ αἰχμάλωτόν τε εἶναι καὶ τῆς Ἐδέσσης ἀχθεῖταν, ἀχθῆναι δὲ ἐφ' ᾧ δουλεύσειεν αὐτῇ, ἀπεκρίνατο. Ἡ δὲ, τῇ μορφῇ μᾶλλον ἢ τοῖς

B καὶ τῶν δεινῶν τούτων ἡμᾶς ἐξελοῦ, πρέσθεις ὑπὲρ ἡμῶν τοὺς μάρτυράς σου δεχόμενος, ὅτι τούτοις θαρσύνουσα μετὰ σὲ τὰ παρόντα ὑφίσταμαι. Τοιαῦτα τῆς κόρης ἡσυχῇ τοῦ θεοῦ δεηθείσης, ἐπειδὴ τὸν τοῦ Γότθου οἶκον εἰσῆσαν, ἡ τοῦ ἀνδρός σύζυγος τὴν κόρην θεασαμένη, καὶ τὸ κάλλος οἶον ἐν ταύτῃ κατανοήσασα, ζήλου καὶ ὑπονοίας πῆμπλαται τὴν ψυχὴν. Ὅθεν καὶ ἐπυθάνετο τοῦ ἀνδρός τίς τε αὕτη εἶη καὶ ὅθεν ὀρμάται, καὶ ἐφ' ὅτι μεθ' ἑαυτοῦ ταύτην ἀγάγει. Ὁ δὲ αἰχμάλωτόν τε εἶναι καὶ τῆς Ἐδέσσης ἀχθεῖταν, ἀχθῆναι δὲ ἐφ' ᾧ δουλεύσειεν αὐτῇ, ἀπεκρίνατο. Ἡ δὲ, τῇ μορφῇ μᾶλλον ἢ τοῖς

C K'. Ἐντεῦθεν ἡ κόρη σιωπὴν τε ἔσκει τῷ φόβῳ καὶ κατὰ τάχος ἐποίει τὰ προστατιόμενα· οὐ γὰρ εἶχεν ὅ τι καὶ δράσειε, τῶν παρόντων αὐτὴν κακῶν δυνάμενον ἀπαλλάξαι. Πρὸς δὲ τοὺς ἀγίους διαπαν- τὸς ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς ἔλεγε· Σπεύσατε πρὸς τὴν βοήθειαν τῆς δούλης ὑμῶν, ἅγιοι, σπεύσατε· μηδὲ τὸν κατ' ἐμοῦ παράδητε δόλον. Ἡ δὲ τῆς κόρης μὴ κατὰ νόμους κυρία ζηλοτύπως ἔχουσα πρὸς αὐτὴν βαρέως τε τῇ κόρῃ ἐχρήτο, καὶ βαρυτέρας αὐτῇ τὰς ἐργασίας ἐπέταττεν, ὡπερ τοὺς ἐκείνης πόνους τοῦ ταύτην διακαίοντος φθόνου ἰδίων αὐτῇ παραμύ- θιον ἔχουσα. Τὸ δὲ γε μείζον δεινὸν ὅτι μηδὲ λόγου αὐτῇ κοινωεῖν ἤξιον. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐγκυμονεῖν τῷ χρόνῳ τὴν κόρην ἐμάνθανε, τὴν τῆς ζηλοτυπίας φλόγα ἐπιπλέον ἐκκαύσασα βαρυτάτην ἐξ αὐτῆς ἀπῆτει τὴν ἐργασίαν. Τί τοῦτο; σπουδάζουσα θάνα- τον τῆς κόρης ἰδεῖν ἐκτρωθέντος αὐτῇ μὴ κατὰ καιρὸν τοῦ ἐμβρύου. Ἄλλ' ἡ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν διὰ Χριστὸν παθόντων ἰσχύς ἀμαχος ἦν, δι' ἧς κρείττων τε ἡ κόρη τῶν ἀλγεινῶν, καὶ ἀπαθῆς κα- κῶν ἔμμενεν. Ἐπεὶ δὲ ὁ τῶν ὠδίνων αὐτῇ ἐπέστη καιρὸς, τίχτει παιδίον ἄρρεν, τὸν χαρακτήρᾶ τε τοῦ πατρὸς ἐφ' ἑαυτοῦ διασῶζον καὶ τῷ Γότθῳ τὰ πάντα προσσοικός. Τοῦτο ἡ τοῦ Γότθου σύζυγος θεασα- μένη, καὶ αὐτὴν ἐννοήσασα τῆς ὁμοιότητος τὴν ἀκρίθειαν, οὐδὲν ἦν ἕτερον στρέφουσα κατὰ νοῦν ἢ ὅπως τὸ παιδίον ἀνέλῃ. Πρὸς δὲ τὸν ἄνδρα, Οὐκ ἂν ἐγὼ σοὶ πιστεύσαιμι, ἔφη, τῇ κόρῃ μὴ συνελθεῖν· τὸ γὰρ ἐξ αὐτῆς τεχθὲν σαφῶς διαμολογεῖ τὸν πα- τέρα, καθάπερ γλώττη, τῇ μορφῇ χροῖμενον. Ὁ δὲ

μη ἀληθῆ λέγειν αὐτὴν ἰσχυρίζετο· προετρέπετο δὲ ὡς δούλη κεχρησθαι, τοῦτό σε πιστώσεται, λέγων, μηδέποτε ταύτη συνελθεῖν ἐμέ. Οὐδὲ γὰρ ἂν σοι πάντως εἰς ἐξουσίαν οὕτως ἐδέδοτο· κερνώσι γὰρ φιλίας, οὐ διστώσιν οἱ ἔρωτες.

ΚΑ'. Τότε τοίνυν ὁ ἐκ πολλοῦ τῷ ἀνθρωπείῳ γένει πολέμιος, τὴν τοῦ Γότθου σύζυγον ὑπελθὼν, ἐξέμηνε κατὰ τοῦ παιδός, καὶ διὰ τοῦτο πόνον τε συνελάμβανε, καὶ ἀνομίαν ἀπέτικτε, καὶ τι δηλητήριον ὑπὸ κόλπον αὐτῆς ἐνθεμένη τὴν μὲν τοῦ παιδός μήτερα κατὰ τινα δῆθεν χρεῖαν τῆς οἰκίας ἐμπέμπει. Καὶ ἡ μὲν ἐξεῖσιν ἀνῦσαι τὸ προσταχθέν· ἡ δὲ τῷ τοῦ παιδός στόματι ἐμβάλλει τὸ δηλητήριον, καὶ τῷ δηλητηρίῳ θάνατος εὐθὺς ἠκολούθει. Ἐπανελθοῦσα τοίνυν μετ' ὀλίγον ἡ μήτηρ, καὶ νεκρὸν μὲν τὸ παιδίον εὐροῦσα, περικεχυμένον δὲ τοῖς χεῖλεσιν ἐκείνου τὸ δηλητήριον, πλήττεται μὲν τὴν καρδίαν, καὶ πάσχει τὴν ψυχὴν ἰσχυρῶς· κρύπτει δὲ ὁμῶς τὸ πάθος ἐν ἀπορήτῳ, τὸ μὲν ὡς μήτηρ παθοῦσα, τὸ δὲ ὡς νουνεχῆς φυλάξασα. Εἶτα κώδιον ἐρέας λαβοῦσα, καὶ τὸ στόμα τοῦ βρέφους ἐκμάξασα παρ' ἑαυτῆ καταίχει τὸ ἔριον, γινῶναι διὰ τῆς πείρας τάληθες βουλομένη. Μετὰ γοῦν ἡμέρας ὀλίγας τῶν φίλων καὶ συγγενῶν τινὰς ἐπὶ δεῖπνον τοῦ Γότθου παραλαβόντες, ἀρπάζει τὸν καιρὸν ἡ κόρη καὶ τῆ κύλικι ἐναπιπλύνει τὸ ἔριον, τοῦ Γότθου τὸ τῆ γυναικὶ ἀναδίδωσι, τάληθες, ὥσπερ ἔφην, μαθεῖν βουλομένη εἴτε φαρμάκῳ τὸν παῖδα ἐζημιώθη, εἴτε καὶ καιρίῳ θανάτῳ τοῦτον ἀπέβαλεν. ἤμετο μὲν γὰρ ὡς, εἰ πιοῦσα τοῦ φαρμάκου ζήσοι, εὐδελον ὅτι μὴδὲ ὁ παῖς φαρμάκῳ ἀνήρητο· εἰ δὲ καὶ τοῦτο αὐτὴν ἀνέλαι, ἐκείνο πείσεται πάντως, ὅπερ αὐτὴ δέδρακεν. Ἐπεὶ οὖν ἡ τοῦ Γότθου γυνὴ μηδὲν πονηρὸν ὑφείωρα μηδὲ ὑπώπτεισε δεξαμένη, πίνει τὴν κύλικα, καὶ εὐθὺς ἐπέστρεφεν ὁ πόνος εἰς κεφαλὴν, καὶ ἐπὶ κορυφὴν ἡ ἀδικία αὐτῆς κατέβαινε, εἰς βόθρον τε ἐνέπιπτεν ὃν εἰργάσατο, καὶ ἐν παγίδι ἧ ἔκρυψε δικαίως συνελαμβάνετο. Ἐκειτο μὲν οὖν ἐκτάδην νεκρὰ, τοὺς καρποὺς ἀξίους τῶν πόνων κομισαμένη· ἀθυμία δὲ τὸν Γότθον, τοὺς προσήκοντας, τοὺς ἐπιτηδείους κατεῖχεν· ὄλον ἐπλήρου τὸν οἶκον ἀηδία, στυγνότης, κατήφεια ἐπὶ τῆ ἀώρω ταύτη τῆς γυναικὸς τελευτῆ. Ἄλλ' ὁμῶς καὶ θρηνεῖται παρ' αὐτῶν τὰ εἰκότα, ταφῆς τε λαμπρᾶς ἀξιοῦται, καὶ πολυτελῶς κατατίθεται.

ΚΒ'. Ἐπεὶ δὲ μετὰ τὴν ταφὴν ἑπτὰ παρῆλθον ἡμέραι, καὶ ἱκανῶς περὶ τὸ πάθος ἡσχόληντο, ἐννοιά τις αὐτοῖς γίνεται τῆ τῆς αἰχμαλώτιδος ἐπιβουλῆς τεθνάναι τούτοις τὴν συγγενῆ. Ἐντεῦθεν ἐβούλοντο μὲν αὐτὴν παραδοῦναι τῷ ἡγεμόνι, ὅπως ὑπ' ἐκείνου ἀναιρεθείη· οὐ γὰρ ἐξῆν αὐτοῖς ἀνθρώπῳ σιδηρὸν ἐπιτρέψαι· ἐπεὶ δὲ ἀποδημῶν οὗτος ἔτυχεν, αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς συνδιασκεψάμενοι, ἐν ᾧπερ ἡ τοῦ Γότθου σύζυγος ἐντέθαπτο μνήματι τὸ γε νῦν ἔχον αὐτὴν κατακλείουσι, λίθῳ τε τραχεῖ τὸν τάφον διασφαλίζονται, καὶ φύλακας αὐτῷ ἐφιστάσι. Προσβαλοῦστος δὲ αὐτῆ τῆς τοῦ νεκροῦ ὄψιδος, πολλῆς ἀναπλησθεῖσα τῆς ἀηδίας· Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δουλείων, ἡ παῖς ἔλεγεν, ὁ τὰ τῶν τῶν

A ancilla, dicens : Hoc fidem faciat, me nunquam cum ea esse congressum. Neque enim a me unquam omnino in tuam tradita fuisset potestatem. Amicitias enim conjungunt amores, non disjungunt.

XVI. Tunc autem qui longo abhinc tempore humano generi est inimicus, Gotthi uxorem subiens, eam adversus infantem furore concitavit, et propterea concepit laborem, et peperit iniquitatem, et cum quoddam venenum in sinum immisisset, pueri quidem matrem emittit ad faciendum aliquid, quod erat opus. Et ea quidem egreditur ad exsequendum id quod fuerat imperatum; illa autem venenum immittit in os pueri, et venenum mors statim est consecuta. Paulo post ergo reversa mater, cum infantem quidem invenisset mortuum, illius vero labris infusum venenum, in corde quidem sauciatur, et gravi animi dolore afficitur, eum tamen celat, et tenet in abdito: dolore quidem affecta, ut mater, secretum autem tenens, ut prudens et cordata. Deinde cum vellus sumpsisset, et os infantis abstersisset, lanam apud se detinuit, experientia volens scire veritatem. Paucis certe post diebus, cum ex amicis et cognatis Gotthus invitasset aliquos, puella arripit occasionem, et lanam intingit in calice, et Gotthi tradit uxori, volens, ut dixi, verum scire, venenone privata sit infante, an communi morte eum amiserit. Nam existimabat quidem, quod si epoto medicamento vixisset, evidens esset, quod nec filius ejus fuisset necatus veneno. Quod si id eam interfecisset, illud omnino passura esset, quod ipsa fecit. Cum ergo Gotthi uxor nihil mali suspicaretur, accipiens ebibit calicem, statimque labor conversus est in caput, et in ejus verticem descendit iniquitas, et cecidit in foveam quam fecit: et juste comprehensa fuit in laqueo, quem absconderat. Atque illa quidem jacebat mortua, extenso corpore, fructus ferens dignos laboribus. Animi autem ægritudo invaserat Gotthum, ejusque necessarios, et qui genere ad eum attinebant: totam implebat domum mœror et tristitia ob immaturam ejus uxoris mortem. Ab eis tamen lugetur, ut erat consentaneum, et præclaram consequitur sepulturam, et magnifice deponitur.

XVII. Cum autem septem dies præterissent post sepulturam, et satis temporis consumpsissent in mœrore, venit eis in mentem, captivæ insidiis mortuam esse eorum cognatam. Hinc factum est, ut eam quidem vellent tradere præsidii, ut ab illo tolleretur de medio; non enim licebat eis ferro illam invadere. Cum autem is abesset, ipsi cum inter se consultassent, in monumento, in quo fuerat sepulta uxor Gotthi, eam includunt in presentia, et sepulcrum muniunt aspero lapide, et ei adhibent custodes. Cum vero ad eam veniret odor cadaveris, magna repleta molestia: Domine Deus virtutum, dicebat puella, qui tuorum martyrum et confessorum pro te fusum sanguinem, tanquam

ἦν. Εἶτα ἤρετο προτελθὼν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν οὕτω A τε προσευχομένη ᾠδύρετο, καὶ τσαυτὰ ἐκχείοι τὰ δάκρυα, καὶ ὑπὲρ ὅτου τὰς εὐχαριστίας προσφέρει. Ἡ δὲ αὐτῷ πάντα διεξήκει τὰ κατ' αὐτὴν, ὅπως τε τῷ Γότθῳ παρὰ τῆς μητρὸς συναφθεῖη, καὶ ὡς τούτῳ συναποδημήσαι τοῖς ὄρκοις πιστεύσασα, ὅπως τε τὸ τεχθὲν αὐτῇ ὑπὸ τῷ Γότθῳ φαρμάκῳ ζημιωθεῖη, καὶ ὅπως τῷ τάφῳ κατακλεισθεῖη, καὶ οἷας τῆς τύχης πειράσαιτο, καὶ οἷας τῆς ἀπαλλαγῆς παρὰ τῶν ἁγίων τύχοι. Τούτων ὁ ἱερεὺς ἀκούσας, ἐξίστατο ἑαυτοῦ, διηπορεῖτο τῷ μεγέθει τοῦ θαύματος, πρὸς ἀπιστίαν καὶ πίστιν τὴν ψυχὴν ἐμερίζετο. Ὅθεν καὶ τελε ὀστερον τὰ κατ' αὐτὴν πιστωθῆναι βουλόμενος τίς τε ἡ μήτηρ τῆς κόρης ἐπυνοθάνετο, καὶ ἤστινος ὤρμητο τῆς οἰκίας. Τῆς δὲ B ταῦτα τῷ ἱερεῖ ἀποκριναμένης τὴν μὲν κόρην οὕτως ἐν τῷ ναῷ κατέχει, μεταστέλλεται δὲ τὴν μητέρα πρὸς ἑαυτόν. Ἡ δὲ τὸν εὐκτήριον οἶκον καταλαβούσα, καὶ τὴν θυγατέρα, τῷ ἱερεῖ παρεστῶσαν ἐξαίφνης θεασαμένη, πρῶτα μὲν περιβάλλει ταύτην καὶ θερμῶς προσπτύσσεται, τοῦ φίλτρου πάντως ἀπλῶς ποιῶντος τὸ ἴδιον· εἶτα ἐπὶ πολὺ καὶ ἀλλήλαις ἐφησυχάζουσαι, τῆς οἰμωγῆς αὐταῖς τὴν φωνὴν ἐπεχούσης, καὶ τῶν δακρύων τὴν ὀμίλιαν διακοπτόντων· τῆς μὲν γὰρ ὑπέθραττε τὴν ψυχὴν ἡ πᾶς ὀρωμένη ἐν δουλικοῖς ἐνδύμασι καὶ προσήμασι, ἡ θυγάτηρ δὲ πάλιν ἐπλήττετο τὴν καρδίαν ὅτι ἐπὶ χρησταῖς ἐλπίσι τῆς μητρὸς διαζυγεῖσα, οὕτως ἐπανῆκεν ἀτίμως, ὡς ἐκκαλεῖσθαι καὶ ἀπὸ μόνης τῆς θεᾶς τὸν ἔλεον. Μόλις γοῦν ἡ μήτηρ τῆς C πικρᾶς ἐκείνης ἀνενεγκοῦσα συγχύσεως ἀνεπυνοθάνετο τῆς παιδὸς τίνα τε αὐτῇ τὰ συμβεβηκότα, καὶ ὅπως ἐπανῆκε, καὶ τί τὸ δουλικῶς αὐτὴν οὕτω περιβεβληθῆσαι ποιῆσαν. Ἡ δὲ πάντα τὰ κατ' αὐτὴν ὡς εἶχε τῇ μητρὶ διεξήκει, ἡδῆα μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ὄντα καὶ λέγεσθαι, καὶ ἀκούεσθαι. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἡ μήτηρ, τὰ τοῦ Θεοῦ τε καὶ τῶν ὁμολογητῶν αὐτοῦ καὶ μαρτύρων εἰς τὴν θυγατέρα γεγονότα τεράστια ἐπέθετο παρ' αὐτῆς, πᾶσαν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὁ εὐκτήριος τῶν μαρτύρων οἶκος ἀμφοτέρως εἶχε μεγαλυνούσας τὸν Κύριον· ἐσπέρας δὲ ἄρτι καταλαβούσης ἐξίασι τοῦ νεῶ, καὶ τῷ οἴκῳ μὲν ἑαυτῶν ἀποδίδονται· τῇ ἐπιούσῃ δὲ πανταχῆ τε τὸ γεγονὸς διεδίδοτο, καὶ τὸ πλῆθος ἐπὶ τὴν κόρην καὶ τῶν ἄλλως προστηκόντων συνέρρεον, τὸν Θεὸν τε ἅμα αὐτῇ καὶ τοὺς δι' αὐτὴν παθόντας ἁγίους ἐδόξαζον.

ΚΕ'. Χρόνῳ δὲ ὕστερον, Θεὸς ὁ τῶν ἐκδικήσεων Κύριος, ἐπαρρήσιάσατο, ὑψώθη ὁ κρίνων τὴν γῆν, ἀπέδωκεν ἀνταπόδοσιν τοῖς ὑπερηφάνοις. Πέρσαις γὰρ Οὐννων προσθεμένων, καὶ τοὺς περὶ τὴν Ἐδεσσαν τόπους ἔτι κατατρεχόντων, στέλλεται μὲν καὶ αὐθις Ἐδεσσινοῖς εἰς συμμαχίαν παρὰ Ῥωμαίων στρατὸς, ἐφ' ᾧ τῶν δὲ εἰς ἦν καὶ ὁ πολὺς τὴν μοχθηρίαν Γότθος, καὶ τῇ τῆς γυναικὸς οἰκία πάλιν ἐπιδημεῖ· ἐπιδημεῖ δὲ πεποιθότως ἅτε γαμβρὸς ἐστὶα πενθερικῆ καὶ μηδὲν ὄν ἐν τῷ ἀφανεῖ ἐπιβούλευσε φανερόν γενέσθαι ὑπονοῶν. Γνοῦσα τοίνυν ἡ τῆς παιδὸς μήτηρ τὴν τοῦ ἀνδρὸς παρουσίαν, τὴν μὲν θυγατέρα τῇ

dubitabat. Deinde accedens, rogabat causam, cur sic orans lamentaretur, et tam multas effunderet lacrymas, et pro quo offerret gratiarum actionem. Illa autem ei narravit rem omnem, quemadmodum et Gottho a matre juncta fuisset matrimonio, et quemadmodum cum eo abiisset, fidem habens dato ab eo jurejurando : et quemadmodum fetus, qui Gottho ex ea erat natus, veneno periisset : et quemadmodum fuisset inclusa in sepulcro, et qualem experta esset fortunam, et qualem a sanctis assecuta esset liberationem. Hæc cum audisset sacerdos, a se plane discedebat, dubitabat propter magnitudinem ejus, quod narrabatur : incredulitate et fide ejus dividebatur animus. Unde etiam volens de ea certior fieri, rogabat quænam esset mater puellæ, et e qua domo esset orta. Cum ea autem respondisset sacerdoti, is quidem puellam in templo detinet, matrem autem ad se accersit. Illa vero cum ad ædem venisset oratoriam, et filiam sacerdoti assistentem repente aspexisset, primum quidem eam ardentem amplectitur, amore omnino suo fungente officio. Deinde diu inter se silent, luctu vocem reprimente, et lacrymis sermonem interrumpentibus. Nam matris quidem frangebatur animum filia, quæ cernebatur in servili vestitu et habitu. Filia autem rursus animo sauciabatur, quod bona spe, a matre disjuncta, tam turpiter rediisset, ut vel solo aspectu provocaret ad misericordiam. Cum ergo vix tandem mater se collegisset ab acerba illa confusione, rogavit filiam, quænam ei accidissent, et quemadmodum rediisset, et quidnam fecerit eam indui tam serviliter. Illa autem narravit omnia matri, ut se habebant, quæ post liberationem erant jucunda et dictu et auditu. Cum ergo mater, quæ a Deo et ejus confessoribus et martyribus facta fuerant in filiam miracula, ab ea audivisset, totum illum diem oratoria ædes martyrum ambas habuit Dominum laudantes. Cum venisset autem vespera, egrediuntur e templo et domum revertuntur. Die vero sequenti, et quod factum fuerat, in omnem partem fuit disseminatum : et multitudo confluebat ad puellam eorum qui alioqui ad eam attinebant, Deumque simul cum ea, et eos, qui propter ipsum passi fuerant, glorificantes. αὐτῇ καὶ τοὺς δι' αὐτὴν παθόντας ἁγίους ἐδόξαζον.

XXV. Aliquando autem post tempore Deus Dominus ultionum libere egit, in altum elatus est qui judicat terram, reddidit superbis remunerationem. Nam cum Hunni Persis se adjunxissent, et in loca, quæ erant circa Edessam, adhuc facerent incursiones, rursus quidem ad Edessenos in auxilium a Romanis mittitur exercitus. Unus autem ex iis erat etiam sceleratissimus Gotthus; et venit rursus in domum mulieris. Venit autem confidenter, tanquam gener in domum socrus, nihil eorum, quæ occulte perpetrarat, manifestum evasisse suspicans. Cum ergo cognovisset mater ejus adventum, filiam quidem includit in domo interiore, cogitans rem

facere sapientiore, quam quæ videatur posse cadere in mulierem. Illa autem eum excipit cum gaudio, quomodo ipse se habeat, interrogans; quomodo vero filia iter in ejus domum confecerit; et quomodo sit conservata; et quemadmodum, cum esset gravida, pepererit: et quod pepererat, essetne masculus, an femina. Ego enim, inquit, de vobis eram valde sollicita, ne vobis in via, et maxime filiae meae grave aliquid accideret, ut quæ esset prægnans, et pariendi tempus jam ei appeteret. Gotthus autem, ut qui non ex iis quæ ipse fecerat, sed ex iis quæ ineffabilis dispensaverat bonitas, responderet: Omnia, dicebat, recte tuis successere precibus. Sine ulla autem molestia viam cum tua filia peregrinamus, et ad aedes meas alacriter pervenimus; peperit autem filium masculum, et nunc sana et læta tibi plurimam per me dicit salutem. Quod nisi repente missi essemus ad ferendum auxilium, ipsa quoque ad te mecum rediisset.

XXVI. Hæc cum mater audiret, ira replebantur et versabantur ejus viscera, ut quæ abominaretur bona verba, factis injustis illita. Deinde cum non posset amplius ferre justam iram, quæ in manifestam insultabat iniquitatem, infremuit tunc in virum, omni ex parte longe injustissimum; et, O fraudulente, inquit, et parricida, quid fecisti cum mea filia? Hæcne mihi jurejurando dato es pollicitus? Propter hæcne fidejussores et martyres mihi dedisti eos, qui passi sunt propter Christum? Sed ipsi omnino, quos dedisti fidejussores, ipsi te punient propter malam tuam mentem, et poenas sument de tuis injustis insidiis: eos ergo invocabo ad vindictam, quos tunc accepisti fidejussores. Hæc cum dixisset, educit e domo filiam; et: Nostine quænam hæc sit, o impie, nosti? dixit, eam Gottho ostendens, et ubi eam incluseris, et quali morte eam tradere volueris, non leges, inquit, non maximum illud a te datum jusjurandum reveritus? Sed Christi confessores et martyres, Samonas, Gurias et Abibus, quibus ego confidens eam barbaræ tuæ commisi dexteram, illi mihi præter spem omnem eam conservarunt et in meum sinum restituerunt.

XXVII. Hæc postquam audit Gotthus et astantem vidit puellam, præ pudore et metu ei vox extincta est: eratque mutus, ne os quidem valens aperire. Deinde cum res esset aperta et convictus esset hæc fecisse puellæ, ne ei quidem loquendi potestatem facientes, qui aderant, eum tuto includunt. Mater autem cum filia, adducto scriptore, cum quæ venerant omnia recensuissent, sanctissimo Edessæ episcopo (is autem erat Eulogius) ea tradunt. Ille vero cum ea perlegisset, simul cum universo clero, vadit ad prætorem civitatis, et ei tradit, quæ scripta fuerant. Qui cum ea legisset, primum quidem affectus fuit admiratione, et eam rem habuit pro miraculo: et laudavit Deum universorum, qui per suos martyres hoc novum, et

ἐνδοτέρα οἰκία ἐγκατακλείσει, σοφώτερον ἢ κατὰ γυναῖκα πρᾶγμα δρᾶσαι διανοουμένη. Ἡ δὲ μετὰ περιχαρείας αὐτὸν ὑποδέχεται, ὅπως μὲν οὕτως ἔχοι διερωτῶσα, ὅπως δὲ τὴν ἐπὶ τὰ οἰκεία τούτου ὁδὸν ἡ θυγάτηρ διήνυσεν, ὅπως τε διεσώθη, καὶ ἐγκύμων οὔσα τέτοκε, καὶ ὅ τι τὸ τεχθὲν, ἄρρην ἢ θήλυ ἐστίν. Ἐγὼ γὰρ, φησί, πολλὴν τὴν περὶ ὑμῶν ἐπιποιούμην φροντίδα, μὴ πού τι κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ὑμῖν καὶ μάλιστα τῇ ἐμῇ θυγατρὶ συνενεχθῆ δυσχερὲς, ἐγκύμονί τε καὶ ἤδη πρὸς τὸ τίκτειν καθιστάμενη. Καὶ ὁ Γότθος ὡςπερ οὐκ ἀφ' ὧν αὐτὸς ἐδρασε, ἀλλ' ἀφ' ὧν ἡ ἄρρητος ὠκονόμησεν ἀγαθότης τὰς ἀποκρίσεις ποιούμενος. Ἐν καλοῖς, ἔλεγε, πάντα ταῖς σαῖς προσήλθον εὐχαῖς. Ἀλύπως δὲ καὶ τὴν ὁδὸν ἅμα τῇ σῇ θυγατρὶ διηνύσαμεν, καὶ τοῖς ἐμοῖς εὐθύμως ἀπεσώθη, καὶ ὅτι τέκον παιδίον ἄρρην, καὶ νῦν ἐν ὑγείᾳ οὔσα καὶ εὐθυμία, πολλὰ σε δι' ἐμοῦ προσαγορεύει τε καὶ ἀσπάζεται. Εἰ δὲ μὴ ἐκ τοῦ ἀφνιδίου πρὸς συμμαχίαν ἐστάλημεν, ἐπανῆκεν ἂν σοι καὶ αὐτὴ σὺν ἐμοί.

ΚΓ'. Τούτων ἡ μήτηρ ἀκούσασα, ὀργῆς τε ἐπληροῦτο καὶ τὰ σπλάγγνα ἐστρέφετο, ἔργων ἀδίκων ἐπίπλαστον μυσαιτομένη χρηστολογίαν. Εἶτα μηκέτι δυναμένη διενεχεῖν θυμὸν δίκαιον εἰς φανεράν ἄπτοντα παρανομίαν, ἐνεθριμήσατό τε τῶ τὰ πάντα ἀδίκῳ ἀνδρὶ καὶ, Δόλιε, φησί, καὶ φονεῦ, τί με τὰ τῆς ἐμῆς πεποίηκας θυγατρὸς; Τοιαῦτά μοι μεθ' ὄρκων ἐπηγγείλω, ἐπὶ τούτοις ἐγγυητὰς ἐμοί καὶ μάρτυρας τοὺς διὰ Χριστὸν παθόντας παρέσχες; Ἄλλ' αὐτοῖς σε πάντως, οὓς ἐγγυητὰς δέδωκας, αὐτοῖς σε τῆς πονηρᾶς τιμωρήσονται γνώμης, καὶ τῆς ἀδίκου ταύτης ἐπιβουλῆς εἰσπράξονται δίκας. αὐτοὺς εἰς ἄμυναν ἐγὼ καλέσω, οὓς εἰς ἐγγύην σὺ τότε παρείληφας. Ταῦτα ἡ μήτηρ εἰπούσα ἐξάγει τῆς οἰκίας τὴν θυγατέρα, καὶ, Οἶδας τίς αὕτη, φησὶν, ἀνόσιε; τῷ Γότθῳ δείξασα. οἶδας ταύτην καὶ ὅπου ταύτην κατέκλεισας, καὶ οἷω ἡθουλήθη παραδοῦναι θανάτῳ, μὴ φύσιν, μὴ νόμους, μὴ ὄρκους τοὺς μακρὰν ἐκείνους εὐλαθήθεις; Ἄλλ' οἱ τοῦ Χριστοῦ ὁμολογηταὶ καὶ μάρτυρες Σαμωνᾶς, Γορίας καὶ Ἀβιβος, ἐφ' οἷς ἐγὼ θαρρόησασα τῇ βαρβάρῳ σου ταύτην ἐπίστευον δεξιᾷ, ἐκεῖνοί μοι παρ' ἐλπίδα πᾶσαν αὐτὴν διεσώσαντο καὶ τοῖς ἐμοῖς ἐπέδωκαν κόλποις.

ΚΖ'. Τούτων ἐπειδὴ ὁ Γότθος ἤκουσε, καὶ παρεστῶσαν εἶδε τὴν κόρην, ὅποτε τῆς αἰσχύνης αὐτῷ καὶ τοῦ φόβου τὸ φθέγμα ἐσθέσθη, καὶ ἄφωνος ἦν μὴ ἀναπτύξαι τὸ στόμα δυνάμενος, εἶτα ἐπειδὴ ἔλεγχος ἦν ἀκριβῆς, καὶ φανερός ὑπῆρχε τοιαῦτα κατὰ τῆς κόρης διαπραξάμενος, μηδὲ λόγου μεταδόντες αὐτῷ οἱ παρόντες, ἀσφαλῶς κατακλείουσιν. Ἡ δὲ μήτηρ σὺν τῇ θυγατρὶ τὸν ὑπογραφέα παραστησάμενοι, καὶ τὰ συμβεβηκότα πάντα διαχαράξασαι, τῷ τὰ πάντα ὁσίῳ τῆς Ἐδέσσης ἐπισκόπῳ, Εὐλόγιος δὲ αὐτὸς ἦν, ἐγχειρίζουσι. Καὶ ὅς, ταῦτα διεξιθῶν, σύνμα τῷ κλήρῳ παντὶ παρὰ τὸν τῆς πόλεως ἄπεισι στρατηλάτην, καὶ τὸ γραμματεῖον αὐτῷ ἀναδίδωσιν. Ὁ δὲ καὶ αὐτὸς τὰ γεγραμμένα ἐπιλεξάμενος, πρῶτα μὲν ἐν θαύματος λόγῳ τὰ τοῦ

πραγματος ἐποιεῖτο, καὶ τὸν ἐπὶ πάντων ὕμνει Θεὸν, ὡς διὰ τῶν αὐτοῦ μαρτύρων τὸ καινὸν τοῦτο καὶ πᾶσαν ὑπερεκπλήττον ἀκοήν θαῦμα πεποίηκεν· ἔπειτα πολὺς ἦν κατὰ τοῦ Γότθου φερόμενος, τοιοῦτῳ ἑαυτὸν τολμήματι ἐπιδόντος. Χαλεπήνας τοίνυν ὁ στρατηλάτης, συγκαθέδρον μὲν ἑαυτοῦ τὴν ἐπίσκοπον ποιεῖται, ἔπειτα τὸν Γότθον καὶ τὴν κόρην πυρίσθησι, καὶ εἰς ἐπήκοον τοῦ ὄχλου πάντος, πολὺς δὲ ἄρα συνδεδραμήκει, τὰ κατὰ τοῦ Γότθου ἀναγνωσθῆνα· διακαλεῖται. Ἀναγνωσθέντων οὖν, εἰ ἀληθῆ ταῦτα εἶεν τοῦ Γότθου ἀνεκυνθάνετο. Ὁ δὲ (τί γὰρ ἂν καὶ δράσειέ τις ὑφ' ἑαυτοῦ καὶ τῆς ἀληθείας φανερώως ἐλεγχόμενος; μηδὲν τούτων ψευδὲς εἶναι) διωμολόγει, καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἤτει συμπάθειαν. Καὶ ὁ στρατηλάτης, Ἄδικε, φησὶ, καὶ φονεῦ, τί δῆτα μηδὲ τὴν κρίσιν ἔδειξας τοῦ Θεοῦ, μηδὲ τὸν ὄφθαλμόν; εἴ τε καὶ ἀνθρώπους λανθάνειν ἐξῆν, τί μὴ τοὺς ὄρκους ἐδυσωπήθης, τί μὴ τοὺς Ῥωμαίων ἠδέσθης νόμους, οὕτως ἀνοσιωτάτῳ ἐπιχειρήσας τολμήματι; Ἐπεὶ οὖν πάντων τούτων ἠλέγχθη καταφρονῶν, βαρυτέραν καὶ τὴν κόλασιν εἰσπραχθήσῃ. Εἶπε, καὶ ξίφει τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν ἀποκοπῆναι προστάττει, καὶ κατὰ πυρὸς αὐτοῦ τὸ σῶμα βίβηται, ὡς ἂν μηδὲ ὁ χοῦς αὐτοῦ κοινωνήσοι χόρος, τὸ συγγενὲς ἐνδειξάμενος.

ΚΗ'. Ἐν ὅσῳ δὲ οἱ στρατιῶται τοῦ προστάγματος εἶχοντο, ὁ τῷ Θεῷ φίλος ἐπίσκοπος ἐδεῖτο τοῦ στρατηλάτου φιλανθρωπίας ὅσον εἰκὸς τὸν ἄνδρα τυχεῖν, μηδὲ τῇ ἑαυτοῦ ἀπονοίᾳ συναπολέσθαι. Ὁ δὲ, Τοὺς τοῦ Χριστοῦ, φησὶ, δέδοικα μάρτυρας, οὓς οὗτος ἐγγυητὰς αὐτοῦ δέδωκεν. Οὗτοι γὰρ οἶα παρ' αὐτοῦ ψευσθέντες, εἰ μὴ δίκας ὑπ' ἐμοῦ τῶν τετολμημένων οὗτος ἐκτίσει δικαίας, ἐμοὶ πάντως, οὐκ αὐτῷ τὴν ὀφειλομένην ἐπάξουσι τιμωρίαν. Ἄλλως τε καὶ πολλοὺς ἑτέρους ὁμοίους γενέσθαι παρασκευάσει, μὴ δικαίαν τὴν δίχην ἐπὶ τοῖς φθάσασι δεδωκώς. Ἐπεὶ δὲ ὁ ἐπίσκοπος προσέκειτο πλέον καὶ θερμότεραν τὴν ὑπὲρ τοῦ ἀνδρός ἐποιεῖτο πρᾶσθειαν, ἀφαιρεῖ μὲν τῆς τιμωρίας ὁ στρατηλάτης τὸ πῦρ, τὴν δὲ διὰ τοῦ ξίφους ἐκκοπήν τῆς κεφαλῆς ἐπιτείνει. Παραλαβόντες οὖν τὸν Γότθον οἱ στρατιῶται, καὶ τῆς πόλεως ἐξαγαγόντες ξίφει κατὰ τὸ κελευσθὲν αὐτοῖς ἀφαιροῦσι τοῦτου τὴν κεφαλὴν. Ἐφ' ᾧ παρὰ πάντων αἴνος τῷ σωτῆρι Χριστῷ καὶ τοῖς δι' αὐτὸν παθοῦσιν, ὡς τὸ εἰκὸς, ἀνεπέμπετο μάρτυσιν· ὅτι τοῖς ὑπερηφάνοις ἀπέδωκεν ἀνταπόδοσιν εἰς δόξαν Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A quod omnium aures obstupescit, fecit miraculum. Deinde vero vehementer in Gotthum est invectus, qui tale ausus fuerat facinus. Ægre ferens ergo prætor, secum quidem facit considerare episcopum. Deinde Gotthum et puellam jubet sisti: et audiente tota multitudinæ (concurrerat autem maxima), jubet ea legi, quæ scripta erant de Gottho. Cum ea ergo lecta essent, an hæc vera essent, Gotthum interrogat. Ille autem (quid enim faceret, qui a seipso et a veritate aperte vincebatur?) nihil horum esse falsum confitebatur, et pro his petebat misericordiam. Prætor autem: Scelerate, inquit, et parricida, cur ne Dei quidem timuisti iudicium, nec ejus, quem nihil latet, oculum, etiamsi homines latere liceat? Cur non timuisti jusjurandum? cur non leges Romanorum es veritus, tam impium aggressus facinus? Quoniam ergo convictus es hæc omnia despiceret, a te etiam gravius exigetur supplicium. Dixit, et jubet gladio caput ejus amputari, et corpus ejus in ignem projici, ut ne pulvis quidem sit ejus pulveris particeps, nec tradatur communi omnium matri, qui se ita gesserit in cognatos.

B non timuisti jusjurandum? cur non leges Romanorum es veritus, tam impium aggressus facinus? Quoniam ergo convictus es hæc omnia despiceret, a te etiam gravius exigetur supplicium. Dixit, et jubet gladio caput ejus amputari, et corpus ejus in ignem projici, ut ne pulvis quidem sit ejus pulveris particeps, nec tradatur communi omnium matri, qui se ita gesserit in cognatos.

XXVIII. Cum autem ad rem exsequendam se pararent milites, Dei amicus episcopus oravit prætorem ut, quantum fieri posset, in eum uteretur clementia: neque is sua periret amentia. Ille vero: Timeo, inquit, Christi martyres, quos is dedit sui fidejussores. Si enim, ut quos ipse fefellerit, nisi eorum, quæ admisit, ego justas de eo sumpsero pœnas, mihi omnino, non ipsi, quod debetur, inferent supplicium: et alioqui efficiet, ut multi se gerant similiter, nisi pro iis, quæ fecit, justas pœnas luerit. Cum autem magis instaret episcopus, et vehementius pro eo intercederet, a supplicio quidem prætor aufert ignem: perseverat autem in eo, quod ejus caput gladio amputetur. Cum ergo Gotthum accepissent milites, et extra civitatem eduxissent, gladio, ut eis jussum fuerat, illi caput adimunt. Propter quod Servatori Christo, et iis, qui propter ipsum passi sunt, martyribus emittebatur laudatio ab omnibus, quod superbis reddiderit remunerationem, ad gloriam Patris et Filii et Spiritus sancti, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

VITA ET MARTYRIUM

SANCTÆ ET GLORIOSÆ

CHRISTI MARTYRIS CÆCILIÆ,

ET QUI CUM IPSA ERANT,

SANCTORUM VALERIANI, TIBURTII ET MAXIMI.

(Latine apud Surium ad diem 22 Novembris; Græce non exstat in mss. Paris.)

I. Servatoris nostri et Dei e cœlis descensus conciliavit magna bona generi hominum. Nam cum esset Deus ex Deo, et esset in forma Dei, qui ipsum genuit impatibiliter, et non rapinam arbitratus est se esse Deo æqualem: sed seipsum exinanivit, servi formam accipiens, in similitudine hominum factus, et habitu inventus ut homo; humiliavit seipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis¹, ut eum deleret, qui mortis habebat imperium, hoc est, diabolus²; et omnem manuducens humanitatem, eveheret ad cœlos per pretiosam et divinam suam doctrinam. Primi itaque omnium eum secuti sunt sancti apostoli; post apostolos, martyres; post martyres, confessores; post confessores, sacerdotes; post sacerdotes, virgines; post virgines, viduæ; post viduas, misericordes. Et ut semel dicam, omnibus accedentibus aperta fuit Christi medicinæ officina. Propterea quotidie etiam per sanctos suos evangelistas: « Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos³. »

II. Hujus venerandam et suavissimam vocem cum audisset etiam Cæcilia clarissima virgo et gloriosa, et in eum credidisset, absconsum Christi Evangelium semper circumferebat in pectore, et nec noctu, nec interdium intermittebat divina legere eloquia, et Deum orare. Hæc ergo beata Cæcilia Valerianum quemdam habebat juvenem sponsum: qui quidem juvenis accensus amore virginis, diem statuerat nuptiarum. Cæcilia autem in carne induta cilicio, extrinsecus aureis induta erat vestibus. Nam cum parentes et sponsus ejus hæc velent, ipsa corpore adeo erat eliquata, ut non posset celare cordis sui desiderium, et quod solius Christi Servatoris capta erat amore, significabat proprie ænigmatibus. Non multo post autem venit dies, in quo paratus erat thalamus: et cum esset symphonia instrumentorum, illa in corde suo soli Deo psallebat, dicens: « Fiat, Domine, cor meum et corpus meum immaculatum in tuis justificationibus, ut non pudore afficiar⁴. » Manens autem jejuna, duos aut tres dies a cibo abstinuit: jeju-

nans autem et orans, seipsam commendabat Domino precibus: angelos Domini invocabat, lacrymis precabatur apostolos, et orabat omnes sanctas Christi ancillas, ut eam confirmarent suis supplicationibus, castitatem suam commendans Domino.

III. Postquam autem hæc facta sunt, nox venit: in qua cum suo sponso in separato cubiculo quietem nacta et silentium, sic eum est allocuta: Dulcissime adolescens, est mihi arcanum, quod tibi aperiam, si tu jurejurando mihi affirmaveris, te omnia celaturum. Ei autem juravit ejus sponsus Valerianus, se id, quod dicebatur, nullis omnino insidiis proditurum, neque id esse aperturum, quacunque cogeretur necessitate. Tunc illa respondit, dicens: Volo te scire, me angelum Dei habere amicum, qui summo zelo corpus meum custodit. Is si vel minimum fuerit suspicatus, quod tu incesto me amore polluas, iram suam protinus in te accendet, et elegantis tuæ juventutis florem perdet. Sin autem cognoverit, quod tu simplici et immaculato mei amore teneris, et virginitatem meam integram et impollutam custodias, te sicut me diliget, et ostendet tibi suam gratiam. Tunc Valerianus, Dei nutu, timore affectus, dicit: Si vis, o charissima, ut credam iis quæ dicis, ostende mihi ipsum angelum; et si intellexero eum esse vere angelum, faciam quæ hortaris; sin autem alium virum amas, et te et illum ense occidam. Tunc dicit ei beata Cæcilia: Si vis meis parere consiliis, o charissime adolescens, et polliceris te esse expiaturum æterno lavacro regenerationis, et credis in unum verum Deum, qui vivit in cœlis, potes eum contemplari. Dicit ei Valerianus: Et quis est, qui me expiabit, ut ego videam angelum? Respondit Cæcilia, et dixit: Est senex in quodam loco, qui pulchre scit purgare homines, ut efficiantur digni, qui intueantur angelos. Dixit ei Valerianus: Et ubi quæram ego cum senem? Respondit Cæcilia: Vade ad tertium lapidem a civitate via, quæ dicitur Appia: ibi invenies pauperes, qui victum petunt a transeuntibus, ab iis

¹ Philipp. II, 6, 7. ² Heb. II, 14. ³ Matth. XI, 28. ⁴ Psal. CXVIII, 80.

enim sum curata, qui quidem sunt hujus mei ar-
cani participes. Eos tu quando videris, dabis eis
meam benedictionem, dicens: Cæcilia me misit ad
vos, ut ostendatis mihi sanctum senem Urbanum,
quoniam ad ipsum habeo secreta ab ea responsa,
quæ ei reddam. Eum quando videris, narra quæ-
cunque tibi dixi, et quando te lustraverit, induet
te indumentis novis et splendidis, cum quibus
illico veniens in hoc cubiculum, videbis sanctum
angelum, qui tuus evadet amicus, et quæcunque
petes ab ipso, invenies.

Tunc profectus est Valerianus, et convenienter
signis, quæ accepit ab ipsa sancta Cæcilia, invenit
sanctum Urbanum episcopum qui, cum secundo
fuisset confessor, latebat occultus in sanctorum
martyrum monumentis. Cui quidem postquam dixit
omnia, quæ dixerat Cæcilia, magno gaudio est
affectus, et genibus humi flexis, et manibus in cœ-
lum extensis, dixit cum lacrymâ: Domine Jesu
Christe, pastor sancte et bone, Cæcilia tua ancilla,
tanquam multis laboribus exercita agna, tibi est
dedicata, quandoquidem sponsum suum, qui per-
inde ac leo cohiberi non poterat, accepit, et erga
te tanquam agnum reddidit mansuetissimum. Is
enim nisi credidisset, ad nos non venisset. Aperi,
Domine, ostium cordis ejus verbis tuis, ut cum te
cognoverit esse ejus effectorem et Dominum, re-
nuntiet diabolo et operibus ejus, et dolis ejus. Hæc et
his similia orante sancto Urbano episcopo, senex
ante eum repente apparuit, indutus candidis vesti-
mentis sicut nix, tenens in manibus tabellam,
aureis inscriptam litteris. Quem cum vidisset Va-
lerianus, stupefactus et cadens in terram, factus
est tanquam mortuus. Tunc senex eum erexit, di-
cens: Lege, o fili, contextum hujus libri, ut di-
gnus habearis, qui purgeris et videas angelum,
cujus conspectum tibi virgo Cæcilia cum prompto
animi studio est pollicita. Tunc Valerianus, defixis
oculis, cœpit in eo legere. Erat autem hæc scri-
ptura, quæ erat in tabella: « Unus Deus, una
fides, unum baptisma; unus Deus et Pater om-
nium, qui est super omnia, et in omnibus. Amen ³. »

V. Postquam ergo hæc apud se legit, dixit ei
sacerdos: Credis, fili, hæc ita esse, an adhuc du-
bitas? Tunc Valerianus clamavit magna voce: **D**
Non est revera aliud sub cœlo, cui verius credi
possit. Postquam ergo hæc dixit Valerianus, ille
senex ex ejus oculis evanuit. Tunc sanctus Urba-
nus, cum eum admonuisset, et catechismo insti-
tuisset, baptizavit eum in nomine Patris et Filii
et Spiritus sancti, et cum eum docuisset omnem
regulam fidei, dimisit ad Cæciliam, ei jactis opti-
me fundamentis. Cum autem venisset Valerianus
in indumentis candidis, invenit Cæciliam orantem
in cubiculo, et angelum Domini stantem prope
eam, fulgentem pennis flammeis, et scintillanti
specie, duas coronas habentem in manibus reful-

gentes, rosisque et liliis splendentes. Quarum
unam quidem dedit Cæciliæ, alteram vero Vale-
riano, dicens: Has coronas corde immaculato et
puro corpore custodite; eas enim ex paradiso Dei
ad vos attuli. Hoc autem erit vobis signum: Nun-
quam marcescent a vobis, neque unquam amittent
suavitatem odoris, neque unquam poterunt ab
aliis aspici, nisi ab illis quibus sic placebit casti-
tas, quomodo probatum est eam vobis placere. Et
quoniam tu, o Valeriane, assensus es consilio
castitatis, me ad te misit Dominus Jesus Christus,
ut eam accipias quam voles petitionem. Ille au-
tem cum audiisset, adoravit et dixit: Nihil mihi
est in hac vita dulcius, quam charissimi et unici
fratris præsentia. Quamobrem merito arguar im-
pietatis, si me liberato ab errore simulacrorum,
fratrem meum majorem despexero in periculo in-
teritus. Hanc unam ex omnibus propono petiti-
onem, et supplex contendo, ut fratrem meum Ti-
burtium, sicut me, dignetur liberare, et faciat nos
ambos perfectos in confessione ejus nominis. Cum
hæc autem audiisset angelus, læto vultu ei dixit:
Quandoquidem a Christo petiisti, quod est hone-
stius, is Deum, sicut tu, colet. Quomodo enim te
per ancillam Cæciliam lucrificavit Dominus, ita per
te fratrem quoque tuum lucrificabit, et cum ipso
venies ad certamen martyrii.

VI. His ergo finitis sermonibus, forma visionis
angelicæ assumpta est in cœlis, illisque in Christo
lætantibus, et in adificatione sancta loquentibus,
accessit Tiburtius frater Valeriani, et ingressus,
tanquam suam sponsam osculatus est caput
sanctæ Cæciliæ, et dixit: Valde miror, hoc tem-
pore hic rosas et lilia olfaciens. Nam si ipsas ro-
sas et lilia tenerem in manibus, ne sic quidem
mihi possent præbere tam suavem odorem. Fateor
vobis, o charissimi, ita ego ad me redii, ut putem
me totum repente esse renovatum. Dicit ei Vale-
rianus: Bonum odorem accepisti, o frater, cum
ego rogarim Deum, ut acciperes. Te autem jam
credente, accipies etiam amarantinam coronam
incorruptionis, et lætari in ipsa rosea, et mente
eum percipere, cujus in rosis sanguis florescit, et
in liliis cujus corpus albescit et anima. Habemus
enim coronas, quas tui oculi non possunt perci-
pere, igneo rosæ rubore et nivis candore reful-
gentes. Dicit ei Tiburtius: In somnisne hæc audio,
an veritate hæc dicis, o frater Valeriane? Respon-
dit Valerianus: In somnis hucusque viximus, o
frater charissime. Nam jam Dei gratia et volun-
tate, sumus in omni veritate, et non est in nobis
mendacium. Dii enim, quos hucusque coluimus,
revera sunt mali dæmones et immundi. Dicit ei
Tiburtius: Quomodo hoc cognovisti, o frater?
Respondit Valerianus: Angelus Dei me docuit,
quem tu quoque poteris intueri, si fueris mundus
ab omnibus sordibus idolorum. Dicit ei Tiburtius:

³ Ephes. v, 6.

Si fieri potest, ut ego quoque angelum Dei intuear, quænam est mora purificationis? Respondit Valerianus: Nulla; hoc autem solum mihi pollicere, quod omnia execranda et abominanda simulacra abnegans, credis, unum esse Deum in cœlis. Dicit Tiburtius: Non intelligo, quonam scopo hæc mihi proponis.

VII. Dicit sancta Cæcilia: Ut intelligas esse formas testaceas, et gypseas, et ligneas, et æneas, et cujusvis metalli; et non dicas eos esse deos, in quibus vivunt aranæ, et volucres stercorea egerunt; in quorum capitibus solent nidificare ciconiæ, quos faciunt condemnati, quando damnati propter maleficia mittuntur in metallum. Cum ergo initium accipiant ex condemnatis, quomodo existimari possunt aut credi dii? Inter mortuos enim et simulacra nulla est differentia. Quomodo, enim mortuus habet quidem omnia membra, spiritum autem et vocem non potest habere, nec sensum, ita etiam hæc vana simulacra, deorum quidem habent nomina, cognoscuntur autem esse infelicia, malaque et terrestria. Quæ quidem ostenduntur esse homines mortui, quoniam sunt eis etiam membra, sicut hominum. Quandiu enim vixerunt, oculis aspexerunt, et auribus audiverunt, et pedibus ambularunt, et ore locuti sunt, et manibus palpaverunt, et naribus olfecerunt: cœperunt tamen a morte, et in mortem æternam permanent, quod ostendantur nunquam vixisse, vel potuisse vivere. Tunc dixit Tiburtius cum omni compunctione: Qui sic non credit, est brutum, et non venit in iudicium. Quamobrem ego quoque dico cum omni veritate, non esse alium Deum, nisi Deum Christianorum, et me deinceps eum solum colere et adorare. Hæc cum diceret Tiburtius, sancta Cæcilia deosculata est ejus pectus, et dixit: Revera hodie confiteor te esse plane meum fratrem. Quomodo enim Dei amorem tuum fratrem fecit esse meum conjugem: ita etiam simulacrorum contemptio fecit te meum esse fratrem. Quamobrem quoniam es paratus credere in Dominum nostrum Jesum Christum, vade cito cum tuo fratre, ut ipsam accipias purificationem per sanctum baptismum: per quem etiam dignus habebis angelicas personas intueri, et omnium delictorum tuorum veniam invenire.

VIII. Tunc dicit fratri suo Tiburtius: Rogo te, frater, ut mihi dicas, ad quem me es deducturus. Valerianus respondit: Ad virum perfectum, nomine Urbanum, in quo est species angelica, ornata canitie, verus sermo, et insignis prudentia. Dicit ei Tiburtius: Tu illum dicis Urbanum, quem Christiani dicunt esse suum papam? Eum audio bis jam fuisse condemnatum, et rursus propter eam ipsum actionem, propter quam fuit condemnatus, suam religionem cum metu latenter prædicare. Eum si contigerit inveniri, citra dubitationem ullam igni mandabitur, et nos quoque cum eo puniemur, si inventi fuerimus ad eum ambulantes;

et dum divinitatem quærimus, quæ latet in cœlis, incidemus in iram, quæ accenditur in terra. Dicit ei sancta Cæcilia: Si hæc vita esset sola, et non esset alia, jure quæ hic sunt, timeremus perdere. Cum autem sit alia vita, quæ est hæc multo melior et sublimior, et nunquam potest finire, cur timeamus hanc perdere, quando per hujus amissionem ad illam accedimus? Respondit Tiburtius: Nunquam antea audivi esse aliam vitam, præter hanc. Dicit ei Cæcilia: Nunc hoc certo scias, o charissime, quod quandiu in hoc mundo vivimus, vitam laboriosam et dolore plenam agimus, in angustiis et afflictionibus: quandoquidem inflammant humores, minuunt labores, valde exsiccant febres, rheuma assidue inducit aer, cibi inflant, molesta sunt jejunia, ludi dissolvunt, curæ contrahunt, perdit negligentia, divitiæ abjiciunt, expellit paupertas, e atos reddit juvenus, incurvat senectus, deprimit imbecillitas, perturbat ira, et inter hæc omnia mors excindit cum minis, et sic imponit finem omnibus corporeis lætitiis, ut ab eo, quod est esse, recedens, ne fuisse quidem putetur. Pro nihilo enim de cætero habetur, quidquid non est. Illa autem vita æterna, hanc vitam caducam miseramque et brevem excipiens, cum æternis afflictionibus et tormentis datur malis et injustis: lætitia vero æterna et exultatio præbetur justis.

IX. Ad hæc respondit Tiburtius, et dixit: Et quis est, qui illic fuit, et illinc huc veniens, hæc potuit nobis annuntiare, ut hæc possimus vera esse credere? Tunc surgens beata Cæcilia, constitit, et cum magna sic dixit audacia: Cœli et terræ et maris et omnium volucrum, quæ volant in aere, quadrupedumque et reptilium Creator, ex se, priusquam omnia faceret, genuit Filium, et produxit ex sua potentia Spiritum sanctum: Filium, ut faceret omnia; Spiritum sanctum, ut vivificaret universa. Omnia autem quæ facta sunt, construxit Filius ex Patre genitus, et omnia quæ fuerant constructa, ex Patre procedens Spiritus sanctus animavit. Dicit ei Tiburtius: Hucusque dictum est, credi oportere unum Deum esse in cœlis. Quomodo autem nunc tres testaris esse deos? Respondit sancta Cæcilia, et dixit: Unus est Deus in sua virtute, quem sic in sancta Trinitate partimur, quomodo in uno homine inesse dicimus artem, memoriam, et intelligentiam; quoniam arte invenimus, id quod non didicimus; memoria et intelligentia comprehendimus, si quid nos unquam contemplari contigerit aut audire. Quidnam ergo faciemus? Num hæc tria in homine una possidet intelligentia? Si ergo homo in una intelligentia possidet nomen trium significatorum, quomodo non Deus omnipotens, in una et eadem divinitate vim obtinet Trinitatis? Tunc Tiburtius, cum in terram cecidisset, cœpit clamare et dicere: Revera, o charissima, non mihi videtur lingua humana dare responsum, sed conjicio Dei angelum per os tuum esse locutum: et magnas egit gratias, quod cito

unum esse Deum in tribus personis, ei aperte A
probaverit.

X. Conversus itaque ad fratrem suum dixit : De uno Deo mihi fuisse satisfactum confiteor, sed meam quæstionem, sicut prius inceperam, vellem scire. Dixit sancta Cæcilia : De ea mecum loquere, quoniam brevitatis temporis est fratri tuo impedimento, quominus reddat responsum. Me autem, quam Christi sapientia docuit a teneris unguiculis, de quacunque re me volueris interrogare, non poteris invenire imparatam. Dicit ei Tiburtius : Hoc nuper quæsivi, et nunc quoque quæro : Quisnam ex iis qui illic sunt, huc veniens, ostendit nobis aliam vitam, quam vos prædicatis? Sancta dixit Cæcilia : Unigenitum suum Filium Pater per sanctam Virginem Mariam misit in terram, qui stans in sancto monte, magna voce clamavit, dicens : Venite ad me, omnes populi, et ego dabo vobis vitam æternam. » Concurrit autem ad eum omnis caro, omnis ætas, omne genus hominum. Tunc dixit omnibus : « Pœnitentiam agite propter vestram ignorantiam : quoniam appropinquavit regnum Dei, quod tollet regnum hominum ». » Suum autem regnum vult Deus dividere iis qui credunt, in quo ille exsistit sublimior. Illic ergo peccatores quidem consummabuntur æternis doloribus, et igne, qui nunquam terminabitur : justis autem accipient lucem æternæ gloriæ et gaudii, quæ nullum unquam finem accipit. De cætero nolite, o filii hominum, hujus vitæ fugientem quærere lætitiā, ut lætitiā illius vitæ æternam possideatis, quæ hanc vitam excipit. In hac enim vita breve tempus vivitis ; in illa vero, in omne ævum.

XI. Cum hæc autem audiissent omnes populi infideles, una voce dixerunt : Et quis illic fuit, et cum illinc huc venisset, potuit docere vera esse, quæ dicis? Tunc Dei Filius dixit eis : Si ostendero vobis surrexisse mortuos, non creditis veritati? Ut autem dubitationis et suspicionis nullum remaneret vestigium, cum populis profectus est ad sepulcra, et triduanis et quadriduanis et jam foetibus mortuis, quam amiserant vitam, ut Deus reddidit. Transmisit mare, super fluctus ambulans non madefactis pedibus. Imperabat ventis, castigabat fluctus, et quæ excitabantur tempestates et tumultus sedabat. Cæcis visum reddebat, aridas manus reddebat sanas, claudis ingressum, mutis vocem reddebat, et surdis auditum. Paralyticos verbo curabat, leprosos dicto mundabat, infirmis medebatur, lunaticos restituebat, et dæmones fugabat. Sed cum mente capti et impii Pharisæi et Pontifices ei invidissent, propterea quod populi, eis relictis, ejus sequebantur vestigia, sternentes vestes suas ante pedes ejus, et clamantes : Benedictus qui venit in nomine Domini ⁶ : in eum ira perciti Pharisæi, cuidam Pilato præsidi eum tradi-

derunt, vocantes eum magum et impium : et seditionem excitarunt in populo, ut eum cruci affigerent. Hoc autem ille præsciens, pro mundi salute permisit se apprehendi et illudi, injuriis affici, flagris cædi et occidi. Sciebat enim ut Deus, quod non aliter nisi per pretiosam et intemeratam suam passionem, esset captivum redditurus diabolum, malisque et immundis spiritibus malas inferret pœnas.

XII. Propterea ergo ille fuit comprehensus, qui peccatum non fecit, ut liberaretur genus humanum, quod detinebatur vinctum in vinculo peccati. Qui est benedictus, fuit sub maledicto ut nos a maledicto eximeret ; sustinuit illusiones, ut nos liberaret ab illusionem dæmonum, qui versantur in hoc mundo. Spineam coronam accepit in capite, ut capitalem tolleret sententiam, quæ ex spinis peccatorum in nos lata fuerat. Fel in cibo accepit, ut dulcem primi hominis gustum, unde mors in mundum fuit ingressa, commutaret. Potatus est aceto, ut acrimoniam, qua noster sanguis ebullit, in se susciperet, et hunc bibit calicem passionis, qui nostris debebatur vitis. Nudatus est, ut nostrorum parentum nuditatem, quam passi sunt consilio serpentis, niveis tegeter indumentis. In ligno fuit suspensus, ut ligni transgressionem, per passionem ligni crucis suæ aboleret. Mortem ad se venire admisit, ut secum luctantem sauciaret, et regnum quod invenit per serpentem, amitteret, et cum ipso serpente sauciata, per Christum fieret captiva. Quamobrem omnia elementa cum vidissent suum effectorem sublime, actum in crucem, magno metu contremuerunt. Nam ex una parte mota est terra, et ex altera fracta sunt templa et petrae, fugit dies ; sol fuit conterritus, et obscuratus texit tenebris universum mundum ; luna suæ lucis splendorem nube cruenta operuit ; astra cœli luce resplendentia, omnia simul sunt mutata. Stridet terra, et veluti pariens, cœpit multos sanctos reddere ex sepulcris : qui quidem hoc dabant testimonium, quod Servatoris descensus ad inferos dissolvit regnum diaboli, et mortuus mortem affecit ignominia, et percussam vinxit, et subjecit pedibus servorum suorum. Illinc clarum est, quod pro nomine ejus puniti gaudemus et gloriamur in persecutionibus, quod hanc nostram vitam, quæ ad tempus et in quam cadit interitus, æterna et quæ nunquam desinit vita excipit : quam Dei Filius, cum surrexisset a mortuis, suis ostendit apostolis, quibus aspicientibus, assumptus fuit in cœlos.

XIII. Hoc ergo si in trium conventu ostendisset, intelligentium cogitationes non possent dubitare. Quanto autem magis, quod non solum duodecim discipulis, sed plus quam quingentis simul seipsum dignatus est ostendere, ne vestigium quidem relinquens ullius dubitationis? Illi

⁵ Matth. iv, 17. ⁶ Matth. xxi, 9.

autem, qui in his rebus erant initiati, et in omnem mundum missi ad prædicandum, signis et magnis prodigiis confirmabant suam prædicationem. Nam et omnes infirmitates curarunt in ejus nomine, fugarunt dæmones, et vitam reddiderunt mortuis. Nullam tibi arbitror remanere quæstionem, nisi ut hanc vitam animo et corpore despicias, et illam vehementer et constanter inquiras. Nam qui credit in Dei Filium, et ejus adhæret præceptis, quando morietur, ejus corpus a morte nulla afficietur injuria, sed a sanctis angelis in ulnis excipietur, et in locum paradisi abducetur. Hinc mors cum diabolo efficit, ut diversis pravitatibus mentes hominum colliget, et in variis non animadversis necessitatibus occupet: et nunc quidem damni terrore afficit, nunc autem ad gulam excitat, ex diversis abstrahens studiis, de hac sola vita facit miseros homines esse sollicitos, ut ex corpore egredientes inveniat miseros et nudos, et nihil secum portantes præter peccata. Hoc tibi paucis exposui, o charissime. Si quid autem tibi deesse existimas, rursus quære.

XIV. Tunc Tiburtius ad ejus pedes provolutus, dixit cum gemitibus fletuque et lacrymis: De hac vita de cætero si vel cogitatione exquisiero, vel animo agitavero, in illa vita nunquam inveniar. Habeant ergo insipientes lucrum præsentis temporis. Ego autem, qui in hodiernum usque diem vixi sine ratione, absit ut sine ratione de cætero vitam agam! Et hæc cum dixisset, ad suum fratrem conversus, dixit: Miserere mei, frater dilecte, et abrumpe tarditatem, quam transegi in ignorantia. Quocirca vereor moras; pondus ferre non possum; rogo te, duc me ad hominem Dei, ut me perfecte purificatum, illius vitæ faciat participem. Tunc Valerianus deduxit fratrem suum ad sanctissimum papam Urbanum. Cui postquam narravit omnia, quæ dicta et facta fuerant, benigno Deo egit gratias. Acceptum autem cum omni gaudio et exultatione Tiburtium, cum admonuisset, catechismo instituisset, baptizasset in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, jussit secum esse, donec ea deponeret, quæ recentis sunt illuminationis. Quæ quidem cum perfecta fuissent ejus doctrina, post septem dies Christi militem restituit. Tantam autem gratiam a Christo est consecutus, ut etiam Dei angelos videret quotidie; et quæcunque a Deo petebat, facile impetrabat. Sed quoniam longum esset omnia ordine exponere, qualia et quam multa fecit Dominus per eos admirabilia, convertamur ad gloriosas eorum perpassiones.

XV. Tureius, qui etiam Almachius, cum esset præfectus urbis, et sanctos Dei martyres occideret quotidie, jubebat eorum corpora relinqui inseputa. Tiburtius autem et Valerianus ad hoc operam quotidie adhibebant, ut sanctorum corpora ad sepeliendum componerent et humi mandarent, eleemosynis vacantes et divino cultui. Cum ii

ergo in eis versarentur, quomodo solent boni odio haberi ab improbis, eos mali criminantur apud Almachium, præfectum urbis, omnia referentes, quæ per ipsos Dominus faciebat in egenos: et quod improbe ac malitiose, quos ille jubebat occidi, isti mandabant sepulturæ. Itaque a militari cohorte comprehensi, adducuntur ad Almachium præfectum. Quos quidem Almachius his verbis est allocutus: Cum vos character nobilitatis gloria insignes reddiderit, cur propter, nescio quam religionem, vos ignobiles redditis et infelices? Nam vestras facultates in nescio quas abjectas personas audio vos erogantes consumpsisse, et eos qui castigati fuerunt propter sua scelera, cum omni gloria mandare sepulturæ. Quocirca licet suspicari, vos esse initiatos iisdem mysteriis, quibus ii, quos propter conjurationem mandatis sepulturæ. Respondit Tiburtius, et dicit præfecto: Utinam nos dignentur referre in numerum suorum servorum, quorum tu nos conjicis esse socios, qui quidem respuerunt id esse quod videtur et non est, et invenerunt illud, quod videtur non esse et est.

XVI. Almachius præfectus dixit: Et quid est, quod videtur esse et non est? Dixit Tiburtius: Omnia quæ sunt in mundo, quæ animas vocant ad mortem æternam per brevis temporis lætitiâ. Dixit Almachius præfectus: Et quid est, quod non videtur esse et est? Tiburtius dixit: Vita, quæ futura est justis, et supplicium, quod dabitur injustis; ex utraque enim parte cognovimus verum esse ea ventura: et in fausta distributione, quod oculis cordis nostri cognoscimus, id corporis nostri oculis spectandum referimus, ut in nostra conscientia quæ sunt bona, malis obumbramus rationibus. Dixit præfectus Almachius: Non puto te mente tua loqui. Dixit Tiburtius: Non loquor mente mea, sed illius, quem accepi in visceribus mentis meæ. Dixit Almachius præfectus. Numquid nosti quod dicis? Dixit Tiburtius: Et novi, et didici, et credo, quod omnia, quæ a me dicta sunt, permanent. Almachius præfectus: dixit: Et ego cur non intelligo, quod ago, a quo hæc sunt condita? Tiburtius dixit: Quoniam homo belluinus non sentit, quæ sunt spiritus. Spiritualis autem dijudicat omnia; ipse vero a nullo dijudicatur. Tunc ridens præfectus, jussit auferri quidem Tiburtium; coram eo autem sisti Valerianum. Cui etiam dixit: Quoniam non est frater tuus sani cerebri, tu propter respondere sapientius? Dicit ei Valerianus: Falluntur aures tuæ, quoniam scopum nostræ orationis non potes intelligere. Dixit præfectus: Nemo ita errat, ut vos erratis, qui relictis necessariis numeris et responsis, malos sequimini: quæ sunt jucunda respientes, lætitiâ nihili facientes, et ea despicientes, quæ data sunt ad vitæ alimentum, maxima benevolentia illud complectimini, quod saluti invenitis contrarium, et iis quæ sunt jucunda, inimicum.

XVII. Ad hæc respondit Valerianus : Ludentes et A ridentes, et in variis deliciis luxuriose vitam agentes, vidi hiemis tempore per campos transcuntes. In quibus campis stabant agricolæ plantantes, palmites insigentes, et spinosos rosarum ramos ingeniose toto animo componentes. Alii autem oliveta inserentes : alii vero radicibus imbecilla excindentes, et quæ sunt opera convenientia, magno labore peragentes. Tunc illi, qui deliciis fruebantur et lætabantur, cœperunt eos qui laborabant, ludificari et dicere : Miseri et miserabiles, hunc qui vos affligit laborem deponite, et nobiscum lætantes, vos deliciis explete et libidinibus, et cur tanquam insipientes duro labore dissolvimini, et vestræ vitæ tempora in negotiis, quæ vos affligunt, consumitis ? Hæc dicentes, solvebantur in risum, et dabant plausum manibus, magnoque sono eos cachinnantes irridebant. Hæc autem illis facientibus, pluvios hiemis menses tranquillissima tempora exceperunt : et ecce pulchrorum et variorum florum fragrantibus omne genus odoribus prata exornabantur, et molles botrorum series producebant palmites, et e vario genere arborum rami stillantes melle fructus producebant, in quibus animalvertimus usque in hodiernum diem abundare simul et gratiam, et fructum, et decorem. Tunc cum lætarentur illi, qui existimabantur esse insipientes, cœperunt lugere illos, qui existimabantur esse cives : et qui erant gloriosi in sua intelligentia, perierunt in acri ratiocinatione : et tandem ducti pœnitentia, inter se murmurantes et gementes dicebant : Illi sunt, quos habuimus ludibrio ; eorum laborem probrum existimabamus : eorum vitam nihili faciebamus, tanquam miserabilem ; eorum figuram judicabamus esse indignam, et intelligentiam eorum sine honore. Illi autem inventi sunt intelligentes : et nos quidem probamur tunc fuisse miserabiles, insipientes et stulti, quando neque nobis ipsis operabamur, neque illis qui operabantur, dedimus in opere auxilium : qui quidem cum essemus in deliciis, eos valde irrisimus, et ipsos credidimus esse insipientes, quos quidem nunc resplendentes animadvertimus et florentes ⁷.

XVIII. Ad hæc dixit præfectus : Te quidem video esse sapienter hæc persecutum : sed ad meum responsum non videris respondere. Valerianus dixit : Dixisti nos esse stultos et insipientes, qui facultates nostras damus egentibus, proselytos excipimus, viduis suppeditamus quæ sunt necessaria, orphanis subvenimus, corpora insepulta tegimus, et cum maximo honore celebramus martyrum depositiones. Nos autem insipientes judicasti et delirantes, qui cum illis qui lætantur, non lætamur, nec in deliciis vivimus, nec nostras explemus libidines, nec illiberaliter sumus lascivis et impudicis oculis, ostendentes nos esse liberos et ingenuos. Veniet tempus, quo accipiemus mille cuplos fructus

nostræ afflictionis, et nobis lætantibus flebunt illi, qui nunc efferuntur lætitiis ; est enim nunc tempus seminandi. Qui ergo in hac vita seminant, quæ sunt ad tempus, lacrymas, in illa beata et æterna vita metent gaudium sempiternum ⁸. Dixit præfectus : Ergo et nos, et invicti imperatores luctum æternum habebimus ; vos autem æternum gaudium possidebitis ? Respondit Valerianus : Quid enim estis vos, aut vestri imperatores ? Impleto enim vestro tempore morientes, eo majorem Deo estis reddituri rationem, quo vobis ab eo major data fuit potestas. Dixit præfectus Almachius : Quid in verbis volvendis immoramur ? Aut diis thus offerte, et illæsi recedite : aut male estis et acerbe morituri. Ambo responderunt et dixerunt : Nos non diis, sed Deo quotidie offerimus sacrificia. Dixit præfectus : Quis est Deus, cui dicitis vos vestrum offerre sacrificium ? Sancti responderunt et dixerunt : Et quis est alius Deus præter ipsum ? Cur de Deo nos interrogas ? Est enim alius Deus, præter unum ? Dixit præfectus : Quem unum esse dicitis, ejus nomen requiro. Dixit Valerianus : Dei nomen non inveneris, etiamsi possis volare pennis. Dixit præfectus : Jovis ergo nomen non est Deus ? Dixit Valerianus : Est nomen corruptoris et adulteri, quem fuisse occisorem vestri auctores memorant, et accusatorem nostræ ostendunt Scripturæ. Hunc tu Deum miror quam impudentia nominasti, cum Deus dici non possit, nisi qui est ab omni peccato alienus, qui est etiam plenus omnipotentia. Dixit præfectus : Ergo errat omnis mundus, et tu cum tuo fratre Deum verum cognovisti ? Dixit Valerianus : Innumerabilis multitudo Christianismi accepit sanctitatem. Imo vero vos pauci estis, qui remansistis tanquam scissæ e naufragio tabulæ, ad nihil aliud proficientes, nisi ut in igne jaciimini.

XIX. Tunc iratus præfectus, jussit eum cædi virgis. Ille autem confestim dum verberaretur, lætus cœpit dicere : Ecce hora, quam valde desiderabam, et ecce dies omni festo mihi jucundior. Dum beatus verberaretur, præco magna voce clamabat : Deos et deas noli maledictis incessere. Ille autem ad populum clamabat, dicens : Viri cives Romanorum, videte, ne hæc plaga vos a veritate avertat, sed state fortiter, et deos lapideos et ligneos, quos colit Almachius præfectus, in calcem convertite. Nam omnes, qui eos colunt, erunt in afflictione et supplicio æterno. Tunc qui cum præfecto considebat Tarquinius, qui etiam dictus est Laccas, præfecto dicit in secreto : Invenisti occasionem, domine mi, tolle eos quamprimum a terra. Nam si tardaveris, et de die in diem traxeris, omnes suas facultates distribuent pauperibus, et eis supplicio affectis, tu nihil invenies. Tunc præfectus, cum ei placuisset illius consilium, jussit lictoribus, ut eos abducerent, ubi erat Jovis

⁷ Sap. v, 1 seqq.   ⁸ Psal. cxxv, 5

statua, et jussit ut, nisi ambo vellent imagini Jovis sacrificare, simul subirent supplicium capitis. Tunc venerandi et gloriosi Christi martyres Valerianus et Tiburtius abducti sunt a Maximo præfecti cubiculario in locum, qui dicitur Pagus. Qui quidem Maximus cœpit eos deslere, et dicere: O pretiosa et florens juvenus! O vinculum magnæ fraternitatis! O par pulcherrimum et generosum! Cur vos in malum et impium finem volentes vos ipsos projicere, et ad maximum tendere exitium, ita festinatis tanquam qui ad lætitiã, et magnificentiam et lautam cœnam vocemini? Tunc dixit Tiburtius: Nos si non vere didicissemus aliam esse vitam æternam, quæ vitam præsentem sequitur, non gauderemus eam amittere. Dicit eis Maximus: Et quænam potest esse alia vita? Respondit Tiburtius, et dixit: Quomodo corpus induitur indumentis, ita etiam anima induitur corpore. Et corpus quidem tanquam semen terrestre, per libidinem in terrenam matricem immittitur: genitum autem et nutritum, et lapsum in mortis interitum, et in pulverem conversum, tanquam phœnix futuræ lucis specie excitabitur. Anima vero si sit sancta, feretur in paradisi delicias, ut florens in deliciis, expectet tempus suæ resurrectionis. Dicit eis Maximus: Vellem ego quoque hanc vitam respicere, si de iis quæ dicis possem fieri certior. Dicit ei Valerianus: Quoniam dicis tibi nihil superesse, nisi ut probes vera esse, quæ tibi diximus: ea hora, qua faciet Dominus nos corporis tunicam exuere in gloriosa nominis ejus confessione, aperiet Dominus oculos tuos, et faciet te aspicere, cum quanta gloria illa vita redditur, si tamen promittas nobis, quod ex toto animo venies ad tui erroris pœnitentiam.

XX Tunc Maximus anathemate seipsum devovit, dicens: Flammis ignis consumar, nisi ab hac hora illum solum Deum confitebor, qui facit, ut post hanc vitam alia vita sequatur, hoc mihi solum vos ostendite, quod estis polliciti. Ei dicunt sancti martyres Tiburtius et Valerianus: Jube lictoribus, ut nos in domum tuam abducant, et faciemus, ut illuc ad te veniat purificator: qui hac nocte, postquam fueris purificatus, faciet ut videas id, quod tibi promisimus. Cum autem Maximus jussisset lictoribus, abduxerunt eos in domum ejus. Quorum prædicatione ipse Maximus cum tota sua familia et ipsis lictoribus crediderunt in Dominum nostrum Jesum Christum. Tunc sancta Cæcilia venit ad ipsos noctu cum sacerdotibus, et fuerunt omnes baptizati in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Cum autem exoriens matutinum, nocti finem dedisset, magno silentio facto, dixit neta Cæcilia: Estote forti et magno animo, o ei milites; abjicite opera tenebrarum, et induimini arma lucis⁹. Pulchrum certamen certavistis, ursum peregristis, fidem conservavistis. De cætero

A proficiscimini ad coronam justitiæ, quam reddet vobis justus Judex: non solum autem vobis, sed etiam omnibus, qui diligunt adventum ejus¹⁰. Locus autem, qui dicitur Pagus, erat situs quarto lapide ab urbe Roma, ad quem erat transeundum prope portam templi, ut quicumque illac transibat, nisi Jovis simulacro thus offerret, puniretur. Cum in eum autem locum venissent sancti Tiburtius et Valerianus, pretiosum thus obtulerunt, Deo offerentes suos accusatores: et sic flexis genibus, fuere cæsi gladio, et amisso hoc caduco et mortali corpore, æternam et quæ non potest marcescere, martyrii coronam accepere.

XXI. Tunc Maximus jurans dicebat: Vidi angelos Dei tanquam solem resplendentes, ea hora qua gladio sunt percussi, et exeuntes eorum animas e corporibus, tanquam virgines e thalamo. Quas cum ulnis excepissent angeli, strepentes alis ferebantur in cœlum. Hæc Maximo narrante cum lacrymis, multi crediderunt in Dominum nostrum Jesum Christum, et conversi ab errore simulacrorum, seipsos tradiderunt sancto Vibano suo magistro. Cum autem ad Almachium urbis præfectum venisset fama, quod Maximus cubicularius cum omnibus suis factus esset Christianus, jussit eum tandiu verberari globis plumbeis, donec spiritum emitteret. Quem sancta Christi martyr Cæcilia cum posuisset proxime sanctos Dei martyres Tiburtium et Valerianum, deposuit in arca, et jussit ut in arca ejus insculperetur phœnix, ad ostendendam ejus fidem, qui se inventurum esse resurrectionem phœnicis exemplo admiserat. Facta est autem post hæc inquisitio. Cœpit enim Almachius præfectus amborum fratrum quærere facultates, propter quas volebat etiam quærere sanctam Cæciliam, ut Valeriani conjugem, et jussit eam apud se sisti. Quæ quidem postquam omnia, quæ superfuere ex eorum facultatibus, fideliter distribuisset pauperibus, cœpit ille urgere, ut ea thus offerret. Tunc dixit ministris, qui eam urgebant, ut hoc faceret:

XXII. Audite me, cives et fratres: Vos estis ministri vestri præsidis, et videtur vobis, quod desideratis esse alieni ab ejus impietate. Mihi autem est gloriosum et valde desiderandum, omnia pati gravia pro Christi confessione. Nam cum hac vita nunquam statui ullam habere amicitiam. Sed ne sitis de nostra solliciti juventute, quam omnis curæ estis expertem reddituri. Facite ergo, quod ab iniquo præside est vobis imperatum. Tunc illi cœperunt lamentari et conqueri quod tam electa puella, et tam intelligens et nobilis, cuperet interfici: et eam rogabant, dicentes, ne talem decorem amitteret, neque talem speciem converteret ad mortem. Quibus flentibus et dolore vexatis sic sancta respondit Cæcilia: Hoc, o fratres, non est perdere juventutem, sed commutare; dare lutum,

⁹ Rom. xiii, 12. ¹⁰ II Tim. iv, 7.

et aurum accipere; dare tabernaculum breve et miserabile, et magnam speciosamque et amplam domum accipere, ex lapidibus pretiosis et auro ædificatam: dare angulum tenebrosum, et locum accipere lucidum, margaritis resplendentem cœlestibus: dare possessionem quæ perit, et accipere possessionem quæ non cognoscit finem, et ignorat mortem; dare lapidem miserabilem, quem pedibus conculcatis, et accipere lapidem pretiosum, qui forma resplendet in regio diademate. Hodie si quis sic offerat aureos, ut minimam nummorum quantitatem ex iis alacri animo proventum accipiat; num vos quoque lubenter curreretis ad talem negotiationem, et omnes parentes, et notos, et cognatos, dilectosque, et propinquos, et amicos vobiscum faceretis currere? Si quis autem vos currentes averteret, dicendo vos inutiliter omnes vestros nummos esse daturos, num eos essetis irrisuri ut ignorantes, et qui nihil cognoscerent: vos autem læti curreretis, quod cum pretioso auro essetis permutaturi æs miserabile, et non magni pretii? Et vos quidem pondus pro pondere gaudetis accipere; Deus autem non dat pondus pro pondere, sed accipit simplum, et reddit centuplum; præterea vero vitam quoque æternam.

XXIII. Cum hæc autem dicta essent a beata Cæcilia, ascendit supra petram, quæ erat prope pedes ejus, et dicit omnibus: Creditis ea, quæ dixi vobis? Illi autem una voce dixerunt omnes: Certe credimus in Christum Filium Dei, eum esse verum Deum qui te talem habet ancillam. Dicit eis sancta Cæcilia: Ite de cætero, et dicite infelicissimo Almachio, quod ego unum donum peto, ne nimis acceleret is meam decertationem. Ego autem faciam, ut in domum meam veniat sanctissimus papa Urbanus, ut faciat vos omnes vitæ æternæ participes, et sic Dei providentia ego quoque consummabor. Tunc cum in ejus domum venisset sanctissimus papa Urbanus, baptizavit plusquam quadringentos, diversi sexus, fortunæ et ætatis. Inter quos erat vir clarissimus, nomine Gordianus. Is cum papæ precibus domum sanctæ Cæciliæ vocavit ex suo nomine ut in occulto ex illo die, ex quo illic Christi peractum est baptisma, fieret Ecclesia Dominica; adeo ut sanctissimus quoque papa Urbanus illic occulte habitaret; indies autem Christi redemptionis luera illic crescerent, et diaboli essent damna innumerabilia.

XXIV. Cum hæc autem fierent, Almachius urbis præfectus jubet coram se sisti Cæciliam, quam interrogans, ei dicit: Quod est nomen tuum, o puella? Respondit sancta: Cæcilia. Dixit præfectus Almachius: Cujus es conditionis? Dixit Cæcilia: Iugenua ex clarissimis. Dixit præfectus: Ego te rogo de religione, non autem de genere. Sancta dixit Cæcilia: Interrogatio tua stultum cepit principium, quæ duo responsa videtur elicere ex una quæstione. Dixit præfectus: Undenam est tibi hæc fiducia? Respondit sancta: Ex bona conscientia, et fide non simulata. Dixit præfectus: Ignoras

quænam sit mihi potestas? Dixit sancta Cæcilia: Ignoras tu, quænam sit mihi potestas? Nam si tu me rogaveris de tua potestate, veris verbis tibi aperiam. Dicit ei præfectus: Dic, si quid nosti. Sancta dixit Cæcilia: Omnis hominis potestas est perinde ac uter vento plenus: quem si una acupugneris, omnis tumor ejus colli flaccescit. Quin etiam si invenietur in ipso aliquid portare, inflectitur. Dixit præfectus: Cœpisti a contumelia, et perseveras in contumeliis. Dixit sancta Cæcilia: Non dicitur contumelia, nisi in eos qui pauca peccant, non teneatur moderatio. Quamobrem vel doce contumeliam, si falsum sum locuta; vel te ipsum castiga, subeuntem judicium. Dixit Almachius præfectus: Ignoras, quod domini invicti imperatores jusserunt ut qui non negaverint se esse Christianos, puniantur; qui autem negaverint, dimittantur. Dixit sancta Cæcilia: Sic vestri semper errant imperatores, sicut etiam vestra celsitudo. Nam quæ ab ipsis processit sententia, vos quidem testata est esse impios, nos autem esse ostendit innocentes. Si enim malum esset hoc nomen, nos quidem negavissetis. Vos autem, ut nos confitemur, omnino coëgissetis. Dixit præfectus: Pro pietate sua hoc valuerunt statuere, ut sua benignitate vitam donando, vobis gratificentur. Dixit sancta Cæcilia: Nihil est æque impium, nihil vero tam innocentiae inimicum, quam reis omnia inferre supplicia ad hoc, ut suam iniquam testentur qualitatem, et de eorum in mysterio sociis gravissimam habere quæstionem. Nos autem quos innocentes cognoscitis, nominis solum accusatis. Sed nos, qui sanctum nomen Christi cognoscimus, id omnino negare non possumus. Est enim melius mori feliciter, quam vivere infeliciter. Nos enim vera dicentes, vos punimus, quibus est persuasum, ut falsum audiatis.

XXV. Dixit Almachius præfectus: Elige tu unum ex duobus: aut sacrifica, aut nega te esse Christianam, ut delicti tibi detur venia. Tunc dixit ridens sancta Cæcilia: O judicem pudore necessario affectum! Vult me negare, et esse me innocentem, ut ipse me faciat crimini obnoxiam. Si vis accusare, cur me adhortaris, ut negem? Sin autem vis absolvere, cur non vis inquirere? Dixit præfectus Almachius: Adsunt accusatores, qui testantur te esse Christianam. Si ergo quamprimum negaveris, impones finem eorum accusationibus. Sin autem nolueris negare, hoc tuæ imputabis amentia, quando in te lata fuerit sententia. Dixit sancta Cæcilia: Eorum accusatio est mihi desideranda, et punitio tua est victoria. Noli me ergo corrigere tanquam errantem: sed te ipsum increpa, qui existimas fore ut Christum negem. Dixit præfectus: Misera, nescis vitæ et necis potestatem mihi datam esse ab imperatoribus? Cur loqueris cum tanta superbia? Dixit sancta: Alio modo licet dicere superbum, et alio confidentem. Ego confidenter, non autem superbe, sum locuta. Nam

nos quoque valde rejicimus superbiam. Tu autem si non times audire veritatem, rursus docebo te nunc falsa esse locutum. Dixit Almachius præfectus : Quidnam falsi es in nobis assecuta? Dixit sancta Cæcilia : Hoc, quod affirmas tuos imperatores tibi dedisse vitæ et necis potestatem. Dixit præfectus : Ergo sum mentitus? Sancta dixit Cæcilia : Revera, si jubeas, falsum te dixisse ostendam. Dixit præfectus : Dic. Sancta dixit Cæcilia : Dixisti tuos imperatores tibi dedisse potestatem vitæ et necis. Cognosce itaque, tibi solum esse datam mortis potestatem. Nam vitam quidem potes a vivis tollere; mortuis autem non potes dare vitam. Die ergo, quod imperatores te voluerunt esse ministrum mortis. Nam si tu amplius dixeris, deprehenderis falsa dicere, et quæ non possunt consistere. Dixit præfectus Almachius : Ne sis verbosa, o mulier, sed de cætero tuam depone audaciam, et veni, et diis sacrificia. Dixit sancta Cæcilia : Nescio, ubinam tuos oculos amiseris. Nam quos tu dicis deos, ego et omnes, qui sunt sanis oculis, videmus esse lapides, et æs, et plumbum. Dixit præfectus : Contumelia afficis religionem, despectis philosophis, non possum autem ferre deorum contumelias. Dixit sancta Cæcilia : Ex quo os aperuisti, nullum verbum fecisti, quod non te ostenderet injustum, insipientem et stultum. Sed enim quidnam hoc est, quod externis oculis esse cæcum ostendis, quando quod omnes lapidem esse aspiciamus, et lapidem inutilem, tu deum esse testaris? Do tibi, si jubes, consilium, et eum tangens, disce esse lapidem; si non nosti, id aspiciens; est enim dedecus, a toto te redire populo. Omnes enim sciunt Deum esse in cælis, hæc autem, ut quæ sint formæ lapideæ, per ignem posse melius mutari in calcem: quoniam jam suo otio pereunt, et neque tibi, si simul pereas, neque si in ignem conjectæ fuerint, sibi poterunt subvenire.

(1) Nihil læditur ab igne. De hoc supplicii genere nobilioribus inferri solito consule Bar. in notis Martyrol. 24 Novembr. lit. A.

XXVI. Tunc valde iratus Almachius, jussit eam reduci in domum suam, et illic balnei flamma torreretur (1). Cum autem esset in aere balnei sui inclusa, et subtus toto die et nocte magna vis ardentis ligni adhiberetur, tanquam in loco refrigerato illæsa permansit et salva, Domini gratia: adeo, ut nulla pars omnino ex ejus membris vel minimo sudoris signo fuerit humectata. Quod cum audivisset Almachius præfectus, illuc misit ad ipsam, ut in ipsis balneis ei caput amputaretur. Quam spiculator tribus percussit icibus, et non potuit ei caput amputare. Sic autem eam semiputato capite ferus et crudelis ille licitor reliquit; adeo ut omnes turbæ, quæ per illam crediderant, sanguinem linteis tanquam spongiis hauserint. Tribus autem, quibus supervixit diebus, non cessavit omnes, quos aluit et quos docuit, confirmare et corroborare in fide Domini. Quibus etiam distribuit omnia, quæ habebat, et sanctissimo papæ Urbano commendavit. Cui etiam dixit: Trium dierum mihi jam petivi terminum, ut tradam hæc tuæ sanctitati, et hanc domum meam in sæculum Ecclesiæ nomine consecres. Impletis autem tribus, et Deum precante beata Cæcilia, cum essent adhuc preces in ore ejus, tradidit pretiosam et sanctam suam animam in manus Dei viventis, mensis Novembris 22. Tunc sanctissimus papa Urbanus, cum gloriosissimum ejus corpus subtulisset noctu cum diaconis, sepellit ipsum inter alios collegas suos episcopos, ubi sunt omnes confessores et martyres depositi. Ejus autem domum in æternum consecravit nomine sanctæ Ecclesiæ, et illic perpetuo peraguntur sancta Domini mysteria usque in hodiernum diem in memoriam quidem martyris, gloriam autem et laudem magni Dei et Servatoris nostri Jesu Christi: cui gloria et potentia nunc et semper, et in sæcula sæculorum Amen.

VITA S. CLEMENTIS MARTYRIS,

EPISCOPI ROMANI

DISCIPULI S. PETRI APOSTOLI

Habes hujus historiæ assertorem Gregorium Turonensem lib. *De glor. mart.* c. 35 et 36, qui ante 1000 propemodum annos ex ea scribebat.

(Latine apud Surium ad diem 23 Novembris; Græce non exstat Paris.)

I. Trajani imperatoris tempore, Torcutianus comes officiorum, cum innumerabilem multitudinem Christo vidisset credere, accersit præfectos regionum,

et, datis eis pecuniis, persuasit ut turbam moverent adversus nomen Christianum. Urbis autem præfecturam obtinente Mamertino, excitata est populi

Romani seditio nomine Clementis : et exorta inter se invicem confusione, alius aliud in ipsum dicebat, Aliqui autem contra dicebant : Quid enim mali fecit ? aut quid non boni recte gessit ? Nam quemcunque ægrotorum visitavit, is sanitatem ab eo est consecutus. Quicumque ad eum abiit affectus tristitia, is lætus est reversus. Nullum unquam læsit, omnibus vero profuit. Alii autem diabolico spiritu accensi, clamabant : Magicis artibus hæc faciens, deorum nostrorum cultum evertit. Jovem dicit non esse deum ; Herculem autem nostrum custodem esse dicit immundorum spirituum ; sanctam Venerem refert fuisse meretricem ; Vestam autem magnam deam, igne fuisse consumptam, impie asserit. Similiter sanctissimam quoque Minervam, Dianamque et Mercurium, Saturnumque et Martem calumniatur. Omnia nostrorum deorum nomina et templa probris insectatur et contumeliis. Aut diis nostris sacrificabit, aut ipse delebitur.

II. Tunc Mamertinus urbis præfectus non ferens populi seditionem, beatissimum Clementem jussit ad se adduci. Quem cum vidisset, cœpit dicere : Ex generosa quidem radice processisti, ut testimonium fert Romanus populus ; sed errorem suscepisti, et ideo non possunt in animum inducere, ut taceant. Nam nescio quemnam Christum colis, et contra deos admittis. Quamobrem oportet te deponere omnem superfluam superstitionem, et colere deos, quos de more colimus. Tunc dixit B. Clemens : Optarem excellentiæ tuæ prudentiam attendere meam defensionem et non propter imperitorum seditionem, sed propter meam doctrinam, me accusare. Nam etiamsi multi canes nos allatraverint et conciderint, non possunt nobis auferre, quia simus homines rationis participes : illi autem, canes latrantes. Semper enim constat seditionem proficisci ab imperitis, ut nihil habeat tutum, nec verum. Quamobrem quærat ratio silentii, in quo pro sua salute homo particeps rationis, et per se incipiat consultare et disserere ut verum Deum inveniat, cui suam fidem honorifice commendet. Tunc Mamertinus urbis præfectus mittens ad Trajanum imperatorem, detulit nomen B. Clementis, dicens : Hunc Clementem D seditiosis clamoribus populus non cessat quærere, et non potest in eum inveniri fide digna probatio. Tunc rescripsit Trajanus imperator, oportere eum vel consentire sacrificantem, aut ultra mare Pontum in desertam civitatem suam prope Chersonem relegari.

III. Quando autem Trajani jussus fuit confirmatus, cogitabat apud se Mamertinus, quonam modo Clemens voluntarium non peteret exilium, sed diis potius offerret libamina. Sed B. Clemens contendebat ipsius quoque judicis animum ad fidem Christi traducere, et ostendere, sed potius

A eligere exilium, quam id timere, Dominus autem Clementi præbuit tantam gratiam, ut Mamertinus urbis præfectus desleret, et diceret : Deus, quem tu sincere colis, ipse tibi opem feret in hoc, quo fuisti damnatus, exilio, navemque ei constituit ; et cum omnia in eam inmisisset quæ erant ad usum necessaria, dimisit. Porro autem multi quoque ex populo viri pii eum sunt secuti. Cum autem pervenit ad locum, in quem erat relegatus, ad opus sodiendi et cædendi marmoris, illic invenit plusquam duo millia Christianorum, qui ad longissimum tempus erant condemnati. Qui quidem cum vidissent sanctum et egregium Clementem, omnes unanimes cum gemitibus et lacrymis accedentes, dicebant : Ora pro nobis, sancte pontifex, ut efficiamur digni Christi promissione. Quos cum cognovisset sanctus Clemens propter Christum fuisse relegatos, dixit : Non ab re me huc misit Dominus, sed ut, cum fuisset particeps vestrarum perpeccionum, præberem etiam exemplum consolationis et tolerantia.

IV. Ab eis autem accepit, quod a sex miliaribus portabant aquam suis humeris. Statim itaque Clemens rogavit eos, dicens : Precemur Dominum nostrum Jesum Christum ut fidei suæ confessoribus aquæ fontem aperiat ; et qui percussit petram in terra deserta Sina, et abunde fluxerunt aquæ, ipse copiosum nobis præbeat fluentum, ut lætemur ejus suppeditatione. Impleta autem precatione, in eo loco ad quem aspexerat, vidit agnum stantem, qui dexterum pedem levavit, veluti sancto Clementi locum indicans. Tum sanctus Clemens cogitans esse Dominum, quem ipse solus aspexit, et nullus alius, profectus est ad locum, et dixit : In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti pulsate in hoc loco ; et cum omnes circumcirca fodissent ligonibus, et non ipsum locum, in quo stetit agnus, parvo ligone accepto, parvo ictu sanctus pulsavit locum, qui erat sub pede agni, unde repente emersit fons pulcherrimus, aquis scaturientibus, qui magno impetu effusus fecit fluvium. Tunc sanctus Clemens dixit omnibus exsultantibus : « Fluminis impetus lætificat civitatem Dei ¹. » Propter hanc ergo famam accurrit omnis provincia, et omnes, qui venerant ad doctrinam sancti Clementis, conversi sunt ad Dominum ; adeo ut quotidie quingenti et plures baptizati recederent. Intra unum autem annum factæ sunt illic a fidelibus septuaginta quinque ecclesiæ ; et confracta sunt omnia simulacra, omnia templa regionis quæ erat circumcirca, sunt diruta ; omnes luci, qui erant ad trecenta miliaria, omnino in orbem sunt concisi et constrati.

V. Tunc ergo odiosa narratio pervenit ad Trajanum imperatorem, quod illic ad multitudinem innumerabilem auctus esset populus Christianorum ; et ab eo missus fuit præses Aufidianus.

¹ Psal. XLV, 5.

qui plurimos Christianos diversis tormentis sustulit. Videns autem omnes ad martyrium cum gaudio accedentes, cessit multitudini; solum autem sanctum Clementem cogens sacrificare, et videns eum sic esse firmum et stabilem in Domino, et nolle omnino a sua dimoveri sententia, dicit factoribus: Accipite eum, et ducite in medium maris, et projicite eum in profundum, ne possint Christiani tollere ejus corpus, et pro deo eum colere. Cum hoc ergo factum esset, universa multitudo Christianorum astans flebat in littore.

VI. Post hæc autem dixerunt Cornelius et Phœbus ejus discipuli: Omnes oremus unanimes, ut ostendat nobis Dominus martyris sui reliquias. Orante ergo populo, retrocessit mare in suum sinum ad tria fere millia, per siccum autem ingressi populi, invenerunt in figura templi marmorei paratum a Deo habitaculum, et illic situm corpus sancti Clementis, et ancoram, cum qua fuit projectus, prope ipsum jacentem. Revelatum ergo fuit ejus discipulis, ne reliquias e loco ejicerent:

Narratio sancti martyris Ephræm episcopi Gersonis, de miraculo facto in puerum a sancto martyre et apostolo Clemente.

I. Mirabilis Deus in sanctis suis ¹, oportunitum est hodie dicere cum Propheta, et: « Quam admirabilia sunt opera tua, Domine ²! » et: « Quis Deus magnus, sicut Deus noster? » et: « Tu es Deus faciens mirabilia solus. » Quod enim præsentis orationi aliud afferam præcimum? Artificiosam enim dicendi artem præsens superat miraculum, cum miraculum multa excellat miracula, et ipsa etiam prophetica miracula exsuperet ut est ostensura oratio.

II. Scio vos cupere scire, quodnam et cujusnam sit miraculum, et urgetis ut dicamus ³. Id autem est primum quidem Dei, a quo omnis datio bona et omne donum perfectum ⁴. Præterea autem Clementis Romani, qui post Petrum fuit præco veritatis, et ejus Romanæ sedis successor fidelis; illius, inquam, Clementis, cujus usque in hodiernum diem universa terra vel tacens salutiferas clamat fuisse doctrinas. Clementis illius, qui fuit veræ palmæ vitis Christi, per quem nobis expressus botrus doctrinæ, pietatis et salutis mustum nobis effudit. Clementis, qui fuit veræ scalæ, quæ nos non deducunt ad sublimem aliquam terræ altitudinem, sed virtutum ascensionibus tanquam aliquibus gradibus nos ad cælum transmittunt et cœlestia, scalæ quæ iis quæ a Jacob visæ sunt, nihil sunt inferiores, non ostendentes nobis angelos per eas ascendentes et descendentes, sed hominum animas divinis admonitionibus, ut quæ a gradibus in gradus per virtutes ad Deum deducant. Cujus quidem miraculum cum non didiceritis, o pulcherrime et fidelissime cœtus, quale sit et quantum, audire, ut viri pii, conten-

A quibus etiam hoc fuit responsum, quod singulis annis in die suæ decertationis, cessurum sit mare venientibus, septem dies siccum iter eis præbens. Quod quidem Deo placuit fieri ad laudem ejus nominis usque in hodiernum diem. Hoc autem facto, quod erat præter opinionem, miraculo, omnes gentes circumcirca credidere Christo. Quo in loco nullus invenitur gentilis, nullus Hebræus, nullus omnino hæreticus. Illic enim plurima fiunt beneficia. In ejus festo cæci illuminantur, dæmones expelluntur, febricitantes sani fiunt; nephritici, et qui calculo laborant, solo contactu ejus reliquiarum, et aquæ sanctificatæ aspersione et potu, a morbo liberantur; et qui quovis morbo affecti, confugientes ad sacri martyris auxilium, fruuntur curatione; et permanet gloria ejus et laus in æternum, per Dominum nostrum Jesum Christum; per quem et cum quo, Patri gloria cum sanctissimo et vivifico ejus Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

C dite, et ad audiendam exultate orationem, et aures inclinate, et nostram arguite tarditatem. De hoc enim gaudeo, solum vos rogo, ut usque ad finem mihi attentum animum adhibeatis, et nulla cogitatio, quæ ad hujus vitæ curam pertinet, mentem vestram subeat, nec promptum vestrum animi studium sinatur retardare, sed hoc vigilantissimo animo et attento fideliter excipite. Res autem ita se habet:

III. Cum præclarissimus et beatissimus Clemens perfecisset doctrinæ cursum et apostolatus, et per consummationem martyrii hinc excessisset, ut gloriosi ejus martyrii liber declaravit (quem vos non ignorare est mihi persuasum), non justum judicavit is qui eos, qui ipsum glorificant, glorificat ⁵, non ipsum vicissim glorificare, qui pro amore in eum sic decertavit: sed eum valde glorificare et magnifice extollere, et ut in cælo angelis, ita etiam hic hominibus eum reddere clarissimum, et maxime venerandum per miracula, miracula, inquam, quorum magnitudinem mens non potest comprehendere, nec oratio dicere multitudinem, neque manus exprimere infinitatem. Ut ergo ex sinitria, ut est in proverbio, textum pannum possitis cognoscere, id vobis narrabo, quod prius sum pollicitus. Cum venerandæ sanctissimi martyris Clementis reliquiæ in maris profundum fuissent projectæ ab impiis illis cultoribus simulacrorum et eas excepisset templum in profundo a Deo ædificatum, hic quoque maximum fecit miraculum Deus admirabilem. Cum enim hoc factum esset, et ejus discipuli flerent cum iis qui illic erant fidelibus, et ut sacrosanctas gloriosi martyris re-

¹ Psal. LXXII, 36. ² Psal. XCI, 6. ³ Psal. LXXVI, 14. ⁴ Jac. I, 17. ⁵ I Reg. II, 30.

liquias eis ostenderet, quod etiam factum est, A Deum supplices rogarent, protinus immensum illud pelagus desistens et retrocedens, effecit ut profundum adiri posset a fidelibus usque ad tria milliaria. Ingressi autem, invenerunt habitaculum instar templi marmorei, et illic in capsula lapidea sanctissimas et gloriosissimas martyris Christi repositas reliquias. Qui cum statuissent sanctissimas ex profundo tollere reliquias noctu accedens sanctus, eos sic est allocutus: Reliquias quidem nolite tollere; hanc autem vobis concedo gratiam, ut singulis annis die meae decertationis septem dies mare retrocedens, præbeat iter per siccum ingrediendum hucusque. Quod autem dixerat, deductum est ad effectum. Ab eo enim tempore usque in hodiernum diem singulis annis fit hoc miraculum. B Quid est hoc minus faciendum, quam Mosis miraculum? Quid vero Elisei vilius, aut minus gloriosum? Imo vero est longe majus et gloriosius. Ille enim virga et vivus et semel mare scindens, maris profundum ut iter esset, effecit: hic vero similiter pelle ovilla secans Jordanem, semel quoque hoc fecit miraculum: ambabus aquis post transitum redactis ad suam naturam, quibus hoc nunquam factum est postea. Hic autem post mortem, et non semel, sed ab eo tempore usque in hodiernum diem. O miraculum et gloriam martyris, quale donum est assecutus singulis annis die gloriosae suae decertationis? Septem enim dies, sicut prius diximus, recedens mare illud infinitum, piis præbet iter facile.

IV. Cum hoc ergo sic factum (1) omnes pii, tam qui erant in regione, quam cives Chersonis audivissent, perrexerunt ad contemplandum miraculum. Cum quibus quidam quoque vir pius cum pia uxore et filio masculo, ad sacrosancti martyris templum viam peregerunt prompto et alacri animo. Cum autem ad locum pervenissent, et miraculum quod adhuc fiebat, aspexissent, ingressi sunt illud templum quod ad Deo ædificatum fuerat in profundo; et cum ad capsam accessissent, supplices sanctum rogabant, petentes ut per ipsum sibi daretur veniam peccatorum; et precantur, ut filio daretur vita longa, et nullis obnoxia calamitatibus, et opum copia, et quæ consentaneum est petere parentes filio unico. Postquam ergo preces peregerunt, et sancti osculati fuissent reliquias, redierunt. Qui cum egressi essent, aqua rursus in suum locum rediit. Illi autem conversi, et quod prius erat iter, pelagus aspicientes, huc et illuc circumspicientes, filium quærere aggrediebantur. Is autem in arca sancti remanserat; et hoc non oblivione parentum, sed Dei voluntate factum est, ut in hoc quoque martyrem faceret magis admirabilem.

V. Cum ergo parentes non invenirent filium, et cogitassent puerum fuisse a se oblivioni in pro-

fundo mandatum, quid opus est dicere et patris lamentationes, et matris ejulatus? Præclarum enim illud festum converterunt in lamentationem. Quid enim non dicebant? Quid non faciebant ex iis quæ consentaneum est, vel ipsum lapidem posse movere ad lacrymas? Mater enim oculos ad mare extendens, et manus in altum extollens, sancto tales voces emittebat: Hæ sunt, o sancte, tuæ remunerationes? hancne reddis gratiam iis qui tanto tui desiderio ad te accurrerunt? Hancne reddidisti mercedem pro labore, quem passa sum, ex quo accessi? Ubi est mihi filius? Ubi nati mei viscera marina bellua laceravit? Quisnam autem vehemens insurgens fluctus, eum vivum tanquam sepulcrum operuit? Quemnam modo aspiciam oculis? Pro quo vero orabo? Quis autem erit meae senectutis baculus? Cur, o sancte, non fecisti me esse sociam mortis filii mei, ut quomodo ad te accessi eum manu tenens, ita etiam eum ulnis ferens, infelix ad inferos descenderem: O mare et profundum, quoniam tui sinu meum tenebis filium? Quomodo autem eum quoque ales? Hei mihi, miserande fili; fili, rapte ante tempus; fili, quomodo a meis oculis recessisti? Quibus pedibus es conversus? Quemnam autem tanquam agnum aspiciam exsiliem? Pater vero rursus et manus et oculos ferens, sic conquerebatur: Cur, o sancte, me repente orbem fecisti liberis? Cur permisisti, ut meus filius moreretur morte tam miserabili? Cur mihi obtigerunt contraria iis quæ speravi? Hanc fide ad te accessimus? Taliæne sunt dona martyrum in eos qui ad ipsos magno accedunt desiderio? Revera non tu, sed procellæ meorum peccatorum mari tradiderunt filium. O fili mi, quis tui mortui claudet oculos? Quis te autem componet ad sepulcrum? Quænam vero theca pulchrum tuum et jucundum teget tabernaculum? An omnino quidem tuos oculos textit mare, et sepeliit profundum, et tibi theca fuit venter piscium!

VI. Cum sic autem plangerent et lamentarentur parentes, quidam ex iis qui illuc convenerant, vix tandem eis persuaserunt, ut cessarent a lamentatione. Cum a luctu autem parum cessassent, domum abierunt. Cum ergo tempus processisset, et memoriæ sancti martyris dies venissent, hæc inter se dicebant, recordati sui filii: Agedum proficiscamur ad sanctum, ut, si ullæ reliquæ, quod fieri non potest, remanserint nostri filii, eas accipiamus, et cum sancto, iudicio contendamus; ut, si fieri possit, illic moriamur, mortis societatem ineuntes cum filio. Cum hæc ergo dixissent, nondum iis quæ dicebantur, finem imposuerant, et cœperunt iter ingredi. Cum vero accessissent, et ad locum pervenissent, et mare retrocessisset, Deo hic quoque honor ante martyrem filii sui desi-

(1) Hieronim. c. 55, Greg. Tur. lib. 1. De gloria martyrum.

derio stimulati, primi profundum insilierunt, eosque A sequens vadebat multitudo. Cum autem pervenis-
sent ad imprimis venerandum templum martyris,
(o miraculum!) vident suum filium vivum, lætum
et exsultantem. Cum sic autem a miraculis in mi-
raculum incidissent, reque insigni et admirabili
essent obstupefacti, primum quidem Deum lau-
darunt; deinde martyri quoque egerunt gratias.
Deinceps vero adolescentem interrogarunt, quo-
modo esset servatus, quonam vivificante, quonam
servante, et quonam nutriente? Puer autem
una quidem manu tenens arcam, altera autem
manu digito indicans eum qui intus jacebat, re-
spondit interrogantibus: Hic post Deum meus
custos et vita et alimentum fuit, et propulsator
belluarum marinarum. Hic me quotidie alebat B
splendidissime.

VII. Parentes autem admiratione et lætitia af-
fecti, et martyris fide magis confirmati, per quem
filium, quem putabant mortuum, viventem accepe-
runt, priores luctus converterunt ad gratiarum
actionem, sancto sic acclamantes: Vere ergo ad-
mirabilis est Deus in sanctis suis ⁶, et eorum qui
ipsum timent, faciens voluntatem ⁷, et audiens
eorum preceationem. Servasti, o sancte, nostrum
filium; reddidisti nobis eum qui non sperabatur.
O cælum et terra, et tu profundum, quod nos prius
exsecrabamur admirare magnum hoc opus, quod
naturam superat. Esto autem tu quoque, o sancte,
nobis propitius, et ea nobis condona quæ animo C
cruciati in terdiximus et fecimus. Ne pro nostris
in te maledictis parem referas gratiam. Filium
recepimus; eum, qui erat mortuus, per te nunc
in vitam revocatum accepimus, senectutis nostræ
baculum rursus habemus tuo auxilio. Quis pluri-
bus opus est? Non trium dierum, sed unius anni
mortuum, et non lapide, sed aqua conditum: et
non a vermibus, quod est naturæ humanæ pro-
prium, consumptum, sed a piscibus, ut existima-
bamus, devoratum, salvum per te accepimus. O
gratiam, o gloriam, o virtutem et beneficentiam
o sancte. Cum sic ergo sanctum cum
lacrymis essent et laudibus prosecuti, accipientes
filium, venere domum, narrantes omnibus mi-
raculum.

VIII. Quidnam ergo cum his conferemus? Aiunt
Eliam aliquando filium, qui erat mortuus, vivum
matri reddidisse; quod quidem est magnum, et
valde admirabile ⁸. Quin etiam ad Elisei aliquando,
ut Litteris est proditum, monumentum, quemdam
a quibusdam homicidis interfectum, et in eo pro-
jectum, surrexisse et vixisse ⁹: quod quidem est
magnum, et valde admirandum. Porro autem Pe-
trus quoque in nostris libris, Petrus, inquam, prin-
ceps apostolorum, illam, quæ pauperes alebat,
viduam Tabitham mortuam, eadem hora ad vitam
suscitavit precibus ¹⁰. Et sunt hæc quidem admi-

rabilia et longe clarissima: præsens autem mi-
raculum quantum ea exsuperat? Attentius autem
mili considera miraculi excellentiam. Elias qui-
dem ut prius diximus, nuper mortuum puerum, et
qui nondum refrixerat, sed adhuc servabat na-
turæ calorem, suscitavit. Elisei vero virtus dua-
bus de causis fecit miraculum: una quidem osten-
dens prophetam, qui ignorabatur: alteram autem
non concedens eadem etiam post mortem. Petrus
vero sua virtute, et adjutus etiam eorum precibus,
qui a vidua fuerant affecti beneficio, ipse quoque
excitavit eam modo mortuam. Sanctus autem
martyr Clemens (o miraculum!) non recens, sed
jam anno uno mortuum, vel ut melius dicam, in
uno quoque puncto, et ejus tenuissima parte mo-
rientem, conseravit. Scitis autem omnes, qui
ejus fecistis, periculum, quanto tempore verisi-
mile erat conservari puerum in profundo tam
vasto. Sed mihi diligenter consideranti non unum
mortuum, sed quanto temporis spatio scimus
puerum in aqua suffocari, id tempus repetentes
et remeientes, inveniemus sanctum tot suffocasse
mortuos. Quod autem est admirabilius, non ab
aquarum solum suffocatione, sed a bestiarum
etiam lesione conservavit puerum. O gratiam,
o virtutem, quæ utrumque efficit: nempe et aquas
alligat, et propulsat belluas. Ad hæc quid dicitis?
Non alia superat miraculum? Nisi quis nos male
reprehendat, quod id extollamus supra miracula
prophetica. Nulla ea de causa in nos cadet re-
prehensio. Aperte enim scitis sanctum martyrem
esse in eadem gloria et iisdem tabernaculis, in
quibus sancti martyres, apostoli et prophete, et
ipsi angeli.

IX. Sed o martyrum splendor et decus sancto-
rum, primitiæ antistitum, vide nunc quoque hunc
presentem cœtum pium et religiosum, qui a vitæ
fluctibus quotidie obruitur. Eum tuis precibus illæ-
sum custodi et conserva: et qui tanquam fere
immanes insiliunt dæmones, et minantur se esse
devoraturus animæ nobilitatem, tuarum interces-
sionum jaculo repelle, o sanctissime. Sed nos quo-
que, o fidelissime cœtus, rogo, ut per bona et Deo
grata opera efficiamus nos dignos sancti gratiis et
donis. Et primum quidem in Deum et inter nos-
ipsum sinceram et non perturbatam conservemus
charitatem. Deinde ab omni maledicto, et omni
mendacio, et omni perjurio nosipsos repurgemus.
Ante hæc autem et post hæc, faciamus eleemosy-
nam, quæ scit Deum magis placare, et propitium
reddere nostris peccatis. Quis enim ejus oblitus,
regnum Dei possederit? Nemo nostrum prætextat
paupertatem, nemo viduitatem et liberorum nutri-
tionem. Sunt hi frigidi et perniciosi prætextus.
Nemo vestrum est illa vidua pauperior, quæ nihil
aliud habebat, quam pugillum farinæ: idque cum
alendi ei essent liberi: neque tamen suam aut

⁶ Psal. LXVII, 36. ⁷ Psal. CXLIV, 19. ⁸ III Reg. VII, 1 seqq. ⁹ IV Reg. XIII, 21 seqq. ¹⁰ Act. IX, 39.

fili vitam prætulit misericordiæ¹¹. Ne excusationes A
quæramus in peccatis, « Deus non irridetur¹². »
Penaria nostra mente intueamur. Videamus au
quotidiani alimenti nihil nobis redundet. Ne uen
simum circulos metiamur, et annorum ambitus, est
enim alius qui providet, et eorum curam gerit,
etiamsi nos ignoremus. Nosipsos constituamus no
strarum rerum examinatores : etsi, ut prius qui
dem diximus, quotidiani alimenti nostri nihil su
persit, se t Deus misereri eorum, qui premuntur
inopia. Sin autem viderimus nostra penaria non

solum cibo et potu repleta, sed etiam auro et ar
gento, et aliis, quæ eos consequuntur, qui divitiis
delectantur et possessionibus, esurientibus aliis et
frigore enectis, sciamus quod æternum et qui nun
quam desiit ignem nobis recondimus. Ut eum ergo
effugiamus, in Dei mandatis pro viribus ambule
mus, ut et sancti martyris fruamur intercessionibus,
et ineffabilia et æterna Dei bona consequamur,
gratia, et benignitate Domini nostri Jesu Christi :
cui gloria, potentia, nunc et semper, et in sæcula
sæculorum. Amen.

¹¹ III Reg. xvii, 1 seqq. ¹² I Galat. vi, 7.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΟΥ ΑΚΡΑΓΑΝΤΟΣ

VITA ET CONVERSATIO

S. P. N.

GREGORII, EPISCOPI AGRIGENTINI

(Latine apud Surium ad diem 23 Novembris; Græce ex codd. mss. Reg. 1525, 1549 et 1554.)

Α'. Κάλιστόν τι χρῆμα ἡ ἀρετὴ, καὶ δόξαν ὄσῃ A
ἐγκόσμιόν τε καὶ ὑπερκόσμιον προξενούσα τοῖς ἐρα
σταῖς. Οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ μέλλοντι μόνον τῆς ἀμοιβῆς
ἀποδίδωσιν, ἀλλὰ γε καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον
τοὺς μετιόντας περιφανεῖς ἐργάζεται. Ταύτην οὖν
καὶ Γρηγόριος ὁ πάντα καλῶς εἰς ἄκρον ἀσκήσας οὐ
κληρονομήσας μόνον τῆς ἀλήκτου ζωῆς, ἀλλὰ καὶ
περιῶν ἔτι τῷ βίῳ θαυμαστῶς κατέστη καὶ περιφό
ητος, ὃν εἰ Σικελῶν μὲν ἐβλάστησε γῆ, Σικελῶν γὰρ
ἡ Ἀκραγαντίνων, ὡς πάντες ἴσασι, Σιών δὲ ἀγία
ἐκεῖθεν ἐκδεξαμένη, καθάπερ τι φυτὸν εὐτενὲς
ἐθρέψατό τε καὶ τὰ κάλλιστα ἐκδιδάξασα, τῇ πα
τρίδι πάλιν περιφανῶς ἀποδίδωσιν. Ἐμοὶ μὲν οὖν
ἡδιστόν τι πρᾶγμα δοκεῖ καὶ σπουδῆς ἄξιον τὸν
αὐτοῦ βίον ἀνωθεν ἀναγράψασθαι καὶ τοῖς ἔπειτα
καλοῦ παντὸς θέσθαι παράδειγμα καὶ ἀρχέτυπον. C
Ὑμῖν δὲ οἶδ' ὅτι καὶ αὐτοῖς τὰ καλὰ καὶ ἀκούειν καὶ
ζηλοῦν βουλομένοις εὐκταῖον τὸ πρᾶγμα φανεῖται,
καὶ μετ' ἡδονῆς ἄγαν τὰς ἀκοὰς εἰσδύμενον. Ἀρχὴν
τοίνυν τοῦ λόγου ταύτην θετέον, ἣν ὁ κακείνος τοῦ
βίου ἔσχεν ἀρχήν.

Β'. Κώμη τις ἦνεγκε τὸν μακάριον, ἡ Πραιτώ
ρια μὲν καλεῖται, ἔγγιστα δὲ κεῖται τῆς Ἀκρα
γαντίνων πόλεως, τὸ πρότερον δὲ ἀφανῆς οὖσα

I. Pulcherrima res est virtus, quæ maximam glo
riam, et altissimum ornatus cumulura sui amato
ribus affert. Si quidem non illos solum post mor
tem remuneratur, sed vivos utque præsentibus illu
stres efficit. Hanc cum Gregorius omnibus in rebus
egregie ad extremum usque tempus exercuisset,
non solum hæres vitæ perpetuæ est institutus, sed
cum adhuc etiam viveret, admirabilem se ac cele
brem præstitit. Sicilia quidem oriundus. Siculis
enim finibus, ut omnes norunt, Agrigentam conti
netur : cæterum cum sancta illum Sion suscepisset,
ac uti plantam quamdam apprime nobilem enutri
tum, disertissime erudivisset, patriæ rursus con
spicuum reddidit. Et quidem jucundissimum mihi
ac æstimabile valde videtur, ejus vitam altius re
peditam describere, et tanquam specimen quoddam,
et omnis virtutis exemplar, litterarum monumen
tis posteris consignare : vobis vero, quibustam
splendida audire libet ac imitari, res isthæc optabilis
esse, vestrasque ingenti cum voluptate aures subire
debet. Quod igitur ille vitæ principium habuit, hoc
ipsum nostræ orationis exordium statuendum est.

II. Vicus quidam, qui Prætoria nomine dicitur,
Agrigento civitati proximus, sanetum virum edi
dit. Prius quidem ille obscurus et incognitus :

nunc vero tanto alumno clarus et illustris emicat. **A** Parentes vero (quæ Dei gratia ac benignitas fuit) viri luculentis ornati divitiis, ac probata vita florentes, plurima sua pauperibus erogabant. Hi quo marem filium procrearent precibus insistentes, voti tandem sui compotes fiunt, filiumque non natura tantum, sed animo, marem suscipere: quæ admodum et tempus, quo ille perturbationis est impetitus, et contra malorum impressiones altitudo animi postulabat: quæ sane omnia sermo quoque, subsequens indicabit. Hunc igitur a sacro baptisate vir virtute clarus Potamion, qui tum sacris ac religioni Agrigenti civitatis præerat, suscipit. Postea vero quam puer octavum ætatis annum attingit, hunc ad divum Potamionem parentes adducunt, ut puero ille prospera omnia precaretur, et præterea ipsum præceptori traderet erudendum. Qui cum pro pueri salute Dominum (ut parera) orasset, grammatici ejusdam, cui Damiano nomen erat, fidei illum commisit, disciplinisque accurate ac sedulo incumbere præcepit. At puer ab ipsis litterarum elementis, ut aiunt, præstantiam animi præ se ferens, utpote qui ingenii acumine, et acri promptitudine usus est, plures breviter disciplinas percurrit. Nam prima ipsa elementa, odasque Davidicas, rationem item ac convenientiam numerorum, adde etiam ecclesiasticos hymnos, biennii tantum spatio didicit. Proinde ob celeritatem, qua tot disciplinis excultus est, omnibus admirationi fuit. Ubi vero duodecimum annum prætergressus est, **C** episcopum rursus ac cæteros Ecclesiæ ministros parentes adeunt, multisque hunc ipsum in eorum collegium cooptari precibus orant. Cumque ille æquo animo sermonem audisset (jam enim interiori mentis oculo cernebat, quam splendidum ac lucidum oculum regendæ Ecclesiæ esset admoturus), in sacrum cœtum ascivit, et illum organum selectissimum fore, ac quidquid in posterum futurus esset, præfatus est. Ita divus Gregorius clericorum cœtui additus, Donato Ecclesiæ archidiacono traditur, qui tum sacrarum voluminum curam agebat: cujus cum familiari convictu ac consuetudine uteretur, longe disertior evasit: perspicuumque fuit post delitescentem apud ipsum virtutis odorem, disciplinas quidem perlustrare, mores vero in gra- **D** viores ac venustiores permutasse, atque adeo sese divinis scriptis attentiores præstitisse, a quibus et animo imprimis illuminatus, et illarum incredibili affectus dulcedine, totum Deo se ipse dedit, viamque, qua illi propius inhæreret, celeriusque occurrenti sibi appropinquaret, inire studebat.

III. Illum igitur sacra invisendi loca, eorumque sanctitudinis esse participem, cogitatio incessit. Cumque magno hujusce rei desiderio flagraret, exinde Deum obsecrabat, ne votum suum frustraretur. Jamque duodevicesimum ætatis annum agebat. Quadam vero nocte cum in archidiaconi, cujus mentionem fecimus, contubernio degeret, ipse templum ingressus, Deum, ut ejusmodi se propo-

καὶ ἄγνωστος, νῦν δὲ αὐτὸν ἐπίσημος τε καὶ περιφανὴς δείκνυται. Οἱ φύντες δὲ Χαρίτων καὶ Θεοδότῃ, ἄνθρωποι, πλούτῳ λαμπρῶ κομῶντες, καὶ βίῳ χρηστῶ θάλλοντες, καὶ τῶν προσόντων τὰ πλεῖστα τοῖς πένησιν ἀπονέμοντες, οὗτοι δι' εὐχῆς ποιούμενοι παῖδα σχεῖν ἄρβена τυγχάνουσι τῆς εὐχῆς, οὐ τὴν φύσιν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν ἄρβена κληρωσάμενον· ὥσπερ οὖν ὁ τῶν πειρασμῶν καιρὸς ἔδειξε, καὶ ἡ πρὸς τὰς τῶν κακῶν ἐπιφορὰς γενναϊότης, ἃ δὴ καὶ προῖων ἡ λόγος δηλώσει. Τοῦτον γοῦν ἀπὸ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος ἀναδέχεται ὁ πολὺς τὴν ἀρετὴν Ποταμίων, ὁ τότε τῆς Ἀκραγαντίνων πόλεως τὰς ἱερὰς ἀνέχων φροντίδας. Ἐπειδὴ δὲ τὸν ἕγδοον χρόνον ὁ παῖς τῆς ἡλικίας παρήμειβε, Ποταμίῳ τὸν θεῖον τοῦτον προσάγουσιν οἱ γεννήτορες, εὐλογίας τε ἀξιῶσαι, καὶ παιδευτῆ παραδοῦναι βουλόμενοι. Καὶ ὅς αὐτῷ κατὰ τὸ εἶκος ἐπευξάμενος, γραμματιστῇ τινι παραδίδωσιν ὃ Δαμιανὸς ὄνομα, σπουδαίως αὐτὸν καὶ φιλοπόνως ἐκπαιδεύειν τὰ τῶν μαθημάτων ἐγκλευσάμενος. Ὁ δὲ δὴ παῖς τῆ τῆς ψυχῆς μεγαλοφυῆς ἐξ αὐτῆς, ὡς ὁ λόγος, γραμμῆς ὑποφαίνων, ἅτε δὴ φύσει ὀξύτητι καὶ προθυμίᾳ συντόνῳ χρώμενος, δι' ὀλίγου τὰ πολλὰ τῶν μαθημάτων διήκει, ὡς ἐν δυοῖ μόνοις ἔτεσι τὴν τε τῶν πρώτων στοιχείων παράδοσιν, τοὺς τε Δαυιδικοὺς ψαλμοὺς, καὶ τὰς τῶν ἀριθμῶν ἀναλογίας, προσέτι δὲ καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους ἐκμαθεῖν. Ἀμέλει καὶ παρὰ πᾶσιν ἀξιοθαύμαστος ἐπὶ τῷ τάχει τῆς τούτων περιλήψεως ἐνομίζετο. Ὡς δὲ καὶ τοῦ δωδεκάτου **C** ἔτους προβαίνων ἤπτετο, προσίασιν οἱ τεκόντες αὐτῷ τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ τῷ κλήρῳ τοῦτον ἐγκαταλεγῆναι τῆς ἐκκλησίας ἀντιβολοῦσι. Καὶ ὅς, ἀσμένως τὸν λόγον δεξάμενος, ἑώρα γὰρ ἤδη τῷ διορατικῷ τῆς ψυχῆς ὀφθαλμῷ οἷον περικαλλῆ καὶ φωτεινὸν ὀφθαλμῷ τῇ Ἐκκλησίᾳ μέλλοι χαρίζεσθαι, τῇ ποιίμῃ τοῦτον συναριθμεῖ, σχεῦος ἐκλογῆς αὐτὸν προσιπῶν ἀποθήσεσθαι, καὶ ὅσα ὕστερον ἐκεῖνος ἔμελλεν ἔσεσθαι. Οὕτως ὁ ἱερὸς Γρηγόριος τῷ τῶν κληρικῶν χορῷ συγκαταλεχθεὶς, Δονάτῳ παραδίδοται τῷ ἀρχidiaκόνῳ τῆς ἐκκλησίας, ὅς δὴ καὶ τῶν ἱερῶν βιβλίων τηνικαῦτα τὴν φυλακὴν ἐπιτέτραπτο, ὥστιν καὶ εἰσαεὶ διάγων ἑαυτὸν τρανότερον παρεδείκνυ· καὶ δῆλος ἦν ἀπὸ τοῦ κρυπτομένου παρ' αὐτῷ τῆς ἀρετῆς μύρου, σπουδαίως μὲν τὰ μαθήματα διῶν, **D** ἤθους δὲ σεμνοτέρου μεταποιούμενος, προσεκτικώτερον δὲ καὶ περὶ τὰς θείας ἔχων Γραφάς, ἐξ ὧν δὴ καὶ μάλιστα τὴν ψυχὴν φωτισθεὶς καὶ τῷ ἡδίστῳ τούτων θεληθεὶς μέλιτι, ὅλως τῷ Θεῷ προσανέχων ἦν, καὶ ἔδδν ἐζήτει, δι' ἧς αὐτῷ καὶ τελεώτερον συναφθεῖη, καὶ ἐγγίσει τάχιον τῷ ἐγγίζοντι.

Γ'. Λογισμὸς τοίνυν αὐτὸν θεόθεν λαμβάνει τοὺς ἀγίους τόπους ἰδεῖν, καὶ τοῦ ἐξ αὐτῶν ἀγιασμοῦ μετασχεῖν. Καὶ δεῖ πρὸς τοῦτο λίαν ἐρωτικῶς ἔχων, ἰδεῖτο λοιπὸν τοῦ Θεοῦ μὴ διαμαρτεῖν τοῦ σκοποῦ. Καὶ χρόνον μὲν ὀκτωκαιδέκατον ἤδη γεγονώς ἦν, ἐν μιᾷ δὲ τῶν νυκτῶν τὸν ῥηθέντα κατακοιμίσας ἀρχidiaκονον, αὐτὸς εἰσω τοῦ ναοῦ γίνεται, καὶ πολλὰ τοῦ Θεοῦ δεηθεὶς, συνάρασθαι τοῦτῳ τοῦ

προκειμένου καὶ εἰς πέρας ἀγαγεῖν τὴν ἐπιθυμίαν A
 πρὸ τῆς τοῦ Δονάτου κλίνης τῇ γῆ προκατακλιθεὶς,
 τῷ ὕπνῳ ἑαυτὸν δίδωσι. Παραστάς δὲ τις αὐτῷ,
 Γρηγόριε, λέγει. Ὁ δὲ εὐθύς, Ἰδοὺ ἐγὼ, κύριε, καὶ
 στάς τοῦ ἀρχidiaκόνου ἐπίπροσθεν, Τί με κέκληκας,
 ἔφη, κύριε; Καὶ αὐτὸς, Οὐ κέκληκά σε, τέκνον,
 φησὶν. Αὐθις οὖν ὑποστρέψας, τῇ στρωμνῇ κατε-
 κλίετο. Εἶτα πάλιν ὁ καλῶν τὸ δεύτερον παραστάς,
 Γρηγόριε, ἔφη. Ὁ δὲ καὶ αὐθις ἀναπηδήσας σπουδῆ,
 πρὸ τῆς κλίνης ἵσταται τοῦ ἀρχidiaκόνου, καὶ Ἰδοὺ
 ἐγὼ, κύριε· τί κέκληκάς με, φησὶν. Ὁ ἀρχidiaκόν-
 ος οὖν ἐπὶ τῷ πράγματι διαταραχθεὶς, εἶτα καὶ
 τὴν κλῆσιν ἀνωθεν εἶναι μὴ ἀγνοήσας, Ἐγὼ μὲν,
 εἴρηκε πρὸς αὐτὸν, οὐδὲ νῦν κέκληκά σε, τέκνον,
 πλὴν ἀλλ' εἰ αὐθις οὕτω κληθεὶς, ἀποκρίναι τῷ κα-
 λοῦντί σε, Τί ἐστὶ, Κύριε, τί προστάττεις τῷ σῶ B
 οἰκέτῃ; Ὡς οὖν καὶ τρίτον ὁ καλῶν ἐπέστη προφω-
 νῶν τὸ Γρηγόριε, ἀποκρίνεται οὕτως ὡσπερ ἄρα καὶ
 διδαχθεὶς ἔτυχεν. Εὐθύς δὲ ὁ καλῶν, ἄγγελος δὲ τοῦ
 Θεοῦ ἦν οὗτος, Ἦκουσαί σου, ἔφη, ἡ δέησις. Δεῖ
 οὖν σε τὸ τάχος παρὰ τὸν αἰγιαλὸν γενέσθαι, καὶ
 πρὸς τοὺς ἁγίους τόπους τοῖς ἀπάξουσιν ἐντυχεῖν.

Δ'. Ἐπὶ τούτοις ὁ Γρηγόριος εὐχαριστήσας τῷ
 Θεῷ καὶ οἷς ἤκουσεν εὐπειθήσας ἔξεισιν ἐτι κτε-
 χόμενον ὕπνῳ καταλιπὼν τὸν ἀρχidiaκόνον, καὶ
 πλοῖω περιτυχὼν, ἠρώτα πότε καὶ ὅπου μέλλοιεν
 τὸν ἀπόπλου ποιεῖν. Ἐπεὶ δὲ ἤκουσεν ὡς ἤδη
 πλεῖν μὲν εἰσὶν εὐτρεπεῖς, εἰς Καρθαγέναν δὲ τὸν
 ἀπόπλου ποιεῖσθαι βούλοιντο, σύμπλου καὶ αὐτὸν
 ἡξίου παραλαβεῖν. Ὁ τοῦ πλείου τοίνυν προεστηκώς, C
 ἅμα μὲν τὸ κατεσπουδασμένον αὐτοῦ τῆς ὀρμῆς
 ὑποπτεύσας, ἅμα δὲ καὶ πρὸς τὸ ταπεινὸν τοῦ σχή-
 ματος ἀπιδῶν, Μὴ τί γε ἄρα δοῦλός τε εἶ, καὶ τὸν
 Δεσπότην ἀποδιδράσκεις τὸν ἑαυτοῦ; ἤρετο. Ὡς δὲ
 ἐκεῖνος Χριστοῦ μὲν δοῦλος εἶναι ἔλεγεν, ἀνθρώπου
 δὲ οὐδενός, ἐμῆναι μὲν εἰς τὸ πλοῖον ἐφῆκεν, οὐδὲν
 δὲ φιλάνθρωπον οὐδὲ δίκαιον ἐπ' αὐτῷ δράσειν
 ἐσκόπει, ἀποδόσθαι τοῦτον εἰς δουλείαν ἀπανθρώ-
 πως διανοούμενος. Ἡ μὲν οὖν ναῦς, ἐπιφόρῳ χρη-
 σαμένη τῷ πνεύματι, ἐν τρισὶν ἡμέραις τὴν Καρ-
 θαγέναν κατειλήφει· ὁ δὲ δὴ ναύκληρος ἐκεῖνος,
 συνεχῶς τ' ἵνα παῖδα παρατηρῶν, ὅτι προσευχαῖς τε
 καὶ ἀγρυπνίαις παρ' ὄλην νύκτα προσκειμένος ἦν,
 ἡρέμα τοῦ ὄντος ἐγίνετο, καὶ ἔννοιαν περὶ αὐτοῦ τὴν
 προσήκουσαν κατὰ μικρὸν ὑπεδέχετο, ὡς ἄρα οὐκ D
 ἀνθρώπων τινός, ἀλλ' ἐν τοῖς πρώτοις μάλιστα τῶν
 τοῦ Θεοῦ δούλων ἐστίν. Ὅθεν λύπη τε αὐτὸν ἰσχυρὰ
 καὶ δεινὴ μεταμέλεια ἐπὶ τοῖς προλαβοῦσιν εἰσῆει,
 καὶ δάκρυσι τοιούτοις φαρμάκοις τὴν ἀδικον ὡσπερ
 ἐνθύμησιν τῆς ψυχῆς ἐξιάσασθαι βουλόμενος.

Ε'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὀρμισάμενοι τῆς πόλεως ἔνδον
 γεγόνασιν, ὁ ναύκληρος εἰς τὰ ἑαυτοῦ ξενίζει τὸν
 παῖδα, καὶ ἰδιαζούσῃ τοῦτον οἰκίᾳ σχολάζειν δίδωσι·
 καὶ δὴ καὶ τὸν ἄτοπον αὐτῷ λογισμὸν ἐκκαλύψας (οὐ
 γὰρ ἀνήκε πλῆττον τὸ συνειδὸς διὰ τὴν τοῦ πρὸς ὄν
 ἡμάρτανεν ἀγιότητα), ἐδεῖτο καὶ συγγνώμης ἀξιω-
 θῆναι, ἧς δὴ καὶ τυγχάνει παρὰ τῆς συμπαθοῦς
 ἐκείνης καὶ φιλάνθρωπου ψυχῆς. Καὶ ὁ μὲν οὕτως·
 ὁ δὲ δὴ Γρηγόριος ἐπικλεισάμενος ἑαυτὸν ἐν τῷ οἰκί-

sito liberaret, et ad exitum optata perduceret, pre-
 cibus obtestabatur: ac mox humi prope a lecto Do-
 nati procumbens, somno se dedit. Assistens autem
 quidam illum proprio nomine, Gregori, appella-
 vit. Is vero confestim: Ecce ego, domine; et stans
 coram archidiacono; Quid me (inquit), domine, vo-
 casti? Cui ille: Non te, ait, fili, vocavi. Cumque
 ille rursus lecto stratus recumberet, mox qui voca-
 rat, secundo assistens: Gregori, dixit. At ille de-
 nuo festinanter resiliens, archidiaconi lecto præ-
 sto fuit: Ecce, inquit, ego, domine; quid me vo-
 casti? Quamobrem archidiaconus sub hæc perter-
 ritus, vocationem illam cœlitus illapsam esse non
 ignorans, sic illum assatur: Neque sane nunc te,
 fili, vocavi. Verumenim rursus si vocere, percon-
 tanti respondeas velim: Quid me vis, Domine?
 quid præcipis servo tuo? Postquam igitur tertio,
 Gregori, advocans astitisset, ille uti edoctus fue-
 rat, respondit. Porro statim qui vocarat (angelus
 enim is Dei fuerat): Exaudita est, inquit, preca-
 tio tua. Quocirca ad littus concedas oportet, ut ad
 loca sancta tendentibus obvius fias.

IV. In his Gregorius Deo gratias egit, atque
 ejusmodi verbis fidem habens, egreditur, et archi-
 diaconum needum somno solutum reliquit, navi-
 gioque occurrens, unde illi advecti, et quo naviga-
 turi essent, percontabatur. At ubi navigationi ac-
 cinctos quidem illos, verum Carthaginem esse na-
 vigaturos audivit, cum iis pariter navigationem
 subire decrevit. Atque navis præfectus, acrem
 ejus cupiditatem et affectum suspectum habens,
 simulque ad humile vestimenti genus oculos adji-
 ciens, nunquam ille servus esset, dominumque
 refugeret suum, interrogavit. Is vero Christi se
 servum dixit esse, non hominis. Cæterum liberale
 aut justum in ipsum nihil molitus, eundem in
 servitutem tradere flagitiosissimo cogitavit. Atque
 navis quidem prospera usa navigatione, Cartha-
 gini triduo appulsa est. Nauclero vero ille sedulo
 juvenem observans precibus ac vigiliis totam no-
 ctem insomnem ducere, veritatem sensim edo-
 ctus est, atque opinionem de illo consentaneam
 paulatim induit: nimirum cujusvis hominum ser-
 vum non esse, sed inter primos atque præcipuos
 Dei ministros numerandum. Hinc illum ingens
 dolor accepit, ejusque animum præsumptæ opi-
 nionis subiit pœnitentia. Lacrymis item, ac amaris
 ejusmodi remediis virum sanctum propitium sibi
 reddere studebat, injustæ illi quasi humanæ cogi-
 tationi mederi cupiens.

V. Postea vero, quam civitatem ingressi sunt,
 nauclerus hospitio domi suæ juvenem excipit, ei-
 que familiariter pro arbitrio vitam agendi faculta-
 tem impertit. Cumque illi absurdam sane cogitatio-
 nem palam fecisset (neque enim perculsa conscien-
 tia, ejus ipsius, in quem offenderat, permotus san-
 ctitate, secus facere poterat), obtestabatur sibi ve-
 ziam dari, quam ab animo illo benigno, et ad
 promerendos homines nato facile consequitur. Ac

sic quidem ille : Gregorius vero in eo quod dictum est, domicilio coelesti gloriae intentus, priorem vitae rationem ac institutum servabat, psalmis innocenter vacans, biduo ac triduo cibum semel capiens, plerumque etiam totam hebdomadam jejunus transigebat. Proinde hospitii Dominus ejus-nodi, quod ipse sibi imperasset, vivendi studium admiratus, hunc ipsum urbis episcopo manifestum fecit : confestimque coram magno et inclyto viro sistitur. Cui episcopus : Unde venis, inquit, filii, et quo tendis ? Ille, Agrigento civitate illuc se advectum, caeterum sanctam Sion petere, dixit. His auditis, episcopus bona illi precatus : Dominus, inquit, perliciat gressus tuos, ac iter tuum dirigat. Ille vero pedibus ejus non sine lacrymis provolutus : Mihi utinam (respondit) ex sententia tua contingat. Interea vero episcopus convivii illum participem admisit, tandiuque secum versari voluit, donec festi dies sacrique (neque enim procul aberant) advenirent. Cujus ille aieo cum paruisset, essetque ejus convictu familiariter usus, domicilium, in quo prius diversabatur, repetit, et consuetum vivendi institutum capessit.

VI. Porro non multis post diebus, cum in sacro illustris martyris Juliani templo sederet ac legeret, tres quidam monachi, cum moribus venerandi, tum decenti atque ornato corporis habitu animi praese speciem ac pulchritudinem ferentes, illi apparuere, quos Gregorius intuitus, mirifice hilaris factus est : quippe ejus animus ob illorum praesentiam exsiliret : siquidem non absque magno aliquo bono ad se illos venisse sensit. Cum vero Deum adorassent, unus illorum sedit ; reliqui vero duo magno cum timore, reverentia item admirabili, illi assistebant. Hunc Gregorius pariter veneratus, sese aliis adjunxit. In quem monachus, qui sederat, conjectis oculis : Quid haec, inquit, ad te, Gregori serve Dei, qui bonam partem elegisti, quae abs te (ut de sententia Evangelii loquar¹) non auferetur ? Hunc ille ob primam nominis cognitionem admiratus, pedibus ejus confestim advolvitur, ac lacrymas ab oculis distillans, efflagitabat, ut suis se precibus dignum faceret. Ille vero hunc erexit, nihilque circa se magni quidquam existimare jussit, ac ipsum, aliosque itidem duos monachos secum sedere curavit. Mox blande illum affatur : Scito, inquit, filii, consilia tua nobis omnia a Deo prodita esse. Verum laetus nos laetos sequere : quandoquidem horum index Deus, te quoque in comitatu nostro ad se adducere, et sacrosancta nobiscum loca, ad quae jampridem nos navigatione contendimus, conspiciere praecipit. Ob haec Gregorius admiratione ac gaudio perfusus, se ipso continuere nequibat : sed rursus assurgens, ac pedes monachi complexatus, lacrymas plures prioribus praegaudio effundebat, ac laetitia totus gestiens, quas majores poterat, in his Deo gratias agebat. Postea vero ad domicilium concessere, ac hospitii Dominus multam in illos hilaritatem ac comitatem ostendens, omnia ad

ματι λέλεκται, τῆς προτέρας ἀσκήσεως εἶχετο, ψαλμοῖς τε καὶ ἀναγνώσεσι προσέχων, καὶ διὰ δύο ἢ καὶ τριῶν ἡμερῶν τροφῆς ἅπαξ ἀπτόμενος, πολλάκις δὲ καὶ παρ' ὄλας ἑπτὰ διατελῶν ἄσιτος. Ὁ τοίνυν τοῦ οἴκου κύριος τὸ ἐπιτεταμμένον τοῦτο τῆς ἀσκήσεως ἐκπληττέμενος, δῆλον αὐτὸν τῷ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ ποιεῖ. Καὶ ὡς μετὰ κλητὸν τὸν μέγαν εὐθύς θέμενος, Πόθεν ἦκεις, ἔλεγε, τέκνον, καὶ ποῦ πορεύει ; Ὁ δὲ τῆς Ἀκραγαντίνων μὲν ὀρμᾶσθαι πόλεως ἔφησεν, ἐπὶ τὴν ἀγίαν δὲ Σιών ἀφικνεῖσθαι. Τούτων ἐκαίνοσ ἀκούσας ὁ μὲν αὐτῷ τὰ ἀγαθὰ ἐπιτύχετο, Καταρτίσαι σου Κύριος τὰ διαθήματα, λέγων, καὶ αὐτὸς ἔσται σοι τὴν ὁδὸν διευθύνων· ὁ δὲ καὶ συνδειπνεῖν αὐτὸν ὁ ἐπίσκοπος καὶ συνεῖναι μέχρι τῶν ἱερῶν ἑορτῶν, οὐ πόρρω γὰρ ἦσαν, ἡξίου. Ὁ δὲ, ὑπακούσας καὶ τροφῆς αὐτῷ κοινωνήσας, αὐθις ἐφ' ὅν ἡσύχαζε τόπον ἀφίκετο, καὶ τῆς συνήθους ἀγωγῆς εἶχετο.

aberant) advenirent. Cujus ille aieo cum paruisset, essetque ejus convictu familiariter usus, domicilium, in quo prius diversabatur, repetit, et

Γ'. Μετὰ δὲ τινὰς ἡμέρας καθήμενῳ αὐτῷ καὶ ἀνχιγινώσκοντι ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ μεγάλου μάρτυρος Ἰουλιανοῦ, τρεῖς τινες μοναχοὶ ἐπιφαίνονται, σεμνοὶ τε τῷ ἦθει, καὶ τῇ ἐκτὸς καταστάσει τὴν ἔνδον ὑποφαίνοντες ὠραιότητα. Οὗσ ὁ Γρηγόριος θεασάμενος περιχαρῆς τε γενόμενος οἶα τῆς ψυχῆς αὐτῷ ἀνασκιρτησάσης ἐπὶ τῇ τῶν ἀνδρῶν παρουσίᾳ συνῆκε μὲν μὴ ἄνευ μεγάλου τινὸς ἀγαθοῦ παρ' αὐτὸν ἐκεῖνοσ ἐλθεῖν. Ἐπεὶ δὲ καὶ προσηύξαντο, καὶ ὁ μὲν αὐτῶν ἐκαθέσθη, οἱ δὲ δύο σὺν φόβῳ πολλῷ καὶ τινὶ ἀρρήτῳ αἰδοῖ παρειστήκεισαν, προσκυνήσας τούτῳ καὶ ὁ Γρηγόριος, καὶ αὐτὸς τοῖς ἄλλοις συμπαραεστήκει. Πρὸς ὃν ἐμβλέψας ὁ καθήμενος μοναχὸς, Τί σοι τὰ ἐνταῦθα, φησὶ, δοῦλε τοῦ Θεοῦ, Γρηγόριε, τῷ τὴν ἀγαθὴν ἐκλεξαμένῳ μερίδα, ἦτις, εὐαγγελικῶσ εἰπεῖν, οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπὸ σοῦ ; Καὶ ὡς, θαυμάσας αὐτὸν ἐκ πρώτης τῆς τοῦ ὀνόματος γνώσεως, βάλλει μὲν αὐτὸν εὐθέωσ πρὸ τῶν ἐκείνου ποδῶν, δάκρυά τε τῶν ὀφθαλμῶν ἀποστάζων, εὐχῆσ ἡξίου τῆσ παρ' ἐκείνου τυχεῖν. Ὁ δὲ ἀναστήσας αὐτὸν, καὶ μηδὲν οἶεσθαι μέγα περὶ αὐτοῦ εἰρηκῶσ, ἐκέλευέ τε καθέζεσθαι, καὶ τοῖσ δυσὶν ὁμοίωσ σὺν αὐτῷ μοναχοῖσ. Εἶτα προσσχὼν ἐκεῖνω, Τέκνον ἔσο, φησὶν, γινώσκων ὅτι τὰ κατὰ σὲ ἅπαντα δῆλα ἡμῖν κατέστη παρὰ Θεοῦ. Ἀλλὰ ἡμῖν χαίρων χαίρουσιν ἡμῖν ἔπου. Καὶ γὰρ ὁ ταῦτα γινώσκασ Θεὸς μεθ' ἑαυτῶν ἐκέλευσε καὶ σὲ συμπαραλαθεῖν, καὶ κοινῇ τοῦσ ἱεροῦσ ὀψεσθαι τόπουσ, ἐφ' οἷσ καὶ ἡμεῖσ ἦδη τὴν ὀρμὴν πεποιήμεθα. Θαύματος οὖν καὶ χαρᾶσ ἐπὶ τούτοισ πληρωθεῖσ ὁ Γρηγόριος, οὐχ οἶδὸς τε ἦν ἑαυτὸν κατέχειν, ἀλλὰ καὶ αὐθις ἐξαναστάσ καὶ τοῖσ τοῦ μοναχοῦ ποσὶ συμπλακεῖσ, δάκρυά τε ὑφ' ἰδονῆσ ἔρρει τῶν προτέρων πλείονα καὶ παντοῖοσ ἦν, χάριν ὄσην ἐν τούτοισ ὁμολογῶν τῷ Θεῷ. Μετὰ δὲ πρὸς καταγωγὴν ἦεσαν, καὶ ὁ τοῦ οἴκου κύριος πολλὴν ἐνδεικνύμενος τὴν φιλοφροσύνην ἀφθόνωσ πάντα τὰ

¹ Luc. x, 45.

πρὸς τροφήν παρείθει, καὶ γευσάμενους ἀϋπνοὺς αὐτοὺς ἄχρις ἡρθροῦ εἶχεν ἡ νύξ, τοὺς τε ἱεροὺς ὕμνους ἀδοντας καὶ τοὺς θείους λόγους ἀναγινώσκοντας. Ἐνθα δὲ καὶ οἱ μοναχοὶ τὴν τοῦ παιδὸς σύνεσιν καὶ λίαν ὑπερηγάσθησαν οὕτως εὐρύθμως πάντα καὶ ἀσφαλῶς αὐτοῦ διόντο;

Ζ'. Τετάρτης οὖν ἐπὶ τούτοις αὐταῖς ἐπιγενομένης ἡμέρας, ὁδοῦ τῶν μοναχῶν ὁ πρῶτος ἐμέμνητο, καὶ τῆς ἐσπέρας καταλαβούσης ἐξίασι τοῖς πόλεως ἅμα. Εἴκοσι δὲ ἡμέρας ὁδεύσαντες, εἰς Τρίπολιν ἀφικνοῦνται, καὶ πρὸς τὸν τοῦ ἁγίου Λεοντίου ναλὸν ἀπέρχονται· ἔθεν δὲ καὶ πρεσβύτερός τις τῶν σεμνῶν καὶ κοσμίῶν, ἐκεῖνους παραλαβὼν, εἰς τὸν αὐτοῦ οἶκον ξενίζει. Διακονῶν δὲ ἦν αὐτοῖς ὁ Γρηγόριος, ὃ καὶ διὰ θαύματος οἱ βλέποντες εἶχον ὁποῖαν τὴν ποιούμενος τὴν ὑπηρεσίαν, οὐ σπουδαίαν μόνον καὶ καρτερικὴν καὶ φιλόπονον, ἀλλὰ τι καὶ οὕτω καταπονῶν ἑαυτὸν, διὰ δύο τε καὶ τριῶν ἡμερῶν μάλισ πρὸς τροφήν ἑώρα, καὶ οὐδ' ἂν οὐδὲ τότε, εἰ μὴ πολὺς ἦν ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος ἐγκείμενός τε καὶ τροφῆς αὐτὸν ἄψασθαι βιαζόμενος, λόγους περὶ τῶν τεκόντων ἐκείνη, ἐφῆκε Εἰπέ μοι, λέγων, Γρηγόριε, ἄρα σε λυπεῖ τὰ φιλλτάτα, γονεῖς τε καὶ συγγενεῖς καὶ πατρίς, ὑπὸ μνήμην ἰόντα; Ὁ δὲ, θείας συνέσεως καὶ μετριοφροσύνης ὑπόπλεως ὢν, Τοῦναντίον μὲν οὖν, ἔφθ, ὦ Πάτερ, καὶ λίαν λυπεῖ, ὅτι τοῦ Κυρίου διακρήδην βοῶντος, « Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ οὐκ ἔστι μου ἄξιος, « καὶ, » Ὅς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ, οὐ δύναται μου εἶναι μαθητής, » ἐμοὶ τούτων ἄξιον οὐδὲν πέπρακται. Πλὴν ἀλλὰ παράσχοι ἄνωθεν ὁ τῶν ἀγαθῶν χορηγός, ἐμοὶ τε τῆς ἀσθενείας ἐπικουρίαν, ἐκεῖνοίς δὲ τῆς ὀθυμίας παράκλησιν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

ditator imbecillitatis mihi auxilium, illis vero doloris consolationem utinam cœlitus afferat. Hæc itaque se habent.

Η'. Ἡμέρας δὲ τριάκοντα ἐν Τρίπολει διενεγκόντες, καὶ μηδενὶ πρὸς γινῶσιν ἐλθόντες, ἐξίασι ταύτης, τῆς ὁδοῦ καὶ αὐθις καὶ τοῦ οἴκειου σκοποῦ ἐχόμενοι. Μηνῶν οὖν τεσσάρων ἤδη παρωχηκότων κατέλαβον τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ περιῆλθον τὰ ἐκεῖσε, πᾶν ὅτιπερ ἀγαθὸν τῶν αὐτόθι φροντιστηρίων ἀπανθιζόμενοι, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀσκουμένων τοῖς ἐπισημοτέροις τὴν ἀρετὴν συγγινόμενοι. Ἐνὶ δὲ τῶν φροντιστηρίων τούτων, οὐ μακρὰν ἀπέχοντι τῆς ἁγίας πόλεως, τὰς ἱεράς τῆς Τεσσαρακοστῆς ἡμέρας διήγαγον, ἐν αἷς καὶ ὑπερφυσίς ἀγῶνας ἐπιδειξάμενος ὁ Γρηγόριος, θαύματος τὰς τῶν μοναχῶν ἐνέπληξε διανοίας. Διορατικώτατον δὲ τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα καὶ προφητικὸν ἔχων ὁ τῆς μονῆς προεστὼς τὰ τῷ Γρηγορίῳ συμβῆσθαι μέλλοντα καθαρῶς αὐτῷ προδιαγορεύει, τὴν τε πρὸς τὸν ἱεραρχικὸν φημὶ θρόνον ἀνάβασιν, καὶ τοὺς ἐκδεξαμένους αὐτὸν ξαρτεῖς τε καὶ πολυειδεῖς πειρασμοὺς, εἶτα καὶ τὴν εἰς ὕστερον οὐκ ἀπαλλαγὴν αὐτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκεῖνου λαμπρὰν ἀνακήρυξιν. Ὑπετίθει δὲ αὐτῷ καὶ τὰ δέοντα, διδάσκων τῷ τοῦ Θεοῦ φόβῳ στοιχειοῦσθαι διαπαντός, καὶ μὴ τῇ ἑαυτοῦ γνώσει

A victum necessaria abunde illis apposuit. Qui cum gustassent, totam noctem cum divinas laudes canendo, tum sacros sermones lectitando, ad diluculum usque duxerunt insoannem. Ubi monachi prudentiam juvenis quod tam concinne tutoque sua omnia enarrasset, vehementer quidem admirati sunt.

VII. Quartus igitur cum esset dies, quo apud illos erat, monachorum primus vitæ mentionem fecit, ac appetente vespera, civitate una egrediuntur. Cumque viginti dies iter fecissent, Tripolim perveniunt, atque ad D. Leontii templum profiscuntur. Proinde venerandus ac ornatus quidam presbyter domi suæ hospitio illos suscepit, quibus Gregorius ministrabat, quod aspicientes, uti miraculum censedant, nimirum quam bona fide illis præstaret obsequium, idque non sedulo solum ac patienter, sed cum usque adeo binis atque etiam trinis diebus labore se confecisset, vix ad cibum respicere : ac ne tum quidem, nisi monachus ille, saneque molestus, hunc ipsum cibum capere compulisset. Hic generosam ejus mentem pertentans, sermonem illi de parentibus injecit : Age fare (inquiens), Gregori, num dulcissimi tum parentes, tum affines, tum etiam patria memoriam subeuntes tuam, molestia te afficiunt ? At ille divina prudentia et singulari modestia præditus, Valde illa quidem, o Pater, inquit, sed aliter atque tu opinaris afficiunt. Siquidem Domino luculenter clamante : « Qui amat patrem aut matrem supra me, non est me dignus » ; et : « Qui non valedixerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus » ; necdum horum a me quidquam est egregie præstitum. Veruntamen bonorum suppe-

Porro triginta dies Tripoli commorati, nemini noti facti, illinc egrediuntur, denuoque iter capessunt, ac ad proprium se propositam accingunt. Quamobrem cum quatuor jam mensibus peregrinati fuissent, Hierosolyman pervenerunt. Locisque ibidem omnibus perlustratis, quidquid in monasteriis ac monachis illic degentibus erat præclarum, id totum assumentes, cum illustrioribus virtute viris consuetudinem habuere. In quodam vero ex illis monasterio, quod a sancta civitate non procul aberat, sacros Quadragesimæ observationis dies egere, in quibus eximius juvenis Gregorius tale sui meditatione ac exercitatione mentis documentum præbuit, ut stupor monachorum mentes opprimeret. Atque hospitii præses, cum esset oculis animi perspicax, itemque fatidicus, ea omnia quæ Gregorio usuventura erant, longe ante illi manifeste prædixit, nempe ad sacram illam pontificiam sedem provectorum, ac multis insultibus, variisque impressionibus impetum iri, cæterum non modo iis liberandum esse, sed luculentum ac insigne futurum ejus præconium. Mox consentanea quadam

² Matth. x, 57. ³ Luc. xiv, 55.

subdidit, docens oportere omnino illum Dei timore institui ac informari, non proprio sensu intumescere, non paupertatem despiciere, non vilem quemlibet aut abjectum deprimere, sed afflictiones ac futuras petitiones æquo animo perferre. Talibus monitis Gregorius, non secus ac terra fertilis irrigata, ac pulchra semina jucunde suscipiens, secundam virtutis aristam producit.

IX. Cum vero hebdomada qua Servator crucis supplicio est affectus, advenisset, ipsa duce res admirandas peragi vidit, nempe homines in cælo a terra tolli: alios quidem instituto ac ratione vivendi nihilo angelis inferiores: alios item in corpore existentes, perinde ac sine corpore essent, cibi expertes degere. Fluxus vidit lacrymarum, fontium fere flumina superantes. Atque ita stupore detentus, ipse se deplorabat, et animo vehementer angebatur. Hei mihi, inquit, quis sum ego? Quonam ego pacto cum his viris Dei iudicio sistam? Rursus volens desperationis profundo demergi: Si Dominus, aiebat, prope adest iis qui confracto sunt corde, et eos, qui dejecto sunt animo, salvos facit; potest itidem Deus me servare ac mercedem, non aliter atque iis, qui undecima hora conducti sunt⁶, qui omnino nihil operis egerunt, impertire. Hunc igitur cum etiam monachus, qui hunc ipsum illuc adduxerat, sic graviter angi atque tristari cernentes, separationem a rebus domesticis, doloris eam ingentis causam illi præbere suspicati sunt. Itaque consolatoriis illum verbis sic alloquuntur: Ne tristere, dicentes, filii; confidimus enim Deo, non multo post domesticos te invisurum, satisque voto facturum esse. Quam procul mihi videmini, Patres (illis inquit), a consiliis meis aberrare. Neque enim iis de causis affligor animo, nempe non licere mihi non parentes, non affines, non denique patrium solum intueri, est enim mihi instar horum omnium, atque adeo pluris cæteris omnibus, oculus Dei in quem aspiciens, et ab ipso inspectus, tristem ac afflictum consolator animum, sed nihil de illius sententia egisse consciuum esse, hoc mihi, idque totum, mœroris causam affert. Nam quod ab humanis parentibus absim (parum dicere vereor), his ad consequendum patrem Deum divitiis cumulatus, magis etiam lætor. Verumenim necesse habeo, ut vos (quæ vestra est sanctitas) pro imbecillitate ac humilitate mea oretis. Hæc Gregorius cum ex animo intimaque conscientia dixisset, non eum amplius illi consolari sunt aggressi, quando ipse abunde quidem alios consolari posse videretur.

X. Cum vero dies illa dierum omnium ac celebritatum facile princeps, qua Christus ab inferis excitatus, humano generi vitam dedit, advenisset, confestim omnes una cum præside monachi, Gregorio item, ac tribus illis viris comitibus, in sanctam civitatem ascenderunt. Porro cum illum

φυσᾶσθαι, μήτε μὴν περιορᾶν πένητα, ἢ τινος τῶν εὐτελῶν κατεπαίρεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ μεθ' ὑπομονῆς δέχεσθαι τοὺς μέλλοντας ὑπέρχεσθαι πειρασμούς· οἷς ὁ Γρηγόριος ὡσπερ τις εὐφορος γῆ λίαν ἀρδόμενος, καὶ τὰ καλὰ τῶν σπερμάτων ἡδέως δεχόμενος, τῆς ἀρετῆς πολύχουν ἐκαρποφόρει τὸν ἄσταχυν.

Θ'. Τῆς δὲ τοῦ σωτηρίου πάθους ἐβδομάδος καταλαβούσης, ἐν ἣ διήγε μονῆ εἶδεν ὑπερφυῆ τελούμενα πράγματα, εἶδεν ἀνθρώπους ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν αἵρομένους, εἶδε πολιτείαν οὐδὲν τῶν ἀγγέλων ἀπεικουίαν, εἶδεν ἀσιτίαν ἐν σώματι τῶν ἀσωμάτων σχεδὸν οὐκ ἀπέχουσαν, ἐώρακε δακρύων ρεύματα, μικροῦ τοῖς ρεῖθροῖς τῶν πηγῶν παρισούμενα. Θάμβει γοῦν συσχεθεὶς ἑαυτὸν ἀπεκλαίετο, καὶ τὴν ψυχὴν συνετρίβετο, Οἴμοι, λέγων, τίς γένωμαι; πῶς μετὰ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως παραστήσομαι; Αὐθις δὲ μὴ θέλων ἑαυτὸν τῷ τῆς ἀπογνώσεως ἐπαφείναι βυθῷ, μεταβαλὼν, Ἐγγὺς Κύριος, ἔλεγε, τοῖς συνεττριμμένοις τῇ καρδίᾳ, καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει. Δυνατὸς ἐστὶν ὁ Θεὸς σῶσαι καὶ ζοῦναι μισθὸν ὡς τοῖς περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν οὐδὲν ὄλως ἐργασαμένοις. Οὕτως οὖν ὀρῶντες αὐτὸν κατηφῆ καὶ περίλυπον ὅ τε τῆς ποιμνῆς ταύτης ποιμὴν ὅ τε μὴν ἀγαγὼν αὐτὸν ἐκεῖ μοναχὸς, τὴν ἀπόλειψιν τῶν οικείων αἰτίαν εἶναι καὶ τῆς λύπης ὑπώπτειον. Ὡς δὲ δὴ καὶ λόγους προσῆγον αὐτῷ παρακλήσεως, Μὴ λυποῦ, λέγοντες, τέκνον· πιστεύομεν γὰρ τῷ Θεῷ ὡς οὐ μετὰ πολὺ τοὺς τε οικείους ἀπολήψῃ, καὶ παραμυθήσει τὸν ἔρωτα. Ἄλλ' ὑμεῖς γε, εἶπεν ἐκεῖνος, ὦ Πατέρες, καὶ πάνυ μοι δοκεῖτε τῆς ἐμῆς γνώμης καὶ διανοίας πόρρω βαδίζειν. Οὐδὲ γὰρ διὰ ταῦτα βαρέως ἐγὼ φέρω, ὅτι μοι μὴ τοὺς τεκόντας μηδὲ τὸ τῆς πατρίδος ἔδαφος ἔξεστι βλέπειν· ἐστὶ γὰρ μοι πρὸ πάντων, μᾶλλον δὲ ἀντὶ πάντων τούτων, ὁ τοῦ Θεοῦ ὀφθαλμὸς, πρὸς ὃν ἐγὼ βλέπων, καὶ ὑφ' οὗ πάλιν βλέπόμενος, τὴν ὀδυνωμένῳ μοι παραμυθοῦμαι ψυχὴν. Ἄλλ' ἐκεῖνό μοι καὶ μόνον τῆς λύπης αἴτιον, ὅτι μηδὲν ἑμαυτὸν σύννοδα κατὰ τὸ ἐκείνου θέλημα δράσας, ἐπεὶ τοί γε ὅτι τόπῳ τῶν κατὰ σάρκα γεννητόρων διείργομαι, μικροῦ δέω λέγειν ὅτι καὶ ἤδομαι μᾶλλον, αὐτῷ πεπλουτηκῶς ὡς τὸν Θεὸν μόνον εὐτυχεῖσαι πατέρα. Ἄλλ' εὐχεσθαι μόνον δέομαι τῆς ὑμῶν ἀγιότητος ὑπὲρ τῆς ἐμῆς ἀσθενείας καὶ μετριότητος. Οὕτως εἰπόντος τοῦ Γρηγορίου μετὰ πολλῆς τῆς κατὰ πνεῦμα συνέσεως, οὐκ ἔτι προσέθεσαν αὐτοὶ παραινεῖν, τῷ καὶ ἄλλοις παραινεῖν μᾶλλον ἰκανῶς ἔχοντι.

Ι'. Τῆς δὲ κυρίας καὶ πρώτης καταλαβούσης τῶν ἡμερῶν ἅμα καὶ ἑορτῶν, ἡ ζωηφόρος αὕτη τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως, εὐθύς οἱ τε μοναχοὶ πάντες σὺν ἅμα τῷ προεστῶτι Γρηγορίῳ τε καὶ τοῖς τρισὶν ἐκείνοις ἀνδράσιν, εἰς τὴν ἁγίαν ἀνήρχοντο πόλιν. Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰς τὴν ἁγίαν εἰσῆλθον ἀνάστασιν, καὶ τοὺς

⁶ Psal. xxxv, 11. ⁷ Matth. xx, 19.

ἄλλους τῶν ἱερῶν περιήλθον τόπους καὶ προσεκύνησαν, ἠγαλλιάσατο τὴν ψυχὴν ὁ θεῖος Γρηγόριος, πλήρης τε θαύματος κατέστη καὶ ἡδονῆς τὴν περὶ τοὺς ὕμνους καὶ τὰς θείας ᾠδὰς τῶν ἐκεῖσε κατὰστασιν θεασάμενος, καὶ οὐδὲν ἀγγέλων ἀπάδουσαν εἶναι νομίτας. Τῷ ἀρχιεπισκόπῳ εἰς ὀμίλιαν ἐλθόντες ξενίζονται παρ' αὐτῷ, καὶ τῆς ὀρθρινῆς αὐτοῖς τελεσθείσης δοξολογίας, ὡς εἰθισμένον ἐστὶ, προκαθίστας, τοὺτους ἐκάλει, πρῶτους ἀσπασομένους, εἶθ' ἐξῆς, τοὺς ἐπισκόπους καὶ κληρικούς καὶ τοὺς ἄλλους τῶν συμπαρόντων, ἐκεῖνά τε συλλαλήσας αὐτοῖς, ὅσα τὸ κέρδος οἶδε φέρειν εἰς τὴν ψυχὴν, τὸ μὲν λοιπὸν ἄθροισμα λυεῖ, τὸν ἀγαθόντα δὲ τὸν Γρηγόριον προσκαλεσάμενος μοναχὸν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, Χαίροις, Κύριε Μάρκε, φησί· πόθεν ἄρα σοὶ καὶ πρὸς ἡμᾶς ἦκται ὁ τοῦ Θεοῦ δοῦλος Γρηγόριος καὶ πόθῳ θερμοτάτῳ, τοὺς σωτηρίου ἄρτι τόπους κατεπιληφώς; Καὶ ὁ μοναχὸς, Οὐχ ἡμεῖς τοῦτον, εἶπεν, ἀλλ' ὁ Χριστὸς ἠγάγε, δέσποτα, καὶ ἡ σὴ τιμὰ εὐχῆ. Ἐκπλαγείς δὲ ὁ Γρηγόριος ἐπὶ τοῦ ὀνόματος κλήσει αὐτοῦ τε καὶ τοῦ μοναχοῦ Μάρκου, οὐδέπω γὰρ οὐδενὶ τῶν τῆς ἀγίας πόλεως ἐδηλώθησαν, τῇ ἀκρᾷ αἰδοῖ τε καὶ συστολῇ μὴ τολμήσας ἔρρηθαι τι, ἐνεὸς εἰσότηκει. Εἶτα καὶ τοὺς ἐτέρους δύο τῶν ἀδελφῶν φωνήσας ὁ πατριάρχης, Κύριε ἀδελφὲ Σεραπίων, λέγει, καὶ σὺ, Κύριε Λεόντιε, χάριν ἔχω Θεῷ τῷ διαφωτίσαντι τὰς ὑμετέρας ψυχὰς, τοιοῦτον ἄνδρα μεθ' ὑμῶν, εἰς τοὺς ἀγίους τοῦσδε συμπαραλαβεῖν τόπους, οὕτω μὲν, ἀποστολικῶς φάσαι, τῷ πνεύματι ζέοντα, καὶ τῷ κυρίῳ δουλεύοντα, οὕτω δὲ προσευχῆς ἀμώμου καὶ μετριοφροσύνης ἐπιμελούμενον· οὐδὲ γὰρ ἀποκρύψεται ἀφ' ἡμῶν τὰ κατ' αὐτόν· δηλαδὲ καὶ ὑμῖν ἔσται· ἐροῦμεν γὰρ περὶ αὐτῶν, εὐλέτου τυχόντες καιροῦ. Ὡρα δὲ νῦν τὴν θείαν καὶ μυστικὴν ἱεουργίαν τῷ Κυρίῳ προσαγαγεῖν.

ΙΑ'. Ταῦτα εἰπὼν πρὸς τὸν ἱερὸν ἀπήει ναὸν, τὴν ἱερὰν λειτουργίαν ἐπιτελέσων. Ἔστη δὲ καὶ ὁ θεῖος Γρηγόριος ἐν δεξιᾷ τοῦ ἁμβωνος, κελεύσαντος οὕτω τοῦ πατριάρχου. Πολλῆς δὲ αὐτὸν κατανύξεως καὶ τότε διαλαβούσης ἴστατο κάτω νεύων καὶ ποταμοῦς δακρύων τῶν ὀφθαλμῶν ἀφίεις. Οὕτως οὖν ἔχοντι Γρηγόριον, καὶ πνεύματι ταπεινώσεως ἀκριβοῦς θαλομένῳ, ὅηλα καὶ τοῦ πατριάρχου γίνεται καὶ τὴν ἐπισκιάζουσαν αὐτὸν χάριν τοῦ ἀγαθοῦ Πνεύματος ἐναργῶς ἐθεάσατο, ὡς καὶ πολλοῖς εἰς ὑστερον διηγήσατο. Εἰς γοῦν τὴν ἐπισκοπὴν, ὁ μοναχὸς Μάρκος ἐδεῖτο τοῦ ἀρχιεπισκόπου αὐτόν τε καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ μοναχοὺς ἀποπέμψαι, ὥστε τοῖς ἐκεῖσε συντάξασθαι ἀδελφοῖς, καὶ οὕτω τῆς οἴκαδὲ φερούσης ἐπιλαβέσθαι. Καὶ γίνεται τοῦτο κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν προσεπισκήψαντος τοῦ ἀρχιεπισκόπου, μέχρι τῆς καινῆς Κυριακῆς αὐθις ἐπανελθεῖν ὡς αὐτόν. Καλοῦτω, φησὶν, οἴκαδὲ πορευθήσεσθε· ταῦτα δὲ δῆλα τῷ Γρηγόριῳ ἦκιστα ἦν· οὐδὲ γὰρ συμπάρῃν τῆν καὶ ταῖς μοναχοῖς. Ὡς οὖν ἐκεῖνοι τῆς ὁδοῦ

A locum, ubi Christus a morte suscitatus est, introissent, cæteraque loca perlustrassent ac adorassent, D. Gregorius animo gloriabatur, ac tum admiratione, tum voluptate plenus, summum illum in hymnis ac divinis cantibus ordinem atque concentum intuitus, nihil illum ab angelis discrepare credidit. Proinde cum in D. Macarii episcopi congressum atque colloquium venissent, apud illum diversantur. Cumque illi summo mane Deum (qui perpetuus est illis mos) illustri laude cumulassent, hos residens accersivit, primumque illos, deinceps episcopos ac clericos, alios item, qui præsentés aderant, osculatos communiter ea est allocutus, quæ animo novit utilitatem afferre: ac mox reliqua dimissa multitudinem, accersitque monacho, ac iis qui illum adduxerant: Si perpetuo lætere, inquit, Marce Pater, undenam tecum ad nos Gregorius Dei servus ivit, qui loca isthæc salutaria nuper adivit? Cui monachus: Non nos, inquit, istum, sed Christus, o Pater, tuaque advenit precatio. Verum Gregorius timore percussus ob sui ac Marci monachi appellationem (necdum enim cuiquam sanctæ civitatis innotuerant), rubore sane ac moderatione quadam animi nihil quidquam ausus loqui, stupefactus manebat. Deinde duos alios fratres patriarcha ille appellans, Domine, ait, abba Serapion, ac tu Leonti Pater, gratias ago Deo, qui vestros animos illuminavit, talem virum ad sancta isthæc loca vobiscum assumere, spiritu quidem (ut Apostoli more loquar ⁶) ferventem, temporique servientem, emaculatis præterea precibus ac vitæ innocentie sedulo studentem. Neque enim nos ejus vitæ rationem diu celavit Dominus, ut hæc vobis pariter manifesta fierent, de quibus opportunè fortasse tempore dicemus. Instat autem nunc, ut divinum et arcanum sacrificium Domino celebremus.

XI. Hæc ille locutus, templum sacrum, rem divinam facturum, petit. Porro ipse quoque divus Gregorius in dextro altaris latere, patriarcha sic præcipiente, astabat. Pleraque vero ejus animum perturbatione subeunte commotus, infra positus ministrabat, flumina interim lacrymarum ab oculis effundens. Cumque ita sese Gregorius haberet, D ingentis animi humilitatis spiritu inflammatus, omnia patriarchæ consilia habuit explorata et Spiritus sancti gratiam ipsum adumbrantem, ut plerisque ille secutis temporibus enarravit, evidenter vidit. Postridie igitur ejus diei Marcus monachus archiepiscopum precabatur, ut se, ac qui cum ipso erant, monachos missos faceret, quo cum cæteris illic agentibus fratribus institutam vitam sequeretur, et ita recta domum abiret, cum id nihilo secius de sententia ac voluntate illius fieri vellet. Hoc illis cum archiepiscopus petentibus annuisset, ad novum sese Dominicum diem reversuros pollicentibus, proficisci domum imperavit. Verum cum

⁶ Rom. XII, 11

hæc haudquaquam Gregorio perspecta essent, quod is tum monachis præsens non adfuisset, cum illi sese viæ dedissent, Macarius Gregorium accersivit, eique, quæ gesta essent, edisserit; addit etiam, nulla ipsum ob id molestia affici oportere; maturam enim fratrum reditorem ac propediem fore. Quod ubi se illis destitutum iri rescivit, molestissime tulit. At tum sese, lacrymans, illius ad pedes ac genua projecit, illumque hortabatur ac orabat, se ubinam illi terrarum essent, edoceret. (Existimabat enim, illos procul a locis sanctis abiisse.) Ille vero non plus viginti stadiis Romanorum, vicum a civitate dixit, distare quo non ita pridem illos pervenisse simile veri erat: propterea nihil de illis sollicitum esse, neque vereri sese illorum precibus cariturum, monebat. Quamobrem bono animo illum esse jussit, sponditque non se illos prius huic itineri dedituros, quam ad se denuo revertantur. Qui cum esset hunc in modum locutus, multum ille de dolore remisit, et exinde archiepiscopo tum in precibus, tum in sacris cœtibus adhaerescerebat: cernensque ejus vitam, uti quoddam diligenter observabat.

XII. Cum vero dies Domini proximus advenisset, monachi, ut imperatum illis fuerat, præsto fuere: quos cum D. Gregorius vidit, omni voluptate refertus est, ac totam illam noctem una cum illis insomnem pertulit, precibus item ac lacrymis in fervore spiritus insistens, pro se sancte Dominum obtestabatur, uti exercitationis ac meditationis istius cursum perficeret, ipsisque hæreditatem ac partem communicaret. Deinde ita simul summo mane archiepiscopum Marcus adit, ejusque pedibus provolutus orabat ut suis se precibus tanquam viatico quodam bene instructo communitos dimitteret. Horum vero ille singulis imposita manu, ac sublatis in cœlum oculis: Deus, inquit, qui cœlum, terram ac mare, et quidquid in eis est, condidisti, qui omnia ante ortum illorum probe nosti, ipse hos servos tuos, qui sacrosancti tui nominis causa, sancta isthæc loca inviserunt, fructumque tua dignum majestate, Gregorium, inquam, qui præsens nobis adest, servum tuum attulerunt, conserva, ac in via illorum dirige, siquidem sanctus es in sæcula. Ac cum omnes, Amen, subdidissent, complexatus illos in pace dimisit. Hos abeuntes Gregorius conspicatus, acriter animo doluit, ac præpropere festinans, illorum ad pedes projectus, solum se ibi relinqui lamentabatur. Heu mihi (inquiens) quis sum, et quo me vertam? Quoniam ego pacto vobis, Patres ac servatores, destituar? Vos secundum Deum salutis meæ auctores, ipsi boni probatæ mihi vitæ magistri fuistis, ipsi errantem invenistis, inventes rectæ viæ reddidistis, multis item fluctibus naufragum ac pene demersum, in tranquillum ac securum portum advexistis. Nunc porro quomodo tam miserabiliter divellar a vobis? Quomodo separationem hanc a vobis feram? Hæc cum Gregorius gemebundus diceret, præ seque maximam animi turbationem

ἤψαντο, μετακαλεσάμενος ὁ Μακάριος τὸν Γρηγόριον, ταῦτά τε αὐτὸν φράζει, καὶ μηδὲν ἐπὶ τούτοις ἀνιαθῆναι λέγει, ταχεῖα γὰρ καὶ ὅσον οὕτω τοῖς ἀδελφοῖς ἢ ἐπάνοδοι. Τῷ δὲ ἀκούσαντι πικρὸν μὲν ἔδοκει τὸ ἐκείνων ὅλως ἀποληφθῆναι, ποδῶν δὲ καὶ γονάτων αὐτοῦ ἀπτόμενος ἔνδακρυς παρεκάλει, καὶ ἅμα μαθεῖν ἔδειτο ποδαποῦς εἶναι τοὺς ἄνδρας· ὤφειτο γὰρ αὐτοὺς ἐκ τῶν ἁγίων ὠρμηθῆναι τόπων. Ὁ δὲ τῆς Ῥωμαίων μὲν ἔφησεν εἶναι, ἐκ κώμης οὐ πλέον ἢ σταδίου εἰκοσι τῆς πόλεως ἀπεχούσης, ἐφ' ἣν ὅσον οὕτω καὶ μέλλειν αὐτοὺς ἀφικέσθαι. Μηδὲν δὲ παρῆναι περὶ αὐτὸν δεδοικέναι, μηδὲ τῶν εὐχῶν αὐτῶν ἐλπίζειν ἀπολειφθήσεσθαι· ἐβεβαίου γὰρ ὡς οὐ πρότερον ἄψονται τῆς ὁδοῦ ταύτης πρὶν ἂν καὶ αὐθις πρὸς αὐτὸν ἐπανέλθωσιν. Ταῦτα εἰπὼν, τὸ πολὺ τῆς λύπης παρείλετο, καὶ ἦν τὸ μετὰ τοῦτο παρεδρεύων τῷ ἀρχιεπισκόπῳ ἐν τε ταῖς προσευχαῖς καὶ ταῖς συνάξεσι, καὶ ὡς εἰς ἀρχέτυπον τὸν ἐκείνου βίον ὄρων, καὶ ἔλον παρ' ἑαυτῷ φιλοπόνως ἐξακριβοῦμενος.

adhaerescerebat: cernensque ejus vitam, uti quoddam diligenter observabat.

IB'. Τῆς δὲ καινῆς καταλαβούσης Κυριακῆς, καὶ οἱ μοναχοὶ κατὰ τὸ ἐπιταχθὲν παρῆσαν· οὗς ἐπεὶ ὁ θεὸς εἶδε Γρηγόριος, πάσης τε ἡδονῆς ἐπλήρηθη, καὶ παρ' ὄλην ἐκείνην τὴν νύκτα συνῆν αὐτοῖς διακαρτερῶν αὐπνοῦ καὶ δεήσεις μετὰ θερμοῦ πνεύματος καὶ δακρύων προσάγων ὑπερεύχεσθαι τε αὐτοῦ, καλῶς τὸν τῆς ἀσκήσεως διανύσαι δρόμον καὶ τοῦ κλήρου καὶ τῆς μερίδος αὐτοῖς κοινωνῆσαι. Εἴθ' οὕτως ἅμα πρῶτ' ἰδοὺ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ ὁ Μάρκος, ἡξίου τε πρὸ τῶν ἐκείνου ποδῶν κείμενος ταῖς ἰδίαις εὐχαῖς ὡσπερ ἀγαθοῖς ἐφοδίοις αὐτοὺς ἰκωνώσαντα παραπέμψαι. Ὁ δὲ ἐκάστῳ τούτων τὴν χεῖρα ἐπιθεῖς, εἶτα καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς διήρας εἰς οὐρανὸν, Ὁ Θεὸς, εἶπεν, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὁ πρὶν γενέσεως αὐτῶν ἅπαντα ἐπιστάμενος, αὐτὸς τοὺς δούλους σου τούτους τοὺς διὰ τὸ σὸν ἅγιον ὄνομα εἰς τοὺςδε τοὺς ἁγίους τόπους πεφοιτηκότας καὶ καρπὸν ἄξιον τῷ σῷ κράτει προσαγαγόντας, τὸν δαυλὸν σου φημι Γρηγόριον τὸν συμπαρεστηκότα ἡμῖν, διάσωσον καὶ συμπορεύθητι τούτοις ἐν τῇ ὁδῷ αὐτῶν· ὅτι ἅγιος εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Καὶ πάντων τὸ ἄμην ἐπιπόντων ἀσπασάμενος αὐτοὺς, ἐν εἰρήνῃ ἔπεμψε. Τούτους ἀπιόντας ἰδὼν ὁ Γρηγόριος, ἡλιγησέ τε ἰσχυρῶς, καὶ προσδραμῶν ἐν σπουδῇ, ποδῶν τε ἤπιετο, καὶ τὴν μόνωσιν ἀπωδύρετο, Οἴμοι, λέγων, τίς γένομαι; ποῖ τράπωμαι; πῶς ὑμῶν ἐγὼ, πατερες καὶ σωτῆρες, ἀπολειφθήσομαι; Αὐτοὶ μετὰ Θεὸν τῆς ἐμῆς σωτηρίας πρόξενοι, αὐτοὶ μοι τῆς ἀγαθῆς πολιτείας ἀγαθοὶ διδάσκαλοι, αὐτοὶ με καὶ πλανώμενον εὗρετε, καὶ εὐρόντες εἰς ἰδὸν εὐθείαν καθωδιγῆσατε, καὶ ἐν πολλῷ κλύδωνι ναυαγοῦντα καὶ βαπτιζόμενον εἰς γαληνὸν λιμένα καὶ ἀκύμαντον προσωρμήσατε. Νυνὶ δὲ πῶς ὑμῶν ἐλασινῶς χωρισθήσομαι; πῶς τὴν ἀφ' ὑμῶν ἐνέγκω διάζευξιν; Ταῦτα τοῦ Γρηγορίου περιπαθέστατα λέγοντος, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς σύγχυσιν τοῖς δάκρυσι διαγγέλλοις,

ὁ προορᾶν ὡσπερ οὕτω καὶ παρακαλεῖν ψυχὰς θυνά-
μενος, ὁ θαυμασιδὸς Μάρκος ἀνελάμβανέ τε αὐτὸν
πατρικῶς.

Γ'. Καὶ, Μὴ οὕτως, ἔλεγε, τέκνον πνευματικόν·
οὐδὲ γὰρ μόνον ἐῷμεν, ἀλλὰ Χριστῷ μὲν προηγου-
μένως, τῷ κλήσει ἀγίῃ καλέσαντί σε καὶ συναριθμῶν
ἔχοντι τῷ τῶν Πατέρων χορῷ, ἔπειτα δὲ καὶ τῷ κοινῷ
τούτῳ καὶ πνευματικῷ Πατρὶ παρατίθεμεν, ὃς καὶ
καλῶς οἰκονομήσει τὰ κατὰ σέ, καὶ δεξιῶς ὡς οἶόν
τε συναντιλήφεται. Οὕτως εἶπε καὶ τοῖς χειρὸς ἐκεί-
νου λαβόμενος, πρὸ τῶν ποδῶν αὐτὸν βάλλει τοῦ πα-
τριάρχου, Πάτερ τίμιε, λέγων, καὶ οὕτως τῆς τοῦ
Χριστοῦ ποίμνης ἐστὶ, καὶ μέλλει καὶ αὐτὸς Ἐκκλη-
σίαν πιστεύεσθαι, καὶ τῷ τῆς διδασκαλίας λόγῳ ὡσπερ
οἶακε πνευματικῶς διακυβερνησαί. Φρόντισον οὖν
καὶ τῆς τούτου ψυχῆς, ὑποστηρίξων αὐτὴν ταῖς δι-
δασκαλίαις σου, καὶ πείλων τοῖς τῆς ἀσκήσεως πύ-
νοσ ἐγκαρτερεῖν, ἀειλαμπῆ τε διαφυλαχθῆναι καὶ
μὴ τοῖς τῆς νεότητος λογισμοῖς, οἷά τινα λευκοτί-
την ὄψιν καὶ ὠρα θάλλουσαν, σπύλοις τισὶ διαμολυν-
θῆναι. Ταῦτα τοῦ μοναχοῦ λέγοντος, ὃ τε Γρηγόριος
ἔτι καὶ μάλιστα τὴν ψυχὴν ἐπαθαίνετο, καὶ δά-
κρυσι θερμαῖς ἐρῶντίζετο· ἐφ' ᾧ δὴ καὶ οἱ παρ-
εστῶτες, ὁρῶντες ταῦτα, συνέπασχον. Οὐ μὴν ἀλλὰ
καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ πατριάρχης εἰς οἶκτον κατήγετο,
καὶ τὸν Γρηγόριον ἔτι κείμενον ἀναστήσας, Ὁρῶ
σε, ὦ τέκνον, λίαν περιαλοῦντα τῷ χωρισμῷ τῶν
ἀνδρῶν. Εἰ μὲν οὖν ἀρεστόν σοι σὺν ἡμῖν εἶναι,
μεθ' ἡμῶν ἔσο, καὶ πάντα τὰ κατὰ σέ θέσει καλῶς ὁ
Χριστὸς, ὡσπερ ἂν καὶ αὐτὸς βούλοισ· εἰ δὲ τὸ ἀπιέ-
ναι σε μᾶλλον κατὰ γνώμην ἐστίν, ἐν εἰρήνῃ δὴ σὺν
αὐτοῖς καὶ πορεύου. Ὁ δὲ Γρηγόριος, Τοῦτο μὲν οὖ,
φησὶ, μηδὲ γένοιτό μοι ποτε, δέσποτα, τοὺς ἐνταῦθα
τόπους ἀπολιπεῖν, οὐς καὶ δι' εὐχῆς ἐποιούμην ἰδεῖν
καὶ ὑπὲρ ὧν τὴν μακρὰν ταύτην ἀποδημίαν εἰλό-
μην. Πλὴν ἀλλὰ τί πάθω; λίαν μὲν γὰρ καὶ τούτων
ἔρωτικῶς περιέχομαι· ἐπεὶ δὲ τὸ ἀπιέναι τούτους
αναγκαῖον ὄρω, ἀξιώ γοῦν ἀντ' αὐτῶν ὡσπερ τι φυ-
λακτήριον καὶ κλῆρον ζωῆς τὰς ἱεράς αὐτῶν εὐχὰς
μοι καταλιπεῖν· πέποιθα γὰρ τῷ Θεῷ καὶ πάλιν αὐ-
τοὺς ὄψεσθαι ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆς. Ταῦτα αὐτοῦ εἰ-
ρηκότος, περιχυθέντες αὐτῷ οἱ μοναχοὶ καὶ θερμῶς
περιφύοντες, σύμβολά τε σαφῆ τῆς ἐπὶ τῷ χωρισμῷ
λύπης τὰ δάκρυα παρασχόντες, βίξ καὶ μόλις ἀπο-
σπασθέντες καὶ συνταξάμενοι ἀνεχώρησαν.

quam ægre ab illo separarentur: a quo vix tandem avulsi, ac in ordinem compositi, inviti ab-
ierunt.

ΙΔ'. Ὁ δὲ, ὑπομείνας ἐν Ἱεροσολύμοις, τοὺς σε-
πιτοὺς τόπους καὶ ἱεροὺς περιήρχετο, τὰ τε μονα-
στήρια καὶ τὰ τῶν ἀσκητῶν καταγώγια, τὴν φιλερ-
γὸν μέλιτταν ζῆλῶν ἀτεχνῶς κατὰ τῶν ἀρετῶν ἀνθη-
φιλοπόνως ἀπανθίζόμενος. Καὶ ὁ μὲν ἐν τούτοις ἦν.
Οἱ δὲ μοναχοὶ, καταλαβόντες τὴν Τρίπολιν, καὶ εἰς
πλοῖον ἐμβάντες, τῇ Σικελίᾳ προσορμισάμενοι, κατ-
ήχθησαν εἰς Ἀκράγαντα. Ἐν τινι δὲ μοναστηρίῳ
ἐν γειτόνων ὄντι παραγενόμενοι τῷ ἡγουμένῳ ξενί-
ζονται, ὃν ὁ προφητικώτατος Μάρκος καὶ μὴ πω-
τῶν, Παῦλον ἐξ ὀνόματος αὐτόθι καλέσας, εἰς
ὄχρῳς ἐνέδρα· καὶ περὶ τοῦ προρρήθέντος δὲ

A lacrymis ferret, Marcus vir admirandus, tam futu-
ris prædicendis, quam solandis amicis potens,
hunc paterne excepit.

XIII. Ac, Non sic tu quidem, fili mi, dixeris (ait),
non. Neque enim solum te esse putabamus, quando
præsertim Christus sua te vocatione sancta digna-
tus, in Patrum chorum cooptarit. Atque huic te
quoque communi et optimo Patri, qui, quæ ad
te spectant, recte administrabit, et quam fieri
poterit, feliciter suscipiet, ipsa commendo. Sic
ille locutus, manum apprehendens, ad patriarchæ
pedes illum statuit, Pater venerande (inquiens),
et hic est ex grege Christi, isque fide Ecclesiam
fundaturus, ac eam doctrinæ cœlestis prædicatione,
uti clavo, divine gubernaturus est. Quam-
obrem ejus animæ curam habeas, illamque tuâ
sustentes doctrina oportet, persuadeasque medita-
tionis ac exercitationis laboribus insistere, splen-
dentem se conservare, non pulcherrimum, ac uti
veris tempore florentem aspectum, juvenilibus cogitationibus quasi maculis quibusdam inquinare.
Hæc tum dicebat monachus, cum Gregorius gravis
animo tristaretur, ac lacrymas abundantiores effun-
deret. In quo quidem et qui præsentibus aderant,
hæc cernentes condolerebant: quin et ille ipse
patriarcha misericordia permotus est, Gregorium-
que adhuc jacentem erigens: Video te, inquit, fili,
horum virorum separatione graviter affectum.
Quare, si placet, ut hac nostra utaris consuetu-
dine, nobiscum esto, tuaque omnia Christus, ut
velle ipse videris, recte constituet; at vero si
discedere magis libet, in pace cum illis abi. At-
qui Gregorius: Non hoc quidem (inquens), domine,
accidat, averseturque Deus, ut hæc loca, quæ
videre precatus sum, et pro quibus hanc tam
longam peregrinationem confeci, derelinquam.
Verum facere non possum, cum vehementer il-
los diligam, quin aliquantulum afficiar. Quoniam
vero illos abire necessarium fuit, existimo sacras
illorum preces uti tutelam quamdam ac eventum
vitæ instar ipsorum, mihi non defore. Confido
enim Deo, hac ipsa etiam præsentibus vitam illos iterum
me conspecturum. Talia locutum monachi circum-
astantes, ac ardentibus circumplexi, lacrymis mani-
D festam procul dubio significationem fecerunt,

XIV. Porro cum Hierosolymis hic permansisset,
veneranda illa ac sacra loca, nec non monasteria
ac monachorum domicilia perlustravit, et opero-
sam apim sedulo imitatus, virtutum flores dili-
genter excerpit. Atque iis sese studiis Grego-
rius continebat. Verum monachi cum Tripolim
pervenissent, navî conscensa in Siciliam navigan-
tes, Agrigentum sunt advecti; monasterium vero,
quod ibi proximum erat, adeuntes, apud præsi-
dem diversantur; quem quidem Marcus futuro-
rum præscius cum nunquam vidisset, proprio no-
mine Paulum appellans, in stuporem conjecit. At

de prædicto sancto Potamione, quem nunquam antea illi cognitum esse existimarat, percontatus, nihilo minorem admirationem injecit. Itaque cum mensa illis esset appositæ, ac panis et aquæ (uti illis moris est) mutuo participem fecissent, viros episcopo manifestat, et ut Marcus hominem quem nunquam viderat, nominatim appellaret, quæ ille nuntio mirifice gavisus est, idque inexpectato lucro apponens, ad ipsum confestim properat. Porro cum illos obvios habuisset, complexatus, et per illos, quidnam apud eos ageretur, quinam essent, quove hac peregrinatione contenderent, cognoscens, et rursus cujus rei causa navigationem facerent, cum illis brevi commoratus, ac divina quædam commentatus, ad ecclesiam, mysticum sacrificium celebraturus, proficiscitur. Is enim Petri et Pauli summorum apostolorum dies festus erat.

XV. Postera autem die post matutinas laudes, cum episcopus illis adesset, deque rebus divinis ac salutaribus cum illis familiariter loqueretur, statim Gregorii parentes in urbem ingressi sunt, ut illi tanquam mortuo parentarent; eodem namque die mortuus illis visus fuerat. Atqui cum mater Gregorii æquævos pueros vidisset, filii memoriam subiens, visceribus est graviter intercisæ, quippe horum aspectus letus illi causam ministravit: Hei mihi (dicens), filii dilectissime, filii tam ingens inter æquales splendor, quam sol inter astra. Nos quidem tui causa omnes intueor; tu vero ubi es terrarum? Cur es (oro) in lucem editus? Utinam mortis tuæ genus agnoscerem! utinam locum, ubi occubuisti! atque utinam scirem, si quæ tibi fuerunt mortis auctores! Tuæ namque calamitatis ignoratio mihi dolorem auget, facitque ut, cum sic lugere cogar, ignorem, in quo mihi jure sit lamentandum. Alias enim omne mortis genus suspectum facit, alias omnibus compellit dissidere. Num quæ silvestris te fera rapuit? At ferarum tecta sunt silvæ. Num qui te latrones interfecere? Sed quis tam dirus atque cruentus animus, et humanæ tam expertæ naturæ, ac ut reipsa ad crudelitatem lapis esset, qui non tuam (obsecro) juvenilem ætatem vereretur? qui non ob formæ speciem misericordia flacteretur? Sed quid hæc frustra lamentor? Deus, a quo consolationem infelix invenio, ubinam ipse sis scire solus potest. Talia cum mater lamentaretur, plerique omnes cives illuc convenerant, ejusque luctu commovebantur.

XVI. Verum cum ululatus in altum tolleretur, et Marcus ejulantem sensisset, ejus causam ab episcopo siscitabatur, multum et ipse amareque ingemiscens, lacrymas verbis commiscebat. Ego, Pater, inquit episcopus, gravem tibi casum edisseram. Vir quidam honesto genere, ex vico nostræ civitati proximo oriundus, cum divitiis florens, tum mente locupletiore præstans, sua omnia pauperibus communicebat. At uxorem piam admodum et ornata ducens, filium ex ea precum ergo genuit, quem a sacro baptisate ipse suscepi. Videns igitur pater proles susceptionem, et preces voto

δοίου Ποταμίωνος, μήπω πρότερα αὐτῷ γνωσθῆναι δοκοῦντος πυθόμενος, οὐδὲν ἤττον ἐξέπληξεν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τράπεζα παρετέθη αὐτοῖς, καὶ ὧν ἔθος εἶχον μετέσχον, ἄρτου καὶ ὕδατος, μηνύει τῷ ἐπισκόπῳ τοὺς ἄνδρας, καὶ ὅπως ὁ Μάρκος ὄν οὐδέπω τεθέαται, ὀνομαστὶ τοῦτον ἐκάλει. Ὁ δὲ πάνυ τε ἤσθη τῷ λόγῳ, καὶ τοὺτους ἔρμαιον ποιησάμενος, αὐτίκα μεταπέμπεται παρ' αὐτόν· παραγεγονότας δὲ ἀσπασάμενος, καὶ δι' αὐτῶν τὰ κατ' αὐτοὺς γνοὺς, τίνες τε εἴεν, καὶ τίνα τὴν ἀποδημίαν ἐστάλησαν, καὶ οὐ πάλιν τὴν ἀπόπλου ποιοῦνται, συνεδριάσας αὐτοῖς πρὸς βραχὺ καὶ τινα θεοφιλῆ συνωμιληκῶς, πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἀπήει, τὴν ἱερὰν τελέσων μυσταγωγίαν· ἣν γὰρ καὶ ἡ τῶν κορυφαίων ἀποστόλων ἑορτὴ Πέτρου καὶ Παύλου.

Β Γ Δ Ε'. Τῇ ἐπαύριον δὲ μετὰ τὰς ἑωθινὰς ψάλλας τοῦ ἐπισκόπου συνόντος αὐτοῖς καὶ συνομιλοῦντος τὰ θεοφιλῆ καὶ σωτήρια, αὐτίκα καὶ οἱ τοῦ Γρηγορίου γονεῖς τὴν πόλιν εἰσῆσαν, ὡς ἐπὶ νεκρῷ τὰ ἐκεῖνου τελέσαι μνημόσυνα· κατὰ ταύτην γὰρ τὴν ἡμέραν ἀφανῆς αὐτοῖς ἐγεγόνει. Τοῦς ἡλικίας οὖν τῷ Γρηγορίῳ παῖδας θεωμένη ἡ μήτηρ εἰς ὑπόμνησιν τε αὐτοῦ ἰοῦσα, καὶ τὰ σπλάγχνα δεινῶς κοπτομένη, ἀφορμὴν θρήνων τὴν ἐκαίνων ὄρασιν ἐποιεῖτο, Οἱμοι, λέγουσα, τέκνον φίλτατον, τέκνον, τοσοῦτον ἐν ἡλικίᾳ διαλάμπων, ὅσον ἐν ἀστράσιν ἡλίας, τούτους μὲν τοὺς κατὰ σὲ πάντας ὄρων, σὺ δὲ μοι μονογενὲς ποῦ νῦν ἄρα τυγχάνεις; τί γέγονας; Εἶθε σου τὸν τρόπον ἐγίνωσκον τοῦ θανάτου· εἶθε καὶ τὸν τόπον, οὐ πέπτωκας· εἶθε καὶ εἴ τινές σοι τοῦ θανάτου γεγόνασιν αἴτιοι. Αὖξαι μοι τὸ πάθος τῆς συμφορᾶς ἡ ἀγνοία, καὶ θρηνεῖν ἀναγκαζομένη, μηδὲ ἐφ' ἣ θρηνεῖν εἰδέναι· καλῶς εἰδῶσι πάντα μὲν γὰρ θανάτου τρόπον ὑποπτεύειν ποιεῖ, πᾶσι δὲ πάλιν ἀπιστεῖν ἀναγκάζει, Ἄρά σε θηρίον τι τῶν ἀγρίων ἤρπασε; ἀλλὰ θηρίων ὁ τόπος ἔρημος. Ἄρά σε λησταὶ διεχρήσαντο; ἀλλὰ τίς οὕτω μαιφόνος ψυχὴ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἔξω φύσεως, κἂν αὐτόχρομα λίθος ἦν εἰς ὠρότητα, ἦτις σου μὴ τὸ νέον ἐδυσωπήθη τῆς ἡλικίας, ἦτις σου μὴ τὸ κάλλος ἠλέησε τῆς μορφῆς; Ἄλλὰ τί μάτην ταῦτα θρηνῶ; Θεὸς ἂν εἰδείη μόνος οὐ τυγχάνεις αὐτὸς, καὶ παρ' οὐ μόνου τὴν παράκλησιν ἡ δυστυχῆς εὐροίμι. Τοιαῦτα τῆς μητρὸς ὀλοφυρομένης συνήσαν σχεδὸν οἱ τῆς πόλεως ἅπαντες, καὶ τὸν θρήνον αὐτῇ συνέπλεκον.

Δ Γ Δ'. Ὡς δὲ ἐπὶ μεῖζον ὀκωκυτὸς ἤρετο, καὶ ὁ Μάρκος τοῦ πένθους αἰσθόμενος τοῦ ἐπισκόπου διεπονθαίετο, καὶ τῆς ὀλολογῆς τὴν αἰτίαν ἐζητεῖ μαθεῖν, μέγα τι καὶ πικρὸν ἀνοιμῶξας ἐκεῖνος καὶ δάκρυσι συμμίξας τοὺς λόγους, Ἐγὼ σοι τὸ συμβάν ὑπερ' ἐνταῦθα δεινόν, ἔφη, καὶ διηγήσομαι. Ἀνὴρ τις τῶν εὖ γεγονότων ἀπὸ τῆς ἐν γειτόνων τῇ πόλει ἡμῶν κώμης ὀρῶμενος, πλοῦτῳ τε θάλλων, καὶ γνώμῃ πλουσιωτέρῳ χρωμένος, καὶ τὰ αὐτοῦ πάντα τῶν πενήτων ποιῶν, γυναῖκά γε λίαν ἔχων εὐσεβῆ καὶ κοσμίαν, παιδὸς ἄρρενος δι' εὐχῆς ἐγεγόνει πατήρ, ὃν αὐτὸς ἐκ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος ἀναδέχομαι. Ἰδὼν οὖν ὁ πατήρ

τοῦ γένους διαδοχὴν, καὶ τὴν εὐχὴν εἰς ἔργον ἐκ-
 ἔβαν, τὸ ἐπὶ τούτοις τῆς γυναικὸς μὲν ἀπέσχετο,
 τὸν παῖδα δὲ ἤδη γεγονότα ἔτη ὀκτώ λαβόντες
 ἄγουσι παρ' ἐμοί. Καγὼ πρῶτα μὲν παραδίδωμι
 τοῦτον διδασκάλῳ γραμματιστῇ· ἔπειτα κείρας αὐ-
 τὸν καὶ τῷ ὑπ' ἐμὲ κλήρῳ ἐγκαταλέξας τῷ ἀρχι-
 διακόνῳ μου παρατίθημι, ἄκρως αὐτὸν τὰ τῆς Γρα-
 φῆς ἐκπονῆσαι διὰ ταχέων ἐγκελευσόμενος· ὃς
 οὕτω φύσει τε καὶ σπουδῇ διὰ πάντων ἐξέλαμψεν ἐν
 βραχεῖ, ὡς μηδένα παράμιλλον αὐτῷ καθ' ὅλην τὴν
 Σικελῶν εὐρίσκεισθαι. Οὗτος οὖν ὁ παῖς εἶτε δαίμο-
 νος βασκανία, ἢ οὐκ οἶδ' ὁποῖα τύχῃ χρησάμενος,
 αἰφνίδιον ἀφανῆς γίνεται, μηδενὸς αὐτῷ τὸ συμβᾶν
 συνειδότες, μὴ τε μὴν ἄχρι καὶ τήμερον εἰς γνῶσιν
 ἀφικομένου· πολλὰ δὲ καὶ τὴν νῆσον πᾶσαν περι-
 ελθόντες οὐδέν τι πλέον εὐρεῖν ἢ μαθεῖν ὅλως ἰσχύ-
 σαμεν. Ἐχομεν οὖν καὶ ἡμεῖς τὴν περὶ αὐτοῦ λύπην
 ἀπαρηγόρητον μηδὲν ἡμῖν δηλῶσαι μέχρι καὶ νῦν
 τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ εὐδοκήσαντος. Ἐπεὶ δὲ μᾶλλον
 τῶν ἄλλων αἰ τῶν αὐτοῦ πατέρων ψυχὰι τοῦ πάθους
 ἤσθοντο, πάρεσι νῦν πενθοῦντες καὶ τὴν ἐκείνου
 μνήμην ἐπιτελέσαντες, κατὰ ταύτην δῆπου τὴν
 ἡμέραν καθ' ἣν καὶ τὸ πατέρες καλεῖσθαι ἀπώλεσαν,
 ἀφανοῦς αὐτοῦ γενομένου.

ΙΖ'. Ταῦτα ὁ Μάρκος ἀκούσας ἐννεὸς ἐγεγόνει
 ἐπὶ πολὺ, καὶ μετὰ ταῦτα δακρύων ὑποπλησθεὶς,
 τοὺς τοῦ παιδὸς γονεῖς παράγειν εἰς τὸ μέσον ἤξιου-
 τῶν δὲ εἰσεληλυθότων τίς ἢ πολλὴ αὐτῆ τῶν θρήνων
 σύγχυσις, ἤρετο, καὶ ὅτου ἔνεκα δεινῶς οὕτω κό-
 πταιντο. Τῶν δὲ ὑπὸ τῆς ἄγαν συνεχούσης αὐτοῦς
 ἀθυμίας καὶ τὴν φωνὴν ὡσπερ ἐγκοπτομένων, καὶ
 μηδὲ τὴν αἰτίαν φράζειν αὐτῷ δυναμένων, ὁρῶν
 ἐκείνος τὴν τοῦ πάθους ὑπερβολὴν καὶ ἅμα τὰς
 δύεις ἀκριθέστερον ἐπιβαλὼν τῷ Χαρίτωνι καὶ τινὰς
 ὑποφαινομένας ἰδὼν ὁμοιότητος· ἦν γὰρ δὴ κάκει-
 νος τὴν τε ὄψιν μάλα καλῶς, καὶ τὴν κώμην ξανθὸς·
 καὶ, συνελόντα φάναι, ἀκριθῆ σώζοντα τὸν χαρα-
 κτῆρα κατανοήσας καὶ ὡς οὐκ ἂν εἴη τὸ λοιπὸν ἐν-
 δοκίμα πρὸς ἑαυτὸν εἰρηκῶς· Ἔδει, φησὶν, ὑμᾶς,
 ἀδελφοί, τῷ Θεῷ πάντως χάριν ὁμολογεῖν, ὃ τι ποτὲ
 ἂν ἦ τὸ συμβᾶν, τῷ τοῖς ἀβρόητοις αὐτοῦ καὶ ἀκα-
 τανοήτοις κρίμασιν οὕτω πάντα οἰκονομοῦντι καλῶς·
 ἀλλὰ μὴ οὕτως ἀκρίτως πενθεῖν ὡς ἂν ἀπολωλότες
 ὑμῖν ἤδη τοῦ παιδός. Εἰ γὰρ καὶ ὑμῖν ἀποκέκρυ-
 πται πάντως, ἀλλὰ γε τῷ Θεῷ δῆλός ἐστι. Τούτων
 ὁ Χαρίτων ἀκούσας καὶ ἄλλως παραμυθίας ἔνεκα
 τὸν λόγον εἰρησθαι νομίζων· Τοῦτο μὲν οὖν, ἔφη,
 πανάληθες· εἰ γὰρ κατὰ Γραφὴν ἄδης καὶ ἀπώλεια
 φανερά πρὸς Κυρίῳ, πῶς οὐχὶ καὶ αἱ καρδίαι τῶν
 ἀνθρώπων; εἰ τοίνυν καὶ πεφόνευται τὸ τέκνον
 ἡμῶν, ἀλλ' οὖν ἡ τούτου ψυχὴ ἐν χερσὶ πάντως ἐστὶ
 τοῦ Θεοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Χαρίτων.

ΙΗ'. Ἡ δὲ τοῦ Γρηγορίου μήτηρ, τῷ τοῦ Μάρκου
 στόματι τὸν ὀφθαλμὸν ἀπερείσασα, ἀτενὲς ἐώρα,
 καὶ τὸν λόγον προσδεχομένη τὴν καρδίαν ἐπάλλετο
 καὶ μετέωρος ἦν. Ἐἶτα πάλιν ὁ μοναχὸς, εἰπὼν, ὡς

A stetisse, ex eo tempore ab uxore abstinuit. Porro
 filium octo jam annos natum accipientes, ad me
 adducunt, quem ego magistro primum grammat-
 icis instituendum trado: deinde ipsum tendens
 ac in Ecclesiae collegium, cui praesum, asciscens,
 in archidiaconi mei fidem committo, mandans
 ut quam celeriter fieri posset, in divinam legem
 accurate incumberet. Qui ita tum natura ad-
 jutus, tum studio, brevi in omnibus evasit con-
 spicuus, ut nemo per universam Siciliam illi
 comparandus inveniretur. Itaque puer vel dæ-
 monis invidia, vel nescio qua sortis malignitate
 usus, oculis nostris repente tollitur, nec postea
 tanta ejus calamitas cuivis innotuit, neque sane
 quidquam de illo in hunc usque diem nobis est
 proditum; utcumque universam Siciliam diu mul-
 tumque obierimus, nihilo plus invenire aut di-
 scere quivimus. Quocirca nos itidem inconsolabili
 prope illius causa dolore cruciamur, nihil
 nobis hactenus (quæ Dei Opt. Max. voluntas fuit)
 exploratum esse. Sed cum cæteris multo vehe-
 mentius parentum ejus animi dolore conflictentur,
 nunc lugentes adsunt, ejus memoriam hodierno
 die celebraturi, in quo patres, amisso filio, ap-
 pellari desierunt.

XVII. His auditis, ille diu elinguis ac post
 lacrymis plenus, in medium illos prodire petiit,
 et quænam hæc esset, cur tam graviter cæderen-
 tur, interrogavit. Cumque ii, præ tristitia quam
 plurimum illos opprimente, intercisam ac impe-
 ditam vocem haberent, neque causam ipsi fari
 possent, cernens ille affectus vehementiam, si-
 mulque aspectus (oculis in Charitonem conjectis)
 accuratius perpendens, quasdam non obscuras
 similitudines ac veluti characteres agnovit: si-
 quidem ipse quoque valde decorus erat aspectu,
 et coma flavus, ac (ut paucis expediam) certa
 servantem signa perspicuens, nihilque reliquum
 esse, quod non optime quadraret, secum ipse
 colligens: Præstat, inquit, vos, fratres, omnino
 Deo gratias agere, quandoquidem quidquid un-
 quam accidit, ad abdita illius et incognita ju-
 dicia (ipso probe omnia gubernante) est refe-
 rendum: non autem sic inconsulto lugere, non
 secus sane, ac si filius vester vobis jampridem
 pessum abiisset; licet enim is vos lateat, nihilo
 tamen minus Deo est manifestus. Hæc cum Cha-
 riton audisset, ac ejusmodi verba sui conso-
 landi gratia fieri incassum arbitraretur: Hoc,
 Pater (ait), verum esse omnino fateor: si enim
 ex divinis Scriptis inferi et interitus Deum non
 latent, quomodo non etiam hominum corda illi
 erunt manifesta? Proinde si et filius noster in-
 teriit, ejus animam saltem Dei manibus contineri
 credendum est. Atque hactenus quidem Chariton.

XVIII. Porro Gregorii mater ad os Marci oculos
 adjiciens, fixius intuebatur: ac ejusmodi sermo-
 nem audiens, animo suspensa, corde nutabat.
 Deinde cum monachus dixisset recte cum illorum

filio agi, illisque fletum reprimere præcepisset, Donatum archidiaconum confestim accersit, et assistenti silentium ut vitium acriter objicit: Quid causæ (inquit) est, o homo, cur nequam illum servum imitatus, talentum Dei magnum in terram abdideris⁷, non illud potius palam feceris, ut sic voluptatis, non mœstitiæ, tum parentibus pueri, tum communi huic Patri et archipræsuli auctor fieres? Nunc ergo cujus criminis reus es, et qua pœna plectendus? quippe qui tam ingentis illis mœroris auctor factus, Dei gratiam, quantum in te fuit, occultaveris? His verbis archidiaconus pallore infectus est, ac artus ejus omnes tremor invadens, illius faciem mutavit: seseque in terram abjiciens, amare flere ac ingemiscere cœpit; ac Davidis verba contra se pronuntians: « Peccavi in Dominum meum, et in vos omnes⁸, » aiebat. Data igitur illi venia, humi jacentem exerunt, ac omnia Gregorii acta accurate illum dicere, nihil omnino prætermittentem, imperarunt. Sed ille exorsus, rem sigillatim omnem edisserit, et quemadmodum cum se somno dedisset, quædam vox per quietem puerum inclamaverit, et ut ille assurgens sibi præsto fuerit, quotiesque illi vox insonuerit, et demum quæ abs se, qualivæ didicerit nempe qui vocaret, e cœlo advenisse, ac quemadmodum postrema vox apparuerit, ejus ipsius aures percellens litus sibi protinus petendum: futurum enim ut illic inveniret quibuscum mare celeriter trajiceret. His in excusationem dictis, suam lacrymis fecit, hanc silentii causam fuisse afferens, veritum se, ne quando fide indignus inveniretur, neve insimularetur in adolescentem mali aliquid fuisse molitum. Atque archidiaconus in hunc est modum locutus.

XIX. At Marcus quæ ab illo de puero dicta fuerant, affirmans, ipse quoque adjecit, Gregorii vitam sibi esse perspectam ac exploratam, isque ita loqui cœpit: Cum essemus Romæ, inque templo eummorum Apostolorum orarem, duo nobis formidabiles viri astiterunt, qui mihi, Surge, inquam, Marce, repente cum duobus, qui tecum sunt monachis, et Carthaginem navigatione contendite, ibique Gregorium quemdam Siculum ab Agrigenti Ecclesia illuc advectum inquire; is enim naucleri cujusdam, qui Varus dicitur, convictu familiari utitur, eique totus hæret. Hunc vobiscum assumentes, Hierosolyma usque perducatis: quo appulsi patriarchæ, cui, quæ illo facere oporteat, injunximus, illum sistite. His dictis, ab aspectu atque oculis mihi sublatis sunt. Proinde ego cum a somno solutus essem, ad flumen cum his duobus monachis maturo proficisci, ubi navem velis passis (Deo sic annuente) velificari Carthaginem, comperi: quam conscendentes, Carthaginem trajicimus, eamque obeuntes, adolescentem ad ædem divi martyris Juliani, lectioni vacantem, offendimus: quem complexi et allocuti, quæ se

A Ἐν ἀγαθοῖς ἄρα ἐστὶν ὁ υἱὸς ὑμῶν, καὶ τὸν θρησκὸν αὐτοῖς ἐπισχεῖν κελεύσας, τὸν ἀρχιδιάκονον Δονάτον αὐτίκα μετακαλεῖται. Τῷ δὲ παραστάντι τὴν σιωπὴν πρότερον πικρῶς ὀνειδίζει. Καὶ τίνος ἔνεκεν, φησὶν, ὦ ἄνθρωπε, τὸν πονηρὸν ἐμεμήσω δούλον ἐκεῖνον ὡς περ τάλαντον τὸ τοῦ Θεοῦ μεγαλεῖον καταχωννύς, ἀλλὰ μὴ φανερὸν αὐτὸ καθιστῶν, ἐν οὕτω μᾶλλον ἤδονης, ἀλλ' οὐκ ἀθυμίας, τοῖς τε τοῦ παιδὸς πατράσι καὶ τῷ κοινῷ ἡμῶν Πατρὶ τῷδε καὶ ἀρχιερεῖ κατέστης παραίτιος. Νῦν οὖν ὀφλήσεις τὸ ἐπιτίμιον, τοσαύτης μὲν τούτοις ὀδύνης πρόξενος γεγονώς, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ δὲ χάριν τὸ γε σὸν μέρος συγκρύψας. Ταῦτα λεγόμενα τὸν ἀρχιδιάκονον ὠχρίαν ἐποιεῖ, καὶ ἡλλοιοῦτο τὴν ἔψιν, καὶ τρόμῳ τὰ μέλη συνείχετο· ἐπὶ πρόσωπον δὲ πεπῶν ἀνέκλαυσέ τε πικρῶς καὶ μέγα ἀνώμωξε, ταῦτα δὴ τὰ τοῦ Δαυὶδ ἑαυτοῦ καταψηφίζόμενος· « Ἡμάρτηκα τῷ Κυρίῳ μου καὶ πᾶσιν ὑμῖν. » Δέντες οὖν αὐτῷ συγγνώμην, καὶ τῷ ἐδάφει κείμενον ἀναστήσαντες λέγειν ἀκριβῶς τὰ περὶ Γρηγορίου, μηδ' ὅτι οὖν παραλείποντα ἐκέλευον. Ὁ δὲ ἀρξάμενος πάντα κατὰ μέρος ἐπῆει, ὅπως τε, κοιμωμένου αὐτοῦ, φωνὴ τις ἀοράτως τὸν παῖδα ἐκάλει, καὶ ὅπως ἐκεῖνος αὐτῷ παρασταίῃ, ποσάκις τε πρὸς αὐτὸν ἡ φωνὴ γένοιτο, καὶ τέλος οἶα πρὸς αὐτοῦ διδαχθεῖν, θεόθεν εἶναι συμβαλομένου τὴν κλήσιν, καὶ οἶα τὴν ἐσχάτην φάσαι φωνὴν, λεπτῶς πως καὶ αὐτοῦ τούτου περιηχούσης τὰ ὦτα, ὅτι τε Παρεύθητι παρὰ τὸν αἰγιαλὸν, καὶ ὡς Ἐκεῖ εὐρήσεις, ὑφ' ὧν ἄρα τὸ τάχος περαιωθήσει. Ταῦτα εἰπὼν, εἰς παραιτήσεις ἐτελεύτα καὶ δάκρυα, ταύτην αἰτίαν τῆς σιωπῆς εἶναι φάμενος τοῦ μὴ ποτε, φησὶ, καὶ ἀπιστεῖσθαι δόξω, μᾶλλον δὲ καὶ ὑποπτὸς ἔσομαι. οὐκ ἀγαθὸν τι περὶ τὸν παῖδα διαπραξάμενος. Καὶ οὕτω μὲν ὁ ἀρχιδιάκονος.

19'. Ὁ δὲ Μάρκος, τὰ παρ' ἐκεῖνου τοῖς παρ' αὐτοῦ βεβαιῶν, καὶ αὐτὸς προστίθησιν ὅπως αὐτῷ πάντα σαφῶς ἐδηλώθη τὰ κατὰ τὸν Γρηγόριον, καὶ ἤρξατο λέγειν ὡδί· Ἐν τῇ πατρίδι Ῥώμῃ διατριβόντων ἡμῶν, καὶ τῷ τῶν καρυφαίων ἀποστῶλων ναῶ τὰς εὐχὰς ποιουμένων, ἄνδρες ἡμῖν δύο νυκτὸς ἐφίστανται φοβεροί, Ἀνάστα, Μάρκε ταχέως, λέγοντες, μετὰ τῶν σὺν σοὶ δύο μοναχῶν, καὶ ὡς ἐς Καρχηδόνα τὸν ἀπόπλουον ποιεῖσθε, εἶτα ἐν Καρθαγένῃ γενόμενοι, Γρηγόριόν τινα Σικελιώτην ἐπιζητήσατε, τῆς Ἀκραγαντίνων μὲν ἐκκλησίας ὀρμώμενον, ἐν οἴκῳ δὲ τίνος ναυκλήρου καλουμένου Θύαρου τὴν διαγωγὴν ἔχοντα καὶ τῷ Θεῷ προσανέχοντα. Τοῦτον ὑμεῖς συμπαραλαβόντες ἀχρὶς Ἱεροσολύμων ἔσεσθε διασώζοντες· ἐκεῖσε δὲ γενόμενοι τῷ πατριάρχῃ τοῦτον συστήσατε· κακεῖνῳ γὰρ περὶ τοῦδε, ἢ προσήκον ἐνετειλάμεθα. Ταῦτα οἱ μὲν εἰπόντες, ἐξ ὀφθαλμῶν μοι κατέστησαν· ἐγὼ δὲ τοῦ ὕπνου ἡμᾶς ὑπανέντος, αὐτίκα παρὰ τὸν ποταμὸν ἄμα τοῖν δυοῖν τούτοις μοναχοῖν παραγίνομαι, καὶ τοῦ Θεοῦ ταῦτα οὕτω τιθέντος πλοῖον καταλαμβάνομεν τῷ ἱστίῳ αἶρον ἤδη καὶ εὐθύς Καρχηδόνας τὸν ἀπόπλουον ποιούμενον οὐδ' ἔπιθάντες, εἰς Καρθαγένην

⁷ Matth. xxv, 25 seqq.   ⁸ II Reg. xii, 13.

περαιουμεθα· καὶ ταύτην περιελθόντες, τὸν παῖδα A
 πρὸς τὸ τοῦ ἀγίου μάρτυρος Ἰουλιανοῦ ναῶ τῇ
 ἀναγνώσει προσκείμενον εὐρομεν, καὶ προσειπόν-
 τες καὶ ἀσπασάμενοι, διδάξαντές τε τὰ φανέντα
 ἡμῖν πάντα καὶ παρ' ἐκείνου πάλιν τὰ ἐκείνου με-
 μαθηκότες, χαίροντες χαίροντα παραλαβόντες, μέ-
 χρι τῶν ἱερῶν ἀπηνέγκαμεν τόπων, λόγου τε δεξιό-
 τητι καὶ βίου λαμπρότητι καθ' οὓς ἂν γένοιτο,
 πάντας πρὸς ἑαυτὸν ἐπισπώμενον. Ταῦτα τοῦ Μάρ-
 κου διεξιθόντος γίνεται τι λόγου καὶ μνήμης ἄξιον.
 Τὸ μὲν γὰρ πλῆθος ἅπαν οἷά τινα βακχεῖα τῇ διη-
 γήσει κεκινημένοι, λίαν τε σκιρτῶσιν ἡδὺ καὶ
 μέγα κροτοῦσι καὶ τὴν φωνὴν αἴρουσι, βοῆς τε τὸν
 ἀέρα πληροῦντες καὶ τῷ παραδόξῳ τοῦ πράγματος
 εὐχαριστοῦντες ἅμα, καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ δοξάζοντες
 ἕνομα. Καὶ οὕτω μὲν τὸ πλῆθος κοινὴν εὐφροσύνην B
 τὸ πρᾶγμα ποιούμενοι· οἱ δὲ γε τοῦ Γρηγορίου πα-
 τέρης μικροῦ καὶ εἰς ἔκστασιν τῇ ὑπερβολῇ τῆς
 ἡδονῆς ἤκον, καὶ ἡμιθνήτες εἰς γῆν κατέπιπτον.
 Ἐκστατικὴν γὰρ ὡσπερ ἀμετρία λύπης, οὕτως οὐ-
 δὲν ἦττον καὶ ἡδονῆς, καὶ κίνδυνος πολλάκις ἐξ ἀμφω-
 τέρων ἐπῆλθεν.

Κ'. Εἶτα πρὸς τοῦ Μάρκου διαναστάντες καὶ μόλις
 ἑαυτῶν γενόμενοι, διηπίστουν, καὶ τοῦτο δὲ ἀπὸ τῆς
 χαρᾶς ἴσως κατὰ τὸ ἱερὸν λόγιον τὸ, "Ἐτι διαπιστοῦν-
 των αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς, ὕθεν καὶ πίστιν ἤτουν τῶν
 λεγομένων, ὡσπερὶ δεδιότες μὴ καὶ ἕναρ ἦ τὰ λεγό-
 μενα· καὶ, "Ὀντως ὁ παῖς, φασί, ζῆ ὁ ἡμέτερος, ὁ
 μονογενὴς, ὁ φίλτατος; "Ὁ δὲ, καὶ ζῆν καὶ καλῶς ἐν
 Θεῷ ζῆν ἔφασκεν. "Ἴνα δὲ μηδὲν ἀμφίβολον αὐτοῖς C
 ἦ, καὶ τὴν μορφήν ὑπέγραψεν, ὅτι νεανίας ἐστὶ
 σφόδρα καλὸς, καὶ τῷ πατρὶ πάνυ παρσοικῶς, πυρρὸς
 τὸ χρῶμα, τοὺς ὀφθαλμοὺς χαροπὸς, τὴν φωνὴν
 λίαν ἡδυμελής, καὶ τὴν ἀκοὴν δξύς. Εἶτα καὶ τὰ
 τοῦ ἡθους καθάσον ἐνήν διεξῆει, ὡς αἰεὶ μὲν σύννους
 ἐστὶ καὶ συνεσταλμένος καὶ κάτω νεύων, τοὺς δὲ τῆς
 ψυχῆς ὀφθαλμοὺς ἄνω τείνων καὶ πάντοθεν συγκε-
 κροτημένος, περὶ τὰς θείας δὲ Γραφὰς ἐσπουδακῶς
 αἰεὶ καὶ ταχύς μὲν τὰ χρηστὰ καὶ εἰπεῖν καὶ ἀκοῦ-
 σαι, βραδύς δὲ προέσθαι ῥῆμα· φαῦλον δὲ τι εἰπεῖν
 ἢ ἀκοῦσαι τὸ παρ' ἅπαν οὐκ ἀνεκτὸς, γέλωτος εἴπερ
 τις κρατῶν, πρὸς δὲ καὶ πόνοις συντόνοις ἀσκήσει
 προσκείμενος τραχυτάτη. Ταῦτα καὶ τὰ τούτων ἐτι
 πλείω τοῦ μοναχοῦ περὶ τοῦ Γρηγορίου διεξιόντος,
 ἡδονῆς ὁ σύλλογος ἐπληροῦτο, καὶ τοῖς γονεῦσιν ὁ D
 τοῦ παιδὸς ἔπαινος ἀντὶ τοῦ παιδὸς εἰς παραμυθίαν
 καθίστατο. Ἐδόκουν γὰρ αὐτὸν ἐκείνον ὄρξιν, οὕτω
 σαφῆ τῆς ἐκείνου ψυχῆς ἀκούοντες ἔχνη τε καὶ γνω-
 ρίσματα. Καὶ τὰ μὲν κατ' αὐτοὺς ὡδέ πη εἶχεν. Οἱ
 δὲ μοναχοὶ ἡμέρας ἐκεῖ διαγαγόντες τρεῖς, τὴν
 ἑαυτῶν πορεύεσθαι διεγνώκεισαν, καὶ εἰς πλοῖον
 ἐμβάντες, ἐπιφόρου τυχόντες πνεύματος, διὰ τα-
 χέων, ἐν Πανόρμῳ τε προσορμιζονται, κίκεῖθεν τὴν
 πατρίδα Ῥώμην καὶ τὸ ἑαυτῶν καταλαμβάνουσι
 φροντιστήριον. Καὶ τούτοις μὲν τοιοῦτον τὸ τῆς
 ἀποδημίας πέρας.

ΚΑ'. Ὁ δὲ γε Γρηγόριος, ὑπομείνας ἐν Ἱεροσολύ-
 μοις, ὡς περιλαβὼν ὁ λόγος ἐδήλωσε, καὶ τὸν ἑαυτοῦ
 δρόμον τρέχων, μᾶλλον δὲ αἰεὶ νικῶν ἑαυτὸν καὶ

A nostro oculorum sensui obtulerant, edicimus, et
 quæ ad illum contra pertinerent, omnia cognosci-
 mus. Tum læti, lætum ipsum accipientes, ad sacra
 loca deduximus, tam verborum dexteritate, quam
 splendore morum, omnes ad se trahentem. Cum
 hæc Marcus percurreisset, res quædam contigit co-
 gnitione atque memoria digna. Siquidem universa
 multitudo, hoc sermone tanquam insania quadam
 percita, exsilire valde ac jucunde admodum plau-
 dere cœpit; sublata item voce aerem clamore im-
 plentes, Deo ob rem tam admirandam gratias age-
 bant, ejusque nomen miris laudibus cumulabant.
 Atque hinc quidem multitudo magna communiter
 perfusa lætitia, tum præsertim parentes Gregorii,
 præ voluptatis ubertate a constantia mentis descie-
 vere, in terramque semimortui ceciderunt. Ut enim
 immoderatus dolor plerumque in stuporem agit,
 sic nihilominus voluptatis magnitudo homines a
 mente discedere compellit, ut utrinque grave peri-
 culum impendere constet.

XX. Mox coram Marco assurgentes, vixque sui
 compotes facti, dictis fidem, idque fortasse præ
 gaudio (juxta divina scripta) : Adhuc autem illis
 non credentibus præ gaudio, non habebant. Proinde
 dictorum fidem, perinde atque isthæc verba som-
 nium essent, fieri sibi postulabant. Numquidnam
 filius noster unigenitus, dilectissimus vivit? At ille
 hunc bene beateque in Deo vivere dixit. Ut vere
 nihil illis, de quo ambigerent, relinqueretur, for-
 mam ejus effinxit, adolescentem illum sane quam
 decorum patrem valde referre suum, colore ful-
 vum, pulchrum oculos, prædulci voce, acutis au-
 ribus esse : ac demum mores ejusdem per omnia
 recensebat. Quam ille prudens, quam sciens, hu-
 mili loco positus, mentis oculos in cælos tolleret,
 ac undique favorabili exceptus plausu, in divina
 scripta semper incumberet. Ac velox quidem opti-
 mis quibusque tum loquendis, tum audiendis, cum
 alioqui tardus ad loquendum foret : levitatis vero
 quamlibet minimum, nec dicere nec audire nun-
 quam omnino sustinuit. Risus, quam qui maxime,
 continens erat. Assiduis præterea laboribus, asper-
 rimæque exercitationi hærebat. Cum hæc atque his
 longe majora monachus loqueretur, illa hominum
 frequentia lætitiis omnibus incessit, puerique laus
 parentibus pro filio in consolationem stetit. Illum
 ipsum enim intueri videbantur, sic ejus indicia
 animi atque vestigia manifesta percipiebant. Ac de
 his quidem hæc tenus. Porro monachi triduo illic
 commorati, iter suum persequi instituerunt. Quo-
 circa navim subeuntes, Panormo secundissimo
 vento celeriter applicuerunt. Illinc Romam patrium
 solum suum suumque ipsorum monasterium petunt.
 Et is quidem eorum peregrinationem finis excepit.

XXI. Gregorius vero Hierosolymis (ut sermo su-
 perius indicavit) existens, cursumque suum con-
 ficiens, quin potius seipsum vincens. secumque de-

certans, diaconus a patriarcha Macario deligitur : a quo divus Gregorius commcatum Olivarum montis, Patrumque in illa sanctæ civitatis solitudine degentium visendorum gratia petiit, cujus cum arbitrio hoc ipsum permetteretur, iter, quo fertur in interiorem eremum, aggreditur. Cumque tres dies iter fecisset, ad sextam fere horam monachum consuetis vacantem precibus reperit : quem cum convenisset, in sermonemque familiarem incidisset, quando ille nihil minus hunc ipsum virtutis deprehenderat amatorem, in vitæ secum contubernium accepit. Verum cum post viginti dies una cum Gregorio illac iter faceret, locum, in quo monachi domicilium duæque palmæ erant, indicavit : Ingens hic, o fili (locum digito signans, subdidit ille), thesaurus est abditus, nempe exercitationis laude pater eminentissimus, tuusque, id nisi ipse detrectes, servator futurus. Proinde accede, et pulsans fores, obviam tibi prodeuntem habebis ; quod si psallendo distinebitur, cantum cum illo, foris alioquin stans, prosequere ; cum vero canendi finem fecerit, hinc tibi curæ sit, quominus hac ipsa frustreris indagine. Hæc sane cum ille dixisset, essetque Gregorium amplexatus, discessit.

XXII. At vero cum hic flexis genibus, oculos sursum in cœlum tollens, orasset, seseque crucis signo præmuniisset, fidenter gradiebatur. Cumque ad locum pertingeret, canentem quasi turbam audivit : sed cum propius accessisset, non tum multitudinem, sed veluti tres canentes audire, sibi visus est. Quare timore percussus, ad januam sileus appropinquabat ; sed ille cum cantum intus expleset, per transennam aspiciens, voce Gregorium inclamavit. Hic vero multo magis ob nominis appellationem pertimescere cœpit. et vocanti parens, ingreditur, seseque lacrymis ac sudoribus circumfusus, illius ad pedes projecit. Cumque ab eo, Deum ut pro se oraret, petiisset, sibique illud ipsum præstitum esset, apud senem commoratur, grammaticamque et quidquid poetarum libris continetur, rhetoricam item, ac philosophiam illam, quæ animo et contemplatione cernitur (nam quæ in rerum actione versatur, jam pridem didicerat), edocetur. Siquidem senex ab his omnibus belle paratus erat, litterarumque Græcarum doctorem se præstabat eximium. Tam affabre Gregorius litterarum divitiis auctus, nec minori morum atque virtutis, accessione facta, illi adhærescebat : a quo, quænam se vexationes invasuræ essent, edoctus (erat enim divinus ille vir inter cætera venturi præsciis), rursus ad sacra loca pergat : in quibus cum per annum vixisset, illinc in Antiochiam abit : apud quam moram trahens, annum illidem commoratus est. Cumque esset plures eruditos sermones interpretatus, nec paucos ipse composuisset, omnibus sui admiratione injecta, ad magnam ac regiam Constantini civitatem concessit : quando divina illum omnino providentia eo compelleret, et a cæteris quidem mundi curis abstractum, ad munus

A πρὸς ἑαυτὸν ἀμιλλώμενος, διάκονος παρὰ τοῦ πατριάρχου Μακαρίου χειροτονεῖται, ὃν δὴ ἀξιῶσας ὁ θεὸς Γρηγόριος, τό τε ἕρος τῶν ἐλαιῶν ἰδεῖν καὶ τοὺς κατὰ τὴν ἔρημον τῆς ἁγίας πόλεως Πιτέρας περιελθεῖν, καὶ ἐπιτραπεῖς ἀρχεται τῆς ὁδοῦ τῆς ἐπὶ τὴν ἐνδοτέραν φερούσης ἔρημον. Ἡμέρας δὲ τῆ ὁδοπορίας τρεῖς διανύσας, σχεδὸν που περὶ τὴν ἕκτην ὥραν καταλαμβάνει τινὰ μοναχὸν τὰς συνήθεις εὐχὰς ποιούμενον. Τούτῳ δὲ συγγενόμενος καὶ εἰς λόγους ἐλθὼν ἐπεὶ κάκεινος αὐτὸν ἐγνωσμένης ἀκρῶς μεταποιούμενον, μεθ' ἑαυτοῦ παραλαμβάνει. Ἐν ἡμέραις δὲ εἴκοσι τὴν αὐτὴν ὁδεύσας τῷ Γρηγορίῳ, δείκνυσι τόπον αὐτῷ τινὰ ἐν ᾧ σκηνή τε μοναχοῦ ἦν, καὶ δύο φοίνικες ἐπεφύκεσαν. Τοῦτον αὐτῷ τῷ δακτύλῳ δείξας καὶ εἰπὼν, Ἐνταῦθα, φησὶ, ὦ παῖ, μέγας ἐγκέκρυπται θησαυρὸς, μέγας ἐν ἀσκήσει πατήρ καὶ σὸς, εἰ θέλης, σωτήρ. Ἀλλὰ πρόσθι καὶ κόψας τὴν θύραν, ἕξεις αὐτὸν ὑπακούοντα. Ἄν δέ γε ψάλλων τυγχάνῃ, πλήρου σὺν αὐτῷ τὴν ᾠδὴν ἐστῶς ἕξωθεν· καὶ μετὰ τὴ παύσασθαι, σὺ τὸ ἐντεῦθεν μελέτω ὅπως τῆς θήρας μὴ διαμάρτης. Ὁ μὲν, τσαῦτα εἰπὼν καὶ τὸν Γρηγόριον ἀσπασάμενος, ἀνεχώρει.

KB'. Ὁ δὲ τὰ γόνατα κλίνας, τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ἄνω πρὸς οὐρανὸν τείνας καὶ προσευξάμενος, τῷ τύπῳ τε τοῦ σταυροῦ σφραγισάμενος, ἐχώρει θαρρόων, καὶ πλησίον τοῦ τόπου γενόμενος, ἤκουσεν ὡσπερ ὄχλου τινὸς ἄδοντος. Ἐγγίσας δὲ πλησιέστερον, οὐχὶ πλήθους τότε, ἀλλ' ὅσον τριῶν ψαλλόντων ἀκήκοε. Τὸν μὲν οὖν θεὸς εἶχε, καὶ παρὰ τὴν θύραν σιωπῶν εἰστήκει. Ὁ δὲ, ἐπειδὴ τὴν ᾠδὴν ἐνδον τελέσειε, παρακύπτει τῆς θύρας, καὶ φωνεῖ λέγων· Γρηγόριε. Ὁ δὲ καὶ μᾶλλον ἐπὶ τῆ ὀνόματος κλήσει καταπλαγείς καὶ τῷ καλοῦντι πεισθεὶς, εἰσελθὼν προσπίπτει τοῖς τοῦτου ποσὶ, δάκρυσί τε καὶ ἰδρῶσι περιρρέόμενος, καὶ εὐχὴν ἐξιτούμενος. Τυχῶν δὲ τῆς εὐχῆς μένει παρὰ τῷ γέροντι, καὶ παρ' αὐτῷ διὰ τεττάρων ἐτῶν γραμματικὴν τε παιδεύεται, καὶ ὅσα τῶν ποιητῶν, ῥητορικὴν τε καὶ φιλοσοφίας ὅσον τὸ θεωρητικόν· τὸ γὰρ δὴ πρακτικὸν ἤδη καὶ προλαβὼν ἐξήσκητο, πεπαιδευτο δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα ὁ γέρον ἰκανῶς, καὶ λόγων Ἑλληνικῶν ἀκρῶς διδάσκαλος ἦν. Τσαῦτα παρὰ τοῦτου Γρηγόριος περὶ τὸν λόγον κερδάνας, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ βίου καὶ τῆς ἀρετῆς ἀπονάμενος, συνταξάμενος αὐτῷ μετὰ ταῦτα, καὶ τοὺς ἐκδεξομένους αὐτὸν πειρασμοὺς παρ' αὐτοῦ διδάχθεις· ἦν γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ προφητικὸς ὁ θεὸς ἀνήρ· ἐπὶ τοὺς ἱεροὺς τόπους καὶ αὐθις φοιτᾷ, καὶ τούτοις ἐνδιατρίψας ἐνιαυτὸν, ἐκεῖθεν εἰς Ἀντιόχειαν ἄπεισι· καὶ παρ' αὐτῇ πάλιν ἐνιαυτὸν ἕνα διαγενόμενος σχολῆς τε λαθόμενος, καὶ τῶν δογματικῶν λόγων πολλοὺς μὲν ἀναγνοὺς, οὐκ ὀλίγους δὲ καὶ αὐτὸς ἐκθέμενος, καὶ θαῦμα πάνσιν ἀπολιπὼν, εἰς τὴν μεγάλην πόλιν καὶ βασιλίδα τὴν Κωνσταντίνου χωρεῖ, τῆς ἄνω πάντως Προνοίας αὐτὸν ἀπαγούσης, εἰς ἣν δὴ ἐκλήθη τάξιν ὡσπερ προβιδαζούσης.

D illud, ad quod obeundum vocatus fuerat, bortaretur.

ΚΓ'. Ταύτην καταλαβὼν καὶ παρὰ τοῦ φιλαρέτου Α
μοναχοῦ ξενίας τυχὼν, ὅς ἤδη καὶ τῆς τῶν ἀγίων
μαρτύρων Σεργίου καὶ Βάχχου καθηγείτο μονῆς,
ἔργον μὲν ἐν πρώτοις οὐ μικρὸν ἐποιεῖτο Ἰωάννου
τοῦ χρυσοῦ τὴν γλῶτταν τοὺς χρυσοῦς ἐπιέναι
λόγους· εἶλκε γάρ καὶ τοῦτον ἢ ἐκεῖνου σειρῆν καὶ
τό τε πλῆθος τῶν νοημάτων, καὶ τὸ κάλλος τῶν
ὀνομάτων, καὶ τὴν καινὴν ἐκείνην καὶ σφόδρα θέλ-
γουσαν συνθήκην ὁρῶν, καὶ ὅτι δὴ τὰ ἐκεῖνου πάντα
χαρίτων μεστά. Κάντεῦθεν πάλιν τὸ ἐκεῖνου τῆς
ψυχῆς μέγεθος ὡς οἶόν τε ἦν ἀναδιδασκόμενος διε-
θερμαίνεται τὴν ψυχὴν, καὶ ὡς πρὸς ἀρχέτυπὸν τι
κομιδῇ κάλλιστον τὸν ἐκεῖνου βίον ὁρῶν, καθ' ὅσον
δύναμις ζηλοῦν ἔσπευδεν. Ἐντεῦθεν καὶ συντονω-
τέραις ἑαυτὸν νηστεύει ἐκδέδωκε, καὶ ἀγρυπνίας
ἐξίθηκε καὶ προσευχαῖς ἀδιαλείπτως ἐχρῆτο. "Α δὲ
αὐτὸς πρὸς τὸν μέγαν Ἰωάννην ἔπασχε, ταῦτα δὲ
πρὸς αὐτὸν καὶ ὁ τῆς μάνδρας ἐκείνης προσεστὼς
ἐπεπόνθει· ὁρῶν γὰρ κακεῖνος τό τε ὑπερβάλλον
τῆς ἀσιτίας· οὐδὲ γὰρ ὅτι μὴ δι' ὅλων ἐπτὰ ἡμε-
ρῶν ἐσιτεῖτο, λάχανα δὲ καὶ τότε μόνοις ἀλίτιν ἡ-
δυνόμενα· ταῦτά τε οὖν ὁρῶν, καὶ τὸ τῆς ἀγρυ-
πνίας σχεδὸν ὑπὲρ ἀνθρώπου, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ
ἐν πόνοις ἀήτητον, καὶ τὸ περὶ τὴν προσευχὴν ἔμ-
μονόν τε καὶ θεωρητικόν, ἔλωσ ἐκπλήξεως μεστός
ἦν, καὶ σιγῇ ταῦτα κρύπτειν οὐχ οἶός τε ὢν, καὶ
τὸν πατριάρχην κοινωνῶν ἐποιεῖτο, καὶ πάντα
ἐξαγγέλλει τὰ κατ' αὐτόν. Καὶ ὅς ἀκούσας, λίαν τε
ἤσθη, καὶ βουλευέται τὴν μὲν πρώτην σοφούς αὐτῶν
τινας ἀποστεῖλαι, καὶ δι' αὐτῶν τούτων ἀπέπειραν
ἐκεῖνου λαθεῖν· ἔπειτα δὲ καὶ τὸν Γρηγόριον μετά-
κλητον θέσθαι παρ' ἑαυτόν. Ὅριζεται δὲ καὶ καιρὸς
τῆς προσελεύσεως τῶν σοφῶν ὁ τῆς νυκτὸς ὄρθρος,
ἐν ἡμέρᾳ γὰρ ἀθέατος ἦν τὰ πολλὰ καὶ ἀπρόβιτος,
καὶ πέμπεται πρὸς αὐτὸν Μάξιμος τε φιλόσοφος
καὶ Κωνσταντῖνος ὁ τῆνικαῦτα χαρτοφύλαξ τῆς
Ἐκκλησίας, ἄνδρες λέγειν τε δεινοί, καὶ κρίνειν
τοὺς λέγοντας ἱκανοί, καὶ φιλοσοφίαν ἀκρῶς ἐξήσκη-
μένοι, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἦθος ἀνθρώπου καὶ γνώμην
καταμαθεῖν λίθος ἀτεχνῶς ἢ Λυδία. Οὗτοι δὲ αὐτῶν
συγγενόμενοι, καὶ ἰδόντες φρόνημά τε ψυχῆς εὐγε-
νῆς καὶ ἦθος ἐπιτερπέες, λόγον τε μέλιτος ἠδὲ
ρέοντά, καὶ γλῶτταν πάσης προβαλλομένης ἀπο-
ρίας κρείττονα· οὐδὲν γὰρ ὅ τι τῶν περὶ θεολογίας
καὶ τῶν σφόδρα δυσλῦτων εἶναι δοκούντων, Γρηγο-
ρίου, ψημὶ, τῆς θεολόγου γλώττης καὶ οὐρανοῦ
προτεινοντες, εὖρον ἐφ' ᾧ μὴ μᾶλλον ἐκεῖνος αὐ-
τοὺς τῆ ἐπιλύσει κατέπληττε καὶ κομιδῇ θαυμάζειν
ἐποίησε· ταῦτα δὲ πείρα μαθόντες ὑπέστρεφον οὐ
φθόνῳ τὰ καλὰ κρύπτοντες, ἄγγελοι δὲ μᾶλλον καὶ
λαμπροὶ κήρυκες πρὸς τοὺς ἄλλους πάντας καὶ
αὐτὸν τὸν πατριάρχην γινόμενοι, καὶ δις μόνος ἐν
ἀνθρώποις Γρηγόριος λέγοντες, τὴν τε γνώμην
καὶ τὴν γλῶτταν ἀήτητος.

ΚΔ'. Ὡς δὲ μὴ παροπτέος ὁ τηλικούτος ἐδόκει,
αὐτίκα πρὸς τὸν πατριάρχην μετακαλεῖται. Καὶ
ὅς ἄγεται μὲν ἄκων, λεινῶς τῆς ἡσυχίας ἐρῶν, καὶ
ἅμα πρὸς τὴν ὑποστροφὴν ἤδη βλέπων, καὶ τὴν ἀνα-

XXIII. Hanc subiens, apud monachum sapien-
tiæ studiosum, qui Sergii et Bachii martyrum do-
mum olim præfuerat, diversatus, rem non parvam
quidem effecit, dum Joannis Chrysostomi sermones
aureos percurrit. Nam sententiarum illius dulcedo
ac ubertas, nec non verborum pulchritudo ipsum
illexerat : tum novam illam subinde structuram
mire afficientem, omniaque ejus scripta, donis
plena cœlestibus, contuitus, hinc illius animi celsi-
tudinem, prout poterat, non segniter edoctus, ar-
dore quodam animi erat accensus, et ad ejus vi-
tam, uti exemplar quoddam longe pulcherrimum,
oculos intendens, imitari illam sedulo nitebatur.
Hinc crebrioribus se jejuniis dedit, vigiliis in-
sistebat, precibus vacabat assiduis. Quæ vero illi
circa Joannem contigere, eadem domus ejusdem
præses sibi circa illum usâ venisse comperit. Cum
enim et is jejunium admirabile cerneret (neque
enim cibum nisi septem singulis diebus, ac tum
quidem olera modico condita sale accipiebat) ac
vigilias naturam humanam egredi, nihilo secius la-
boribus invictum, precibus ac contemplationi con-
stantissime inhærere, stupore magno affectus, non
continuit, quin hæc ipsa a silentio vindicaret, et
patriarcham, cui acta illius omnia manifestat, re-
rum omnium participem faceret. Ille his auditis,
gavisus est vehementer, ac sapientes quosdam vi-
ros, per quos aliquod illius periculum faceret, ad
illum legare, ac mox Gregorium ipsum accersitum
apud se continere decrevit. Tum enim splendor
noctis, nempe sapientes, interire cœperant, ac uno
die periisse omnes, et ab aspectu hominum pro-
cul visi sunt exsulasse. Mittuntur igitur ad illum
Maximus quidam philosophus, ac Constantinus,
tum Ecclesiæ librorum custos, viri non modo ipsi
eloquentes, sed qui alios etiam loquentes judicare
possent : philosophia quidem plurimum exculi,
atque etiam ad sententiam ac mores hominum ri-
mandos instar Lydii lapides indices. Qui cum ad
illum profecti essent, ac sensus generositatemque
animi perspexissent, itemque delectabiles mores,
ac sermonem melle suaviorem fluere, linguam
longe præstantiorem quam ut dubitatione aliqua
sibi proposita vinceretur (nihil enim ex his, quæ
ad theologiam pertinent, eorumque quæ indisso-
lubilia esse putantur, disertæ atque cœlesti ejus
linguæ in quæstionem revocantes, reperire potue-
runt, in quo non hos magis ille solutione percel-
leret, in maximamque traheret admirationem) :
hæc cum experientia vidicissent, non invidia quæ
honestæ essent occultarunt : quin potius nuntii at-
que præcones apud omnes, et ipsum in primis pa-
triarcham illustres facti, Gregorium solum inter
homines cum ingenio, tum lingua invictum asse-
rentes, reversi sunt.

XXIV. Ubi vero eximius ille vir haudquaquam
spemendus visus est, confestim ad se patriarcha
illam accersivit : qui invitus quidem ducitur, erat
enim quietis apprime studiosus, simulque postli-

minio redire, illineque proficisci maturabat. Paret A χώρησιν ἐπισπειδῶν. Πείθεται δ' οὖν ὁμοῦ καὶ κατ' ἑξῆς παραστάς τῷ ἀρχιερεὶ τὸ ἦθος ἰαληνός, τὸ σχῆμα σεμνός, τοῖς λόγοις τὰ σειρήνων τὸ μὴ μῦθον εἶναι νικῶν, οὕτω κατάκρας αὐτὸν εἶλε καὶ ὄλον ἑαυτοῦ ἐποίησατο, ὡς μὴδ' ἂν εἴ τι καὶ γένοιτο τούτου ποτὲ χωρὶς αὐτὸν καθεστάναι βούλεσθαι· καὶ μά- λισθ' ὅτι μηδὲν τῶν προβαλλομένων παρὰ τῶν ἐπὶ σοφίᾳ θαυματομένων ἦν, ὃ μὴ μετὰ πάσης αὐτὸς ἐπέλυε σαφηνείας καὶ πιθανότητος. Οὕτως οὖν ἐκεῖσε ὅλας ἡμέρας διαγαγὼν εἴκοσι, θαυματούμενος ὑπὸ πάντων τῆς τε σοφίας καὶ τῆς ἀγαν ἐπιεικειᾶς καὶ μετριότητος, ὁδοῦ πάλιν ἐμέμνητο. Ἐπεὶ δὲ μὴ ἐφείναι, ἀλλὰ πάσῃ μηχανῇ κατέχειν αὐτὸν ὁ πατριάρ- χης ἠβούλετο, ἄλλας τε λέγων αἰτίας καὶ ὅτι τότε πολλῇ τῶν Μονοθελητῶν ἡ αἵρεσις, μόνος δὲ οὗτος εὐχερῶς ῥηγνύειν τὰς ἐκείνων πλοκάς ἰκανός τότε δὴ καὶ ἄκων ἐπέθετο. Καὶ συνεκροτεῖτο μὲν ἤδη πανταχόθεν ὁ πόλεμος τῶν μὲν Σεργίου τε καὶ Πύρρου, Παύλου τε καὶ Κύρου τῶν κακο- δόξων ἀφηγουμένων, τῶν ὀρθοδόξων δὲ πάλιν ὅσοι τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας ἀντείχοντο. Αὐτὸς δὲ καὶ πόρρωθεν ἔτι τοὺς κακοδόξους ὑπάρχοντας τοῖς ἀκροβολισμοῖς ἐτρέπετο, λόγους περὶ τὸ δόγμα συνθεῖς, καὶ γέλωτα πάντα τὰ ἐκείνων ἀποδείξας καὶ ἀκριδῆ φλήναφον. circa dogma sermonibus editis, quibus omnes illo- rum opiniones risus et meras esse nugas evidentissime demonstrabat.

XXV. Postea vero quam bellum erumpere palam cœpit, tum hæreseos viri principes occurrerunt, tum ex his, qui recta dogmata sectabantur, præstantiores illuc confluxerunt. Aderant Antiochiæ, Alexandriæ ac Hierosolymorum, simulque omnes C Orientis præsides, itemque ab Occidente omnes, præter Romæ antiquioris, et Sardiniae præsules. (Hos enim gravis morbus intra fines continuerat.) At Romanus hominem sacris Litteris eruditum, qui suas vices impleret, destinavit. Gregorius vero in Sardonii locum suffectus est. Quocirca cum magnum illo die (ut par erat) de sacris Litteris certamen ortum esset, aliis quidem rerum, aliis vero verborum fiducia fretis, dum hæretici acri ac suasorio quodam sermone, quo veritatem occultare opinabantur, utuntur; ille vere generosus ac inexpugnabilis lingua, qua tum divina opitulante gratia plurimum roboratus est, sic eorum nexus tanta vi orationis et ardore spiritus fregit, ut eos qui dicendi laude plurimum præstabant, mutos omnino D redderet, et eorum linguas penitus auferre videretur, ac ii præterea ipsi silentes, sese victos esse faterentur. Itaque Patrum quidem synodus plaudabat, hæreticorum vero multitudo, alii, et ii quidem illustriores. deposito errore, nostris adhærescebant; alii vero plurimi propter verecundiam in medium prodire non audebant. Hunc exitum synodus habuit, solusque Gregorius per omnium ora, et præsertim Patrum. volitabat.

XXVI. At aliis tum admirantibus, tum vota pro illo facientibus, archipræsul secum illam accipiens, ad regem adducit: Hic, rex optime (dicens), hic,

ΚΕ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ μάχη φανερώς ἐρῥήγνυτο, καὶ ἀπῆντων μὲν οἱ αἵρεσιάρχαι, συνέρρεον δὲ καὶ οἱ τῶν ὀρθοδόξων πρόμαχοι, παρῆν μὲν ὁ τῆς Ἀντιοχειᾶς, παρῆν δὲ ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας, παρῆν καὶ ὁ τῶν Ἱεροσαλῦμων πρόεδρος, ὁμοῦ τῆς Ἑώρας οἱ πάντες τῆς Ἑσπέρας καὶ οὗτοι πάντες ἄνευ τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, καὶ τοῦ τὸν ἐν Σαρδοῖι θρόνον ἔχοντος· τούτους γὰρ νόσος βαρεῖα τῶν ὀρίων εἰσω κατεῖχεν. Ἄλλ' ὁ μὲν τῆς Ῥώμης τὸν ἀντ' αὐτοῦ συνεροῦντα τοῖς ὀρθοῖς λόγοις ἐπεμπε. Γρηγόριος δὲ τὸν τοῦ Σαρδῶου τόπον ἐπλήρου. Πολλῆς οὖν λόγων πάλης κατὰ ταύτην δὴ τὴν ἡμέραν ὡς εἰ κινουμένης, καὶ τῶν μὲν τοῖς πραγ- μασι τὸ θαρρῆν ἔχόντων, τῶν δὲ τοῖς ῥήμοσι καὶ δεινῇ τῶν αἵρετικῶν τῇ πιθανολογίᾳ χρισμένων, καὶ ταύτῃ βλάβειν τὴν ἀλήθειαν οἰομένων, ὁ γενναῖος ὄντως ἐκεῖνος καὶ τὴν γλῶτταν ἀπρόσμαχος, τότε δὴ καὶ μᾶλλον αὐτὴν στομωθεὶς τῇ συνεργίᾳ τῆς χάριτος, οὕτω τὰς ἐκείνων συμπλοκάς διελύ- σατο δυνάμει λόγου καὶ πνεύματος καὶ οὕτως ἀφώ- νους αὐτοὺς τοὺς σφόδρα περὶ τὸ λέγειν ἐτοίμους εἰργάσατο, ὡς καὶ αὐτὰς δόξαι σχεδὸν αὐτῶν καὶ τὰς γλῶττας περιελεῖν, καὶ τῷ σιωπᾶν αὐτοὺς ἐκείνους τὴν ἦσαν ὁμολογεῖν. Ἡ μὲν οὖν σύνοδος τῶν Πατέρων ἐκρότου, ἡ δὲ τῶν αἵρετικῶν πληθὺς οἱ μὲν τῆς πλάνης μεταβαλλόμενοι προσεχώρουν τοῖς ἡμετέροις, καὶ τῶν ἐπισημοτέρων πολλοί· οἱ δὲ πολλῇ τῇ αἰσχύνῃ συνεκαλύπτοντο. Τοιοῦτον δὲ τὸ πέρας τῆς συνόδου λα- βοῖσης μόνος. Γρηγόριος ἐν τοῖς ἀπάντων στόμασιν ἦν καὶ πολλὰ δὲ τῶν Πατέρων μὲν ὑπερεκπληττομένων.

ΚΣ'. Τῶν δὲ καὶ ὑπερευχομένων αὐτοῦ, ὁ ἀρχιερεὺς μεθ' ἑαυτοῦ λαβῶν πρὸς τὸν κρατοῦντα εἰσάγει, Οὗτος, λέγων, ὁ ἀριστεῦς βασιλεῦ, οὗτος ἄ

νικητής, οὗτος τὸ τεῖχος τῆς ἡμετέρας πίστεως. Τότε μὲν οὖν τοῦ θαύματος μόνον καὶ τῶν ἐπαίνων ὁ τε βασιλεὺς καὶ ἡ περὶ αὐτὸν πᾶσα βουλή γενόμενοι, καὶ Θεῷ τὴν χάριν ὁμολογοῦντες, σὺν αἰδοῖ τοῦτον ὄση καὶ τιμῇ παρέπεμπον ὕστερον δὲ καὶ ἰδιαζόντως αὐτὸν ὁ κρατῶν μετακαλεσάμενος καὶ εἰς λόγους ἐλθὼν, καὶ γνοὺς τίς τε εἶη καὶ ὅθεν ἦκει, καὶ πόσῃν ἐπῆλθε γῆν, τίς τε ἡ αἰτία τῆς ἀποδημίας αὐτῷ, καὶ τίνα τὸν μετὰ ταῦτα σκοπὸν τίθεται, σφόδρα τῆς γνώμης αὐτὸν ἀγάμενος, ὡς κρείττονά τε, ἢ κατὰ ἄνθρωπον ἑώρα καὶ τοῦ αὐτῷ ἐς δψιν ἐλθεῖν πολλὰς τῷ Θεῷ καὶ τῷ ἀρχιερεῖ αὐτοῦ χάριτας ὀφείλγειν διωμολόγει. Ὁ δὲ Γρηγόριος, τῆς προτέρας γνώμης ἐχόμενος, τὴν μὲν ἐκεῖσε διατριβὴν καὶ τιμὴν λίαν δυσχεραίνων ἦν, παντὶ δὲ τρόπῳ τὴν ἀναχώρησιν πραγματευόμενος. Ἀμέλει καὶ διὰ τινος Μαρκιανοῦ ὅς ἦν ὀφειωμένος τῷ βασιλεῖ ταύτην εὑρετο, καὶ ἐπὶ ῥητοῖς τισιν ἀποστέλλεται ἐφ' ᾧ εἰς Ῥώμην τε κατελθεῖν, καὶ τὰ ἐκεῖσε κάλλη περισχεψάμενος, καὶ δὴ καὶ τῶν κορυφαίων προσκυνητῆς γενόμενος ἀπρωτόλων, αὐθις ὑποστρέψας διὰ ταχέων, καὶ τοῦ λοιποῦ συνεῖναι τῷ βασιλεῖ. Πρώτερον δὲ ἢ ἐκεῖνον τὴν Ῥώμην καταλαβεῖν φθάσαντες οἱ πρὸς τοῦ πάππα παρὰ τὴν σύνοδον σταλέντες ἐπίσκοποι, αὐτὸν τε τὸν πάππαν, καὶ πάντας τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ περὶ αὐτὸν ἐμπιπλῶσι θαύματος. Ἀσμένους οὖν καὶ αὐτοῖς ἐκεῖνος ἐπιφανείς, μᾶλλον ὁρώμενος εἰς ἐκπλήξιν ἦγεν ἢ ἀκουόμενος. Φεύγων δὲ τὰς ὀχλήσεις παρὰ τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σάβα ἡσυχάζειν διέγνω, τὰς συνεχεῖς ἐκκλίνων προόδους, καὶ πρὸς μηδένα μηδαμῶς παρῴρησιαζόμενος.

KZ'. Ἐν τούτοις δὲ διατρίβοντος Γρηγορίου, καὶ ὁ Ἀκραγαντίνων ἐπίσκοπος Θεόδωρος οὕτω καλούμενος ὅς ἦδη χειροτόναιτο μετὰ Ποταμίωνα, καὶ αὐτὸς ἀπολείπει τὸν βίον. Φύεται δὴ στάσις ἐν τῷ λαῷ καὶ ἄλλων ἄλλον προβαλλομένων, οἷα φιλεῖ τοῖς τριούτοις συμβαίνειν, ταραχὴ τῷ πλῆθος κατεῖχεν. Οἱ μὲν γὰρ Σαβίνον τινὰ πρεσβύτερον, οἱ δὲ Κρισκεντῖνον, οἱ δὲ τὸν ἀρχιδιάκονον Εὐπλον, καὶ ἕτερος ἕτερον εἰς τὸν θρόνον καθίζειν ἔσπευδε. Τὸ κῦρος οὖν ἐκάστου παρὰ τοῦ πάππα ζητοῦντος, εἰς Ῥώμην διαπερῶσι, καὶ τῷ πάππα ταῦτα κατὰ τὸ ἔθος ἀνατιθέασι. Συνῆν δὲ αὐτοῖς καὶ Χαρίτων ὁ τοῦ Γρηγορίου πατήρ. Εἰσελθόντων οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ μὲν περὶ Σαβίνον ἐν ἐνὶ μέρει ἔστησαν, οἱ δὲ περὶ Κρισκεντῖνον ἐτέρωθι, οἱ δὲ περὶ Εὐπλον καὶ τοὺς λοιποὺς ὀπίσω τούτων ἔταξαν ἑαυτούς. Ὡς δὲ καὶ ἐρωτηθέντες τίνα βούλοιντο χειροτονηθῆναι αὐτοῖς ἐπίσκοπον, οἱ μὲν Σαβίνον, οἱ δὲ Κρισκεντῖνον ἤτοῦντο. Ὑμῖν δὲ, φησὶν τοῖς περὶ Εὐπλον ἐπιστραφεῖς ὁ πάππας, τί ποτε ἄρα δοκεῖ; Οἱ δὲ διὰ Χαρίτωνος ἀπεκρίναντο ὅτι δοκεῖ τῷ Θεῷ μᾶλλον καὶ τῇ σῇ διακρίσει, τοῦτο δὴ καὶ εὐχταῖον ἡμῖν γενέσθαι. Ὁ γὰρ ἂν αὐτῇ δοκιμάσειε, τοῦτο πάντως καὶ ὡς Θεῷ δοκοῦν λογιούμεθα. Ἔτις ὁ πάππας τοῖς περὶ Σαβίνον καὶ Κρισκεντῖνον, Συμφρονήσαντες,

A inquam, est ille victor, ac nostræ fidei propugnaculum. Tum rex ac universus circumstans senatus admiratione ac laudibus hunc exceperunt. Mox Deo gratias agentes, multa cum reverentia et honore deduxerunt. Deinde rex ipsum accersivit, simulque cum illo locutus, quisnam esset, ac unde gentium veniret, et quas orbis regiones peragrasset, quæ illi demum tantæ peregrinationis causa, quæ præterea mens fuisset, agnovit. Quo factum est, ut illum ex animo vehementer admirans, homine multo majorem æstimaret, quodque in ejus conspectum venisset, multas hoc nomine Deo et archipræsuli gratias debere fateatur. At vero Gregorius priori proposito innixus, consuetudinem illam ac honorem ægre admodum ferebat: quin abitum illinc modis omnibus meditabatur. Hunc denique Marciani cujusdam, qui regi perquam familiaris erat, opera consecutus, cautionibus ac legibus quibusdam dimissus est, nimirum inviseret Romam: cumque urbis illius pulchritudinem ac magnificentiam vidisset, essetque summos apostolos veneratus, rursus quam celerrime posset, reverteretur, regis contubernio in posterum adhæsurus. Porro antequam ille Romam adiret, episcopi quos Pontifex Maximus ad concilium miserat, ejus adventum anteverterant, pontificemque ipsum, ac omnes regni ejusdem præsules in maximam illius admirationem evexerant. Quamobrem illustris ille vir exspectatus advenit, et majorem illis sua præsentia, quam cujusvis sui prædicatione, stuporem induxit. Cæterum turbam vitans, frequentesque hominum congressus declinans, neque temere sese, nec inconsulto cujusvis colloquium dans, juxta divi Sabæ domicilium commorari decrevit.

XXVII. Cum hæc interim apud Gregorium agerentur, Theodorus Agrigenti episcopus, qui jam Potamioni successerat, vita ipse pariter defunctus est. Inde dum alii alium proponerent (ut usu sere in ejusmodi suffragiis evenire solet) seditio in populo nascitur, et tumultus a multitudine conflatur. Alii enim Sabinum quemdam presbyterum, alii Crescentinum, alii archidiaconum Euplum, et alii alios in sede collocare studebant. Cumque unusquisque designatum a se auctoritate pontificis firmari, ratumque fieri vellet, Romam ire perrexerunt, rem (ut moris est) pontificis max. arbitrio permissuri. Horum in comitatu Chariton Gregorii pater aderat. Atqui illis Romam accedentibus, cum hinc Sabinus, inde Crescentinus consisteret, Euplus ac reliqui illos ordine sequebantur. Quocirca interrogati, quemnam sibi vellent episcopum præfici, aliis Sabinum, aliis Crescentianum petentibus, pontifex conversus ad eos, qui erant ab Euplo: Quid vobis, inquit, videtur? Ii per Charitonem responderunt, se illum qui Deo in primis, et illius judicio videretur, suscepturos. Hoc sane nobis (aiunt) erit optabile; quod enim tuo judicio probaveris, id ipsum quoque Deo placere omnino existimamus. Deinde pontifex iis qui a Sabino ac

Crescentino stabant, ait: Unum aliquem ex omnibus, qui vobis cordi magis sit, unanimes designate. Cæterum prudenter illi nihil responderunt, quin tumultuose agentes, ipsi inter se conviciis turpiter lacescebant. Propter imprudentem illorum seditionem indignatus pontifex, illorum postulata irrita fecit. Verum post triduum Enplum ac Charitonem accersens illos consilii sui participes facit. Rursus illi Dei placitum expectare, et quem ille manifeste approbasset, hunc itidem sese dixerunt eligere.

XXVIII. Quamobrem cum pontifex penderet animi, Deumque assiduis precibus oraret, ut quem is probaret, eundem perspicuum cœlitus faceret, duos homines per quietem sibi vidit assistere, specie ac cultu corporis apostolos referentes, qui se in hunc modum visi sunt alloqui: Cur ob invicem dissidentium contentionem animo cruciari? Nam qui ad te, ut eligantur, ab iisdem adducti sunt, hoc onere atque conatu handquæquam sunt digni. At quidam alius est in urbe hospes, vir moribus ornatus ac Deo charus; Gregorio nomen est illi. Hic aliquando in divi Sabæ monasterio hospes egit; sed cum hosce viros adventare ad urbem intellexit, multo magis se occultavit, ac nunc in sacra divi Mercurii æde latet occultus. Hunc accerse, et Agrigenti Ecclesiæ præfectura insignitum, in Siciliam primo quoque tempore transmittito; est enim vir cum sacerdotio dignus, tum regendæ illi Ecclesiæ maxime idoneus. His dictis, simulque cum lineamentis illum corporis indicassent, ab oculis elapsi sunt. Simul ac vero somno ille solutus est, timore ac gaudio perfusus, cum Marco monacho, quæ sibi per visum apparuerant, communicat. Porro hic erat Marcus ille, quem Gregorio comitem itineris missum, ac deinde Romam in patrium solum reversum fuisse, superior sermo demonstravit. Hic pontifici hoc visum gratulatus, monuit oportere illum juxta visionem agere. Tum quidam exploratum mittuntur viri selecti, quique illum probe norant, ac duo præterea episcopi, qui a concilio antea reversi fuerant, quibus a ter quidam sacerdos illi cognitus comes additur. Hi simul monasterium divi Sabæ quamprimum adeunt: ubi intelligentes illum biduo antea egressum, ad templum sese divi Mercurii contulisse, illuc maturant proficisci, eumque inde mox digressurum inveniunt. Qui illos eminens conspicatus, et quinam essent, de facie agnoscens, ac demum, quid a se vellent, conjectans, in hortum se in mediis plantis, fugiens, abdidit.

XXIX. Cum vero illi a præposito domicilii ejusdem Gregorium acriter repeterent, hunc si dimitteret, graviter interminati, ille animo atque cogitatione suspensus, ab episcopis moræ paululum impetravit, nec prius acquievit, donec universam domum accuratissime scrutatus perlustrasset. Hortum itidem obiens, et oculos arboribus adjiciens, medium illis obrutum ac latitantem cernit. Accur-

ἔφη, ἓνα τῶν πάντων ὃς ὑμῖν εἰς ὄφελος ἀφορίσατε. Ὡς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίναντο συνετὸν, ἀλλ' ἐθορύβουν μᾶλλον καὶ ἀσχημόνως ἀλλήλοις ἐλοιδοροῦν, πρὸς τὴν ἀναιδῆ στάσιν αὐτῶν χαλεπήνας ὁ πάππας, τοὺτους ἀπελαθῆναι κελεύει. Μεθ' ἡμέρας δὲ τρεῖς τοὺς περὶ Εὐπλὸν καὶ Χαρίτωνα συγκαλέσας, κοινωνοὺς αὐτῷ τῆς γνώμης ἐποιεῖ. Οἱ δὲ τὴν τοῦ Θεοῦ ψῆφον καὶ αὐθις κρατεῖν ἔφησαν, καὶ ὃν ἐκεῖνος ἐμφανῶς δοκιμάσειε, τοῦτον δὴ καὶ χειροτονεῖν.

ΚΗ'. Ἐν ἀπύρῳ τοίνυν ὁ πάππας γενόμενος καὶ τοῦ Θεοῦ συντόνω; δεόμενος, ἐξ οὐρανοῦ ὄντων γενέσθαι τὸν αὐτῷ δοκιμὸν, ὄναρ ὄρα, δύο τινὲς ἀνδρας ἐπιστάντας αὐτῷ· ἀποστολικὸν δὲξῆν τὸ σχῆμα τοῦτοι; καὶ ἡ ἀναβολή· οἱ καὶ πρὸς αὐτὸν ἐψέκασαν λέγειν, Τί δῆτα λύπη τὴν ψυχὴν ἐπλήγεις τῆς τῶν στασιαζόντων ἕνεκε φιλονεικίας. Οὗτοι δὲ σοι οἱ παρ' αὐτῶν προσαγόμενοι πρὸς χειροτονίαν ἤκιστα τοῦ ἐγχειρήματος ἄξιοι· ἄλλος δὲ τίς ἐστὶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ξένος ἀνὴρ, τὸν πρόπον κόσμιος καὶ τῷ Θεῷ φίλος· ἡ κλήσις αὐτῷ Γρηγόριος. Οὗτος μέχρι μὲν τινος τῷ τοῦ ἀγίου Σάβα μοναστηρίῳ ἐπιξενούμενος ἦν· ἐπεὶ δὲ τοὺς ἀνδρας τοὺτους ἤκοντας ἔμαθεν, ἔτι καὶ μᾶλλον ἀπέκρυψεν ἑαυτὸν, καὶ νῦν τὸ τοῦ ἀγίου Ἰερμοῦ σεμνεῖον ἔχει τοῦτον παρ' ἑαυτῷ κρυπτόμενον· ὄναρ δὲ μετακαλεσάμενος καὶ τῆς Ἀκραγαντίνων ἐγχειρίσας τὴν προεδρίαν ἐς Σικελίαν ὅτι τάχιστα πέμπε· ἐστὶ γὰρ καὶ Ἰερωσύνης ἄξιος ὁ ἀνὴρ, καὶ τῷ τοιῷδε τόπῳ μάλιστα προσαρμόζων. Ταῦτα εἰπόντες καὶ ἅμα τὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα τῆς μορφῆς παραδείξαντες, ἀφανεῖς ἐγεγόνεισαν. Ὡς δὲ τοῦ ὕπνου λέλυτο, φόβου καὶ χαρᾶς πλήρης ὢν, τῷ μοναχῷ Μάρκῳ κοινοῦται τὴν ὄψιν. Ὁ Μάρκος δὲ οὗτος ἦν ὃν ἤδη φθάσας ὁ λόγος τῷ Γρηγορίῳ συνοδοιπόρον ἐγνώρισε πεμφθῆναι παρὰ Θεοῦ, καὶ πρὸς τὴν πατρίδα Ῥώμην αὐθις ἀνασωθῆναι. Καὶ ὃς συντηθεὶς τῆς ὄψεως τῷ ἀρχιερεῖ, ὅτι τάχος παρήνει κατὰ τὰ ὀραθέντα ποιεῖν. Καὶ πέμπονται δὴ κατὰ ζήτησιν ἄνδρες ἐκκριτοί, καὶ ἅμα τοῦτον καλῶς εἰδότες, δύο τε τῶν ἐπισκόπων, οἱ ἀπὸ τῆς συνόδου πρότερον ἀφικόμενοι, καὶ τις ἕτερος ὁ ἱερεὺς καὶ αὐτῆς αὐτῷ γνώριμος. Οὗτοι πρῶτον ἐν τῷ τοῦ ἀγίου Σάβα μοναστηρίῳ γενόμενοι, καὶ μαθόντες ὅτι δυσὶ πρότερον ἡμέραις ἐξελθὼν εἰς τὴν τοῦ ἀγίου Ἰερμοῦ μετέβη μὴν, ἐκεῖ καὶ οὗτοι σπουδῆ παραγεγονότες, εὐρίσκουσιν ἤδη κάκειθεν ἐκχωρεῖν μέλλοντα· ὃς καὶ μακρόθεν αὐτοὺς θεασάμενος καὶ οἴτινες εἶεν ἐκ τῆς ὄψεως ἀναγνοῦς, καὶ συμβαλὼν ὅ τι βούλοιντο, τοῦ κήπου δραμῶν ἐνδοτέρῳ μέσον τῶν φυτῶν ὑπεκρύπτειτο.

ΚΘ'. Ἐπεὶ δὲ οὗτοι τῷ προεστῶτι τῆς μονῆς προσελθόντες τὸν Γρηγόριον ἰσχυρῶς ἀπήτουν, καὶ οὐδ' ἂν εἴ τι γένοιτο μεθήσειν αὐτὸν ἔλεγον, ἐν ἀμηχάνῳ καταστάς ἐκεῖνος, καὶ μικρὸν ὑφεῖναι τοὺς ἐπισκόπους ἐξαιτησάμενος, οὐκ ἀνίει, πάντα τόπον τῆς μονῆς περιῶν καὶ διερευνώμενος. Ὡς δὲ καὶ περὶ τὸν κῆπον ἐγένετο, καὶ περιεργότερον τὴν ὀφθαλμῶν τοῖς φυτοῖς ἐπέβαλλεν, ὄρα μὲσον αὐτῶν

υποδεχόμενα καὶ κρυπτόμενον τὸν Γρηγόριον. Ἐπιδραμών οὖν καὶ τῆς χειρὸς ἐκείνου λαβόμενος πρὸς τοὺς ζητοῦντας ἐξήγε, χαλεπαίνων ἅμα καὶ κεκραγῶς ὅτι μεγάλοις, ὡς ἔοικεν, ἐγκλήμασιν ἔνοχος ὢν, καὶ διὰ ταῦτα καὶ παρὰ ἀνδρῶν τοιούτων ζητούμενος, φυγὰς τε πρὸς τὴν μονὴν ἔλθοι καὶ κίνδυνον αὐτοῖς οὐ μικρὸν ἐπαγάγοι κρυπτόμενος. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς ἐκεῖνος ᾔετο· ὁ δὲ μηδὲν εἰρηκῶς, ἐπεὶ μηδ' εἶχε τι πρὸς αὐτὸν ὁ λόγος, σιωπῶν ἐξῆει. Ὡς δὲ καὶ εἶδον αὐτὸν οἱ ἐπίσκοποι καὶ ἐπέγνωσαν, τῆ περι αὐτῶν αἰδοῖ νικηθέντες, πίπτουσί τε εὐθὺς εἰς γόνατα, καὶ πᾶν ἐκείνου περιεπτύσσοντο μέλος, οὐδὲν μέγα ποιεῖν νομίζοντες, εἰ τὸν τιμῆς τοσαύτης παρὰ τε τοῖς πρώτοις τῶν ἐν τῇ συνόδῳ Πατέρων καὶ αὐτοῦ βασιλέως ἡξιωμένον καὶ αὐτοὶ τιμᾶν ἔγνωσαν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος Γρηγόριος, σφόδρα τοῦ μετρίου γινόμενος, οὐδὲν αὐτοῖς ἔλαττον τὰ τῆς τιμῆς ἀντεδίδου· εἶτα καὶ τίς αὐτὸν ὁ καλῶν εἶη ἀκηκῶς, τῷ ταῦτα οὕτως οἰκονομοῦντι Θεῷ πειθόμενος εἶπετο. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τῶν ἐκ παιδὸς ἐκείνου βίον ὁ Μάρκος διεξῆει τῷ πάππῳ τὰ τε τοῦ τρόπου κατέλεγεν ἀγαθὰ, καὶ ὅπως αὐτὸν ἐκ θείας ὄψεως ἐκ Σικελίας παραλαβὼν εἰς τοὺς ἱεροὺς ἀπήνεγκε τόπους. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ πάππας ἀπαρὰ τῶν ἐκ τῆς συνόδου κατεληλυθότων ἀκούσας, κοινοῦται τῷ Μάρκῳ, καὶ ὅπως κάκει τοῖς λόγοις ἀστράψας τὰ τῶν αἰρετικῶν ἐνέφραξε στόματα.

Α'. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα πρὸς ἀλλήλους διωμιλοῦντο, ἤκον καὶ οἱ ἐπίσκοποι μεθ' ἑαυτῶν ἔχοντες τὸν Γρηγόριον. Ἐπεὶ δὲ καὶ πλησίον ἦν, τὰ τῆς μορφῆς αὐτῷ ἔχνη πρὸς τὴν ὄραθεισαν ὄψιν ἀντιπαραβάλλων ὁ πάππας αὐτὸν ἐκείνον ἐπέπειστο βλέπειν τὸν ἐν τοῖς ὕπνοις αὐτῷ ὑποδειγμένον. Σφόδρα οὖν φιλοφρόνως αὐτὸν ἀσπασάμενος, καὶ τοῦ τῷ καιρῷ προσήκοντος χαριστηρίου λόγους ἐπιφθεγξάμενος, ἐν τινι θρόνῳ καθεσθῆναι κελεύει. Παρῆν δὲ καὶ ὁ Μάρκος αὐτοῖς συμπάρεδρος, ἐν θεασάμενος ὁ Γρηγόριος καὶ ὑφ' ἡδονῆς δακρύων τοὺς ὀφθαλμοὺς πληρωθεὶς, τοῦ τε θρόνου ὡς εἶχεν ἀναπηδᾶ καὶ τῶν ποδῶν ἐκείνου λαβόμενος, μυρίας πρὸς Θεὸν εὐχαριστῶν ἰψίει φωνάς, Δόξα σοι, λέγων, Κύριε βασιλεῦ, δόξα σοι. Ἰδοὺ καὶ πάλιν ὁ ἐμὸς σῦτος σωτήρ ὁ ἐμὸς ὁδηγός, ἡ τῆς ἐμῆς ἐλπίδος ἀρχή. Εἶτα καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Μάρκον, Ἰδοὺ, φησὶν, ὦ Πάτερ, τὸ παρὰ σοῦ μοι προῤῥηθὲν τέλος εἴληφε νῦν, καὶ πάλιν ἀλλήλους κατὰ γε τὴν παροῦσαν ὀρώμεν ζωὴν. Ταῦτα τοῦ Γρηγορίου πρὸς τὸν Μάρκον οὐκ ἀδακρυτῆ λέγοντος, ἐθαύμαζόν τε οἱ παρόντες, καὶ τῆς χαρᾶς κοινωνοῦντες συνεκοινῶσαν καὶ τῶν δακρύων. Ὁ δὲ δὴ πάππας τοὺς μὲν παρεστῶτας ἅπαντας ἐκ μέσου ποιήσας, δύο δὲ μόνους τῶν ἐπισκόπων καὶ τὸν Γρηγόριον μένειν κελεύσας, πάντα, ὡς εἶχε τὰ τοῦ δράματος ἀπαγγέλλει, τὰ τε τῆς τῶν δακρύων στάσεως, καὶ τὰ τῆς κατασχούσης αὐτὸν ἀπορίας, εἶτα καὶ τὰ τῆς ἐπιφανείσης αὐτῷ θείας ὄψεως· καὶ ὅτι ἄνωθεν ἤδη ἐπίσκοπος τῆς Ἀκραγαντίνων Ἐκκλησίας χειροτόνηται. Οὕτως εἰπόντος τοῦ πάππας ὁ Γρηγόριος τὴν ἱερωσύνην ὀκνῶν ἦν καὶ

rens ergo, manu illius apprehensa, se quærentibus educebat, in illum sæviens, clamabat magnis illum (ut apparebat) obnoxium et obstrictum esse criminibus, et propterea ab ejusmodi viris inquire: itemque exulem ac profugum, templum illud, ut ibi lateret, petiisse, ac grave sibi hoc nomine periculum attulisse. Et ille quidem hæc ita se habere arbitrabatur; ille contra nihil locutus, quasi nulla subesset sibi ratio ad respondendum silens egrediebatur. Ubi vero viderunt illum episcopi et agnoverunt, pudore erga illum affecti, ejusque genibus advoluti, complexantur, magni se nihil agere opinantes, si quem a concilii Patribus, atque ad o a rege ipso honorifice exceptum viderant, ipsi quoque summo honore complecterentur. Verum enimvero divus Gregorius, non segnius se demittens, honorem illis nihilo minorem rependebat. Sub hæc audiens is qui Gregorium accersierat, talia nutu Dei regi et administrari persuasus, illos sequebatur. Dum hæc aguntur, Marcus, qui ejus ipsius a puero vita, quive innocentes mores fuissent, pontifici max. narrabat, quemadmodum ex divina visione assumptum ex Sicilia ad sancta eum loca advexisset. Identidem pontifex, quæ a synodo profectis audierat, Marco communicat, nimirum ut litterarum præstantia coruscans hæreticorum ora illic obstruxerit.

XXX. Interim vero cum hæc illi mutuo commentantur, episcopi Gregorium secum adducentes redierunt: qui cum propius accessissent, formæ illius lineamenta ad visionem, quam in somnis viderat, conferens pontifex, eundem ipsum, qui sibi in quiete visus fuerat, intueri est persuasus. Quare hilariter illum admodum complexatus, Deoque quemadmodum tempus postulabat, gratias agens, in sede locandum præcipit. Aderat et Marcus cæteris assidens. Quem Gregorius conspiciens, ejus sunt elicite gaudio lacrymæ, ac a sede, cum primum potuit, exsilens, sese ad illius pedes projecit, Deoque multiples et immortales gratias egit: Te gloria, Christe Rex (inquiens), te gloria decet. En tibi rursus servator meus, dux meus, spei meæ principium. Deinde Marcum ipsum alloquitur: Ecce tuum, Pater, jam pridem prædictum vaticinium nunc finem accepit, fore ut nos denuo, hac etiam præsentī vita, mutuo videremus. His non sine lacrymis a Gregorio dictis, præsentēs omnes mirabantur, gaudiiq̄ participes facti, lacrymas cum illis communicabant. At vero Pontifex Max. præsentēs omnes dimittit, solos episcopos duos atque Gregorium retinet, omnia illis (ut se habent) acta, tum turbæ seditionem, tum dubitationem, quam habuerat, edisserit; eaque addit quæ sibi in somniis divinitus apparuerant, asserens illum Agrigentīnorum Ecclesiæ episcopum cœlitus electum esse. Hæc cum pontifex locutus esset, Gregorius sacerdotium detrectare ac recusare, indignum se minusque tanto fastigio idoneum

obnixè asseverans. Porro cum pontifex nihil ob id hortari rursus ac minitari desisteret, Gregorius vir sanctus, veritus ne quodammodo insolenter videretur intumescere, ac suo damno Dei nutibus adversari, exigui temporis, quo rem accuratius perpenderet, inducias petit. Interim cum Marco monacho pernoctans, precibus insistebat, neque multo post eidem per totam noctem somnus obrepsit.

XXXI. Audiens autem, quod Chariton pater una cum illis Agrigentinis adesset, non amplius sibi in reliquum de negotio contendendum ratus est, sed ad fugam capiendam sese totus convertit. Cæterum Marcus, ejus abscessu divina providentia perspecto, pleraque illi, Deo procul dubio linguam ejus moderante, de morandi necessitate disseruit. Demum divini senis vaticinium in memoriam illi revocavit, apud quem continuos quatuor annos (ut superius sermone perstrinximus) philosophiæ perdiscendæ causa commoratus est. Annon hæc tibi, vir ille dierum antiquus, virtutum plenus, divinaque sapientia præditus, ad quem jamdiu disciplinæ causa accessisti: non hæc, inquam, tibi jam pridem ille vaticinatus est? Tune, tune (oro) ita rationibus tuis male prospectum volueris? Scilicet pro tantorum laborum repositis in cælo præmiis iram, et pro beneficentia execrationem referes? Hæc et alia id genus multa Marcus illi locutus, vix a proposito compescuit. Hinc non multi præteriere dies, cum pontifex Siculos omnes adesse imperavit: qui cum per Marcum cognovisset, Charitonem Gregorii patrem esse, hominem fixis oculis, idque quam occultius fieri poterat, intuebatur, et accuratissime considerabat, figuramque et formam conferens mirabatur, quam valde ipsi inter se similes essent. Reliquæ vero multitudini (siquidem frequens aderat): Eia (inquit) cantibus ac laudibus ad sacrum summorum Apostolorum templum adeamus omnes unanimes, una voce supplicationes Deo peracturi, et super quem admirabile aliquod signum illuxerit, procul dubio erit, qui hujusce populi præfecturam suscipiet. Hæc dixit, protinusque universa civitas commota est, ac omnes cum

cedebant.

XXXII. Postea vero quam rem divinam facere cœperunt, Gregorius Evangelium sibi in hoc traditum ita concinne et apte legit, ut Charitonis cæterorumque auditorum animos voluptate perfunderet. Simul ac vero Evangelium impletum est, columba ab altari advolans, capiti illius insedit. Quamobrem universus populus stupore (ut par erat) affectus, gaudio et admiratione plenus, non amplius orabat exploratum sibi fieri, utrum qui designatus pontifex fuerat, nunc Deo creandus videretur. Itaque crastino die pontifex creatur, traditurque Agrigentinis, imo vero huic isti, uti probo pastori, rationales oves a pontifice Maximo creduntur, eique priorem vitæ rationem, ac institutum suggerebat, et illum ad casus, a quibus impeten-

αναβαλλόμενος, ἀνάξιν εἶναι πράγματος τσοῦτου διατεινόμενος. Ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ πάππας οὐκ ἀνίει, παρακαλῶν καὶ ἅμα φοβῶν, δεῖσας ὁ ἱερὸς Γρηγόριος μὴ καθ' ἕτερόν τινα τρόπον θρασύνεσθαι δόξῃ καὶ Θεοῦ νεύμασιν ἐπὶ κακῶ τῷ ἐαυτοῦ ἀντιλέγειν, αἰτεῖται τινα χρόνον βραχὺν εἰς διάσκηψιν. Εἶτα τῷ μοναχῷ Μάρκῳ συνδιανυκτερεύσας, εὐχῇ ἐαυτὸν ἐκδίδωσι, μηδὲ βραχὺ τῷ ὕπνῳ παρ' ὄλην αὐτὴν χρησάμενος.

ΛΑ'. Ἀκούσας δὲ ὅτι καὶ ὁ πατὴρ Χαρίτων σύν-αμα τοῖς ἄλλοις Ἀκραγαντίνοις παρῆν, οὐκέτι λοιπὸν ἐπιδοιάζων ἦν ἐν τῷ προκειμένῳ, ἀλλ' ὅλος εἰς φυγὴν ἐβλέψεν. Ὁ δὲ δὴ Μάρκος, θεία προνοία συγγνοῦς αὐτῷ τὸν θρασυδὸν, Θεοῦ πάντως τὴν γλῶτταν ἐποκινούντος, ποῖλά πρὸς αὐτὸν περὶ τοῦ δεῖν μένειν διεξήει, καὶ τελευταῖον καὶ τῆς προῤῥήσεως αὐτὸν τοῦ γέροντος ἀνεμίμησε, παρ' ᾧ τέσσαρας ὅλου χρόνους ἐκεῖνος προσφιλοσοφῆσας ἐτύγχανεν, ὡς ἤδη φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσεν. Οὐ ταῦτά σοι κάκεινος ὁ παλαιὸς ἡμερῶν καὶ πλήρης ἀρετῶν, ὁ μεστὸς θεϊκῆς σοφίας, παρ' ᾧ τὸν τσοῦτον ἐφοίτησας χρόνον, οὐ ταῦτά σοι κάκεινος ἐκ πολλοῦ προσθέτπ.σε; Μὴ σὺ γε, μὴ οὕτω κακῶς περὶ σεαυτοῦ, μὴ καὶ μᾶλλον ἀποίσῃ ἀντὶ μὲν ἀμοιβῆς τσοῦτων πόνων ὀργὴν, ἀντὶ δὲ εὐλογίας κατάραν. Ταῦτα καὶ ποῖλά τοιαῦτα πρὸς αὐτὸν ὁ Μάρκος συνείρων, μόλις ἔστησε τῆς ὀρμῆς. Οὐ ποῖλα παρῆλθον ἡμέραι, καὶ παρῆναι κατ' ὄψιν αὐτῷ τοὺς Σικελοὺς ἅπαντας προστάσει. Μαθὼν δὲ διὰ Μάρκου, ὅτι πατὴρ ὁ Χαρίτων τοῦ Γρηγορίου, ἀκριβῶς ὑπεβλέπετο καὶ ἀνεσκόπει τὸν ἄνδρα, καὶ τῆς μορφῆς εἰκάζων ὡς λίαν παρειακίας ἐθαύμαζεν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὡς οἶόν τε λανθάνων, πρὸς δὲ τὸ λοιπὸν πλῆθος, ἐπεὶ παρῆσαν, Ἄγε, φησὶν, ἅπαντες, σὺν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις πρὸς τὸν ἱερὸν τῶν κορυφαίων ναδὸν ἀφικώμεθα, μετ' ἡ γνώμη, μετ' ἡ φωνῇ τοῦ Θεοῦ δεησόμενοι, καὶ ἐφ' ᾧ ἂν σημεῖόν τι τῶν παραδόξων ἐπιφανῆ, ἐκεῖνος ἔσται πάντως καὶ ὁ τοῦ λαοῦ τοῦδε τὴν προστασίαν ἀναδεξόμενος. Ταῦτα εἶπε, καὶ εὐθύς ἡ πόλις ἐκινεῖτο πᾶσα, καὶ πάντες ἐξῆσαν, ὅσον τε ἐν ἀνδράσι καὶ γυναῖξί, καὶ ὅσον ἄρχον τε καὶ ἀρχόμενον.

viri, tum mulieres, tam domini, quam servi pro-

ΛΒ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς θείας ἤρχοντο λειτουργίας, ὁ Γρηγόριος ἐπιτραπὲν αὐτῷ τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον ὑπαναγινώσκει, οὕτως εὐφώνως, οὕτως εὐτέχνως, ὡς χαρίτων καὶ ἡδονῆς τὰς τῶν ἀκροατῶν πληρῶσαι ψυχάς. Ἄμα δὲ τὸ Εὐαγγέλιον ἐπληροῦτο, καὶ περιστερὰ τοῦ θυσιαστηρίου ἐκπετασθεῖσα τῇ τούτου ἐπεκάθισε κεφαλῇ. Θαμβηθεῖς οὖν πᾶς ὁ λαὸς ὡς εἰκὸς ἐπὶ τούτῳ, καὶ χαρᾶς ἅμα καὶ θαύματος πληρωθεῖς, οὐκ ἐδεῖτο μαθεῖν ὅτι Θεῶ ἀρέσκων ὁ πρὸς χειροτονίαν νῦν εἰσαγόμενος. Χειροτονεῖται τοιγαροῦν εἰς τὴν αὐριον καὶ παραδίδεται τοῖς Ἀκραγαντίνοις, μᾶλλον δὲ ἐκείνῳ οὗτοι παρὰ τοῦ πάππα ὡς καλῶ ποιμένι λογικᾶ πιστεύοντα: πρόβατα. Ἐν ᾧ δὲ Γρηγόριος ἐν τῇ Ῥώμῃ διέτριβε, ταῦτά οἱ συμβαίνει. Συνῆν μὲν αὐτῷ Μάρκος ὁ

προβήθει, τῆς τε προτέρας αὐτὸν ἀναμιμνήσκων ἀσκήσεως, καὶ ὑπαλείφων γενναίως φέρειν τοὺς ἐπελευσομένους αὐτῷ πειρασμούς. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν νυκτῶν Χαρίτων ἐξαναστάς ὁ τοῦ Γρηγορίου πατήρ, οὐδὲ γὰρ λήθην ἐλάμβανε τοῦ παιδός, οὐδὲ ὁ χρόνος τὴν ὀδύνην ἐμάρανεν, ἀλλ' ἐκόπτετο τὰ σπλάγχνα καὶ τὴν καρδίαν ἐστρέφετο, τότε δὲ καὶ μάλιστα τοῦ φιλάτου τέκνου μνήμην λαθῶν, ἀναστάς ὡσπερ καὶ τῷ πάθει μεθύων, ἀωρὶ τῶν νυκτῶν παραγίνεται πρὸς αὐτούς. Εἶτα δάκρυτί τε καὶ στεναγμοῖς ἀνεκαλεῖτο τὸν παῖδα, καὶ ὡς πρὸς εἰδότα τὸν Μάρκον ἐξετραγῶδει τὴν συμφορὰν, καὶ ἅμα τῇ τούτων εὐχῇ παραψυχὴν ἤτειτο τοῦ πάθους λαθεῖν. Ὁ δὲ Μάρκος ἀνίστη τε αὐτὸν καὶ ἀνεμίμνησκεν ἅ τε περὶ τοῦ παιδός πάλαι προεῖπεν αὐτῷ, ὅτι αὐτὸν ὄψεται, καὶ ὅτι, εὐέλπεις ἔσο, φησὶν, ὡς οὐ ψεύσομαι τὴν ὑπόσχεσιν

ΔΓ'. Ἦκουσε Χαρίτων ταῦτα, καὶ τὴν καρδίαν εὐθύς ἐπάλλετο καὶ ταῖς ἐλπίσιν ἤρητο καὶ ἀγωνία τότε καὶ μᾶλλον κατεβλήπτο. Πόθεν δὲ ἂν καὶ ἐπέγνω τὸν Γρηγόριον, διὰ τοσούτου μὲν αὐτὸν ὄρων χρόνου, ἡλικίαν δὲ ἅμα καὶ σχῆμα μεταβαλόντα, οὐ μὴν ἀλλ' καὶ ἐγκρατεῖα τοσαύτη, πρὸς δὲ καὶ κακοπαθεῖα τὴν ὥραν ἐκτρέψαντα. Ἄλλ' ἐκεῖνος ἐγίνωσκε τε μὴ γινώσκοντα, καὶ τῶν τοῦ πατρὸς λόγων ἀκούων, ἐπαθαίνετο μὲν ἔνδον καὶ συνεστρέφετο τὴν ψυχὴν, ἐπέιχε δὲ ὁμῶς ἑαυτὸν καὶ τῶν δακρύων ἐκράτει. Εἶτα πρὸς τὸν Χαρίτωνα πυνθανόμενος, Ἦ δὲ τοῦ παιδός τοῦδε μήτηρ, ὦ ἄνθρωπε, ποῦ, φησὶν, ἄρτι, ποῦ; Ὁ δὲ χρόνος ἐξ οὐπερ οὗτος ἀπώλετο, πόσος; Ὁ δὲ τὴν μητέρα μὲν ζῶσαν ἔφη καὶ πενθοῦσαν οἴκοι καταλιπεῖν, τρισκαιδέκατον δὲ τῷ παιδί ἀπολωλότι διηνύσθαι χρόνον. Ἐνταῦθα Γρηγόριος (τί γὰρ καὶ παθεῖν ἔδει); τὰ μὲν τῆς μητρὸς δάκρυα ἐπὶ νοῦν λαθῶν, τὰ δὲ τοῦ πατρὸς ἤδη καὶ καθορῶν, καὶ μὴ φέρων οὕτω δεινῶς κοπτόμενον, ἅμα δὲ καὶ αὐτὸς φίλτρῳ συγγενικῶν νικηθεὶς, δακρύων τε πληροῦται τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ καθέδρας ἐξαναστάς τοῖς ποσὶ περιπλέκεται τοῦ πατρὸς, ὦ πάτερ, λέγων, ἐγὼ σὸς υἱός, ἐγὼ, πάτερ φιλόπαις, ὃν σφόδρα ἐπιζητεῖς, τῆς εὐχῆς ὁ βλαστὸς τῆς ὑμετέρας ἐγὼ, ὁ κατὰ γε τὸ σὸν βούλημα ἐξ αὐτῶν ὠδίνων Θεῷ καθιερωθεὶς ὁ Γρηγόριος. Πλὴν ἀλλ' ἔμοιγε ἴσως εἴης τοῦ δράματος, πάτερ, καὶ μηδὲν μοι τοῦ πάθους μηνίσῃς ὡς πολλῶν δακρύων αἰτίῳ σοι γενομένῳ. Ταῦτά τε ἔλεγε, καὶ ἅμα περιφύς ἤσπάζετο τὸν πατέρα. Τοῦ δὲ χαρὰ μὲν ἀβρόητος ἐλάμβανε τὴν καρδίαν, καὶ τῷ περιόντι τῆς εὐφροσύνης ἡ γλῶσσα πεπέδητο. Εἶτα τοὺς ὀφθαλμούς ἀτενέστερον ἐπιβάλλων τῷ Γρηγορίῳ, τὴν ὄψιν τε περιεργότερον ἀνιχνεύων, καὶ ὡς ἂν τις εἴποι σὺν ἀκριθείᾳ τούτων βινηλατῶν, καὶ πιστωθεὶς αὐτὸν εἶναι τὸν φιλάτον, αὐτὸν ἀτεχνῶς τὸν θεῖον Γρηγόριον, ἀντιπεριφύς καὶ αὐτὸς, ἐφίλει καὶ ὡς ἡδιστα κατησπάζετο, καὶ ὑφ' ἡδονῆς δακρύοντι συνεδάκρυε. Μόλις οὖν τῶν δακρύων αὐτοῖς παυσάμενων, ὁ Μάρκος ἀμφοτέρους παραλαβὼν οὕτως εἶχε παρ' ὄλην τὴν νύκτα, πολλὰς σὺν ἐκείνῳ διομολογοῦντας τῷ Κυρίῳ χάριτας.

A dus erat, generose perferendos animabat. Quadam nocte cum Chariton Gregorii pater lecto surrexisset (neque enim filii oblivio illum ceperat, nec dolorem tempus absterserat, sed corde atque animo fractus vitam agebat) ac tum maxime ejus animum charissimi filii memoria subiisset, perinde ac dolore furens, ad illos intempesta nocte properat, ac tum lacrymis, tum suspiriis filium appellabat, et apud Marcum virum prudentem suam ipsius deplorabat calamitatem, simulque illorum precibus doloris consolationem sibi suppeterere precabatur. Porro Marcus erecto animo illum esse jussit, addiditque oportere se remanisci, quæ olim ipse de filio eidem dixerat, nimirum se filium visurum esse, propterea ut speraret, aiebat, se promissionem suam neutiquam frustraturum.

XXXIII. Audivit hæc Chariton confestimque corde prosilit, speque animo fluctuabat, ac tum multo magis angore detinebatur; neque vero Gregorium, quanquam toties viderat, agnoscere potuit, usque adeo qua ætate, qua figura et cultu corporis immutatus erat; ingens enim in omni re continentia, addo etiam malorum tolerantia, omnem absumpserat pulchritudinem. At ille non agnoscentem agnovit, sermonemque patris audiens, acriter intus affectus animo incalescebat, se nihilominus ipse continebat, sibique temperabat a lacrymis. Deinde quærit a Charitone, Hujusce pueri mater, bone vir (inquiens), ubi interim, ubi agit? Ex quo vero hic periit, quantum interest temporis? Ille matrem quidem vivere, ac lugentem domi reliquisse, cæterum ab amisso filio tredecim annos interesse dixit. Hic Gregorius (aliquid enim commoveri illum consentaneum fuit) matris lacrymas animo complectens, qui patrem paulo ante lacrymantem viderat, neque diutius ferens illum tam graviter angî (pari enim et ipse naturali charitatis ardore commotus est), subito suffusus oculos lacrymis, sede exsiliens, pedibus patris advolvitur: Pater (inquiens), ego tuus filius; ego, inquam, sum, pater amantissime, Gregorius, quem tantopere inquiris, vestris precibus in lucem editus, ac, ut voluisti, ab ipsis cunabulis Deo sacratus. Verumtamen, mi pater (obsecro), miserere, mihique, quod admissum est condona, nec me uti multarum lacrymarum auctorem præ dolore amplius insectare. Hæc dixit, simulque complexu patrem tenebat. Quocirca lætitia quædam admirabilis cor illius subit, ac incredibili gaudio ejus ipsius lingua impediatur. Deinde ad Gregorium oculos fixius adjiciens, aspectum ejus accuratius vestigabat, et sagaciter (ut ita dicam) venabatur. Tum ipsum divum Gregorium dilectissimum filium esse certissime persuasus, hunc vicissim complexus, suavissime osculabatur, ac cum lacrymante filio ipse pariter præ lætitia lacrymabatur. Cumque a lacrymis paulisper temperatum esset, Marcus utrumque suscipiens, magno Deo gratias egit, illosque tota nocte secum habuit.

XXXIV. Bene autem mane Agrigentini, quibuscum Chariton ac divus Gregorius erant, pontifici rursus assistunt, ac mutuam voluptatem, quam acceperant, repetentes, magnam ejusdem tum vultu, tum habitu significationem faciebant. Pontifex ad ea, quæ consentanea essent, populum hortatus, docuit, ut Gregorio in omnibus illos parere, et ab ipso ali oporteat; Charitoni vero latitiam gratulatus, filium illi tradidit. Cumque Felicem episcopum, cujus opera Gregorius in sede locaretur, socium illis adjunxisset, lætos lætos ipse dimisit. Verum cum Panormium urbem appulissent, vir quidam monachus habitu, leprosus corpore, currens ac Gregorii pedes complexus, multis cum lacrymis ac ejulatu morbi levationem obsecrabat. Ille: Si credis (inquit) nihil esse quod Deo non sit factu per facile, ecce in nomine ejus sanus esto. Hæc dixit, leprosusque purgatus est. Videntes autem obstupuerunt, ac sublatis manibus, Deum tam admirabilem in sanctis ac gloriosum celebrabant. Hinc ad flumen, ubi Peripolæum emporium erat, proprio nomine sic appellatum, descendunt. At ubi cives episcopos suos cum Gregorio quodam sibi prorsus incognito (necdum enim audierant, quæ circa Charitonem acta essent), reversos esse rescivere, turbati vehementer, ac dubitatione pleni (existimabant enim unum ex iis quos ipsi designarant, electum iri), currunt nihilominus omnes, obviamque passim illis prodeunt, quibuscum occurrit etiam præses ille, qui monasterium innocentis Virginis Dei Matri primus illic nuncuparat. Itaque Gregorio navim egredienti obvii cum turba fiunt. Ille populo silentium manu indicens, positisque in terram genibus, oravit, ac mox templum protinus petit.

XXXV. Cæterum inter ambulandum monachus quidam errore mentis affectus, qui nec loqui poterat, nec aurium omnino sensus particeps erat, obviam illi profectus, ejus ad pedes procubuit. At præses procumbentem propelliebat, nec sinebat pedes illius contingere. Verum cum Gregorius hunc nequaquam arcere a se præcepisset, vehementer suspirans, commiserationis lacrymas profudit, manusque in cælum attollens: Domine Jesu Christe (inquit), Deus noster, cæli terræque creator, qui leprosos coram divina præsentia tua sanasti, surdas aures aperuisti, mutos linguæ restituisti, ipse hunc servum tuum incredibili tua potentia sana, ut nomen tuum sanctum laudibus perpetuo celebret. Sic dixit, et apprehensum monachum contestim erexit, ac, In nomine Jesu Christi (ait), qui dæmoni surdo ac muto, ut proprio ligamento egredereetur, imperavit, perfecte et loquere et audi, Deumque conditorem tuum lauda. Necdum loqui desierat, cum quod petebat effectum est; nam cui antea lingua vineta, et auditus vitiatum fuerat, clamare cœpit: Magna sunt, Christe, opera tua, quæ per hunc virum justum edidisti. Deinde addidit vir sanctus: Quantum interest temporis, ex quo

ΑΔ'. Πρωτὰς δὲ γενομένης κατ' ὄψιν πάλιν οἱ Ἀκραγαντῖνοι τῷ πάππῳ περισταναί· σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ Χαρίτων, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς Γρηγόριος, τῆς ἀπέλαυσαν ἡδονῆς ἀλλήλους ἀναγνωρίσαντες, σαφῶς τῷ τε σχήματι καὶ τῷ προσώπῳ καταμνησκόντες τῷ λαῷ. Ταῖνον ὁ πάππας, τὰ καθήκοντα παραιέσθαι, καὶ ὅπως χρῆ πάντα τῷ Γρηγορίῳ πείθεσθαι καὶ ποιμαίνεσθαι· τῷ Χαρίτωνι δὲ τῆς εὐφροσύνης συγκοινωνήτας, καὶ τὸν υἱὸν παραθύου, δεδωκὼς τε αὐτοῖς καὶ Φιλικάτον ἐπίσκοπον, ᾧ ἐπετέτραπτο τὸν Γρηγόριον ἐνδρῦται, εὐφρανόμενος αὐτὸς εὐφραίνόμενος ἀποστέλλει. Καταλαθόντων δὲ αὐτῶν τὴν Πανορμιτῶν πόλιν, ἀνὴρ τις, τὸ σχῆμα μοναχός, τὸ σῶμα λεπρός, ὀραμῶν καὶ λαθόμενος τῶν τοῦ Γρηγορίου ποδῶν, ἐβόα κράζων, καὶ ἀπαλλαγὴν ἤτειτο τοῦ πάθους. Ὁ δὲ, εἰ πιστεύεις, φησὶν, ὅτι μηδὲν ἀδύνατον τῷ Θεῷ, ἰδοὺ ὑγιῆς ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔσο. Ταῦτα ἔφη, καὶ ὁ λεπρός ἐκαθαίρετο, καὶ οἱ ὄρωντες ἐξίσταντο, καὶ σὺν θαύματι χεῖρας αἶροντες, τὸν ἐν ἀγίοις οὕτω θαυματῶν ἐδόξαζον. Ἐντεῦθεν εἰς τὸν ποταμὸν καταίρουσιν, ἐνθα εἴη καὶ τὸ ἐμπόριον ἦν, τὴ οὕτω καλούμενον Περιπόλαιον. Γνωσθέν δὲ τοῖς τῆς πόλεως ὅτι μετὰ Γρηγορίου τινὸς οὐδὲ τὸ παράπαν αὐτοῖς γνωρίμου, οὕτω γὰρ ἐπόθοντο τὰ περὶ τὸν Χαρίωνα, οἱ αὐτῶν ἐπίσκοποι ἐπανήκουσι, σφόδρα διαταραχθέντες καὶ ἀπορίας ἀναπλησθέντες, ἕνα γὰρ προσεδίκων τῶν ὑποκλιτῶν προβαλλομένων τὴν ψῆφον λαβεῖν, ὅμως προσυπαντῶντες θέουσι πανδημεῖ· μεθ' ὧν ἀπύκτα καὶ ὁ τῆς ἐκείσε μονῆς ἀφηγούμενος, ἦν τῆς παναγίου Παρθένου καὶ Θεομήτορος ἐπωνόμαζον. Οὕτω σὺν ὄχλῳ ἐξιώντι τοῦ πλοίου τῷ Γρηγορίῳ τὴν ὑπάντησιν ἐποιοῦντο. Ὁ δὲ, σιωπῆν τῷ λαῷ τῇ χειρὶ σημήνας, θεῖς τὰ γόνατα προστήχετο, καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν ἐπὶ τὸν ναὸν ἐπορεύετο.

ΔΕ'. Ἐν ᾧ δὲ τὴν πορείαν ἐποιεῖτο, μοναχός τις παράφορος, μήτε λέγειν δυνάμενος μήτε μὴν ὄλως ἀκούειν, προσυπαντήσας, ταῖς ἐκείνου ποσὶ προσέπιπταν. Ὁ μὲν οὖν ἡγούμενος διωθεῖτο προσπίπτοντα καὶ οὐκ εἶα τῶν ποδῶν ἄπτεσθαι· ὁ ἱερός δὲ Γρηγόριος, μηδαμῶς ἀπείργει, ἐγκλειυσάμενος, μέγα τε στενάξας, καὶ συμπαθῆς ἐπαφείς δάκρυον, τὰς χεῖράς τε ἄρας εἰς οὐρανὸν, Κύριε, φησὶν, Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ὁ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ σου τῇ ἀγίᾳ τοὺς λεπρούς ἰασάμενος καὶ ὧτα κωφεύοντα διανοίξας, καὶ γλώσσης δεσμοὺς διαλύσας, αὐτὸς καὶ τὸν δούλόν σου τοῦτον, ἀοράτῳ δυνάμει τῇ σῇ θεράπευσον, ἵνα δοξάζηται σου αἰεὶ τὸ πανάγιον ὄνομα. Οὕτως ἔφη, καὶ τοῦ μοναχοῦ λαθόμενος, ἀνίστησὶ τε εὐθύς, καὶ, Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγει, τοῦ ἐπιτάξαντός τῷ κωφῷ καὶ ἀλάλῳ δαίμονι τοῦ ἰδίου πλάσματος ἐξελθεῖν, λάλει ὀρθῶς, ἀκούε τε καὶ αἶνει τὸν ποιήσαντά σε Θεόν. Οὕτω τέλος εἶχεν ὁ λόγος, καὶ εἰς ἔργον ἐξέβαινε, καὶ ὁ κωφὸς βοᾶν ἤρξατο, Μεγάλα σου τὰ ἔργα, Χριστέ, τὰ διὰ τοῦ δικαίου τοῦδε τελούμενα. Εἶτα προσθεὶς ὁ μακάριος, Πόσον ἔτος, φησὶν, ἀφ' οὗ σοι πεπέδητο ἡ φωνή; Καὶ ὁ λαθεὶς μεμνήσθαι ἔφη μηδέποτε ἢ ἀκούσαι φωνῆς

ἀνθρωπίνης, ἢ καὶ βραχὺ τι φθέγγασθαι πρὸς ὄν-
τινα γούν δυνηθῆναι. Ὁ μόντοι προεστὼς τῆς μονῆς
ὄγδοον ἔτος αὐτὸν ἄγειν ὁπότε, ἔφη, καὶ ἀπεκείρατο,
εἴκοσι δὲ ἤδη χρόνους ἐν τῇ μονῇ διατρίψαι. Φόβος
ἐπὶ τοῦτο πολὺς εἴληψε τοὺς παρόντας, καὶ θεὸς
ὕπὸ πάντων ἐμεγαλύνετο.

ΛΓ'. Εἰσιόντι δὲ τὴν πόλιν τῷ μακαρίῳ, πολὺ τι
πλῆθος αὐτῷ προσυπήντα, οὐ τῶν ἐπιτυχόντων,
ἀλλὰ καὶ τῶν ἀξιώμασι τὸ διαφέρειν ἐχόντων.
Ἐπτέρου γὰρ οἷον αὐτοὺς καὶ ἀνεκίνει, καὶ διάπυ-
ρον ἐποίει τὸν πρὸς Γρηγόριον ἔρωτα ὁ κωφὸς
καὶ ἀλαλος, ὅς προπορευόμενος καθ' οὐς γένοιτο
ἔθθα ἀεὶ, καὶ κήρυξ λαμπρὸς τοῦ τελεσθέντος ὑπ-
ῆρχε θαύματος. Τοσοῦτων οὖν τῶν ἄλλων προσυπαν-
τωντων, ἢ ἱερὰ τοῦ Γρηγορίου μήτηρ μετὰ καὶ τῶν
λοιπῶν πρεσβυτέρων ἐντὸς εἰστήκει τῆς πύλης τῆς
πόλεως, ἤδη μὲν τινα τρόπον ἀκηκουῖα τὰ κατὰ τὸν
οἶον· οὐδὲ γὰρ οὕτως ἀμελής Χαρίτων ὁ ταύτης
ἀνὴρ, ὡς μὴ τοσαύτης ἡδονῆς κοινωνῶν θέσθαι καὶ
τὴν γυναῖκα καὶ πόρρωθεν οὔσαν, ἀλλ' οὖν καὶ ἐπι-
ὡσπερ τῷ παραδόξῳ τοῦ πράγματος μετέωρος οὔσα
τὴν φρένα, καὶ οὐκ ἔχουσα τοῖς λεγομένοις συντί-
θεσθαι. Ἐπεὶ δὲ καὶ πόρρωθεν ἤκοντα τὸν οἶον εἶδε
καὶ τὴν ὄψιν ἀνέγνω· σφόδρα γὰρ καὶ παῖς ὢν ἔτι
τῷ πατρὶ παρομοίως ἦν, ὡς ἤδη καὶ προοδηλωται,
καὶ ἀνὴρ δὲ πάλιν γενόμενος τὰ τῆς ἐμφορείας
ἴχνη διέσωζε· τὸ τε οὖν καλῶς αὐτὸν ἐπιγνοῦσα,
ἐπεὶ μηδὲν ἀμφίβολον ὑπελείπετο, ἀλλὰ καθαρῶς ὁ
Γρηγόριος υἱὸς αὐτῆς ἐγνωρίζετο, δακρύων μὲν τοὺς
ἀφθαλμούς, χαρᾶς δὲ τὴν καρδίαν πλήρης ἐγένετο,
καὶ ὄντως πρὸς ἑαυτὴν φησὶν, Οὐ ψευδῆς, ἔλεγεν,
οὐ ψευδῆς ἔφυς ὁ ταῦτά μοι πρὸ πολλοῦ εἰρηκῶς,
ὅτι κὰν τῇ παρούσῃ ζωῇ καὶ ζῶντα καὶ μετὰ θόξης
τὸν ἐμὸν παῖδα θεάσομαι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἡ μήτηρ
τὸν Μάρκον αἰνιττομένη· ὁ δὲ κατὰ πνεῦμα ταύτη
τότε πατήρ, ἐπεὶ περ ἤγγισε, καὶ τὴν μητέρα γι-
νώσκουσαν ἔγνω, περιβάλλει τε πάνυ ἠδέως καὶ
ἀσπασάμενος μόνον, οὐδὲ γὰρ ἐνδιατρίβειν ὁ καιρὸς
περὶ ταῦτα ἐδίδου, μετὰ παντὸς τοῦ πλῆθους τὸ ἱερὸν
εἰσῆει. Τῆς δὲ θείας τελομένης μυσταγωγίας, ὁ
καθιδρῦσαι αὐτὸν ἐκτρυφῶς ἐπίσκοπος, καὶ τινες
τῶν ἀξίων ἄλλοι, τὴν ὁμοίαν τῇ πάλαι περιστερᾷ
ἀνωθεν καθορῶσι καὶ πάλιν ἐπικαταπτᾶσαν καὶ
περισκιάσαν τὸν Γρηγόριον.

ac alii præterea viri digni columbam, illi quæ olim
lancem, Gregorium adumbrare conspiciunt.

ΛΔ'. Ταῦτα ἐπειδὴ φανερά γεγόνει, τοῖς μὲν
ἰδοῦσι, τοῖς δὲ καὶ παρὰ ἰδόντων ἀκούσασιν, οὐκέτι
μέλλειν ἡ πόλις ἔγνωσαν, ἀλλ' οἷός ἐστιν ἐκεῖνος
καλῶς εἰδότες, εὐθύς οὐς εἶχον δαιμονῶντας ἢ πρ-
ειμένους ἢ ἄλλως νοσήμασι χρονίοις κατεσχημένους
πάντας ἤγον διαθαστάζοντες παρ' αὐτόν. Οὐς ὁ
μέγας Γρηγόριος εὐχῇ μόνῃ καὶ ἀφῆ χειρῶν ἐτοίμως
ἰάτο. Καὶ τῶν μὲν σωμάτων αὐτοῖς οὕτως ἐπεμε-
λεῖτο, τὰς δὲ γε ψυχὰς καὶ διὰ τούτων μὲν ἱκανῶς
ἑθεράπευε, διδάσκων αὐτοὺς καὶ δεικνὺς ὡς τούτων
τὰ πλείστα ψυχικῆς αἰτίας ἐξήπται, κακείνης ἐπὶ τὸ
βέλτιον μεταβαλλομένης, καὶ ταῦτα θᾶττον τὴν ἴασιν

A vox tibi est impedita? Ille nunquam se vel vocem
hominis audisse dixit, vel quemlibet paululum
affari potuisse. Tum monasterii præses octo annos
illum agere, cum tonsus est: cæterum viginti an-
nos in monasterio commoratum dixit. In hoc ingens
præsentis omnes timor incessit, Deusque ab omni-
bus magnifice celebrabatur.

XXXVI. Ingredienti civitatem, magna quædam
multitudo, non gregariorum quidem, sed illorum qui
honoribus ac dignitate cæteris antestabant, occur-
rit. Eorum enim animos in sublime evexerat, com-
moverat, inque Gregorii amorem vehementer in-
flammarat surdus ille, idemque mutus: qui ante-
vertens, apud omnes, quos habebat obvios, semper
clamabat, seque præconem patrati miraculi præ-
stabat illustrem. Cum igitur Gregorii mater, mulier
sancta, aliis filio obviam prodeuntibus, ipsa cum
reliquis senioribus feminis intra portam civitatis
substitisset (nec enim quæ filio olim contigerant,
aliquatenus illam latebant, siquidem Chariton vir
ejus non usque adeo segnis fuit, quin uxorem
quanquam longe positam, tam ingentis lætitiæ par-
ticipem faceret) proinde repentino hoc et admira-
bili nuntio suspensis adhuc et erectis animis erat,
neque dictis acquiescere poterat. At ubi filium ve-
nientem eminus conspiciata est, faciem agnovit,
patri enim puer adhuc existens per omnia (ut non
ita pridem perspicuum factum est) similis erat:
quin et vir factus, vestigia similitudinis conserva-
vit. Quamobrem cum filium probe agnosceret, et
anceps nihil sibi quidquam relinqueretur, quoni-
nus Gregorius sui ipsius filius manifestus appare-
ret: tum in lacrymas et cordis gaudium effusa, ita
plane secum ipsa loquebatur: Non tu mendax, non
tu (inquam) mendax fuisti, qui jam pridem hæc
mihi dixeras, me hac etiam præsentis vita filium
meum cum gloria visuram: quibus verbis Marcum
latenter designabat. Porro filius secundum carnem,
qui tunc eidem juxta spiritum pater erat, ubi co-
minus appropinquavit, matremque se agnoscentem
agnovit, eam suavissime ambiens, tantumque com-
plexatus (nam quominus in his diutius immoraren-
tur, tempore excludebantur) una cum multitudine
templum ingreditur: ubi peractis divinis myste-
riis, episcopus qui hunc in sedem locatum venerat,
cœlitus advolarat, persimilem rursus e cœlo devo-

XXXVII. Hæc ubi tum ab iis qui viderunt, tum
qui videntes audierunt, indicata sunt, civitas non
diutius cunctata est, sed qualis esset ille, probe
perspiciens, quos a dæmone percitos, languidos,
vel diuturno morbo detentos habuit ad illum con-
festim omnes adduxit: quos Gregorius magnus
sola precatione ac contactu manuum incunctanter
sanabat. Atque corpora quidem ita curabat; animas
vero per hæc affatim sanabat, nimirum dum doce-
ret illos atque ostenderet, pleraque ex his animi
culpa oriri: quo in melius constituto, corpora
quoque celerius curationem suscipiunt. Inprimis

vero exemplar sese illis vitæ rectæ constituendæ pulcherrimum ipse præstabat, sic vivens, ut oratio superius indicavit, seipsum tantum supereminens, tantumque utriusque vitæ medium agens, quantum sibi per dignitatis excellentiam licebat. Post hæc etiam viros illis tum sacerdotes, tum diaconos, a quibus divina et quæ ultra nos sunt, peragerentur constituit, quos illi intuentes imitantesque, in viros virtute clarissimos evaderent. Inter hos sacros viros complures viri præstantes fuerunt, in quibus Erasmus, Platonius ac Philadelphus præcipue illustres nituere, qui cum illo plurimum versantes, ac ejus vitam, quoad fieri poterat, effingentes ac exprimentes, insignes ut qui maxime apud omnem rempublicam facti sunt. Hæc sane quemadmodum exposuimus, ita se habebant.

XXXVIII. Nonnullis post diebus cum D. Gregorius civitatem obiret, quo miseratione paterna ægrotos inviseret, alia quidem cum numero, tum magnitudine majora, quam ut oratio complectatur, edita sunt. Sed unum, quod auribus vestris est gratum futurum, largiemur. Sabinus quidam presbyter filiolam pulchram quidem ac valde gratiosam habuit, cæterum morbo diuturno jam oppressam, quæ novem annis movere se nunquam omnino potuerat. Is cum beatum virum ea transeuntem audisset, illam una cum uxore uti inanimatum quoddam pondus ante vestibulum exposuit. (Illæ enim vir magnus iter facturus erat.) Quo illuc appetente, puellæ mater (ut mos est matribus) filix pulchritudine ac ætate florentis casum miserata, tum vehementer flere ac currere, seseque hujusce patris ad pedes projicere. Ille quid opus haberet percontatus, causam didicit, ejusque ac Sabini calamitatem miseratus, positus genibus oravit, dicens: Domine Jesu Christe, Deus noster, ne, quæso, avertas oculos a precibus servi tui, neque hodie humilem exaudi, atque hanc puellam gratia ac potentia tui sancti Spiritus erigens invisit. His dictis, surrexit, ac signo crucis puellam obsignans, In nomine Jesu Christi (ait) exsurge, et sta super pedes tuos. Hæc ille dixit, et puella protinus surrexit, atque singulares immortalis Deo universi gratias egerunt; aderat enim cuncta civitatis multitudo, quæ virum sanctum ob ea quæ ab ipso fiebant, admiratione, ut par erat, percussa, sequebatur. Cumque universam civitatem pertransisset, omnibusque, quæ illis usui essent, prospexisset, ad ecclesiam cum ecclesiastico cœtu revertitur: divinisque peractis sacrificiis, ecclesiastico cœtui, viduis ac pupillis omnibus mensam apposuit; quibus ipse, vili accinctus panno, una cum tribus diaconis, de quibus mentionem fecimus, Erasmo, Philadelpho et Platonico, ministrabat. Neque vero illius mater ab ejusmodi ministerio aberat; quin ipsa una cum ancillis, quotquot aderant, viduis pedes illarum lavando, ac omne pietatis obsequium præstando, ministrabant. In hoc autem Gregorius iucumbebat, ut sacris initiatos tum ad virtu-

A δέχεται. Πρὸ δὲ τούτων αὐτὸς ἦν αὐτοῖς παράδειγμα κάλλιστον, οὕτω βιοῦς ὡς ὁ προλαβὼν ἔδειξε λόγος, μᾶλλον δὲ τοσοῦτον ὑπερβαλὼν ἑαυτὸν καὶ τοσοῦτον δείξας ἑκατέρου βίου τὸ μέσον ὕσον ἦν καὶ τὸ τῆς ἀξίας διάφορον. Μετὰ δὲ τούτων καὶ ἄνδρας αὐτοῖς ἐφίστη, ἱερέας τε καὶ διακόνους, καὶ οἷς τὰ θεῖα τε καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς ἀνεῖται, πρὸς οὓς κἀκείνοι βλέποντες καὶ ζηλοῦντες, ἄκροι τὴν ἀρετὴν ἐμελλον ἀπιθῆσθαι. Τούτων τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν καὶ ἄλλοι μὲν ἐπιφανεῖς κατέστησαν, ἐν αὐταῖς δὲ τούτοις μάλιστα διαφανῶς ἐξέλαμψαν, Ἐρασμὸς τε καὶ Πλατωνικός καὶ Φιλάδελφος, οἳ γε αὐτῷ καὶ τὰ πλεῖστα συνόντες καὶ εἰς ὅσον ἐνῆν τὸν ἐκείνου βίον ἀποματτόμενοι, ἐπισημότατοι παρὰ πάσῃ τῇ πολιτείᾳ γεγονάσι. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐπράττετο.

B

ΛΗ'. Μεθ' ἡμέρας δὲ τινὰς τὴν πόλιν τοῦ μακαρίου περιόντος, ἐφ' ᾧ τοῦς ἐν νόσοις σπλάγχνοις πατρικοῖς ἐπισκέψασθαι, καὶ ἄλλα μὲν τετέλεστο μεγαλεῖα κρείττω λόγου τῷ τε πλήθει καὶ τῷ μεγέθει, ἐν δὲ δὴ καὶ τόδε, ὃ ταῖς ὑμετέραις ἀκοαῖς χάρισται. Σαβῖνός τις πρεσβύτερος, θυγάτριον ἔχων τὴν μὲν ὥραν καὶ πάνυ λαμπρὰν, νόσῳ δὲ ἤδη παρειμένην χρονίᾳ, καὶ ἐφ' ὅλοις ἐννέα χρόνοις τὸ παράπαν κινηθῆναι μὴ δυναμένην, ἐπειδὴ περιόντα ἐπίθετο τὸν μακάριον, ἐξαγαγὼν ἅμα τῇ γυναικὶ ὡς φόρτον ἄψυχον ταύτην πρὸ τοῦ πυλῶνος ἐτίθει· ἐκεῖθεν γὰρ ἐμελλε καὶ ὁ μέγας διέρχεσθαι. Ὡς δὲ δὴ καὶ τῷ τόπῳ ἤγγιζον, ἡ μήτηρ τῆς κόρης, οἶα δὲ τὰ μητέρων καὶ ταῦτα θυγατρὸς τοιαύτης ἀνθρώπου ὥρα τε καὶ νεότητι πάνυ περιπαθὲς ἀνακλαύσασα, καὶ δραμοῦσα, ἑαυτὴν τοῖς τούτου προσρίπτει ποσίν. Ὁ δὲ ἐρωτήσας οὐδέοιτο, καὶ τὴν αἰτίαν μαθὼν, κατοικτεῖρας τε ταύτην καὶ Σαβῖνο τῆς συμφορᾶς, θεῖς τὰ γόνατα προσηύξτε λέγων· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐπίθε καὶ νῦν ἐπὶ τὴν προσευχὴν τοῦ δούλου σου, καὶ ἐπάκουσόν μου τοῦ ταπεινοῦ σήμερον, καὶ ἐπίσκεψαι τὴν παιδα ταύτην ἀναστήσας αὐτὴν τῇ χάριτι καὶ δυνάμει τοῦ παναγίου σου Πνεύματος. Ταῦτα εἰπὼν καὶ διαναστάς τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ σφραγίζει τὴν κόρην, καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ λέγει· «Ἐγειρε καὶ στῆθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου.» Οὕτως ὁ μὲν εἶπεν· ἡ δὲ ἀνίστατο, καὶ εὐχαριστία πᾶσα τῷ Θεῷ ἀνεπέμπετο. Ἦν γὰρ τὸ πλῆθος ἅπαν τῆς πόλεως ἐπόμενον τῷ ἁγίῳ, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ γινομένοις, ὡς εἶχες, ἐκπληττόμενον. Πᾶσαν δὲ τὴν πόλιν περιελθὼν, καὶ πᾶσι τὰ πρὸς τὴν χρείαν παρεσχηκῶς, εἰς τὴν ἐκκλησίαν αὐθις, σύναμα τῷ κλήρῳ παντὶ ἐπάνεισι, καὶ τὴν θεῖαν λειτουργίαν ἐπιτελέσας, τῷ ἐκκλησιαστικῷ τε πληρώματι, καὶ χήραις πάσαις καὶ ὀρφανοῖς τραπέζας παραθείς, αὐτὸς διηκόνει βῆκος διεζωσμένος ἅμα τοῖς μνημονευθεῖσι τρισὶ διακόνοις, Ἐράσμῳ, Φιλαδέλφῳ καὶ τῷ Πλατωνικῷ. Οὐ μὴν οὐδὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ τῆς τοιαύτης ἐργασίας ἀπελιμπάνετο, ἀλλὰ σὺν αὐτῇ καὶ ὅσαι τῶν θεραπευτικῶν ὑπῆρχον ταῖς χήραις ἐξυπηρετοῦντο νιπτουσαί τε τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν θεραπείαν προσφέρουσαι. Ἔργον δὲ ἦν τῷ Γρηγορίῳ

D

τοὺς τοῦ κλήρου βυθμίζειν πρὸς ἀρετὴν τὰ θεῖά τε παρασκευάζειν ἐκμελετᾶν λόγια, καὶ ὡς οἶόν τε τὸν νοῦν αὐτῶν ἀναπτύσσειν.

ΛΘ'. Ἄλλ' ἐπεὶ ἀδύνατον ἦν οὕτω φιλοπόνως μετιόντα τὴν ἀρετὴν, τὸν τοῦ πονηροῦ δαίμονος φθόνον διαφυγεῖν, ὥρα νῦν ἐξείπειν οἷσι περιπίπτει πειράσμοις. Σαβίνος γὰρ καὶ Κρισκεντίνος, οὓς καὶ ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν ὑπὸ τοῦ πλήθους εἰς τὴν ἐπισκοπὴν προβιβάζεσθαι, οὗτοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθόντες, καὶ εἰς συμβάσεις χωρήσαντες, πάλαι γὰρ διάφοροι καθειστήκεσαν, Ἔως πότε ἡμεῖς, ἔλεγον, ὑποταγησόμεθα τῷ γόητι τούτῳ καὶ φαρμακῷ, ὃς μαγείαις ἅμα καὶ τεθρῆλαις ἐξίστα τὸς εὐηθεστέρους τῶν ξένων, ὅπως διαπεφευγῶς τῶν ἐνθένδε, μάγῳ τινὶ παρέμεινε, κάκειθεν πᾶσαν κακοτεχνίαν ἐξήντηλε, πλανίων τοὺς ἀνθρώπους, οἷα δὲ καὶ Σίμων ἐκεῖνος δαίμων ἐξανθρώπων γενόμενος. Ὅρα γὰρ ὡς οὐθ' ὄλωσ' ἐσθίει οὔτε πίνει, ὃ καὶ οἱ δαίμονες κομιδῇ ποιῶσι; Ταῦτα πρὸς ἀλλήλους εἰπόντες προσλαμβάνονται μεθ' ἑαυτῶν καὶ τοῦ κλήρου τινάς· ὑποσπῶνται δὲ καὶ τοῦ λαοῦ μέρος οὐκ ὀλίγον, καὶ ὄρκους ἀλλήλους κατεμπεδῶσαντες, ὁρᾶμά τι συσκευάζοντα τῆς τοῦ κεκνηχοτός αὐτοὺς πρὸς ταῦτα κακοτεχνίας ἐπάξιον. Ἀκολάστῳ γὰρ τινὶ γυναικὶ προσελθόντες, τὴν ὥραν περικαλλεῖ, τοῖνομα Εὐδοκίαν, καὶ ταύτην χρήμασι ἀναπείσαντες, φεῦ τῆς ἀναιδείας! τοῦ ἐπισκόπου κατεπειν ἀναγκάζουσιν ὡς ἄρα εἶη αὐτὴν ἐγνωκώς. Ὡς οὖν ἤρτουςαν τὴν ἐπιβουλήν, ἐξήτουν καιρὸν καθ' ὃν ἂν εἴσω ταύτην παραθύσαι τοῦ ἐπισκοπεῖου δυνήσονται. Ὡραν οὖν φυλάξαντες καθ' ἣν ὁ μέγας μέσων νύκτων ἅμα τοῖς τρισὶν ἐκεῖνοις οἰκειότατοις τῶν διακόνων εἰς τὸν ναὸν κατῆει, τὰς συνήθεις ἐπιτελέσων εὐχάς. Ἐν ταύτῃ δὲ χρήμασι οἱ ἐπιβουλοὶ τοὺς θυρωροὺς ὑποφθείραντες, εἰσάγουσιν εἰς τὸν τοῦ μεγάλου κοιτωνίσκον τὴν κόρην, καὶ ἐν γωνίᾳ ἰστῶσι μιᾶ. Ὁ δὲ, ἐπεὶ τὰς εὐχάς ἤδη τελέσειεν, ἀνῆει τε εἰς αὐτὸν καὶ βιβλίον ἐπὶ χεῖρας λαθὼν τὸν βίον προσεχόντως διῆει τοῦ πολλοῦ τὸν τέ λόγον καὶ τρόπον, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου φημί.

Μ'. Ἦ δὲ δὴ κόρη εἰς ὕπνον ἄρτι κατενεχθεῖσα βαθύν, οὗτ' ἐκεῖνη τὸν μέγαν ἀνελθόντα συνῆκεν. Οὕτε πάλιν αὐτὸς τὴν κόρην ἐώρα. Πόθεν ἂν καὶ ὑπώπτευσε καθαρᾶ τοιαύτῃ ψυχῇ καὶ παρθένοσ, κρυπτομένην ὡς οἶόν τε καὶ δαλαθεῖν βουλομένην. Ὁ μὲν οὖν οὕτω μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἐπὶ τὰς ἐωθινὰς καθῆει πάλιν ὡδᾶς· ἐπεὶ δὲ καὶ ταύτας πληρώσας ἀνῆει ἅμα τῷ κλήρῳ παντὶ καὶ τοῖς συνελθοῦσι τοῦ πλήθους, εἶτα καὶ παραινεῖν αὐτοῖς ἤρξατο τὰ σωτήρια, καὶ ἔτοιμος ἦν καὶ θεῶν λογίων ἀναγνώσει τὰς ἐκείνων θρέψαι ψυχὰς, ὡσπερ εἰθιστο καθ' ἑκάστην ποιεῖν, αὐτίκα οἱ περὶ Κρισκεντίνον, θηρίων δίκην ἀγρίων ἔνδον συνεισπεσόντες τῆς τε κόρης ἐπιλαμβάνονται, καὶ εἰς τὸ πλῆθος ἐξάγουσι, βοῆς ἅμα καὶ θορύβου καὶ ταραχῆς τὰ πάντα πληροῦντες. Ὁ ἀσελγῆς, ὁ ἐναγῆς, ὁ ἀνάξιος, οἱ μικροὶ τῷ ὄντι, κατὰ τοῦ σφόδρα καθαροῦ κράζοντες, καὶ ὅμα τῷ πλήθει τὴν ἐταίραν παραδει-

tem, tum ad eloquia divina meditanda, informaret, eorumque sensus, quam commodissime posset, explicaret.

XXXIX. Sed quando fieri non potest, quemquam tam sedulo virtutem consecrari, ut hostis dæmonis declinet invidiam, instat nunc, ut, quæ illum tentationes invaserint, persequamur. Sabinus ac Crescentinus, quos superius a multitudine episcopos designatos fuisse demonstravimus, ambo, inito fœdere, conspirant (diu enim mutuas simultates gesserant), Quousque nos (dicentes) huic importori atque venefico subjiciemur, qui ignaris ac simplicioribus hominibus admirationem præstigiis ac imposturis excitat? An ignoramus quemadmodum hinc effugerit, et cum quodam mago manserit, a quo nefariam hanc et maleficam artem hausit, qua hominibus instar Simonis illius, dæmon ex hominibus factus, imponit? Non cernis, ut neque omnino comedat, neque bibat, quod dæmones subinde faciunt? Hæc inter se commentati, secum etiam clericos quosdam asciscunt, et non exiguam populi partem convellunt, fidem inter se jusjurandum dant, captiosum figmentum, arte, qua ad hoc illos impellebat, insidiosa dignum commiscuntur. Nam mulierem quamdam impudicam, alioquin pulchritudine insignem, Eudociam nomine, conveniunt: quam pecunia corruptam inducunt contra episcopum (proh pudor!) palam sese cum illo concubuisse testimonium dicere; qui cum perfidia et plena subdoli ac versuti animi consilia insituerunt, quatenus in episcopum illam insinuarent. Quare tempus observant, quo vir magnus mediis noctibus una cum diaconis illis tribus sibi familiarissimis in templum ad consuetas preces descendere solebat. Insidiatores interim pecunia, cum janitoribus paciscuntur ut puellam in lectum viri magni submittere liceat, et ipsi in angulo considunt. Ille, solutis precibus, cubiculum petit, librumque manu prehensens, vitam Joannis Chrysostomi, ut clari litteris, ita moribus et ingenio maximi, attentissime percurrit.

XL. Porro puella arctissimo paulo ante somno detenta, neque ipsa virum magnum ascendentem sensit, neque rursus ipse puellam vidit. Unde, obsecro, isthæc innocens et immaculata anima suspicari habuit puellam prout poterat occultari, et libentem illic latenter conjectam se voluisse? Ille igitur post lectionem ad matutinas laudes ire contendit, quibus expletis, una cum omni sacro ordine, ac aliis ex populo comitantibus revertitur. Tum hortari illos, ac salutaria monere cœpit, illudque laborabat, ut, quod singulis fere diebus agere consueverat, eorum animos divinarum Litterarum lectione reliceret. Tum Crescentiniani instar ferarum agrestium irruentes, puellam arripiunt, eamque coram populo statuunt, clamore, turbatione, ac tumultu omnia implent: Improbe, sceleste ac execrabilis, qui vere nefarii erant, contra virum omnino sanctum vociferantes, nihil minus sese

multitudini ostendebant. Caeteri talia videntes, admiratione ac dubitatione percellabantur. Nam mulierem illam vitiosam intra cubiculum praesentem cernebant : vitam vero ac mores viri praecelari huiusmodi suspicionibus maxime adversari ac repugnare noverant. At vero sycophantae, injectis in virum sanctum manibus (o insaniam detestabilem!), per omnia loca trahebant. Hic multitudo amaris cum lacrymis pariter lugebat, perinde ac si quisque illorum, idem, qui haec pateretur, exsisteret. Ita haec omnes, extra paucos longe flagitiosissimos, hisque exceptis, qui impuri atque profani conjurationi consenserant, de illo graviter perferebant. Isti enim meliora secuti, figmentum, ut sese habebat, suspicati, tempus ab ea quo esset in domum introducta, sciscitabantur. Illa (ut edocta fuerat) a vespertinis laudibus sub primam fere noctis vigiliam, dixit. Ad haec cum Philadelphus diaconus propheticum illud respondisset : « Obmutescant labia mendacia, quae veteratorie injustum loquantur », Crescentinus improbus illum invadens percussit. Tum multitudine contra illum confestim insurgente, parum abfuit, quin crudelissime necaretur, nisi vir magnus conversus eos adhortatione compescuisset. Se vero tortoribus prompte trahendum exhibuit. At haec praecipua causa fuit, ut dum se ipse uti reum criminatorem offert, magnam populo suspicionis occasionem dederit, ne crimen in se recipere videretur, illaque omnino vera essent, quae contra se accusatores intenderant, et propterea conscientia illum interior evinceret, ut non solum pro se aliquid agere, sed ne loqui quidem contra quidquam auderet. His sane cogitationibus illorum animi torquebantur.

XLl. Interea vero improbi homines seditione praevalentes, virum sanctum domo exturbant, eumque in custodiam tradunt, lignoque pedibus illius injecto communiunt. Erat autem illa custodia, qua magnus ille Gregorius Lybis, qui pro Christo mortem oppetiit, detentus fuerat. Cum igitur fama apud omnes crebresceret, frequens quaedam multitudo pro foribus carceris haerebat ; quorum alii manibus, alii pedibus portas perfringebant, nonnulli ferreis vectibus demoliri ac evertere illas aggrediebantur. Non deerant etiam, qui seditione in populo facta, Sabinum ac Crescentinum interficere cogitabant. Verum cum Christi discipulus ac imitator haec illos meditari sensisset, ex carcere ipsos hortabatur : Nequaquam vos, filii, (aiebat) tale quidquam in illos deliberaveritis. Aversetur hoc Deus, ut vestrum aliquis manus et animam propter me tam foede conspurcet. Non eousque, filii, quisquam infelicitatis deveniat. Praestat enim me magis esse perdendum : ideo permittendi sunt, ut in hominem miserum saevire possint. Ab infringendis vero foribus, ab omni tumultu abstinentes, orate, ultionemque a Domino expectate. Quod si quis vobis negotium facesse-

Α κνύντες. Οἱ δὲ ταῦτα ὁρῶντες ἐκπλήξαι τε εἶχοντο, τὴν μὲν φαύλην ἐκείνην γυναῖκα εἴσω τοῦ κοιτωνίσκου προῦσαν βλέποντες, τὸν τοῦ μεγάλου δὲ βίον ἀκριβῶς εἰδότες πρὸς τριαύτας ὑπονοίας ἀντιφθεγγόμενον. Οἱ δὲ δὴ συκοφάνται, χεῖρας τῷ ἁγίῳ ἐπιβαλόντες μέσον τοῦ ἐπισκοπίου, ὧ μανίας δαιμονικῆς ἰέλκουσιν, ἐνταῦθα καὶ τὸ πλῆθος πικρὸν τι μετὰ δακρῶν κοινῶς ὠλόλυξαν, καὶ ὡσπερ αὐτὸς ὢν ἕκαστος ὁ ταῦτα πάσχων. Οὕτως ὑπὲρ ἐκείνου πάντες δεινῶς ἐκόπτοντο, πλὴν ὀλίγων τῶν σφόδρα πονηροτάτων, καὶ ὅσον ἐκοινωνήσε τῆς συνωμοσίας τοῖς ἀνιέροις, οἱ μέντοι γε τῆς ἀγαθῆς μερίδος, ὅπερ ἦν τὰ τοῦ δράματος ὑποπτεύσαντες, τὸν καιρὸν ἡρώτων καθ' ὃν ταύτη φησὶ συνέλθοι. Ἡ δὲ, καθῶς προεδεδίδακτο, Μετὰ τοὺς ἑσπερίους, ἔλεγεν ὕμνους, κατὰ πρώτην μάλιστα τῆς νυκτὸς φυλακῆν. Φιλαδέλφου δὲ τοῦ διακόνου πρὸς ταῦτα τὸ προφητικὸν ἐκείνῳ εἰπόντος, « Ἄλαλα γενηθήτω τὰ χεῖλη τὰ δόλια τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομίαν », δραμῶν ὁ ἀνιέρως Κρισκεντίνος παίζει κατὰ κόρηρς αὐτόν. Ἐπὶ τούτῳ καταστασιάζουσιν αὐτοῦ πᾶν τὸ πλῆθος, καὶ μικροῦ ἂν τοῦτον καὶ διεσπάσαντο, εἰ μὴ ὁ μέγας, ἐπιστραφεὶς, αὐτοὺς μὲν παραινέσει κατέσχευεν, ἑαυτὸν δὲ παρέσχευεν ἐτοιμῶς ἄγειν τοῖς ἔλκουσι. Τοῦτο δὲ δὴ καὶ μάλιστα τὸ παρέχειν ἑαυτὸν ὡς ὑπεύθυνον ὑποψίας χάραν ἐδίδου τῷ δήμῳ, καὶ, Μήτι γε ἄρα καὶ ἀληθῆ ἢ τὰ παρὰ τῶν κατηγορῶν εἰσαγόμενα, ἔλεγον, καὶ διὰ τοῦτο τὸ συνειδὲς ἔνδον κατηγοροῦν ἔχων οὐκ ἀντιπρᾶξαι μόνον, ἀλλ' οὐδὲ ἀντειπεῖν πρὸς αὐτοὺς δύναται. Καὶ τοὺς μὲν ταῦτα ἐκλόνει.

ΜΑ'. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ τῶν ἀνιέρων ἐκείνων ὑπερῖσχυσαν τὸ σύστημα, τοῦ ἐπισκοπέου τε τὸν ἅγιον ἐξωθοῦσι, καὶ εἰρκτὴ τοῦτον παραδίδόασιν, τοὺς πόδας τῷ ξύλῳ ἀσφαλίσάμενοι, εἰρκτὴ δὲ ἦν ἐκείνη ἢ καὶ τὸν πάνυ Γρηγόριον τὸν Αἰθιον τὸ μαρτυρικὸν τέλος ὑπὲρ Χριστοῦ δεξάμενον εἶδε. Τῆς φήμης τοίνυν πάντας διαδραμούσης, πολὺ τι πλῆθος πρὸς ταῖς θύραις συνηνέχθη τῆς φυλακῆς· καὶ τούτων οἱ μὲν χερσὶ καὶ ποσὶν ἰδίοις τὰς πύλας ἐναράσσειν, οἱ δὲ καὶ μογλοῖς σιδηροῖς ἀναρρήσειν αὐτὰς ἐπεχείρουν, εἰσὶ δὲ οἱ καὶ κατὰ συμμορίας συστάντες ἀνελεῖν Σαβῖνόν τε καὶ Κρισκεντίνον ἐβούλοντο. Ἄλλ' ὁ Χριστοῦ μαθητὴς τε καὶ ζηλωτὴς τῶν μελετωμένων τούτων αἰσθόμενος, ἔνδοθεν αὐτοὺς παρεκάλει λέγων· Μὴ ὑμεῖς γε, ὧ τέκνα, μηδὲν τοιοῦτον περὶ αὐτοὺς βουλευσῆσθε, μηδὲ γένοιτό τι ἐξ ὑμῶν χεῖρα δι' ἐμὲ καὶ ψυχὴν μολῦνα· μὴ εἰς τοσοῦτον ἦκαίμι, τέκνα, δυστυχίας, μᾶλλον δὲ ἀπωλείας ἐγώ. Διὸ ταῦτα μὲν ἐπτεόν ἀνθρώπου ἕνεκα, καὶ ταῦτα δυστήνου ποιεῖν. Τοῦ τὰς θύρας δὲ ἀράσσειν καὶ ὑρῶσαι ὑποσχομένοις εὐχῆς ἔχεσθε, καὶ παρὰ Κυρίου μένετε τὴν ἐκδίκησιν, κἂν μηδεὶς ὄκνος ὑμῖν ἐνοχλῆ, καὶ αὐτόθι προσκαρτερεῖτέ μοι φυλακῆς, μὴ καὶ τι χεῖρον οἱ θῆρες περὶ ἐμὲ βουλευσονται. Ταῦτα δὲ

^p Psal. LXXII, 8.

λέγων δῆλος ἦν οὐ τὸν θάνατον δεδοικώς ἀλλ' ἀσχο-
 λία τῆ περὶ τὴν φυλακὴν τῆς προτέρας ὁρμῆς
 ἀπάγων αὐτοὺς καὶ ἅμα τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι
 μεγαλείου θεατὰς γενέσθαι βουλόμενος, ὃ δὴ καὶ
 εὐθύς ἠκολούθει. Τοῦ γὰρ δὴ πλήθους ἔξω κατὰ τὸν
 τοῦ ἁγίου λόγον προσκαρτεροῦντος ἔνδον ἐκεῖνος τὰ
 γόνατα ταθεῖς προσηύχετο, καὶ πάντων ἔνεκεν ἡύ-
 χαρίσται Θεῷ, μέσον δὲ νυκτῶν φαιδρὸν αὐτῷ φῶς
 ὁ Θεὸς ἄνωθεν εἰς παράκλησιν ἐπιλάμπει, ὃ καὶ τὴν
 φυλακὴν ὅλην κατήστραψεν. Ἄγγελος δὲ αὐτῷ ἐπι-
 στάς διαρρήγνυσι τὰ δεσμά, καὶ λόγοις ἐπιστηρίξας,
 καὶ τόγε πλείονα τὴν οἰκειώσιν δηλοῦν ἀσπασάμε-
 νος ἐκεῖνος μὲν ἀφανὴς ἦν. αἱ δὲ τῆς φυλακῆς πύλαι
 αὐτόματα διηνοίγοντο. Καὶ ὁ λαὸς ταῦτα καθορῶν
 ἔξεπλήττοντο. Δάκρυα δὲ προσετίθεντο δάκρυσι, τοῖς
 ἐπὶ τῆ προτέρα λύπη τὰ τῆς ὕστερον χαρᾶς καὶ
 θαυματουργίας. Θάμβους οὖν καὶ εὐθυμίας μεστοὶ
 τοῖς πιστῶ τοῦ μεγάλου προσέπιπτον, Νῦν, λέγοντες,
 ἔγνωμεν ὅτι ὁ Θεὸς μετὰ σοῦ, καὶ ἅμα καὶ πρὸς τὸ
 πράττειν ἐτοιμότερον ὑπὲρ ἐπιζόντο, πάντα ἰδιὸν
 αὐτοῦ καὶ παθεῖν καὶ ὁρᾶσαι, σὺν ὅσῃ σπουδῇ βου-
 λόμενοι.

litia pleni, ad pedes magni viri procumbunt, dicentes: Nunc Deum tecum esse cognovimus: simulque paratiores ad recte facta constituti, omnia pro ipso et pati et facere hilariter decreverunt.

MB'. Καὶ ἀνῆρ πικρὸς ἂν αὐτίκα Σαβίνος τε καὶ
 Κρισκεντίνος οἱ κακοδαίμονες, εἰ μὴ ἄρα πολλὰ μὲν
 αὐτῶν καὶ αὐθις δεηθεῖς ὁ Θεὸς ὄντως ἀνῆρ, οὐκ
 ὀλίγον δὲ καὶ φόβον αὐτοῖς ἐπέσεισε τὰ τε τοῦ φόνου
 κακὰ διεξιόν, καὶ ὅσα ἐκ τούτου συμβήσεσθαι ἔμελλε,
 καὶ τελευταῖον προσθεῖς ὡς εἰ ταῦτα τολμᾶν βού-
 λοντο, αὐτὸν δεῖν πρῶτον ἀποκτεῖναι, οὕτως ἐπ' Ἐ
 ἐκεῖνους χωρεῖν. Οὕτως εἰπὼν μόλις ἔστησι τῆς
 ὁρμῆς. Φωνήσας δὲ Σαβίνον καὶ Κρισκεντίνον ἵνα
 κάκεινοις ἐξῆ τὰ γενόμενα καθορᾶν, Τί καὶ δὴ με,
 φησὶ, ἐνταῦθα κατακλείσαντες ἔχετε ἐξὸν θανάτῳ
 παραδοῦναι ἢ καὶ κριθησόμενον ἀποπέμψειν ἔνθα
 ἂν ὑμεῖς βούλοισθε. Οἱ δὲ καὶ τῶν λεγομένων ἀκού-
 οντες καὶ τῶν πραγματοποιμένων αὐτοὶ μάρτυρες ἀφευδεῖς
 ἑαυτοῖς ὑπάρχοντες, οὐδὲν τι μᾶλλον ἐδυσωπήθη-
 σαν, οὐδ' εἰ μὴ τι ἄλλο τῶν ῥημάτων τὴν τοσαύτην
 ἠδεδέθησαν ἐπιείκειαν· ὅτι μετὰ τοσαῦτα καὶ τηλι-
 καῦτα τὰ γε παραδόξως εἰς αὐτὴν τελεσθέντα κυ-
 ρίους ἐκεῖνους τοῦ ἰδίου ἐποιεῖτο σώματος, ἀλλ'
 ἀπονεννημένως σφόδρα καὶ ἰταμῶς πρὸς αὐτὸν
 ἐρασκον, ἐπιστολὰς περὶ αὐτοῦ τῷ ἐξάρχῳ πεπομ-
 φέναι, κάκεινου δὴ ἦκοντος πάντα σὺν ἀκριβεῖ τὰ
 κατ' αὐτὸν ἐξετάζεσθαι. Γέγονε οὕτω, καὶ τοῦ
 ἐξάρχου ἦδη καταλαβόντος, ἐν μέσῃ τε τῆ πόλει
 προκαθεθέντος, παρίστανται μὲν οἱ περὶ Σαβίνον
 ἅμα τῆ μοιχαλίδι, ἄγεται δὲ καὶ ὁ ἅγιος τῆς εἰρ-
 κτῆς ὑπὸ πολλῷ τῷ πλήθει παραπεμπόμενος, οἱ καὶ
 βοῆ πρὸς τὸν ἐξάρχον ἐχρῶντο, τὰ τε ἄλλα θαυμάσια
 τοῦ Γρηγορίου διεξιόντες, καὶ ὅπως αὐτοῦ τούτου
 Σαβίνου τὴν θυγατέρα τοσαύτοις ἔτεσι παρεμμένην
 ὑγιᾶ τῷ Πατρὶ δίδωσιν, ὃν καὶ δεῦτερον Ἰουδᾶν
 ἐκάλεσαν, τὸν εὐεργέτην ὡσπερ ἐκεῖνος τοῖς χυλοῖς
 ἀμειψόμενον. Πρὸς ἐπὶ πᾶσι δὲ καὶ τὸ τελεσθὲν
 ἐσαγγεῖον περὶ τῆν φυλακὴν προετίθεσαν, καὶ ὅτι τὸν
 τηλ κούριον ἄλλιστα μὲν οὐδὲ εἰς ἀπίλογον ἐχρῆν

rit, illic etiam sustinete, mihi que hanc injuriam
 vigiles mei condonate: non enim contra me feræ
 istæ deterius quidquam statuent. His verbis satis
 liquebat, illum mortem non vereri, sed hoc stu-
 dere, ut dum circa carcerem intenti occupantur, a
 priori illos indignatione retraheret: simulque in-
 gentis ac magnifici miraculi, quod statim subse-
 cutum est, spectatores constitueret. Cum enim
 multitudo juxta viri sancti sermonem foris præsto-
 laretur, ille intus positus genibus orabat, et pro
 omnibus Deo gratias agebat. Porro intempesta
 nocte lucem clarissimam, quæ totum carcerem cir-
 cumfulsit, ad ipsum consolandum Deus cælitus
 immisit, eidemque angelus assistens, catenas,
 quibus vinctus erat, perfregit: cumque verbis con-
 firmasset illum, quo majorem benevolentiam indi-
 caret, complexus est. Ille quidem hominum obtu-
 tus oculorum effugerat, cæterum januæ carceris
 sua sponte apertæ sunt. Quare animadversa, tam in-
 gens populum admiratio subiit, ut lacrymæ præ gau-
 dio ac admirando facto posterius elicite, superioris
 lacrymas luctus exciperent. Stupore igitur ac læ-

ditia pleni, ad pedes magni viri procumbunt, dicentes: Nunc Deum tecum esse cognovimus: simulque paratiores ad recte facta constituti, omnia pro ipso et pati et facere hilariter decreverunt.

XLII. Ac Sabinus Crescentinusque scelestissimi
 repente confossi ac jugulati fuissent, nisi rursus
 vir ille vere divinus eos mox multum obsecrasset,
 graviterque terruisset, cædis incommoda, et mala,
 quæ inde imminerent, ob oculos ponens. Extre-
 mum illud addens, si tantum facinus auderent,
 oportere ut sese primum interficerent, ac sic po-
 stremo illos invaderent. Vix his verbis eorum impe-
 tum sedavit. Sabinum ac Crescentinum accersens,
 ut ea quæ gesta essent cernere ipsis liceret: Cur
 me obsecro, inquit, hic inclusum detinetis, cum
 in me necis habeatis potestatem, vel publico dam-
 natum judicio, quoquoersum in exilium mittere
 liceat? Illi cum hæc omnia audirent, et factorum
 testes ipsi sibi essent locupletes, conscientia alio-
 qui sua transfixi, nihil minus de pertinacia et du-
 ritie remiserunt, tantamque verborum mansuetu-
 dinem, quod post tot tantaque signa, erga illum
 admirabiliter edita, se proprii corporis dominos
 faceret, non magis, quam qui minime, reveriti
 sunt; quin præfracte valde ac arroganter illi dice-
 bant, epistolas se de illo exarcho principi dedisse,
 sed venturum illum, accurateque de illius crimine
 quæstionem habiturum. Idque ita factum est. Nam
 cum exarchus advenisset, ac in media civitate
 pro tribunali agens jus diceret, Sabinus una cum
 adultera illi se sistunt. Sanctus quoque custodi-
 dibus ac apparitoribus, pleraque item populi
 multitudine comitatus deducitur. Illi coram exar-
 cho vocem tollentes, cum alia Gregorii admiranda
 facta persequerentur, tum, quemadmodum Sabini
 ipsius filiam tot annis jacentem redditam sanitati
 patri restituerit, dixerunt, et quem Judæm alterum
 appellabant, hunc benefactorem suum non secus
 ac ille fecit, maleficiis compensare. Illud præterea

addebant, quod de custodia nuper acciderat : quod cum tam magnum praesertim esset, ne illi quidem necessitatem sui excusandi tribui oportere : alioqui si sine concilio judicarentur, fore omnium iniquissimum asserebant. Hæc multitudine conclamante, exarchus palam perterritus est. Quocirca de sede surrexit, dixitque ad pontificem maximum, quo de hac tota causa cognosceret, referre oportere. Ut tamen, cum illuc accesserit, aliquid relatu dignum habeat, Sabinum ac Crescentinum adesse jubet, puellamque coram ipsis percontatur, an ea quæ illi de ejusmodi homine nuntiarant, vera omnino essent. Illa vero fatetur. Quo dicto, impuro afflata spiritu, humi trahebatur, confestimque juxta viri sancti prostrata pedes miserabilis, dentibus stridens, atque ore spumas agens procumbebat. Tum eos qui aderant, tantus repente terror invasit, ut nihil præterea in fidem dictorum ab exarcho quærendum esse arbitrarentur, præsertim qui erant sana mente, neque animo valde cæcutiebant. Sabiniani vero improbi sycophantæ virum insignem nihil veriti, cavillabantur, aiebantque : Quid aliis testibus indigemus, quando de voluntate sua Deus nos tam manifeste certiores faciat? Omnia præstigiis ascribebant, et miraculorum vim divinam imposturam appellabant. At Sabini uxor una cum filia, quæ cæca surdaque paulo ante fuerat, ac plerique alii ex iis, qui sanati fuerant, ad beati viri pedes sese flentes projecere, et ne contra se ob aliorum convicia ac petulantiam, impiorumque maledicentiam acceptarum injuriarum indignationem exsereret, obsecrabant. Porro eadem Sabini uxor, justa de causa indignata, virum suum torve aspiceret, ac acriter increpare cœpit, et dicere : Hinc facesse, sceleste, mihi et tibi ipsi pariter insidiator. Hæccine homini benefico, deque nobis optime merito, qui solo sermone filiolum nostram sanitati restituit, beneficia rependis? Neque te, infelix, talia contuentem nunc ulla cogitationum persequeretur, Sabinus colorem mutavit, seque in eo divina sese vindicta extulit.

XLIII. Ex quo vero exarchus nihil ultra contra se statuendum habuit, rursus vir beatus in custodiam conjectus est, donec universa hæc pontifici max. perspecta fierent. Cæterum ille præibat, et universus populus subsequebatur, hunc quidem maximis laudibus, quadruplatores vero illos innumeris contumeliis persecutus. Jam vero vesper advenerat. Proinde cum jam esset decretum, virum sanctum ad pontificem mittere, visum est exarcho intempesta nocte, universo populo dormiente, per portam, qua tenditur ad mare, hunc clam e civitate deducere; animadverterat enim multitudinem id, si rescivisset, non permissuram : quod sane ex sententia cecidit. Nam occulte civitate egressus est. At parentes ejus (neque enim quod fiebat ignorabant) filium flentes ac lamentantes sequebantur : et licet ex iis quæ præcesserant, quis horum futurus finis esset, uti ejusdem

καθιστᾶν· εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τό γε χωρὶς συνόδου κρίνεσθαι τῶν πάντων ἔλεγον ἀδικώτατον. Τοιαῦτα τοῦ πλήθους βοῶντος, ὁ ἐξάρχος φανερός ἦν χατάφοβος γεγονώς· ὄθεν καὶ τοῦ μὲν βήματος ἐξανίστατο, πρὸς δὲ τὸν πάππαν ἀναφέρειν πάντα δεῖν ἔφασκεν. Ὅμως ἵνα καὶ τι παραγεγόμενος πρὸς αὐτὸν ἀπαγγέλλειν ἔχοι, Σαβίνον τε καὶ Κρισκεντῖνον προκαλεσάμενος κατὰ πρόσωπον αὐτῶν τὴν ἐταίραν ἤρώτα, Εἰ ἀληθῆ γε ταῦτα φησὶ, ἄπερ οὗτοι τοῦ ἀνδρὸς καταγγέλλουσιν. Ἡ δὲ, Ναί, φησὶ, καὶ ἄμα τῷ λόγῳ πονηρῷ πνεύματι κατάχρητος γεγονυῖα, τῆ γῆ προσηρόραθη, ἐλεεινὴ τε παρὰ τοὺς τοῦ ἀγίου πόδας εὐθὺς ἔκειτο, τετριγυῖα τοὺς ὀδόντας, καὶ ἄφρον τοῦ στόματος ἀποπτύουσα. Πρὸς ταῦτα φρίκη τοὺς ὀρῶντας ἐλάμβανε, καὶ πλέον μὴδὲν εἰς πίστιν τῶν λεγομένων ἤξιον ζητεῖν τὴν ἐξάρχον καὶ μάλιστα γε ὅσοι τὸ συνειδὸς ὑγιᾶς εἶχον, καὶ οὐχὶ πάνυ τὴν ψυχὴν ἐτύφλωτον οἱ δὲ περὶ τὸν Σαβίνον μιαιοὶ συκοφάνται, μηδὲ τὸν περιφανῆ τοῦτον αἰδεσθέντες ἔλεγχον. Καὶ τί γὰρ ἂν ἄλλο καὶ εἶπον, οὕτως ὑπὸ Θεοῦ αὐτοῦ καταμαρτυρούμενοι μαγεία τὸ πᾶν ἐδίδουν, καὶ γοητεῖαν τὴν θαυματουργίαν ἐκάλουν. Ἡ δὲ τοῦ Σαβίνου γυνὴ ἄμα τῆ θυγατρὶ καὶ ὁ ποτὲ ἄλαλος καὶ κωφός, καὶ ἄλλοι τῶν βερκευθέντων συχοὶ, προσέπιπτόν τε τοῖς τοῦ μακαρίου ποσὶ κλαίοντες, καὶ μὴδὲν αὐτοῖς μνησικακῆσαι τῆς ἐτέρων ἔνεκεν παροινίας, μηδὲ τῆς βλατφημίας τῶν ἀσεβῶν ἐδέοντο. Ἡ δὲ γε ῥηθεῖσα τοῦ Σαβίνου γυνὴ ὀργῆς πλησθεῖσα δικαίας καὶ τῷ ταύτης ἀνδρὶ σφόδρα πικρὸν τι καὶ μανικὸν βλέψασα, Ἀπόστηθὶ μου, ἔλεγε, μιὰρὲ καὶ ἐμοὶ καὶ σουτῷ ἐπίβουλε, ὃς τὸν ἡμῶν σωτῆρα καὶ εὐεργέτην, τὸν λόγῳ μόνῳ τὸ θυγάτριον ἡμῶν θεραπεύσαντα τοιούτοις ἡμεῖς, καὶ οὐδὲ ταῦτά σοι βλέποντι, νῦν ἄθλιε, μετάνοια τὸν λογισμὸν ἐπεισέρχεται. Τοιαῦτα τῆς γυναικὸς λεγούσης ὁ Σαβίνος τὴν τε χροιάν ἤμειθε καὶ τὸ πρόσωπον αὐτῷ συνέπιπτε, καὶ ὄλωσ ἄφωνος ἦν, εἰς τοῦτον δὴ τῆς δίκης προβάσης· istiusmodi subito pœnitentia? Hæc cum mulier terram abjecit, vocis omnino expers factus : usque

MI'. Ἐπεὶ μὴδὲν εἶχεν ὁ ἐξάρχος παρ' ἑαυτοῦ ἀποφθῆνασθαι, αὐθις ὁ μακάριος ὤρμησεν ἐπὶ τὴν εἰρκτήν, μέχρις ἂν τὰ κατ' αὐτὸν τῷ πάππα γνωστὰ γένωνται, προφηεὶ ἐκ παντὸς αὐτῷ τοῦ πλήθους ἐφεπομένου, καὶ τὸν μὲν εὐφημαῖς μυρίαῖς, τοὺς δὲ συκοφάντας πολλαῖς ταῖς ὕβρεσι βᾶλλοντος. Ἐσπέρας δὲ ἤδη καταλαβούσης, ἐπειδὴ δέδοκτο τὸν μακάριον πρὸς τὸν πάππαν ἀποσταλῆναι, συνεβούλευε τῷ ἐξάρχῳ ἀωρὶ τῶν νυκτῶν, καὶ τοῦ πλήθους ἠρεμοῦντος παντὸς, διὰ τῆς φερούσης διὰ τὴν θάλατταν πύλης, λάθρα τῆς πόλεως τοῦτον ἐξαγαγεῖν· ἤδει γὰρ ὡς οὐκ ἤσυχίαν ἔξει τὸ πλῆθος αἰσθόμενον· ὃ δὴ καὶ κατὰ γνώμην ἐπράττετο, καὶ ἔξῃ κρυφίως τῆς πόλεως. Ἡ δὲ μήτηρ καὶ ὁ πατήρ, οὐδὲ γὰρ κάκεινους ἐλάνθανε τὸ γινόμενον, εἶποντο τῷ υἱῷ, κλαίοντές τε πικρῶς καὶ ὀλοφυρόμενοι, καὶ οἷον μὲν ἔσται τὸ πέρας, ἐκ τῶν ἤδη φθασάντων καλῶς εἰκάζοντες, ὅμως δὲ οἷα γονεῖς τῷ ἀδελφῷ τὴν καρδίαν

διαδουνοῦμενοι. Ἄλλ' ὁ μακάριος τῶν τε δακρύων ἅπειράτο παύειν αὐτοὺς, καὶ ἡσυχίαν ἄγειν παρα-
νεῖ, καὶ ἐπειδὴ πρὸς τῷ αἰγιαλῷ ἤγγισεν, εὐχεσθαι
μᾶλλον ὑπὲρ αὐτοῦ παραινέσας μετ' εὐθυμίας τῷ
πλοίῳ ἐπέθεινε. Συνεισφῆι δὲ αὐτῷ τῶν μὲν ἄλλων
οὐδεὶς ὅτι μὴ μόνος Πλατωνικός, ὃς αὐτῷ καὶ τὰ
πρὸς ὑπηρεσίαν καθίστατο. Τὸν δὲ ἀπόπλουον ἤδη
ποιεῖσθαι μέλλων, πολλὰ αὐτοῖς περὶ τῆς ἐκκλησίας
καὶ τοῦ ποιμνίου διεμαρτύρητο, ὡς τῷ Θεῷ λόγον
τῶν εἰς αὐτὴν πραττομένων ὑφέξοντας. Οἱ δὲ μηδὲ
οὕτω τῆς πονηρίας ὑφέντες, ἦν γὰρ δὴ καὶ ὁ ἐξαρχ-
χος οἷος περὶ αὐτὰ μηδὲν τῶν συκοφαντῶν διαφέ-
ρειν τὰ τε ἄλλα τοῖς κατηγοροῖς ἐτίθετο, καὶ τότε
ἀποκρινάμενος, Μηδεὶς ἔστω σοι λόγος περὶ τῆς
Ἐκκλησίας, φησὶν, ὦ Γρηγόριε· τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν
εὐρηται ἀντὶ σοῦ πρὸς ὃν οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν οὐδεὶς
ἔχει τι προφασίσσασθαι. Ταῦτα δὲ περὶ τινος ἔλεγε
Λευκίου αἰρετικοῦ, ὃς περὶ τὴν ἐφάν πολλάκις τῷ
Γρηγόριῳ τῶν παραδόξων ἔνεκεν τῆς οἰκονομίας
Χριστοῦ δογμάτων διαλεχθεὶς καὶ τσαυτάκις ἐπι-
στομηθεὶς, διάφορος μὲν αὐτῷ ἐκ πολλοῦ ἐγεγόνει,
τότε δὲ παρὰ τινι κρυπτόμενος τῶν τῆς πόλεως, τὸν
τε κυκεῶνα τοῦτον τῆς διαβολῆς αὐτὸς ἦν ὁ τῷ Γρη-
γορίῳ κινῶν, τοῖς συκοφάνταις ὑποφυσὶς καὶ πᾶσαν
αὐτοῖς ὑποτιθεὶς τὴν σκηνὴν τοῦ δράματος ὧ δὴ καὶ
τότε τὰ τῆς ἐπισκοπῆς ἐνεχειρίζον. Ἄλλ' οἱ μὲν
τσαυτὰ εἰπόντες πλέειν ἀπέπεμπον· οἱ δὲ δὴ τῶν
Ἀκραγαντίνων ἄρχοντες τε καὶ τὸ λοιπὸν πλῆθος,
ἐπειδὴ περὶ τὴν ἔω κατὰ τὴν φυλακὴν ἀθροισθέν-
τες, μὴ εὐροιεν τὸν Γρηγόριον, ἤρξαντο ταραττε-
σθαι καὶ θρηνεῖν, καὶ νομίσαντες κρύφα αὐτὸν
ἀνηρεῖσθαι, στάσιν κατὰ τε τοῦ ἐξάρχου καὶ τοῦ
πονηροῦ συνεδρίου χαλεπὴν ἀνῆπτον. Καὶ πρῶτον
μὲν πῦρ λαθόντες, ὑφάπτουσι τοὺς οἴκους τῶν συ-
κοφαντῶν Σαβίνου καὶ Κρισκεντίνου· ἔπειτα δὲ
καὶ αὐτοὺς ἐκείνους ὀρμῶσι διαχειρίσασθαι. Ἄλλ'
οὔτοι μὲν εἰς τὴν ἐκκλησίαν προσπεφυγότες δια-
δρῶσι τὸν κίνδυνον. Φθάτας γὰρ ὁ Χαρίτων τὸ πλῆ-
θος κατὰ πόδας αὐτοῖς ἐπόμενον εἶργει τὸ μὴ καὶ
τοῦ ἱεροῦ ἔνδον αὐτῶς ἀποσφάξαι, σὺν βοῇ πολλῇ
καὶ μόλις αὐτοὺς τοῦ ἐγχειρήματος ἀποπαύσας. Καὶ
τὰ μὲν τῆς στάσεως ὧδε τὸ πέρας εἶχε. Καταλα-
θόντος δὲ τοῦ ἁγίου τὴν Ῥώμην ὁ πάππας τὴν ἐπι-
στολὴν δεξάμενος τοῦ ἐξάρχου καὶ τὰ γεγραμμένα
ἀναλεξάμενος, θάμβους ἅμα καὶ θυμοῦ πληρωθεὶς,
καὶ μηδὲ εἰς ὄψιν ἔλθειν αὐτῷ τὸν ἅγιον ἀξιῶσας,
ἄκριτον ἐκέλευε συρόμενόν τε καὶ ὑβριζόμενον τῇ φυ-
λακῇ δίδοσθαι, τὰς τε χεῖρας ἀλλὰ μὲν καὶ τοὺς πόδας
σίδηρα διαδεθέντας. Ὁ δὲ καὶ οὕτως ἐμπαροινούμενος
καὶ τῇ εἰρκτῇ ἐμβαλλόμενος καὶ δεσμούμενος ἐν πᾶ-
σιν ἑαυτῷ ὁμοίως ἦν, καὶ ὑπόθεσιν οὐ μικρὰν τὴν
ἀτιμίαν τῆς πρὸς Θεὸν ἐποιεῖτο εὐχαριστίας. Ἴνα
δὲ καὶ μᾶλλον ἀπαράκλητος ἢ ἀνιαροῖς τσαυτοῖς
περιστοιχιζόμενος, οὐδὲ τὸν διάκονον αὐτῷ Πλα-
τωνικὸν εἰς τὴν φυλακὴν εἶων, ἀλλ' ἐτέρῳ τινὶ τόπῳ
κάκεινον ἐγκυκαλείουσι.

peravit. Cæterum ille ludibrio tam turpiter habitus, in carceremque ac vinculis mancipatus, ni-
hilominus omnibus in rebus sui similis esse perrexit, atque contumelia in magnam agendarum
Deo gratiarum occasionem usus est. Ut vero consolationis, tot circumseptus molestiis, magis ex-

familiares, probe conjicerent, nihilominus, ut pa-
rentes, rerum incertitudine corde nutabant. Ve-
rum divinus vir flere illos prohibebat, tutoque ac
læto animo esse hortabatur. Ubi vero litus pro-
pius contigit, eos ut pro se orarent, precatus,
alacriter navem conscendit. Porro Platonicum se-
cum habuit, præterea neminem, qui et ipse, quæ
ad navigationem necessaria erant, eidem instru-
xerat. Cum vero jam se navigationi esset commis-
surus, multum de Ecclesia, deque grege illos im-
plorata fide obtestatus est: nempe pro omnibus,
in quibus contra ipsam sævire ac grassari perre-
xerint, Deo rationem esse reddituros. Hi ne sic
quidem a nequitia temperarunt sua: siquidem nec
exarchus ipse in ejus causa a nequissimis illis
hominibus quidquam fere distabat, cum alioqui
a delatoribus tum judex esset delectus. Nullum
tibi posthæc (dixit) Gregori liceat de Ecclesia ser-
monem habere; virum enim ejusmodi in tui lo-
cum subrogavimus, in quem ne adversarii quidem
aliquid habent culpæ. Hæc autem de Elenio
quodam hæretico dicebat, qui in Oriente sæpenu-
mero cum Gregorio de admirandis dogmatibus,
deque munere, quod Christus, Dei Patris in terris
legatum agens, obierat, acerrime disputarat,
cum nihilo secius plane repressus ab eo ac
victus fuisset. Hic jampridem eidem admirabilis
habebatur, isque tum apud civem quemdam lati-
tabat, qui delatoribus conjunctus, hanc contu-
meliam Gregorio callide commiscuerat, illisque omnem actus scenam, hoc est, flagitii
materiam atque subjectum ministrarat, cui tum
illi episcopatum concediderant. His dictis, na-
vigationem ille subiit. Agrigentini vero viri prin-
cipes una cum reliqua multitudine, cum custodiam
summo mane facto agmine petiissent, neque Gre-
gorium reperiissent, turbare omnia, commiscere,
ac lamentari cœperunt. Existimantes autem illum
clam de medio sublatum, tumultum ac seditio-
nem contra exarchum, ejusque assessorem molestis-
simam excitarunt. Ac primum quidem Sabini ac
Crescentini sycophantarum domos incendunt; de-
inde illos ipsos interficere adoritur; sed ii ad
ecclesiam fuga sese recipientes periculum decli-
narunt. Verum Chariton turbæ illos insequentis
vestigiiis insistens, effecit, ne intra templum ju-
gularentur, vix illos magno clamore ab ejusmodi
petitione ac insultu comprimens. Itaque seditio-
nem ejusmodi finis excepit. Cum vero vir sanctus
Romam pervenisset, pontifex max., acceptis ab
exarcho litteris, iisque quæ ab ipso scribebantur
cognitis, admiratione ac ira plenus, non est pas-
sus virum sanctum suiipsius adire præsentiam;
quin etiam indicta causa tractum illum atque con-
tumeliose illum, manibus præterea pedibusque
catena vinctum, in carcerem conjiciendum im-

pers esset, ne Platonicum quidem diaconum in custodia cum ipso esse permisserunt: sed alibi quodam in loco captivum illum detinent.

XLIV. Interea dum vir beatus vincula patretur, precibusque, ut illi moris erat, mediis noctibus invigilans, excubaret, lux eum ingens circumfulsit: et ecce ibi viri duo, forma cultuque corporis apostolos referentes, assistunt, eumque his verbis affantur: Salve Christi famule, nobisque dilecte Gregori; Dominus idcirco nos misit, ut te vinculis, quibus injuste illigatus es, solveremus, ac nos quidem ob constantiam ac patientiam tuam huc, te ut lætum redderemus, accessimus. Oportet enim et hanc urbem multis abs te signis editis frui. Hæc simul ac locuti sunt, vincula tetigerunt, quæ ab ejus manibus pedibusque repente ceciderunt; mox Gregorium assurgentem, trementemque, necnon gratias agentem complexi, abeuntes ex oculis ejus elapsi sunt. Deinde ad Platicum accedentes, ac ipsum solventes, eo ubi Gregorius erat, deduxerunt, ibique illum relinquere. Qui non aliter, ac si hæc ipsa per quietem vidisset, postquam ad se rediit, Gregorium intuitus, admiratione ac gaudio affectus est, moxque in agendis Deo gratis totus est conversus. Præterea hac ipsa hora aliud contigit. Nam custos carceris filium jamdiu impuro afflatum spiritu habuit, quem columnæ illigatum, prope a suis ædibus observabat. Tum vero dæmon, quo erat correptus, fractis vinculis puerum impotenter impellens viri sancti pedibus illisit, atque illum a precibus exturbavit, clamansque ac se volutans, ex ore spumam agebat. Ille vero ne sic quidem ab orando cessans, quin potius oculos ac mentem in cælum tollens, ejus qui spirituum legionem profligare potuit, auxilium implorabat. Deinde manu super ægre affectum imposita, uti nequam servum Dominus¹⁰, dæmonem profugere coegit. Atque hunc quidem in hunc modum a dæmone liberavit.

XLV. At vero custos carceris cum somno solutus surrexisset, neque filium columnæ illigatum vidisset, existimans hunc a sævissimo spiritu lapidibus ællisum, aut aquis præfocatum esse, flere amarissime cœpit, faciemque percutiens, illum uti mortuum lamentabatur: carcerem autem accuratius perlustrans, ac ejus patere januas, lucem præterea ipsam cernens, capillos tum lacerare, eque capite convellere, faciem item plangere, putans virum sanctum profugisse. Postea vero quam introspectit, ac illum inibi una cum Platónico carentem consistere non solum, sed etiam filium ejus decoro ac prudenti aspectu prope illum positum vidit, ejus animum stupor invasit, ac verum conjectans, virum justum admiranda hæc edidisse, accurrens, ejus pedibus provolutus, eidem tanquam de se optime merito partim gratias agebat, partim veniam pro iis quæ gesserat, impositis illi vinculis postulabat. Exinde multo cum

ΜΔ'. Τοῦ μακαρίου τοίνυν ἐν τῇ φυλακῇ διακρτεροῦντος, καὶ τῇ εὐχῇ, ὡς ἔθος, ἐπαγρυπνοῦντος, περὶ μέσας νύκτας σχεδὸν φῶς τε μέγα περιλάμπει αὐτὸν, καὶ ἰδοὺ δύο ἄνδρες ἐν σχήματι ἀποστολικῶ ἐπιστάντες, Χαίροις, αὐτῷ λέγουσι, δοῦλε τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡμῖν ἠγαπημένε Γρηγόριε, ὁ Κύριος ἀπέσταλκεν ἡμᾶς λύσαι σε τῶν δεσμῶν οἷς ἀδίκως ἐνδέδεσαι, καὶ ἡμεῖς δὲ ἀποδεχόμενοι σε τῆς καρτερίας καὶ τῆς ὑπομονῆς πάρεσμεν συνευφρανθησόμενοι σοι. Δεῖ δὲ καὶ τὴν πόλιν ταύτην πολλῶν τῶν ὑπὸ σοῦ τελεσθησομένων ἀπολαῦσαι σημείων. Ταῦτα ἔλεγον, καὶ ἅμα τῶν δεσμῶν ἤπτοντο. Οἱ δὲ εὐθὺς τῶν τε χειρῶν αὐτοῦ καὶ ποδῶν ἐξέπιπτον, καὶ ἀναστάντα πάλιν τὸν Γρηγόριον ἀσπασάμενοι τρέμοντά τε καὶ χάριν ὁμολογοῦντα ἀπιόντες ὤχοντο, εἶτα καὶ ἐπὶ τὸν Πλατωνικὸν ἀφικόμενοι, λύσαντές τε κάκεινον, καὶ μέχρις οὗ ἦν Γρηγόριος, ἔδηγῆσαντες, καὶ αὐτὸν ἀπελίμπανον. Ὁ δὲ ὡς ἐν ὕπνῳ ταῦτα ὁρῶν, ἐπειδὴ περ ἐν ἑαυτοῦ ἐγεγόνει, καὶ τὸν Γρηγόριον ἐθεάσατο ἐκπλήξεως τε καὶ χαρᾶς ἐπληροῦτο, καὶ πρὸς τὴν εἰς Θεὸν εὐχαριστίαν ἐτρέπετο. Πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ ἕτερόν τι κατ' αὐτὴν ἐτελεῖτο τὴν ὥραν· ὁ γὰρ δὴ δεσμοφύλαξ εἶχε μὲν υἷὸν πονηρῶ πνεύματι κάτοχον χρόνους ἤδη συχνούς. Ἦν καὶ κίονι περιδήσας πρὸ τῆς οἰκίας ἐτήρη, τότε δὲ τὴν δεσμὰ διαβρήξας ὁ δαίμων καὶ ἀκρατῶς ἐλαύνων τὸν παῖδα πρὸ τῶν ποδῶν κατέβαλε τοῦ ἁγίου. Ἦς αὐτῷ καὶ τὴν εὐχὴν διετάραττε, βοῶν τε καὶ κυλιόμενος καὶ ἀφρὸν τοῦ στόματος παραπτύων. Ὁ δὲ μηδὲ οὕτω τῆς εὐχῆς ἀποστάς, ἄρας δὲ μᾶλλον εἰς οὐρανὸν καὶ δόγμα καὶ νοῦν, καὶ τὸν δυνάμενον λεγεῶνα πνευμάτων ἐπιτιμᾶν ἐπικαλεσάμενος, εἶτα καὶ χεῖρα τῷ πάσχοντι ἐπιθείς, πονηρὸν οἷα δοῦλον δεσπότης δραπέτην τὸν δαίμονα ἀπειρογάσατο, καὶ τοῦτον μὲν οὕτως τοῦ δαίμονος ἀπαλλάττει.

ΜΕ'. Ὁ δὲ δεσμοφύλαξ τοῦ ὕπνου διαναστῆς ὡς τὸν υἷὸν οὐκ εἶδε προδεδεμένον τῷ κίονι, νομίσας κατὰ πετρῶν ἢ καθ' ὕδατος ὑπὸ τοῦ μανικοῦ δαίμονος ἀπεβρίθθαι τοῦτον, ἀνέκλαυσέ τε λίαν πικρὸν, καὶ τὸ πρόσωπον τύψας ὡς ἤδη τεθνηκότα ἐθρήνει, περιβλεψάμενος δὲ καὶ τὴν φυλακὴν ἰδὼν ὅτι τε κάκεινη τὰς θύρας ἠνέωκτο, καὶ φῶς αὐτὴν περιεῦγαζεν. Ἦρξατο τίλλειν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, καὶ τὸ πρόσωπον αὐθις τύπτειν, ἐκπεφυγένα: δόξας τὸν ἅγιον. Ὡς δὲ παρέκυψεν εἰσω καὶ εἶδε τοῦτον ἐστῶτα καὶ ἄδοντα, καὶ τὸν Πλατωνικὸν σὺν αὐτῷ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν υἷὸν αὐτῷ καθεστηκότα, καὶ ἐν σεμνῷ καὶ σώφρονι τῷ σχήματι περιστάμενον, θάμβους ἐμπίπλαται τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ ἀληθὲς εἰκάσας θαυματουργὸν εἶναι τὸν δίκαιον δραμῶν προσπίπτει τοῖς τοῦτου ποσὶ, τοῦτο μὲν ἐφ' οἷς ἐπεπόνθει εὐχαριστῶν, τοῦτο δὲ ἐφ' οἷς ἔδρασε δεσμὰ περιθείς συγγνώμην αἰτῶν, καὶ ἐξ ἐκείνου φόβῳ τε πολλῷ τὸν ἅγιον διηκόνει, καὶ παντὶ τρόπῳ

¹⁰ Marc. v, 2 seqq.

τὰ πρὸς θεραπείαν ἐνεργεῖν ἔσπευδεν. Τῆς φήμης
 τοίνυν πανταχόσε διαθεούσης καὶ γυνή τις τῶν εὐ-
 γενῶν, θυγάτριον ἔχουσα συγκύπτου χαμαί, τοῦτο
 μεθ' ἑαυτῆς λαβοῦσα, πρὸς τὸν ἅγιον ἐν τῇ φυλακῇ
 γίνεσθαι, καὶ τῶν τούτου ἀψαμένῃ ποδῶν, Ἐλέησον,
 ἔλεγε, τὸ παιδίον μου, ὡς περὶ ὁ Χριστὸς, οὗ σὺ μι-
 μητῆς τὴν πάλαι συγκύπτουσαν. Ὁ δὲ Θεοῦ μὲν
 ἔστι τοῦτο μόνου, πρὸς αὐτὴν εἴρηκεν· ἐπεὶ δὲ σε
 πίστιν πλουτοῦσαν τὴν πολλὰ δυναμένην ὄρω, πάντα
 γὰρ φησὶν Χριστὸς δυνατὰ τῷ πιστεύοντι, κατάλλη-
 λὸν σου τῇ πίστει τὸ πέρασ ἀκολουθήσει. Οὕτως
 εἰπὼν, εὐξάμενός τε καὶ χεῖρα ἐπιθεὶς τῇ παιδί
 ὑγιῆ δείκνυσι παραχρῆμα, ἣν ἡ μήτηρ τεθεραπευ-
 μένην εὐθὺς λαβοῦσα, αὐτὴ τε χαρᾶς ἐπληροῦτο
 καὶ τὰ τῆς εὐχαριστίας ἀπεδίδου Θεῷ, καὶ σὺν
 αὐτῇ τῆς οἰκαδὲ φερούσης ἐπελαμβάνετο. Πολλὰ
 τοιαῦτα ἔτι τῷ δεσμοτηρίῳ παρίων Γρηγόριος διετέ-
 λει, οὗ καὶ χρόνον ὅλον ἐκεῖσε διενεγκόντος, ὁ πάπ-
 πας τῶν κατ' αὐτὸν ὡς περὶ ἀναμνησθεῖς, μετάκλη-
 τον τὸν ἤδη πολλάκις βῆθέντα Μάρκον ἐποίησε. Ἐπεὶ
 οὖν καὶ ἀφίκετο, σὺν ὀργῇ πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνος
 πάντα τὰ κατὰ τὸν Γρηγόριον διεξήει, ὅπως τε
 δίσκος παρ' αὐτὸν ἤχθη, ἐπὶ πορνείᾳ δῆθεν ἐαλω-
 κός, καὶ ὅπως παρ' αὐτοῦ εἰς τὸ δεσμοτήριον παρε-
 πέμφθη καὶ εἰς ἔτι καὶ νῦν πρὸς τῇ φυλακῇ δια-
 καρτερεῖ. Ὁ δὲ Μάρκος, μέγα στενάξας, ἤδει γὰρ
 οἷα κατ' οἴου λέγεται, δῆλος ἦν τοῦς κατὰ Γρηγορίου
 βλάψαντας, ἅμα δὲ καὶ τοῦς πεισθέντας ἀποκλειόμε-
 νος, καὶ οὐδὲν ἕτερον, ἢ Γένοιτό μοι, ἔφη, ἡ μερίς,
 ὡ δέσποτα, ἡ μετ' αὐτοῦ, ἐπειδὴν εἰς κρίσιν τῷ
 κοινῷ κριτῇ παρασταίημεν. Τοῦτον τὸν λόγον ὁ
 πάππας ὡς ἤκουσεν, οἶονεὶ τὸ βῆμα δυσωπηθεῖς
 τὴν κατὰ τοῦ Γρηγορίου πεμφθεῖσαν ἐπιστολὴν
 ἐδείκνυ τῷ Μάρκῳ, ὡς περὶ ἀπολογούμενος, ὅτι μὴ
 εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ τοῖς οὕτω κατ' αὐτοῦ
 γεγραμμένοις καὶ αὐτὸς πιστεύσας, οὐκ ἔκρινεν
 ἀχλίστον τὸ πεπραγμένον καταλιπεῖν. Ἐπαλθὼν
 δὲ τὴν ἐπιστολὴν ὁ Μάρκος, καὶ ὡς περὶ ἐγγελάσας
 τοῖς γεγραμμένοις, Πράγμασιν αὐτοῖς, ἔφη, ὡ δέσ-
 ποτα, ἐπιτρεπτόν τὰ κατ' αὐτὸν καὶ ἔξεταστέον
 τοῖς δικαίοις ἀκολουθοῦντα, καὶ τότε εἴση σαφῶς
 οἷος μὲν οὗτος, εἴτε πόρνης φίλος, εἴτε ἀλλὰ μὴ
 πλέον ἐρῶ, γνώση δὲ καὶ αὐτὸς τάχος, εἰ δὲ θέλοις,
 καὶ ἤδη ἔγνωκας. Φθάσας δὲ τὸν λόγον ὁ πάππας,
 Οἶδα, ἔφη, καὶ αὐτὸς ἂ βούλη λέγειν, φησὶν, ὅτι
 πολλή τις ἦν ἡ θεία χάρις περὶ αὐτὸν, ἀλλ' ὀλισθή-
 σαντος δηλαδὴ καὶ αὐτὴ ἀπέστη. Καὶ ταῦτα μὲν
 ἐκεῖνος οἷα δὴ ἄνθρωπος μὴ βλέπων τὰ ὄντα, μηδὲ
 εἰς καρδίαν, ὡς φησὶν ὁ θεῖος λόγος, ὄρων.

ille dicturus esset, scire, nempe magnam erga
 habente, pessum quoque ipsam abiisse. Et hæc
 perspiceret, neque cor (ut sermo divinus habet)

Μῆ. Ἐἶτα καὶ περὶ τοῦ πῶς δὲ χρήσεται Γρηγο-
 ρίῳ σύμβουλον τὸν Μάρκον ἐποίησε. Ὁ δὲ αὐτῷ
 συμβούτευσεν μήτε χωρὶς τοῦτον τοῦ μεγάλου ἱερέως
 τῆς μεγάλης φημὶ κρίνειν πόλεως, μήτε μὴν τοῦ
 βασιλέως αὐτοῦ, ἀλλ' ἀποστειλάντα, καὶ τοῦς τε

A timore sancto viro ministrabat, eique omne obse-
 quii officium præstare sedulo nitebatur. Increbre-
 scente igitur fama, et ubique vagante, mulier
 quædam, claris orta natalibus, filiolam humi
 prostratam habens, hanc secum arripiens, virum
 sanctum in custodia petit, illiusque complexa pe-
 des: Miserere, inquit, filiæ meæ, quemadmodum
 et Christus¹¹, cujus es imitator, mulierem con-
 tractam ac inclinatam olim erexit. Ille hoc solius
 esse Dei respondit. Verumenimvero, inquit, cum
 te uberem ac locupletem fidem habere videam,
 (omnia siquidem fidelis præstare potest) aptus
 (nec id sane immerito) fidei tuæ finis subse-
 quetur. Cum ita locutus esset, puellæ manum ora-
 turus imponens, confestim eam sanitate donavit;
 B cam mater sanitati redditam hilariter accipiens,
 gaudio perfusa, immortales Deo gratias agebat,
 rectaque cum ipsa domum perrexit. Pleraque id
 genus alia Gregorius carcere adhuc detentus edi-
 dit. Hic cum omnem ejus ætatem ibidem constan-
 tissime victurus esset, pontifex max. quæ in illum
 jaectatæ fuerant contumelias reminiscens, Marcum,
 quem alias sæpe memoravimus, accersivit. Qui
 cum præsto affuisset, non sine indignatione omnia
 contra Gregorium acta narravit, quemadmodum
 in adulterio deprehensus, vinctus ad se perductus,
 inque carcerem a se detrusus fuisset, ubi hactenus
 custodiis septus, patienter perdurat. Tum Marcus
 ingemuit vehementer. Noverat enim, quæcunque
 C in illum dicerentur, perspectos ac exploratos illos
 habebat, qui hæc contra Gregorium confinxerant,
 simulque ab his persuasos deplorabat, neque quid-
 quam aliud aiebat, quam: O utinam, domine, par-
 tem et mihi liceat una cum ipso adire calamita-
 tum, quando ad communis judicis subsellia sta-
 turi sumus. Hunc sermonem cum pontifex audis-
 set, uti ejusmodi verbis graviter offensus, epistolam
 in Gregorium scriptam eidem ostendit, ut non
 temere se aut inconsulto persuasum excusaret:
 sed iis litteris tanquam testimonio bene locuplete
 rem tam nefariam injudicatam noluisse. Perlecta
 autem epistola Marcus, ac velut ea quæ scripta
 erant, irridens, Rebus ipsis, inquit, o domine,
 isthæc convicia sunt expendenda, diligenterque
 quisnam justitiam sequatur, disquirendum. Tum
 tibi liquido patebit, qualis vir sit iste, an scortum
 aut aliud quid, ne plura dicam, depereat; agno-
 sces et ipse prolinus; si volueris, et jam cognovisti.
 Ejus orationem pontifex interpellat, se quæ
 illum Dei beneficentiam existisse, sed illo fœde
 ille quidem ut humanus, cum rem ut erat, non
 intueretur.

XLVI. Deinde cum, quidnam de Gregorio esset
 statuendum, Marcum in consilium adhibuisset, ille
 consilium dedit, non absque magno sacerdote,
 excelsæ, inquam, civitatis, ejusque rege judican-
 dum esse. Propterea illum dare operam oportere,

¹¹ Luc. xiii, 11 seqq.

ut delatores ipsos cum mandatis remitteret, simulque mulierem, cujus stupri insimulabatur, ac eum quem in ejus locum sacerdotem substituerant, nec non mandatores omnes Byzantium deducendos curaret eaque quemadmodum sese habebant, quæ contra quemque dicenda essent, præscriberet. Hæc cum pontifex max. utilia juxta ac consentanea omnia censuisset, hinc mittit, tum qui delatores e Sicilia profectos, ad quæstionem ac judicium abducerent, tum qui litteras patriarchæ ipsique regi Constantinopolis afferrent. Hi autem duo erant episcopi, qui antea synodo etiam interfuerant. Porro rex itemque patriarcha, acceptis ac perlectis ejusmodi litteris, falsum et omnino incredibile crimen, cujus Gregorius insimulatus fuerat, judicaverunt. Quocirca rex quemdam ab regio armamentaria persane familiarem, Marcianum nomine, una cum episcopis Romam remisit. Patriarcha itidem Ancyrae, Cyzici ac Corinthi præsules, quibus accessit Constantinus, quem plerique a libellis appellabant, cujus mentio superius est facta, simul destinavit: mandantes, ut hi ad latam usque sententiam, quæstionemque persoluiam, Gregorium secum haberent.

XLVII. Hi cum Romam adiissent, contigit Marcianum gravissimo morbo afflictari, ita ut spem de illius vita medici omnem destituerent: cujus rei causa ingens episcopus dolor invaserat. Mox cum omnem curam fata vincerent, extremumque spiritum anhelaret, ac sole ad occasum vergente, ipse lucem hanc relicturus videretur, ea mulier, cujus filiam morbo correptam Gregorii precibus curationem nuper accepisse diximus, illac ubi Marcianus in lecto decumbebat, præteriens, servorum plangentium ac lamentantium flebilem ac luctuosam vocem audivit: cujus causam percontata, gratiam non celavit, sed palam beneficentiam evulgat, et quæ ipsa admirabilia in filia sit assecuta, illis annuntiat, servatorisque præco, et rei gestæ testis classicus constituitur. Eia agite, inquit, filii, fletu represso, mihi obtemperate, ipsumque ab ipso lecto tollentes, alacriter me sequimini. Virum enim mihi ab experientia bene cognitum vobis ostendam, qui vos a luctu facile vindicabit, et dominum vestrum multa cum celeritate sanitati restituet. Ejus sermoni servi parent, dominumque repente tollentes, juxta custodiam, ubi Gregorius erat, deponunt. Quem ille ardentissima febre commotum et inflammatum aspiciens, miseratus est hominem, lectumque lacrymis irrigabat. Cæterum semel illum atque iterum vocans (eum namque vox atque sensus defecerat, nec quidquam loqui poterat), manum quidem illi vir divinus adjecit, mente vero totus in cælum erectus, faciemque suam et ægrotum lacrymis perfundens, Deum obsecrabat. Atqui preces somnum peperere; somnus ægrotum salutem attulit. Cum enim quinque supra viginti dies insomnis duxisset, acutissimus tum illi somnus obrepit. Servi vero, qui mediis eidem

κατηγόρους συναγαγόντα, καὶ τὴν λεγομένην συμφθαρῆναι γυναῖκα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὃν ἀντ' αὐτοῦ προβάλλονται ἱερέα, αὐτούς τε πάντας ἐς τὴν Βύζαντος πέμπειν, καὶ τὰ κατ' αὐτούς ὡσπερ ἔχουσι κατὰ μέρος γράφειν. Ἄ δὲ καὶ συμφέροντα κρίνας ὁ πάππας, ἔνθεν μὲν στέλλει τοὺς ἀπὸ Σικελίας, τοὺς κατηγόρους ἀπάξοντας, ἐκεῖθεν δὲ τοὺς γράμματα πρὸς τὸν ἀρχιερέα Κωνσταντινουπόλεως καὶ αὐτὸν βασιλέα νομίσοντας. Οὗτοι δὲ ἄρα ἦσαν τῶν ἐπισκόπων οἱ δύο, οἵτινες καὶ πρότερον ἐν τῇ συνόδῳ παραγεγονότες ὑπῆρχον. Ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ ὁ πατριάρχης, τὰ τοιαῦτα δεξάμενοι γράμματα καὶ ἀναγνόντες, ἄπιστα πάντα τὰ κατὰ τὸν Γρηγόριον ἠγήσαντο. Ὅμως ὁ μὲν βασιλεὺς στέλλει τινὰ τῶν οἰκιοτάτων σπαθᾶριον Μαρκιανὸν οὕτω καλούμενον, στέλλει δὲ τοῦτον σύναμα τοῖς ἐπισκόποις. Στέλλει δὲ καὶ ὁ πατριάρχης τὸν τε Ἀγκύρας πρῶτον καὶ Κυζίκου καὶ τὸν Κορίνθου, καὶ μὴν καὶ Κωνσταντῖνον, ὃν χαρτοφύλακα τοῖς πολλοῖς σύνθησι διομάζειν, περὶ οὗ καὶ πρότερον ὁ λόγος ἐμνήσθη, ἐντελεῖται, τούτοις μετὰ τὸ πέρας τῆς ὑποθέσεως, τὸν Γρηγόριον μεθ' ἑαυτῶν ἀγαγεῖν.

Καταλαβόντων δὲ τὴν Ῥώμην, συνέβη τὸν Μαρκιανὸν νόσῳ βαρυτάτῃ περιπεσεῖν, καὶ τοὺς μὲν ἰατροὺς ἀπειπεῖν, λύπη δὲ ὄση τοὺς ἐπισκόπους τὸ πρᾶγμα περιβαλεῖν. Ἦδη δὲ τὰ ἔσχατα πνέοντος, καὶ τοῦ ἡλίου περὶ δυσμᾶς ὄντος, κάκεινου μέλλοντος ἐκλείπειν, ἡ πρὸ βραχείας μνημονευθεῖσα γυνή, ἧς δῆπου καὶ τὸ θυγάτριον ἐναγχος νόσῳ περισχεθὲν τῶν Γρηγορίου εὐχῶν ἤξιωτο, καὶ παραδόξου θεραπείας ἀπώνατο, διὰ τῆς οἰκίας τότε παρερχομένη, ἔνθα καὶ ὁ σπαθᾶριος κλινήρης κατέκειτο, ἀκούει βοῆς συμμιγούσας τῶν παίδων αὐτοῦ κοπτομένων τε καὶ θρηνούντων· καὶ ἐπειδὴ τὴν αἰτίαν ἐπέθετο, οὐ κρύπτει τὴν χάριν, ἀλλὰ κηρύττει ταφῶς τὴν εὐεργεσίαν, καὶ ὧν αὐτῇ τετύχηκεν ἐπὶ τῇ θυγατρὶ θαυμασίων, καὶ αὐτοῖς ἀπαγγέλλει, καὶ μηνυτῆς τοῦ σωτηρίου, εὐθὺς γίνεται, καὶ ἀψευδῆς μάρτυς τῆς πεπραγμένου καὶ, Ἄγε, φησὶν, ὦ παῖδες, ἐμοὶ πειθόμενοι, τοῦ θρήνου μὲν παύσασθε, τοῦτον δ' αὐτῇ κλίνη προθύμως ἄραντες ἐμοὶ ἔπεσθε. Δείξω γὰρ ὑμῖν ἄνθρωπον ἐκ πείρας αὐτὸν ἐγνωκυῖα, ὃς τοῦ πένθους βραδίως ὑμᾶς ἀπκλλάξει σὺν πολλῷ τάχει τὸν δεσπότην ὑμῶν ἰώμενος. Πείθονται τοῖς ῥηθείσιν οἱ παῖδες, καὶ τὸν δεσπότην εὐθὺς ἄραντες πρὸς τὴν φυλακὴν τιθείασιν, ἔνθα ἦν Γρηγόριος. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἐκεῖνος λάβρω πυρετῷ κατάκρας διακαιόμενον, οἰκτεῖται τὸν ἄνδρα, καὶ τῆς κλίνης δάκρυα καταχέει. Φωνήσας δὲ αὐτὸν ἄπαξ καὶ δις, ὡς ἤδη καὶ ἡ φωνὴ καὶ τὸ φρονεῖν ἐκεῖνον ἐπέλιπε καὶ οὐκ εἶχεν οὐδὲν φθέγγασθαι, τὴν μὲν χεῖρα ἐπ' αὐτὸν ὁ θεὸς ἀνήρ τιθήσει, τὴν δὲ διάνοιαν ὅλην αἶρει πρὸς οὐρανὸν, καὶ δάκρυσι τὸ τε πρόσωπον, καὶ τὸν κατακείμενον βρέχων, δέεται τοῦ Θεοῦ. Παρεῖχε δὲ ἡ μὲν εὐχὴ τὸν ὕπνον, ὁ δὲ ὕπνος τῷ νοσηῦντι τὴν σωτηρίαν. Πέντε γὰρ καὶ εἴκοσιν ἡμέρας διατελέσας ἄϋπνος, ὕπνω τότε βραθεῖ συνεσχέθη. Τὰ δὲ παιδάκια, περὶ μεσας

αὐτῷ προσελθόντα νύκτας, εὖρον ὡς ὁ μὲν πυρετὸς ἀπελήλατο, ὁ δὲ νοσῶν ἔβρωτο· οἷς ὁ μακάριος παραινέσας Θεῷ τὴν χάριν τῆς θεραπείας ὁμολογεῖν, αὐτὸς ἔτι τῆς εὐχῆς καὶ τῆς ἀγρυπνίας εἶχετο. Περὶ δὲ τὰς ἑωθινὰς ψόδας θυμιῶντι τῷ μακαρίῳ ἀνεπήδησέ τε ὁ Μαρκιανὸς τῆς κλίνης, καὶ παρ' ἑαυτοῦ τὸν ἰασάμενον κατανοήσας καὶ ἐπιγνοὺς προσέπιπτεν αὐτοῦ τοῖς ποσὶ καὶ περιεπτύσσετο τούτους· τὸν διὰ πραγμάτων αὐτὸν σώσαντα ῥήμασι χρηστοῖς ἀμειβόμενος, ἔπειτα δὲ ἑστῶς συνῆδεν αὐτῷ τῶν ὕμνων τὰ ἐπίλοιπα. Ἐπεὶ δὲ τέλος ἡ ὕμνωδία ἐλάβανε, καθεσθέντες εἰς λόγους ἤεσαν. Ἐθαύμαζε δὲ ὁ Μαρκιανὸς οἷον συγκέκλειστο ὁ μακάριος τόπων, ὅπως τε ἄπνοους καὶ ἀφεγγῆς ἦν, λίαν τὸν ἐνοικοῦντα λυπεῖν δυνάμενος. Καὶ ταῦτα μὲν ἐκεῖνοι πρὸς ἀλλήλους ὠμίλουν.

alioqui observantem se, ibique inhabitantem gravissime posset offendere? Et hæc quidem illi invicem loquebantur.

ΜΗ'. Οἱ δὲ ἐπίσκοποι οἱ σύναμα Μαρκιανῷ παρὰ βασιλέως σταλέντες, ἐφ' ᾧ τὰ περὶ Γρηγορίου εἰς ἔρευναν ἀγαγεῖν, εἰς τὴν οἰκίαν ἤπερ τὸν σπαθαρίον ἐξένιζε γεγονότες, ἐπεὶ οὐχ εὖρον αὐτὸν τεθνηκέναι ἤδη καὶ ταφῇ δοθῆναι τὸν ἄνδρα νομίσαντες, ἤδεσαν γὰρ, τὸ τῆς θείας φάναι Γραφῆς, κραταίαν εἶναι τὴν ἀβρωστίαν αὐτοῦ, συμφρορὰν ἐποιοῦντο τὸ πρᾶγμα, καὶ θρήνοις εἶχοντο, τὸν τε φίλον ἀποκλαιόμενοι, καὶ ἅμα τὸ μὴ μετρίως οἴσειν τὸν βασιλέα, ἐν προσθήκῃ τῆς συμφρορᾶς τιθέμενοι. Οὕτω τῶν ἀνδρῶν ὀλοφυρομένων, ἰδοὺ καὶ τῶν θεραπόντων τοῦ σπαθαρίου εἰς, δρόμῳ τῆς φυλακῆς παραγεγονῶς λύει τὸν θρήνον εὐάγγελος αὐτοῖς φανείς, καὶ πάντα ἕξις εἰπὼν τὸν τε ἰασάμενον καὶ τὸν τῆς ἰάσεως

τρόπον, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν τόπον ἐνθα καὶ νῦν ἔτι, φησὶν, ὑπάρχει τῷ ἰασαμένῳ προσομιλῶν. Οἱ δὲ, ταῦτα ἀκούσαντες, τάχει πολλῷ πρὸς τὴν φυλακὴν ἔθεον· εἶτα καὶ ἔνδον γενόμενοι εὐρίσκουσιν μὲν ἄμφω μετὰ Μαρκιανοῦ τὴν μέγαν συγκαθεζόμενον. Ἐπιγνόντες δὲ τοῦτον εἰς γῆν παρὰ τοὺς αὐτοὺς πόδας πίπτουσι, καὶ συμερισταὶ τῆς ἀρετῆς αὐτῷ καὶ τῆς παρὰ Θεοῦ εὐχῆς γενέσθαι εὐξάμενοι, παρεκθέζοντο καὶ αὐτοί, τὰ τε ἄλλα τὸν Γρηγόριον ἐκπληττόμενοι, καὶ ὅπως ὁ τοιοῦτος πρὸς τε τὴν συκοφαντίαν πράως οὕτω διέκειτο καὶ τὸ ζοφῶδες ἐκεῖνο καὶ σκοτινὸν βάραθρον ὡς περικαλλῆ τινα θάλαμον ὄκει. Ἦροντο οὖν, πόσος αὐτῷ ταῖς δεσμοῖς ἤδη χρόνος διήλθε· καὶ μαθόντες ὅτι δύο ἔτη καὶ μῆνας τέσσαρας, ἐδυσχέραινον τε καὶ πολλὴν τοῦ πάππα

ὠμότητα κατεγίνωσκον. αἰque alterum annum, quatuor præterea menses esse intellexerunt. Quod illi ægre admodum tulerunt, nimiamque pontificis crudelitatem improbarunt.

ΜΙ'. Ὁρμημένους δὲ αὐτοὺς καὶ τῆς φυλακῆς ἐξάγειν τὸν ἅγιον ἐκεῖνος ἐπέσχε· «Μὴ τινα, φησὶ, ἡμεῖς τε ταῖς κατηγορίαις λαθὴν δῶμεν, καὶ αὐτοὶ ἑαυτοῖς μῦμον προστρέψηθε.» Ἐνθεν παραγίνονται πρὸς τὸν πάππαν ἅμα Μαρκιανῷ. Καὶ οὕτως αὐτῷ πάντα τὰ τοῦ θαύματος διεξῆει, οἷα τε νόσος αὐτὸν εἶχε καὶ πρὸς τὸν θάνατον ἤλαυνε, καὶ ἦς ἔτυχε παρ' αὐτοῦ θεραπείας. Τὸν δὲ ἀκούσαντα, μετάνοιᾶ τε εἰσῆει, καὶ τῶν εἰς τὸν ἅγιον προπετῶς

noctibus assistebant, febrim recessisse, et ægrotum convaluisse repererunt. Hos vir sanctus monuit, de recepta sanitate gratias Deo habendas esse : ipse interim precibus ac vigiliis vacabat. Marcianum jucundus denuo somnus complexus est. Circa vero matutinas laudes, orante viro sancto, Marcianus lecto prosiliit, et qui se sanarat, ex se perspiciens atque cognoscens, ejus ad pedes provolutus, illos amplexabatur, verbisque quibus poterat gratiosis beneficium in se sanitatis, quod erat maximum, munerabatur. Subinde vero stans, laudes, quæ reliquæ erant, cum illo simul prosequabatur. Ubi vero dictio laudum finem accepit, sedentesque loqui cœperunt, mirabatur autem Marcianus, quoniam modo vir beatus illic conclusus esset, et

B quomodo silens carere sese lumine pateretur, cum

XLVIII. Porro episcopi, qui ab rege cum Marciano missi fuerant, ut Gregorii causam quæstioni atque judicio subderent, domum ubi Marcianus diversabatur profecti, cum illum minime invenissent, supremo fato concessisse, hominemque sepulcro conditum existimantes, sciebant enim (ut verbis utar Scripturæ) ægritudinem ejus gravem esse : tulerunt graviter et acerbe, luctuque ac squalore obsiti, amici obitum deslebant. Ad quam quidem calamitatem non exiguam accessionem faciebat, quod arbitrabantur hoc regem inique admodum esse laturum. Cumque ita viri isti mœrore conficerentur, ecce tibi unus ex Marciani ministris, cursu recta custodiam petens dolorem omnem abstersit, lætum illis nuntium afferens, dum omnia tum medicum, tum curationis modum sigillatim percenset, addens etiam locum, ubi etiamnum mutuo loquebantur. His auditis, ad custodiam multa celeritate contendunt; quo cum pervenissent, ingressi, ambos virum eximium cum Marciano sedentem offendunt. Ipsum autem agnoscens, juxta pedes illius humi procumbunt, rogantes, ut qui communem cum illo a Christo potestatem accepissent, precationis quoque efficacia potireatur. Assederunt et illi, Gregorium cum aliis de causis admirati, tum quod tam mansuetum ad calumnias se præstaret, tum etiam quod obscurus ille ac tenebrosus cacer thalamo cuidam pulcherri- mo persimilis videretur. Interrogantes igitur, ex quo tempore in vincula fuisset conjectus, unum esse intellexerunt. Quod illi ægre admodum tulerunt.

XLIX. Cæterum cum ii virum sanctum carcere emittere molirentur, ipse prohibuit, idque se, ne quam accusatoribus ansam præberet, facere distabat, neve vituperationis alicujus ipsi sibi notam inurerent. Pontificem subinde cum Marciano petunt, qui ordine omnem illi miraculi seriem edisserit, quemadmodum in morbum, quo prope extinctus est, ipse incurrerat, qualemque fuerit ab ipso curationem assecutus. Hæc illum audientem

pœnitentia secuta est, et quæ in virum sanctum A temere admiserat, sui acerrimus accusator factus, reprehendebat, faciemque simul cum consilio mutavit. Vidisses illum animo vehementer esse commotum, graves a se, tanquam ejus criminis auctore, pœnas exigere. Quoniam vero eum accusatores anteverterunt, Agrigentini quoque tum principes civitatis, tum plebei quamplurimi, cujuscunque ordinis viri frequentes una simul sincera fide obligati advenerant: audientes ubinam vir sanctus vincetus detineretur, ad illum maturant celeriter proficisci, et tanquam filii charissimi eum qui sibi pro tempore dilectissimus Pater exstiterat, intuentes, majori quo poterant honore ac reverentia prosequerentur. Sed cum omnes ejus circumplecti aut tenere pedes nequirent, longe positi se inclinabant, et tum verbis, tum lacrymis solum illud venerabantur, nimiamque in illam amoris vehementiam præ se ferebant dicentes: Pater, pontifex et servator, ne nos desciras, neque nobis paucorum pravitas universæ multitudini fraudi aut vitio detur. Multus nunc tui causa luctus, urbem immutavit. Lugent orphani, tristantur viduæ, pauperes lamentantur. Qui corpore sunt male constituto, quique animum male affectum habent, alii patrem, alii præsidem et patronum, nonnulli benefactorem, plurimi tum animi tum corporis medicum inquirunt et repetunt. Et hæc quidem est præsens civitatis facies, quæ tanquam ingenti terræ motu concussa, vel turribus jure belli dejectis, despecta jacet. Hæc, si te in urbis conspectu dederis, illucesces. Nos siquidem omnes tecum vivere, uti impotenti illius flagrans desiderio, dicebat.

L. Coacto vero ad ædem divi Hippolyti concilio, qui locus proximus erat carceri, aderant prope centum ac quinquaginta episcopi, quorum nonnulli ab Oriente venerant, inter quos Constantinus a libellis magni archipræsulis vices obibat. Indignæque monachi omnes in ordinem redacti, ordo item Ecclesiæ universus, necnon reliqua fere omnis urbis multitudo, illuc confluxerat. Omnino autem Marcus, ac alii præterea quinque sacerdotes, qui Gregorium accersant, eumque judicio concilii sistant, destinantur. Qui cum præsto adfuisset, in terram ter se inclinans, reorum more substitit. Porro præsules quicumque paulo clementiores erant, dum quæ agerentur, Intuebantur, lacrymis oculos perfundebant. Impuri quoque delatores una cum Sabino ac Crescentino, decem supra centum assistebant, quos pontifex max. more jus dicentium interrogavit, numquidnam haberent, quod Gregorio possent vitio vertere, quodque crimini nomen esset. Illi lasciviam atque libidinem objicere asseverabant. Quorum orationem pontifex interpellans: Vosne (inquit) ipsi vidistis, an mulierem id audistis dicentem? Illi vero commenti principium ordientes: Nos quidem (dixerunt) cum ingrederemur ad ipsam, Deum de more circa auroram laudaturi et adoraturi, hancque in ejus lecto cubantem inve-

ειργασμένων σφοδρῶς ἑαυτοῦ κατηγοροῦς ἦν, καὶ ἅμα τῇ γνώμῃ καὶ τὴν μορφήν ἠλλοιοῦτο· καὶ δῆλος ἐγένετο μεγάλη τὴν ψυχὴν πληττόμενος, καὶ βαρείας ὑπὸ τοῦ συνειδότος εἰσπραττόμενος τῆς εὐθύνας. Ὡς δὲ καὶ κατέλαθον οἱ κατηγοροὶ, ἤκον δὲ καὶ τῶν Ἀκραγαντίνων διαπεράσαντες συχνοὶ μὲν τῶν ἀρχόντων, συχνοὶ δὲ καὶ τῶν ἀρχομένων, καὶ ἕσον ἦν καθαρὸν τῆς συνωμοσίας, μαθόντες ἐν ᾧ ἦν ὁ ἅγιος καθειργμένος, σπουδῆ πρὸς αὐτὸν ἀφικνούνται, οἷα φίλτατοι παῖδες φίλτατον καὶ διὰ χρόνου πατέρα θεώμενοι, καὶ πολλὴν ὄτι πρὸς αὐτὸν ἐπιδεικνύοντες αἰδῶ. Ἐπεὶ δὲ μὴ πάντες περιθαλεῖν μηδὲ κρατεῖν τοὺς αὐτοῦ πόδας ἰσχυοῦν, πόρρωθεν ἐπιπτον καὶ τὸ ἔδαφος προσεκύνοῦν, ῥήμασί τε καὶ δάκρυσιν ὡς ἐνὶ τῷ φίλτρον παραδύλαυντες; Ὁ πατήρ, λέγοντες, ὁ ἀρχιερεὺς, ὁ σωτήρ, μὴ καταλίπῃς ἡμᾶς, μηδὲ τῆς ὀλίγων κακίας καὶ τὸ σύμπαν ἡμεῖς πλῆθος παραπολαύσωμεν. Πολὺς νῦν ἕνεκεν σοῦ περιέστηκε θρήνος τὴν πόλιν, ἐδύρονται δὲ χῆραι, ἐδύρονται μὲν ὄρφανοί, ἐδύρονται πένητες οἱ τὸ σῶμα μαλακῶς, οἱ τὰς ψυχὰς κακῶς ἔχοντες, οἱ μὲν τὸν πατέρα, οἱ δὲ τὸν προστάτην, οἱ δὲ τὴν εὐεργέτην, οἱ δὲ τὸν τῶν ψυχῶν ζητοῦντες καὶ σωμάτων θεραπευτήν· καὶ νῦν τὸ σχῆμα τῆς πόλεως, ὡς περὶ σεισμῷ μεγάλῳ κατασεισθείσης, ἢ τοὺς πύργους πολέμου νόμῳ καταβληθῆσης. Ταῦτα πάντα λύσεις ἐπιφανείς· ἐπιφανήσει δὲ πάντως, εἰ καὶ μόνον βούλει· ὡς ἴδε καὶ ἡμεῖς πάντες σὺν σοὶ καὶ θανεῖν ἔτοιμοι. Ταῦτα μὲν τὸ πλῆθος οἷα σφόδρα

C διακαῶς αὐτοῦ ἔχοντες. omnia restitues. Illi autem, tantum si volueris, tecum mori parati sumus. Hæc quidem multitudo

N'. Τῆς δὲ συνόδου ἐγγιστα τοῦ δεσμωτηρίου πρὸς τὸ τοῦ ἁγίου Ἰππολύτου συναθροισθείσης ναῶ, παρῆσαν μὲν ἐπίσκοποι σχεδὸν ἀμφὶ τοὺς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τινες τῶν ἐκ τῆς Ἐφῆς παρῆσαν, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ χαρτοφύλαξ τὴν τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως χώραν ἀποπληρῶν, καὶ ὅτι περ τῶν ἐγγχωρίων μοναχῶν ἔγκριτον, καὶ ὁ κληρὸς δὲ ἅπας, καὶ ὁ λοιπὸς ὅλος σχεδὸν ὄχλος τῆς πόλεως. Στέλλονται δὲ παρὰ τὸν Γρηγόριον ὅτι μοναχὸς Μάρκος καὶ ἕτεροι τῶν ἱερέων πέντε, τοῦτον ὡς τὴν σύνοδον ἀγαγεῖν. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἀφίκετο, τρίτον ἐπὶ τὴν γῆν προσκυνήσας, ἔστη κατὰ νόμον τῶν κρινομένων· δακρύων δὲ ἐπληροῦντο τοὺς ὀφθαλμοὺς ὅσοι τῶν ἱερέων ἦσαν θεοφιλέστεροι. Παρειστήκεσαν δὲ καὶ οἱ μισροὶ συκοφάνται σύναμα Σαβίνῳ καὶ Κρισκαντίνῳ δέκα τὸν ἀριθμὸν πρὸς τοῖς ἑκατὸν ὄντες· οὗ δῆτα ὁ πάππας προσκαλεσάμενος, ἤρετο καθὰ δὴ τοὺς δικάζοντας θέμις, κἂν εἰδότες τὰς ἐγκλήσεις τυγχάνωσιν ἐφ' ᾧ τε Γρηγορίου κατηγοροῖεν, καὶ τί τὸ τοῦ ἐγκλήματος ὄνομα. Οἱ δὲ, πορνείαν αὐτῷ ἐπικαλεῖν ἔφασαν. Καὶ ὁ πάππας ὑπολαβὼν, Πότερον δὲ ὑμεῖς αὐτοί, φησί, ἐωράκατε ἢ τῆς γυναικὸς λεγούσης ἠκούσατε; Κάκεινοι λαεπὸν τοῦ πλάσματος ἀρχὴν ποιούμενοι, Ἠμεῖς μὲν, εἶπον, εἰσημιεν παρ' αὐτὸν τὰ συνήθη περὶ τὴν ἕω προσερούντες καὶ προσκυνήσοντες· εὐρόντες δὲ ταύτην ἐν

τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ κειμένην, κατέσχομεν. Ἡ δὲ, κατὰ τὸ εἶδος, ἀνακρινομένη, ἡμῖν τε τὸ πρᾶγμα φανερόν, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ ἐξάρχῳ πολλῶν παρόντων κατέστρεψε τούτων ἡμεῖς πλέον ἴσμεν οὐδὲν, ἢ ὅτι ἐξ ἐκείνου πονηρῷ πνεύματι κάτοχος γενομένη διὰ τὸ τολμηθὲν αὐτοῖς ἄγος, δεινῶς εἰς ἔτι καὶ νῦν βασανίζεται. Οὕτως οἱ γόητες καὶ δεινοὶ τοῦ δεινοῦ δαίμονος μιμηταί, δι' ὧν αὐτοὶ μᾶλλον συκοφαντοῦντες ἐάλωσαν, διὰ τούτων αὐτῶν κρατύνειν, τὴν συκοφαντίαν ἔγνωσαν.

ΝΑ'. Ἄλλ' οἱ τῶν ἱερέων ἰσχυροὶ προστάται τῆς ἀληθείας, αὐτίκα τὸ ψεῦδος φωράσαντες, καὶ μὴν, εἶπον, εἰ ταῦτά γε γένηται, τούναντίον ἔδει μᾶλλον γενέσθαι καὶ σιωπῶσαν μὲν τὸ ἄγος καὶ ἀρνούμενην ἰσχυρῶς αὐτὴν διὰ τοῦ δαίμονος παρὰ τῆς δίκης ἐτάξασθαι, ὁμολογούσης δὲ καὶ συγγνώμην αἰτούσης ὁ τε Θεὸς ἀνῆκεν ἂν τὴν ὀργὴν, καὶ ὁ οὐρανοῦ εἰ καὶ προλαβὼν ἔτυχεν εἰσελθεῖν, ἀπελήλατο. Οὕτως εὖ καὶ καλῶς αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς τὴν συκοφαντίαν σφηλαντες, ἄγουσιν εἰς μέσον καὶ τὴν κόρην αὐτῆν. Ἡ δὲ ἔστη ἤδη κλονουμένη καὶ ἀλλοιουμένη τὸ πρόσωπον· διὸ καὶ τὸ ταύτην ἐρωτήσαί· παρέντες, ἐπὶ τὸν Γρηγόριον μετέβαινον οἱ κατήγοροι, ταῖς ἐρωτήσεσι δῆθεν ἐντρέπειν αὐτὸν βουλόμενοι. Ὁ δὲ μέγα στενάξας, τὰ τοῦ Δαυὶδ ἀπεκρίνατο· « Ἀναστάντες μοι μάρτυρες ἄδικοι ἃ οὐκ ἐγίνωσκον ἠρώτων με, ἀνταπεδίδουσάν με πονηρὰ ἀντὶ ἀγαθῶν. » Ἄμα δὲ τῷ ταῦτα εἰπεῖν, ῥήσεται ἡ κόρη χαμαὶ, καὶ εἴπερ ποτὲ διασπαραχθεῖσα τῷ συνέχοντι δαίμονι, ἔκειτο πρὸς τοῖς ποσὶ τοῦ μακαρίου κυλινδουμένη, καὶ ἀφρὸν τοῦ στόματος ἀποβλύζουσα. Ὁ μόντος Θεοῦ Γρηγόριος, τῶν ἐχθρῶν μαθὼν ὑπερεύχεσθαι, τοὺς μὲν ὀφθαλμοὺς εἰς οὐρανὸν, τὸν δὲ νοῦν ἄρας εἰς τὸν οὐρανοῦ ποιητὴν καὶ ἡσυχῇ τὰ καρδίας χεῖλη κινῶν, ἐδέετο τοῦ Θεοῦ μέγα στενάξων, καὶ πάντα ἠτένζον ὡς αὐτόν. Μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν πρὸς τὴν κόρην στρέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς, Ἐν τῷ ὀνόματι, φησὶ, τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς αὐτοῦ κελεύσμασιν εἰκὼν ἐξέλθε, δαίμων ἀκάθαρτε, ὡς ἂν σωφρονούσα ἡ κόρη ταληθῆς περὶ ἐμοῦ φθέγγεται. Παρ' αὐτίκα δὲ σπαραξάν αὐτὴν τὸ πνεῦμα ἐξῆλθε, καὶ αὐτὴ ὡσεὶ νεκρὰ ἦν.

ΝΒ'. Εὐθὺς οὖν ὁ Γρηγόριος λαβόμενος αὐτὴν τῆς χειρὸς ἀνιστά, καὶ σταθεῖσαν ἠρώτων, τοῦ λόγου διὰ τοῦ χαρτοφύλακος γινόμενου, ἠρώτων δὲ τί ὄνομα ταύτη, καὶ εἰ γινώριμος αὐτῇ ὅλως ὁ τῆς Ἀκραγαντίνων ἐπίσκοπος. Ἡ δὲ Εὐδοκία μὲν ἔφη καλεῖσθαι, γνωρίζειν δὲ καὶ ἀκριβῶς ἐκείνην· πολλὰ γὰρ ἰδεῖν αὐτὸν ἔφασκε διερχόμενον καὶ τοὺς πτωχοὺς τῆς πόλεως καὶ ἀρόωστους ἐπισκεπτόμενον, ταῖς τε χήραις καὶ τοῖς ὀρφανοῖς τὰ πρὸς τροφήν παρεχόμενον, Ὅτε καὶ γὰρ, φησὶν, ἡ ἀθλία, μία τῶν παρ' αὐτοῦ ἐλεουμένων ἐτύγχανον. Ἡ ἠρώτων δὲ πάλιν, καὶ εἰ καθ' ἡδωνὴν ἔγνω τὸν ἄνδρα. Ἡ δὲ, ἐνταῦθα πικρὸν τε λίαν καὶ ὀδυνηρὸν ἀνοιμώξασα, καὶ δακρυῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς πλήσασα, εἰς ἐπήκοον πάντων ἀνέκραγε· Ζῆ Κύριος, οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρω-

nissemus, comprehendimus. Cæterum ipsa quoque, ut par erat, quæsitâ, rem nobis atque adeo exarcho ipsi, multis præsentibus, perspicuam fecit. Horum nos nihil aliud scimus, nisi quod ex quo tempore tam indignum scelus admisit, spiritu illa nequam percita, hucusque gravissime torquetur. Ita audaces ac protervi, subdoli que versuti dæmonis imitatores, quibus artibus ipsi calumniam texentes plurimum capere ac irretire consueverant, iisdem ipsi mendacium munire suum cogitaverant.

LI. At præsules illi, præstantes invictique veritatis propugnatores : Hæc profecto si vera essent, aiebant, contrarium magis sequi oportebat, ac scelus quidem celantem et insipientem sæpe a dæmone pro pœna supplicioque torqueri, a confitente vero crimenque deprecante, et Deum iram cohibere, et dæmona, etiamsi prior invaserat, abigi consentaneum erat. Sic apte porro dum aperire sese volunt, sua ipsi calumnia lapsi magis induunt. Tum ipsam puellam, quæ adhuc faciem immutata a dæmone vexabatur in medium statuunt. Hanc delatores interrogari permittentes, ad Gregorium sese recipiunt, ut illum quæstionibus objectis confunderent. At ille multum suspirans, Davidis illa verba respondit : « Insurgentes adversum me testes iniqui, quæ ignorabam objecerunt mihi; mala mihi pro bonis rependebant ». Quæ simul ac dixisset, puella humi trahitur, et a dæmone ut cum maxime laniata, juxta viri sancti pedes projecta, ex ore spumam emittens, volutabatur. Gregorius vero, ut qui bene inimicis precari didicerat, oculos quidem in cælum, mentem vero ad cæli Opificem tollens, ac labra cordis silentio movens, Deum imis singulibus obsecrabat, tumque omnes in illum oculos intendebant. Post preces autem puellæ oculos adjiciens : In nomine, inquit, Domini et Servatoris nostri Jesu Christi, ejus mandatis obtemperans, exi, dæmon impurissime, ut puella resipiscens, verum de me iateatur. Porro spiritus, cum eam prius dilaniasset, confestim egressus est, ipsaque non secus ac mortua jacebat.

LII. Gregorius igitur statim manu apprehensam erigit, ac stantem, verba quæ Constantinus fecerat, interrogavit, quodnam esset illi nomen, isque illi cognitus omnino esset Agrigentinarum urbis episcopus. Illa Eudociam appellari se, illum vero probe cognitum habere dixit, quandoquidem sæpe numero gradientem, ac mendicos civitatis invisentem, viduis item ac orphanis victui necessaria suppeditantem viderat : Quando et ipsa, inquit, infelix una ex iis, quibus ab eo benigne fiebat, exsistebam. Rursus autem interrogabant, num amatorie illum agnovisset. Ille illa amare ac miserabiliter ingemiscens, oculos suffusa lacrymis, voce ita ut omnes exaudirent, inclamavit : Juro tibi, per Dominum Deum, me nunquam hominî

¹² Psal. lxxiv, 11, 12.

illi in voluptate fuisse. Sed isti (Sabinum ac Crescentinum indicans), isti, inquam, me magna pecunia decipientes, pro testimonio in virum sanctum dicere persuaserunt : quibus Dominus ob hæc, quæ circa me injustissime cogitarunt, rependit, ut animæ quidem interitu, corpore vero insania exitiabili duos jam annos, menses sex implicati tenerentur. Hæc effata, episcopus omnes circumspiciebat. Videns autem Gregorium, ipsumque cognoscens, festinanter sese illius ad pedes projecit, lugensque vehementer, voces maxime miserabiles emittebat, deceptionem, calumniamque in virum sanctum multum desflens, veniam sibi dari flagitabat. Ille luctum ejus miseratus, eandemque illi animi affectionem inesse cernens : Peccata quidem condonare (inquit), o mulier, non nostrum, sed solius est Dei. Horum igitur ille itemque omnium, tibi veniam dare potest. Ego vero, quæ meæ partes sunt, pro te orabo, et tibi, quæ in me peccasti, libens remittam. Idemque illico in preces incubuit, Deusque illi propitius fuit, mox manu illam apprehendens, erexit.

LIII. Dum hæc aguntur, admiratione omnes stupefacti, Gregorio tanquam supra humanam naturam evecto, in posterum hærebant. Hunc exitum illo die lis et contentio nacta est; in hisque concilio dimisso, mulierem clementia iudicium inultam habuit; delatores vero in medium statuunt, ut gravius illis supplicium pontifex maximus irrogaret. Indignabatur enim se ab illis pariter esse deceptum. Proinde illos primum offensis animis et gravissimis verbis excepit, ac cum alia ipsorum acta persecutus, tum in primis multa ac varia Gregorii miracula, quæ fuerant in oculis eorum edita, illis graviter exprobrabat; ac ut a principio quidem sanctum Spiritum ejus caput adumbrantem, præterea vero surdo eidemque muto sanitatem afferentem viderant, alia præterea, quæcunque vir vere divinus admirabiliter præstitit, percontabatur, in ipsumque præsertim Sabinum acrius invehebatur, cui neque filix curatio lignam compescuit, nec a maledicentia vindicavit, quin potius tam tulisset acerbe, ut virum de se optime meritum, totque curationum beneficia ingratitude ac contumelia compensaret. Hæc ille locutus, jussit Felicem episcopum omnia, quæ tum viderat, cum ad virum sanctum in sede collocandum est missus, singulatim percensere. Felicem igitur omnia narrantem cum episcopi audissent, admiratio illos ac stupor invasit; nihil enim horum unquam audierant.

LIV. Cæterum delatores nihil habentes, in quo vel os possent ad hæc aperire, ad luctum ac lacrymas confugientes, illa quovis sermone veriora, ad maledicentiam ac contumeliam detegendam affirmabant. Quamobrem conscripti Patres illos inter se disgregant, et alios quidem ex imperita multitudine ad octoginta ab una parte constituunt, Ecclesiæ vero ministros, sacrisque solum initiatos, ad tri-

πον οὕτως, ἀλλ' οὗτοι δείξασα Σαβίνον καὶ Κρισκεντίνον, οὗτοι με, φησὶ, χρήμασιν ἱκανοῖς δελεάσαντες τοῦ ἁγίου κατεπειν ἀνέπεισαν, οἷς ἀνταποδώη Κύριος ἀδικώτατα περὶ ἐμὲ διανοηθεῖσι, καὶ τὴν μὲν ψυχὴν ἀπωλεία, τὸ δὲ σῶμα δαιμονικῆ περιβαλοῦσι μανίᾳ χρόνοις ἤδη δυσεὶ πρὸς μῆσιν ἔξ. Ταῦτα εἰποῦσα καὶ ἅμα πάντας περιβλεψαμένη τοὺς ἐπισκόπους, θεασαμένη τε τὸν Γρηγόριον καὶ ἐπιγνοῦσα αὐτὸν, δρόμῳ πίπτει πρὸς τοὺς αὐτοῦ πόδας, δακρύουσα τε ἀκατασχέτως καὶ οἰκτροτάτας ἀφείσα φωνὰς πολλά τε μετακλαίουσα τῆς ἀπάτης καὶ τῆς εἰς τὸν ἅγιον συκοφαντίας συγγνώμην ἐξαιτουμένη. Ὁ δὲ πρὸς εἶχτον ἰδὼν καὶ συμπαθὲς αὐτῇ βλέψας, Τὸ μὲν ἀφιέναι, φησὶ ἀμαρτίας οὐχ ἡμῶν, ἀλλὰ μόνου, γύναι, τοῦτο Θεοῦ. Αὐτὸς οὖν δυνατὸς ἐστὶ καὶ τούτων καὶ πάντων ὁμοῦ δοῦναί σοι τὴν συγχώρησιν. Ἐγὼ δὲ τό γε ἐμὸν μέρος καὶ ὑπερεῦξομαί σου καὶ συγγνώμην νεμῶ, καὶ ἅμα ἐπηύχετο κατ' ἰλεοῦτο τὸ θεῖον ἑαυτῇ· εἶτα καὶ τῆς χειρὸς λαβόμενος ἤγειρεν.

ΝΓ'. Ἐκστασις δὲ πάντας ἐλάβανε, καὶ ὡς κρείττονι λοιπὸν ἢ κατὰ ἄνθρωπον Γρηγορίῳ προσεῖχον. Τοιοῦτον κατ' ἐκείνην ἡμέραν τοῦ ἀγῶνος πέρας λαβόντες, καὶ ἐπὶ τούτοις τοῦ συλλόγου διαλυθέντος, τὴν ἐξῆς τῶν ἐπιτιμιῶν οἱ δικάζοντες ἐποιοῦντο, καὶ ἄγουσι τοὺς κατηγόρους εἰς μέσον. Καὶ ὁ πάππας, ἵνα γε καὶ βαρυτέραν ἐπενέγκῃ τὴν τιμωρίαν, ἐχαλέπαινε γὰρ ἐφ' οἷς καὶ αὐτὸς ὑπ' αὐτῶν ἠπατήθη, σφοδρότερον τὸν πρὸς αὐτοὺς κατέτεινε λόγον, τὰ τε ἄλλα αὐτῶν κατατρέχων καὶ μάλιστα τὰ πολλά αὐτοῖς θαύματα τοῦ Γρηγορίου προσονειδίζων, ἅπερ ἐν ὀφθαλμοῖς ἐκείνων πρατόμενα, καὶ ὅπως κατ' ἀρχὰς μὲν τὸ θεῖον Πνεῦμα τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπεσκιάσαν ἐώρων, μετὰ ταῦτα δὲ τῷ κωφῷ καὶ ἀλάλῳ μάλα ῥ. διῶς τὴν ἴασιν παρεχόμενον, καὶ τὰλλα ὅσα παριδόξως τῷ ἀληθῶς ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ διαπέπρακτο. Μάλιστα δὲ πολὺς ἦν τοῦ Σαβίνου κατηγορῶν, ὅτι μηδὲ ἡ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ ὑγεία τὴν γλώτταν ἐπέσχε, μηδὲ τοῦ βλασφημεῖν ἐκέλευεν, ἀλλ' οὕτως ὠδίνησε πικρῶς μετὰ τῆς ἀγνωμοσύνης καὶ τῆς συκοφαντίας, καὶ θεραπείαις τοιαύταις τὸν εὐεργέτην ἠμεῖψατο. Ταῦτα μὲν αὐτὸς ἔλεγεν· Ἐκέλευε δὲ καὶ τῷ ἐπισκόπῳ Φήλικι πάντα κατὰ μέρος εἰπεῖν, ὅσαπερ αὐτὸς ἴδοι, ὅποτε δὴ καὶ ἀπεστάλη τῷ τῆς ἐπισκοπῆς θρόνῳ ἐγκαθιδρῦσαι τὸν ἅγιον. Τοῦ γοῦν Φήλικος πάντα διηγούμενου ἀκούοντες οἱ ἐπίσκοποι ἐκπλήξαι καὶ ἀπορίᾳ κατείχοντο. Οὐδὲν γὰρ οὐδέπω τούτων ἀκηκόοις ἐτύγχανον.

ΝΔ'. Οἱ κατήγοροι δὲ, πρὸς ταῦτα μηδὲν ἔχοντες ἐφ' ᾧ ἂν καὶ στόμα ἀνοίξαιεν, εἰς θρήνους κατέφευγόν τε καὶ δάκρυα, πιστότερα ταῦτα παντὸς λόγου, πρὸς τὴν τῆς συκοφαντίας ἀποδιδόντες ὁμολογίαν. Διαιροῦσαι τοίνυν αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων οἱ τῆς συνόδου, καὶ τοὺς μὲν τοῦ λοιποῦ πλῆθος εἰς ὀγδοήκοντα τὸν ἀριθμὸν ὄντας ἐν μέρει στήναι κελεύουσι, τοὺς δὲ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κλήρου εἰς τριάκοντα καὶ μόνον

τελοῦντας ἐτέρωθι· Σαβίνου δὲ καὶ Κρισκεντίνου ὑπερορίαν καταψηφίζονται, ὡς τὸν μὲν εἰς Θράκην, τὸν δὲ εἰς Ἴσπανίαν παραπεμφθῆναι· εἰς Ῥάβενναν δὲ τοὺς τοῦ κλήρου πάντας διασπαρῆναι. Καὶ τὰ μὲν τῶν ἐκκλησιαστικῶν οὕτως· τὰ δὲ γε τῶν λαϊκῶν ὁ σπαθᾶριος ὑπῆρχε κολάζων, νῦν μὲν δεσμοτηρίῳ αὐτοὺς ἐγκλεισθῆναι κελεύσας, μετὰ δὲ καὶ τιμωρίαις διαφόροις ὑποβληθῆναι. Τῶν στρατιωτῶν τοίνυν κατασχόντων αὐτοὺς, εἰς δάκρυα καὶ οἰμωγὰς πάλιν ἐτράποντο, καὶ θερμῶς ἀνεκαλοῦντο τὸν ἄγιον, τὸν δὲ ἀκούσαντα καὶ πλέον ἢ εἴπερ αὐτὸς ἦν ὁ ταῦτα παθεῖν μέλλων τὴν ψυχὴν διαταραχθέντα, οἰκτιρόν τε εὐθέως ἐλάμβανε, καὶ δάκρυσι τὰς παρειὰς κατέβρεχε, καὶ τὸ πρόσωπον τύπτων, ποτὲ μὲν αὐτοῦ τοῦ πάππα προσεκύνει τοὺς πόδας, ἄλλοτε ἄλλον ἐπῆρει τῶν ἐπισκόπων καὶ τοῖς ποσὶν ἐκθύμως αὐτῶν ὑποκατεκλίνετο, Μηδαμῶς, λέγων, μὴ δι' ἐμὲ, ὦ πατέρες, τοσαύτη περιβληθεῖεν οἱ ἄνθρωποι συμφορᾷ· ὡς ἔγωγε τιμωρίαν τοῦτο καὶ οὐκ ἐκδικίαν εἶναι τῶν πεπραγμένων λογίζομαι, ἐμοὶ γὰρ τοῦτο μόνον ἀρκοῦν, ὅτι με ὁ Θεὸς μυρίων ἐγκλημάτων ὑπόδικον ὄντα ἀφῆκε τῆς δίκης, καὶ οὐκ ἀπεκάλυψεν οὕτω κατεστιγμένον ὑπάρχοντα καὶ διεσθροτότα.

NE'. Ἐδὲ τῶν ἐκδικήσεων Κύριος οὐκ ἀμελής ἦν τοῦ δικαίου ἐκδικητῆς. Ὡς γὰρ τῇ τοῦ μεγάλου παρακλήσει τοῖς στρατιώταις κεκέλευστο ἀφεῖναι τῆς καταδίκης τοὺς ὑπευθύνους, καὶ αὐτοὶ ἅμα συναθροισθέντες ἕστησαν. Ἄφνω ποθὲν λαίλαψ καὶ σκότος καὶ ἀνεμος τῆς γῆς ἀναφουσηθεὶς περιέσχε τοὺς ἀθλίους, καὶ γνόφῳ βαθεῖ τὰς ὄψεις περιεκάλυψεν, ὥστε καὶ δοκεῖν διαστᾶσαν τὴν γῆν ἐν ἑαυτῇ, καθὰ πάλαι Δαθάν καὶ Ἀθιρῶν, καὶ τούτους τοὺς δυστυχεῖς περισχεῖν. Οἱ δὲ παρόντες, ταῦτα ὁρῶντες, τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἔτεινον, οὐδὲν αὐτοὺς τῶν Σοδομιτῶν ἐλπίζοντες πείσεσθαι μετριώτερον. Μετ' οὐ πολὺ δὲ τοῦ γνόφου ἐκείνου καὶ τῆς θυέλλης διαλυθείσης, μέλανες πάντες ἐιωρῶντο τὸ πρόσωπον, πλὴν οὐ πάντες ἐπ' ἕτης, ἀλλ' οἱ μὲν τῶν παρειῶν τὴν ἐτέραν, οἱ δὲ καὶ ἄμφω μελανθείσας ὁμοίως, Σαβίνου δὲ καὶ Κρισκεντίνου, οὐ τὰ πρόσωπα μόνον, ἀλλὰ δὴ καὶ τὰ χεῖλη πελιδνωθέντα παρεῖθη, ὡς μήτε συσφίγγειν αὐτὸ μήτε μὴν λαλεῖν ὄλωσ δύνασθαι· οὕτω πικρῶς ἡ δίκη τοὺς ἀδίκους μετέληθεν. Ἡ δὲ γε σύνοδος περίφοβοι γεγονότες ἀνέκραγον· Νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι ἔσωσε Κύριος τὸν Χριστὸν αὐτοῦ, καὶ ἐπήκουσεν ἐξ οὐρανοῦ ἡγίου αὐτοῦ· ἐν δυναστείαις ἡ σωτηρία τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ. Ταῦτα εἰπόντες, τῶν τοῦ Γρηγορίου γονάτων εἶχοντο, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν θερμῶς ἐδέοντο· ὁ δὲ τουναντίον μᾶλλον αὐτὸς ἐκάστου τοῖς ποσὶ προσπίπτων ἀθλιότατον πάντων ἑαυτὸν ἀπεκάλει, καὶ αὐτὰ δὴ τὰ τοῦ Δαυὶδ ἐφθέγγετο ῥήματα· « Ἐγὼ εἰμι σχώληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος, θνείδος ἀνθρώπων καὶ ἐξουθένημα λαοῦ. »

NC'. Τούτων οὕτω τελεσθέντων ὑπ' ὄψιν παραστήσας τοὺς κατηγοροὺς ὁ πάππας, Ἰδοὺ, φησὶν,

A ginta ab altera stare jubent. Atqui Sabino ac Crescentino exsilio multa stetit, ut hic quidem in Thraciam, ille vero in Hispaniam exsules mitterentur. Cæteri vero Ecclesiæ ministri Ravennam relegati sunt. At quæ ad Ecclesiam pertinebant, ita peracta fuere. De profanis vero cognoscere ac judicare Marcianus est jussus. Qui eos statim in carcerem conjiciendos, variisque cruciatibus subjiciendos imperavit. Quare cum illos milites raperent, lacrymis ac lamentis denuo se dedentes, viri sancti enixe auxilium implorabant. Hos porro ille vehementius, quam qui hæc erant perpessuri, animo conflictatur: protinusque misericordia motus, lacrymis genas irrigabat, faciemque percutiebat. Alias quidem ipsi pontifici, sese illius ad pedes prosternens, supplicabat; alias episcopos alios, demississime se inclinans, obsecrabat, dicens: Ne, queso, patres, ne id contingat, ut tam diræ calamitati homines mea causa subiciantur. Nam hæc quidem statuo, non præteritorum pœnam, sed supplicium esse. Ego enim satis habeo Deum a me, cum innumeris alioqui sim obstrictus delictis, nullas pœnas expetere, neque tot inustum maculis, scædatum atque corruptum vulgo ostendere voluisse. Et hæc porro ita se habent.

LV. At scelerum ultor Deus, haud segnis vindex justus fuit. Postquam enim viri magni suasu imperatum est, ne in eos, qui rei facti suppliciis addicti fuerant, ultra desæviretur, ipsique una simul consisterent, repente nimbus, tenebræ, necnon atrox ventus terræ nimio flantis fragore miseros invasit, tantaque obducta caligine illorum aspectus oppressit, ut terram in seipsam eversam atque collisam, hos non aliter, atque Dathanolim et Abiron, deglutire dixisses. Qui vero presentes hæc intuebantur, manus in cœlum tollebant, nihilo illis secundiorem, quam quæ Sodomitis olim acciderat, fortunam fore ominati sunt. Non multo post caligine turbineque desinente omnes, quanquam non æque, nigri facie apparuere. Alii siquidem alteram genam, ambas alii nigras habent. Sabino vero ac Crescentino non modo facies, verum etiam labia atro colore infecta sunt relicta, ut nec illa constringere, nec iis omnino quidquam loqui liceret. Sic divina justitia acerbum de injustis supplicium sumpsit. Ad hæc cunctus senatus acclamavit: Nunc agnovimus quod Dominus unctum suum servaverit, et exaudierit eum, e cœlo suo sancto, quodque in potentia dexteræ ejus est salus. Hæc cum locuti essent, Gregorii genua complexi, ardentissime pro illis obsecrabant. Contra vero ille magis ad cujuslibet pedes procumbebat, seque miserrimum omnium, Davidis illa verba locutus, appellabat: « Ego sum vermis, non homo: opprobrium hominum, et contemptio populi ¹³. »

LVI. His peractis, cum pontifex max. delatores coram se statuisset: Ecce, inquit, non animo so-

¹³ Psal. xxi, 7.

lum, sed forma patri vestro Satanae similes facti estis. Sed alia praeterea vos miseriarum accessio manet. Vos enim et posteri vestri, servi eritis; et quotquot hoc nigrore sigillati fuerint, Agrigentinis episcopis absque praefinito tempore servietis. Quod si quis vestri generis aliquem sacerdotii dignitate donaverit, vel Ecclesiae quodvis munus concrediderit, hujus caput diis inferis dicamus ac devovemus. Haec ille haud serio mea sententia dixit. Neque enim his in eadem causa pronuntiasset, cum Gregorius praesertim non pateretur, qui illorum animos territans, desperatione plenos moderabatur. Neque enim, nisi animo ita affecti fuissent, haud adeo vehemens in eos Dei iracundia concitata fuisset. Ac ii quidem iis qui praerant traditi, procul a suis locis abducti fuere. At puella illa Agrigentum civitatem non ultra videre sustinuit, sed omni ornatui valedicens, cum prius ab episcopis uti pro se orarent, impetrasset, in collegium D. Caeciliae cooptabatur: in quo duos ac viginti annos assidue ac continenter vivens, medicamento poenitentiae, ut maxime poterat, priores detergens maculas, ad caelestem quem tantopere concupierat, amatorem Dei benignitate migravit. Et haec quidem hac ratione finita sunt.

LVII. Deinde pontifex max. mandavit, ut Gregorius mysteria sua perageret. Ubi qui divinorum sacrificiorum participes fuere, convivio ab eodem pontifice communiter sunt excepti; ac tum quidem sic convivantibus pontifex nihil aliud addidit. Ceterum postridie ejus diei Gregorium accersivit, ac ei rem quamdam exponit, quae solis ejus precibus, fiduciaque, qua in Deum plurima flagrabat, indigeret. Id autem hoc genus erat: Ligna quidam maxima in flumen immisit, ut summorum apostolorum templo ornatui simul ac securitati essent. Haec vero ita oblique circumacta, ac utrinque ripas complexa sunt, ut nullis clavis fixa aut suffulta essent, ut a nemine, quamvis multorum saepius manibus acriter pertentata, dimoveri potuerint. Sed neque navigium aliquod, aut mercibus aut aliis usibus accommodatum, sursum aut deorsum navigare his obicibus poterat; idcirco non exiguum illa civitati detrimentum inferebant. Hoc igitur illi pontifex enarrat, rogatque sese ut ad locum recipiat, communi in Deum fiducia omnibus contententibus, ut et is optata perficeret. Facto igitur signo, universa civitas, monachi simul et sacerdotes confluebant, ac speciosa pompa supplicationeque ad flumen descenderunt. Procedentibus autem illis, mulier quaedam in via ignem accendit: ad quam vir sanctus paululum se inclinans, tradi sibi prunam imperavit. Illa (ad ejus enim solius imperium attendebat) protinus tradidit. Ac ille in pallium, quo erat indutus, carbonem immisit, quibus deinde thus imposuit. Ac illi deinceps thuri impositi, admirabiliter carbonem accensi erant, ipsum adolen-

ου την ψυχην μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν μερῆν ὁμοιοὶ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ Σατανᾷ γαρόντατε. Ἄλλὰ γε πρὸς τοῦτον καὶ ἕτερον τι τῇ δίκῃ μελήσει, δοῦλοι γὰρ καὶ ὑμεῖς καὶ τὸ στέμμα ὑμῶν ἔσσεσθε, καὶ ὅσοι ἂν οὕτω σεσημασμένοι γένωνται οἰκείται τοῖς προχειριζομένοις Ἀκραγαντίνων ἐπισκόποις μέχρι παντός ἔσονται. Ὅς δ' ἂν τινὰ τοῦ γένους ὑμῶν ἱερατίας ἀξίᾳ περιβάλη, ἢ ἐκκλησιαστικῇ πιστεύσῃ διακονίᾳ, τοῦτον ἡμεῖς ἐκκηρύττομεν καὶ ἀναθέματι παραπέμπομεν. Οὕτως ἐκεῖνος οὐκ ἀπὸ σπουδῆς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, λέγων, οὐδὲ γὰρ ἂν ἀπέδωκε δις ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ἀλλῶς τε ὅτε μηδὲ Γρηγόριος συνεχώρει, ἀλλὰ τῷ φόβῳ κατασειῶν αὐτῶν τὰς ψυχὰς καὶ σωφρονίζων ἔτι ἀπονοίας ὄντας μεστούς. Οὐδὲ γὰρ εἰ μὴ τὸν νοῦν οὕτω διέκειντο, οὐκ ἂν αὐτοὺς οὕτως οὐδὲ ἡ θεῖα δίκη μετήρχετο. Οὗτοι μὲν οὖν, τοῖς ἀρχουσι παραδοθέντες, ταῖς ἰδίαις οἰκίαις ἀποκατέστησαν. Ἡ δὲ γε κόρη ἐκεῖνη, τὴν μὲν Ἀκραγαντίνων πόλιν οὐδὲ ἰδεῖν ὑπέμεινεν ἔτι· κόσμῳ δὲ παντὶ ἀποταξαμένη καὶ παρὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτόθι τῶν συνήθων ἀξιοθεῖτα εὐχῶν, ἐν τῇ μονῇ τῆς ἁγίας Κηκιλίας φιλοθέῳ λογισμῷ καίρεται, ἐν ἣ δύο καὶ εἴκοσι ἔτη πάνυ προσεχῶς τε καὶ ἐγκρατῶς ζήσασα, καὶ ὑσώπῳ μετανοίας ὡς οἶόν τε τὰς προτέρας κηλίδας ἀποκαθάρασα, πρὸς ὃν ἔσχατον ἐπίθησε ἐραστὴν θεοφιλῶς ἐξεδήμησεν. Καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

NZ'. Τῇ δὲ ἐξῆς ὁ πάππας ἐπιτρέπει τῷ Γρηγορίῳ τὴν ἱεράν ἐκτελέσαι μυσταγωγίαν, ἐν ἣ τῶν θεῶν μυστηρίων μεταλαβόντες καὶ κοινῆς μετεῖχον τραπέζης. Καὶ τό τε μὲν οὕτως εὐωχομένοις οὐδὲν ἕτερον ὁ πάππας προστίθει· τῇ δὲ ὑστεραία μεταπεμφάμενος τὸν Γρηγόριον πρᾶγμα τι αὐτῷ διηγείται, μόνων τῶν ἐκείνου προσευχῶν καὶ τῆς πρὸς θεὸν παρρησίας κομιδῇ δεόμενον· τὸ δὲ ἦν τοιόνδε· ξύλα τις μέγιστα διαφῆκεν ἐν τῷ ποταμῷ εἰς κόσμον ἅμα καὶ ἀσφάλειαν αὐτὰ πέμψας τῷ τῶν κορυφαίων ναῶν· τὰ δὲ οὕτω τυχὸν πλάγια περιενεχθέντα καὶ ἑκατέρως τὰς ὄχθας διαλαβόντων ἀνευ δεσμοῦ ἐρήρειτο. Ταῦτα οὐχ ὅσον μετακινήθηναι πολλαῖς πολλαῖς βιαζομένων χερσὶν οὐδαμῶς ἠδύναντο, ἀλλ' οὔτε τι τῶν κατ' ἐμπορίαν πλοίων ἢ ἄλλην τινὰ χρεῖαν, οὔτε εἰσπλέειν οὔτε μὲν ἐκπλέειν δι' αὐτῶν ἰσχυον ὥστε οὐ μικρὰν αὐτὰ συμφορὰν οἱ τῆς πόλεως ἐποιοῦντο. Τοῦτο οὖν ὁ πάππας αὐτῷ διηγείτο καὶ δεῖται παρὰ τὸν τρόπον γενέσθαι, κοινῇ τε πᾶσι τοῦ θεοῦ περὶ αὐτῶν δεόμενοις συλλαβέσθαι καὶ αὐτὸν τῆς εὐχῆς. Κρουσθέντος τοίνυν τοῦ ξύλου, ἢ τε πόλις πᾶσα συνήγοντο, μοναχοὶ τε καὶ ἱερεῖς καὶ ὑπὸ λαμπρᾷ τῇ πομπῇ καὶ λιτανίᾳ ἐπὶ τὸν ποταμὸν κατήεσαν. Διερχομένων δὲ γυνή τις ἀνὰ τὴν ὁδὸν πῦρ ἔκαειν. Ἐκκλίνας δὲ μικρὸν ὁ ἅγιος πρὸς αὐτὴν ἐπιδοῦναί οἱ ἀνθρακίαν ἐκέλευεν· ἢ δὲ, πρὸς μόνον γὰρ ἑώρα τὸ κελευόμενον, εὐθύς ἐπεδίδου. Καὶ ὅς εἰς τὸν μανθῦαν ὄνπερ ἡμφίστο τὸς ἀνθρακας ἐπετίθετο· εἶτα λιθανωτὸν αὐτοῖς ἐπιτίθησι. Κάκεινοι λοιπὸν παραδόξως, πρὸς μὲν τὸν λιθανωτὸν ἀνθρακας ἔσαν καίοντες αὐτὸν καὶ εἰς κατινὸν διαλύοντες, πρὸς δὲ γε τὴν ἱεράν στολὴν ψυχρότεροι λίθων ἑωρῶντο. Ταῦτα οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ

λοιπὸς θεώμενοι ἕχλος, οὐδὲν ἔτι περὶ τῶν ξύλων ἐπιδοιάζοντες ἦσαν, καλῶς εἰδότες ὡς ὁ γε πυρὶς φύσιν ῥῆον μεταποιεῖν ἱκανός, οὗτος δὲ καὶ ξύλα κατὰ φύσιν κινεῖν ἀτεχνῶς ἱκανώτατος. Ἀμέλει, καὶ παρὰ τὸν τόπον γενόμενοι, οὐ κοινῆς τὸ πρᾶγμα τῆς πρὸς Θεὸν ἰκετείας, ἀλλὰ μιᾶς τῆς ἐκείνου πάντες εἰρήκασι δεῖσθαι. Θεὸς οὖν τὰ γόνυα προσευχῆν κατετείνετο, εἶτα διαναστάς καὶ περιθυμιάσας τὰ ξύλα, κελεύει τοῖς παροῦσιν ἐλκύνειν. Οἱ δὲ, τὰς χεῖρας ἐπιβαλόντες, οὐκέτι τοῦ πρὶν εἶχοντο πόνου, ἀλλὰ πτεροῖς ὁμοίως τὰ ξύλα ῥαδίως ἐλλκοντο. Ἐνεκενόλαπτο δὲ αὐτοῖς καὶ γράμματα, ἅπερ ἔλεγον, τὰ μὲν πέντε τῷ κορυφαίῳ ἀνεῖσθαι Πέτρῳ, τὰ δὲ ἄλλα πέντε Παύλῳ τῷ σκεύει τῆς ἐκλογῆς.

habere, facile trahebantur. Litteræ autem illis quidem Petro summo apostolo, reliqua vero quinque

ΝΗ'. Τούτων οὖν γεγονότων καὶ χαρᾶς ἀφάτου τὴν Ῥώμην διαδραμαούσης, συνῆγε πάλιν ὁ πάππας τῆς συνόδου, καὶ τοὺς Σικελοὺς προσκαλεσάμενος ἅπαντας, ἐνδοξότερον ἢ προτοῦ τὸν ἱερέα τὸν ἑαυτῶν ἀπεδίδου, τὸν θεῖον δηλαδὴ Γρηγόριον. Ἐπεὶ δὲ καὶ Λεύκιον ἐκεῖσε διάγειν ἔμαθον, παρῆν γὰρ τοὺς συκοφάντας ἐπιβρῶνυς, καὶ καθότι δύνατο ἐπαλείφω, τοῦτον μὲν εἰς Ἰσπανίαν φεύγειν κατεψήφισαντο, τὸ δὲ γε ἐν Ἀκράγαντι ἱερὸν καὶ αὐτὸν δὴ τὸν ἐπίσκοπον ἀλλαχοῦ μεθιδρύσασθαι τοῦτο γὰρ ἱερίου καὶ ὁ θεὸς Γρηγόριος, μαθὼν ὅτι τε τὸ θυσιαστήριον οὗτος ὁ ἐναγῆς κατέστρεψε Λεύκιος, καὶ τὰ ἐκεῖσε τῶν ἁγίων λείψανα τῷ βυθῷ παραδέδωκεν. Οὕτως οὖν τὰ τῆς ἐπισκοπῆς διωκονόμενος ταύτην μὲν τῷ ἀρχιδιακόνῳ Εὐπλῳ καὶ τῷ Ἐράτριῳ ἐπέστρεψεν. Ὁ δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ ὑπέμεινε· ἔμελλε γὰρ ἐξορμᾶν εἰς τὴν μεγαλόπολιν ὅσον οὐπω κατὰ τὴν τοῦ βασιλέως διάταξιν. Ἐπὶ τούτοις τῆς συνόδου διαλυθείσης κατιδίαν ὁ πάππας τὸν ἅγιον μετακαλεσάμενος, πρᾶγμα ποιεῖ ἄξιον αὐτοῦ τε τῆς εὐλαβείας καὶ τῆς τοῦ Γρηγορίου μεγαλειότητος· αἰδεῖται γὰρ ἀρετὴν ἀρετῆς, ὡς ἔοικεν, ὣν ἐραστής, καὶ πληγεῖς διὰ τὰ προλαβόντα καὶ παθὼν τὴν ψυχὴν, πίπτει πρὸς τοὺς ἐκείνου πόδας, ὁμοῦ μὲν εὐχαριστῶν, ὁμοῦ δὲ καὶ συγγνώμην αἰτῶν, ἐφ' οἷς οὕτως ἠπάτητο καὶ τοῖς καὶ αὐτοῦ πεπίστευκε. Δίδωσι δὲ αὐτοῦ καὶ δωρεάν, καὶ δι' αὐτοῦ τῷ Θεῷ τόπον οὐκ ὀλίγον ἐκείνῳ τῆς ὑπ' αὐτὸν ἀπεκλήρωσε πόλεως, εἰς χορηγίαν εἶναι φήσας τῷ ὑπ' αὐτοῦ μέλλοντι ἀνοικοδομῆσθαι ναῷ.

ΝΘ'. Συνταξάμενοι ἑαυτῷ ὁ τε Μαρκιανὸς ὁ σπαθάριος καὶ οἱ ἐπίσκοποι μετὰ Γρηγορίου τῆς πόλεως ἐξίασιν· εἶτα τὴν βασιλίδος καταλαβόντες, ἤδη τῆς ἀφίξεως αὐτῶν δήλης γεγонуίας τῷ βασιλεῖ, τὸν μὲν θεῖον Γρηγόριον, τῷ τοῦ ἁγίου Σεργίου μοναστηρίῳ προσμένειν κελεύει· τὸν δὲ Μαρκιανὸν μετακαλεσάμενος περὶ τῶν ἐν τῇ συνόδῳ πραχθέντων ἠρώτα. Ὁ δὲ λέγει πάντα, τὰς τε τοῦ ἁγίου θαυματουργίας, καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς ἀπαράμιλλον, τὰ εἰς τοὺς κατηγοροὺς τε παραδόξως γεγεννημένα, καὶ τῆς ὑπομονῆς καὶ μετριοφροσύνης τὸ ἀπαράβλητον, ὣν ἀκούσας ὁ βασιλεὺς, ἐξεπλήττετο, καὶ τῷ πατριάρχῃ πάντα μεθ' ὁμοίως τοῦ θαύματος διηγεῖτο.

tes, ac in fumum vertentes; in sacra vero veste frigidiores lapidibus cernebantur. Hæc cum sacerdotes ac reliqua turba vidisset, non amplius de lignis quidquam ambigebant, probe scientes eum, qui naturam ignis tam facile permutare potuisset, multo magis certe ligna juxta naturam nullo labore posse permoveere. Demum ubi ad locum ventum est, non hoc communem omnium erga Deum supplicationem exposcere, sed ejus unius precibus indigere cuncti dixerunt. Quare positis genibus oravit. Mox cum surrexisset, lignis thure suffitis, trahi illa presentibus mandat. Qui injectis manibus, cum quo antea premebantur non amplius laborem sentiebant. Nam ligna ipsa, perinde ac si alas insculptæ repertæ sunt, quæ dicerent, quinque Paulo, organo selectissimo, esse relicta.

LVIII. His peractis, Romæque admirabili perfusa gaudio, pontifex rursus cogit senatum, Siculos item omnes accersit, illustrioremque ac longe magnificentiorem, quam pridem fecerat, suorum ipsorum præsulem, nempe divum Gregorium, illis reddidit. Porro cum Leucium illic degere, delatoresque confirmare ac delinire, quantum poterat, didicissent, illum quidem in Hispaniam relegare, Agrigenti vero templum ac episcopi domum alibi construere decreverunt. Hoc et divus Gregorius, cum audisset altare a scelesto Leucio eversum, sanctorumque veneranda corpora in mare fuisse projecta, laudavit. Cum igitur rem episcopatus sic ordinasset, illum Epuli archidiaconi et Erasmi curæ commisit. Ipse interim Romæ morabatur. Siquidem Constantinopolim ex regis decreto primo quoque tempore trajecturus erat. In his dimisso senatu, pontifex sanctum virum domum suam accersens, rem tum ejus pietate, tum Gregorii majestate dignam fecit. (Virtutem enim quilibet virtutis amator veneratur et colit.) Nam ob ea quæ præcesserant, percussus et graviter affectus animo, ad pedes illius pervolvitur, nunc gratias agens, nunc pro iis, in quibus deceptus, calumniis in illum illatis fidem habuerat, veniam petens. Ipsi vero locum non exiguum, a subdita sibi civitate abscissum, dono dat, ac per ipsum Deo, qui templi, quod exstruendum erat, necessarios sumptus illi suppeteret.

D LIX. Cæterum Marcianus ac episcopi Gregorium convenientes, Roma simul egrediuntur; deinde regiæ civitati applicuerunt. Quorum cum a Lentus regi innotuisset, jussit divum quidem Gregorium apud divi Sergii monasterium diversari; Marcianum vero accersitum, de iis quæ in concilio acta fuerant, interrogavit. Ille admiranda viri sancti opera, incomparabilem ejus virtutem, et quæ delatoribus divinitus obvenisset, necnon tolerantiam, modestiam, et insignem supra humanos mores animi humilitatem sigillatim edisserit. Quæ omnia rex exaudiens mirabatur, ac patriarchæ omnem miraculi seriem identidem enar-

rabat. Postea vero quam Gregorius una cum episcopis urbem ingressus est, maxima in illum regis hilaritatis ac benevolentiae significatio exstitit, nam et solio surgens, eum complexus osculabatur. Verum enimvero cum illi non multos post dies in mentem venisset novas sacerdotibus leges sancire, quæ etiam posteris tum tutæ, tum utiles viderentur, patriarcham et eum ipsum divum Gregorium accersitos, communicato consilio, quid facto opus esset, consulit: qui rem persane laudabilem fore, ac recte de religione sentientibus utilem affirmarunt. Iique cum sacrum jejunii tempus advenisset, hanc provinciam, ipso rege in consilium secum adhibito, susceperunt, novasque et sacras leges illi sanxerunt.

LX. Interea vero Gregorius sermones doctrina ac pietate refertos, plures edidit: alios quidem in sacram jejunii observationem, alios in Petrum et Andream, ac plures item alios composuit: qui tum artificio, tum utilitate plurimum illi laudis attulerunt. Ubi vero domum discedere in animum induxit, rogavit locum sibi in Agrigenti civitate, in quo episcopi domicilium construeret, impertiri. Cui rex tanquam acciperet, non erogaret, ita prompte ac hilariter elargitus est, ut optata illius supergressus, dimidium illi Agrigenti civitatis dari jusserit, quo pro libito uteretur. Deinde amplexatus illum, rogansque ne sui oblivisceretur neve gravaretur pro se Deum precari, dimisit. At vero ne regina quidem circa virum sanctum segnius affecta visa est. Nam et ipsa cum didicisset Gregorium amicum Deo ac persfamiliarem esse, consentaneam illi reverentiam detulit, ac donis quam potuit magnificentioribus demereri illum conata est. Quapropter egressus urbe Constantini Romam profectus est. Ubi a pontifice max. magna reverentia susceptus, Agrigentum non multo post adnavigat, quicum duo diaconi, ut in proprium illum episcopatum restituerent, missi sunt. Porro et illic tam ingens viri sancti apud omnes conflatur desiderium, ut illius virtute non obscurum testimonium fecerint, dum pia plebs universa, cunctusque populus extra civitatem egressi, tum laudibus, tum sacris cantionibus, ut non facile quanta cum voluptate dixeris, obviam illi prodire.

LXI. Quid ad hæc divus Gregorius? Illos omnes osculo sancto humaniter ambit, ac singulis manus imponens, bene omnibus precabatur. At patri obvius factus, primum quidem ejus pedibus se ipsum abjecit, mox assurgens, brachiisque collum ejus circumdans, amplexabatur: ut lacrymæ utriusque oculis elicite, agendarum Deo gratiarum communiter occasio fierent. Hoc ipsum erga matrem usu sibi venisse comperit. Verum enim ejus discipulus erat, qui parentes præ omnibus colendos præcepit. Demum urbem ingressus, non prius domicilium petiit, non templum videre sustinuit, nec vix alterum oculum adjecit: sed confestim abiens, tabernaculum suum muro septum extra

A Ἐπειτα καὶ Γρηγορίου τοῖς ἐπισκόποις συνεισελθόντος, ὁ βασιλεὺς τὴν πρὸς αὐτὸν ἐδείκνυ φιλοφροσύνην, καὶ τοῦ θρόνου ἐξαναστάς περιέβαλέ τε καὶ κατησπάζετο. Ἡμερῶν δὲ τινῶν διαγενομένων, εἰς νοῦν αὐτῷ βάλλεται νέους πρὸς τῶν ἱερέων ἐκτεθῆναι κανόνας, οἳ καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα, ὁμοῦ μὲν ἀσφαλεῖς, ὁμοῦ δὲ καὶ ὠφέλιμοι δόξουσι. Τὸν οὖν πτριάρχην μεταπεμφάμενος, καὶ αὐτὸν δὴ τὸν θεῖον Γρηγόριον, κοινολογεῖται περὶ τοῦ προκειμένου· οἳ καὶ πάνυ χρηστὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα καὶ τοῖς ὀρθοδόξοις ὠφέλιμον εἰρηκότες, τοῦ ἱεροῦ τῆς νηστείας καταλαβόντος καιροῦ, τοῦ πόνου εἶχοντο, συνεπιλαμβανομένου αὐτοῖς καὶ τοῦ βασιλέως. Καὶ οὕτως οἳ μὲν τοὺς νέους καὶ ἱεροὺς κανόνας ἐκτίθενται.

B Σ'. Ὁ δὲ γε θεῖος Γρηγόριος τοὺς δογματικοὺς τῶν λόγων συντάττει, τοὺς εἰς τὴν ἀγίαν τεσσαρακοστήν, καὶ τοὺς εἰς Πέτρον φημί καὶ Ἀνδρέαν. συντίθησι δὲ καὶ πολλοὺς ἑτέρους, ἅμα μὲν πρὸς τέχνην, ἅμα δὲ καὶ πρὸς ὠφέλειαν ἐπαινετῶς ἔχοντας. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς πρὸς τὰ οἰκεία φερούσης ἐμέμνητο, ἤτησε τὸν κρατοῦντα χωρίον αὐτῷ ἐν τῇ Ἀκραγαντίνων δοθῆναι, ἐν ᾧ τὸ ἐπισκοπεῖον οἰκοδομήσει. Ὁ βασιλεὺς οὖν, ὡσπερ λαμβάνων μᾶλλον, οὐχὶ δίδους, οὕτω προθύμως ἅμα καὶ φιλοτίμως δίδωσιν ὑπερβάς καὶ τὴν αἴτησιν. Δίδωσι γὰρ αὐτῷ τὸ ἡμισυ τῆς Ἀκραγαντίνων πόλεως, κελεύων ὅπως βούλοιο χρῆσθαι. Εἶτα καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν καὶ αἰτήσας, μνήμης τε καὶ εὐχῶν τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ μὴ ἀμελῶς ἔχειν ἀφήκεν. Οὐδὲ ἡ βασιλὶς ῥαθυμότερόν τι περὶ τὸν ἅγιον ἐφάνη διακειμένη· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἄνδρα μαθοῦσα τὸν Γρηγόριον τῷ Θεῷ προσωκειωμένον, σέβας τε τὸ προσῆκον ἀπονέμει, καὶ δώροις ὡς οἶόν τε θεραπεύει μεγαλοψύχως. Ἐξελθὼν δὲ τῆς Κωνσταντίνου, καὶ τὴν Ῥώμην καταλαβὼν, καὶ παρὰ τοῦ πάππα καὶ αὐθις σεβασμῶς ὑποδεχθεὶς, εἰς Ἀκράγαντα περαιούται. Συνεκπέμπονται δὲ αὐτῷ καὶ δύο τῶν διακόνων, ὡς εἰς τὴν ἰδίαν αὐτὸν ἐπισκοπὴν ἀποκαταστήσαι. Γίνεται οὖν καὶ ἡ ἐκεῖσε τοῦ μακαρίου ἀφιξίς οὕτω καλῶς, ὡς εἰς μαρτύριον γενέσθαι τῆς ἀρετῆς ἐκείνου καὶ τῆς τοῦ πλήθους φιλοθείας, ἅτε τοῦ λαοῦ παντὸς πρὸ τῆς πόλεως ἐξεληλυθότων, καὶ ψαλμοῖς ἅμα καὶ ἱεροῖς ἄσμασι μεθ' ὅσης οὐκ ἂν εἴποις τῆς ἡδονῆς τὴν ὑπαντὴν αὐτοῦ ποιουμένων.

D ΕΑ'. Τί οὖν ὁ θεῖος Γρηγόριος; Τοὺς μὲν ἄλλους πάντας φιλήματί τε ἀγίῳ φιλοφρονεῖται, καὶ τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς ἐκάστω, τὴν εὐλογίαν δίδωσι· τῷ δὲ πατρὶ προσελθὼν πρῶτα μὲν τοῖς ποσὶν ἐκείνου ἑαυτὸν καταβάλλει, εἶτα διαναστάς τὸν τράχιλόν τε περιβάλλει καὶ κατασπάζεται, ὡς ἀμφοτέραις ἡδονῆς δάκρυον τῶν ὀφθαλμῶν ἐκπεσεῖν καὶ κοινὴν γενέσθαι πρὸς Θεὸν τὴν εὐχαριστίαν. Τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἐπὶ τῇ μητρὶ γίνεται. Μαθητῆς γὰρ ἦν ἀληθῶς ἐκείνου τοῦ πατέρα τε καὶ μητέρα κελεύσαντος διαφερόντως τιμᾶν. Εἶτα τὴν πόλιν εἰσελθὼν, οὐκ εἰς τὸ ἐπισκοπεῖον ἀνῆλθεν, οὐδὲ τὸ ναδὸν ἐθεάσατο, οὐχ ἑτέρῳ τινὶ σχεδὸν τὸν ὄμμα ἐπέβαλεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν εὐθέως, πήγνυσι τὴν αὐτοῦ σκηνὴν ἔξω τοῦ

ειδωλικῶ ναοῦ ἐχόμενα τοῦ τείχους, καὶ ἦν ἐκεῖ διανυκτερεύων καὶ προσευχόμενος σὺν παντὶ τῷ πλήθει. Ἐῖτα ἀντίτυπον τραπέζης ἀγίας σχεδιάσας, ὡς εἶχε τὸν τίμιον ἐκεῖσε σταυρὸν ἀνυφοῖ. Καὶ οὕτω ταῖς πρὸς Θεὸν προσευχαῖς τοὺς τῷ εἰδωλικῷ ναῷ ἐφεδρεύοντας δαίμονας ἐξελάσας, ἀνωκοδόμησε καὶ περιεκόσμησε τὸν ναὸν, καὶ ὄνομα αὐτῷ τῶν μεγίστων καὶ κορυφαίων ἐπέθηκεν ἀποστόλων, ἐν ᾧ καὶ τὰς μυστικὰς ἐπετέλει λατρείας, καὶ γλῶτταν ἅμα καὶ χεῖρα θαφρηλῶς ἀνοίγων, καὶ διδοὺς ἄρτον τὸν τὰς καρδίας στηρίζοντα καὶ ἀγγέλων ἀληθῶς ἄρτον ὄντα τε καὶ ὀνομαζόμενον καὶ τῶν ψυχὰς πεινῶντων ἐμπιπλῶντα καὶ δι' ἀμφοτέρων θεραπεύων τὸν Κτίσαντα.

Ἐν τούτοις αὐτοῦ διαπρέποντος καὶ καλοῦ παντὸς οἶον ἀρχέτυπον τὸν ἑαυτοῦ προστιθέντος βίον ὑπομονῆς τε καὶ μακροθυμίας μέτρα διδάσκοντος, ἔτι δὲ καὶ πειρασμῶν καὶ καρτερίας τῷ καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγματι, ἐν πᾶσι καλοῖς κατακλείει τὸν βίον καὶ πρὸς τὸν παθούμενον Χριστὸν ἐκδημεῖ, ᾧ πρέπει τιμῆ, δόξα, μεγαλοσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A simulacrorum templum fixit, ubi cum multitudine in preces incumbens, vigil pernoctabat. Deinde caeleste convivium, prout potuit, representans, venerandam illic crucem erexit. Itaque demonibus, qui simulacrorum templo praesidebant, piis erga Deum precibus profligatis, templum reaedificavit, ac plurimis ornamentis decorato, ei maximorum ac principum apostolorum nomen indidit; et in quo mystica sacrificia offerebat, linguam simul et manum operare aperiens, praebensque panem, quo corda reficiuntur; panem, inquam, qui re simul et nomine angelorum dicitur, panem esurientes animas saturantem, utrinque mundi Creatorem venerabatur.

B In his autem ille honestis moribus ac recte factis perseverans, vitam suam decori ac honesti tanquam exemplar exhibens, lenitatis animi ac patientiae, addo etiam in adversis tolerantiae, suo ipsius documento legem omnibus indixit. Sicque diebus ac virtutibus auctus, mortali vita perfunctus, ad optatissimum Christum emigravit: quem decet honor, gloria, majestas et magnificentia, nunc et in saecula saeculorum. Amen.

CERTAMEN

S. MARTYRIS MERCURII.

(Ap. Surium ad diem 23 Novembris; textus Graecus non exstat in miss. Paris.)

I. Imperante illo tempore Decio et Valeriano in magna urbe Roma ii communi decreto statuerunt, ut omnes sacrificarent et diis libarent. Convocato ergo toto senatu, ei exposuerunt, quae communi consensu a se decreta fuerant: et cum eos invenissent suae assentiri sententiae, magna affecti sunt letitia. Statim ergo litteris imperatoriis cum subscriptione senatus, jusserunt ea exponi, quae communiter eis visa fuerant et proponi in Capitolio, quarum hoc est exemplum:

Imperatores triumphatores, victores, Augusti, pii Decius et Valerianus simul cum senatu haec communi consilio: Cum deorum beneficia et munera didicerimus, et simul etiam fruamur victoria, quae nobis ab ipsis data est adversus inimicos: quin etiam aeris temperatione, et omne genus fructuum abundantia. Cum eos ergo didicerimus esse benefactores et ea suppeditare quae sunt in commune utilia: ea de causa uno decreto decernimus, ut omnis conditio liberorum et servorum, militum et privatorum, diis expiantia offerant sacrificia, praecedentes et supplicantes. Si quis autem voluerit divinum nostrum jessum violare, qui communi sententia est a nobis expositus, cum jubemus con-

C jici in vincula, deinde variis tormentis subijci, et si sic quidem fuerit persuasus, non leves a nobis honores consequetur. Sin autem contradixerit, post multa tormenta, ense subibit supplicium, aut in maris profundum jaciatur, aut avibus et canibus dabitur devorandus: praecipue vero si fuerint inventi aliqui ex religione Christianorum. Qui autem divinis nostris decretis obedierint, maximos honores et dona consequentur. Valet felicissime.

II. Proposito ergo edicto imperatorio, conturbata fuit tota civitas, quod in tota civitate fuisset propositum impium hoc edictum. Accidit autem ut, cum illo tempore bellum fuisset a Barbaris motum adversus Romanos, pararent imperatores suum exercitum, ut acie cum eis conficerent, juvenes D numeris militum, qui erant in omnibus civitatibus, ut venirent in auxilium. Ex iis autem, qui ab unaquaque civitate et regione veniebant ad hunc belli apparatus, venit etiam legio eorum qui dicebantur Martenses [al. Fretenses], qui sunt sub prima Armenia, sub tribuno nomine Saturnino. Egremente autem ad bellum Decio, debebat Romae Valerianus. Commisso vero inter Romanos et Barbaros praelio, duravit conflictus longo tempore. Permanentibus

autem iis in illa congressione, apparuit visio cui-
dam ex legione Martensium, qui sunt sub prima
Armenia, nomine Mercurio; apparuit, inquam, vir
quidam ingentis magnitudinis, indutus albis vesti-
bus, in dextera manu tenens rhomphæam, et ei di-
cens: Ne timeas, ne formides; sum enim missus,
ut tibi opem feram, et te reddam victorem. Accipe
ergo hanc rhomphæam, et irruere in Barbaros; et cum
viceris, ne obliviscaris Domini Dei tui. Ille autem,
ut qui a se discessisset, existimabat esse unum ex
principibus imperatoris. Quam cum accepisset, et
se incitasset, impetum fecit in Barbaros, iisque
fractis, eorum regem occidit, et multos alios, adeo
ut defessum esset ei brachium, et ex sanguine ejus
manui adhæreret rhomphæa. Sicque fusi et fugati
sunt Barbari a Romanis.

III. Tunc Decius, cum rescivisset singulare ejus
certamen, eum accersitum donavit dignitate ducto-
ris exercitus, constituens ut præset castris, et
arbitratus Decius se deorum providentia a bello
fuisse superiorem, valde lætabatur; et cum mili-
tibus multum erogasset pecuniæ, unumquemque
misit in locum suum: ipse autem ingrediens unam-
quamque civitatem, magna faciebat convivia, Ro-
mam proficiscens. Una autem nocte cum dormiret
dux exercitus, ad eum accedit angelus in prima, in
qua apparuerat, figura: et puncto ejus latere, eum
excitavit. Ille vero, cum eum vidisset, timore affe-
ctus, mansit mutus. Dicit ei angelus: Mercuri,
memento quid tibi dixerim in conflictu prælii: **C**
Vide ne obliviscaris Domini Dei tui. Oportet enim
te pro ipso certare legitime, et coronam victoriæ
accipere in glorioso regno cum sanctis omnibus.
Hæc cum dixisset, evanuit angelus. Ille autem, cum
ad se rediisset et esset recordatus, Deo egit gra-
tias. Sciebat enim a majoribus fidem Christiano-
rum. Nam pater ejus Gordianus, cum esset primi-
cerius ejus legionis, sæpe dicebat: Beatus est, qui
Regi cœlesti militat; ei enim donat regnum celo-
rum. Ille enim Rex verbo omnia est fabricatus: et
ille est, qui est vivos et mortuos judicaturus, et
unicuique redditurus secundum sua opera¹. Cum
ad se ergo rediisset, et patris verborum memi-
nisset, et considerasset visionem, quæ sibi appa-
ruerat, compunctus a sancto Spiritu, cœpit cum
lacrymis confiteri et dicere: Hei mihi peccatori,
quod cum essem ramus germinantis arboris, exarui
non habens radicem Dei cognitionis.

IV. Dum ipse autem hæc diceret, missus est ab
imperatore silentarius cum plurimis aliis, ut eum
vocarent ad imperatorem. Cum is vero se excu-
sasset, imperator distulit concilium. Die autem se-
quenti cum rursus accersit imperator, ut veniret
cum eo, quo par est, honore. Cum is autem acces-
isset, dimisso jam concilio, dicit ei imperator:
Eamus simul in templum Dianæ, et offeramus ei
sacrificium. Sanctus vero se reprimens, ivit in

suum prætorium. Quidam autem ex proceribus
eum accusat apud imperatorem, dicens: Pie trium-
phator et victor, a diis probate, ut administres
imperium, dignare placide me audire. Qui a vestra
imperatoria est honoratus dextera, et cui gloria
fuit tributa a vestro imperio, quod res Romanorum
placide et tranquille administrat, is non fuit no-
biscum in templo magnæ Dianæ, sacrificium oblaturus
pro vestra potentia. Dixit imperator: Quis hic est?
Dixit Catulus consularis: Mercurius quem magni
fecistis et ornastis diversis dignitatibus. Is alios
quoque evertit, ne deos colant: exitum autem vo-
bis ostendet ejus ad vos responsio. Dixit Decius:
Aliqua fortasse in eum motus invidia, hæc in eum
locutus es; sed te non audiam, nisi eo præsentem
B vera cognovero, fide autem digniores judicabo
testimonii oculos, quam aures. Tace ergo, et cum
eo nullum verbum loquere, et si calumniandi qui-
dem animo usus in eum hæc dixeris, non leve da-
bis supplicium. Sin autem vera apparuerint ea
quæ a te dicta sunt, a me honores et dona conse-
queris, ut qui benevolam in deos et in nos animum
ostenderis. Imperator autem jussit eum venire cum
eo, quo par erat honore.

V. Cum is autem accessisset, dixit ei Decius:
Non ego te hac ornavi dignitate, te exercitus du-
ctorem constituens coram omnibus meis principi-
bus, propterea quod Dei voluntate a te victum fue-
rit prælium? Quomodo autem, meum honorem
nihil ducens, accepisti modum quemdam maligni-
tatis, et vis meos honores nihili pendere, deos non
adorans, sicut jam audivi ab aliquibus? Generosus
autem Christi miles, cum convenienter ei, quod
dicit Apostolus², veterem exuisset hominem cum
suis actionibus, induit novum, qui est creatus se-
cundum Deum per baptismum, et confidenter ei
dixit: A me tolle hunc tuum honorem. Ego enim
non, ut arbitror, ad id veni ex debito, qui, Bar-
baros in bello vicerim per Dominum meum Jesum
Christum. Sed accipe quæ a te, ut dixisti, mihi
data sunt. (Nudus enim egressus sum ex utero
matris meæ, nudus etiam revertor in illum mun-
dum³.)

VI. Cum itaque exuisset lenam, et solvisset zonam,
D jecit ad pedes imperatoris, clamans et dicens: Sum
Christianus; audite, omnes: Sum Christianus. De-
cius autem simul et ira valde percitus, et dicendi
libertatem admiratus, ejusque pulchritudine et ma-
gnitudine obstupefactus, jussit eum conjici in
custodiam, dicens: Hic homo non consideravit
nec intellexit honorem. Sed si senserit probum
et ignominiam, puto fore, ut eum ad piam tradu-
cam cogitationem. Cum is autem abduceretur in
custodiam, lætabatur martyr et exultabat, Deum
laudans et gloriam ei tribuens. Nocte autem illa
angelus Domini ei apparet, dicens: Confide, Mer-
curi, et ne timeas; crede in Dominum, quem es

¹ Rom. II, 6. ² Ephes. IV, 22. ³ Job I, 21.

confessus. Ipse enim potest te redimere ex omni afflictione. Visione autem angeli valde fuit confirmatus.

VII. Die vero sequenti cum præsedisset imperator in tribunali, jussit eum sisti, et dicit ei: Hic honor te decet propter tuum pessimum animum. Dixit martyr: Me decet hic honor; accepisti enim ea quæ prætereunt: pro iis autem accipiam, quæ permanent in æternum. Dixit imperator: Dic mihi genus tuum et patriam. Dixit Mercurius: Si vis scire genus meum et patriam, dicam tibi: Pater meus vocabatur Gordianus, Seytha genere; militabat vero in legione Martensium. Patria autem mea, ad quam propero, est cœlestis Jerusalem, quæ est civitas Regis cœlestis. Dixit autem Decius: Hoc ne nomine vocatus es a parentibus, an in exercitu appellatus fuisti Mercurius? Dixit martyr: Militiæ a tribuno vocatus sum Mercurius. Dixit imperator: Cur non facis sicut jussum fuit omnibus hominibus, et deos adoras, priorem tuum honorem recipiens? mavisne mori in tormentis? Dic cito, sciens te esse vocatum propterea. Dixit Mercurius: Ego, ut dixisti, ideo veni, ut te vincerem, et diabolum omnis vitii inventorem; et coronam victoriæ accipiam ab agonotheta Jesu Christo Domino meo. Noli ergo tardare nec differre: sed in me imple, quæ tibi veniunt in mentem. Habeo enim lorica[m] fidei et clypeum, per quæ vincam omnem inventionem quæ adversus me excogitata et mota fuerit.

VIII. Tunc dixit imperator ira plenus: Quoniam dicis te habere lorica[m] fidei et clypeum, jubeo te nudum extendi ad quatuor palos, et sublimem tolli a terra. Cum hoc autem factum esset, dicit imperator: Ubi sunt arma tua bellica? Per Jovem maximum deorum valde fuisti extensus. Sanctus autem Mercurius, in cœlum aspiciens, dixit: Domine Jesu Christe, fer opem servo tuo. Rursus jussit imperator acuto gladio scindi ejus corpus, et postea ignem substerni ut ipse paulatim ureretur. Sanguinis autem multitudine rogos fuit extinctus. Sanctus vero forti et generoso animo ferebat hoc tormentum. Decius autem jussit eum solvi, ne citius moreretur, et in quadam obscura domo tuto includi. Eum itaque portantes, projecerunt in domunculam, quæ parvam habebat respirationem, existimantes fore ut paulo post moreretur. Illa autem nocte ei apparet angelus Domini, dicens: Pax tibi, generose athleta; et eum reddidit sanum, curans vulnera ejus corporis, adeo ut surgeret, et gloriam redderet Deo, qui ei apparuerat.

IX. Rursus ergo Decius jussit eum sisti; et, cum eum vidisset, dixit: Qui mortuus fuit a nobis ablatum, quomodo nunc per se ambulat? forte nec vibicem quidem habet in suo corpore. Jussit autem satellitibus, ut viderent. Illi vero ei dicunt: Per divinissimam tuam pietatem, corpus habet adeo delicatum, et omni macula vacuum, perinde ac si ne

fuisset quidem tactum. Dixit Decius: Est omnino dicturus, Christus meus me curavit. Neminem introduxistis qui eum curaret in custodia? Illi autem ei dixerunt: Per vestram potentiam, quæ regit universum orbem terræ, nemo eum ne aspexit quidem, putabamus enim eum esse moriturum. Quomodo autem sanus et valens nunc assistat, nescimus. Dixit imperator: Videte artem magicam Christianorum. Qui heri quidem putabatur esse mortuus, hodie adstat sanus. Iratus itaque dixit ei: Quis te curavit? dic cum veritate. Nam sine præstigiis et arte magica non puto te fuisse curatum. Dixit sanctus Mercurius: Sicut prius dixisti nolens, Dominus noster Jesus Christus, verus medicus animarum et corporum, ipse me curavit. Veneficos autem, et incantatores, et sortibus divinantes simul cum iis qui adorant simulacra, abdicat, eosque vinculis ligatos, tradit igni gehennæ, propterea quod non agnoverunt verum Deum, qui fecit ipsos. Dixit imperator: Corpus tuum rursus consumam suppliciis. Videamus autem, an te curet Christus tuus, quem confiteris. Dixit Mercurius: Credo in Dominum meum Jesum Christum, quod quæcunque mihi intuleris supplicia, non potes me injuria afficere. Ipse enim dixit: « Nolite timere eos, qui corpus occidunt: animam autem non possunt occidere; sed eum timete potius, qui potest animam et corpus perdere in gehennam: » qui post mortem me rursus suscitabit in terribili die justitiam.

X. Cum autem torqueretur et ureretur generosus martyr, pro nidore suavis quidam odor aromatum manabat ex ejus corpore. Cum is vero fuisset cruciatus, et ne ingemisset quidem, dixit Decius: Ubi est tuus medicus? Nunc veniat, et te curet. Dixisti enim, quod etiam post mortem potest te suscitare. Dixit sanctus Mercurius: Fac, quod velis. Habes potestatem corporis mei, animæ autem Deus. Nam, etsi corpus meum interierit, permanet anima mea, in quam non cadit interitus. Rursus jubet imperator eum suspendi præcipitem, et ejus collo alligari gravissimum lapidem: ut a lapide suffocatus, cito moreretur. In gratia autem Domini confirmatus martyr, longo tempore mansit in tormento. Cum vidisset vero Decius eum forti et magno animo resistere tormentis, et nihil grave eum tangere, jussit quidem lapidem devolvi ab ejus collo: afferri autem flagellum æri alligatum, et eum tandiu flagellari, donec ejus sanguis solum impleret. Ille autem plane adamas perstitit, se fortiter gerens, et dicens: Ago tibi gratias, Domine, quod me pro tuo nomine dignatus sis flagris cedi.

XI. Cum autem cognovisset imperator eum esse plane immobilem, et persuaderi non posse, ut a sua dimoveretur sententia, convocato concilio (properabat enim ire Romam), tulit in eum sententiam, dicens: Mercurium, qui deos nihil fecit, et

venerandum decretum nostræ mansuetudinis nihili putavit, jubet pia nostra potentia duci in regionem Cappadocum, et ei caput amputari ad exemplum multorum. Nam quicumque resistit imperatori, post multa tormenta subjicietur gladii supplicio. Cum itaque eum accepissent ii quibus fuerat mandatum, duxerunt animal, et portantes eum, imposuerunt vinctum utrinque valide, erat enim corpus martyris admodum dissolutum. Et venientes in diversorium, eum sensim deponentes, faciebant quiescere. Sicque cum paucis diebus longum iter confecissent, venerunt Cæsaream. Ad eum autem accedens Dominus, dixit : Mercuri, ades dum et quiesce. Cursum consummasti, fidem servasti, accipe coronam tuæ decertationis. Constitutum enim est, ut tu hic consumeris. Martyr autem Servatoris visionē corroboratus, dicit iis, qui erant cum ipso :

A Facite quod vobis fuit imperatum, nihil cunctantes. Dominus autem, qui vocat omnes ad pœnitentiam, vos quoque sua gratia dignabitur. Nam cum sit dives, affatim donat bona sua iis qui accedunt. Hæc cum dixisset, caput fuit ei amputatum, consummatusque fuit in confessione Servatoris nostri Dei.

XII. Factum est autem, quod præter opinionem est, Dei miraculum mensis Novembris vicesimo quinto. Post ejus consummationem factum est corpus martyris album sicut nix, emittens suavem odorem unguentorum et suffituum, et propter hoc signum multi facti sunt Christiani. Deposuerunt autem sanctum in loco insigni, ubi fiunt multæ curationes ad gloriam Dei Patris, et Domini nostri **B** Jesu Christi, simul cum sancto Spiritu, in sæcula sæculorum. Amen.

MARTYRION

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΛΑΙΝΙΚΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ.

MARTYRIUM SANCTÆ ET MAGNÆ MARTYRIS ÆCATERINÆ.

(Surtius ad diem 25 Nov.; Græce ex cod. ms. 1525)

I. Imperante impio Maxentio (1), universum imperium Romanorum amplectebatur impium cultum dæmonum. Is enim Alexandriæ præsidens, in excelso et sublimi tribunali, emisit hoc impium edictum, ut omnes simul, qui erant in ejus potestate ac ditione, simulacris sacrificarent. Unde etiam per universum Romanum imperium manifesta fuerunt, quæ decreta fuerant, litteris ita se habentibus : Imperator Maxentius omnibus, qui sunt in mea ditione, salutem. Magnum consecuti beneficium a deorum benignitate, veluti quamdam hujus munificentiae remunerationem, censuimus nos eis oportere offerre sacrificia. Omnes ergo, si fieri potest, ad nos venientes, ostendite vestram in magnos deos benevolentiam; scientes quod qui hæc nostrum edictum contempserit, et ad aliam a nobis prohibitam aspexerit religionem, et excidet ab ipsa magna deorum benevolentia, et subjicietur a nobis malis extremis.

II. Cum hæc litteræ in omnem partem pervasis-

C **A'.** Βασιλεύοντος τοῦ ἀσεβεστάτου Μαξεντίου, πᾶσα ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴ τῆς βδελυρᾶς τῶν δαιμόνων ἀντεποιεῖτο θρησκείας. Οὗτος γὰρ, προκαθίσας εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐπὶ βήματος ὑψηλοῦ τε καὶ μετεώρου τοῦτο δὴ τὸ δυσσεβὲς ἐξέθετο πρόσταγμα τοῦ πάντας ὁμοῦ τοὺς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ κειμένους ἐξουσίαν θυσίας τοῖς εἰδώλοις ἐπιτελεῖν ὅθεν καὶ πανταχοῦ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς φανερὰ καθίστη τὰ δεδογμένα γράμμασιν ἔχουσιν οὕτως Ἐπιτελεῖς Μαξέντιος πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὴν ἐμὴν ἐξουσίαν χαίρειν. Μεγάλῃς εὐεργεσίας παρὰ τῆς τῶν θεῶν εὐμενείας τετυχηκότες, ὡς τινα τῆς τοιαύτης αὐτῶν μεγαλοδωρεᾶς ἀμοιβὴν, προτφέρειν ᾤθημεν τὰς θυσίας αὐτοῖς. Πάντες τοιγαροῦν, εἰ δυνατὸν, φθάσαντες ἕως ἡμῶν, τὴν περὶ τοὺς μεγάλους θεοὺς εὐνοίαν ὑμῶν ἐπιδείξασθε, εἰδότες ὡς ὁ τὸ τοιοῦτον ἡμῶν διάταγμα παρορῶν, καὶ πρὸς ἐτέραν ἀπηγορευμένην ἡμῖν ἀπονεύων θρησκείαν, αὐτῆς τε τῆς μεγάλῃς τῶν θεῶν ἐκπεσεῖται φιλανθρωπίας, καὶ παρ' ἡμῶν κακοῖς τοῖς ἐσχάτοις ὑποβλήθησεται.

B'. Τούτων τῶν γραμμάτων πανταχοῦ διαπεφύ-

(1) *Maximinus* legendum; is enim fuit Orientis, Maxentius Occidentis, imperator.

τηρότων, ἦν ἰδεῖν συβρέοντα πλήθη πρὸς αὐτὸν τῷ A
 φόβῳ τῶν ἀπειλῶν, τῶν μὲν πρόβατα καὶ βόας ἐπαγομένων, τῶν δὲ καὶ ὀρνίθων γένη ποικίλα, ὥστε οὐδεὶς εὐτελής ἦν, ἀλλὰ περὶ τὴν παρασκευὴν πάντες ἐγίνοντο τῆς θυσίας. Τοὺς μὲν γὰρ πλουσίους μεγάλη ζῶα πρὸς τὴν τελετὴν ὤριπτο ἀγειν, μικρὰ δὲ τοὺς πένητας, ὡς ἐκάστις ἦ τε χεὶρ εὐποροίη, καὶ ἡ πρὸς τοὺς θεοὺς εὐνοία ἔχοι. Μάλιστα δὲ αὐτοὺς ἠρέθιζε πρὸς φιλοτιμίαν ὁ βασιλεὺς ταύρους καταθῆσαι φέρων αὐτὸς ἑκατὸν καὶ τριάκοντα. Πάντων τοίνυν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παρ' αὐτὸν συνεληλυθότων ὑπερήσθη τῇ πολυπληθείᾳ τοῦ τε λαοῦ καὶ τῶν θυσιῶν, καὶ τοσοῦτω μᾶλλον, ὡς μηδὲ καιρὸν ἕτερον ἀναμεῖναι, ἀλλ' αὐτίκα τε ἀναστῆναι, καὶ τάχει χωρῆσαι πρὸς τὸν ναὸν τοῦ καὶ B
 αὐτὴν ἤδη τὴν θυσίαν διατελέσαι. Ἐτρεχον δὲ σὺν αὐτῷ γένοϛ ἅπαν καὶ ἡλικία πᾶσα, ὅσοι τε τῆς βουλῆς ἦσαν καὶ τῶν ἐν τέλει, καὶ ὅσοι τῶν εὐτελῶν καὶ ἀσῆμων, τὰ πρὸς τὴν θυσίαν ἕκαστος ἐπικομιζόμενοι· ὡς στενοχωρεῖσθαι μὲν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἐκεῖ συβρέοντων αὐτὴν τε τὴν πόλιν καὶ τὸν ναὸν, περιηχεῖσθαι δὲ ὑπὸ τῆς τῶν ἀλόγων ζώων βοῆς τὴν κύκλῳ περίχωρον, τῇ δὲ τῶν θυσιῶν κνίσσῃ καὶ αὐτὸν μολύνεσθαι τὸν ἀέρα.

Γ'. Τοῦτων οὕτω τελευμένων, γυνὴ τις εὐσεβῆς, τὴν κλησίαν Δικατερίνα, νέα τὴν ἡλικίαν, τὴν ὄψιν περικαλλῆς, ἐκ βασιλικοῦ γένους προηγμένη, πᾶσαν ἐπελοῦσα γραφὴν, τὴν ἐξω τε καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς, ὑπὸ πολλαῖς θεραπαίνισιν εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν C
 διάγουσα ἦν, ἐν οἴκοις οὕτω βασιλικοῖς ταμιευομένη, Χριστὸν μόνον εἰδυῖα νυμφίον, καὶ τῷ τῆς φυγῆς αὐτῷ κάλλος τηροῦσα, καὶ μόνῳ τὸν ἔρωτα τῆς καρδίας ἀνάπτουσα. Αὕτη χαλεπώτατον οὕτω τοὺς ἀνθρώπους ναυάγιον ὑπομένοντας, καὶ περὶ τῶν ἐσχάτων κινδυνεύοντας καὶ ἀπολλυμένους ὀρῶσα, καὶ δεινῶς τὴν ψυχὴν παθοῦσα καὶ ὑπὲρ τοῦ Δεσπότης ζηλώσασα, τότε μάλιστα τὸν ἐπ' αὐτὸν πόθον καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς πίστεως ἔγνω ζῆλον φανερόν καταστήσασθαι καὶ παραλαβοῦσα ἐνίους τῶν θεραπόντων, εὐθέως ἐχώρει πρὸς τὸν ναὸν, ἐν ᾧ τὸ πλῆθος μετὰ τοῦ βασιλέως θυσιάζοντες ἦσαν, καὶ στᾶσα πρὸς τῇ φιλίᾳ, εἶλεκε μὲν τὰς τῶν ἄλλων ὄψεις πρὸς ἐαυτὴν κάλλος ἀμίχανον οὔσα, καὶ τὴν ἐνδον ὠραιότητα διὰ τῆς ἐκτὸς μηνύουσα ὄψεως. Ἡρέμα δὲ τὰ D
 καθαρὰ χεῖλη διάρασσά, ἔχειν τι τῶν ἀναγκαίων, ἔφη, λαλήσαι τῷ βασιλεῖ. Οἱ τοίνυν ἐπὶ τῶν ἀγγελῶν τεταγμένοι προσαγγέλλουσιν αὐτῷ τὰ περὶ τῆς παρθένου. Κάκεινου προστάξαντος, εὐθέως εἰσάγεται, καὶ στᾶσα πρὸ τῆς ἀναίδους ὄψεως τοῦ τυράννου, ἐτι περὶ τὴν θυσίαν ἐκείνου σχολάζοντος, τοιαῦτα πρὸς αὐτὸν σταθερῶς πάνυ καὶ ἐλευθερίως ἐφθέγγετο·

Δ'. Ἐχρῆν μὲν τε καὶ οἴκοθεν συνιδεῖν τὴν ἀπάτην, ᾧ βασιλεῦ, ὅτι φθοαρῶν ἀνθρώπων εἰδώλοις οἷα θεοῖς θυσίαις ἐπιτελεῖς, καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ταύτην μωρίαν καὶ αἰσχύνην ἀποβαλεῖν· ἐπεὶ δὲ σκαιῷ παθόμενος δαίμονι, πρὸς οὕτω φανερόν τυφλώττεις ἀλήθειαν, ἔδει πάντως κἄν, τῷ παρ' ἑμὸν σαρῶ Διοδώρῳ παροθέντα, γινώσκαι τοὺς ὄρει-

sent, licebat videre confluentem ad ipsum multitudinem metu minarum : quorum alii quidem adducebant oves et boves ; alii autem varia genera avium. Neque erat ullus immunis, sed erant omnes intenti in apparatu sacrificii. Nam qui erant valde divites, constitutum erat, ut magna animalia adducerent ad sacrificium : parva autem pauperes, prout unicuique suppetebant facultates, et erat uniuscujusque in deos benevolentia. Ad magnificentiam autem eos maxime incitabat imperator, afferens ad sacrificandum centum et triginta tauros. Cum omnes ergo ad ipsum convenissent Alexandriam, valde lætatus est, videns multitudinem populi et sacrificiorum, adeo ut nec alterum tempus expectarit, sed protinus surrexerit, et cillissime ad templum processerit, et ipsum peregerit sacrificium. Cum eo autem currebat omne genus et omnis ætas, et universus senatus, et omnes magistratus, plebsque et vulgus hominum, quæ ad sacrificium pertinebant, unusquisque afferens : adeo ut propter multitudinem eorum, qui confluebant, angusta esset ipsa civitas, angustum templum : clamore vero brutorum animantium circumsonaret tota regio circumcirca : nidore autem sacrificiorum ipse quoque aer inficeretur.

III. Cum hæc sic fierent, mulier quædam pia nomine Æcatarina, ætate juvenis, pulchra specie, quæ genus ducebat ex sanguine regio, omnem autem et externam et nostram scripturam perlegerat, multis ancillis comitata degebat Alexandriæ, et sic asservabatur in ædibus regiis, et solum Christum norat sponsum, et ei animæ servabat pulchritudinem, et in eum solum erat cor ejus amore inflammatum. Hæc sic videns homines gravissimum subire naufragium, et venire in extremum interitus periculum, animo graviter affecta, et pro Domino æmulatione ac zelo incitata, tunc maxime statuit suum ostendere desiderium, et ardentem pro fide zelum : et cum nonnullos secum accepisset famulos, protinus profecta est in templum, in quo erat multitudo cum rege sacrificans, et stans in limine, aliorum quidem vultus ad se attrahebat, ut quæ insigni esset pulchritudine, et internam speciem ostendebat per externam. Sensim autem sua munda labra aperiens, dixit se habere necessarium aliquid, quod diceret imperatori. Qui itaque nuntiis referendis præerant, imperatori de virgine annuntiant. Cumque ille jussisset, statim introducitur. Quæ cum stetisset coram impudenti tyranno, cum ille adhuc vacaret sacrificio, constanter et libere sic ei est locuta :

IV. Oportebat quidem, o imperator, te ex ipso tuam videre deceptionem, quod hominum, in quos cadit interitus, simulacris, tanquam diis offers, sacrificia, et gentilem hanc stultitiam et decus abjicere. Quoniam autem sinistro patens dæmoni, ad adeo manifestam cæcæ veritatem, oporteret omnino sapienti saltim, quæ est apud

vos, Diodoro credentem, cognoscere quidnam sint vestri dii, et non tam inconsiderate, quæ non decent, velle facere; et non deos putare simulacra hominum, qui vitam misere finierunt. Ille enim dicit et deos fuisse homines, et propter aliqua beneficia nominatos fuisse immortales. Scribit autem ipsos quoque habuisse proprias nominum appellationes, et imperasse quibusdam regionibus et civitatibus. Dicit vero homines deceptos ignorantia, eos vocasse deos, et retulisse in numerum immortalium. Porro autem alius quoque sapiens apud vos ex iis, qui conscripserunt historias, dixit illum Sarrum invenisse primum res gentilium. Eos enim, qui priscis temporibus, aut fortitudinis, aut amicitiae, aut alicujus alterius virtutis opus, dignum quod memoriae mandetur, aut in quod studium conferatur, ostenderunt, dicitur honorasse statuis ac simulacris. Qui autem majorum mentem ignorarunt posterius, quod eos solum memoriae gratia, ut qui rem aliquam laudabilem fecerant honorassent, eisque imagines et statuas posuissent, ad homines interitui et omnino similibus obnoxios affectionibus accesserunt: et ut eis fierent sacrificia, honoresque haberentur, et dies festi celebrarentur, providerunt. Eos vester quoque sapiens Plutarchus Cheronæus arguit, dicens eos inducere errorem imaginum, quibus oportet te quoque credere, o imperator. Non enim alienis omnino, sed tuis credes, et non tam multas animas inducere in extremum barathrum interitus. Pro quibus ipse misere lues pœnas, et æternum subibis supplicium, gehennam, inquam, ignis, quæ nunquam desinit, sed majorem semper flammam accendit. His ergo persuaderis, o imperator, et persuasus agnosce verum Deum solum, qui dedit tibi hoc imperium, et præterea ipsam quoque vitam præbuit. Qui cum esset Deus æternus et immortalis, propter nos homo quoque factus est, crucemque et mortem elegit, nos faciens surgere a morte inobedientiae, et ut ipse scit, nostram procurans salutem. Is et eorum, qui errant, est Servator, et eos quos pœnitet benigne et clementer excipit.

V. Ad hæc ira impletur Maxentius [*Maximinus*], et cum fervens sanguis ad cor ejus modicum affluxisset, vox quoque ei fuit extincta, et nec potuit quidem omnino respondere. Cum autem ad se vix tandem rediisset, et quæ a martyre dicta fuerant, vidisset esse validiora, quam ut contra ea dici posset, Nunc quidem, inquit, o mulier, sine peragere sacrificium; paulo post autem de iis, quæ dicis, audiemus apertius. Peracto ergo sacrificio, et festo per hæc soluto, in regiam reversus, accersit beatam. Postquam autem ea astilit: Dic nobis, inquit, quænam es, aut quænam sunt ea verba, quæ es nobis locuta? Illa autem: Nescis, inquit, o imperator, quænam ego sim? Sum filia imperatoris, qui te præcessit: vocor autem Æcaterina. Sum vero exercitata in omni disciplina

τέρους θεούς ὅπερ εἰσὶ καὶ μὴ ἀπλῶς οὕτω καὶ ἀλλογίστως τοιαῦτά τε ἀσχημονεῖν ἐλέσθαι, καὶ θεούς νομίζειν, ἐλεεινῶς τὸν βίον καταλυσάντων ἀνθρώπων εἶδωλα. Φησὶ γὰρ ἐκεῖνος, ἀνθρώπους τε τοὺς θεούς εἶναι λέγων καὶ δι' εὐεργεσίας τινὰς ἀθανάτους ὀνομασθῆναι. Ἱστορεῖ δὲ καὶ ἰδίαις αὐτοὺς ὀνομάτων ἐσχηκέναι προσηγορίας, καὶ τινῶν ἄρξαι χωρῶν τε καὶ πόλεων. Ἀγνοία δὲ πλανηθέντας φησὶ τοὺς ἀνθρώπους θεούς τε αὐτοὺς καλέσαι καὶ ἀθανασίας περιβαλεῖν ἀξιώματι. Καὶ ἄλλος δὲ σοφὸς παρ' ὑμῖν πάλιν τῶν ἱστορίαν γραφάντων τὸν Σερούχ ἐκεῖνον ἔφησε πρῶτον τὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐξευρεῖν. Τοὺς γὰρ ἐν τοῖς πάλαι χρόνοις ἢ ἀνδρίας ἢ φιλίας, εἴτε τινὸς ἐτέρας ἀρετῆς ἔργον μνήμης ἀξίον καὶ σπουδῆς ἐπιδειξάμενους ἀνδριᾶσι λέγεται καὶ στήλαις τιμῆσαι. Οἱ δὲ μετὰ ταῦτα, τὴν τῶν προγόνων ἀγνοήσαντες γνώμην, καὶ ὅτι μνήμης ἕνεκα μόνον αὐτοὺς, ὡς ἐπαινετὸν τι πρᾶγμα πεποιηκότας, ἐτίμησαν, καὶ ἀνδριάντας αὐτοῖς καὶ στήλας ἀνέστησαν, ὡς ἀθανάτοις θεοῖς τοῖς ὁμοιοπαθεῖσιν ἀνθρώποις καὶ φθαρτοῖς προσετέθησαν, καὶ θυσίας αὐτοῖς καὶ τιμὰς καὶ πανηγύρεις ἐπενοήσαντο. Τούτοις δὲ καὶ ὁ σοφὸς ὑμῶν Πλούταρχος ὁ Χαιρωνεὺς ἐπιμέμφεται, πλάνην ἀγαλμάτων αὐτοὺς παρεισάγειν λέγων, οἷς χρὴ πεισθῆναι καὶ σὲ, βασιλεῦ. Οὐκ ἄλλοτρίοις γὰρ πάντως, ἀλλὰ τοῖς οἰκείοις ἐπειθόμενος, καὶ μὴ ψυχῆς τοσοῦτας εἰς ἔσχατον βάραθρον ἀπωλείς κατάγειν, ὧν αὐτὸς δῆπου τὴν κόλασιν, ἐθλίως ὑπέξεις, καὶ κόλασιν οὐδέποτε λήγουσαν, ἀλλ' ἕει μείζονά σοι τὴν τοῦ πυρὸς ἀνάπτουσαν γέενναν. Τούτοις οὖν πείσθητι, βασιλεῦ, καὶ πεισθεὶς ἐπίγνωθι Θεὸν ἀληθῆ μόνον τὴν δεξιότα σοι τὴν βασιλείαν ταύτην ἀρχὴν, προσέτι δὲ καὶ τὸ ζῆν παρασχόμενον, ὃς Θεὸς ὧν ἀτίδιος καὶ ἀθάνατος καὶ ἀθρῶπος ὕστερον ἐγένετο δι' ἡμᾶς καὶ σταυρὸν καὶ θάνατον εἴλετο, τοῦ θανάτου τῆς παρακοῆς ἡμᾶς ἀνιστῶν, καὶ ὡς αὐτὸς οἶδε τὴν σωτηρίαν πραγματευόμενος. Οὗτος καὶ τῶν πλανωμένων ἐστὶ Σωτὴρ, καὶ τοὺς μετανοοῦντας ἠπίως πάνυ καὶ προστηνῶς ὑποδέχεται.

Ε'. Πρὸς ταῦτα ἰργῆς ὁ Μαξέντιος ὑποπίμπλαται, καὶ τοῦ θυμοῦ ἐπὶ μέσην αὐτῷ καταβρέυσαντος τὴν καρδίαν, ἐσθέσθη τε αὐτῷ ἡ φωνὴ καὶ οὐδὲ ἀποκρίνασθαι ὄλωσ εἶχεν. Ὅψε δὲ καὶ βραδέως ἀνενεγκῶν, ἐπεὶ πάσης ἀντιθέσεως ἰσχυρότερα τὰ ὑπὸ τῆς μάρτυρος εἰρημένα εἶδε, νῦν μὲν ἔασον ἡμᾶς, ἔφη, γύναι, τὴν θυσίαν ἐπιτελέσαι· μετ' οὐ πολὺ δὲ σαφέστερον περὶ ὧν λαλεῖς ἀκουσόμεθα. Τελεσθείσης οὖν τῆς θυσίας, καὶ λυθείσης μετὰ ταῦτα τῆς ἑορτῆς, ἐπανελθὼν εἰς τὰ βασίλεια, μετάπεμπτον ποιεῖ τὴν μακαρίαν. Ἐπεὶ δὲ καὶ παρέστη. Εἰπέ ἡμῖν, ἔφη, τίς εἶ, καὶ τίνες οἱ λόγοι οὓς ἐλάλησας πρὸς ἡμᾶς; Ἡ δὲ· Οὐκ οἶσθα, βασιλεῦ, ἦ τις ἐγώ; Τοῦ πρὸ σοῦ βασιλέως θυγάτηρ εἰμί· Αἰκατερίνα δὲ κέκλημαι· ἤσκημαί δὲ πᾶσαν παιδείαν, ῥητορικῆς καὶ φιλοσοφίας, γεωμετρίας τε

καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν. Ἀλλὰ παρ' οὐδέν ἐκείνα
θεμένη πάντα, ἤλθον νυμφευθῆναι τῷ ἀθανάτῳ
νυμφίῳ Χριστῷ διὰ τοῦ προφήτου λαλήσαντι,
« Ἀπολώ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν
τῶν συνετῶν ἀθετήσω. »

Γ'. Τοῦ δὲ βασιλέως ἐπὶ τοῖς ῥηθεῖσι θαυμά-
σαντος, εἶτα καὶ ἀτενέστερον πρὸς αὐτὴν ἀπιδόντος,
καὶ οἰηθέντος μὴ εἶναι ταύτην μίαν τῶν γένεσιν
ἀπὸ γῆς ἐσχηκότων, ἀλλὰ τινα τῶν θεῶν ὀπτασίαν
ἔρῃν ἐν ἀνθρώπου σχήματι διαλεγομένην, οὕτω καὶ
οἰηθέντος καὶ πρὸς αὐτὸν παραφθεγξαμένου, ἡ μα-
κρῖα τὸν λόγον ὑπολαβοῦσα φησὶ πρὸς αὐτόν ·
Ἀληθῶς εἰεξας, ὦ βασιλεῦ. Δαίμονες γὰρ οὗς ὀνο-
μάζεις θεοὺς ὄντες, δαιμονικοῖς ὑμᾶς φάσμασιν
ἀπατιῶσι, καὶ πρὸς ἀσέλγειαν ἐκκαλοῦνται, καὶ εἰς
ἀτόπους ἐπιθυμίας ἐμβάλλουσιν. Ἐγὼ δὲ, ὅποια
τις ἂν ὦ, χοῦς εἰμι καὶ πηλός, εἰς τοιαύτην παρὰ
τοῦ Θεοῦ πλασθεῖσα μορφήν, καὶ τῆ αὐτοῦ εἰκόνι
τετιμημένη · ὥστε καὶ θαυμάζειν μᾶλλον ἐντεῦθεν
τὴν σοφίαν τοῦ δημιουργοῦ προσήκει, ὅτι περ ἐν
πηλῷ, καὶ οὕτως εὐτελεῖ τῆ ὕλη τοσοῦτον ἴσχυσεν
ἐξασκῆσαι κάλλος. Ἐφ' οἷς δυσχεράνας ὁ βασιλεὺς,
Μὴ λέγε τοὺς θεοὺς κακῶς, ἔφη, ἀθανάτους τε
αὐτοὺς ὄντας, καὶ δόξαν ἀθάνατον ἔχοντας. Καὶ ἡ
μάρτυς · Εὐρήσεις ἄρα καὶ σὺ, φησὶν, ὦ βασιλεῦ, ὅ
τι ποτέ εἰσιν οἱ θεοὶ σου, μόνον εἰ τὴν ἀγλὴν
τῆς ἀπάτης ἐθελήσης ἀποβαλεῖν · ἐπιγνώση δὲ καὶ
τὸν ἀληθῆ Θεόν, ὅστις ἐστὶν ἀθάνατος καὶ αἰδιος, οὗ
καὶ ὄνομα μόνον λαλούμενον, ἢ καὶ σταυρὸς ἐν τῷ
ἀέρι διατυπούμενος φυγάδας σου τοὺς θεοὺς ἀπερ-
γάζεται, εἰ δὲ βούλει, καὶ φανερὰν ἀπὸ τῆς ἀληθείας
τὴν ἀπόδειξιν ποιησόμεθα.

Ζ'. Ὑποπτέυσας τοίνυν ὁ βασιλεὺς τὴν ἐλευθε-
ρίαν τῆς μάρτυρος μὴ περιστῆ πάντοθεν αὐτὸν καὶ
κατάσχη ταῖς ἀποδείξεσιν, αὐτὸς δὲ ἀποκρίνασθαι
καὶ ἀνθυποφέρειν οὐκ ἔχων ἑαυτὸν τε φανερῶς καὶ
τοὺς οἰκείους αἰσχύνῃ θεοὺς, ἐκείνος μὲν οὐδὲ ψιλήν
τὴν ἀκρόασιν καταδέχεται, Προσποιησάμενος ἀν-
άξιον εἶναι γυναῖκα διαλέγεσθαι προσαχθήσονται δὲ
σοι παρ' ἐμοῦ ῥήτορες, εἶπε, πάντα σου λόγον καὶ
πρότασιν μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας ἀνασκευά-
ζοντες, ὅπως, ἀκριβῶς καὶ αὐτὴ καταμαθοῦσα τὴν
τῶν οἰκείων προβλημάτων ἀσθένειαν, πρὸς τὸ
συμφέρον ἀποβλέψης καὶ τῷ ἡμετέρῳ πεισθῆς
δόγματι. Ταῦτα εἶπε, καὶ τὴν μὲν ἁγίαν ὑπὸ φυ-
λακῇ τηρεῖσθαι προστάττει, αὐτὸς δὲ ὡς εἶχεν
εὐθύς, ἐκτίθησιν ἐπιστολὴν ἔχουσαν οὕτως · Βασι-
λεὺς Μαξέντιος, πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὴν ἐμὴν ἐξουσίαν
χαίρειν. Ὅσοι τοῦ σοφωτάτου θεῶν Ἑρμοῦ τῆς
προνοίας ἐτύχετε, τὰς αἰτίας τῆς γνώσεως ἐπικα-
λεσάμενοι μούσας, ἔλθετε μέχρῃς ἡμῶν, τὸ φανὲν
ἡμῖν ἐκ τίνος ὡς εἴκει μηχανῆς σοφώτατον γύναιον
θᾶπτον ἐπιστομίσοντες, μὴ τοὺς μεγάλους διαγλευ-
άζειν θεοὺς, μηδὲ μύθους τὰ περὶ αὐτῶν ἡγεῖσθαι,
ὕπὸ πιθανῷ τῷ ψεύδει καλυπτομένους. Οὕτω γὰρ
ἂν τὴν τε πατριῶν ὑμῶν σοφίαν πάντες θαυμάσον-
ται, καὶ ἡμεῖς τὴν ὑμετέραν περὶ τὸ λέγειν δύνα-

rhetoricæ et philosophiæ, geometriæ et aliarum
scientiarum. Sed illa omnia nihili ducens, veni
ut desponderer immortalī sponso Christo, qui lo-
cutus est per prophetam : Perdam sapientiam sa-
pientum, et prudentiam prudentum reprobabo ¹.

VI. Cum autem imperator admiratus esset, quæ
dicta fuerant, et in eam intentius defixisset oculos,
et existimasset eam non esse unam ex iis, quæ
natæ sunt e terra ; sed se deorum aliquam videre
visionem, loquentem in habitu humano : cum sic
putasset, et eam perperam esset allocutus, beata
sermonem excipiens, dicit ei : Vere dixisti, o im-
perator. Demones enim, quos deos nominas, re-
vera vos spectris decipiunt dæmoniis, et vos
provocant ad libidinem et intemperantiam, et ad
nefarias impellunt cupiditates. Ego autem cujusmo-
dicunque sum, sum pulvis et lutum, efficta in
hanc formam, et ejus honorata imagine. Quam-
obrem hinc magis convenit admirari sapientiam
opificis, quod in luto et in materia tam vili potue-
rit tantam exstruere pulchritudinem. Quæ quidem
ægre ferens imperator : Noli, inquit, diis maledi-
cere, qui et ipsi sunt immortales, et gloriam
habent immortalem. Martyr autem : Invenies, in-
quit, tu quoque, o imperator, quidnam sunt dii
tui, si velis solum tuam abicere parumper dece-
ptionem, verum quoque Deum agnosces, qui est
æternus et immortalis ; cujus vel solum nomen
pronuntiatum, vel crux etiam figurata in acre,
tuos deos vertit in fugam. Si velis autem, vel ex
ipsa veritate apertam faciamus demonstrationem.

VII. Cum itaque imperatori suspecta fuisset li-
bertas martyris, timeretque ne se undique cir-
cumsisteret, et implicaret demonstrationibus, ipse
autem non posset respondere et resistere, sequere
et suos deos aperto dedecore afficeret, ipse qui-
dem nec eam tantum audire sustinet, præ se fe-
rens non decere, ut cum femina dissereret : Ad te
autem, inquit, a me adducentur oratores, qui
omnes tuas rationes et propositiones abunde con-
futabunt : ut cum tu quoque abunde didiceris
tuorum dogmatum imbecillitatem, aspicias ad id
quod est utile, et nostro pareas dogmati. Hæc
dixit, et sanctam quidem jubet servari in custo-
dia : ipse autem statim emittit epistolam in hæc
verba : Imperator Maxentius [Maximinus] omni-
bus, qui sunt mee ditionis salutem. Quicumque
deorum sapientissimi Mercurii curam geritis,
invocatis Musis, quæ sunt causæ cognitionis, ve-
nite ad nos usque, sapientissimæ mulierculæ,
quæ nobis veluti ex quadam machina apparuit,
os obsructuri, ne magnos deos irrideat, neque fa-
bulas esse putet, quæ sub falso teguntur proba-
bili. Sic enim et patriam sapientiam omnes admi-
rabuntur, et nos vestram dicendi facultatem et
artem laudantes, et acceptam habentes, vos

¹ I. a. xxix, 14.

magnis donis remunerabimus. Cum eae ergo litterae brevi per totum suum pervasissent imperium, convenerunt ad ipsam electi numero quinquaginta oratores, qui erant acres ad inveniendum, et multum valebant in dicendo. Quos cum proxime sistendos curasset Maxentius [Maximinus], ut familiaritate eos magis acneret et incitaret: Quae, inquit, a nobis ad vos missae sunt litterae, significarunt causam vestri huc adventus. Vos ergo pulchre vosipsos paretis et instruatis. Neque quod sit adversaria femina, segnius aut negligentius veniatis ad certamen, sed tanquam contra fortissimum adversarium, generoso et excelso animo, et cum omni apparatu in eam insurgatis. Nam si viceritis quidem, non videbimini multis parvum crexisse tropaeum. Sin autem, quod absit, vos vinci contigerit, magnum dedecus vobis consiliabitur, et ridebimini ab omnibus. Aspicientes enim ad sexum, quod sit mulier, eam esse existimant in dicendo imbecillam, et ejus eloquentiae nullas esse vires arbitrantur, eamque nihil generosum ac forte posse aut facere, aut dicere. Ego autem, ut qui ejus accuratam habeam experientiam, opinor ab ea secundum futurum Platonem, qui tulit primas partes sapientiae. Vosque sic velim esse paratos, periade ac si adversus illum ipsum essetis decertaturi. Est enim melius, magna exspectantes invenire minora, quam parva sperantes, incidere in fortiora.

VIII. Ad haec dixit unus ex oratoribus, qui erat eximius inter omnes, qui erant cum ipsis: Consentaneum est, o imperator, haec ita se habere, et intelligentem esse mulierem, et acuti ingenii. Sed non videtur mihi fore, ut sustineat venire in conspectum oratoris, ne dum ut cum eo ineat certamen disputationis, et aut aliquid proponat, aut opponat. Quid est enim mulier ad artem rhetoricam? Veniat tamen solum, te jubente, et videbis quae deinceps consequuntur. Cum ergo oratorem adeo tumidum vidisset Maxentius [Maximinus], ad voluptatem et laetitiam statim fuit conversus, sperans stultus linguam adeo intemperantem et audacem persuasuram linguae moderatae et plenae sapientia. Jubet ergo ante se sisti martyrem. Collecta quoque fuerat frequens multitudo, concurrans ad spectaculum certaminis, ut scirent, ex utra parte staret victoria, Nondum pervenerant ad custodiam ii, qui jussi fuerant eam adducere, cum angelus Domini ei apparens: Noli timere, ait, Dei puella. Ecce enim praeter tuam sapientiam tibi dabitur a Deo sapientia, et persuadebis quinquaginta oratoribus. Neque solum persuadebis, sed et ipsos, et multos alios, qui sunt cum eis, ad Deum adduces. Deinde tu quoque eris redimita corona martyrii. Haec ille quidem cum dixisset, abiit.

IX. Cum eam autem accepissent ii, qui missi fuerant, adducunt ad tribunal imperatoris. Et statim egregius ille orator, quem prius diximus,

μιν καὶ τέχνην ἀποδεξάμενοι μεγάλας ὑμᾶς δωρεαῖς ἀμειψόμεθα. Τῶν γραμμάτων τοίνυν πᾶσαν τὴν ὑπ' αὐτὸν ἀρχὴν ἐν ὀλίγῳ περιελθόντων συνῆλθον πρὸς αὐτὸν ἐξ ἐπιλογῆς τὸν ἀριθμὸν πεντήκοντα ῥήτορες, ὅξεῖς τε νοῆσαι καὶ εἰπεῖν ἱκανώτατοι. Καὶ τούτους ἐγγυτάτω παραστησάμενος ὁ Μαξέντιος ἵνα καὶ πλέον παραθήξῃ ταῖς οἰκειώσεσι, τὸ παρ' ἡμῶν, ἔφη, γράμμα πεμφθὲν πρὸς ὑμᾶς ἐδήλωσε τὴν αἰτίαν τῆς ἐνταῦθα ὑμῶν ἀφίξεως. Παρασκευάσαθε οὖν ἰσχυρῶς, καὶ μὴ, ὅτι θῆλυ τὸ ἀντιμαχόμενον, ἀργότερόν πως εἰς τὸν ἀγῶνα ἢ βαθυμότερον ἀπαντήσητε, ἀλλ' ὡς πρὸς ἀνταγωνιστὴν ἀνδρείστατον οὕτω γενναίως καὶ πάσῃ παρασκευῇ διανύσητε. Νικήσαντες μὲν γὰρ οὐ μέγα στήσεσθαι τοῖς πολλοῖς δόξετε τρόπαιον εἰ δὲ καὶ ἡττηθῆναι ὑμᾶς συμβῆ, ὑπερ ἀπεύχομαι, μεγάλην ἀναίσχυνην πᾶσι καὶ γέλωτα ἔφλοιτε· πρὸς γὰρ τὴν φύσιν ὀρώντες ὅτι γυνή, ἀσθενῆ καὶ τὸν λόγον αὐτῆς ὑπολαμβάνουσι καὶ τὴν ἰσχὺν εἶναι, καὶ οὐδὲν ἄν γενναῖον αὐτὴν οὐδὲ ἀνδρικὸν οὔτε πράξαι ποτε, οὔτε εἰπεῖν δυναθῆναι. Ἐγὼ δὲ ὡς ἀκριβῆ πείραν αὐτῆς ἐσχηκώς, καὶ αὐτὸν ἄν μοι δοκῶ τὰ δευτερεῖα ταύτης ἔχειν τὸν τὰ πρῶτα τῆς σοφίας ἀπενεγκάμενον Πλάτωνα, καὶ ὑμᾶς ὡσπερ ἄν εἰ πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνον οὕτω παρασκευάζεσθαι ἀξιῶ· βέλτιον γὰρ μεγάλα προσδοκῶντας ἐλάττονα εὑρεῖν, ἢ μικρὰ ἐλπίζαντας ἰσχυροτέροις περιπεσεῖν.

H'. Πρὸς ταῦτα εἰς τῶν ῥητόρων ὁ τῶν σὺν αὐτῷ πάντων διαφορώτατος εἶπεν. Εἰκὸς οὕτω ταῦτα ἔχειν, ὦ βασιλεῦ, καὶ συνετὴν τινα τὴν γυναῖκα καὶ ἀγγίνου εἶναι. Ἀλλ' οὐ δοκεῖ μοι κατὰ πρόσωπον ῥήτορος αὐτὴν ἐλθεῖν ὑπομείναι, μὴ ὅτι γε καὶ λόγον συναῖραι, καὶ εἰς προτάσεις αὐτῷ καὶ ἀντιθέσεις χωρῆσαι. Τί γὰρ ἐστὶ γυνή πρὸς τέχνην ῥητορικὴν; Ὅμως ἐλθέτω μόνον σοῦ κελεύσαντος, καὶ ἔφει ταῖς ἐπὶ τούτοις. Τὸν ῥήτορα τοίνυν οὕτω μεγάλα φυσῶντα ἰδὼν ὁ Μαξέντιος, πρὸς ἡδονὴν εὐθύς καὶ φαιδρότητα μετεβάλλετο, ἐλπίσας ὁ μάταιος ἀκόλαστον οὕτω καὶ θρασεῖαν γλώτταν ἐπεικῆ καὶ φιλοσοφίας γέμουσαν πείσαι ψυχὴν. Παραστῆναι τοίνυν αὐτῷ κελεύει τὴν μακαρίαν, συνείλετο δὲ καὶ πλῆθος ἀθρόον εἰς θέαν τοῦ ἀγῶνος ἐπιδραμόντες, ὥστε μαθεῖν ὀπότερον μέρος τὴν νικῶσαν ἀποίσσεται. Οὕτω τὴν φυλακὴν οἱ ἀγαγεῖν αὐτὴν ἀπεσταλμένοι κατέλαβον, καὶ ἄγγελος ἦν αὐτῇ ἐπιστᾶς καὶ, Μὴ φοβοῦ, ἡ παῖς τοῦ Θεοῦ, εἶπεν· Ἰδοὺ γὰρ δοθήσεται σοι σοφία ἐπὶ τῇ σῇ σοφίᾳ παρὰ Θεοῦ, καὶ πείσεις τοὺς πεντήκοντα ῥήτορας. Οὐ πείσεις δὲ μόνον ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς καὶ πολλοὺς σὺν αὐτοῖς ἐτέρους προσάξεις Θεῷ. Εἶτα καὶ αὐτῇ τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀναθήσει. Ταῦτα ὁ μὲν εἰπὼν ᾤχετο.

Θ'. Λαβόντες δὲ αὐτὴν οἱ ἀπεσταλμένοι τῷ βασιλικῷ προσάγουσι βήματι. Καὶ αὐτίκα ὁ γενναῖος ῥήτωρ ἐκεῖνος, ἐν προλαβὼν ὁ λόγος ἐδήλωσε, μέγα

βλέπων καὶ σοβαρὸν φθεγγόμενος, Σὺ εἶ, φησὶν, ἡ ἀναισχύντως, οὕτω καὶ ἰταμῶς εἰς τοὺς θεοὺς ἡμῶν ἐξουδριζουσα; Καὶ ἡ μάρτυς πρῶτος μάλιστα καὶ κοσμῶς, Ἐγὼ εἰμι, ἀπεκρίνατο, πλὴν οὐκ ἀναισχύντως, ὡς αὐτὸς ἔφη, καὶ ἰταμῶς, μετρίως δὲ μᾶλλον ἐφθεγγάμην καὶ φιλαληθῶς. Καὶ ὁ ῥήτωρ, τῶν μεγάλων ποιητῶν, φησὶ, θεοὺς ὑψηλοὺς ἐκείνους ὀνομαζόντων, πῶς αὐτὴ καὶ γλώτταν κινεῖς κατ' αὐτῶν καὶ ὄλως ἀποθρασύνεσθαι τὰ τοιαῦτα τολμᾷς, καίτοι γε, ὡς ὁ λόγος ἔχει, τῆς τούτων σοφίας καὶ αὐτὴ γευσσαμένη, καὶ τῆς γλυκύτητος κοινωνήσασα; Εὐσυνέτως τοίνυν ἐκείνη τὸν λόγον ὑπολαβοῦσα, Τὴν μὲν σοφίαν ὡς τοῦ ἐμοῦ, φησὶ, δῶρον ἔχω θεοῦ, ὅς ἐστιν ἡ σοφία καὶ ἡ ζωὴ, καὶ ὅτι τὰ φοβείσθαι καὶ τὰς αὐτοῦ τηρεῖν ἐντολὰς ἀρχὴ σοφίας ἐστὶ τελειώτερας καὶ μείζονος· τὰ δὲ τῶν ὑμετέρων θεῶν καταγέλαστα ὄντα, καὶ πολλῆς γέμονται τῆς ἀπάτης, οὐκέτι οὐδὲ ἀξίου τινας ἔτυχε φόγου. Πλὴν ἀλλ' εἰπέ ἡμῖν ὅστις σου τῶν μεγάλων, ὡς φησὶ, ποιητῶν καὶ ὅπως θεοὺς αὐτοὺς ἐπωνόμασεν. Ὁ δὲ ῥήτωρ· Πρῶτα μὲν ὁ σοφώτατος, ἔφη, ποιητῶν Ὅμηρος, ἐπευχόμενος οὕτως τῷ Δι, *Ξεῦ κῦδιστε, μέγιστε, καὶ ἀθάνατοι θεοὶ ἄλλοι*· ἔπειτα δὲ καὶ ὁ περιδλεπτος Ὀρφεὺς ἐν τῇ αὐτοῦ θεογονίᾳ οὕτω πῶς εὐχαριστῶν τῷ Ἀπόλλωνι, ὃ ἀνα Λητοῦς υἱὲ, ἐκατηβόλε Φοῖβε, κραταιέ, πνυδερχές, Ὀνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσων, *Ἥελιε χρυσεόσιν ἀειρόμεναι πτερούγεσιν*. Οὕτω μὲν οὖν οἱ κράτιστοι καὶ πρῶτοι τῶν ποιητῶν ἐτίμων τε αὐτοὺς καὶ θεοὺς φανερώς ἀθανάτους ἐκάλουν. Μηδὲ σὺ τοίνυν ὑπὸ τῆς ἀπάτης κλεπτομένη προσανέχης οἷα θεῶ τῷ ἐσταυρομένῳ, ὃν οὐδὲ τῶν παλαιῶν τις σοφὸν ὀνομάσας εὐρίσκειται, οὐδὲ εἰ θεὸς καλοῖτο εἰδῶς.

Γ'. Καὶ ἡ μάρτυς· Ναί, φησὶ, τὰ περὶ τῶν θεῶν σου οὕτως ἔχειν ὁμολογῶ καὶ οὐκ ἂν ἀντεῖποιμι· ἀλλ' ἐκεῖνά που θήσομεν. Ὅμηρος μὲν γὰρ ὃν κράτιστον ποιητῶν ἔφη, αὐτὸς ἐκεῖνος πάλιν τὸν μέγιστον ἀπάντων θεῶν σου Δία μυρίοις ὑποβάλλει τοῖς ἀτοπήμασι, πῆ μὲν ψεύστην καὶ σκολιδόν, πανοὔργον τε καὶ ἀπατεῶνα καλῶν, πῆ δὲ ὑπὸ Ἥρας καὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς, παρ' ὀλίγον δεσμώτην γενόμενον. Εἰ γὰρ μὴ παρὰ Θετίδος κατεμηνύθη τὴν ἐπιβουλήν, καὶ τὸν Αἰγαῖον φύλακα τῆς οἰκείας σωτηρίας προῦβάλλετο, τάχα σοι τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν ὁ πατήρ ὑπτιος ἔκειτο δέσμιος, ἀβοήθητος ὑπὸ δύο γυναικῶν καὶ ποσειδῶνος καταπαιζόμενος. Ὁ μουσικὸς δὲ πάλιν Ὀρφεὺς πολλὴν ὑμῶν τῶν αὐτοὺς σεβομένων καὶ οὕτως ἄνοιαν καὶ παραπληξίαν καταγινώσκει, καὶ μάλιστα ἐν ἧ βίβλῳ περὶ τὰ αὐτῶν, ὡς ἔφη, τῶν θεῶν τῆς γονῆς καὶ τῆς τοῦ κόσμου συνέγραψε κτίσεως, οὕτω πῶς καὶ περὶ τῆς ὑμετέρας ματαιότητος καὶ τῆς ἀμαθίας ὑποσημῆνας, οὔτε κακοῖς προσερχομένοις νοῆσαι, οὔτε ποῖς μᾶλα προτρέψαι κακότητος ἔχουσιν, ἥτινι καὶ αὐτὸς ὑμῶν ὁ σοφὸς προσμαρτυρεῖ Σοφοκλῆς. *Ἔστι θεός, εἰπὼν, ὃς οὐρανὸν ἔτευξε καὶ γαῖαν μακρὰν, πόντου τε χαροπὸν οἶδμα καὶ ἀνέμιον βίας*. Ὀνητοὶ δὲ πολυκερδέη κλαυόμενοι, ἰδρυτάμεθα περμάτων παραψυχᾶς; καὶ θεῶν ἀγάλλματτα, ξύλων καὶ λίθων ἐν χρυσο-

torve intuens, et superbe loquens : Tu es , inquit, quæ deos nostros tam impudenter et adeo insolenter injuria afficis? Martyr autem valde leniter et placide respondit : Ego sum, sed non impudenter et insolenter, ut dixisti, sed moderate potius et vere sum locuta. Dixit vero orator : Cum magni poetæ deos altos illos nominent, quomodo tu in eos linguam moves, et tam insolenter audes in eos insultare? etsi, ut fertur, tu quoque eorum gustasti sapientiam, et fuisti particeps dulcedinis. Illa autem prudenter respondens : Habeo quidem, inquit, sapientiam, sicut mei Dei donum, qui est sapientia et vita, et quem timere et ejus mandata servare, est initium sapientiæ perfectioris et majoris. Res autem vestrorum deorum cum sint ridiculæ, et plenæ multa deceptione, nondum ullam pro meritis assecutæ sunt vituperationem. Verum enimvero dic nobis, quisnam ex tuis magnis, ut dicis, poetis, et quomodo deos ipsos nominavit? Orator autem : Primum quidem, inquit, sapiens poeta Homerus Jovem precans, sic dicit : Jupiter gloriosissime , maxime , et alii dii immortales. Deinde insignis quoque Orpheus in sua Theogonia, sic gratias agens deo Apollini, dicit : O rex filius Latonis, eminus feriens, potens Phæbe, qui omnia intueris, et imperas mortalibus et immortalibus, Sol, qui in altum pennis aureis extolleris. Atque sic quidem præstantissimi et primi ex poetis, ipsos honorabant, et deos aperte vocabant. Neque tu ergo decepta, crucifixum attendas tanquam Deum, quem nullus ex veteribus sapiens invenitur nominasse, neque scire, an esset Deus.

X. Martyr autem dicit : Res deorum fateor ita se habere ; neque contradixerim. Sed illa adicie-mus. Nam Homerus quidem, quem dixisti præstantissimum poetarum , ille ipse rursus maximum omnium deorum Jovem, innumerabilibus subjicit absurditatibus, alicubi quidem mendacem et perversum, vafrumque vocans et deceptorem ; alicubi autem a Junone, Neptuno et Minerva præter rationem conjectum in vincula. Nisi enim a The-tide ei significatæ fuissent insidiæ, et Ægeum præfecisset custodiæ suæ salutis, deorum et hominum pater forte tibi jacuisset supinus, vinctus, a mulieribus et Neptuno illusus. Rursus Orpheus musicus vos, qui eos colitis, magnæ amentiaæ damnavit et stuporis, et maxime in libro, quem, ut dicis, scripsit de ortu deorum et creatione mundi, sic vestram vanitatem significans et ignorantiam, dicit : Neque adventans malum homines intelligunt, neque cum advenerit, malum possunt avertere. Cui etiam astipulatur sapiens vester Sophocles, dicens : Est Deus, qui cœlum fabricatus est et longam terram, et ponti glaucos fluctus, et ventorum violentias. Mortales autem corde valde errantes, bellariorum statuimus solatia, et deorum imagines, ex lignis et lapidibus auro structis figuras. His autem sacrificantes, et dies festos

novos celebrantes, propterea nos pios esse dicimus.

XI. Quod autem crucifixum ne solum quidem nomen dixisti habere apud veteres, oportet quidem non esse nimis curiosum, neque de eo humanas scrutari rationes, quod sit Deus verus, opifex cœli, et terræ, et maris, et solis, et lunæ, et astrorum, et universi hominum generis, incomprehensibilis, inscrutabilis, interminatus, ineffabilis. Ut vero res ejus ex vestris quoque confirmem (sic enim fuerit omnino a suspicione alienum testimonium), audi sapientissimam inter mulieres sibyllam, generationem ejus secundum carnem, et ejus in nos providentiam et curam ineffabilem aperte significantem. Si vis autem, ipsa quoque verba audiemus. Vix tandem autem veniet quidam in hanc multifidam terram, et absque lapsu fiet caro. Indefessis autem terminis divinitatis solvet corruptionem affectionum immedicabilium. Et ei erit invidia in incredulo populo, et in alto suspendetur, tanquam reus mortis. Hæc autem omnia leniter patietur. Vide quoque vatem a mendacio alienum Apollinem, oblitum solitæ suæ obscuritatis et obliquitatis, et nudam, etiamsi nolit, edentem veritatem. Unus, inquit, me cogit cœlestis, qui est lux tripliciter refulgens. Qui vero passus est Deus; non passa est autem ipsa divinitas. Ambo est enim, et mortali corpore, et alienus a corruptione. Ipse jam Deus est vir, omnia ferens in mortalibus, crucem, contumeliam, sepulturam. Qui etiam ex superciliis calidas aliquando fudit lacrymas. Qui quinque millia implevit frumento. Velle enim est divina potentia, Christus est meus Deus, qui in ligno fuit extensus, qui mortuus, qui ex sepultura in cœlum est sublatus.

XII. Hæc refert Apollo deus tuus, etenim cum sit, est expers principii, et coæternus cum Deo, qui genuit, principium, radix et fons honorum universorum; et cum quæcunque sunt, ex nihilo produxisset, eaque ornaret ac regeret, et sua manu contineret, nostrum genus est fabricatus, et nobis multas vias munit ad salutem. Cum eos autem vidisset supplantatos transgressione, et amisisse ipsum caput salutis, nempe obedientiam, ipse rursus facit id, quod est caput salutis; et qui est ejusdem naturæ, cujus pater, fit propter nos id, quod ego, et versatur simul cum hominibus, et obit terram castigans, admonens, docens, omnia faciens et procurans. Deinde etiam subit mortem pro ingratulis famulis, eamque ignominiosissimam, conspuiturque et colaphis cæditur, et sustinet Creator omnia, quæ condemnati: et facta sunt hæc omnia propter nos, ut solveretur prima condemnatio, et de medio tolleretur tyrannis diaboli, et cœli portæ nobis rursus aperirentur, quas male nobis clausimus. Et nec hucusque quidem stetit: sed cum etiam tertio die surrexisset, et in cœlos ascendisset, unde venit, ineffabilem sancti Spiritus nobis donavit gratiam, et misit discipulos, illius man-

Α τεύκτων τύπους, θυσίας δὲ τούτοις καὶ κινὰς τεύχοντες πανηγύρεις, εὐσέθειαν εἶναι ταῦτα νομίζομεν.

ΙΑ'. "Ὅτι δὲ τὸν ἐσταυρωμένον μὴ φιλοῦ τυχεῖν ὀνόματος παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἔφη, ἔχρην μὲν μηδὲ περιεργάζεσθαι καὶ πολυπραγμονεῖν, μηδὲ λογισμοῦς ἐρευνᾶν ἀνθρωπίνους περὶ αὐτοῦ, ὡς ἔστι Θεὸς ἀληθῆς οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ θαλάσσης καὶ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἀστέρων καὶ παντὸς τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους δημιουργὸς, ἀκατάληπτος, ἀνεξερεῦνητος, ἀπέραντος, ἀνεξιχνίαστος, ἀῤῥήτος. "Ἰνα δὲ σοὶ τὰ περὶ αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῶν ὑμετέρων πιστώσωμαι· οὕτω γὰρ ἂν εἴη πάντως ἀνύκοπτος καὶ ἡ μαρτυρία· τῆς σοφωτάτης ἐν γυναιξίν ἄκουε σιβύλλης τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν αὐτοῦ, καὶ τὴν περὶ ὑμᾶς πρόνοιαν καὶ τὴν ἄφατον αὐτοῦ κηδεμονίαν σαφῶς ὑποσημαινούσης, εἰ βούλει δὲ, καὶ αὐτῶν ἐπακούσωμεν τῶν ῥημάτων. "Ὅψέ ποτέ τις ἐπὶ τὴν πολυσχιδῆ ταύτην ἐλάσειε γῆν, καὶ δέχα σφάλματος γενήσεται σὰρξ, ἀκαμάταις δὲ θεότηκος ὄροις, ἀνιάτων παθῶν λύσει φθοράν. Καὶ τούτῳ ὁ φθόνος γενήσεται ἐξ ἀπίστου λαοῦ, καὶ πρὸς ὕψος κρεμασθήσεται ὡς θανάτου κατάδικος. Ταῦτα δὲ πάντα πείσεται πρῶτως· ὅρα δὲ σοὶ καὶ τὸν ἀψευδῆ μάντιν Ἀπόλλωνα, τῆς συνήθους ἀσαφείας καὶ τῆς λοξότητος ἐπιλεησμένον καὶ γυμνὴν τὴν ἀλήθειαν ἀναδιδόντα καὶ μὴ βουλόμενον. Εἰς με, φησί, βιάζεται οὐράνιος ὃς ἔστι φῶς τριλαμπές. "Ὁ δὲ παθῶν Θεὸς ἔστι καὶ οὐ θεότης πάθεν αὐτῆ· ἄμφω γὰρ βροτὸς, καὶ ἄμβροτος. Αὐτὸς Θεὸς ἤδη καὶ ἀνὴρ, πάντα φέρων ἐκ θνητοῖς, σταυρὸν, ὕβριν, ταφήν, ὃς καὶ ἀπὸ βλεφάρων ποτὲ χεύατο δάκρυα θερμά, ὃς πέντε χιλιάδας πυρῶν κίρσεε. "Ὁ γὰρ θέλει ἄμβροτος ἀλήκη. Χριστὸς Θεὸς ἐμὸς ἔστιν, ὃς ἐν ξύλῳ ἐξετανύσθη, ὃς θάνεν, ὃς ἐκ ταφῆς εἰς πόλον ὤρτο.

ΙΒ'. Ταῦτα Ἀπόλλων διεῖξεισιν ὁ Θεὸς σου· Κύριος γὰρ συνάναρχος ὢν τῷ γεγεννηκότι, συναῖδιος, ἀρχὴ καὶ ρίζα καὶ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων καὶ τὰ πάντα ἐξ οὐκ ὄντων παραγαγὼν, καὶ κατακοσμῶν αὐτὰ καὶ διακρατῶν καὶ συνέχων, οἰκεία χειρὶ τὸ ἡμέτερον ἐδημιούργησε γένος, καὶ πολλὰς ἔτεμεν ἡμῖν εἰς σωτηρίαν ὁδοὺς. "Ἐπεὶ δὲ ὑποσκελισθέντας εἶδε τῆ παραβάσει, καὶ τὸ κεφάλαιον αὐτὸ τῆς σωτηρίας, τὴν ὑπακοήν, ἀποβεβληκότας, τὸ κεφάλαιον πάλιν αὐτὸς τῆς σωτηρίας ἐργάζεται, καὶ ὁ τῆς αὐτῆς τῷ Πατρὶ φύσεως ὢν, γίνεται δι' ἡμᾶς ὅπερ ἐγὼ, καὶ συναναστρέφεται τοῖς ἀνθρώποις, καὶ περιπολεῖ τὴν γῆν, παιδεύων, νοουθετῶν, διδάσκων, πάντα ποιῶν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ πραγματευόμενος. Εἶτα καὶ θάνατον ὑπὲρ τῶν ἀγνωμόνων οἰκετῶν καταδέχεται, καὶ θάνατον ἐπονείδιστον καὶ ἐμπύεται, καὶ ραπίζεται, καὶ ὅσα τῶν καταδίκων ὁ δημιουργὸς ὑπομένει. Καὶ ταῦτα πάντα γέγονε δι' ἡμᾶς, ὅπως ἡ πρώτη καταδίκη λυθῆ, καὶ ἀναιρεθῆ τοῦ διαδόλου ἢ τυραννὸς, καὶ ἀνοιγῶσι πάλιν ἡμῖν οὐρανοῦ πύλαι, ἃς κακῶς ἑαυτοῖς ἀπεκλείσαμεν. Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτων ἔστη, ἀλλὰ καὶ τριήμερος ἀναστάς, καὶ ἀνελθὼν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, ὅθεν ἐλήλυθεν, Πνεῦματος τοῦ ἁγίου ἄφατον ἡμῖν ἐχαρί-

στω χάριν, καὶ μαθητὰς ἀπέστειλε τὰς ἐκείνου κηρύττοντας ἐντολάς, πάντα καὶ αὐτοὺς κίνδυνον ἀναδεχομένους, καὶ καθημερινοῖς θανάτοις ἐγκαρτεροῦντας, ὥστε τὸν περὶ ψυχῆς ἡμῶν θάνατον ἐπαμῦναι, καὶ ἀποστῆναι πᾶσαν ἀπάτην ἡμῶν, καὶ τὴν οἰκουμένην αὐτῷ παραστῆσαι πᾶσαν. Διὰ τοῦτο χρὴ διὰ πάντων ἐλθεῖν καὶ ἡμᾶς, καὶ τῶν παθημάτων αὐτῷ κοινωνῆσαι, συμφύτους γενομένους τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου, ἵνα καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς βασιλείας αὐτῷ κοινωνήσωμεν. Τούτοις οὖν καὶ σὲ πεισθῆναι προσήκει, καὶ αὐτὸν ἐπιγινῶναι Θεὸν ἀληθῆ, καὶ οἰκειωθῆναι τῷ λέγοντι : « Δεῦτε, πάντες οἰκοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς. » Εἰ δὲ μὴ τούτοις, ἀλλὰ τοῖς ὑπὸ τῶν σῶν θεῶν τε καὶ ποιητῶν εἰρημένοις : πάντως γάρ σοι καὶ ὁ σοφὸς Πλάτων, καὶ ὁ μουσικὸς Ὀρφεύς, ὁ καὶ ἄψυχα τῆ λύρα κινῶν, ὡς λόγος : ἔτι δὲ σοι καὶ ὁ γενναῖος ἐκεῖνος Ἀπόλλων ὁ καθαρὸς, διαβρύδην αὐτὸν καὶ ἄκοντες ἀνομολογοῦσι Θεὸν, καὶ τι καὶ αὐτῶν παρεδείχθη τῆς ἀληθείας : ὥστε πᾶσαν τοῖς ἀσεβέσι πρόφασιν περιαιρεθῆναι καὶ αὐτοὶ ἐμωράνθησαν, καὶ βλέποντες οὐχ ἐώρων, καὶ ἀκούοντες οὐ συνέσαν.

ΙΓ'. Τούτοις καταπλαγέντα τὸν ῥήτορα καὶ αὐτὴν ἐπισχεθέντα τὴν γλῶττιν ὁ Βασιλεὺς θεασάμενος, πρὸς τὸν ὑπόλοιπον σύλλογον τῶν ῥητόρων ἐπιστραφεὶς προσβαλεῖν καὶ αὐτοὺς τῆ μάρτυρι προετρέπετο. Οἱ δὲ εὐθέως ἀπαγορεύουσι τὸν ἀγῶνα, Οὐκ ἔχομεν ἀντιθεῖναι, εἰπόντες, πρὸς ἅπερ αὐτὴ φησι, βασιλεῦ, καὶ μάλιστα ὅτι καὶ τὸν ἀριστον ἡμῶν οὕτω δεινῶς ὑπ' αὐτῆς ἠττημένον ὁρῶμεν. Ἐνταῦθα ὁ Μαξέντιος οὐκ ἐνεγκῶν τὴν μανίαν, κελεύει αὐτίκα πυρὰν κατὰ μέσσην ἀναφθῆναι τὴν πόλιν, καὶ ταύτη τοὺς πεντήκοντα ῥήτορας ἐμβληθῆναι. Οἱ δὲ τῆς ἀποφάσεως ἀκούσαντες ταύτης πίπτουσι πρὸς τοὺς μακαρίους ἐκείνης πόδας, καὶ θερμῶς ἐκλιπαροῦσι καὶ ἱκετεύουσι συγχωρηθῆναι μὲν αὐτοῖς παρὰ τοῦ ἐκείνης Θεοῦ, ἢ τι καὶ ἐν ἀγνοίᾳ ἡμάρτηται, καταξιοθῆναι τε αὐτοὺς καὶ τοῦ θείου βαπτίσματος, καὶ τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὡς δυνατὸν ἐκείνῳ οἰκειωθῆναι. Πρὸς ταῦτα ἡδονῆς ἢ μάρτυς θείας ὑποπλησθεῖσα, Μακάριοι, φησὶν, ἔντως ἐστὲ ὅτι, τοῦ σκότους ἀφέμενοι, τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας ἠκολουθήσατε, καὶ φθειρόμενον ἐπὶ γῆς βασιλέα καταλιπόντες, τῷ ἐν οὐρανοῖς ἀφθάρτῳ καὶ ἀθανάτῳ προσήλθετε. Τὸ γὰρ πῦρ, ὃ παρὰ τῶν ἀσεβῶν τούτων ἠπελίθηται, γενήσεται τινα τρόπον ὑμῶν καὶ βάπτισμα καὶ κλίμαξ εἰς οὐρανοὺς, εἴ τις κηλὶς, εἴ τις ῥύπος τοῦτον ἀποκαθαίρων, καὶ ὡσπερ τινὰς διαφανεῖς ἀστέρας ὑμᾶς ὡς αὐτὸν ἐκείνον ἀνάγον τὸν βασιλέα, καὶ ἐπεράστους αὐτῷ καὶ ποθεινοῦς ἐργαζόμενον. Αὕτη μὲν οὖν τοιαύταις ἐλπίζι καὶ ὑποφωνήσασιν ὑπαλείψασα, καὶ τὸ ἄμαχον ὄπλον ἐκάστῳ τὴν τοῦ Χριστοῦ σφραγίδα ἐπιβαλοῦσα μετ' εὐχαριστίας καὶ ἡδονῆς ἀπολύει πρὸς τὸ μαρτύριον. Παρηκολούθει δὲ ἄρα καὶ ταῖς ἐλπίσιν ἢ ἔκδοσις : καὶ παραλαβόντες αὐτοὺς οἱ στρατιῶται, βάλλουσι μὲν χαίροντας ἐπὶ τὴν πυρὰν, ἐπτακαδεκάτην

A data prædicantes : qui ipsi quoque omne periculum subibant, et mortem quotidie sustinebant, ut animæ mortem a nobis depellere. .t, et omnem errorem a nobis adducerent, et universum orbem terræ ad eum adducerent. Propterea oportet nos quoque omnia persuadere, et esse participes ejus perpressionum, complantatos similitudini mortis ejus, ut resurrectionis et regni simus cum eo participes ². Oportet ergo te quoque, his persuaderi, et ipsum verum Deum agnoscere, et ei familiarem effici, qui dicit : « Venite, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos ³. » Quod si non his, at iis saltem, quæ dicta sunt a diis tuis et poetis. Omnino enim tibi et sapiens Plato, et musicus Orpheus, qui sua lyra, ut fertur, movebat etiam inanimata; præterea autem egregius quoque ille purus Apollo cum tibi vel inviti confitentur, et veritatis aliquid ab eis est ostensum, ut omnis impiis tolleretur occasio, etiamsi ipsi sunt infatuati, et videntes non viderunt, et audientes non intellexerunt.

XIII. His obstupuisse oratorem, et ejus linguam plane obmutuisse cum vidisset imperator, ad oratorium reliquum cœtum conversus, hortatus est, ut ipsi quoque aggredierentur martyrem. Illi autem statim detractant certamen, dicentes : Non possumus, o imperator, aliquid opponere contra ea quæ dicit : et maxime, quod eum qui est inter nos præstantissimus, tam graviter videmus ab ea superatum. Tunc Maxentius non potens ferre furorem, jubet statim rogam accendi in media civitate, et in eum injici quinquaginta oratores. Illi autem, hac audita sententia, procidunt ad illius beatæ pedes, et eam vehementer obsecrant et supplicant, ut ab illius Deo eis ignosceretur, si quid ab eis peccatum sit ignorantia, et ut divino dignarentur baptismo et dono sancti Spiritus, et quoad ejus fieri posset, illi conjungerentur. Ad hæc martyr divina repleta lætitia : Estis, inquit, vere beati, quod, relictis tenebris, secuti estis lucem veritatis ; et relicto rege, qui in terris interit, accessistis ad eum, qui est in cœlis ab interitu alienus et immortalis. Ignis enim, quem impii illi vobis sunt minati, erit quodammodo vobis baptisma et scalæ ad cœlum, si qua sit macula, si quæ sordes, eam expurgans, et tanquam lucidas quasdam stellas, vos ad illum ipsum regem sursum ducens, et efficiens jucundos et amabiles. Et ipsa quidem cum eis hac spe et sermone animum addidisset, et unicuique arma inexpugnabilia, nempe Christi signaculum, immisisset, cum gratiarum actione et lætitia dimittit ad martyrium. Spem autem consecutus est eventus, et cum eos accepissent milites, lætos quidem jaciunt in flammam ignis septimo decimo mensis Novembris. Vespere autem quidam ex piis egressi ad colligendas reliquias, in-

² Rom. vi, 5. ³ Matth. xi, 28.

veniunt eas sanas et salvas, adeo ut nec pilus quidem earum a flamma omnino sit consumptus; hoc primum signum illorum cum Deo conjunctionis, præbente Providentia.

τεκμήριον τοῦτο πρῶτον τῆς ἐκείνων πρὸς Θεὸν πάντες οὖν τῷ Θεῷ τὰ εἰκότα.

XIV. Cum ergo, ut par erat, Deo egissent gratias, et inopinato miraculo multos attraxissent ad agnitionem veritatis, eas præclare et sancte deponunt in quodam loco. Imperator autem Maxentius [Maximianus] totam cogitationem defigebat in martyrem, et de illa erat perpetuo sollicitus, ut eam lucraretur, vel ipsam curam imperii postponebat. Cum itaque vi dicendi et disputationibus desperasset se eam posse inducere, eam blanditiis aggreditur illicere, et apud egregiam martyrem verbis est usus ejusmodi: Crede mihi, pulchra filia, qui tibi consulo, tanquam tibi bene volens pater. Magnis diis sacrificia; maxime autem Musarum præsidi Mercurio, a quo profecta est hæc tua magna cogitatio, et qui te exornat tanta dicendi gratia, et meum tecum dividam imperium, sciant dii omnes; et mecum habitabis in regia. Illa vero, ut quæ esset magno et excelso animo ad excipiendam amicorum dicendi libertatem, et rursus acerrimi ingenii ad deprehendendam adulationem, etiamsi maxime contexeretur vafriis et variis labyrithis: Depone, inquit, o imperator, fictionem: neque referas et imiteris dolum vulpis. Ego enim semel dixi tibi, me esse Christianam, et veni ut essem sponsa Christi; et cum habeo solum sponsum et consiliarium, et ornamentum virginitatis, stolamque martyrii longe præfero cuivis purpuræ regię. Imperator autem adhuc præ se ferens, se ejus curam gerere: Ne cogas me, inquit, vel invitum hanc tuam præclaram purpuram injuria afficere. Ille autem: Fac, inquit, quod velis. Nam per hanc, quæ est ad tempus et cito dissolvitur, conciliabis mihi veram et immortalem gloriam: et magna quoque alia, ut arbitror, multitudo et maxime tui palatii, per me Christo credent, et ipsi quoque me prosequuntur, ad sacros illius thalamos magnifice transeuntem.

XV. Hæc illa quidem dixit: Deus autem desuper annuit, et deduxit ad effectum ea quæ dicta fuerant. Maxentius autem his valde iratus, jubet martyrem exui regali illa purpura, et hominum nervis cædi crudelissime. Cum hoc autem factum esset, ut jusserrat, et martyris corpus vel nive cadente crebrioribus flagris intolerabilibus duas horas valde cæditur; et cum venter simul verberaretur, lavabatur virginale quidem illius corpus sanguine, et multis ex iis qui aderant, aperte ciebant lacrymas; ipsa autem tam constanter et fortiter restiterat intolerabili illi et vehementi vi tyranni, ut prope modum videretur ejus corpus esse lapideum, nisi ejus naturam fluvii sanguinis arguissent. Vix tandem autem fera illa immunis, caligans ad plagarum spectaculum, martyrem includit in custodia, jubens ut ea tuto asservaretur usque ad diem duo-

A Νοεμβρίου μηνὸς Ἰσταμένου. Ἐσπέρας δὲ τινες τῶν εὐσεβῶν, ἐπὶ τὴν τῶν λειψάνων συλλογὴν ἐξεληθόντες, οὕτως αἰτὰ ὑγιῆ καὶ σῶα εὐρίσκουσιν, ὡς μηδὲ τρίχα τούτων ὑπὸ τῆς φλογὸς ὄλωι; ἀναλωθῆναι, οἰκειώσεως τῆς προνοίας παρασχομένης. Εὐχαριστή-

ΙΔ'. Καὶ πολλοὺς τῷ παραδόξῳ τοῦ θαύματος εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας ἐπισπασάμενοι, λαμπρῶς αὐτὰ καὶ ὁσίως ἐν τινι τόπῳ κατατιθέουσιν. Ὁ μόντοι βασιλεὺς Μαξέντιος ὅλος περὶ τὴν μάρτυρα εἶχε, καὶ φροντὶς ἦν αὐτῷ διαρκῆς ἐκείνη, καὶ ὥστε κερδᾶναι αὐτὴν, πάρεργον καὶ τὴν βασιλείαν αὐτὴν ἐποιεῖτο. Καὶ δῆτα ῥητορικᾶς ἀνάγκας καὶ πειθῶ πᾶσαν καὶ τὰς τῶν λόγων ἀμίλλας ἀπαγορεύσας, κολακείαις ὑποκλέψαι αὐτὴν ἐπαχείρει, καὶ τὰ τοιαῦτα τῇ γενναίᾳ προσῆγε.

B Πείσθητί μοι, καλὴ θύγατερ, οἷα φιλοστόργῳ πατρὶ συμβουλεύοντι, καὶ τοῖς μεγάλοις θύται θεοῖς, μάλιστα τῷ τῶν μουσῶν ἐφόρῳ Ἑρμῇ, παρ' οὗ σοὶ καὶ τὸ πολὺ τῆς γνώσεως τοῦτο, καὶ ὅστις σε τοσαύταις ἐπὶ τῶν λόγων χάρισι, καὶ συνδιέλωμαί σοι τὴν τῆς ἀρχῆς ἐξουσίαν, ἴστωσαν οἱ θεοὶ πάντες· καὶ συνοικήσεις μετ' ἐμοῦ τὰ βασιλεία. Ἡ δὲ, μεγαλόφρων οὕσα φίλων τε ἀποδέξασθαι παρῶρησίαν καὶ ὀξύτατη πάλιν κολακείαν ἐχθρῶν φώρασαι, καὶ ὅτι μάλιστα σοφοῖς πλέκῃται καὶ ποικίλοις τοῖς λαθουρίνοις, Ἀποτίθεσο, βασιλεῦ, ἔφη, τὸ δρᾶμα καὶ τὴν σκηνὴν, μηδὲ τὸ δολερὸν τῆς ἀλώπεκος ὑπεκρίνου. Ἐγὼ γὰρ ἅπαξ σοὶ εἶπον ἤδη ὅτι Χριστιανὴ εἶμι, καὶ ἤλθον νυμφευθῆναι Χριστῷ, καὶ αὐτὸν μόνον ἔχων νυμφίον καὶ σύμβουλον καὶ τὸν

C τῆς παρθενίας κότμον καὶ τὴν τοῦ μαρτυρίου στολήν πάσης βασιλικῆς ἀλουργίδος καὶ πορφύρας τιμιωτέραν πολλῶ τίθεμαι. Ὁ βασιλεὺς τοίνυν ἔτι κήδεσθαι δῆθεν αὐτῆς προσποιούμενος. Μὴ ἀναγκάσης με, ἔφη, τὴν λαμπρὰν σου ταύτην ἀλουργίδα καθυβρίσαι καὶ μὴ βουλόμενος. Ἡ δὲ ποιεῖ, φησὶν, ὅ βούλει. Διὰ γὰρ τῆς προσκαίρου ταύτης καὶ ταχὺ λυομένης ἀληθῆ μοι δόξαν προξενεῖς καὶ ἀθάνατον, πολὺ δὲ οἶμαι καὶ ἄλλο πλῆθος καὶ μάλιστα τοῦ σοῦ παλατίου πιστεύσουσι δι' ἐμοῦ τῷ Χριστῷ, καὶ προπέμψουσί με, καὶ αὐτοὶ πρὸς τὰς ἱερὰς ἐκείνου παστάδας μεγαλοπρεπῶς διαβαίνουσιν.

ΙΕ'. Ταῦτα ἡ μὲν εἶπεν· ἐπένευε δὲ Θεὸς ἀνωθεν, καὶ εἰς πέρας τὰ εἰρημένα ἐξῆγε. Μαξέντιος δὲ ὀξύτατα κινήσει ἐπὶ τούτοις καλεῖται τὴν βασιλικὴν ἐκείνην πορφύραν ἀποδοθῆναι τὴν μάρτυρα, καὶ βουνεύροις ὠμότατα καταξάινεσθαι. Τούτου δὲ, ὡς ἐκέλευσε, γενομένου, καὶ τῆς μάρτυρος ἐπὶ δυσὶν ὄλαις ὥραις καθάπερ τισὶ νιφάσι ταῖς ἀνυποστάτοις μᾶστιξιν ἰσχυρῶς τὰ νῶτα καὶ τὴν κοιλίαν ὁμοῦ τυπτομένης, ἐλούετο μὲν τὸ παρθενικὸν ἐκεῖνο σῶμα τοῖς αἵμασι, καὶ πολλοὺς τῶν παρόντων εἰς δάκρυα φανερά κατῆγεν· αὐτὴ δὲ οὕτω σταθερῶς καὶ γενναίως πρὸς τὴν ἀφόρητον ἐκείνην καὶ ῥαγδαίαν ἐνίστατο τοῦ τυράννου βίαν, ὡς μικροῦ καὶ λίθινον περιχεῖσθαι σῶμα δοκεῖν, εἰ μὴ τὴν φύσιν οἱ ποταμοὶ τοῦ αἵματος ἤλεγχον. Ὅψθ' ἐμέντοι καὶ ὁ ἀνήμερος θῆρ' ἐκεῖνος πρὸς τὴν τῶν πληγῶν θέαν ἰλιγγιάσας, φυλακῇ τὴν μάρτυρα

κατακλείει, εἰς δωδεκάτην αὐτὴν ἡμέραν ἀσφαλῶς κατέχεοθαι παραγγείλας, Ἔως ἀνσκέψωμαι, φησὶν, ὅπως αὐτὴν καὶ τῖσι τρόποις ἀναλώσω κολάσεων. Εἶχε μὲν οὖν οὕτω ταῦτα · καὶ ἡ μάρτυς τῇ φυλακῇ δοθεῖσα, δευτέρῳ πάλιν ἐταμιεύετο βήματι.

ΙΓ'. Αὐγούστα δὲ ἡ τοῦ βασιλέως Μαξεντίου σύζυγος τὰ κατὰ τὴν μάρτυρα πυθομένη, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτῇ φιλικῶς τε καὶ οἰκείως διατεθεῖσα, ἐπόθει καὶ ὄψιν ἐκείνης ἰδεῖν καὶ ὁμιλίας ἀκοῦσαι, ἧς καὶ τοιαύτων ἀπέλαυε διηγημάτων. Ποθοῦσα δὲ οὐκ ἐτύγχανε, καὶ ἦν ἡ τοῦ ποθουμένου ἀποτυχία τὸ χαλεπώτατον αὐτῇ τῶν συμφορῶν καὶ βαρύτερον. Εἰσελθόντι γοῦν ποτε τῷ Πορφυρίῳ πρὸς αὐτὴν, στρατοπεδάρχης δὲ οὗτος ἦν κατὰ χεῖρά τε γενναϊότητος, καὶ ἀρίστα περὶ πολέμους γεγυμνασμένος · (καὶ διὰ τοῦτο καὶ βασιλεὶ Μαξεντίῳ τὰ μεγάλα ὠκειωμένος, καὶ παρ' αὐτῷ τὰ πρῶτα δυνάμενος.) τοῦτον τοίνυν ἡ βασιλὶς ποτε μόνον εὐροῦσα, καὶ ὡς ἀπόρρητόν τινα πράξιν ἐκφέρειν αὐτῷ μέλλουσα, ὄρκους τὸν Πορφυρίωνα πρότερον ἀσφαλίζειται, καὶ τὰ πιστὰ παρ' ἐκείνου λαμβάνει, ὥστε μηδένα παρ' αὐτοῦ μαθεῖν τὸ μυστήριον · εἶτα τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῷ, καὶ ὅπως ἐπίθεται, λαθοῦσα πάντας, τῇ μάρτυρι ἐντυχεῖν, καὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης ἀκοῦσαι φωνῆς ἐπιφέρει. Καὶ ὁ Πορφυρίων, Ἐγὼ σοι, ὦ δέσποινα, καταπράξω, φησὶ, τὸ ποθούμενον μόνον ἐμπαράσκευός μοι πρὸς τὴν ἐσπέραν γενού. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ ἐσπέρα παρῆν παραλαβὼν ἅμα διακοσίαις στρατιώταις τὴν Αὐγούσταν ὁ Πορφυρίων, καὶ χρήμασι κλέψας τοὺς δεσμοφύλακας, εἰσέρχεται σὺν αὐτῇ πρὸς τὴν μακαρίαν. Ἡ Αὐγούστα τοίνυν, τὴν ποθεινὴν ἐκείνην τῆς μάρτυρος ὄψιν ἰδοῦσα, τὴν ἐπανθούσαν τε αὐτῇ θεῖαν χάριν, καὶ τὴν ἐκπεμπομένην ἐκείθεν ἀνθηρὰν ἀκτῖνα καταπλαγεῖσα, πίπτει τε ταχὺ πρὸς τοὺς πόδας αὐτῆς, καὶ ἡδονῆς αὐτῇ δάκρυα καταχέει, καὶ τοιαύδε μετὰ δακρύων ἐφθέγγετο · Νῦν εὐδαίμων ἀληθῶς ἐγὼ καὶ βασιλῆα, ὅτι καὶ τοιαύτης θεᾶς ἠξίωμαι, καὶ εἰς πέρας ἐκβάσαν ἤδη μοι τὴν ἐπιθυμίαν ὄρω. Ἐγὼ γὰρ ἐπὶ σοὶ τὸν ἐκ πολλοῦ πόθον ὠδίνουσα, καὶ ὥστε τῆς σῆς ὕψεως καὶ τῆς ὁμιλίας ἀπολαῦσαι, δούλη Θεοῦ, καὶ αὐτὴν ἡδέως τὴν ψυχὴν μετὰ τῆς βασιλείας προιεμένη, νῦν ἔτυχον τῆς ἐφέσεως · ἐξ ἧς οὖν καὶ θάνατος ἐπελθὼν οὐκέτι με λυπήσει, τυχοῦσάν τε ὧν ἐπεθύμουν καὶ καλῶς ἀφοσιωσαμένην τὸν ἔρωτα. Εὐφραίνομαι οὖν τὴν καρδίαν, καὶ τὴν ψυχὴν ὡς ἡδίστα διατίθεμαι, μάλιστα καὶ γλυκεῖαν ἔοιτως αὐγὴν ἐκ τῆς σῆς ὕψεως ὑποδεχομένη. Μακαρία τοίνυν ὑπάρχεις καὶ ζηλωτὴ, ὅτι τοιοῦτῳ προσεκολλήθης Χριστῷ, παρ' οὗ σοι δωρεὰι τσαῦται χορηγοῦνται καὶ χάριτες.

ΙΔ'. Πρὸς ταῦτα ἡ μάρτυς · Μακαρία εἰ καὶ αὐ, ὦ βασιλῆς, ἔφη, ὅτι θεωρῶ στέφανον ἐν ἀγγέλων χερσὶ τῆς σῆς κεφαλῆς ὑπεραιωρούμενον, ὃν καὶ μετὰ τρίτην ἡμέραν διὰ τῆς περιμενοῦσης σε κολάσεως ἀναδησαμένη, πορεύσῃ πρὸς τὸν ἀληθῆ βασιλέα διηνεκῶς βασιλεύουσα. Ἀλλὰ δειλὴ εἰμι, ἔφη πρὸς τὴν μακαρίαν ἡ βασιλῆς, καὶ δέδοικα τὰς βασάνους, μάλιστα δὲ καὶ τὸν βασιλέα, ὅτι ἀπηνής ἐστὶ καὶ θηριώδης, καὶ ἀνθρωπίνους ἐντροφῶν αἵμα-

decimam, ut consideret, quomodo et quibusnam generibus suppliciorum eam consumat. Hæc quidem ita se habuerunt. Martyr vero conjecta in carcerem, rursus reservabatur secundo tribunali.

XVI. Augusta autem uxor imperatoris cum audiisset de martyro, et esset animo in eam bene affecta, desiderabat videre ejus faciem, et eam audire loquentem, de qua talia narrari audiverat. Desiderans autem, id minime assequabatur; et non assequi, quod desiderabat, erat ei gravissima calamitas. Cum ad eam autem aliquando ingressus fuisset Porphyrio (is vero erat dux exercitus, et manu fortissimus, et in bello optime exercitatus, et in eo primas partes obtinens), cum ergo imperatrix aliquando eum solum invenisset, tanquam ei arcanam aliquam narratura actionem prius Porphyrionem astringit jurejurando, et fidem ab illo accipit, fore ut nullus ab eo resciret arcanum. Deinde illa ei exponit suum desiderium, et quemadmodum desiderabat, inscientibus omnibus, convenire martyrem. Cum beatam autem illam vocem audivisset, respondet Porphyrio: Ego, inquit, o domina, faciam tibi quod desideras; esto solum parata. Cum vero adesset vespera, et Augustam accepisset Porphyrio cum ducentis militibus, pecunia corruptis custodibus, cum ipsa ingreditur ad beatam. Augusta autem cum vidisset illum optatum vultum martyris, admirata divinam, quæ in ea florebat, gratiam, et splendidum qui illinc emittebatur, radium, procidit cito ad pedes ejus, et ei effundit lacrymas lætitiæ, et hæc locuta est cum lacrymis: Nunc ego sum revera beata et imperatrix, quod sum tali dignata spectaculo, et video meum desiderium consecutum esse effectum, ego enim jamdiu tui magno teneor desiderio, ut tuo, inquam, fruerer aspectu et sermone, o serva Dei: et vel ipsam animam libenter amittens cum imperio, nunc sum potita desiderio. Si deinceps ergo vel mors accesserit, non me amplius dolore afficiet, ut quæ sim assecuta id quod desiderabam, et amoris meo satisfecerim. Lætor ergo corde, et animo sum optime affecta, tam jucundum splendorem ex tuo vultu accipiens. Es itaque beata et felix merito existimanda, quod Christo adhæseris, a quo tam multa dona et gratiæ tibi suppeditantur.

XVII. Ad hæc dixit martyr: Tu quoque es beata, o imperatrix, quod in angelorum manibus video coronam tui capitis in altum elatam, qua post tertium diem per id, quod te manet, supplicium redimita, proficisceris ad verum Regem, regnans perpetuo. Sed sum timida, dicit beatæ imperatrix, et timeo tormenta: maxime autem imperatorem, quod sit sævus et immanis, et insultet hominibus. Martyr autem dicit ei: Sis

bono animo; habebis enim Christum in corde tuo habitantem, et non attinget tormentum, hic enim parumper castigabitur tuum corpus, et immortaliter illic rursus quiescet. Hæc cum sancta diceret, excipiens Porphyrio: Rogo te, dic mihi, inquit: Quid mihi dabit Christus, si in illum credam? ei enim ipse quoque jam volo militare. Martyr autem: Nondum, inquit, legisti aut audivisti Scripturam Christianorum? Nunquam, inquit Porphyrio qui ab ineunte ætate semper fuerim in bello occupatus, et nunquam curam converti ad alia. Illa vero: Et quænam, inquit, lingua narrarit bona illa, quibus fruere? Fieri enim non potest, ut complectatur oratio, quæ ab illa benigna dextera sunt parata iis qui ipsum diligunt. Propter hæc gaudio repletus Porphyrio, ipse quoque credit Christo cum ducentis militibus. Et cum imperatrix et ipsi valedixissent martyri, et cavissent sibi a custodibus secreta futura ea quæ ab ipsis facta fuerant, media nocte illinc egrediuntur. Christi autem martyr Æcaterina, habens Dominum patre magis benevolum, magnam ab eo curam sui est consecuta. Totis enim illis duodecim diebus, in quibus eam habebat custodia, per columbam alimentum accipiebat a superis. Deinde ipse quoque egregius agnothea Christus cum iis quæ circa ipsum erant copiis et gloria sua apparens, magis confirmavit ejus fortitudinem, et implevit audacia, dicens: Ne extimescas, ego enim sum tecum: nec te attinget tormentum, sed cum per tuam tolerantiam ad nomen meum multos adduxeris, multas quoque consequeris remunerationes.

XVIII. Cum hæc ultima nocte ei Christus mandasset, mane Maxentius [Maximinus] præsedet in tribunali, et beatam jussit adduci: et assistens martyr cum gratiis spiritalibus, et dulci illa alacritate, adeo ut ii quoque, qui aderant, nitido splendore refulgerent, graviter admodum terret imperatorem. Ipse autem ei dicit malitiose et fallaciter: Te, inquit, decet imperium, o filia. Age ergo, cum diis sacrificaveris, impera nobiscum. Neque velis, rogo, videre interire tormentis tantam pulchritudinem. Illa autem: Est, inquit, solum terra et cinis; et id tibi rursus dico, o imperator; tempus vero facit eam efflorescere, et morbus tabefacit, ut quæ nihil firmum habeat, nec stabile. Interim autem dum martyr hæc ei diceret, quidam præfectus, nomine Chursasadem, acris quidem ad iram, promptus autem et ingeniosus ad puniendum, cum hæc audiret, partim dolens vicem Maxentii [Maximini] partim autem suæ benevolentiae datus experientiam, cum se parvo tempore sustinisset, tanquam apud se meditando et inquirens, dixit: Ego tibi, o imperator, non parva cura adhibita, inveni, quomodo possis vel ei cito persuadere, vel eam perdere. Modus autem est ejusmodi: Jube sub una fibula fieri quatuor rotas, et unicuique rotæ in-

A σιν. Καὶ ἡ μάρτυς, θάρρει, φησί· σὺνοικὸν γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸν Χριστὸν ἔξεις, καὶ οὐ μὴ σου ἄψηται βάσανος· κολασθήσεται γὰρ ἐνταῦθα μικρὸν σου τὸ σῶμα, καὶ ἀθάνατα πάλιν ἐκεῖ ἀναπαύσεται. Ταῦτα τῆς ἀγίας διεξιούσης, ὑπολαβὼν ὁ Πορφυρίων, Δέομαι σου, φράσον, ἔφη, τί καὶ ἐμοὶ δωρεῖται Χριστὸς εἰς ἐκεῖνον πιστεύοντι; Τοῦτω γὰρ ἤδη καὶ αὐτὸς στρατεύεσθαι βούλομαι. Καὶ ἡ μάρτυς, Οὐδέπω γραφὴν, ἔφη, Χριστιανῶν ἀνέγνως ἢ ἤκουσας. Οὐδέποτε, φησὶν, ὁ Πορφυρίων ἐκ παίδων αἰεὶ περὶ πολέμους ἠσχολημένος, καὶ μηδέποτε μεταβίβεις τῆν φροντίδα πρὸς ἕτερον. Ἡ δὲ καὶ ποῖα τις ἂν γλώττι τῆν τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων ἀπόλαυσιν διηγῆσαιτο; Ἀδύνατον γὰρ λόγῳ περιλαβεῖν ὅσα παρὰ τῆς φιλαυθροῦ δεξιᾶς ἐκείνης τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν τεθησαύριται. Χρηρᾶς ἐπὶ τούτοις ὁ Πορφυρίων πλησθεὶς πιστεύει σὺν τοῖς διακοσίοις στρατιώταις καὶ αὐτὸς τῷ Χριστῷ. Καὶ τὴν μάρτυρα ἡ βασιλεὺς καὶ αὐτοὶ ἀσπασάμενοι καὶ ασφαλισάμενοι τοὺς φρουροὺς ἀπόρρητα κεῖσθαι παρ' αὐτοῖς τα πρυχθέντα, μέσης νυκτὸς ἐκεῖθεν ἐξέρχονται. Ἡ μὲν τοῦ Χριστοῦ μάρτυς Αἰκατερίνα, Δεισιότην πατρὸς φιλοστοργότερον ἔχουσα, πολλῆς ἀπέλαθε παρ' αὐτοῦ τῆς κηδεμονίας. Παρ' ὅλας μὲν γὰρ τὰς δώδεκα ταύτας ἡμέρας, ἐν αἷς αὐτὴν εἶχεν ἡ φυλακὴ, διὰ περιστερᾶς ἀνωθεν ἐδέχετο τὴν προφῆν· ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς ὁ καλὸς ἐκείνης ἀγωνοθέτης Χριστὸς μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν δυνάμεων καὶ τῆς οἰκείας δόξης ἐπιφανῆς, ἐπτέρωσέ τε αὐτῆς πλεον τὴν καρτερίαν καὶ θάρρους ἐνέπλησε. « Μὴ δειλιάσης, εἰπὼν· ἐγὼ γὰρ εἰμι μετὰ σοῦ καὶ οὐ μὴ σου ἄψηται βάσανος, ἀλλὰ πολλοὺς διὰ τῆς οἰκείας ὑπομονῆς τῷ ἐμῷ προσαγαγοῦσα ὀνόματι πολλῶν ἀξιοθήσῃ καὶ τῶν στεφάνων. »

III'. Ταῦτα κατὰ τὴν τελευταίαν νύκτα τοῦ Χριστοῦ ἐπισκῆψαντος, ἔωθεν ὁ Μαξέντιος ἐπὶ τοῦ βήματος προκαθίσας, ἀχθῆναι κελεύει τὴν μακαρίαν. Καὶ παραστᾶσα ἡ μάρτυς μετὰ τῶν πνευματικῶν χαρίτων καὶ τῆς γλυκειᾶς ἐκείνης φαιδρότητος, ὡς καὶ αὐτοὺς δῆπου τοὺς παρόντας καθαρῶς περιλάμπειν τῇ αἴγλῃ, δεινῶς ἄγαν καταπλήττει τὸν βασιλέα. Καὶ αὐτὸς εὐδὺς, ὑπούλω τῷ ἦθει καὶ περιέργω, Σοὶ πρέπει, φησί, τὸ βασίλειον, θύγατερ. Δεῦρο τοίνυν θύσασα τοῖς θεοῖς, βασιλευσον σὺν ἡμῖν, μηδὲ θελήσης παρακαλῶ, βασάνοις ἀπολέσθαι τοσαύτην ὄψεως ὠραιότητα. Ἡ δὲ, Γῆ μόνον ἐστίν, εἶπε, καὶ κόνις, καὶ πάλιν σοὶ φημι, βασιλεῦ, ἀπανθεῖν δὲ αὐτὴν καὶ χρόνος ποιεῖ, καὶ νόσος ἐπελθοῦσα μαρᾶνει, βέβαιον οὐδὲν οὐδὲ μόνιμον ἔχουσαν. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα ἡ μάρτυς πρὸς αὐτὸν διελέγετο, ὑπαρχὸς τις ὄνομα Χρυσασαδέμ, ὄξυς μὲν εἰς ὀργὴν, εὐμήχανος δὲ εἰς τιμωρίαν, τῶν λεγομένων ἀκούων, ὁμοῦ μὲν ὑπεραγανακτήσας Μαξεντίου, ὁμοῦ δὲ καὶ πείραν αὐτῷ εὐνοίας διδοὺς, μικρὸν τινα χρόνον ἐπισχὼν καὶ οἶον ἑαυτὸν συγχροτήσας, Ἐγὼ σοι, βασιλεῦ, ἔφη σὺν πολλῇ φροντίδι ἀνεῦρον, ὅπως ἂν ἡ πείσαι θάττον αὐτὴν δυνηθῆς, ἢ ἀπολέσαι. Ὁ δὲ τρόπος ἐστὶ τοιοῦτος· Κέλευτον ὑπὸ πέρωνη μιᾷ τέσσαρας γενέσθαι τρο-

χοὺς ἑκάστῳ δὲ τῶν τροχῶν πρηστῆρας ἐμπαγῆ-
ναι καὶ ἤλους ὀξεῖς ἑῖτα σχοινίοις τὸ μηχανήμα καὶ
τροχιλίσκοις πρὸ τῶν αὐτῆς ὀφθαλμῶν ἐλκυσθῆναι.
Εἰ μὲν οὖν ἰδοῦσα τοῦτο μετὰ σφοδροτάτου ροῖζου
φερόμενον πεισθεῖη καὶ θύσειε μεθ' ἡμῶν τοῖς θεοῖς,
τεύξεται τῶν ἐπηγγελεμένων· εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τοῖς τρο-
χοῖς ἐμβληθεῖσα ἐλεεινότατα τὴν ψυχὴν ἀπορρήξει.

ΙΘ'. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ ὑπαρχος εἶπεν. Ἀρπάσας
δὲ τὸν λόγον ὁ βασιλεὺς, τὴν μάρτυρα μὲν δίδωσι
τηρεῖσθαι καὶ αὐθις ἡ μηχανήμα δὲ εἰς τρίτην
ἡμέραν τελεσθῆναι κελεύει. Τοῦτου δὲ γενομένου,
προσάγεται καὶ πάλιν ἡ μάρτυς, καὶ, Πείσθητί μοι,
φησὶ πρὸς αὐτὴν ὁ βασιλεὺς, καὶ θύσον τοῖς θεοῖς·
εἰ δὲ μὴ, τούτῳ σε τῷ κολαστηρίῳ ὑποβαλῶ, κε-
λεύσας τὸ καινὸν ἐκεῖνο μηχανήμα, ὑπ' ὀφθαλμοῦς
αὐτῆς ἐλκεσθαι· οὕτινος σὺν πολλῷ κινουμένου τῷ
ροῖζῳ καὶ πάλιν ὁ βασιλεὺς, Ὁρᾶς; ἔφη, τοῦτό σε
μὴ πειθομένην ἐκδέξεται. Ἡ δὲ, Πολλάκις, φησὶ,
τὴν ἐμὴν γνώμην εἶπον, ὦ βασιλεῦ, καὶ φανεράν
σοι ταύτην ἐποίησάμην· μὴ μέλλε οὖν, ἀλλὰ ποιεῖ
τὰ τῷ θυμῷ παριστάμενα. Ἡπάτα δὲ τις ἐλπίς
ἔτι τὸν βασιλέα ὅτι τυχὸν πεισθήσεται καὶ μεταβα-
λεῖ, καὶ αὐθις πρὸς αὐτὴν ταῖς θωπείαις ἐκέχρητο.
Ἐπεὶ δὲ ἀνήνυτα ἔγνω πονῶν, περιδεθῆναι μὲν τοῖς
τροχοῖς τὴν γενναίαν προστάττει, ὀξύτατα δὲ αὐτοῦς
κινεῖσθαι ὅπως τῷ σφοδρῷ τοῦ κινήματος βαρυτέραν
ὑπομείνῃ τὴν τελευτήν. Ἄλλ' ἦν ἐναντία τούτων
ἡ ἐκ τῆς θείας χάριτος ἐκθασίς. Ἡ γὰρ μάρτυς
πάντων ὁμοῦ καὶ τοῦ σιδήρου καὶ τῶν τροχῶν καὶ
τῶν δεσμῶν ἐκείνων ἐλέλυτο, ἀγγέλου πρὸς αὐτὴν
ἀνωθεν καταβάντος. Οἱ τροχοὶ δὲ, αὐτόματοι κυλι-
σθέντες, πολλοὺς τῶν ἀπίστων ἀνεῖλον, ὥστε καὶ
κράζειν τινὰς τῶν περιεστώτων ἐπὶ τῷ παραδόξῳ
τούτῳ θεάματι· Μέγας ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν. Θυ-
μὸς ἐπὶ τούτοις πολὺς Μαξεντίου καὶ μανία δυσκά-
θεκτος, καὶ πικρότεροι τῇ μάρτυρι πάλιν κολάσεις
παρεσκευάζοντο. Ἄλλ' ἡ σύζυγος Αὐγούστα τῶν
βασιλικῶν ἀθρόον κοιτωνίσκων ἐπιφανεῖσα, καὶ
τοῦτον πρὸς ἑαυτὴν ἀντιπερισπάσασα, διέλυσε τὴν
βουλήν, μᾶλλον δὲ ἀναιρέτις αὐτῇ γέγονε τῆς ἐπι-
βουλής. Ἐρχεται τε γὰρ ὡς πνευμάτιον, Ἀπό-
λυσον, λέγουσα, τὴν οἰκέτιν τοῦ μεγάλου Θεοῦ, ἧς
οὐχ ἄπτεται βάσανος. Μωραίνεις γὰρ ὄντως, ζῶντι
παλαίῳ Θεῷ. Ἐφ' οἷς καὶ θερμότερα ζέσας ὁ βα-
σιλεὺς τῷ θυμῷ, μάλιστα τῷ καὶ μὴ τοὺς οἰκειοτά-
τους ἔχειν αὐτῷ συμφρονούντας, τὴν μάρτυρα τέως
παραδραμῶν, ὄλην κατὰ τῆς συζύγου τὴν μανίαν
ἤφει.

Κ'. Μέγιστον οὖν κιβώτιον ἐνεγκῶν, καὶ μολίβδῳ
πρὸς τὸ ἔδαφος αὐτὸ ἐμπεδῶσας, ὡς ἂν πεπηγὸς τε ἦ
καὶ ἀκίνητος, καὶ τοῦτο ἀνοιξας, τοὺς τῆς οἰκείας, οἰ-
μοὶ! συζύγου μασθοῦς, τῇ ὑποκειμένῃ τῷ πῶματι
προσηλοῖ τῆς σανίδος ἀκίδι. Ἐπειτα σφοδρότερον κα-
ταφέρεσθαι κελεύει τὸ πῶμα, καὶ μὴ πρότερον στῆναι,
πρὶν ἢ καὶ αὐτοῦς τὸ πῶμα τῶν μασθοῦς ἀπο-
τεμοῖ, τῇ τῆς κολάσεως πικρατάσει δριμυτέραν
ἐμποιῶν αὐτῇ τῆς ὀδύνης τὴν αἰσθησιν. Τοῦτου δὲ
γεγονότος, ἐπεὶ ἀποκοπέντας αὐτοῦς εἶδεν, ἐλεεινῶς

A figi serras et clavos acutos. Deinde machinam fu-
nibus et parvis rotis trahi ante ejus oculos. Et
si, cum eam quidem viderit ferri maximo impetu
ac strepitu, persuasa fuerit, et nobiscum diis sa-
crificaverit, consequetur promissa; sin minus, in
rotas injectæ miserabiliter per vim ei erumpet
anima.

XIX. Atque hæc quidem dixit præfectus. Cum au-
tem ejus sermonem arripuisset imperator, dat qui-
dem martyrem custodiendam, et rursus jubet machi-
nam fieri in tertium diem. Cum hoc autem factum
esset, martyr rursus addicitur; et, Pare mihi, dicit ei
imperator, et diis sacrifica: sin minus, ego te
huic tormento subjiciam, jubens novam illam ma-
chinam trahi ante ejus oculos. Quæ quidem cum
magno impetu et strepitu moveretur, rursus ei
dicit imperator: Vides? inquit, ea te, si non pa-
reas, excipiet. Illa autem: Sæpe, inquit, meum
animum tibi dixi, o imperator, et eum tibi aperui.
Ne ergo cuncteris, sed facias quæ tuo sedent
animo. Imperatorem autem spes quædam adhuc
decipiebat, futurum fortasse, ut persuaderetur et
mutaretur, et multis apud eam rursus usus est
adulationibus. Cum autem cognovisset se frustra
laborare, jubet quidem alligari rotis generosam
martyrem, ipsas vero moveri celerrime, ut motus
vehementia mortem subiret graviolem. Sed iis
quæ meditabatur, contrarius divinæ erat gratiæ
eventus: martyr enim simul omnino soluta fuit a
ferro, et rotis, et illis vinculis, quod angelus de-
super ad eam advolasset; rotæ autem sua sponte
volutatæ interemerunt multos ex infidelibus,
adeo ut exclamarent quidam ex circumstantibus
propter inopinatum, et quod erat contra opinio-
nem, spectaculum: Magnus est Deus Christianorum.
Propter hæc magna ira fuit rursus accensus Ma-
xentius [Maximinus] et furore qui minime poterat
cohiberi; et graviora rursus supplicia parabantur
martyri. Sed conjux Augusta repente apparens ex
cubiculo imperatoris, et eum ad se attrahens,
dissolvit consilium; imo vero sustulit insidias.
Alicunde enim venit tanquam spiritus, Absolve,
dicens, famulam magni Dei, quam non attingit
tormentum; revera enim desipis, decertans ad-
versus Deum vivum. Quamobrem majore ira fer-
vens imperator, maxime quod nec familiaris-
simos haberet secum consentientes, interim præ-
terita martyre, universum furorem immittit in
conjugem.

XX. Cum ergo arcam maximam curasset afferen-
dam, et plumbo eam humi afflisset, ita ut sta-
bilis esset et immobilis, mamillas, proh dolor! suæ
conjugis configit aculeo subjecto operculo tabulæ.
Deinde jubet operculum deorsum ferri vehemen-
tius, et non prius sisti, quam ipsa mamillas om-
nino abscidisset, diuturnitate supplicii graviolem
sensem ei doloris afferens. Cum hoc autem fac-
tum esset, ubi vidit illas miserabiliter abscissas,
immitis ille et vel ipsis feris immanior, veluti

rem levem arbitratus, quod spectat ad dolorem, infert adhuc graviolem, et pronuntiat sententiam, ut ejus caput amputetur gladio. Augusta ergo, libenter accepta sententia, læta dixit martyri : Ora pro me. Illa vero : Vade, inquit, in pace, in æternum enim regnabis cum Christo. Atque illi quidem jussu imperatoris amputatur caput extra civitatem vicesimo tertio Novembris. Sed neque dux exercitus Porphyrio et qui cum eo erant, hoc beatum iter deseruerunt ; sed quomodo illic Augustæ duces fuerunt ad martyrem, ita etiam pie secuti sunt eam abeuntem ad communem Dominum. Nam cum ipsi quoque se stitissent pro tribunali : Ego quoque sum Christianus, dixit Porphyrio. Sed hi quoque, qui sunt mecum, sunt insignis ad Deum adductus exercitus. Hoc non sustinuit audisse Maxentius [Maximinus], sed cum ex profundo corde ejulasset : Perii, inquit, cum perdiderim admirabilem virum Porphyriionem, acinde etiam conversus ad suos milites : Vos autem, inquit, quam de causa deos patrios habuistis contemptui ? Cum illi vero nihil respondissent, Porphyrio : Cur dimisso, inquit, capite, o imperator, pedes interrogas ? Est tibi mecum loquendum. Ille autem : Malum, inquit, caput, tu es eorum caput ? et cum eum plura loqui non permisisset furor, eos quoque statim morte condemnat, et ipsi quoque consummantur vicesimo quarto Novembris, effectumque assecuta est prædictio, quam martyr prædixerat imperatori, cum dixit :

Multi ex tuo palatio Deo per me credent.

ἄγοντος, πέρας κίνταῦθα τῆς προῤῥήσεως δεξαμένης ἦν ἡ μάρτυς τῷ βασιλεῖ προειρήκει, ὅτι Πολλοὶ τοῦ σοῦ πλάτρου πιστεύσουσι δι' ἐμοῦ τῷ Χριστῷ.

XXI. Ille autem cum rursus beatam sistendam curasset Æcaterinam, et in eam omnem movisset improbitatem, et nihil non esset machinatus, ubi nec promissis, nec minis eam omnino vidit posse expugnari, jubet ipsam quoque duci ad mortem. Cum ergo eam accipientes milites eduxissent e civitate, et duxissent ad locum martyrii, circum-sistens magna multitudo, maxime autem mulierum, quæ erant claræ et insignes, acerbè plangebant et lamentabantur, et lugebant ultimum illum decessum. Illa autem vultu constanti et nequaquam perterrita petit tempus ad orationem. Quod ei concedunt milites. Illa vero cum et manus et animum ad cœlos sustulisset, dixit : Domine Jesu Christe, Deus meus, ago tibi gratias, quod statuisti supra petram pedes meos, et direxisti gressus meos, et nunc extende palmas, quæ pro me in cruce fuerunt sauciatae, et suscipe animam, quam sacrificavi pro te et tua confessione. Memento, Domine, quod sumus caro et sanguis, et ne permittas, ut, quæ a me facta sunt per ignorantiam, in apertum proferant acres rerum nostrarum examinatores ante tuum terribile et incorruptum tribunal : sed quem pro te effudi sanguinem, eo meas maculas abluè. Da autem et hoc meum corpus, quod pro te fuit consecis-

ὁ ἀπηνῆς ἐκεῖνος καὶ θηρίων ὠμότερος κοῦφον ὥσπερ εἰς δόξης λόγον τὸ πρᾶγμα νομίσας ἐπάγει καὶ τὸ βαρύτερον, καὶ ἀπομηθῆναι διὰ ξίφους καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἀποφαίνεται. Ἡ Αὐγούστα τοίνυν ἀσμένως τὴν ἀπόφασιν δεξαμένη, Εὐχαὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, πρὸς τὴν μάρτυρα μετὰ περιχαρείας ἔφη. Ἡ δὲ, Πορεύου, φησὶν, ἐν εἰρήνῃ · δι' αἰῶνος γὰρ συμβασιλεύσεις Χριστῷ. Ἐκείνη μὲν οὖν κατὰ τὸ τοῦ βασιλέως πρόσταγμα τὴν κεφαλὴν ἐξω τῆς πόλεως ἀποτέμεται τρίτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ Νοεμβρίου μηνός. Ὁ δὲ Πορφυρίων ὁ στρατηλάτης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τῆς μακαρίας ταύτης πορείας ἀπολιμπάνονται · ἀλλ' ὥσπερ ἐκεῖ τῆς ἐπὶ τὴν μάρτυρα ἔδοῦ προηγῆσαντο τῇ Αὐγούστῃ, οὕτω κίνταῦθα πρὸς τὸν κοινὸν ἀπίουση Δεσπότην φιλοθέως παρέλιποντο.

Β Παραστάντες γὰρ εὐθέως καὶ αὐτοὶ μέσιν ἐπὶ τοῦ βήματος, Κάγῳ Χριστιανός εἰμι, ἔφη ὁ Πορφυρίων, ἀλλὰ καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ οὗτοι, στρατὸς ἐπίσημος τῷ Θεῷ προσαγόμενος. Ταύτην οὐκ ἤνεγκε τὴν ἀκοὴν ὁ Μαξέντιος, ἀλλὰ βαθύ τι καὶ ἀπὸ καρδίας αὐτῆς ἀνοιμῶξας, Ἀπόλωλα, ἔφη, τὸν θαυμαστὸν ἄνδρα ζημιωθείς Πορφυρίωνα. Εἶτα καὶ πρὸς τοὺς σὺν αὐτῷ στρατιώτας ἐπιστραφεὶς, Ὑμεῖς δὲ τί παθόντες ἠθετήκατε τοὺς πατέρας θεοῦς ; εἶπε. Τῶν δὲ μηδὲν ἀποκριναμένων, ὁ Πορφυρίων · Τί τὴν κεφαλὴν ἀφείς, ὦ βασιλεῦ, τοὺς πόδας ἐπερωτᾷς ; Πρὸς ἐμέ σοι ὁ λόγος. Ὁ δὲ, Κακῆ, φησὶ, κεφαλῆ, σὺ αὐτῶν εἶ κεφαλῆ. Καὶ οὐδὲν φθέγγασθαί τι πλέον ὑπὸ τῆς μανίας συγχωρηθείς, θάνατον εὐθέως καὶ αὐτῶν κατακρίνει, καὶ τελειοῦνται, εἰς τὴν ἐπισύσαν καὶ οὗτοι, τετάρτην ἐπὶ εἰκάδι τοῦ αὐτοῦ μηνός

ΚΑ'. Ὁ δὲ, τὴν μακαρίαν καὶ αἵσι; Αἰκατερίναν παραστησάμενος, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν πονηρίαν κινήσας καὶ οὐδὲ μιᾶς μηχανῆς ἀποσχόμενος, ἐπεὶ ἀνάλωτον παντάπασι καὶ ὑποσχέσεσιν εἶδε καὶ ἀπειλαῖς, τὴν ἐπὶ θανάτῳ καὶ αὐτὴν ἀχθῆναι κελεύει. Ὡς οὖν οἱ στρατιῶται ταύτην παραλαβόντες ἐξέβαλόν τε τῆς πόλεως καὶ εἰς τὸν τῆς μαρτυρίας ἡγαγον τόπον, πλήθος αὐτὴν πολὺ περιστάντες, μάλιστα δὲ γυναικῶν ὕσον ἐπιφανὲς ἦν καὶ ἐπίσημον, ἐκόπτοντο πικρῶς, ὠλοφύροντο, τὴν τελευταίαν ἐκείνην ἐκδημίαν ἐπέμβουν. Ἡ δὲ, μεθ' ὕγιους πάνυ καὶ ἀταράχου τῆς καταστάσεως, καιρὸν εἰς προσευχὴν αἰτεῖ, καὶ διδοῦσι τὴν χάριν οἱ στρατιῶται, καὶ χεῖρας ἅμα καὶ ψυχὴν εἰς οὐρανὸς ἀνασχοῦσα, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεός μου, ἔφη, εὐχαριστῶ σοι ὅτι ἐστήσας ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου, καὶ κατεύθυνας τὰ διαθήματά μου, καὶ νῦν εἰπεινὸν σου τὰς ὑπὲρ ἡμῶν τραυματισθείσας σταυρῷ παλάμας, καὶ δέξαι τὴν ψυχὴν ἣν ὑπὲρ σοῦ καὶ τῆς σῆς ὁμολογίας κατέβουσα. Μνήσθητι, Κύριε, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμά ἐσμεν, καὶ μὴ δῶς τὰ ἐν ἀγνωσίᾳ μοι πεπραγμένα τοῖς δεινοῖς τῶν ἡμετέρων ἐξετασταῖς ἀνακαλύπτειν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ καὶ ἀδεκάστου σου βήματος · ἀλλ' οἷς ὑπὲρ σοῦ ἐξέχεον αἷμασι, τοῦτοις τὰς ἐμὰς κηλίδας ἀπόπλυνον. Δὸς δὲ καὶ τὸ ὑπὲρ σοῦ κατακοπὴν τοῦτο σῶμά μου γενέ-

σθαι τοῖς ζητοῦσιν ἀθέατον, ἥ οικονομία οἶδας αὐτὸς, ὁ πλάσας καταμόνας τὰς καρδίας ἡμῶν. Ἐπίθλεψον ἐξ ὕψους ἁγίου σου, Κύριε, καὶ ἐπὶ τὸν περισσῶτα τοῦτον λαόν, καὶ ὁδήγησον αὐτοὺς τῷ φωτὶ τῆς σῆς ἐπιγνώσεως· δίδου δὲ καὶ τοῖς δι' ἐμοῦ καλοῦσι τὸ σὸν ἅγιον ὄνομα τὰ πρὸς τὸ συμφέρον αἰτήματα, ἵνα διὰ πάντων ὑμνήται τὰ σὰ μεγαλεῖα νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ταῦτα προσευξαμένη τοὺς στρατιώτας ποιεῖν τὸ κελευσθὲν προετρέπετο· καὶ τούτων εἷς τὸ ξίφος ἀνατεινόμενος τὴν μακαρίαν αὐτῆς κεφαλὴν ἀποτέμνει ἐπὶ εἰκάδι τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς ἄγοντος.

Θαυματοουργεῖ δέ τι κἀνταῦθα Θεὸς, τὴν αὐτοῦ τιμῶν μάρτυρα, καὶ τὰς ἐκείνης ἄγων εἰς πέρας εὐχάς· γάλα τε γὰρ εἶδον οἱ παρόντες ῥυέν ἀντὶ αἵματος, καὶ ἄγγελοι τὸ ἐκείνης σῶμα τὸ τίμιον παρ' αὐτὸν τῆς τελειώσεως τὸν καιρὸν περιστεύσαντες, πρὸς τὸ Σινᾶ ὄρος προπέμπειν ἐψέκασιν, εἰς δόξαν Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, τῆς μιᾶς Θεότητός τε καὶ βασιλείας, ἥ πρέπει πᾶσα τιμὴ, κράτος, μεγαλωσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

sum, non possit aspici ab iis qui quærent: et qua providentia fixisti corda nostra, aspice ex alto sancto tuo, Domine, ad hunc populum, qui te circumstilit, et deduc eos lumine tuæ agnitionis. Da autem iis quoque, qui per me invocant sanctum tuum nomen, petitiones quæ sunt eis conducibiles, ut per omnia laudentur tua magna nunc et in sæcula. Cum sic precata esset, jussit milites facere, quod fuerat imperatum. Unus autem ex eis stricto gladio beatum ejus caput amputat vicesimo quinto mensis Novembris.

Porro autem hic quoque facit Deus aliquod miraculum, honorans suam martyrem, et ad effectum deducens illius preces. Nam qui aderant, viderunt lac fluens pro sanguine: et angeli cum venerandum illius corpus composuissent in ipso tempore consummationis, visi sunt deducere in montem Sina, ad gloriam Patris, et Filii, et Spiritus sancti, qui sunt una Divinitas et regnum: cui convenit honor et potentia in sæcula sæculorum. Amen.

MENSIS DECEMBER.

ΑΘΛΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΒΑΡΒΑΡΑΣ.

CERTAMEN

SANCTÆ ET GLORIOSÆ MAGNÆ MARTYRIS CHRISTI

BARBARÆ.

(Latine ap. Suriium ad diem 4 Decembris; Græce ex cod. ms. Paris. 147.)

Α'. Μαξιμιανῷ τῷ δυσσεβεῖ βασιλεῖ, πολλὴν περὶ τὴν τῶν εἰδώλων πλάνην εἰσφέροντι τὴν σπουδὴν, ἔργον ἦν τοῦτο τῶν ἄλλων ἐπιμελέστατόν τε καὶ φροντίδος διηνεκοῦς ἄξιον, τὸ δαίμονας μὲν θεραπεύειν καὶ τὴν ἀσέβειαν κρατύνειν ὅποση δύναμις, τοὺς δὲ τὸ θεῖον ὄνομα τοῦ Χριστοῦ σεβομένους, ἢ τὴν εὐσεβῆ ταύτην ἐξόμνησθαι πίστιν, ἢ ποικίλαις παραδοθέντας κολάσσει, μετὰ τῶν προσόντων πάντων βιαίως ἐκπίπτειν καὶ τῆς ζωῆς. Χώρα δὲ τις

(1) Maximino, Baron.

I. Maximiano (1) impio imperatori, qui studii plurimum conferebat in errorem idolorum, hoc maxime perpetuo erat curæ, ut dæmones quidem coleret, et impietatem omnibus opibus et viribus confirmaret: ii autem, qui Christi divinum nomen colebant, aut piam fidem abjurarent, aut variis traditi suppliciis, cum bonis omnibus quæ aderant, vita quoque violenter privarentur. Quædam autem regio, quæ vocatur Heliopolis, virum habebat inst-